

שבוע פרשת ממוות-מסעי

(8 – 14 July 18)

כ"ה תמוז – ב' מנחם-אב תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲדָךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה
אִם יי בָּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְּתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לח"י)) בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיו.

מזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הללו את־יהוה כל־גוים שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל חבטותיו שחיה לדור וחרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב יֹאמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג יֹאמְרוּנָא בֵּית־אֱהֱרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד יֹאמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִהִיעָשָׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּמַח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּמַח בְּבָדִיקִים: י כָּל־גוֹיִם סִבְבּוֹנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְבּוֹנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ בְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דְּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צִדִּיקִים
יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יְמִין יְהוָה רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּירְאֻחִיהָ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרָנִי יְהוָה לְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרֵה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צִדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: כא אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַת בוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָה נָא: כו בָּרוּךְ הֵבֵא בְשֵׁם יְהוָה בְּרִכְיוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵינוּ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֲתָה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיז מתוך "תהילות מנחם"

א-ב - הללו את הוי' כל גוים שבחחו כל האומים.

כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללויה

ב' בחי' בבירור אזה"ע

ב. כפל הלשונות "הללו" "שבחוהו", "כל גוים" "כל האומים" (ושבקשר ל"גוים" כתוב "הללו", ובקשר ל"לאומים" כתוב "שבחוהו"), יובנו עפ"י המבואר בחסידות! שיש ב' בחי' בבירור: א) בירור הטוב מן הרע, שהטוב עולה מן הרע, והרע שאינו יכול להתברר כלה ואבד. ב) בירור הרע גופא, שגם הוא עולה ונכלל בקדושה, אלא שאינו עולה בבחי' פנימיות הקדושה, אלא בבחי' חיצונית ואחוריים דקדושה. ע"ד מ"ש² "ועמדו זרים ורעו צאנכם", שהם בבחי' טפל לישראל³.

המשך בעמוד קג

(1) המשך תרס"ו ע' שצג ואילך (אלא ששם נקראו אור ישר ואור חודר). סה"מ תש"ט ע' 60 ואילך.

(2) ישעי' סא, ה.

(3) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 177 ואילך.

מפתח כללי

מטות רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין ב
כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	ב) מזמורי תהלים קיז, קיח ג
אדמו"ר הזקן רמד	ג) מאמר ד"ה גדול יהיה
כב) שולחן ערוך הלכות ריבית	ה) שבת פרשת מטו"מ, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשכ"ב ה
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמד	ד) שיחת ליל ערב שבת-קודש פרשת מטות-מסעי,
כג) לקוטי תורה ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות	ראש חודש מנחם-אב, ה'תשמ"ח כד
אדמו"ר הזקן רמו	ה) משיחות שבת פרשת מטות-מסעי,
כד) שערי תשובה	ב' מנחם-אב ה'תשמ"ח כט
אדמו"ר האמצעי רנג	ו) לקוטי-שיחות פרשת מטו"מ כרך יח מב
כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנד	רי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל נ
כו) תורת שמואל תרל"ב	ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מטות נג
אדמו"ר מוהר"ש רנד	ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת מטו"מ נה
כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטו"מ פט
אדמו"ר מוהרש"ב רנה	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
כח) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	לשבוע פרשת מטו"מ צ
אדמו"ר מוהרי"צ רנו	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מטו"מ צט
כט) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קא
אדמו"ר מוהרי"צ רנט	
ל) אגרות קודש	
אדמו"ר מוהרי"צ רנט	
לא) רמב"ם – הלכות בית הבחירה רס	
לב) חומש לקריאה בציבור רסב	
לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רעו	
לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ב רעז	
לה) לוח זמנים לשבוע פרשת מטו"מ רעח	
לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רעט	

סדר הנחת תפילין ב	א)
מזמורי תהלים קיז, קיח ג	ב)
מאמר ד"ה גדול יהיה	ג)
שבת פרשת מטו"מ, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשכ"ב ה	
שיחת ליל ערב שבת-קודש פרשת מטות-מסעי,	ד)
ראש חודש מנחם-אב, ה'תשמ"ח כד	
משיחות שבת פרשת מטות-מסעי,	ה)
ב' מנחם-אב ה'תשמ"ח כט	
לקוטי-שיחות פרשת מטו"מ כרך יח מב	ו)
ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל	ז)
רי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל נ	
ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מטות נג	ח)
שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת מטו"מ נה	ט)
שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטו"מ פט	י)
שיעורים בספר התניא (מוגה)	יא)
לשבוע פרשת מטו"מ צ	
לוח "היום יום" לשבוע פרשת מטו"מ צט	יב)
הלכה יומית לעיון ברמב"ם קא	יג)
שיעורי רמב"ם	
– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מטו"מ קד	יד)
– פרק אחד ליום לשבוע פרשת מטו"מ קעד	טו)
– ספר המצוות לשבוע פרשת מטו"מ רא	טז)
נביאים וכתובים	יז)
ישעיה פרק סו, שיר השירים פרק ג רד	
משניות – מסכת נדרים/נזיר	יח)
ביאור קהתי רו	
עין יעקב מסכת תענית ריג	יט)
מסכת זבחים עם ביאורים	כ)
מדף פו עד דף צב ריד	

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

34 כִּיעֲקֹב שֶׁקָרָא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בֵּית (וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית
35 אֶל־), דְּבֵית רֹאשׁוֹן הוּא כְּנָגֵד אַבְרָהָם, וּבֵית שְׁנֵי כְּנָגֵד
36 יִצְחָק, וּבֵית שְׁלִישִׁי כְּנָגֵד יַעֲקֹב⁶, וּמִבְּאֵר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרֵה'⁷
37 לִרְכֵּנוּ הִזְקֵן שֶׁהִשְׁתַּיִּכּוֹת דְּבֵית שְׁלִישִׁי לִיעֲקֹב הוּא כִּי מִדְּתוֹ שֶׁל
38 יַעֲקֹב הִיא אֲמַת וְאֲמַת כִּכְתוּב "תִּיתֵן
39 אִמַּת לִיעֲקֹב", וְאֲמַת הוּא שְׁאִין
40 שִׁיף בּוֹ הַפֶּסֶק⁸ וְשְׁנֵי אֵלָּא קִיִּים
41 בְּקִיִּים נִצְחִי, וּבִכֵּן הֵבִית הַשְּׁלִישִׁי הוּא
42 "גְּדוֹל" לַעֲזוּמַת הֵבִית הָרִאשׁוֹן וְהֵבִית
43 הַשְּׁנִי שְׁדוּקָא הוּא יִתְקִיִּים בְּקִיִּים נִצְחִי.
44 (ב) וְהִנֵּה אֶף שְׁבִמְאָמֵר
45 רְבוּתֵינוּ וְ"ל הַנ"ל (לֹא כְּאַבְרָהָם כִּי)
46 מְדַבֵּר בְּבֵית
47 הַמִּקְדָּשׁ, וְעִלּוֹ נִאֲמַר בְּגִמְרָא
48 שֶׁמֵּעֲלָתוֹ הִיא שִׁינְיָא "בֵּית", הִרִי
49 הַלְשׁוֹן בְּלִקְוֹטֵי תוֹרֵה' שֵׁם
50 הוּא שֶׁלֹּשׁ גְּאוּלוֹת הֵן, גְּאוּלָּה
51 רִאשׁוֹנָה בְּזִכּוֹת אַבְרָהָם,
52 גְּאוּלָּה שְׁנִיָּה בְּזִכּוֹת יִצְחָק,
53 גְּאוּלָּה שְׁלִישִׁית בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב.
54 וּמִבְּאֵר שֵׁם דְּגְּאוּלָּה
55 הַשְּׁלִישִׁית הִיא גְּאוּלָּה
56 נִצְחִית. וְהַבְּאוּר בְּזֵה בְּפִשְׁטוֹת
57 שְׁאִין כִּאֵן סְתִירָה בִּין דְּבִיר רְבוּתֵנוּ עַל

1 גְּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבֵּית הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן¹, וְיֵשׁ בְּזֵה
2 בְּמִשְׁמַעוֹת הַנִּבְּוָה שֶׁ"הַבֵּית הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן" יִהְיֶה יוֹתֵר גְּדוֹל וְחָשׁוּב מֵהַבֵּית
3 הָרִאשׁוֹן שְׁנֵי פִירוּשִׁים². פִּירוּשׁ הַפִּשְׁטוֹת הוּא³ שֶׁבֵּית הַזֶּה
4 הָאֲחֵרוֹן קָאִי מִכוּון עַל בֵּית שְׁנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁנִי שֶׁהָיָה גְּדוֹל
5 מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן בְּגוֹדוֹל
6 הַכְּנִיָּן וּבְמִסְפַּר הַשְּׁנִים, כִּי בֵּית
7 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁנִי הָיָה בֵּית גְּדוֹל יוֹתֵר
8 וּמִפְּאוּר יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הֵבִית הָרִאשׁוֹן וְגַם
9 הַתְּקִיִּים יוֹתֵר שְׁנִים (בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
10 הָרִאשׁוֹן עֲמַד 410 שְׁנִים, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
11 הַשְּׁנִי עֲמַד 420 שְׁנָה) וּבִדְהַר⁴
12 אֵיתָא מוּבָא שֶׁהַבֵּית הַזֶּה
13 הָאֲחֵרוֹן קָאִי מִכוּון עַל בֵּית
14 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שִׁינְיָה
15 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ שֶׁהָיָה גְּדוֹל
16 מִבֵּית הָרִאשׁוֹן וּמִבֵּית הַשְּׁנִי,
17 דְּשִׁנְיָהֶם נִכְלָלִים בְּ(מִן)
18 הָרִאשׁוֹן וְגַם הֵבִית הַשְּׁנִי נִכְלָל כִּאֵן
19 בְּבִיטוֹ "רֹאשׁוֹן", כִּי שְׁנִיָּהֶם גַּם בֵּית
20 הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן וְגַם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
21 הַשְּׁנִי לֹא הָיָה לָהֶם קִיִּים נִצְחִי
22 אֲלֹא נִחְרְבוּ אַחֲרֵי תְּקוּפַת זְמַן מִסְּוִימָת,
23 וּבֵית שְׁלִישִׁי יִהְיֶה קִיִּים נִצְחִי
24 נִצְחִי וְלֹא יִחְרַב לַעֲלֹם. וְהָיוּ לִפִּי
25 הַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי גַם הַכּוּוּנָה כִּמְה
26 שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל⁵ בְּגִמְרָא
27 עַד כֵּךְ שֶׁלַּעֲתִיד לְבֹא יַעֲלֶה גּוֹיִם רַבִּים
28 אֶל הָרַ' "אֶל בֵּית אֱלֹקֵי יַעֲקֹב" שְׁבִית
29 הַמִּקְדָּשׁ נִקְרָא עַל שֵׁם יַעֲקֹב וְלֹא עַל
30 שֵׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק לֹא כְּאַבְרָהָם
31 שֶׁכְּתוּב בּוֹ הִר ("בְּהִרָה" יִרְאֶה)
32 וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁכְּתוּב בּוֹ שִׁדָּה
33 ("וַיִּצָּא יִצְחָק לִשְׁוֹחַ בְּשִׂדָּה") אֶלָּא

בס"ד*. שבת פרשת מטות- מסעי, מברכים החודש מנחם- אב ה'תשכ"ב**

1 גְּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבֵּית הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן
2 הָרִאשׁוֹן¹, וְיֵשׁ בְּזֵה שְׁנֵי פִירוּשִׁים². פִּירוּשׁ
3 הַפִּשְׁטוֹת הוּא³ שֶׁבֵּית הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן קָאִי עַל בֵּית
4 שְׁנֵי שֶׁהָיָה גְּדוֹל מִבֵּית הָרִאשׁוֹן בְּכַנְיָן וּבְשְׁנִים,
5 וּבִדְהַר⁴ אֵיתָא שֶׁהַבֵּית הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן קָאִי עַל בֵּית
6 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שִׁינְיָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ שֶׁהָיָה
7 גְּדוֹל מִבֵּית הָרִאשׁוֹן וּמִבֵּית הַשְּׁנִי, דְּשִׁנְיָהֶם
8 נִכְלָלִים בְּ(מִן) הָרִאשׁוֹן, כִּי שְׁנִיָּהֶם לֹא הָיָה לָהֶם
9 קִיִּים, וּבֵית שְׁלִישִׁי יִהְיֶה קִיִּים נִצְחִי. וְהָיוּ
10 שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל⁵ לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁכְּתוּב בּוֹ
11 הִר וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁכְּתוּב בּוֹ שִׁדָּה אֶלָּא כְּיַעֲקֹב
12 שֶׁקָרָא בֵּית, דְּבֵית רֹאשׁוֹן הוּא כְּנָגֵד אַבְרָהָם,
13 וּבֵית שְׁנֵי כְּנָגֵד יִצְחָק, וּבֵית שְׁלִישִׁי כְּנָגֵד יַעֲקֹב⁶,
14 וּמִבְּאֵר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרֵה'⁷ שֶׁהִשְׁתַּיִּכּוֹת דְּבֵית שְׁלִישִׁי לִיעֲקֹב הוּא כִּי מִדְּתוֹ שֶׁל
15 יַעֲקֹב הִיא אֲמַת, וְאֲמַת הוּא שְׁאִין שִׁיף בּוֹ הַפֶּסֶק⁸ וְשְׁנֵי אֵלָּא קִיִּים נִצְחִי.

16 (ב) וְהִנֵּה אֶף שְׁבִמְאָמֵר רְבוּתֵינוּ וְ"ל הַנ"ל (לֹא כְּאַבְרָהָם כִּי)
17 מְדַבֵּר בְּבֵית
18 הַמִּקְדָּשׁ, הַלְשׁוֹן בְּלִקְוֹטֵי תוֹרֵה' שֵׁם הוּא שֶׁלֹּשׁ גְּאוּלוֹת הֵן, גְּאוּלָּה
19 רִאשׁוֹנָה בְּזִכּוֹת אַבְרָהָם, גְּאוּלָּה שְׁנִיָּה בְּזִכּוֹת יִצְחָק, גְּאוּלָּה שְׁלִישִׁית בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב.
20 וּמִבְּאֵר שֵׁם דְּגְּאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית הִיא גְּאוּלָּה נִצְחִית. וְהַבְּאוּר בְּזֵה בְּפִשְׁטוֹת
21 שְׁאִין כִּאֵן סְתִירָה בִּין דְּבִיר רְבוּתֵנוּ עַל

(* יצא לאור בקונטרס שבת נחמו – תשנ"ו, לקראת ש"ק פ' ואתחנן שבת נחמו . . עש"ק נחמו, שנת ה'תשנ"ו.

(** ברשימת כ"ק אדמו"ר שליט"א משנת תשכ"ב: "אייר נתיב" דהמאמר: בונה ירושלים – תרכ"ט וסה"מ תרכ"ט ע' רצד ואילך]. ראה קראתי – תרס"ה וסה"מ תרס"ה ע' קעו ואילך]. עיי"ש. לקר"ת מטות ד"ה ואשה ופג, ג"ד]. ע"כ יאמרו תרצ"א וסה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך].

(1) חגי ב, ט. (2) התיווך דשני הפירושים – ראה מכתב בין כסא לעשור וכ"ג טבת תש"ה*. לקו"ש ח"ט ע' 29 בהערות. (3) מפרשים לחגי שם. וכ"ה בב"ב ג, סע"א. (4) ח"א כח, א. תקו"ז תיקון ח. וראה ג"כ בפ"י הראב"ע. (5) פסחים פח, א. (6) ראה חדא"ג מהרש"א שם. אלשיך לתהלים כד (הובא בלקו"ת שם). (7) מטות פג, ג"ד. (8) "היפך נהרות המכזבים במשנה פ"ח דפרה, שהיא מה שנפסקים לפעמים" (לקו"ת שם. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ו ע' 92 שוה"ג להערה 38).

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בית המקדש למבואר ב'לקוטי תורה' שהכונה לגאולה הוא, כי מעקרי
2 הגאולה הוא - בנן בית המקדש⁹. ועל-ידי שמתוסף עליו
3 בבית המקדש, שהבית הוא "גדול" יותר ונצחי הגאולה היא
4 נעלית יותר¹⁰. ולכן מקשר ב'לקוטי תורה' המעלה
5 דגאולה השלישית עם
6 המעלה דבית המקדש
7 השלישי.
8 ויש להוסיף, על האמור לעיל על
9 הקשר בין בית המקדש והגאולה
10 בפשטות דהטעם שפ'לקוטי
11 תורה' מדבר במעלה גאולה
12 השלישית הוא, לא בגלל הקשר
13 והשייכות של בית המקדש והגאולה
14 אלא כי הגאולה השלישית
15 היא נעלית יותר (לא רק משתי
16 הגאולות הקודמות לה אלא גם)
17 מהמעלה דבית המקדש
18 השלישי. כמובן מזה
19 שהגאולה (קבוץ גלויות)
20 תהיה לאחר בנן בית
21 המקדש¹¹ היינו שתחילה ייבנה
22 המקדש ואחר כך יזכו בני ישראל
23 למעלה נוספת, גדולה יותר - גאולה
24 וקבוץ גלויות. אלא שגם מעלה
25 זו מעלת הגאולה עצמה פאה על-
26 ידי בית המקדש השלישי
27 (שלא היה נלמדת ב'לקוטי
28 תורה') מהמעלה דבית
29 המקדש השלישי אשר כשם
30 שהבית השלישי יהיה בית נצחי, כך
31 הגאולה השלישית תהיה גאולה
32 נצחית) כי בבנן בית המקדש
33 השלישי יהיו כלולים כל
34 הענינים והמעלות שיהיו
35 לאחר-זה אלא שבתחילה הדברים
36 יהיו בהעלם ואחר כך יתגלו. אבל
37 מבחינת המעלה, הרי למרות שבת
38 המקדש גורם את מעלת הגאולה והיא
- כלולה בו, מעלת הגאולה גדולה ממעלת הבית. ועל-פי מה שכתוב
בזהר¹² בסדר הענינים שיהיו לעתיד-לבא, דתחית המתים
הוא אחרון שבכלם, יש לומר, שגלוי המעלה דבית
המקדש השלישי [אמת שאין שיעור בו הפסק ושנוי] יהיה
(אכן בגאולה עצמה ובכל זאת הוא)
יהיה) בעקר בתחית המתים,
אחרי הגאולה, שאז יהיו חיים
נצחיים וזו השלימות הכי גדולה
שתהיה לעתיד לבוא. ויש לקשר
זה עם מה שכתוב¹³ יחינו
מיומים ביום השלישי יקימנו
ונחיה לפניו, דביום
השלישי ישנם שני פרושים.
פירוש אחד (לפי פשוטו) - שיקאי
שמכוון על בית המקדש
השלישי¹⁴ - לפירוש שני (בתורת
החסידות) שיקאי על תחית
המתים¹⁵. והקשר דשני
הפרושים¹⁶ הוא, כי בתחית
המתים תתגלה המעלה דבית
המקדש השלישי כי אז כל עניני
הגאולה יהיו בשלימות.
(ג) ויובן זה מעלת בית המקדש
השלישי שתתגלה לאחר הגאולה
ותחית המתים בהקדים מה
שאמרו רבותינו ז"ל¹⁷ במדרש
עלה אריה זה הקדוש-ברוך-הוא
במזל אריה חודש אב שמזלו אריה
והחריב את אריאל בית המקדש
כו' על מנת שייבא אריה
הקדוש-ברוך-הוא במזל אריה
בחודש אב ויבנה אריאל בית
המקדש. ומזה מדברי רבותינו
שהמטרה של חורבן הבית היא בעצם
- בפשטות הוא, כי מעקרי הגאולה הוא - בנן
בית המקדש⁹. ועל-ידי שמתוסף עליו בבית
המקדש, הגאולה היא נעלית יותר¹⁰. ולכן
מקשר ב'לקוטי תורה' המעלה דגאולה
השלישית עם המעלה דבית המקדש השלישי.
ויש להוסיף, דהטעם שפ'לקוטי תורה' מדבר
במעלה גאולה השלישית הוא, כי הגאולה
השלישית היא נעלית יותר מהמעלה דבית
המקדש השלישי. כמובן מזה שהגאולה (קבוץ
גלויות) תהיה לאחר בנן בית המקדש¹¹. אלא
שגם מעלה זו פאה על-ידי בית המקדש
השלישי (שלא היה נלמדת ב'לקוטי תורה')
מהמעלה דבית המקדש השלישי) כי בבנן בית
המקדש השלישי יהיו כלולים כל הענינים
והמעלות שיהיו לאחר-זה. ועל-פי מה שכתוב
בזהר¹² בסדר הענינים שיהיו לעתיד-לבא,
דתחית המתים הוא אחרון שבכלם, יש לומר,
שגלוי המעלה דבית המקדש השלישי [אמת
שאין שיעור בו הפסק ושנוי] יהיה בעקר בתחית
המתים, שאז יהיו חיים נצחיים. ויש לקשר זה
עם מה שכתוב¹³ יחינו מיומים ביום השלישי
יקימנו ונחיה לפניו, דביום השלישי שני
פרושים. שיקאי על בית המקדש השלישי¹⁴
ושיקאי על תחית המתים¹⁵. והקשר דשני
הפרושים¹⁶ הוא, כי בתחית המתים תתגלה
המעלה דבית המקדש השלישי.
- (ג) ויובן זה בהקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל¹⁷ עלה אריה במזל אריה
והחריב את אריאל כו' על מנת שייבא אריה במזל אריה ויבנה

(9) ולהעיר מהלשון הרגיל "זמן הבית זמן הגלות" (10) להעיר מלקו"ת דרושים לר"ה נז, ב "ולא הי' בו (בבית שני) גילוי
הה' דברים . . ולכן לא הי' בו חירות" (11) פס"ד ברמב"ם הל' מלכים פ"א (בתחלת הפרק ובסופו). וראה ברכות מט, א.
תנחומא פ' נח יא. זהר שבערה הבאה. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ח"א אגרת קל (ס"ע שח ואילך).
(12) ח"א קלט, א (במדרש הנעלם). וראה שם קלד, א. (13) הושע ו, ב. (14) פרש"י שם. (15) אוה"ת נ"ך להושע שם ע' תלב
ואילך. וש"נ. (16) להעיר מד"ה יחינו מיומים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קמד, ב), שמפרש שם שביום השלישי קאי
על תחיה"מ בהמשך לפרש"י. (17) יל"ש ירמי' רמז רנט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כדי לבנות את הבית מחדש מוכן, דמה שפתיב גדול יהיה קבוע
- 2 הפית הנה האחרון יותר מן הראשון, הוא גם באם פית
- 3 המקדש הראשון לא הנה נחרב, והנה לו קיום נצחי כך
- 4 שהמעלה של "הבית האחרון" לעומת "הבית הראשון" היא לא רק בכך
- 5 שהראשון נחרב והאחרון יהיה קיים
- 6 לנצח אלא שיש בו מעלות ויתרונות
- 7 חשובים מצד עצמו. ולכן עלה
- 8 אריה כו' והחריב את אריאל
- 9 בכדי שייבוא אריה ויבנה
- 10 אריאל, והיה חורבן במטרה לבנות
- 11 בית אחר נעלה יותר שיהיה גדול
- 12 יותר מן הראשון (גם באם
- 13 הנה לו קיום נצחי)¹⁸.
- 14 ומביא משל ודוגמא ליתרון מעלה גם
- 15 לעומת עניין הנצחיות:
- 16 ועל-דרך המעלה דבעלי
- 17 תשובה על צדיקים, כדברי
- 18 רבותינו שבמקום שבעלי תשובה
- 19 עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים
- 20 לעמוד דעבודת הצדיקים (גם
- 21 צדיקים ברמה כזאת גבוהה שאין
- 22 להם יצר הרע¹⁹ כלל, כי הוא
- 23 התהפך לטוב, שלכן אין שיעור לא
- 24 ייתכן שיהיה אצלם חטא,
- 25 ועבודתם היא באופן דקיום
- 26 נצחי והם עובדים את ה' תמיד, ללא
- 27 כל (הפסקה) מגעת
- 28 בהשתלשלות, ועבודת
- 29 ה' בעלי תשובה' היא בלמעלה
- 30 מהשתלשלות²⁰ האור האלוני
- 31 יורד מלמעלה למטה ב'סדר
- 32 השתלשלות' (כמו שלשלת (שרשרת) שעשויה מחוליות שקשורות זו בזו, כך
- 33 כל העולמות העליונים, עם כל פרטי הדרגות שבהם, יורדים ומשתלשלים
- 34 זה מזה בסדר הדרגתי), אך ישנו אור אלוני אין סופי שלמעלה מסדר
- 35 ההשתלשלות, וההתגלות שלו היא לא בסדר והדרגה אלא הוא למעלה
- 36 מהעולמות. ומבואר בחסידות שעבודת ה' של הצדיקים (למרות מעלתם
- 37 הגדולה) 'נוגעת' רק באור האלוני של סדר ההשתלשלות ואילו עבודתם של
- 38 בעלי התשובה (שבגלל שהיו רחוקים מאלוקות עקבר, הם עובדים את ה'

- 39 בחיות והתלהבות מיוחדת) 'נוגעת' באור האלוני שלמעלה מסדר השתלשלות
- 40 (למרות שהיה בה הפסק ואם כן היא לא תמידית ונצחית כמו עבודת
- 41 הצדיקים), וכך גם לגבי בית המקדש יתכן שהמעלה העיקרית של הבית
- 42 האחרון לעומת הראשון היא לאו דווקא בעניין הנצחיות. וזהו עלה אריה
- 43 והחריב את אריאל על מנת
- 44 שייבוא אריה ויבנה אריאל,
- 45 וידוע²¹ דיבוא אריה נזה
- 46 הקב"ה, דכתיב ביה²² שכתוב
- 47 בו אריה שאג מי לא יירא²³
- 48 והכוונה להקדוש-ברוך-הוא, כפי
- 49 שמוכן מהמשך הפסוק – "ה' אלוקים
- 50 דבר (אל הנביאים) מי לא ינבא" הוא
- 51 התגלות הפתח בחינת 'כתר עליון'
- 52 באלוקות לגביה מבואר כי כשם
- 53 שהכתר הוא למעלה מהראש כך בחינת
- 54 הכתר למעלה היא האלוקות
- 55 שלמעלה מהשתלשלות וזו
- 56 המעלה המיוחדת של הבית האחרון
- 57 לגבי הראשון – השייכות לכתר
- 58 שלמעלה מהשתלשלות, בדומה
- 59 למעלת הבעלי תשובה ביחס לצדיקים.
- 60 ויש להוסיף, שגם לפי מאמר
- 61 רבותינו ז"ל²⁴ שפשעו
- 62 מבבל הנה ראוי להיות בנן
- 63 זה (בית המקדש השלישי)
- 64 אלא שבני ישראל לא זכו לכך באותה
- 65 שעה וגם העלייה מבבל לארץ ישראל
- 66 לא הייתה בניסים וכניבוש כמו
- 67 בכניסה לארץ בפעם הראשונה וגם
- 68 הבית שבנו ברשות כורש לא היה
- 69 במעלת הבית השלישי, ואם כבר
- 70 בעלייה מבבל היה אפשר שבני ישראל יזכו לבית המקדש עם המעלות של
- 71 הבית השלישי, מה המעלה המיוחדת של הבית השלישי שתהיה דווקא
- 72 בגאולה השלימה? על כך בא המענה שאנחנו בניין הבית השלישי היה ראוי
- 73 לבני ישראל כבר בעת העלייה מבבל, אבל מפל-מקום, למעשה בית
- 74 שלישי שיהיה לעתיד-לבא (לאחרי בית שני) יהיה גדול
- 75 יותר ויהיו לו מעלות לעומת הבית השני. והגם שגם פשעו מבבל
- 76 (לאחרי חרבן בית ראשון והתקון על זה) היו בדרגת פשע

(18) ראה אוה"ת ואתחנן (ע' סה; שם ע' צג, ממג"ע אופן קפו ואוה"ח ר"פ ואתחנן), שאילו ה' משה רבינו מכניס את בני ישראל לארץ ובונה ביהמ"ק, לא ה' נחרב ביהמ"ק לעולם והי' לו קיום נצחי כמו שיהי' לע"ל. ומבאר שם (ע' פז) וראה גם שם כרך ו ע' ב'רכד) דהטעם על זה שלא פעל משה מבוקשו הוא לפי "שמהירידות שנמשכו בגלות הארץ יהי' עלי' גדולה יותר". (19) ובפרט להמבואר בתניא פ"א (ה, ב) שזוהו פירוש צדיק. (20) ראה ד"ה שובה ישראל דשבת תשובה ה'תשל"ז ס"ב (לעיל ח"א ע' צו) ואילך (וש"ג). ובכ"מ. (21) אוה"ת נ"ך כרך ב ע' א'ינו ואילך. (22) עמוס ג, ח. (23) יל"ש שבערה 17. (24) הובא בפרש"י יחזקאל מג, יא (הובא בפתיחת התיו"ט למס' מדות).

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּדִגְמַת בְּעָלִי תְּשׁוּבָה²⁵, ואם כן כבר הגיעו למעלה ומדריגה כזו
 2 שעבודתם 'נוגעת' באור האלוהי שלמעלה מ'סדר השתלשלות' הָרִי
 3 בַּתְּשׁוּבָה יֵשׁ רַבּוּי דְּרָגוֹת וגם מי שכבר עשה תשובה יכול להתעלות
 4 עוד ועוד. וְלָכֵן הָיָה גַם חֲרִפָּן בֵּית שְׁנֵי בְּכָדֵי שְׁעַל־יָדֵי
 5 הָעֲבוּדָה בְּגִלּוֹת שְׁלֹא־חָרִי
 6 חֲרִפָּן בֵּית שְׁנֵי יִגְיֵעוּ לְשִׁלְמוֹת
 7 הַתְּשׁוּבָה, וְעַל־יָדֵי־זֶה לאחר
 8 ההתעלות במהלך הגלות עד לדרגה
 9 הגבוהה ביותר בעבודת התשובה
 10 יִהְיֶה גָדוֹל כְּבוֹד הַבֵּית הַזֶּה
 11 הָאֲחֵרוֹן בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.
 12 וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה
 13 שְׁאֵמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל²⁶ על
 14 הַפְּסוּק²⁷ שְׁמַעוּ דְּבַר ה' בֵּית
 15 יַעֲקֹב, שְׁמַעוּ דְּבַרִּי תוֹרָה עַד
 16 שְׁלֹא תִשְׁמְעוּ דְּבַרִּי נְבוּאָה,
 17 כלומר, אם לא תשמעו לדברי התורה,
 18 תאלצו לשמוע דברי נבואה (לא
 19 נעים) שְׁמַעוּ דְּבַרִּי נְבוּאָה עַד
 20 שְׁלֹא תִשְׁמְעוּ דְּבַרִּי תוֹכַחַת
 21 יותר קשות מדברי הנבואה וְכו'
 22 (וּמַסִּים) שְׁמַעוּ גּוֹפִיכּוֹן
 23 שישמע הגוף שלכם עַד שְׁלֹא
 24 יִשְׁמְעוּ גְרַמִּיכּוֹן העצמות שלכם,
 25 כמו שכתוב במקום אחר
 26 הַעֲצָמוֹת²⁸ הִיבְשׁוֹת שְׁמַעוּ
 27 דְּבַר ה'. וְלִכְאוּרָה זֶה שְׁאוּמֵר
 28 שְׁמַעוּ דְּבַרִּי תוֹרָה עַד שְׁלֹא
 29 תִשְׁמְעוּ דְּבַרִּי נְבוּאָה, יֵשׁ
 30 לוֹמֵר, כִּי דְּבַרִּי נְבוּאָה הֵם
 31 לְצִוּוֹת עַל דְּבַרִּי הַתּוֹרָה²⁹,
 32 שהרי זה עיקר דברי הנביאים, לעורר
 33 את העם לקיים את דברי התורה, וְלָכֵן
 34 בָּאֵם הֵיוּ שׁוֹמְעִים דְּבַרִּי תוֹרָה
 35 לֹא הֵיוּ צְרִיכִים לְדְּבַרִּי
 36 נְבוּאָה. וְעַל־דִּרְךָ־זֶה בְּדְּבַרִּי
 37 נְבוּאָה עֲצָמָם, שְׁבָאֵם הֵיוּ בְּנֵי
 38 יִשְׂרָאֵל שׁוֹמְעִים דְּבַרִּי נְבוּאָה
 39 דְּנִבְיָאִים הָרָאשׁוֹנִים הַמְּצִיִּים
 40 עַל דְּבַרִּי הַתּוֹרָה שְׁלֹא בָּאֵפֶן
 41 לְתוֹכְחָה, אלא בדברים נעים, לֹא
 42 הֵיוּ צְרִיכִים לְדְּבַרִּי תוֹכַחַה
 43 (וְעַל־דִּרְךָ־זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
- הַעֲנִינִים שְׁלֹא־חָרִי־זֶה בהמשך דברי מדרש זה). אֲכַל מַה שְּׁמַסִּים
 שְׂכָרָאֵי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבַרִּי הַתּוֹרָה וְאֵת דְּבַרִּי הַנְּבִיאִים בְּגוֹפֵם עַד
 שְׁלֹא יִשְׁמְעוּ גְרַמִּיכּוֹן כּו' ומשמעות הדברים היא שְׂכָרָאֵי לָהֶם לְשִׁמּוֹעַ
 בְּגוֹפֵם שֶׁאֵם לֹא כֵן יוֹמְרוּ וְרַק הַעֲצָמוֹת שֶׁלָּהֶם יִשְׁמְעוּ אֵינּוּ מוֹכֵן, אֵיךְ
 שֵׁיךְ לוֹמֵר שְׁבָאֵם הֵיוּ
 שׁוֹמְעִין דְּבַרִּי תוֹרָה אוֹ דְּבַרִּי
 תוֹכַחַת וְכו' אלא שלא היו
 שׁוֹמְעִים אוֹתָם "בְּגוֹפֵם" לֹא הֵיוּ
 זֻכָּרִים חֶסֶד־וְשְׁלוֹם לְתַחֲתִית
 הַמַּתִּים. וְיֵשׁ לוֹמֵר הַבְּאוּר
 בְּזֶה, שֶׁאֵכָן אֵין הַכוּנָה שֶׁלֹּא יֻזְכַּר
 לְתַחֲתִית הַמַּתִּים כֻּלָּל אֵלֶּא דְּעַל־יָדֵי
 הִירִידָה שְׁלֹא שְׁמַעוּ דְּבַרִּי
 תוֹרָה וְכו' תִּהְיֶה אַחֵר כֵּךְ עֲלִיָּה
 גְדוּלָּה, עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר לְעִיל לְגַבִּי
 מַעֲלָת בְּעָלִי הַתְּשׁוּבָה בִּיחֹס לְצַדִּיקִים
 שְׁדוּקָא בְּגִלָּל שְׁבַעבֵר הֵיוּ בִירִידָה
 וּבִרְחֻק מֵאֲלוֹקוֹת הֵם מְגִיעִים לְדֶרֶגָה
 יוֹתֵר נְעִלִית. וְכֵן גַּם בְּעִנְיָנוּ, דְּרוּקָא עַל
 יְדֵי הִירִידָה וְהַחִסְרוֹן שֶׁלֹּא שְׁמַעוּ,
 כְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר יִתְעַלּוּ וְתַהֲיֶה תַּחֲתִית
 הַמַּתִּים בָּאֵפֶן נִעְלָה יוֹתֵר,
 מְכַפִּי שְׁהִיָּתָה אֲמוּרָה לְהִיּוֹת לֹלָא
 הִירִידָה, בְּדִגְמַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 הַשְּׁלִישִׁי שְׁעַל־יָדֵי שְׁהִיָּתָה
 לְאַחֲרֵי הִירִידָה דְּחֲרִפָּן בֵּית
 שְׁנֵי יִהְיֶה גָדוֹל יוֹתֵר.
 (ד) וּבְאוּר מַעֲלַת בֵּית הַשְּׁלִישִׁי
 עַל בֵּית רֵאשׁוֹן וְשְׁנִי (גַּם עַל
 בֵּית שְׁנִי כְּמוֹ שְׁהִיָּה רֵאשִׁי
 לְהִיּוֹת בְּצוּרַת הַתְּכֵנִית דְּבִית
 שְׁלִישִׁי אֵלֶּא שְׁלִמְעֵשָׁה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא זָכַר לָכֵן, כְּאִמּוֹר), יוֹכֵן בְּהִקְדָּים
 הַמַּעֲלָה הַרוּחָנִית הַנְּעִלִית דְּבִית
 הַמִּקְדָּשׁ (בְּכָלֶל)³⁰, כּוֹלָל גַּם
 הַמַּעֲלָה הַרוּחָנִית הַמִּיּוֹחֶדֶת
 דְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, דְּמָקוֹם
 הַמִּקְדָּשׁ הַר הַבַּיִת שְׁבוּ נִבְנָה בֵּית
 גָּדוֹל יוֹתֵר.
 (ד) וּבְאוּר מַעֲלַת בֵּית הַשְּׁלִישִׁי עַל בֵּית רֵאשׁוֹן וְשְׁנִי (גַּם עַל בֵּית שְׁנִי כְּמוֹ
 שְׁהִיָּה רֵאשִׁי לְהִיּוֹת בְּצוּרַת הַתְּכֵנִית דְּבִית שְׁלִישִׁי), יוֹכֵן בְּהִקְדָּים
 הַמַּעֲלָה דְּבִית הַמִּקְדָּשׁ (בְּכָלֶל)³⁰, כּוֹלָל גַּם הַמַּעֲלָה דְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, דְּמָקוֹם

(25) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 67. (26) יל"ש ירמי' רמז רסד. (27) ירמי' ב, ד. (28) יחזקאל לו, ד. (29) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ב. (30) ביאור המעלה דביהמ"ק (דלקמן בפנים) מיוסד על המאמר ד"ה ראה קראתי בשם תרס"ה (סה"מ תרס"ה

1 המקדש (גם לפני כנין בית המקדש) הוא מצד עצמו למעלה
2 יותר מהמקום דכל העולם, כמו שכתוב³¹ שכאשר יעקב אבינו
3 יצא מבאר שבע ללכת לחן הוא עצר במקום המקדש ואמר מה נוצא
4 המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים, ותרגם אוינקלוס
5 לית דין אתר הדיוט אין זה

מִקּוֹם פְּשׁוּט, וּמְדַבֵּר יַעֲקֹב אֲבִינוּ מִזֶּכֶר	1	הַמִּקְדָּשׁ (גַּם לִפְנֵי בְּ
שֶׁאֵין יֵשׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה בַּמִּקּוֹם מִצַּד	2	לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִהַמִּקְדָּשׁ
עֲצוּמוֹ שֶׁהָיָה הִדְרָב נֹאמֵר שְׁנֵים רְבוּת	3	שִׁפְתוֹבִי ³¹ מִה נִזְרָא הַמִּקְדָּשׁ
לִפְנֵי בְנֵי־בֵית הַמִּקְדָּשׁ. כְּלוּמֹר	4	בֵּית אֱלֹקִים, וְתִרְגָּם
שֶׁהַמִּקּוֹם דָּכָל הָעוֹלָם הוּא	5	הַדְּיוּט. שֶׁהַמִּקּוֹם דָּכָל
אֲתֵר הַדְּיוּט מִקּוֹם פְּשׁוּט לִפְנֵי	6	לִפְנֵי שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת
שֶׁבָּהֶם בְּרָא ה' אֶת הָעוֹלָם וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ	7	דְּהַדְּיוּטָא, וּמִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ
בִּשְׁשֵׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית שִׁנְגִּירָאִים ³²	8	שִׁגְם מִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ
מִיָּלִין דְּהַדְּיוּטָא, כִּי הִקְדוּשׁ-	9	וְאֶדְרִבָּה, הַתְּחִלָּת וְעַ
בְּרוּךְ-בַּעֲצָמוֹ נַעֲלָה וּמְרוֹמָם לֹאִין	10	מְאֻמְרוֹת הִיְתָה בְּרִיאָר
שִׁיעוּר מִכָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים וְכָל	11	וּמִמְנָה הַשְׁתַּת כָּל
עֵיסוֹקוֹ בְּבְרִיאָתָם דּוּמָה לְמֹלֵךְ שֶׁבַּמִּקּוֹם	12	מְאֻמְרוֹת נֹאמֵר וְיֹאמֵר
לְעֹסֵק בִּכְסָף זָהָב יִקְרִים עוֹסֵק בְּרַבְרִים	13	הִיָּה גָלוּי שֵׁם הָוִי כִּמְ
פְּשׁוּטִים וְזוּלִים וּמִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ	14	בְּמִקּוֹם
אֵינִי אֲתֵר הַדְּיוּט מִקּוֹם פְּשׁוּט	15	

22 אלא מקום קדוש ונעלה [אף שגם
23 מקום המקדש נברא בעשרה
24 מאמרות שהם "מילין דהדיוטא",
25 האמצעי שבו ברא ה' את העולם כולו.
26 וְאִדְבָּהּ, הַתְּחֵלָת וְעַקֵּר
27 הַבְּרִיאָה מִהָעֶשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת
28 הַיְּתֵה בְּרִיאַת אָכֵן שְׁתִּיָּה
29 שֶׁבְּמִקְדָּשׁ וּמִמְנֶה הִשְׁתַּת כָּל
30 הָעוֹלָם³³ ואם כן יש שייכות ודמיון
31 בין מקום המקדש לכללות העולם,
32 ובכל זאת הפער וההבדל ביניהם הוא
33 גדול ביותר והעולם כולו נקרא "אתר
34 הדיוט" ואילו מקום המקדש הוא מקום
35 נעלה וקדוש], כִּי בַעֲשָׂרָה
36 מְאֻמְרוֹת נֵאמַר וַיֵּאמֶר
37 אֱלֹהִים, כמפורש בתורה במעשה

38 בראשית – "ויאמר אלוקים יהי אור, וכן הלאה **ובמקום המקדש ה'יה**
39 **גלוי שם ה'יה' קמו שְׁקֻתָּב**³⁴ בדברי יעקב אבינו כבואו למקום
40 המקדש **אֲכָן לֹש ה'יה' בְּמִקְוֹם הָזֶה** ושם הוי' (על שם "היה, הווה
41 ויהיה כאחד") הוא גילוי אלוקות בלי גבול, בשונה משם אלוקים שהוא מידת
42 הצמצום וההעלם.

ע' קעו ואליל'). עיי"ש. (31) ויצא כח, יז. (32) זח"ג קמט, ב. וראה בארוכה לקו"ת אחרי כה, ד. ועוד. (33) יומא נד, ב. (34) ויצא שם, טז. (35) שעהיה"א פ"ד. (36) שעהיה"א רפ"ד. וראה גם זח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). פרס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט.

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר לית דין אֶתֶר הַדְיוּט, כִּי בַמְקוֹם הַמְקֻדָּשׁ מִצַּד עֲצֻמוֹ, 2 עוֹד לִפְנֵי בְנִיית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה נִרְגָּשׁ בְּגִלְיִי הַהִתְהַוּוֹת כְּמוֹ 3 שֶׁהָיָא מִשֵּׁם הַרְי' לֵאלֹהֵי הַהִסְתַּר עַל הָאוֹר הָאֱלוּקִי שְׁקִיּוֹם בְּכָל הָעוֹלָם, 4 מִלְבָּד מִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ.
- 5 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִתְהַוּוֹת שֶׁל 6 הָעוֹלָם הַמוֹגְבֵּל וְהַנִּבְרָאִים הַמוֹגְבֵּלִים 7 מִשֵּׁם אֱלֹקִים הִיא בְּדִרְךְ 8 הַתְּלַבְּשוֹת (בְּרֵאשִׁית בְּרֵא 9 אֱלֹקִים³⁷) וְהִתְהַוּוֹת מִשֵּׁם 10 הַרְי' הִיא בְּאִפְן דְּבִרְךְ 11 מִמִּילָא (יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם הַרְי' 12 כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ³⁸) 13 כְּלוּמֹר, יֵשׁ פְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה 'בְּדִרְךְ 14 הַתְּלַבְּשוֹת' כְּמוֹ רַב הַלּוּמָד עִם תַּלְמִיד 15 וּמֵתִים אֶת הַחֲסִידִים שֶׁלֹּו בַּהֲתָם 16 לַרְמָה שֶׁל הַתַּלְמִיד 'רִיזוּר' אֵלָיו 17 וּמִתְקַרֵּב אֵלָיו וּמִתְעַסֵּק אִתּוֹ בְּצוּרָה 18 פְּרֻטְנִית, וְיֵשׁ פְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה 'בְּדִרְךְ 19 מִמִּילָא' כְּמוֹ הַשֵּׁמֶשׁ שֶׁמֵּאִירָה בְּכָל 20 מְקוֹם בְּשׁוּוֹה מִבְּלִי לְהִתְקַרֵּב לְמְקוֹם 21 אוֹ לְאָדָם שְׁקוּלֵט אֶת הָאוֹר, וּמִבְּלִי 22 לְהִתְיַחֵס אֵלָיו בְּצוּרָה פְּרֻטְנִית. 23 וּבְעִנְיָנָיו, פְּעוּלוֹת שֶׁל שֵׁם אֱלֹקִים 24 בַּהֲתָהוּוֹת הָעוֹלָם הִיא בְּדִרְךְ 25 הַתְּלַבְּשׁוֹת, הֵינָנו שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי 26 'יזוּר' רִמְתַּלְבֵּשׁ בְּעוֹלָם וּבִנְבְּרָאִים 27 לִפִּי עִנְיָנָם וּמֵהוּתָם וְאֵילּוּ פְּעוּלוֹתָם שֶׁל 28 שֵׁם הוֹי' הִיא בְּדִרְךְ מִמִּילָא מִבְּלִי 29 'הַתְּלַבְּשׁוֹת' וְהִתְיַחֲסוּת פְּרֻטְנִית, וְגַם 30 לְאַחַר פְּעוּלוֹתָם לְהוֹת וּלְבִירוֹא אֶת 31 הָעוֹלָם הוּא נִשְׁאָר 'מַעַל' הָעוֹלָם.
- 32 וְהַחֲלוּקִי הַהִבְדֵּל שְׁבֹאֲפֵן 33 הַהִתְהַוּוֹת (אִם הַהִתְהַוּוֹת הִיא 34 בְּדִרְךְ מִמִּילָא כְּמוֹ הַהֲתָהוּוֹת מִשֵּׁם 35 הוֹי' אוֹ שֶׁהָיָא בְּדִרְךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת כְּמוֹ הַהֲתָהוּוֹת מִשֵּׁם אֱלֹקִים) מוֹרָה 36 מִלְמַד עַל הַיַּחֲסָא שֶׁל הַדְּבָר הַמְּתַהַנֶּה וְהַנִּבְרָא לְמִקּוֹר שְׁמֵהוּיָהּ 37 וְבוֹרָא וְיוֹצֵר אוֹתוֹ. דְּכֹאֲשֶׁר הַמְּתַהַנֶּה הוּא בְּקִרְיָה לְהַמְּתַהַנֶּה וְיֵשׁ 38 בֵּינֵיהֶם יַחַס קְרוֹב, הַהִתְהַוּוֹת הִיא בְּדִרְךְ מִמִּילָא³⁹ לֵאלֹהֵי צוּרִךְ 39 בַּהֲתָעֲסָקוֹת מִיּוֹחֲדָת מִצַּד הַמִּקּוֹר כִּדִּי לְפַעוֹל אֶת הַהֲתָהוּוֹת וּלְכַן כֹּאשֶׁר ה'אִין' 40 מֵהוּוֹה אֶת ה'יֵשׁ' הוּא לֹא 'נִפְתָּס' בְּכִךְ וְלֹא מִתְפַּעֵל מִזֶּה וְהַדְּבָר לֹא גוֹרֵם ל'אִין' 41 לְהִשְׁתַּנּוּת. וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל בַּהֲתָהוּוֹת דְּבַר מִהַמִּקּוֹר הַמְּהוּוֹה אוֹתוֹ בְּדִרְךְ עֲלָה 42 וְעֵלּוּל, סִיבָה וְתוֹצָאָה, כֹּאשֶׁר תוֹצָאָה נּוֹבַעַת מִסִּיבָה בְּצוּרָה יִשִּׁירָה וְכֹאֵילוֹ
- נִאמַר שֶׁהַתּוֹצָאָה הִיא מִחוּיָבֵת הַמִּצִּיאוֹת דְּכִינּוֹן שֶׁהָעֵלּוּל הַסִּיבָה הוּא 43 בְּעֶרְךְ הָעֵלָה, הַתּוֹצָאָה, וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם דְּמִיּוֹן מֵהוּתִי וְיַחַס קְרוֹב לְכִן 44 הַהִתְהַוּוֹת הָעֵלּוּל מֵהָעֵלָה הִיא בְּדִרְךְ מִמִּילָא וְכִדִּי לְהַגִּיעַ לְתוֹצָאָה 45 אִין צוּרִךְ בְּפַעוּלָה מִיּוֹחֲדָת וְהַתְּעַסְקוֹת לֹא שְׁגָרְתִּית מִצַּד הַמִּקּוֹר [וְכִמּוֹ שֶׁכֵּל 46 וּמִדּוֹת, שִׁיזִירָת וְלִידִית' הַמִּידוֹת 47 (הַרְגֵּשׁ שְׁכֵלֵךְ) מֵהַשְׁכֵּל הֵם בְּדִרְךְ עֵילָה 48 וְעֵלּוּל. וְהַבְנָה טוֹבָה וּמַעֲמִיקָה בְּמַעֲלָתוֹ 49 וְטוֹבוֹ שֶׁל דְּבַר, לְמַשֵּׁל, מִחֻיָּבֵת רִגְשִׁי 50 אַהֲבָה כְּלִפּוֹ דְּכִינּוֹן שֶׁהַמִּדָּה הִיא 51 בְּעֶרְךְ הַשְׁכֵּל, וְיֵשׁ קֶשֶׁר וְשִׁיכּוֹת 52 מֵהוּתִית בֵּין שְׁכֵל לְמִידוֹת וְהַמַּעֲבָר 53 מִשְׁכֵּל לְמִידוֹת הוּא טְבַעִי וּמִתְבַּקֵּשׁ 54 לְכֹן, עַל-יְדֵי הַהֲתָבֻנְנוֹת 55 בְּשִׁכֵּל, בְּאֶה וּמִתְהוּוֹה מִמִּילָא 56 הַמִּדָּה שֶׁבְּהִתָּאֵם לְהַתְּבֻנְנוֹת 57 בְּאוֹפֵן טְבַעִי וּמִתְבַּקֵּשׁ]. וְכִמּוֹ כִּן 58 הוּא בְּאוֹר וּמִקּוֹר הָאוֹר כְּמוֹ לְמַשֵּׁל עֲצָם 59 הַשֵּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהַזִּיז שְׂבָא מִהַשֵּׁמֶשׁ 60 שְׂבָא הוּא 'בְּדִרְךְ מִמִּילָא' לֵאלֹהֵי צוּרִךְ 61 ב'הַתְּלַבְּשׁוֹת' וְהַתְּעַסְקוֹת מִיּוֹחֲדָת 62 דְּכִינּוֹן שֶׁהָאוֹר הוּא גִלְיִי 63 הַמִּקּוֹר וְכֹא מִמְּנוּ בְּאוֹפֵן טְבַעִי וּמוֹכֵן 64 מֵאֵלָיו, לְכֹן, הַמִּצְאָת הַתְּגֻלוֹת 65 וְהַתְּפַשּׁוֹת הָאוֹר מִהַמִּקּוֹר הִיא 66 בְּדִרְךְ מִמִּילָא. וְכֹאֲשֶׁר 67 הַמְּתַהַנֶּה הוּא בְּרַחוּק מִהַמְּתַהַנֶּה, 68 וְיֵשׁ יַחַס קְרוֹב 69 וְיִזְקָה יִשִּׁירָה (כְּמוֹ הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמִּידוֹת 70 הַמְּתַהַנּוֹת מֵהַשְׁכֵּל לְשִׁכֵּל שֶׁמֵּהוּוֹה אוֹתָן 71 וְהַקֶּשֶׁר בֵּין הָאוֹר וְהַמִּקּוֹר 72 שֶׁמִּמְּנוּ הוּא נּוֹבַע), הַהִתְהַוּוֹת הִיא 73 בְּדִרְךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת³⁹, שֶׁהַמְּתַהַנֶּה 74 מִתְעַסֵּק וּמִשְׁתַּדֵּל לְהוֹת אֶת 75 הַדְּבָר הַמְּתַהַנֶּה וְלֵאלֹהֵי הַתְּעַסְקוֹת וְהַשְׁתַּדְּלוֹת וּמֵאֲמֵן מִיּוֹחֲדָת לֹא תִּהְיֶה 76 הַהֲתָהוּוֹת מִסּוֹךְ זֶה.
- 77 [וְהַשְׁעָם לִזְהָ הַסִּיבָה הַפְּנִימִית לְהַבְדִּיל הָאִמּוֹר שֶׁהַהֲתָהוּוֹת מִמִּקּוֹר קְרוֹב בְּעַל 78 יִזְקָה יִשִּׁירָה הִיא בְּדִרְךְ מִמִּילָא הַהֲתָהוּוֹת מִמִּקּוֹר שְׂאִין לוֹ קֶשֶׁר יִשִּׁיר לְמִתְהוּוֹה 79 הִיא בְּדִרְךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת וְהַתְּעַסְקוֹת, דְּבַהֲתָהוּוֹת שְׁבֹדֶרְךְ מִמִּילָא, 80 עֶקֶר הַהֲדָגְשָׁה בַּחֲלִיק הַהֲתָהוּוֹת הוּא גִלְיִי הַתְּגֻלוֹת שֶׁל הַמִּקּוֹר 81 וְהַהֲתָהוּוֹת הִיא תּוֹצָאָה מִתְּבַקֵּשׁת שֶׁל הַהֲתָהוּוֹת הַזֶּה. וְלִכֵּן, הַגֵּם אֶף-עַל-יְפִי 82 שְׂגָם בְּעֵלָה וְעֵלּוּל בַּהֲתָהוּוֹת בְּדִרְךְ שֶׁל סִיבָה וְתוֹצָאָה, כְּמוֹ הַהֲתָהוּוֹת 83

(37) בְּרֵאשִׁית א, א. (38) תְּהִלִּים קמ"ב, ב. (39) רָאָה גַם הַמִּשְׁךְ תְּרַס"ו ס"ע קִצָּז וְאֵילֶךְ. עֵינֵינוּ. (40) בְּסֵפֶר תְּרַס"ה שְׁבַעֲהָרָה 30 (ע' קֶעֶט) מִבִּיא ב' הַדּוּגְמָאוֹת (דְּעִילָה וְעֵלּוּל, וְדָאוֹר וּמִקּוֹר). וְרָאָה לְקִמֵּן סֵפֶר ה.

- 1 המידות מהשכל (שהתהוות העלול מהעלה היא בדרך ממילא
2 כמבואר לעיל), למעשה העלול התוצאה אינו רק גלוי התגלות
3 העלה הסיבה בלבד אלא מהות לעצמו, וכמו בשכל ומידות שהרגש
4 שכלב הוא מהות כשלעצמו ולא רק התגלות והתפשטות של השכל ואם כן
5 לא מדובר רק בהתגלות של המקור
6 המהווה אלא ביצירה 'והולדה' של
7 דבר חדש מפל-מקום, נרגש בו
8 העלה מאחר שהיחס והקשר בין
9 המקור המהווה והדבר המתהווה הוא
10 קרוב וישיר לכן גם בתוצאה יש ביטוי
11 ישיר של הסיבה והמקור. וכמו
12 שכל ומדות, שכאמור התהוות
13 המידות מהשכל היא בדרך "עילה
14 ועלול" ומציאות המידות היא תוצאה
15 מחוייבת ומתבקשת ("בדרך ממילא")
16 מההתבוננות השכלית, הרי למרות
17 שמהות המידות שונה ממהות השכל,
18 המקור המהווה את המידות ניכר ונרגש
19 בהם - שבמדות נרגש השכל.
20 ובכדי שיתנהו דבר שהוא
21 ברחוק ממקורו, וההתהוות שלו
22 לא מתבקשת ומתחייבת ממילא כי אין
23 לו יחס קרוב וזיקה ישירה למקור
24 שמהווה אותו הוא דוקא בדרך
25 התלבשות של המקור בדבר
26 המתהווה והתעסקות והשתדלות כדי
27 להיות אותו ולולי זאת הוא אינו
28 מתהווה. דענן התלבשות
29 הוא (לא שהמקור מתגלה
30 וכשיש התגלות שלו ממילא מתהווים
31 הדברים שהם בסך הכול ביטוי של
32 ההתגלות הזו, אלא אדרבה) הוא
33 מתלבש (ומתעסק) להיות
34 דבר חדש התהוותו איננה מחוייבת ומצויאית מעצם ההתגלות של המקור,
35 ולכן, הדבר המתנהו על-ידי התלבשות והתעסקות של המקור
36 כדי להיות אותו הוא ברחוק ממקורו, באופן שלא נרגש בו
37 מקורו כי בין המקור והדבר המתהווה יש ריחוק ופער גדול.
38 ויש לומר שהוא על-דרך הענן דכח ופעל, כלומר
39 שההתהוות של דבר ממקורו בדרך ריחוק, התהוות המחייבת השתדלות
40 והתעסקות (ואיננה בדרך ממילא) דומה לאופן שבו פעולה שקיימת (בנפש
41 האדם) בכוח, באה לידי ביטוי בפועל (באברי הגוף) דמהטעמים אחת
42 הסיבות על זה שהמשכת והתגלות הפעלה מהפכה היא לא
- בדרך ממילא כדבר המתחייב ומתבקש מאליו אלא על-ידי
התלבשות והתעסקות ומאמץ (שהפכה פועל ועושה את הפעלה
על ידי פעולה רצונית מיוחדת), הוא כי הפעלה היא ברחוק
מהפכה והפער בין הכוח והפועל הוא גדול מאד. והולך ומבאר עד כמה
גדול המרחק (האיכותי, המהותי) בין
הכוח והפועל דהנה ידוע⁴¹
ומבואר בתורת החסידות שהפעלה
היא התחדשות לגבי הכח
כלומר, מצד אחד הפעולה היא
התגלות של הכוח (למשל, כאשר אדם
מניע את ידו זו התגלות של כוח
התנועה שקיים ביד) אבל מצד שני
הכוח הוא מהות שונה לחלוטין
מהפעולה ולא יהיה זה נכון לומר
שכוח התנועה מכיל בתוכו תנועות
אלא האמת היא שהפעולה לגבי הכוח
היא חידוש שלא היה קיים קודם לכן.
דכין שהפכה הוא רוחני ונפשי
והפעלה היא גשמית, הרי
המשכת והתגלות הפעלה
המעשית מהפכה היא (פמו)
התהוות חדשה שלא הייתה קודם
לכן (ועל-דרך יש מאין וכל כך
גדול החידוש של הפעולה לעומת
הכוח שהוא דומה (אם כי רק "על
דרך" ולא ממש אותו הדבר) להתהוות
של "יש" דבר, מ"אין", "לא דבר",
ששם בוודאי מדובר בחידוש עצום
ואי אפשר לומר שבתוך ה"אין" קיים
"יש"). וענן הפכה מהותו וגדורו
הוא שפכחו לפעל דבר חדש
וכדי לברוא דבר חדש נחוצה
התעסקות והשתדלות ולא די ולא רק
להשפיע ולהתגלות "בדרך ממילא". ומזה מוכן, דזה שמהפעלה
יודעים ומכירים את הכח (ואם רואים שאדם מניע את ידו, הדבר
מלמד קיומו של כוח-תנועה בנפש), פירוש הדבר הוא שעל-ידי
הפעלה יודעים את הכח כי ההיגיון מחייב שהפעולה נובעת מתוך
הכוח. אבל בפעלה עצמה לא נרגש הכח⁴² מפני הריחוק ביניהם
במהותם ואיכותם. דכין שהפכה הוא רוחני והפעלה היא
גשמית, אין הכח הרוחני מתגלה בפעלה הגשמית⁴³
ולמרות שהוא כמובן קיים בה והוא זה המניע את היד בפועל, הכוח קיים
בפעולה בהעלם ולא בגילוי.

(41) סה"מ תרמו"ו ע' ג. המשך תער"ב ח"א פ' שיא (ע' תרלג). סה"מ קונטרסים ח"ג ע' לח. (42) ראה סה"מ עת"ר ע' לב דכח הוא נעלם. והמבואר במק"א (ראה סה"מ תרס"ד ע' קט) דכח הוא גילוי, וכמו בזריקת אבן מלמטלמ"ע נראה ונגלה כח הזורק שהרי בהכרח לומר שיש כח הנושאו למעלה, מ"מ הוא כח נעלם ולכן אין הכח נרגש בהנפעל. (43) עיקר ענין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דָּוָה שְׁבַפְעָלָה לֹא נִרְגַּשׁ הַכֶּתֶךְ, הוּא לֹא רַק
2 מִצַּד הַפְּעָלָה (שֶׁהִיא בְּאֵין־עֲרוּךְ לַהֲכַת) אֲלֵא גַם מִצַּד הַכֶּתֶךְ
3 כְּלוּמֹר, נִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַכּוֹחַ לֹא נִיכָר וְנִרְגַּשׁ בְּגִלּוֹי בַּפְּעוּלָה בְּגִלְל הַמַּרְחָק
4 וְהַפְּעָר הַעֲצוֹם בִּנְיֵהָ הַנוּבַע מִהַהֲבֵדֵל הַגְּדוֹל בְּמַהוּתָם שֶׁהַכּוֹחַ הוּא רֹחוּנִי
5 וְהַפְּעוּלָה הִיא גִשְׁמִית, וְאֵם כֵּן הַכּוֹחַ
6 לֹא נִיכָר בַּפְּעוּלָה בְּגִלְל אֹפִיָּה וּמַהוּתָה
7 שֶׁל הַפְּעוּלָה, אֲךָ יֵשׁ לְהוֹסִיף כִּי בַעֲצָם
8 הַכּוֹחַ לֹא נִיכָר וְנִרְגַּשׁ בַּפְּעוּלָה גַם בְּגִלְל
9 אֹפִיו וּמַהוּתוֹ שֶׁל הַכּוֹחַ. דְּכִיּוֹן שְׁפַעְלַת הַכֶּתֶךְ הוּא
10 שְׁפַעְלַת הַכֶּתֶךְ הוּא שְׁעוּשָׁה
11 דְּכָר חֲדָשׁ שְׁאִינוּ בְּעָרְכוֹ
12 (פֶּנ"ל) וְעַד כִּדִּי כֵן שֶׁהַחֲדוּשׁ הוּא
13 דְּמוּתָהּ לַהֲתַהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין, לָכֵן
14 הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת הַכֶּתֶךְ לִפְעֹל
15 לְבֹא לִידֵי בִיטוּי בְּאִמְצָעוֹת פְּעוּלָה
16 הִיא הַמְּשַׁכָּה נַעֲלָמָה הִינּוּ
17 הַמְּשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת כּוֹז שֶׁבַחֲחֵלֵט בָּהּ
18 לִידֵי בִיטוּי וְהַעֲבֹדָה שִׁישׁ פְּעוּלָה הִיא
19 בַּחֲחֵלֵט הַכּוֹחַ שִׁישׁ כּוֹחַ פּוֹעֵל אֲבֵל זֶה
20 הַמְּשַׁכָּה נַעֲלָמָה כֵּן שֶׁהַכּוֹחַ לֹא נִיכָר
21 וְנִרְגַּשׁ בַּפְּעוּלָה [כִּי פְעָלַת דְּכָר
22 חֲדָשׁ שְׁאִינוּ בְּעָרְךָ מְקוּרוֹ כְּמוֹ
23 רִיתוֹק הָעֵרֶךְ בֵּין הַכּוֹחַ וְהַפְּעוּלָה הַנוּבַע
24 מִכֵּן שֶׁהַכּוֹחַ הוּא רֹחוּנִי וְהַפְּעוּלָה הִיא
25 גִשְׁמִית הִיא עַל־יְדֵי הַתְּעַלְמוֹת
26 הַמְּקוּר. דְּלֹאֲחֲרֵי שְׁנַפְסָק גְּלוּי
27 הַמְּקוּר וּמִכָּאֵן וְאֵילֶךְ הוּא לֹא נִיכָר
28 וְנִרְגַּשׁ, אֲזִי דּוֹקָא שִׁיף שִׁיְהִיָּה
29 דְּכָר שְׁאִינוּ בְּעָרְכוֹ וְכֵל עוֹד
30 הַמְּקוּר נִרְגַּשׁ בְּגִלּוֹי אֵין מְקוֹם לְקִיּוּמָם
31 שֶׁל דְּבָרִים רַחוּקִים מִמֶּנּוּ לֹאֵין שִׁיעוּר,
32 וְכִמוֹ בַּהֲתַהוּוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת ("יֵשׁ")
33 מִהַרְחֹקוֹת ("אֵין") שִׁיכּוּלָה לְהִיּוֹת רַק
34 עַל יְדֵי צִמְצוּם וְהַעֲלָם שֶׁל הַרְחֹקוּתוֹ,
35 וְלָכֵן⁴⁴, הַפְּעָלָה הַבָּאָה מִהַכֶּתֶךְ
36 הִיא בְּאִפְּן שְׁלֹא נִרְגַּשׁ בָּהּ
37 הַכֶּתֶךְ וְכֹאשֶׁר הָאָדָם מְנִיעַ אֶת יָדוֹ
38 הַגִּשְׁמִית, לְמַשֵּׁל, לֹא רֹאִים וּמִרְגִּישִׁים
39 בְּכֵן אֶת כּוֹחַ הַתְּנוּעָה הָרוּחוּנִי שֶׁבִּנְפֶּשׁ.
40 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא לְמַעְלָה,
41 דִּהְתַּהוּוֹת שְׁמִשָּׁם אֱלֹקִים שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת, וְנַעֲשִׂית

על ידי 'התעסקות', כביכול, היא באפן שהכח המהנה אינו נרגש
בנבראים, והכוח האלוני המהווה ובורא את הנבראים לא ניכר בהם עד
כדי כך שהנבראים טועים לחשוב שהם מציאות עצמאית ולכן הנבראים
שנתהוו משם אלקים הם מציאות, והבטול שלהם לאלוקות
הוא⁴⁵ רק בטול היש היינו
שהנברא רואה עצמו מציאות, רק
שבכל זאת יש בו ביטול (מסויים) כלפי
הבורא. וההתהוות שמשם הוי'
שהיא בדרך ממילא, כמבואר
לעיל בהרחבה היא באפן שהוא
המקור המהווה בגלוי בנבראים,
ולכן בטול הנבראים שנתהוו
משם הוי' הוא⁴⁵ בטול
במציאות והם בטלים לבוא
בביטול מלא ומוחלט עד כדי כך שגם
בהכרתם והרגשתם אין להם שום
מציאות עצמאית משלהם.

(ה) והנה ידוע דכשמיאם
כאשר מביאים בדרושי במאמרי
חסידות שני משלים (או
יותר) לאיזה ענין, הטעם לכך
שמביאים יותר ממשל אחד הוא, כי
למעשה אין המשל מכון מותאם
להנמשל בכל הפרטים, ולכן
מביאים שני משלים (יותר),
שכל אחד מהם מבאר איזה
פרטים מהנמשל ובצירוף כמה
משלים יחד מתקבלים ההסברים
הדרושים להבנת הנמשל. וכן הוא
בעניננו, דהטעם הסיבה לכך
שמביאים שני משלים על זה
שבהתהוות שבדרך ממילא,
המהנה הוא בקרוב
למהנה, המשל דעילה
ועלול סיבה ותוצאה (כמו בשכל
ומידות) והמשל דאור ומאור
האור ומקור האור (כמו אור וזיו
השמש והשמש עצמה, הוא, כי
בנמשל, גם בהתהוות שבדרך
ממילא, מהנה דכר חדש

שאינו בערך להמקור המהנה. כלומר, נתבאר לעיל שההבדל בין
ההתהוות שמשם אלקים שהיא בדרך התלבשות, ונעשית

"כח" הוא שפועל בדבר נבדל, פעולה גשמית, כזריקה וכיו"ב. ובפעולה זו (משא"כ בציור או בעשיית כלי) אין נרגש הכח
— ראה המשך תער"ב ח"א פנ"ג (ע' צו). סה"מ תש"ז ע' 130. ועוד. (44) סה"מ עת"ר שבהערה 42. (45) ראה לקמן ס"ע
רפו. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לא שהוא בגלוי בנבראים עצמם (ענינם ומעלתם) אבל מצד
2 שני אין הכוונה שהמקור המתהווה נמצא בהם בצורה גלויה (ומההיבט הזה
3 יש דמיון בין ההתהוות בדרך ממילא משם הוי' להתהוות בדרך התלבשות
4 משם אלוקים וגם בהתלבשות משם הוי' האור האלוקי לא ניכר בנבראים).
5 דכין שהנבראים הם באין-
6 ערוך לגביה, ואין להם שום דמיון
7 והשוואה למקור האלוקי המתהווה
8 אותם הרי אין שני לא ייתכן
9 שיתגלה בהם אור שאינו
10 בערפם כלל, ועל-דרך שאין
11 שני לא ייתכן שבפעלה גשמית
12 כמו תנועה של הדי יהיה הגלוי
13 דכח הרוחני שבנפש (פנ"ל)
14 שם בסעיף ד). ונלהוסיף, כי
15 לאמיתו של דבר הדימיון בין אי
16 התגלות הכוח בפעולה לאי התגלות
17 המקור המתהווה (בדרך ממילא) בדבר
18 המתהווה אינו מוחלט ויש לחלק
19 ביניהם דכח ופעל, פיון שכת
20 ענינו הוא לפעל, מהותו של כוח
21 התנועה שבנפש, למשל, הוא להניע
22 את האברים ופעלתו היא בדרך
23 התלבשות, של הכוח בפעולה
24 (ואינו 'מקור' עליה מלמעלה) לכן,
25 בזה שהכח פועל את הפעלה
26 וברור שהפעולה באה כתוצאה מהכוח
27 לפעול אותה, מתגלה הכח (ורק
28 שאינו מתגלה בפעלה עצמה
29 שהיא גשמית והכוח הרוחני לא ניכר
30 בה). מה-שאין-כן בהתהוות
31 של העולם והנבראים שמשם הוי',
32 פיון שהתהוות שמשם הוי'
33 היא בדרך ממילא, שזה
34 מורה שהוא מפלא מענין ההתהוות⁴⁷, ובניגוד לכוח ופעול
35 שהפעולה היא ענינו ומהותו של הכוח, בוודאי שהתהוות והבריאה היא לא
36 ענינו של שם הוי' שהוא אור אלוקי בלי גבול וכל ענין ההתהוות של נבראים
37 גשמיים מוגבלים הוא 'מופלא' ורחוק ממנו ולא זהו ענינו ומהותו הרי
38 אינו מתגלה גם על-ידי התהוות הנבראים, פיון שהוא
39 מפלא מענין ההתהוות כמבואר בחסידות שלכן התהוות העולמות לא
40 גורמת שום שינוי בשם הוי' (ככתוב 'אני ה' לא שנית'), כי גם אחרי
41 ההתהוות, הוא כשלעצמו נשאר מופלא ומרום מכל ענין הבריאה, ואחת
42 הסיבות לכך היא משום שהתהוות משם הוי' היא בדרך ממילא, מבלי
43 התלבשות והתעסקות בדבר. ולכן המשל דעילה ועלול כדוגמא
44 להתהוות בדרך ממילא אינו מכון לגמרי להנמשל היינו התהוות משם

1 התהוות בדרך התלבשות להתהוות בדרך ממילא, כך שבהתהוות בדרך ממילא
2 המקור המתהווה ניכר ונגרש בנברא המתהווה (כי יש ביניהם יחס קרוב) ואילו
3 בהתהוות בדרך התלבשות המקור המתהווה לא ניכר ונגרש בנברא המתהווה
4 (כי יש ביניהם ריחוק הערך – כמו בכוח ופעולה) – נובע מכך שבהתהוות
5 בדרך ממילא המתהווה בא מהמהווה
6 באופן מובן מאליו (טבעי שמשכל
7 יתהוו מידות) ואילו בהתהוות בדרך
8 התלבשות יש חידוש (כמו בהתהוות
9 "יש" מ"אין") ואולם לאמיתו של דבר
10 בענין זה המשל והנמשל לא תואמים
11 לחלוטין כי במשל בהתהוות שבדרך
12 ממילא אכן אין חידוש מוחלט אבל
13 בנמשל גם התהוות של עולם ונבראים
14 גשמיים מאלוקות בדרך ממילא
15 מתהווה דבר חדש שהיחס בינו למקור
16 המתהווה אותו הוא 'באין ערוך'.
17 וכמוכן גם מזה שגם
18 בהתהוות שמשם הוי' כתיב
19 פי הוא צוה ונברא, (ביטוי זהה
20 לביטוי האמור בהתהוות משם אלוקים
21 "בראשית ברא אלוקים" דלשון
22 בריאה משמעו התהוות ובריאה של
23 דבר חדש שלא היה קיים ולכן ביטוי
24 זה מורה על התהוות יש דבר
25 מאין⁴⁶ מלא-דבר, דיש מאין
26 הוא באין-ערוך והרי היחס בין
27 ה"יש" לאין" הוא יחס של פער וריחוק
28 עצום. וזה שהתהוות שמשם
29 הוי' היא באין שהוא בגלוי
30 בנבראים שנתהוו ממנו
31 (פנ"ל סעיף ד) וכאן נשאלת
32 השאלה: אם גם בהתהוות שבדרך
33 ממילא (למרות שמבחינת הליך
34 ההתהוות היא דומה להתהוות של דבר קרוב, כמו התהוות השכל מהמידות),
35 בסופו של דבר יש פער עצום בין הבוא והנברא איך ניישב את האמור לעיל
36 שבהתהוות משם הוי' המקור המתהווה מתגלה ונגרש בדברים המתהווים, והרי
37 גם בהתהוות בדרך זו הנברא הוא בגלוי בנבראים? על כך בא המענה:
38 הפונה בזה באמור לעיל שבהתהוות משם הוי' המקור המתהווה נגרש
39 בנבראים היא שנגרש בהם שאינם מציאות לעצמם, ואינם
40 קיימים בתור מציאות עצמאית וכל מציאותם היא בכוח זה שהאור
41 האלקי מהווה אותם מאין ליש, והם קיימים אך ורק מכוחו
42 דעל-ידי הרגש זה הם בטלים למקורם התחושה, הידיעה
43 וההכרה שיש בורא שמהווה אותם היא זו שקיימת בהם בגלוי והיא אכן ניכרת
44 ונגרשת בהם מאד וגורמת להם להתבטל כלפי מקורם כביטול מוחלט. אצל

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הו' אלא יש הברל מהותי בין שני הדברים, **כי בעיילה ועלול**, כאשר
 2 יש התהוות בדרך ממילא באופן של סיבה ותוצאה **הקרוב דהעלול**
 3 **להעילה** שבגללו ההתהוות היא בדרך ממילא (כמבואר לעיל) **הוא**
 4 **שהעלול הוא בערוף העלה**, ויש ביניהם דימיון ויחס קרוב וגלוי
 5 **העלה** הסיבה **הוא בעלול**
 6 **עצמו**⁴⁸ והמקור ניכר בתוצאה
 7 עצמה (בדומה לאמור לעיל שהכוח
 8 ניכר בפעולה). **[ויכמו שכל**
 9 **ומדות שהם עלה ועלול**, כי
 10 אופן התהוות המידות מהשכל הוא
 11 בדרך של סיבה ותוצאה כי התבוננות
 12 שכלית מחייבת את הרגש בדרך
 13 ממילא שבהם היחס בין המקור
 14 המהווה לדבר המתהווה הוא בקירוב,
 15 כך **שבמדה עצמה** הדבר
 16 המתהווה **נפר השכל שהולידה**
 17 הוא המקור המהווה. **דכשמתעורר**
 18 **באהבה לאיזה דבר לפי**
 19 **שהבין והשיג בשכלו שהדבר**
 20 **טוב לו**, כי כך הוא הליך
 21 ההתעוררות של המידות מהשכל שהוא
 22 כאשר האדם מבין ומשיג לא רק את
 23 מעלתו וטובתו של הדבר כשלעצמו
 24 אלא כיצד הדבר טוב ומועיל לו אישית
 25 וכך הוא מפתח רגשות כלפי הדבר
 26 **הרי נרגש** וניכר **באהבה עצמה**
 27 **שההבנתו לדבר היא מצד**
 28 **הטוב שבו**. **ואפן האהבה**
 29 **הוא באפן הטוב של הדבר**⁴⁹
 30 ואם הדבר טוב מאד בשבילו, רגש
 31 האהבה כלפיו מתגבר ומתחזק בהתאם,
 32 וכל זה משום שהיחס בין השכל
 33 והמידות הוא קרוב ומהיבט הזה
 34 ההתהוות בדרך עילה ועלול איננה
 35 משל מתאים להתהוות הנבראים משם
 36 הו'י. **ויבדדי לבאר שגם**
 37 **כשהמתנהג הוא באין-ערוף**
 38 **למקור המהווה**, ויש ביניהם פער
 39 וריחוק עצום **מפל-מקום הוא**
 40 **בקרוב למקורו**, הוא **על-ידי המשל דאור ומאור**. **דהגם**
 41 **שהאור הוא הארה בלבד שבאין-ערוף למאור** כשם שהיחס
 42 בין שם הו' והנבראים הוא יחס של 'אין ערוף' **[שלקן אין המאור**
- מתגלה באור**, בניגוד לשכל ומידות שהשכל מתגלה במידות וניכר ונרגש
 בהם, מקורו של האור לא נמצא בו בגלוי **שעל-ידי האור יודעים רק**
מציאות המאור ולא מהותו⁵⁰ האור מהווה הוכחה לקיומו של
 המאור אבל איננו מגלה מה מהותו ועניינו של המאור כשלעצמו, הנה למרות
 הריחוק הגדול הזה בין המאור לאור
מפל-מקום, האור **הוא בקרוב**
להמאור, אלא שאין זה קירוב בגלל
 הדימיון במהות אלא קירוב במובן זה
שנרגש בו מקורו ובטל אליו.
אלא שלמרות היתרון במשל מאור
 ומאור, אי-אפשר לוותר על המשל
 מעילה ועלול וגם הוא נחוץ כדי לבאר
 את אופן ההתהוות של הנבראים משם
 הו', כיוון **שגם המשל דאור**
ומאור אינו מספיק, ולמעשה יש
 הברל גדול בין היחס שבין האור
 והמאור ליחס שבין הנבראים ושם הו'
כי באור ומאור, קרוב **האור**
להמאור ובטולו אליו הוא
באפן שהאור בטל בביטול עמוק
 ומוחלט ולכן **אינו מציאות כלל**,
וכל ענינו הוא שהוא גלוי
 התגלות והתפשטות של **המאור**.
מה-שאין-בן בנמשל, גם
בהתהוות שמשם הו'י כתיב
כי הוא צוה ונבראו, דענין
בריאה הוא (לא התפשטות
וגלוי המקור בלבד, מבלי
 שתיווצר מציאות נפרדת מהמקור
אלא) התהוות דבר ומציאות
 שגוראת כדבר נפרד מהמקור.
וכמוכן גם ממה שכתוב
בתנאי⁵¹, ענין זה שגם בהתהוות
 מצד שם הו' הנבראים הם 'בריה'
 במובן של מציאות נפרדת מהמקור
 המהווה אותם מוכח גם מהאמור
 ב'שער היחוד והאמונה' שבספר התניא
שגם באם היתה ההתהוות
משם הו'י שלא על-ידי
הצמצום דשם אלקים, היו מתהווים הנבראים **מאין ליש**
(אלא שאז ללא הכיסוי וההסתור שבא משם אלקים ה'יו כל הנבראים
בטלים בתכלית, כבטול זיו השמש בשמש שאמנם כאשר הוא

(48) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב רעז, א "מכל עלול אפשר לידע מעלת עילתו". (כי) יש בו התפשטות עילתו". ובהמשך הענין שם דוגמא משכל ומדות. (49) ראה סה"מ אידיש ע' 21. ובכ"מ. (50) סה"מ ה'ש"ת ע' 12. ובכ"מ. (51) שעהיוה"א פ"ד. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שפ. וראה גם ספהמ"צ להצ"צ קלב, ב ואילך.

- 1 יוצא ומתפשט ממקורו יש לאור השמש מציאות ניכרת ונרגשת ביותר אבל
2 כפי שהוא בשמש אין לו שום מציאות משלו והוא בטל לחלוטין במקורו).
3 ובכדי לְבַאֵר שֶׁגַם מְצִיאוֹת דָּבָר 'נברא' הוא בְּקִרְבּוֹ לְמִקְוֵאוֹ,
4 הוא עַל-יְדֵי הַמָּשָׁל דְּעִילָה וְעִלּוּל. דִּהְגֵּם שֶׁהָעִלּוּל הוּא
5 מְצִיאוֹת נפרדת לעצמה וְלֹא רַק
6 גְּלוּי התגלות והתפשטות של הָעִלָּה
7 שהיא המקור המהווה אותו, מְכַל-
8 מְקוֹם הוּא בְּקִרְבּוֹ לְעִילָה
9 כמבואר לעיל בהרחבה כיצד הדברים
10 באים לידי ביטוי ביחס שבין שכל
11 ומידות.
12 וַיֵּשׁ לְיֹמֶר, ולהוסיף שגם הסדר
13 שבו באים שני המשלים בזה אחר זה
14 הוא מכוון ומדויק דִּהְטַעַם עַל זֶה
15 שֶׁהַמָּשָׁל דְּעִילָה וְעִלּוּל מוֹכָא
16 (במאמר של הרבי הרש"ב נשמטו-עדן,
17 דיבורה-מתחיל 'ראה קראתי בשם'
18 תרס"ה שעליו מיוסד ביאור המעלה
19 של בית המקדש במאמר זה) לְפָנֵי
20 הַמָּשָׁל דָּאוֹר וּמָאוֹר, הוּא, כִּי
21 עֵקֶר הַחֲדוּשׁ בְּזֶה שֶׁהַנִּבְרָאִים
22 שֶׁמִּתְהוּיִם מִשֵּׁם הָוְי' הֵם
23 בְּטָלִים לְהוֹי', הוּא, שֶׁהֵגֵם
24 שֶׁהֵם נִבְרָאִים (מְצִיאוֹת דָּבָר).
25 כמו שנתבאר שגם אילו ההתהוות
26 הייתה משם הו' בלבד ללא ההסתר
27 של שם אלוקים היו נבראים בעלי
28 מציאות מְכַל-מְקוֹם נִרְגָּשׁ בָּהֶם
29 בְּגִלּוּי, הָאוֹר דָּשֵׁם הָוְי',
30 וְעִנְיָן זֶה מוֹכֵן דְּוָקָא מִהַמָּשָׁל
31 דְּעִילָה וְעִלּוּל שבו התגלות העילה
32 בתור המקור המהווה בעלול המתהווה מודגשת ביותר. אֲלֵא שֶׁבְּכַדִּי
33 לְבַאֵר שֶׁגְּלוּי הַמִּקְוֵא יֵשְׁנוּ גַם בְּדָבָר שֶׁבְּאִין-עֵרוּף לְהַמְקוֹר,
34 עֵינֵין שֶׁלֹּא קִיִּים בַּהֲתַהוּת בְּדֶרֶךְ עִילָה וְעִלּוּל הוּא דָּבָר נוֹסֵף עַל הַעֵינִי,
35 מוֹסִיפִים הַמָּשָׁל דָּאוֹר וּמָאוֹר וכיוון שענין זה איננו החידוש
- העיקרי, המשל מאור ומאור מופיע שני, לאחר המשל מעילה ועלול שמופיע
ראשון.
ולאחר הקדמה זו חזר המאמר לענין המרכזי שבו פתח – מעלתו המיוחדת
של בית המקדש לעומת כל שאר חלקי הבריאה.
(ו) וְהִנֵּה יְדוּעֵי⁵² דָּזָה שֶׁהָעוֹלָם
מְגִדֵּר בְּגִדֵּר דְּמִקְוֵא וּזְמַן שֶׁהֵם
שני הגדרים העיקריים שבגללם העולם
מוגדר ומובלג הוּא לְפִי
שֶׁהַתְּהוּוֹתָּ הִיא עַל-יְדֵי שֵׁם
אַלְקִים, שמעלים ומסתיר על האור
האלוקי הבל-גבול שלמעלה מגדרי
הזמן והמקום וּבָאֵם הִיָּה העולם
מִתְהוּיָה מִשֵּׁם הָוְי' (שנקרא בשם
זה כי הוא הִיָּה הוֹה וְיִהְיָה
בְּאֶחָד⁵³ ואינו נתון תחת מגבלות
הזמן, וכך גם אינו נתון למגבלות
המקום) לֹא הִיָּה העולם מְגִדֵּר
בְּגִדֵּר דְּמִקְוֵא וּזְמַן.
וְזֵהוּ שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּתִיב
אֲכֹן יֵשׁ הָוְי' בְּמִקְוֵא הַזֶּה,
כִּי⁵⁴ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַמִּקְוֵא
הִיָּה לְמַעְלָה מְגִדֵּר מְקוֹם,
כלומר שהיה בו חיבור מופלא של
מקום עם למעלה מהמקום שמצד אחד
היה קיים במקום מסויים אבל מצד שני
המקום עצמו היה למעלה מגדרי
המקום מְקוֹם הָאֲרוֹן אֵינוּ מִן
הַמִּדָּה⁵⁵ כדברי חכמינו בגמרא
"דבר זה מסורת בידינו מאבותינו –
מקום ארון אינו מן המידה". ופירש
רש"י: "אינו תופס למעט ממידת החלל
של בית כלום, דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אויר לכל רוח
כשניתן באמצע בית הכפורת [קודש הקדשים] והרי כל החלל לא היה אלא
עשרים על עשרים... נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום", היינו שמצד
ענינו כשלעצמו בית המקדש הוא למעלה מגדרי המקום אֲלֵא שֶׁהָעִלּוּי

(52) שעהיוה"א פ"ז (פב, א). ושם ששורש המקום והזמן הוא משם אד'. ומ"ש בפנים (מסה"מ תרס"ה ס"ע קפ והמשך
תרס"ו ע' רכח) שהוא מצד שם אלקים, יש לומר דשורש הזמן והמקום הוא משם אד' כבשעהיוה"א שם. ובסה"מ תרס"ה
ותרס"ו שם מדבר (לא בשורש הזמן והמקום עצמם, אלא) בזה שבהזמן ומקום לא מאיר גילוי שם הו' שלמעלה מזמן
ומקום, שזהו מצד שם אלקים שמעלים ומסתיר על שם הו'*. ולהעיר שבכללות אלקים ואד' הם ענין אחד. (53) שעהיוה"א
שם, מרע"מ פ' פינחס (רנז, סע"ב). פרדס שבהערה 36. (54) בסה"מ תרס"ה שבהערה 30 (ע' קפב) שהראי' על הגילוי דשם
הו' שהי' במקדש, שלכן לית דין אתר הדיוט, הוא מהניסים שהיו בביהמ"ק. ובסה"מ תרמ"ג ס"ע קב ואילך, שהראי' היא
ממקום הארון שאינו מן המדה (וראה גם סה"מ תר"פ ע' קפו. תרפ"ז ע' פו). (55) יומא כא, א. וש"נ.

(*) וענין זה הוא גם במקום ארון שאינו מן המדה – כי מצד הגילוי דהו' עצמו הי' המקום מתבטל לגמרי.

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

העובדה ששם הוי' מתפרש במובן של "היה, הווה ויהי" כאחד" היא הוכחה
 שגם התהוות משם הוי' יוצרת את מימד הזמן (כי אילו שם הוי' היה נבדל
 לחלוטין מכל מושג הזמן לא היה מקום לתאר אותו כמי שכולל בתוכו את
 כל שינויי הזמנים כאחד) אלא שהזמן שבעולם זה העולם המתהווה
 משם הוי' הוא באופן שהעבר
 ההווה והעתיד הם כֶּאֱחָד אבל
 גם כאשר שינויי הזמנים הם "כאחד"
 עדיין יש לזה קשר ושייכות (כזו או
 אחרת) למושג הזמן שהוא מושג
 מוגבל. ועל־דִּרְךָ־זֶה הוא
 במקום, שגם העולם כמו
 שמתהווה משם הוי' יש בו
 ענין המקום אלא שהשפה
 קצוות מורת, מערב, צפון, דרום,
 מעלה ומטה דמקום שמהם המקום
 מורכב הם כֶּאֱחָד.
 ועל־פִּי־זֶה לפי המבואר שגם עולם
 שמתהווה משם הוי' אמור להיות נתון
 תחת ההגבלות של זמן ושל מקום (כי
 למעשה שם הוי' הוא למעלה מזמן
 ומקום אבל אינו מושלל לחלוטין
 מהגדרים הללו) יש לומר,
 דהשעם על זה שהזמן ומקום
 דהעולם כמו שמתהווה משם
 הוי' אינם בהגבלה
 והתחלקות (אף שגם העולם
 כמו שמתהווה משם הוי' הוא
 באין־ערוך להמקור המהווה
 אותו) וכתוצאה מהרחיק הזה העולם
 כן היה צריך להיות נתון תחת גודל
 הזמן והמקום גם אם הברירה הייתה
 משם ה' בלבד, הוא אמנם לא
 כתוצאה מעניינו ומהותו ואופן
 ההתהוות שעל ידי שם הוי' מצד עצמו
 אלא מפני הבטול שבו כי עולם
 שנברא על ידי שם הוי' אמור להיות
 בבטול למקור המהווה אותו ולא
 להיות מציאות עצמאית. ולכן בסופו
 של דבר התהוות על ידי שם הוי' כן
 אמורה להביא למצב של עולם
 שלמעלה מגדרי הזמן והמקום דכיוון
 שענינם של העבר ההווה והעתיד
 (וכן ענינם של השפה קצוות) הוא לא המציאות

האלוקי שהאיר בבית המקדש בפועל היה הגלוי דשם הוי'
 כמו שמאיר בשם אלקים ולכן היה בו שילוב של מקום ולמעלה
 ממקום. דשם הוי' כמו שהוא מצד עצמו הוא למעלה מגדר
 מקום, וזה שקדש הקדשים שבו היה הארון היה מקום מדוד
 ומגבול (עשרים אמה על
 עשרים אמה), וגם הארון
 היה במדידה דמקום (אמתיים)
 וחצי ארכו ואמה וחצי
 רחבו), ואף־על־פִּי־כן מקום
 הארון אינו מן המדה, הוא
 ענין יחוד הוי' ואלקים⁵⁶
 ושילוב של שניהם יחד, כך שלמעשה
 היו גודרים של מקום (שם אלוקים) אך
 בתוך הגודרים הללו עצמם הייתה
 התגלות למעלה מגדרי המקום (שם
 הוי').
 וצריך להבין, דכיון שגם
 בהתהוות שמשם הוי'
 מתהווה דבר חדש שאינו
 בערך להמקור המהווה
 כמבואר לעיל שגם בהתהוות משם
 הוי' נוצרו 'נבראים' נפרדים מהמקור
 המהווה אותם [והגלוי דשם הוי']
 בעולם שנתהווה ממנו הוא
 רק בענין הבטול, שלמרות
 היותם נבראים נפרדים בכל זאת
 יתבטלו למקור המהווה אותם כיוון
 שנוגש בהם שמציאותם איננה
 מציאות עצמאית אלא היא רק זה
 שהאור האלקי מהווה אותם
 בכל רגע מחדש ואחרת היו בטלים
 במציאות ומפסיקים להתקיים⁵⁷,
 ואם כן הרי גם בעולם כמו
 שנתהווה משם הוי', היה
 צריך להיות לכאורה
 ההגבלה דזמן ומקום ומה פשר
 הדברים האמורים לעיל שההגבלות
 הללו באות רק משם אלוקים?
 ויש לומר הבאור בזה
 בהקדים דמזה שאומרים
 שהוי' הוא היה הווה ויהיה
 (כֶּאֱחָד), דהיה הווה ויהיה הוא ענין הזמן, מובן, שגם
 העולם כמו שמתהווה משם הוי' יש בו ענין הזמן, עצם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא לא המציאות שלהם כי הם אמנם 'נבראים' אבל בטלים לחלוטין
2 למקורם אלא כל ענינם הוא זה שהיו' מהיה אותם, לכן אינם
3 סותרים זה לזה הווה אינו סותר לעתיד, מורה לא סותר למערכ וכן
4 הלאה והם כולם בפאחד.
- 5 ועל-פי-זה לפי המבואר שגם
6 בעולם ובנבראים שנתהוו משם הוי' יש
7 מקום לגדרי הזמן והמקום צריך
8 לומר, דהמבאר בפמה
9 מקומות שהמקום דקדש
10 הקדשים הוא משם אלקים
11 (אף שגם מקום זה היה
12 למעלה מגדר מקום כאמור
13 שראו בו בגילוי כיצד "מקום הארון
14 אינו מן המידה" וגדרי המקום
15 התבטלו) אבל עצם העובדה שיש
16 בקודש הקדשים גדר של מקום עם
17 מידות אורך ורוחב וכו' נובעת משם
18 אלקים, ולכאורה הדברים סותרים
19 לאמור לעיל שעצם המושג מקום יתכן
20 גם מכוח התהוות על ידי שם הוי', אלא
21 הטעם לכך שבמקום אחר מבואר שגדר
22 המקום הוא כתוצאה מההתהוות משם
23 אלקים הוא, פי המקום דקדש
24 הקדשים (שיש לו גדרים בהיותו
25 עשירים אמה על עשירים
26 אמה) היה באפן דהתחלקות,
27 שכל אמה היא במקום אחר,
28 היינו שלא מדובר במקום כמושג כללי
29 ומופשט אלא מקום עם הגדרה
30 מפורטת וחלוקה ברורה ומוגדרת של
31 כל אמה והתחלקות דמקום
32 בצורה כל כך ברורה ומפורטת הוא
33 משם אלקים בעוד שהתהוות משם
34 הוי' אכן שייכת גם היא לגדרי המקום
35 אבל לא בצורה כל כך מחולקת
36 ומוגדרת אלא מדובר בשייכות כללית.
- 37 וזהו הטעם למבואר בחסידות שמקום הארון אינו מן המדה הוא
38 ענין יחוד הוי' ואלקים⁵⁸, ושילוב של שניהם יחד כיוון
- 39 שההגבלה וההתחלקות דמקום הארון כוונתו שכל אמה
40 ניכרת ונבדלת בפני עצמה היא מצד [שם] אלקים, וזה שהיה
41 אינו מן המדה הוא מצד הגלוי דשם הוי' שהאיר בגלוי
42 במקום שנתהוו משם אלקים, ונמצא שיש כאן יחוד שילוב
43 וחיבור של הוי' ואלקים.
- 44 (ז) וצריך להבין, ועדיין אין
45 הענין מחזור כל צרכו ויש מקום
46 לשאול: נתבאר לעיל שבגלל ביטול
47 העולמות לאלוקות, גדרי הזמן (עבר
48 הווה ועתיד) וגדרי המקום (שש
49 הקצוות) מתבטלים והופכים להיות
50 "כאחד" מבלי שההבדלים והגדרים
51 הללו יהיו ניכרים בגלוי, אבל עדיין לא
52 מובן איך ייתכן שבתוך גדרי המקום
53 עצמם, "מקום הארון", תהיה התגלות
54 של למעלה מהמקום, "אינו מן
55 המידה"? ובלשון המאמר: דזה
56 שמצד שם אלקים הוא
57 ההתחלקות דמקום וזמן הוא
58 לפי שהזמן והמקום כמו
59 שמתהווים משם אלקים הם
60 מציאות, אלא שמכל מקום
61 דכאשר נרגש בששה קצוות
62 דמקום, ובדבר הוי' ועתיד
63 דזמן, שענינם הוא שאלקות
64 מהווה אותם, הם כלם בפאחד
65 (פנ"ל סעיף ו) אבל הגדרים של זמן
66 ומקום לא מתבטלים (והם קיימים
67 אפילו בהתהוות מצד שם הוי'), ואיך
68 שיך שבמקום הארון (מקום
69 שבהתחלקות ברורה ומוגדרת,
70 שמונה שהוא מציאות) יהיה
71 גלוי שם הוי' (אינו מן
72 המדה)⁵⁹ תוך ביטול גדרי
73 המציאות?.
- 74 ונקדת הפאור פנה⁶⁰,
75 שהצמצום וההסתר דשם אלקים הוא לאמתו של דבר רק לגבי
76 הנבראים כדי שהם לא יוכלו להכיר ולהרגיש את המקור האלוני המהווה

(58) ובסה"מ תרמ"ג ע' ק שהו"ע שילוב אד' בהוי'. וכ"ה בסה"מ תרס"ה ע' קפה אלא ששם מדובר (לא בענין מקום הארון אינו מן המדה, אלא) בהניסים שהיו בביהמ"ק. (59) בכ"מ מבואר, דמקום הארון אינו מן המדה הוא מצד "נמנע הנמנעות" שנושא הפכים. אבל במקומות שבהערות הקודמות שהו"ע ביטול מקום לגבי למעלה ממקום, התגברות הוי' על אד' (וכיו"ב), היינו שיש לזה גם אחיזה עכ"פ בשכל, כי חיבור ההפכים שמצד "נמנע הנמנעות" הוא גם כששניהם הם בתוקף (ואין אחד מתגבר על השני או בטל אליו). (60) בהבא לקמן ראה סה"מ תרס"ה שם ע' קפב ואילך. וראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ע' מח ואילך. ובכ"מ.

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אותם, אָבֵל לִגְבִי שֵׁם הָיוּ אֵינוּ מִסְתִּיר כָּלֵל והצמצום וההסתר
2 לא גורם בו שום שינוי. וְלָכֵן, גַּם לְאַחֲרֵי הַהִתְלַבְּשׁוֹת דָּשֵׁם הָיוּ
3 בָּשֵׁם אֱלֹקִים שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם מְצִיאוֹת עם גדרים
4 ברורים של זמן ושל מקום, מִכָּל-מְקוֹם, אֵין הַמְצִיאוֹת מִסְתִּיר
5 לְגַבִּיָּה, ומצד שם היו גם בתוך גדריו
6 הזמן והמקום יש גילוי אלוות וְגַם
7 בַּמְצִיאוֹת המוגבלת והמוגדרת
8 (שְׁנַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַהֶעֱלֵם
9 דָּשֵׁם אֱלֹקִים) שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
10 נַעֲשֶׂה הַהִתְחַלְקוֹת דְּמָקוֹם
11 וְזִמָּן, (כי אמנם גם מצד שם היו יש
12 מקום לעצם הגדרים הללו אבל אילו
13 היו הנבראים נוצרים על ידי שם הוי'
14 הם לא היו בעלי מציאות מוגדרת עד
15 כדי כך אלא היו בטלים) הנה גם בתוך
16 המציאות המוגדרת והמוגבלת הזו
17 מֵאִיר הַגְּלוֹי דָּשֵׁם הָיוּ,
18 שְׁעִנְנוּ דְּהָעוֹלָם הוּא זֶה
19 שְׁהוּ' מִהְיָ אוֹתוֹ ולכן יכול
20 להיות גילוי אלוות שגורם לביטול
21 גרי המציאות ("אינו מן המידה") גם
22 בתוך הנבראים המוגדרים והמוגבלים
23 "מקום הארון").
24 וְכִידוּעַ הַמָּשֶׁל מֵרֵב וְתַלְמִיד,
25 דְּכָאֲשֶׁר הַתַּלְמִיד הוּא בָּאֵין-
26 עֲרוּךְ לְהֵרֵב, ויש פער ומרחק
27 עצום בין ההבנה ויכולת הקליטה של
28 הרב לזו של התלמיד הרי כדי שהרב
29 יוכל ללמד את התלמיד ולהשפיע לו
30 רעיונות שכליים צָרִיךְ הָרֵב
31 לְהַעֲלִים אֶת עֵצֶם הָעוֹמֵק
32 והפנימיות של שְׁכָלוֹ וְשִׁישְׁאָר
33 רַק הַחֲצוֹנִיּוֹת, וְגַם הַחֲצוֹנִיּוֹת
34 צָרִיךְ לְהַגְבִּיל ולהשפיע לתלמיד
35 רק מעט ממנה וְלְהַעֲלִים אֶפִּילוֹ את
36 החלק החיצוני של השכל בְּלִבּוֹשִׁים
37 וְהִסְבְּרִים ובמְשָׁלִים.
38 שְׁהַצְמָצוֹם וְהַהֶעֱלֵם שהרב
39 עושה כדי לכסות ולהעלים את השכל
40 שלו הוּא רַק לְגַבִּי הַתַּלְמִיד
41 שבגלל הצמצום והכיסוי מקבל רק מעט מן השכל וְלֹא לְגַבִּי הָרֵב,
42 דְּהֵרֵב רוֹאֶה אֶת עֵצֶם שְׁכָלוֹ גַּם בַּחֲצוֹנִיּוֹת וְגַם בְּלִבּוֹשִׁים
43 וּבְמָשָׁלִים ולגביו אין זה העלם והסתר על עומק ופנימיות השכל אלא
44 בסך הכול אמצעי להעביר דרכו את השכל, וכך גם למעלה באלוות,
- 45 כביכול. הצמצום וההעלם על האור האלוקי הם כיסוי לגבי הנבראים אבל
46 לא לגבי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו.
47 וְלַהוֹסִיף, כי לאמיתו של דבר בנמשל, הדברים הרבה יותר מופלאים מאשר
48 במשל כי בעוד שְׁבִמָּשָׁל דָּרֵב וְתַלְמִיד, זֶה שְׁלִגְבִי הָרֵב אֵין
49 הַצְמָצוֹם מִסְתִּיר, פִּירוּשׁוֹ של דבר
50 הוּא שְׁלִגְבִי הַצְמָצוֹם מֵאִיר
51 אֶצְלוֹ פְּנִימִיּוֹת הַשְּׁכָל, גַּם
52 בַּחֲצוֹנִיּוֹת וְגַם בְּלִבּוֹשִׁים היינו
53 אֶפִּילוֹ באמצעי הכיסוי עצמם הרב
54 'רואה' את העומק ואת הפנימיות של
55 השכל, ואכן משום כך באופן כללי
56 המשל דומה לנמשל, אבל הדבר קיים
57 בעולמו של הרב רק לאחר הצמצום
58 מֵהַ-שְּׂאִין-בֵּן לְמַעְלָה, זֶה
59 שְׁהַצְמָצוֹם אֵינוּ כְּפִשׁוּטוֹ⁶¹
60 העלם והסתר וכיסוי במובן הפשוט
61 אלא צמצום והעלם רק כלפי הנבראים
62 (היינו שְׁהַצְמָצוֹם בעצם,
63 לאמיתו של דבר אֵינוּ מַעֲלִים
64 לְגַבִּי אוֹר-אֵין-סוֹף), שְׁנִי
65 עֲנִינִים בְּזֶה. עניין אחד -
66 שְׁאַחֲרֵי הַצְמָצוֹם מֵאִיר אוֹר-
67 אֵין-סוֹף בְּגִלוֹי מִמָּשׁ בְּמָקוֹם
68 הַחָלָל שנוצר כדי שיהיה מקום
69 מוגבל לבריאת העולמות אבל לאחר
70 הסילוק והצמצום הראשון, הקדוש-
71 ברוך-הוא חזר והאיר את אורו הבל-
72 גבול כְּמוֹ קֶדֶם הַצְמָצוֹם
73 (כמבואר בהרחבה בקבלה וחסידות)
74 ובעניין זה אכן יש דמיון בין צמצום
75 שכל הרב וצמצום האור האלוקי כי
76 בשניהם הרי לאחר הצמצום, מצד הרב
77 ומצד האלוות, כבר אין העלם והסתר
78 וְהַעֲנִין השני - שְׁגַם בַּעַת
79 הַצְמָצוֹם עצמו, אֵין הַצְמָצוֹם
80 מִסְתִּיר לְגַבִּיָּה לגבי הקדוש-ברוך-
81 הוא, כְּמִבְאָר בַּאֲרָכָה
82 בְּדִרוּשִׁים⁶² מאמרי החסידות
83 העוסקים בעניין זה.
84 וְעַל-פִּי-זֶה מוֹכֵן עוֹד יוֹתֵר
85 כיצד ייתכן שְׁגַם בַּמְצִיאוֹת שְׁנַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַהֶעֱלֵם דָּשֵׁם
86 אֱלֹקִים והיא מציאות מוגדרת בגדרי המקום מֵאִיר הַגְּלוֹי דָּשֵׁם הָיוּ
87 ו"מקום הארון אינו מן המידה", כִּי בְּמָשָׁל דָּרֵב וְתַלְמִיד, הַצְמָצוֹם
88 עֲצָמוֹ הוּא לַמַּעֲשֶׂה הָעֵלִם והסתר גַּם לְגַבִּי הָרֵב, שְׁהֵרֵב בַּעַת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הצמצום מתעלם השכל גם אצל הרב שנאלץ לצמצם
- 2 ולהעלים את העומק והפנימיות ואפילו את החיצוניות של השכל ולכן,
- 3 גם לאחר הצמצום, כשהרב רואה את עצם שכלו גם
- 4 בלבושים והמשלים, כי הוא עצמו כן יודע מה טמון בתוך
- 5 הלבושים המכסים והמשלים אין
- 6 זה שיף להלבושים עצמם
- 7 והם מצידם ממשיכים להעלים
- 8 ולהסתיר על השכל הנעלה של הרב.
- 9 מה-שאין-פן למעלה, גם
- 10 הצמצום עצמו אינו מעלים
- 11 לגבי אור-אין-סוף, ואף-על-פי
- 12 שהקדוש-ברוך-הוא אכן צמצם
- 13 והעלים את אורו הבלתי מוגבל, כל
- 14 ההעלם והצמצום הוא אך ורק לגבי
- 15 הנבראים ולא לגבי ולכן, מאיר
- 16 הגלוי דשם ה' גם
- 17 במקצאות עצמו ואין זה פלא
- 18 שיש התגלות של למעלה מהמקום
- 19 גם בתוך גרי המקום עצמו.
- 20 ועל-פי-זה יובן עוד יותר
- 21 הלשון של תרגום אונקלוס על דברי
- 22 יעקב אבינו ביחס למקום המקדש (גם
- 23 לפני בנין המקדש) "מה נורא המקום
- 24 הזה, אין זה כי אם בית אלוקים" לית
- 25 דין אתר הדין אין זה מקום רגיל
- 26 ופשוט שמקום המקדש שמוגדר
- 27 כמקום גשמי ומציאות גשמית אינו
- 28 אתר הדין⁶³ אלא מקום קדוש
- 29 ונעלה ונעל-דרך-זה הלשון
- 30 מקום ארון אינו מן המדה,
- 31 שהמקום עצמו אינו מן
- 32 המדה, כי הגלוי דשם ה'
- 33 הוא במקום עצמו.
- 34 ובאור הענין דלית דין
- 35 אתר הדין בעמק יותר, יובן
- 36 בהקדים שבענין היחוד
- 37 השילוב והחיבור דה' ואלקים,
- 38 אשר למרות היותם כוחות שונים
- 39 ונבדלים הרי הם משתלבים זה עם זה ומשלימים זה את זה ולכן ה'
- 40 ואלקים כולא חד הכול אחד (כמבואר בחסידות בהרחבה על הפסוק
- 41 "ירידעת היום והשבות על לבבך כי ה' הוא האלוקים") שני באורים
- 42 בכללות. ביאור אחד - שגם שם אלקים (צמצום) ענינו הוא
- 43 בעצם לגלות, שהרי בעצם, הצמצום שמעלים ומסתיר נועד בשביל
- 44 הגלוי, כיוון שבכדי שהגלוי דשם ה' ימשך למטה הוא
- 45 על-ידי הצמצום וההעלם דשם אלקים⁶⁴ כי ללא הצמצום
- 46 וההעלם של שם אלוקים, העולם לא
- 47 יוכל להתהוות כמצאות עם גדרים
- 48 והגבלות אלא יתבטל אל מול הגלוי
- 49 ולא יוכל להתקיים. ועוד באור,
- 50 דשני השמות ה' ואלקים
- 51 הם שמוותיו של הקב"ה
- 52 בעצמו שלמעלה משניהם⁶⁵,
- 53 כי גם שם ה', השם של הגלוי
- 54 והבלי גבול, וגם שם אלוקים השם
- 55 של הצמצום וההעלם הם שמות של
- 56 עניין אחד מסויים באלוקות. ואילו
- 57 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו לא מוגדר
- 58 בשום הגדרה, לא של גבול ולא של
- 59 בלי גבול, לא של גלוי ולא של העלם
- 60 אלא שפך עלה ברצונו
- 61 יתברך שהגלוי שלו לעולמות
- 62 ולנבראים יהיה בשני הקוין
- 63 הללו דבלי-גבול וגבול (גלוי
- 64 וצמצום) שבאים ופועלים
- 65 באמצעות שני השמות ה' ואלוקים.
- 66 ועל-פי-זה יש להוסיף
- 67 באור בזה שלמעלה גם
- 68 הצמצום עצמו אינו מעלים
- 69 לגבי אור-אין-סוף בניגוד
- 70 למצב הדברים במשל הרב והתלמיד
- 71 שכאשר הרב מצמצם את שכלו זהו
- 72 העלם והסתר גם לגבי (נוסף
- 73 על הבאור שבדרושים⁶⁶
- 74 מאמרי החסידות), ולבאר סיבה
- 75 נוספת מדוע למעלה הצמצום מסתיר
- 76 רק לגבי העולמות והנבראים ולא
- 77 לגבי האין סוף דכיון שגם
- 78 הצמצום דשם אלקים הוא
- 79 בעצם חד אחד עם ה', אין
- 80 שיף לא ייתכן שיסתיר לגביה כלומר, כיוון שכל ההסתור הוא
- 81 באחדות מלאה עם הגלוי מלכתחילה לא ייתכן שהוא באמת יסתיר
- 82 (וכל ההעלם הוא רק לגבי הנבראים).

(63) ראה לעיל סעיף ד. (64) סה"מ תרנ"ז ע' נא ואילך. ובכ"מ. (65) ראה גם שעהיוה"א פ"ו (פ, ב). (66) ראה לקמן סעיף ט שביאור זה הוא דוקא כשנרגש בהגלוי ובהצמצום שענינם הוא (לא הם אלא) שרשם. והביאורים שבהדרושים הוא, שגם מצד ענינם, הצמצום אינו מסתיר.

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר בְּעֶמֶק יוֹתֵר הַלְשׁוֹן לִית דִּין אֲתֵר
2 הָדְיוּט שְׁמִקּוֹם הַמְקַדָּשׁ אֵינוֹ אֲתֵר הָדְיוּט [וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
3 מְקוֹם הָאָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדְּבָר] לְמֹרֹת שֶׁהוּא מוֹגֵדֵר כִּ"מִקּוֹם",
4 שֶׁהִגְלִי דְלִמְעַלָּה מִהַמְקוֹם שֶׁהָאִיר בְּמִקּוֹם, הִיָּה מִצַּד
5 הַמְקוֹם עֲצָמוֹ כִּשֶׁם שֶׁבִּגְלָל
6 הַהִתְאֲחָדוּת וְהַחִיבּוּר שֶׁל "הוּי"
7 ר' אֱלֹקִים, הַצְמָצוֹם עֲצָמוֹ הוּא בְּעֵצֶם
8 אֲמִצְעִי לְגִילּוֹ.
9 (ט) וַיֵּשׁ לֹמֵר, שְׁגִלְי עֲנִנָן זֶה
10 דְּלִית דִּין אֲתֵר הָדְיוּט כֹּלָל גַּם
11 בְּמִשְׁמַעוֹתָו הַעֲמוּקָה וְהַפְּנִימִית, כֹּאמֹר,
12 הֵינְנוּ שֶׁהַבְּלִי-גְבוּלֵי וְהַלְמַעְלָה מִגְדְּרֵי
13 הַמְקוֹם יִבְאוּ לִידֵי גִילּוֹ בְּמִקּוֹם עֲצָמוֹ
14 יִהְיֶה בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי.
15 וְהָעֲנִנָן הוּא, דְּבֵית רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי הֵם בְּד' הָאוֹתִיּוֹת דְּשֵׁם
16 וְשְׁנֵי הֵם בְּד' הָאוֹתִיּוֹת דְּשֵׁם
17 הַיְוִי יוֹד, ה"א, ו"ו, ה"א
18 שְׁרוּמְזִים עַל עֶשֶׂר סְפִירוֹת
19 (כִּמְבוּאֵר בִּקְבֻלָּה וְחִסְדוֹת. וּבִקְצָרָה:
20 יוֹד-דַּחֲכָמָה, ה' ראשונה - בֵּינָה. ו -
21 שֶׁשֶׁת הַמִּידוֹת חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת,
22 נִצָּח, הוֹד, יְסוֹד. ה' אַחֲרוֹנָה - מַלְכוּת)
23 [בֵּית רֵאשׁוֹן הוּא ה' עֲלָא
24 ה' ה' ה' ראשונה שֶׁנִּקְרָאת גַּם ה'
25 הַעֲלִינָה (בֵּינָה) שְׁעַל-יָדָה הוּא
26 גְּלִי הַיְוִד (חֲכָמָה), וּבֵית
27 שְׁנֵי הוּא ה' תַּתְּאָה ה' הַשְּׁנִי
28 הַנִּקְרָאת גַּם ה' תַּחְתּוֹנָה (מַלְכוּת)
29 שְׁעַל-יָדָה הוּא גְּלִי הַיְוִד
30 (זַעֲרִיר-אַנְפִּין - פְּנִים וְעִירּוֹת הֵם
31 הַמִּידוֹת)]⁶⁷, וּבֵית שְׁלִישִׁי הוּא
32 כְּתֵר, שֶׁלְמַעַלָּה מֵעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת
33 כְּמוֹכָא לְעִיל (סְעִיף ג) דִּבְבּוֹא
34 אֲרִיָּה אוֹתָהּ בַּחֲנִינָה בְּאֻלּוֹקוֹת שֶׁמִּמֶּנָּה
35 בָּא בְּנִין בֵּית הַמְקַדָּשׁ הוּא גְּלִי
36 הַכְּתֵר שְׁלִמְעַלָּה
37 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר
38 בְּסִעִיף ג שֶׁם).
39 וְהֵנָּה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, הַגְּלִי
40 וְהַעֲלָם שְׁפָהֶם (שֶׁכֵּן עֶשֶׂר
41 הַסְּפִירוֹת מֵאִירוֹת וּפְעוּלֹת בְּאֻלּוֹת אֲזוּרוֹת שֶׁעֲנִינָם לְגַלּוֹת וְלִהְיוֹת
42 שֶׁעֲנִינָם לְהַגְבִּיל וּלְצַמֵּץ אֶת הָאוֹר וְהַשְׁפִּיעַ) הֵם שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים
43 וְאֵף סוֹתֵרִים, אֵלָּא שֶׁמִּכָּל מְקוֹם הֵם פּוֹעֲלִים יַחַד וְזֶה שְׁשֵׁנִי הַעֲנִינִים
- דְּגִלְי וְהָעֵלָם הֵם שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַכְּבֹ"ה שְׁלִמְעַלָּה מִשְׁנֵיהֶם
ולכן "הוּי" וְאֱלֹקִים כֹּלָל חֵד" הוּא יְחִיד וְחִיבּוּר מוֹפְלָא לְאִין שִׁיעוֹר הוּא
נִפְעַל עַל-יְדֵי גְלִי הַכְּתֵר שְׁלִמְעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. וְטַעַם הַדְּבָר
הוּא מִשּׁוֹם שֶׁבִּתּוֹךְ סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כָּל עֲנִין וְכָל בַּחֲנִינָה מוֹגֵדֵרִים בְּגֵדֵר
וּבִצִּירוֹ הַמִּיּוֹדֵד שֶׁלֵּהֶם כִּי כֹאשֶׁר
הָאוֹרוֹת מְלוּבָשִׁים בְּכָלִים וְיֵשׁ סֵדֶר
הַדְּרָגָתִי עִם הָאוֹרָה מְדוּדָה וּמוֹגְבֵלָת כָּל
בַּחֲנִינָה פּוֹעֵלָת בְּתוֹךְ הַהִגְדְּרוֹת שֶׁלָּהּ
אֲבָל לְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁם מֵאִיר
אוֹר הַבְּלִי-גְבוּל וְאִין-סוֹף, יִכּוֹל לִהְיוֹת
יְחִיד הוּי" וְאֱלֹקִים עַד שֶׁשְׁנֵיהֶם יִיחָדוּ
לְאַחַד דְּכִמּוֹ שְׁעִנִּין הַהִתְחַלְקוֹת
דְּסְפִירוֹת לְבַחֲנִינֹת מוֹגֵדֵרֹת שֶׁכָּל
אַחַת שׁוֹנָה זֶה מִזֶּה וְיֵשׁ לָהּ גֵדֵר וְצִירוֹ
מִשְׁלָה (חֲכָמָה, בֵּינָה וְכו') הוּא
(בְּעֶקֶר) בְּסְפִירוֹת הַגְּלִיּוֹת
דְּאֲצִילוֹת, כָּל הַמוֹשֵׁג שֶׁבּוֹ יֵשׁ
לְעוֹלָמוֹת וּלְסְפִירוֹת הַגְּדוּרוֹת שֶׁל
מִצִּיאוֹת שֶׁבָּה לְכָל דְּרָגָה יֵשׁ אֶת עֲנִינָהּ
הַמִּיּוֹדֵד וְהַמּוֹגֵדֵר הוּא בְּעִיקֵר כִּפִּי
שֶׁעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת בָּאוּ וְהִתְגַּלּוּ הַחֵל
מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת וּמִטָּה מִהַשְׁאִינִי
כֵּן עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנֻזוֹת
שֶׁבְּכְתֵר אֲשֶׁר כִּמְבוּאֵר בִּקְבֻלָּה
וְחִסְדוֹת עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הַעֲלִינּוֹת
קִיּוּמוֹת וּפְעוּלֹת בְּצוּרָה מוֹגֵדֵרֹת בְּעִיקֵר
הַחֵל מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת וּמִטָּה, אֲבָל
בְּאוֹפֵן 'עֵלָם' (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנֻזוֹת)
הֵן קִיּוּמוֹת גַּם בְּאוֹר אִין סוֹף שֶׁלְמַעַלָּה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כִּי בְּעֵצֶם כָּל הַמִּשְׁכָּה
וְהַתְּגַלּוֹת מֵאֻלּוֹקוֹת הֵיא בְּאֻמְצָעוֹת עֶשֶׂר
הַסְּפִירוֹת הַלָּלוּ הֵם כְּלֹלִים כְּאֶחָד
וְהַהִבְדִּיל בֵּינֵיהֶם וְהַהִגְדְּרוֹת שֶׁל כָּל
אַחַת מִהַסְּפִירוֹת לֹא נִיכְרוֹת בְּכַתֵּר,
עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַּם בְּעִנְיָן
הַהִתְחַלְקוֹת דְּאֲזוּרוֹת וְכָלִים
(גְּלִי בְּאֻמְצָעוֹת הָאוֹרוֹת וְהָעֵלָם
בְּאֻמְצָעוֹת הַכָּלִים), שֶׁבְּעֶשֶׂר
סְפִירוֹת הַגְּנֻזוֹת הֵם (הָאוֹרוֹת
וְהַכָּלִים) בְּהִתְאֲחָדוּת.
וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמֵר, שֶׁאֲמַתִּית הָעֲנִנָן דְּלִית דִּין
הָדְיוּט, שֶׁגַּם הַמְקוֹם עֲצָמוֹ יִהְיֶה כְּמוֹ כְּלִי
כְּמוֹ כְּלִי לְהַגְלִי דְלִמְעַלָּה מִהַמְקוֹם, יִהְיֶה בְּגִלְי בְּבֵית

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השלישי. כי אז ימשך בגלוי גם בשמות ה' ואלקים כמו
 - 2 שהם בהשתלשלות היינו כמו שהם באים לידי ביטוי כשני עניינים
 - 3 שונים ואף סותרים זה לזה, האחד הוא העולם והשני הוא גילוי וצל-ידי
 - 4 זה, גם בשני העניינים דלמעלה ממקום ומקום, גם כמו
 - 5 שהם למטה בעולם הזה
 - 6 הגשמי שם הם מוגדרים כשני
 - 7 דברים שונים לחלוטין כי המקום הוא
 - 8 מוגדר ומוגבל והלמעלה מהמקום הוא
 - 9 מעל להגבלות הללו ששניהם
 - 10 הם שמוחזיו של הקב"ה
 - 11 שלמעלה משניהם, וכולא
 - 12 חד כי בבית המקדש השלישי תהיה
 - 13 המשכה והתגלות למעלה
 - 14 מהשתלשלות, מבחינת הכתר, ושם
 - 15 ניכר בגלוי איך גם ההעלם וגם הגילוי
 - 16 אינם אלא כוחות של הקדוש-ברוך
 - 17 הוא שלמעלה משניהם והם מתאחדים
 - 18 כאחד.
 - 19 וצל-פי-זה יובן מה שכתוב
 - 20 בכמה מקומות (הובא לעיל
 - 21 סעיף א) דמעלת בית
 - 22 השלישי הוא שיהיה קים
 - 23 בקיום נצחי, דלכאורה יש
 - 24 לתמוה מה החשיבות בכך, הרי פיון
 - 25 שענין הנצחיות היה אפשר
 - 26 היה יכול להיות גם בבית
 - 27 הראשון (פמובא לעיל סעיף
 - 28 ג) איך אומרים שזוהי
 - 29 המעלה המיוחדת דבית
 - 30 השלישי ובגללה גדול יהיה כבוד
 - 31 הבית" השלישי יותר מבהית הראשון?
 - 32 ויש לומר הפאור בזה שאכן
 - 33 דווקא הבית השלישי מתייחד
 - 34 ומתאפיין במעלת הנצחיות,
 - 35 דהנצחיות שהיתה יכולה
 - 36 להיות בבית ראשון היא
 - 37 (בעקרה) מצד הגלוי דלמעלה
 - 38 מהזמן שהיה מבטל את גררי הזמן
 - 39 ומסלק אותם וממילא הבית היה קיים
 - 40 לנצח, והחדוש פנצחיות
 - 41 שתהיה בבית השלישי הוא
 - 42 שגם הזמן יהיה כלי לזה
 - 43 ונצחיות באופן כזה היא עניין נעלה
- הרבה יותר, כי במצב הזה הזמן נשאר עם כל הגדרים שלו ובכל זאת הבית
- קיים לנצח, למעלה מהזמן (כמו החיבור של מקום עם למעלה מהמקום בעניין
- "מקום הארון אינו מן המידה"). וזהו שמעלת בית השלישי היא
- שהיה קים בקיום נצחי, כפירוש הזהיר שהובא בתחילת המאמר כי
- אמתית ענין הבלי-גבול
- (נצחיות בלי הפסק ושינוי) הוא,
- שהנצחיות היא לא רק מצד
- ההמשכה מלמעלה שמבטלת
- את גררי העולם אלא שהמשכה
- גררי העולם עצמו הוא כלי לזה,
- ו"נצחיות" זו היא רק בבית
- השלישי בגלל הגילוי האלוהי
- הנעלה שיאיר בו.
- יו"ד) וצל-ידי הגלוי דיוחד
- ה' ואלקים (פאפן הנ"ל,
- הנעלה יותר, היינו כפי ששניהם הם
- שמותיו של הקדוש-ברוך-הוא הנעלה
- משניהם) שיהיה בבית המקדש
- (השלישי) שגם המקום
- (שנתהיה משם אלקים ויש לו
- את כל ההגדרות של מקום גשמי)
- הוא כלי להגלוי דהו'
- שלמעלה מהמקום, ימשך
- מעין גלוי זה גם בכל העולם
- שהרי בית המקדש משפיע את אורו
- לכל העולם כולו. וגלוי זה יהיה
- בעקרה בגאולה שלאחרי בנן
- בית המקדש. דהטעם על זה
- שגאולה העתידה תהיה גאולה
- נצחית שאין שיער לא ייתכן
- שתהיה אחריה גלות נוספת הוא
- לפי שהעולם יהיה כלי
- להגאולה העולם יודכן ויתעלה כך
- שהגאולה תחדור בו בעומק ובפנימיות
- והוא יתעלה למצב כזה שאפשרות של
- גלות תהיה מושללת לחלוטין.
- וכמבאר בלקוטי תורה⁶⁹
- לרבנו הזקן שגאולה השלישית
- היא בזכות יעקב שמדתו
- מדת אמת שאין שיער בו שנוי
- או הפסק, דאמתית ענין הבלי-
- שמדתו מדת אמת שאין שיער בו שנוי, דאמתית ענין הבלי-גבול (מדת האמת)

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

חידוש גדול כל כך והגלוי דעננן זה (שהיחוד הוא גם מצד
שם אלקים) הוא בעקר על-ידי שנמשך מעין הגלוי דבית
המקדש בעולם, אתר הדיוט וכאשר מקום מוגדר ומוגבל לגמרי
נעשה כלי לאלוקות ולענייני הגאולה הרי זה חידוש ויתרון הרבה יותר גדול.
ועל-פי-זה יש לבאר היתרון
דהגאולה לגבי בית המקדש
[שלכן תהיה הגאולה לאחר
בנין בית המקדש, פנ"ל סעיף
ב], וסדר הדברים הוא שתחילה ייבנה
בית המקדש ואחר כך תבוא המעלה
הגדולה יותר – הגאולה, פי
המשכת הגלוי דבית המקדש
בעולם תהיה (בעקר)
בגאולה, פנ"ל והרי נתבאר
שהמשכת גילוי זה בעולם היא נעלית
יותר מאשר ההמשכה בבית המקדש
עצמו.

(יא) ועקר הגלוי דיחוד הו' ואלקים (שהיחוד הוא גם
מצד [שם] אלקים וגם כוח
הגבול והצמצום משמש לגילוי
אלוקות) יהיה בתחית המתים
של אחרי קבוצ גליות, אחרון
שבכלם השלב האחרון בתהליך
הגאולה. והטעם לכך הוא דהגלוי
שיהיה בעולם (גאולה מגלות
וקבוצ גליות) הוא גלוי מגבל
(בערך ביחס אל הגלויים
שיהיו לעתיד-לבא), וכנ"ל
שהוא רק מעין הגלוי דבית
המקדש כי אמנם מבחינת החידוש
והפעולה בעולם יש מעלה ויתרון
בגילוי בעולם לגבי הגילוי בבית
המקדש אבל מצד עוצמת הגילוי ברור
שהגילוי בבית המקדש הוא גדול יותר,
וכל הגילוי בעולם הוא רק "מעין"
הגילוי שיהיה בבית המקדש.
ובתחית המתים, שאז יהיה
חיות הגוף מהסובב⁷² האור
האלוקי בא לעולם בשתי דרכים –
"ממלא כל עלמין" הנקרא אור פנימי
כי הוא מותאם לכל עולם ולכל נברא לפי ערכו וחודר בו בפנימיות ו"סובב

גבול (מדת האמת) הוא שהמטה הוא כלי לזה כי בלי גבול
אמיתי משמעו שהוא מאיר וחודר בכל מקום ומקום ולא נפסק ולא נעצר.
ועל-ד-זה הוא בענן דקבוצ גליות (דהגאולה), שיהיה
בכל ששה הקצוות (דמקום), ממזרח אביא ורעף ומערב
אקבעך, אמר לצפון תני
ולתימן (דרום) אל תכלאי, היינו
מכל ארבעת הקצוות של מזרח ומערב,
צפון ודרום והפסוק ממשיך ואומר
אודות קיבוץ גלויות הביאי בני
מרחוק ובנותי מקצה
הארץ⁷⁰, דיש לומר שרחוק
וקצה הם כנגד ב' הקצוות
מעלה ומטה ואם כן הכוונה
לקיבוץ גלויות מכל שש הקצוות של
בחינת המקום כי כל פרטי המקום יהיו
חדורים בענין הגאולה. ויש לומר,
שקבוצ הגליות מכל הששה
קצוות יהיה באפן שהששה
קצוות עצמם יסיעו לזה⁷¹ כי
כאמור אור הגאולה יחדור בתוך גדרי
העולם (זמן ומקום) עצמם.
והנה אף שהגלוי האלוקי
שימשך בעולם שגם בו יהיה ניכר
שכל גדרי העולם חדורים בענייני
הגאולה שלמעלה מהעולם יהיה רק
מעין הגלוי שבבית המקדש
עצמו ואילו בבית המקדש יהיה גילוי
נעלה יותר, מכל-מקום יש יתרון
בהמשכה בעולם לעומת
ההמשכה וההתגלות האלוקית בבית
המקדש. פי היחוד דהו'
וואלקים שבבית המקדש
עצמו, פין שלית דין אתר
הדיוט, ומלכתחילה מדובר במקום
נעלה מכל שאר חלקי עולם הזה אין
נפר פזה כל-כך שהיחוד
דהו' ואלקים הוא גם מצד
שם אלקים וגם הצמצום והגבול
וההעלם הם בעצם אלוקות וגם ענינם
הוא לגלות אלוקות, כי מתחילתו
ועיקרו המקום הזה אינו מוגדר ומוגבל
באותה מידה שהעולם כולו מוגדר ומוגבל ואם כן בביטול ההגבלה שלו אין

(70) ישע"י מג, ה"ו. 71) לכאורה, רק בצפון נאמר "תני" משא"כ בתימן רק "אל תכלאי". ומכ"ש במזרח ומערב – "אביא", "אקבעך", ואינו מדבר אליהם. אבל ראה מצודת דוד שם "הביאי – כאילו יצוה לכל ארץ מרוחות השמים להביא את ישראל". (72) המשך וככה תרל"ז פצ"א. סה"מ קונטרסים ח"ב תיג, ב. ובכ"מ.

- 1 כל עלמין הנקרא אור מקיף וסובב מלמעלה כי הוא מאיר בכל העולמות
2 והנבראים בשווה ולעיתים לבוא תגלה מעלות של הגוף הגשמי אפילו ביחס
3 לנשמה הרוחנית ובעוד שכיום חיות הגוף היא (כמו חיות כל הנבראים) מאור
4 הממלא, לעתיד לבוא חיות הגוף תהיה מהאור הסובב ונעלה יותר
5 מהחיות והנשמה, שלכן, דהנשמה, שלכן, דהנשמה, תהיה נזונית מהגוף
6 בניגוד למצב הנוכחי בו הגוף שואב חיות מהנשמה, כי כאמור לעתיד לבוא
7 תתגלה המעלה הגדולה של הגוף הגשמי⁷², וכך לעתיד לבוא יהיו
8 שתי המעלות גם המעלה של שם ה' וגם המעלה של שם אלוקים.
9 ותהיה המעלה של גלוי בלי-גבול (סובב), וגלוי זה עצמו יהיה
10 בגוף הגשמי ששרשו הוא⁷³ משם אלקים.
11 (יב) וזהו גדול יהיה כבוד הפית הזה האחרון מן הראשון, דהגם שבגאולה העתידה
12 יהיו כמה וכמה ענינים, ועד לתחית המתים שהוא אחרון שבכלם, מכל-מקום, עקר
13 ההדגשה היא בכבוד הפית הזה האחרון, פי שרש דכל הענינים יהיה בבית המקדש, וממנו
14 ימשכו בעולם (פנ"ל סעיף ב). וזהו גם מהטעמים שהפעלה הראשנה של משיח (לאחרי שיהיה בחזקת
15 משיח) הוא בנן בית המקדש⁷⁴, פי זהו השרש דכל הענינים שלאחרי-זה. ויהי-רצון ועקר שכל זה יהיה בקרוב ממש.
16 ויהי גם מהטעמים שהפעלה הראשנה של משיח (לאחרי שיהיה בחזקת
17 משיח) הוא בנן בית המקדש⁷⁴, פי זהו השרש דכל הענינים שלאחרי-זה. ויהי-רצון ועקר שכל זה יהיה בקרוב ממש.
18 גילוי אלוקות ועד לתחית

(73) שעהיה"א פ"ו (פא, רע"א). (74) רמב"ם ה' מלכים פ"א ה"ד.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' א

- 1 דם החטאת. מתרצת הגמרא: מסתברא דחטאת [בקהל] פנימיות
2 הוה ליה לרביי שיהיה דמה טעון כיבוס, מאשר לרבות את דם
3 חטאת העוף, משום שחטאת הפנימית דומה במעשה הקרבתה
4 לחטאת החיצונה הכתובה בפרשה, שכן חטאת פנימית באה
5 מבהמה כחטאת החיצונה, וכן שחיטת הפנימית נעשית בצפון
6 המזרח כחטאת החיצונה, וכן קבלת דמה מצואר הבהמה הוא על
7 ידי בלי שרת, כדן חטאת חיצונה, נמי תתרבה מ'תורת' שדמה טעון כיבוס, על אף שמשמע מ'זאת'
8 למעט שאין הכתוב עוסק בה. מתרצת הגמרא: מייעט רחמנא
9 בתיבת 'זאת' האמור בפרשה שיש חטאת שאין דמה טעון כיבוס,
10 ומשום כך ממעטים את חטאת העוף שאין דמה טעון כיבוס.
11 מקשה הגמרא: ומה ראי' לרבות את חטאות הפנימיות שאינן
12 נאכלות, מהריבוי 'תורת'. ולמעט את חטאת העוף מהמיעוט
13 'זאת'. ולא להיפך. הלא שניהן אינן כתובות בפרשה בדן כיבוס

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 דוחה הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע, אין ראייה
2 מהברייתא, שהרי אפשר להעמיד את המיעוט במדויק בלי-בגד
3 בצוארה של חטאת העוף, שבאופן זה לא היה הדם מוחץ לצואר
4 עד שנגע בבגד ולא נפסל. ולפיכך יש צורך למעטו מ'זאת' שאינו
5 טעון כיבוס.
6 הגמרא חוזרת לדון בדם חטאת בהמה שניתן על הבגד: כעא מיניה
7 לוי מרבי, ניתו הדם מנגד לנגד מהו – לאחר שנגע בבגד אחד ניתן
8 לבגד אחר, מה דינו של הבגד השני, האם נאמר שמנגד קמא
9 (הראשון) אידיה ליה הדם לכיבוס, ומכיון שנדחה אינו ראוי
10 להזאה ואינו טעון כיבוס. או דלמא לא נדחה הדם, ודינו כדם
- 11 שנשפך מהכלי על הרצפה שאוספו ומוזה ממנו על המזבח.
12 משיבה הגמרא: אמר רבי לוי, זו שאלה – שאלה יפה שאלת
13 ואשיבך עליה, שהדם שבבגד השני מעון כיבוס ממה נפשך, שאי
14 נאמר שלא נדחה, אלא אוספו לדם שבבגד הראשון וקשר
15 לזריקה, הא קשר – הרי ראוי הדם להזאה ופשוט שהבגד השני
16 טעון כיבוס. וגם אי נאמר שאוספו ופסול להזאה, הבגד השני טעון
17 כיבוס, כי אמר רבי עקיבא ככירא לי דאמר, שאם היתה לו שעת
18 הכושר ואחר כך נפסלה החטאת, דמה מעון כיבוס, ועל כן הדם
19 שבבגד השני טעון כיבוס, כיון שהיתה לו שעת הכושר קודם
20 שנדחה בהתוזה על הבגד הראשון.

בס"ד. שיחת ליל ערב שבת-קודש פרשת מטות-מסעי, ראש-חודש מנחם-אב ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- א. בהתאם לכלל בתורה, כלל קבוע בכל ימות השנה, ש"פותחין בברכה"¹ - יש לפתוח בברכה לכל אחד ואחת מישראל בתוך כלל ישראל, ולכלל ישראל - בברכת ראש-חודש: "א גוֹטֶן חוֹדֶשׁ, א גוֹטֶן ראש-חוֹדֶשׁ".
- ויש להוסיף, שברכת ראש-חודש היא בהדגשה יתירה בראש-חודש מנחם-אב:
- איתא בגמרא² "תמוז דההיא שתא מלויי מליוהו, דכתיב³ קרא עלי מועד לשבור בחוריי", כלומר, חודש תמוז בשנה השניה ליציאת מצרים, שבה נשתלחו המרגלים עשאוהו מלא, שלושים יום, כדי שיכלו הארבעים יום (של שילוח המרגלים) בתשעה באב, וזהו הפירוש "קרא עלי מועד לשבור בחוריי", זימן עלי מועד - יום נוסף של ראש-חודש (דכיון שתמוז היה מלא, עשו ראש-חודש מנחם-אב שני ימים)⁴ דאיכרי מועד⁵ - כדי "לשבור בחוריי" בתשעה באב.
- כלומר, הפסוק "קרא עלי מועד" קאי על ראש-חודש מנחם-אב, ומיניה ילפינן ש"ראש-חודש נמי איכרי מועד"⁶. ונמצא, שענין ה"מועד" בראש-חודש מודגש ביותר בראש-חודש מנחם-אב⁷.
- ב. ועילוי מיוחד בראש-חודש מנחם-אב - בשנה זו:
- לכל לראש - מצד החידוש בכללות השנה - שנת תְּשַׁמַּח וְתְשַׁמַּח, ו'שנת הקהל', השייכים לענין השמחה של "מועד".
- וגם בנוגע לקביעות ראש-חודש מנחם-אב בימי השבוע - ביום הששי, כמדובר כמה פעמים אודות עילוי יום הששי בשבוע, שנאמר בו⁸ "טוב" שתי פעמים: בנוגע לבריאה הפרטית ביום הששי - "וירא אלקים כי טוב"⁹, ובנוגע לסך-הכל ששת ימי בראשית¹⁰ - "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"¹¹.
- ויש בזה עילוי גם לגבי יום השלישי שהוכפל בו כי טוב¹² - שהרי, בפעם השניה (א) לא נאמר "כי טוב", אלא "טוב" בפני-עצמו, כלומר, "כי (טוב)" הוא נתינת טעם, ולכן ה"טוב" הוא כמו טפל, טעם לענין אחר, מה-שאין-כן "טוב" בפני-עצמו, שה"טוב" הוא העיקר, (ב) לא רק "טוב" סתם, אלא "טוב מאד".
- ומזה באים לענין נוסף - שכאשר ראש-חודש מנחם-אב חל ביום הששי בשבוע, חל תשעה באב ביום השבת, והתענית נדחה ליום הראשון, כמדובר בארוכה העילוי שבדבר בנוגע לשבעה עשר בתמוז נדחה¹³.
- ג. ולאחרי הקדמה הנ"ל - הפתיחה בברכת ראש-חודש, והדגשת העילוי המיוחד בראש-חודש מנחם-אב בשנה זו - הרי, על-פי הכלל "המעשה הוא העיקר"¹⁴, יש לעורר אודות ענינים של מעשה בפועל שהזמן גרמא, החל מראש-חודש מנחם-אב, וכל תשעת הימים:

מנ"א. ואכ"מ.

(8) בתושב"כ - שגם הצדוקים מודים בה.

(9) בראשית א, כה.

(10) אף שמדובר אודות כל ששת הימים, הרי סיומם וחיתומם ("הכל הולך אחר החיתום" - ברכות יב, א) ביום הששי, ואז נתגלה הטוב האמיתי של כל ששת ימי בראשית (כולל גם יום הששי כיום פרטי בפ"ע), ולכן מיד לאח"ז - "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" (שם ב, א).

(11) שם, לא.

(12) פירש"י שם, ז.

(13) לקו"ש חל"ג ע' 156 ואילך. שיחת ש"פ בלק.

(14) אבות פ"א מ"ז.

(1) ראה שיחת ש"פ מטו"מ בתחילתה, וש"נ.

(2) תענית כט, א.

(3) איכה א, טו.

(4) אף שחודש תמוז הוא בדרך כלל חסר, כ"ט יום, ור"ח מנ"א הוא יום אחד בלבד (כמובא גם בסידור).

(5) שפירושו (לא רק מלשון זמן מיוחד, אלא גם) יום טוב, שלכן אין אומרים בו תחנון (ראה השלמה לשו"ע אדה"ז אר"ח סקל"א ס"ח).

(6) שבעות יו"ד, א.

(7) ואף שזה בגלל ענין צדדי לכאורה, הרי ידוע (ראה צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי. ועוד) שבתורה אין עניינים שהם צדדיים לגמרי (אם כי לא תמיד השייכות היא בגלוי ממש, ולפעמים השייכות היא בהעלם). ועכצ"ל, שענין ה"מועד" דר"ח שייך במיוחד לר"ח

- 1 לכל לראש - פרטי הדינים ב'שולחן ערוך' אודות ההנהגה בתשעת הימים (בהוספה על הדינים
- 2 השייכים ל'שלושת השבועות' של 'בין המצרים'), ובפרט פרטי הדינים של שבוע שחל בו תשעה באב.
- 3 ויש להעיר בנוגע לקביעות תשעה באב שנדחה ליום ראשון: כשתשעה באב עצמו חל ביום ראשון
- 4 בשבוע (לא תענית תשעה באב שנדחה ליום ראשון), הרי דיני השבוע שחל בו תשעה באב, אינם שייכים
- 5 אלא בו ביום בלבד; אמנם, כשתשעה באב חל בשבת (ורק התענית נדחה ליום ראשון), יש שקלא-וטריא
- 6 וחילוקי-דעות אם כל השבוע שלפניו דינו כשבוע שחל בו תשעה באב, או שמצד דחיית התענית ליום
- 7 ראשון נדחה גם החומר של שבוע שחל בו תשעה באב¹⁵, ואין כאן המקום להאריך בזה, ותן לחכם
- 8 ויחכם עוד¹⁶.
- 9 ופשוט, שבזה נכלל גם החיוב ללמוד הלכות אלו ב'שולחן ערוך', ולפלא הכי גדול שכאשר עושים
- 10 "שטורעם" אודות ההוספה בלימוד התורה בימי 'בין המצרים', כולל ובמיוחד בלימוד הלכות בית
- 11 הבחירה, לא מזכירים אודות לימוד הלכות 'בין המצרים', אף-על-פי שלימוד התורה בענינים שהזמן
- 12 גרמא, הוא לכל-לראש ובעיקר בהלכות 'בין המצרים', יותר מאשר בהלכות בית הבחירה, כמובן וגם
- 13 פשוט.
- 14 ד. וכן יש לעורר אודות ההוספה בתורה (בכלל) ובצדקה - על-פי מה שכתוב¹⁷ "ציון במשפט
- 15 (תורה¹⁸) תפדה ושביה בצדקה".
- 16 ובפרטיות יותר: אף-על-פי שענין "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" שייך לכל 'שלושת השבועות',
- 17 הרי מכיון שב'שלושת השבועות' עצמם נוסף חומר מיוחד בראש-חודש מנחם-אב¹⁹, ובשבוע שחל בו
- 18 תשעה באב, צריכה להיות הוספה יתירה בזמנים אלו בענין "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".
- 19 ולהעיר, שאף שנתבאר לעיל (סעיף ג) שבקביעות שנה זו (תשעה באב נדחה) יש להסתפק אם שייכים
- 20 פרטי דיני שבוע שחל בו תשעה באב - הרי מובן וגם פשוט, שכשמדובר אודות הוספה בתורה ובצדקה,
- 21 שזמן חיובם הוא במשך כל השנה כולה, בוודאי שאין מקום לשקלא-וטריא כו', ולכל הדעות יש להוסיף
- 22 עוד יותר בשבוע שחל בו תשעה באב, גם בקביעות שנה זו.
- 23 ויש לומר - בדרך הצחות - ש"ספיקא דאורייתא לחומרא"²⁰, כלומר, כשיש ספק בנוגע ללימוד התורה
- 24 (אם צריך להוסיף כו') יש להתנהג לחומרא²¹.
- 25 ובנוגע לפועל: (א) להוסיף בלימוד התורה (נוסף על השיעורים הקבועים בכל יום) בהלכות 'שלושת
- 26 השבועות' ותשעת הימים, וכן בלימוד הלכות בית הבחירה. (ב) להוסיף בנתינת הצדקה - נוסף על הנתינה
- 27 בכל יום (חול), ובפרט לפני התפילה, כמו שכתב רבינו הזקן ב'שולחן ערוך'²² "טוב ליתן צדקה קודם
- 28 התפילה, שנאמר²³ אני בצדק אחזה פניך".
- 29 ה. וענין מיוחד בנוגע לצדקה - כמו שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'²⁴ ש"כל עיקר עבודת ה'
- 30 בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל²⁵ אין ישראל נגאלין אלא
- 31 בצדקה"²⁶.

(21) חומרא שהיא ענין של זכות.
(22) או"ח סו"ס צב - מב"ב יו"ד, א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"טו. טשו"ע שם.
(23) תהלים יז, טו.
(24) סימן ט.
(25) רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י (וראה שיחת ש"פ דברים תשמ"ז הערה 22 - התוועדות ח"ד ע' 168-9).
(26) ורק בימיהם, בזמן התנאים והאמוראים, אמרו"ל (ריש פאה) ת"ת שקול כנגד גמ"ח, שת"ת הי' עיקר העבודה אצלם (אגה"ק שם).

(15) ראה טשו"ע או"ח סתקנ"א ס"ד. אנציק' תלמודית ערך בין המצרים ריש ע' קכ. וש"נ.
(16) משלי ט, ט.
(17) ישע"י א, כז.
(18) לקו"ת ר"פ דברים (א, סע"ב) - ע"פ ת"א וישב מ, יג.
(19) להעיר, שהמנהג בכמה קהילות קדושות בישראל שבג' השבועות עושים שמחת נישואין, ורק בתשעת הימים אין עושים שמחת נישואין (ראה שו"ע או"ח סתקנ"א ס"ב וברמ"א, אנציק' תלמודית ערך ביהמ"צ ע' קטז ואילך. וש"נ).
(20) ביצה ג, ב. רמב"ם הל' ממרים ספ"א.

1 ואם בנוגע לזמנו, כותב רבינו הזקן ש"בעתים הללו" עיקר העבודה היא בצדקה (שעל-ידה נגאלין
2 ישראל), על-אחת-כמה-וכמה בימינו אלו, לאחר שיעברו כמה דורות מזמנו של רבינו הזקן, ובינתיים
3 עברו עוד כמה וכמה קיצין, אף-על-פי שכבר בזמנו של רבינו הזקן "כלו כל הקיצין", נוסף לכך שבזמן
4 הגמרא כבר "כלו כל הקיצין"²⁷, הרי בוודאי ובוודאי שהעבודה העיקרית כנגד כל הענינים כולם היא
5 עבודת הצדקה.

6 ובהדגשה יתירה בימי 'בין המצרים', ובפרט מראש-חודש מנחם-אב – דמכיון שבימים אלו מודגשת
7 יותר תפילתם ובקשתם של ישראל לצדקתו של הקב"ה, הצדקה העיקרית, שתבוא הגאולה האמיתית
8 והשלימה, צריכים גם הם להוסיף ביתר שאת וביתר עוז, בענין הצדקה שעל-ידה נגאלין ישראל.

9 ו. ובכל הנ"ל נוסף גם הלימוד וההוראה מפרשת השבוע – מטות-מסעי.

10 "מטות" - מורה על תוקף וחוזק, היינו, שעומד על עמדו בתוקף, עד לתוקף ד"איתן" ("איתן
11 האזרחי"), כמבואר ב'לקוטי תורה'²⁸.

12 ו"מסעי" - מורה על ההילוך והנסיעה בעילוי אחר עילוי²⁹, ועד כדי כך, שדרגתו הקודמת נחשבת
13 כמו "מצרים", כמבואר ב'לקוטי תורה'³⁰ מה שכתוב "מסעי" לשון רבים, אף ש"מארץ מצרים" ("אלה
14 מסעי בני-ישראל אשר יצאו מארץ מצרים"³¹) הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה" - לפי שגם המסעות
15 שלאחרי-זה הם בבחינת "יציאת מצרים" ביחס לדרגה נעלית יותר, עד שבאים למסע האחרון, "מעבר
16 לירדן ירחו קדמה מזרחה"³², שממנו באים תיכף ומיד (לאחרי שמתעכבים ל"רגע קטן" בלבד) לעבר
17 הירדן מערבה.

18 כלומר, אף שגם המסעות שלפני-זה היו בדרגה נעלית - שהרי מדובר אודות "דור דעה"³³, שהיו
19 ביחד עם משה ואהרן (ולאחרי - אלעזר בנו), שבעים זקנים, ביחד עם המשכן והלוחות וכו' וכו',
20 מכל-מקום כל זמן שלא הגיעו עדיין לארץ ישראל (לעבר הירדן המערבי) לא יכלו לנוח ולהשאר
21 במקומם, ועד שהרגישו שעדיין צריכים לצאת "מארץ מצרים"!

22 וההוראה מזה – שכל אחד ואחד מישראל צריך לעמוד בתוקף ("מטות") בנוגע לכל עניני התורה
23 ומצוותיה, ולא עוד אלא שצריך להוסיף בעבודתו בעילוי אחר עילוי ("מסעי"), ובלשון חכמינו ז"ל³⁴
24 "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ארבע מאות",

25 ועד שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז נכנסים לארץ ישראל - ארץ עשר
26 אומות³⁵, ו"כל יושביה עליה"³⁶, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁷, כולל גם "הקיצו ורננו שוכני
27 עפר"³⁸, כל בני-ישראל שהיו במשך כל הדורות, החל ממתן-תורה, שאז נכחו נשמות כל בני-ישראל עד
28 סוף כל הדורות³⁹,

29 וגם אז יומשך ענין "מסעי" - כמבואר ב'אגרת הקודש'⁴⁰ שלאחרי שיקויים היעוד⁴¹ "את רוח הטומאה
30 אעביר מן הארץ" תהיה כל העבודה כולה באופן של עליות בקדושה גופא, הן העבודה בקו הימין והן
31 העבודה בקו השמאל, ואדרבה - מצד קו השמאל, מדת הגבורה, תהיה העליה בקדושה מתוך התגברות

(34) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי"ש.

ועוד.

(35) ראה פירש"י לך-לך טו, יט.

(36) רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

(37) בא יו"ד, ט.

(38) ישע"י כו, יט.

(39) ראה פרד"א פמ"א.

(40) סו"ס כו.

(41) זכרי' יג, ב.

(27) סנהדרין צז, ב.

(28) מטות פג, א ואילך.

(29) ופשוט, שאין זה בסתירה לעמידה בתוקף מעמדו ומצבו - כי מעמדו ומצבו הוא באופן של הילוך ונסיעה בעילוי אחר עילוי, ותכונה זו היא בכל התוקף כו'.

(30) מסעי פח, ג ואילך.

(31) ר"פ מסעי.

(32) שם לד, טו.

(33) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

- 1 הכי גדולה, על־דרך ענין "גבורות גשמים" (בברכת "אתה גבור"), כמבואר בדרושי ראש־השנה⁴² בענין
- 2 'גבורות דיצחק', שממנו נמשך עיקר הברכות (למעלה גם מברכת יעקב, שנאמר בו ופרצת ימה וקדמה
- 3 וצפונה ונגבה⁴³).
- 4 ז. ויש להוסיף, שענין הנ"ל (שגם על־ידי קו השמאל נוסף בקדושה, ואדרבה, בהתגברות יתירה)
- 5 שייך עוד בזמן הגלות – על־ידי עבודת התשובה, שמהפכים גם את קו השמאל, "בכל לבבך בשני
- 6 יצריך"⁴⁴, "גם אויביו ישרים אתו"⁴⁵, זה הנחש⁴⁶, היינו, שמנצלים את כל תוקף קו השמאל (ה"נחש"
- 7 שאמרו עלי⁴⁷ "חבל על שמש גדול שאבד מן העולם") שעל־ידי־זה יתווסף בקדושה ("ישרים אתו"),
- 8 ואדרבה – ביתר שאת וביתר עוז.
- 9 ולהעיר, שעבודת התשובה קשורה עם ביאת משיח צדקנו, כמאמר⁴⁸ "משיח אתא לאתבא צדיקיא
- 10 בתיובתא", ולכן גם ההכנה לביאת משיח צדקנו צריכה להיות על־ידי עבודת התשובה, מעין ודוגמת
- 11 "לאתבא צדיקיא בתיובתא".
- 12 וענין זה בא לידי ביטוי במעשה בפועל – שכל פעולה ופעולה בעניני התורה ומצוות, נעשית בכל
- 13 ה"שטורעם" של בעלי־תשובה⁴⁹, ועד לאופן של "כפלים לתושיה"⁵⁰.
- 14 ולהעיר גם שענין "כפל" שייך לגאולה – כמאמר חכמינו ז"ל⁵¹ "חמש אותיות נכפלו, וכולן לשון
- 15 גאולה".
- 16 וענין זה מרומז גם בשמו של החודש – ששמו כפול (שתי תיבות) – "מנחם אב".
- 17 ובהדגשה יתירה – שהשם השני נוסף על־ידי מנהג ישראל, שהרי שמו של החודש, כפי שנקרא
- 18 בתרגום⁵² ובמדרשי חכמינו ז"ל⁵³ הוא – "אב", אלא שעל־פי מנהג ישראל ("תורה היא"⁵⁴) נוסף גם השם
- 19 "מנחם", ולא עוד אלא שמקדימים "מנחם" ל"אב"⁵⁵, היינו, שעיקר ה"שטורעם" הוא בענין "מנחם",
- 20 ועד שפועל גם ב"אב", "מנחם אב"⁵⁶.
- 21 וכל זה – נוסף לכך ש"מנחם" בגימטריא "צמח"⁵⁷, דקאי על משיח צדקנו – "איש צמח שמו"⁵⁸,
- 22 שיצמח ויתגלה בפועל בקרוב ממש.
- 23 ח. והמעשה הוא העיקר – שכל האמור לעיל יבוא במעשה בפועל, כולל גם – ההשתדלות לפרסם
- 24 הדברים בכל מקום ומקום, כדי שגם אחרים יעשו כל הנ"ל במעשה בפועל.
- 25 וכמדובר בהתוועדות שלפני־זה⁵⁹ הלימוד וההוראה מפינחס – "פינחס זה אליהו"⁶⁰ – "קריינא דאגרתא
- 26 איהו ליהוי פרוונקא"⁶¹:
- 27 כל מי שלומד הלכה ב'שולחן ערוך', ועל־דרך־זה כל ענין בתורה – ה"אגרת" של הקב"ה לכל אחד
- 28 ואחת מישראל ולכלל ישראל – עליו להיות בבחינת "קריינא דאגרתא", להקריא ולהכריז ה"אגרת" לרבים,

(53) תענית פ"ד מ"ה.ו. ועוד.
(54) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. ובכ"מ.
(55) אף שלכאורה היו צריכים להקדים השם העיקרי (כפי שנקרא בתרגום ובמדרז"ל) – "אב", ואח"כ גם השם שנוסף – "מנחם".
(56) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 214 ואילך.
(57) ולהעיר, שמשמע זה נקראו ספריו של הצ"צ בשם זה ("צמח צדק") הגימטריא של שני שמותיו.
(58) ראה מעייני הישועה ע' 150. וש"נ.
(59) שיחת ש"פ פינחס סי"ד.
(60) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. ועוד.
(61) פירש"י בלק כה, ז.

(42) סידור (עם דא"ח) שער התקיעות בסופו (רמז, א"ב).
(43) ויצא כח, יד.
(44) ואתחנן ו, ה. ובספרי ופירש"י.
(45) משלי טו, ו.
(46) ב"ר רפנ"ד.
(47) סנהדרין נט, ב.
(48) לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב.
(49) ראה זח"א קכט, ב. אגה"ת ספ"ח.
(50) שמו"ר רפמ"ו.
(51) יל"ש ר"פ לך־לך (רמז סד). וראה ד"ה ויאמר גו' לך־לך תרכ"ז. תר"ל.
(52) תרגום שני למג"א ג, ז. תיב"ע שלח יג, כה.

1 אנשים נשים וטף⁶², ולהראות 'דוגמא חיה' ("איהו ליהוי פרוונקא") שמקיים את תוכנה של ה"אגרת"
2 במעשה בפועל.

3 ובנוגע לפועל: כל השומעים את הדברים הנאמרים עתה - הן אלו הנמצאים כאן, והן אלו ששומעים
4 את הדברים באמצעות מכשירים טכניים שמנצלים אותם לעבודת ה', כבנידון-דידן, שברגע כמימרא יגיעו
5 הדברים לכל מקום שיש שומע⁶³ - לא זו בלבד שיקיימו את הדברים בעצמם, אלא ישתדלו לפרסם את
6 תוכן הדברים בכל מקום שידם מגעת.

7 ובלשון חכמינו ז"ל במשנתם⁶⁴ בנוגע למדות נותני צדקה - להיות עינו טובה הן בשלו והן בשל
8 אחרים, "יתן ויתנו אחרים - חסיד".

9 ובפרט בבואנו זה-עתה מחודש תמוז⁶⁵, חודש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, הנשיא
10 והראש של כל החסידים כולם (ועד ש"הנשיא הוא הכל"⁶⁶) - הרי בוודאי שיש להתנהג במדת חסידות,
11 כאמור, "יתן ויתנו אחרים", ובפרט כשנעשה שלוחו של נשיא הדור, להביא את ה"אגרת" של נשיא
12 דורנו (שמסר את ה"אגרת" של מלך מלכי המלכים הקב"ה) לכל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, מבני
13 הדור, היינו, שדבריו של נשיא הדור, יחדרו ויבואו בפועל בחלקים הפרטיים של "הכל", ובפרט שעל-ידי
14 ה"חלק" תופסים בעצם, כמאמר⁶⁷ "העצם כשאתה תופס בחלקו, אתה תופס בכולו" - תפיסה בעצם של
15 כל אחד ואחד מישראל וכל ישראל, עד לעצם של כל העצמיים, עצם האמיתי, אשר "כל הנמצאים כו'
16 לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו" (כלשון הרמב"ם⁶⁸).

17 ט. ויהי-רצון שהדיבור בכל ענינים אלו, יביא לידי החלטות טובות עד למעשה בפועל אצל כל אחד
18 ואחד, האנשים והנשים והטף, הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה בכל מקום שידו מגעת, מתוך סבר
19 פנים יפות, שמחה וטוב לבב⁶⁹,

20 ותיכף ומיד זוכים לקיום פסק-דין הרמב"ם⁷⁰ "הבטיחה תורה, שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף
21 גלותן ומיד הן נגאלין", ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי "סוף גלותן", שהרי "כלו כל הקיצין", הרי בוודאי
22 שצריך להיות "מיד הן נגאלין", "מיד" כפשוטו, לפי שיעור עיני בשר, ושכל של בשר, עד לשכל של
23 הנפש הבהמית, ועד לשכל של אומות העולם - תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"⁷¹.

24 ובפרט על-ידי ההוספה במצות הצדקה - כנהוג בכגון-דא לתת לכל אחד ואחת שליחות-מצוה לצדקה,
25 ובהוספה על הרגיל - באופן ד"כפלים לתושיה", שתי פעמים מהנתנה בדרך הרגיל בסיום דיבורים כיוצא
26 בזה.

27 ו"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"⁷² - קירוב וזירוז בזירוז "מיד" גופא⁷³, ועד שלא שייך לומר
28 על זה "זירוז", מכיון שבהווה ממש מתחיל ה"מסע" ("אלה מסעי בני ישראל", "אלה" לשון גילוי, מראה
29 באצבעו ואומר זה) "עם ענני שמיא"⁷⁴, באופן שכאשר מביטים מסביב רואים שנמצאים בארצנו הקדושה,
30 בעבר הירדן המערבי, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובבית-המקדש, ש"בנוי ומשוכלל" ב"שמים"
31 וצריך רק לירד ולהתגלות בירושלים (ובית-המקדש) של מטה⁷⁵ - "כן תהיה לנו" כפשוטו ממש, פשוטו
32 של מקרא, פשוטה של תורה שבעל-פה, ועד לפשוטו של עולם הזה הגשמי והחומרי, בעיני בשר ממש,
33 למטה מעשרה טפחים.

(67) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(68) ריש הלי יסוה"ת.

(69) "לבב" דייקא, בב' ביי"תין, ע"ד מ"ש "בכל לבבך בשני יצריך" (כנ"ל ס"ו).

(70) הלי תשובה פ"ז ה"ה.

(71) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(72) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(73) שהרי הזירוז גופא יכול להיות בכמה אופנים - כמובן גם ממארו"ל (ספרי ר"פ נשא) "אין מזרזין אלא המזורזין".

(74) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(75) ראה פירש"י ותוס' - סוכה מא, סע"א. ועוד.

(62) ובפרט שהשנה 'שנת הקהל' - "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" (וילך לא, יב).

(63) ויתירה מזה: גם במקום שלעת-עתה אין שומע - הרי פעולת דבר הוי' היא לפעול שיהי' שומע, ולא רק שומע סתם, אלא גם "דערהעין". כמבואר בשליחותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ תש"ח ע' 252 ואילך) העילוי ד"דערהעין" לגבי שמיעה סתם.

(64) אבות פ"ה מ"ג.

(65) שנמשך עד חצות לילה דר"ח מנ"א, וי"ל - גם לאחר חצות לילה, ואכמ"ל.

(66) פירש"י חוקת כא, כא.

בס"ד. משיחות שבת פרשת מטות-מסעי, ב' מנחם-אב ה'תשמ"ח.

תשעת הימים), שבו קורין פרשה זו בתורה⁹,
כדלקמן.

ב. בהתחלת פרשת מטות – לאחר ההקדמה
וידבר משה אל ראשי המטות גו' – נאמר¹⁰:
"איש כי ידור נדר לה", ודרשו חז"ל¹¹ "עד שידור
בדבר הנדור", "עיקר נדר האמור בתורה הוא
שיתפס בדבר הנדור, כגון שאומר ככר זה עלי
כקרבן"¹².

כלומר, ענין הנדר אינו איסור וכו' בלבד, אלא
יש בו גם חלות קדושת קרבן (ולכן נאסר כו'),
וכשם שכשלקדיש בהמה לקרבן נעשית הבהמה
קודש, כמורכב כשאומר הרי עלי בשר זה כעולה
ושלמים, או שאומר קונם בשר זה עלי, שהקונם
הוא לשון קרבן, אזי חלה עליו קדושת קרבן,
ובלשון הגמרא¹³ – "קונמות, קדושת הגוף ניהור".
והנה, אע"פ שבנדר נמשכת קדושת קרבן – יש
בו חידוש גדול לגבי קרבן:

בנוגע לקרבן – ישנן כו"כ הגבלות: הן בנוגע
לחפצא של הקרבן – שאין להקדיש קרבן אלא
מדברים הראויים להקרבה בלבד, "מחמשה מינין
בלבד, מן הבקר ומן הכבשים ומן העזים ומן
התורים ומן בני היונה"¹⁴, ו"תמימין ומובחרין"¹⁵,
והן בנוגע לפעולת האדם שמקדיש הקרבן – שאין
להקדיש קרבן אלא בזמן שביהמ"ק קיים¹⁶.

משא"כ בנוגע לנדר – אף שחל עליו קדושת
קרבן, אין בזה ההגבלות דקרבן: בנוגע לחפצא
שאוסר על עצמו כקרבן – הרי זה לא רק בדברים

א. ידוע הכלל "פותחין בברכה"¹, ובפרט
כשנמצאים בזמן שבו מודגש ביותר הצורך
בתוספת ברכה, ובנדו"ד, תשעת הימים שמר"ח
מנ"א עד תשעה באב, הרי בוודאי שצ"ל הפתיחה
בברכה – ברכה לכל אחד ואחת מ ישראל בתוככי
כלל ישראל בכל מקום שהם, ובלשון הרגיל במנהג
בניי – "לחיים טובים ולשלום", ולמעלה מזה –
"לחיים ולברכה"², ברוחניות ובגשמיות גם יחד,
ועד להברכה העיקרית – גאולה האמיתית
והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יהי גם ענין
החיים בשלימות – חיים נצחיים.

ולכל לראש – "אסתכל באורייא"³, שהתחלתה
באות ב"ת, ר"ת ברכה⁴, להיותה מקור הברכות.
ובתורה עצמה – פרשת השבוע, כפתגם הידוע⁵
ש"צריכים לחיות עם הזמן", "לחיות" עם עניני
התורה השייכים במיוחד לזמן זה⁶, פרשת השבוע,
כולל ובמיוחד – עניני הברכה שבפרשת השבוע⁷.

ובנוגע לשבת זו – שבת פרשת מטות-מסעי –
הרי בהתחלת וראש⁸ פרשת מטות, פרשת נדרים,
מצינו ענין נפלא בנוגע למעלתן של ישראל, ובפרט
בנוגע למעלת עבודתם בירידת הגלות שע"ז זוכים
לתכלית העילוי דגאולה העתידה – שזהו התוכן
ד"בין המצרים" (שלושת השבועות, ובמיוחד

(1) פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק (שבתניא) – שיעור תניא
דמוצש"ק זה, יום ראשון. וראה בהנסמן לקמן הערה 4.

(2) ראה "היום יום" כ"ט אד"א. סה"מ תרפ"ז בהוספות ס"ע
רמד ואילך.

(3) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעת, א. וראה
ב"ר בתחילתו.

(4) ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (קרבן לסופה). ועד"ז בתנחומא
בראשית ה. ב"ר פ"א, יו"ד. תדבא"ר פל"א (קרבן לסופה). זהר
ר"פ יגש. ועוד. וראה לקו"ש חט"ו בתחלתו. וש"נ.

(5) "היום יום" ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(6) שהרי, נוסף לכך שהתורה ירדה ונתלבשה בגדרי העולם –
כללות הזמן (והמקום), יש בה גם התחלקות בפרטי הזמן, היינו,
שלכל זמן פרטי יש ענין בתורה השייך במיוחד לזמן זה (וממנו
נמשך בכל הזמנים – שהרי התורה היא נצחית).

(7) ובהדרגה יתירה כשקורין שתי פרשיות בתורה, שאז
ניתוסף ריבוי ענינים בתורה (נוסף על תכלית הריבוי, עד אין סוף,
גם בפרשה אחת, ואפילו בענין אחד כו'), ובמילא ניתוסף גם
ריבוי ברכות.

(8) הכולל כל עניני הפרשה, כולל גם פרשת מסעי, שבשנה זו
אינה פרשה בפ"ע, להיותה מחוברת לפ' מטות, ועד שנעשים
פרשה אחת (ראה לקו"ש ח"ח ע' 380, וש"נ).

(9) להעיר, שפ' מטות קורין לעולם ב"בין המצרים" (ראה גם
שלי"ה חלק תושב"כ ריש פרשתנו), ובכמה שנים (כשפ' מטות
ומסעי אינם מחוברים) – בשבת הראשונה ד"בין המצרים", וגם
בשנים שקורין פ' פינחס בשבת הראשונה ד"בין המצרים" – הרי
פ' מטות כולה בביהמ"צ.

(10) ל, ג.

(11) נדרים יג, א. יד, א.

(12) שו"ע יו"ד סר"ד ס"א. וראה משנה למלך ריש הל' נדרים,
שנדר בלשון איסור סתם (שלא התפיסו בקרבן) "מדין יד הוא
דמהני, שכשהוא אומר הרי זה אסור עלי, אנו גומרין דבריו
כקרבן", עיי"ש.

(13) כתובות נט, רע"ב.

(14) רמב"ם ריש הל' מעשה הקרבנות.

(15) רמב"ם ריש הל' איסורי מזבח.

(16) ראה רמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"ח ה"ח.

זקוק אפילו למעשה [ועאכו"כ שאינו זקוק להכנה
לפנ"ז כמו: טבילה במקוה, אמירת לשם יחוד כו"],
אמירת ברכה, נתינת צדקה וכיו"ב], אלא ע"י
דיבור בלבד²², ובכל לשון (לא רק בלשון הקודש,
אלא גם בלשון האומות, ואפילו בלשון העלגים
שאינו אלא כינוי לקרבן²³) – פועל חלות קדושת
קרבן מן התורה²⁴.

ויומתק יותר – ע"פ המבואר בפנימיות
התורה²⁵ (כפי שנתבארה בתורת חסידות חב"ד
באופן של הבנה והשגה, "יתפרנסון"²⁶, בחב"ד
שבנפש²⁷) החילוק שבין קרבנות לנדרים, שקדושת
הקרבנות היא ע"פ גדרי התורה, ולכן קדושתם אינה
אלא ע"פ התנאים שחייבה החכמה העליונה
(תורה, חכמתו של הקב"ה). משא"כ קדושת
הנדרים, מכיון שנעשית ע"י ישראל, שאמרה תורה²⁸
שישראל קדמו לתורה, למעלה מהתורה (חכמה),
יכולים הם להמשיך ולהתפס בקדושת קרבן, גם
דבר שלא חל בו הקדושה ע"י התורה²⁹.

(22) משא"כ במחשבה, כי "דברים שכלב אינם דברים" (נדרים
כה, א. ושי"ג). ולהעיר, שהצורך בדיבור דוקא מדגיש את הפעולה
גם בחיצוניות העולם, מלשון העלם (לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ),
שכדי לפעול בו לא מספיקה פעולת המחשבה**, אלא יש צורך
גם בדיבור (וראה גם לקמן הערה 29).
(23) רמב"ם הל' נדרים פ"א ה"ו.

(24) כלומר, בהלכות נדרים אין חילוק בין זמן הבית לזמן
הגלות (בכמה ענינים, שבזמן הבית חיובם מן התורה ובזמן
הגלות חיובם אינו אלא מדרבנן), כי גם בזמן הגלות ישנו חיוב
כל פרטי דיני נדרים (כפי שנתבארו ב"שולחן ערוך" – שבו נכללו
רק הדינים השייכים בזמן הזה) בכל תוקף החיוב מן התורה.
(25) שעלידה נתגלה הפנימיות דישאל, כידוע בענין "תלת
קשרין כו", שפנימיות התורה מגלה הפנימיות דישאל (ראה
לקו"ת ויקרא ה, ג. ובכ"מ).

(26) תקו"ז ת"ז בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35.
וש"ג.

(27) ולכן, עלידה מוכן ונרגש ביותר העילוי ד"אשרנו מה טוב
חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו".

(28) כמארז"ל (ב"ר פ"א, ד) שמחשבתן של ישראל קדמה לכל
דבר, אפילו לתורה, שנאמר צו את בני ישראל, דבר אל בני
ישראל.

(29) ראה ספהמ"צ להצ"צ מצות נדרים (דרמ"צ מב, סע"ב
ואילן). אוה"ת פינחס ע' אקצה. ומבאר גם השייכות לענין
הדיבור דוקא – לפי שאותיות הדיבור הם למעלה מהחכמה, מקור
החכמה (וראה גם לקו"ת פרשתנו (פכ, ב. פג, ב) שע"י הדיבור
נמשך בחי' המקיף וכו').

(*) אף שמצינו בצדיקים שפעלו בחיצוניות העולם (גם) ע"י
מחשבתם בלבד, ולדוגמא: "נתן עיניו בו כו" (ברכות נח, א. ושי"ג), וגם
(ובעיקר) בעניני טוב וברכה – שעי" מחשבתם בלבד פעלו המחשבת
טוב וברכה בגשמיות העולם ממש, כידוע בכ"כ סיפורי צדיקים,
מעשה רב (ראה – לדוגמא – לקו"ד ח"א בתחילתו).

הראויים ליקרב ע"ג המזבח, אלא בכל הדברים
שבעולם, ובנוגע לפעולת האדם שאוסר הדבר
כקרבן – הרי זה לא רק בזמן שביהמ"ק קיים,
שיכולים להקדיש ולהקריב ע"ג המזבח, אלא גם
לאחרי חורבן ביהמ"ק, בזמן הגלות, בחוץ-לארץ
ובלילה – מותר לנדור¹⁷, וחלות הנדר הוא מכח
קדושת קרבן¹⁸.

וחידוש נוסף בנדרים לגבי כל דיני התורה כולה
– שחיוב כל דיני התורה אינו אלא בגדול (זכר – בן
י"ג שנה ויום אחד, ונקבה – בת י"ב שנה ויום
אחד), ואילו חיוב נדרים מן התורה הוא גם בקטן
(מופלא הסמוך לאיש), "קטן¹⁹ בן י"ב שנה ויום
אחד, וקטנה בת י"א שנה ויום אחד, אם יודעים
לשם מי נדרו.. נדריהם נדר"²⁰.

ג. עפ"ז מוכן איך שבענין הנדרים מודגש גודל
מעלתן של ישראל:

כאו"א מישאל (לא רק כהן או לוי), ואפילו
שנה לפני שהגדיל ונתחייב בכל חיובי התורה, בכל
הזמנים, גם בזמן הגלות, עד לחושך כפול ומכופל
דעקבות משיחא, ובכל המקומות, גם בחוץ-לארץ,
עד לפינה נדחת בארץ אשור ובארץ מצרים²¹ –
בכחו וביכולתו לפעול בכל דבר שבעולם שתהי' בו
קדושת קרבן, כמו קדושת הקרבן שקרב ע"ג המזבח
בבית המקדש!

זאת ועוד: כדי לפעול ענין נעלה כזה (חלות
קדושת קרבן) – אינו זקוק לעבודה ויגיעה, ואינו

(17) ואף ש"צריך לזהר שלא ידור שום דבר.. יאמר בלי נדר"
(שו"ע יו"ד ס"ג ס"ד) – הרי (נוסף לכך שאין זה אלא מפני
החשש שמא לא יקיים נדרו*), יש אופנים שבהם מותר לנדור
לכתחילה, ולדוגמא: בעת צרה (שם ס"ה), "לזרוזי נפשיה" (שם
ס"ו), ואפילו בנדרי איסור – "מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו
ולתקן מעשיו, הרי זה זריז ומשובח" (אלא שאין להרבות בזה
כו') (שם ס"ז).

(18) ראה מל"מ שבהערה 12.

(19) נדה מה, ב. רמב"ם הל' נדרים רפ"ב. טוש"ע יו"ד ר"ס
רגל. פירש"י פרשתנו ל, ד.

(20) ולאחרי שגילתה תורה, שמופלא הסמוך לאיש – נדרו נדר,
ידעין שכן הוא גם בנדרי הקדש דקרבנות).

(21) ע"פ ל' הכתוב – ישע"י כז, יג. וראה לקו"ת דרושי ר"ה
ס, א.

(*) ולהעיר מלקו"ת (פרשתנו פב, טע"ב) "עכשיו שנתמעטו הלבבות.
צריך לומר בלי נדר", ומשמעות הענין (לכאורה) שעכשיו אין לנו כח
להמשיך בחי' זו. אבל, כיון שהדין בנדר נדר חל גם עכשיו, עכצ"ל
שלא זה כונת הלקו"ת. כ"א ע"ד שהתורה על הרוב תדבר, ולכן צ"ל
כו' וכיו"ב.

והנה, התרת נדרים הו"ע נעלה יותר מאשר
הנדרים עצמם³⁷:

בענין הנדרים (שהאדם אוסר על עצמו דבר
המותר לו) מצינו סתירה (לכאורה) במאמרי חז"ל:
מחד גיסא - "נדרים סייג לפרישות"³⁸, ולאידך
גיסא - "לא דיך מה שאסרה לך התורה, אלא
שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים"³⁹
(בתמי").

והתיוון בזה⁴⁰ - שמדובר אודות שתי דרגות
שונות: מי שעדיין לא הגיע לדרגא נעלית בעבודת
ה', זקוק לפרוש גם מדברים המותרים, "קדש
עצמן במותר לך"⁴¹, כי גם "המותר לך" יכול
לגרום אצלו מצב של ירידה כו"⁴², ועל זה אמרו
נדרים סייג לפרישות; אמנם, מי שכבר הגיע
לדרגא נעלית בעבודת ה', שאין מקום לחשוש
שהדבר המותר יגרום אצלו מצב של ירידה - אין
לו לפרוש מעניני העולם ("דיך מה שאסרה לך

ד. ועוד ענין עיקרי (ונעלה יותר) בפרשת נדרים
- התרת נדרים:
אע"פ שבכתוב לא נתפרש התרת נדרים ע"י
חכם (כ"אם הפרה ע"י האב או הבעל)³⁰, ועד
שאמרו חז"ל³¹ "היתר נדרים פורחין באויר, ואין
להם על מה שיסמכו" (התרת נדרים שאמרו חכמים
שהחכם מתיר את הנדר, מעט רמז יש במקרא, ואין
על מה לסמוך, אלא שכן מסור לחכמים בתורה
שבעל-פה³²) - מ"מ, מפרש רש"י בפשוטו של
מקרא³³: "ראשי המטות, חלק כבוד לנשיאים
ללמדם תחילה ואח"כ לכל בני", ומניין שאף שאר
הדברות כן, ת"ל כו', ומה ראה לאומרה כאן, למד
שהפרת³⁴ נדרים ביחיד מומחה כו"³⁵, ומזה מובן,
שגם התרת נדרים הו"ע עיקרי בפשטות דפרשת
נדרים³⁶.

(30) ומודגש יותר בסיום הפרשה, שהכתוב מסכם תוכן
הפרשה - "אלה החוקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו
בין אב לבתו בנעורי בית אביה" (ל, יז), ואינו מזכיר כלל ע"ד
התרת נדרים ע"י חכם.

(31) חגיגה יו"ד, א - במשנה. ור"א. וראה רמב"ם הל' שבועות
פ"ו ה"ב: דבר זה אין לו עיקר כלל בתורה שבכתב, אלא כך למדו
ממשה רבינו מפי הקבלה.

(32) פירוש חגיגה, שם.

(33) אף שבפסוק "לא יחל דברו" (ל, ג) מפרש רק "כמו לא
יחלל דברו, לא יעשה דברו חולין", ואינו מוסיף (עכ"פ בתור
פירוש נוסף) שרבותינו למדו מזה התרת נדרים ע"י חכם - "הוא
אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו" (חגיגה שם). והטעם שאינו
מוסיף דרשה זו - מובן בפשטות - להיותה הו"ע פשוטו של מקרא
"לא יעשה דברו חולין", כי ע"י התרת הנדר (לא באופן של
הפרה, מכאן ולהבא, אלא שעוקר הנדר מעיקרו)* לא נעשה דברו
חולין (שעשיו נשתנה הדיבור ונעשה חולין), אלא דברו בטל
ונעקר מכל וכל, כאילו לא הי' דיבור מעולם.

(34) וצ"ע מדוע כותב רש"י הלשון, הפרת נדרים כו" - היפך
מ"ש בד"ה שלאח"ז "שהחכם בלשון התורה, ובעל בלשון הפרה,
כלשון הכתוב כאן, ואם חלפו אין מותר ואין מופר". וראה לקמן
בשוה"ג להערה 36.

(35) וכן בהמשך פירושו, "זה הדבר . . מיעוט הוא שהחכם
בל' התורה כו'.

(36) וראה לקו"ש ח"ג ע' 107 הביאור בזה - דלכאורה אינו
מובן: אף שאמירת פרשה זו "אל ראשי המטות" מוכיחה שיש
ענין מיוחד בנדרים השייך ל"ראשי המטות", מנא-לי' לרש"י
בפשט"מ שקא' על התרת נדרים, הו"ע ענין הנדרים? - די"ל,
שעיקר החידוש בפרשה זו הוא (לא עצם החיוב בנדרים, שמובן
מעצמו כו', אלא) פרטי הדינים דהפרת נדרים ע"י האב והבעל,
ולכן מסתבר לומר שגם השייכות ל"ראשי המטות" היא בענין

הפרת נדרים, תוכנה של הפרשה - "למד שהפרת** נדרים ביחיד
מומחה כו". ועצ"ע.

(37) ומטעם זה לא נתפרש (התרת נדרים ע"י חכם) בתורה -
להיותו מבחי' נעלית כזו, שאינה יכולה להתפרש בתורה שבכתב,
כ"אם בתורה שבעל-פה שנקראת דברי סופרים (ראה אוה"ת
פרשתנו ע' א'רעט). ועיי"ש (ע' א'רעח ואילך) בביאור העילוי
ד"היתר נדרים פורחים באויר". ובסיום הענין מבאר פשטות לשון
המשנה (חגיגה שם) "הן הן גופי תורה" - ש"היתר נדרים שאינו
מבואר בתורה כלל כ"א ברמז, אינו נמשך מבחי' גופא דאורייתא
. . . כ"א מבחי' נשמתא דאורייתא שלמעלה מבחי' גופא".

(38) אבות פ"ג מ"ג. רמב"ם הל' נדרים פ"ג הכ"ג.

(39) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א, רמב"ם הל' דעות רפ"ג.

(40) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1076 ואילך. ח"ג ע' 107 ואילך.
ועוד.

(41) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא (פיסקא קד). וראה תניא
פ"ל (לט, א) "שהוא מדאורייתא". וראה רמב"ן ר"פ קדושים.
תניא פ"ז. פכ"ז (לד, סע"ב).

(42) כ"ה ברוב הדרושים. ובסה"מ עטר"ת ס"ע תקמב ואילך,
שהפרישות של נדרים הוא שפורש עצמו גם מהבידור של דברים
המותרים, כי גם הבידור של דברים המותרים הוא ביטול היש
בלבד, ולכן פורש מזה כדי לבוא לביטול דיתו"ע. וענין
האתהפכת דהתרת נדרים הוא - שגם הגשמי נעשה כלי להביטול
דיחוי"ע.

ועפ"ז מודגשת יותר מעלת כאו"א מישראל - הן בנוגע לענין
הנדרים, ועאכו"כ בנוגע לענין התרת נדרים (כדלקמן סו"ה
ובהערה 58) - שבכחו לפעול גם שהגשמי יהי' כלי להביטול
דיחוי"ע.

(**) ואולי י"ל שרש"י מדייק הלשון "הפרת נדרים" (אף שזכרנו מתיר
את הנדר). כדי לרמז שההכרח לפירושו הוא מתוכן הפרשה בענין
הפרת נדרים (דאב ובעל). ודוחק.

(*) שלכן "המקדש אשה על מנת שאין עלי' נדרים . . הלכה אצל חכם
והתיר לה, הרי זו מקודשת" (רמב"ם הל' אישות פ"ז ה"ח - מכתובות
עד, רע"ב).

ה. וליתר ביאור: 29
 ענין הנדר - עם היותו באופן שפורש מן הדבר 30
 המותר ואוסרו על עצמו כדי שלא יורידנו למטה 31
 כו', מ"מ, אין זה ע"י הדגשת הענין הבלתי-רצוי 32
 שבדבר הגשמי, היינו, להתבונן בשפלותו של הדבר 33
 הגשמי שיכול להוריד אותו למטה ח"ו, ולכן פורש 34
 ממנו, אלא אדרבה - ע"ז שמגלה את הפנימיות, 35
 השורש ומקור, של הדבר הגשמי, "לראות בשרשו 36
 איך ששרשו גבוה מאד נעלה, וע"ז פורש ממנו . . 37
 כעולה וכקרבן שהן קודש, ודבר הנדור ומפורש 38
 בשרשו הגבוה למעלה כו'". 52. 39
 וי"ל שזהו ע"ד הדגשת שיטת החסידות - שגם 40
 העבודה ד"סור מרע" (באופן של פרישה כו') אינה 41
 ע"י התעסקות והתבוננות בשפלותו של הרע כו', 42
 אלא ע"י ההוספה ב"עשה טוב" 53, ש"העשה-טוב 43
 יהי' קודם לסור-מרע, כי מעט אור (ועאכ"כ הרבה 44
 אור) דוחה הרבה מן החושך . . אזי ממילא יפול 45
 הרע כו'". 54. 46
 אבל, לאידך גיסא, גם לאחר שהעבודה היא 47
 ע"ז שממשיך בדבר הגשמי חלות קדושת קרבן - 48
 הרי זה רק כדי לפרוש ממנו, ובמילא, עיקר העבודה 49
 היא עדיין בבחי' "שמאל דוחה" 55, לדחות הגשמיות 50
 שלא יורידנו (אלא שהדחי' עצמה היא ע"י גילוי 51
 שרשו הנעלה כו'), ואין זה כמעלת הקרבן ממש, 52
 שהדבר הגשמי עצמו מתעלה ונכלל בקדושה 53
 בבחי' "ימין מקרבת" 55. 54
 וזהו החידוש שנעשה ע"י התרת נדרים - ש"גם 55
 שנאסר הדבר, מתהפך ע"י התרת החכם להיות 56
 מותר, והרי איסור זה נעשה היתר . . שביכלתו 57
 להפך חשוכא לנהורא", היינו, שהדבר הגשמי 58
 עצמו נתהפך ונכלל בקדושה 56 כמו קרבן 57.

(52) לקו"ת שם פב, ב. פג, ב"ג. אוה"ת שם ע' א"רצ. 52
 (53) שהרי עיקר ושלמות העבודה ("כמצות רצונך") היא בקו 53
 ד"עשה טוב", כי לעתיד-לבוא "את רוח הטומאה אעביר מן 54
 הארץ" (זכרי' יג, ב), ואז תהי' כל העבודה באופן של עלי' בקודש 55
 בעילוי אחר עילוי עד א"ס (ראה אגה"ק סו"ס כו'). 56
 (54) לקו"ת שה"ש מח, ג. 57
 (55) ל' חז"ל - סוטה מז, א. ושי"ג. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז. 58
 וראה אוה"ת שט ע' א"רדע. א"שי. 59
 (56) ע"ד אכילת שבת, שגם התענוג מהמאכל הגשמי הוא 59
 מצוה. וראה לקו"ת פרשתנו פד, ג: וזהו מפירין נדרים בשבת.
 (57) אוה"ת שם ע' א"רדע. א"רפ. א"שיט. א"שכו.

1 (התורה"), אלא אדרבה, עבודתו צריכה להיות
 2 בעניני העולם דוקא, לעשות לו ית' דירה
 3 בתחתונים⁴³.
 4 ובלשון החסידות⁴⁴ - שכאשר העבודה היא
 5 בבחינת אתכפיא בלבד, "לא יוכל לברר ההיתר
 6 ולהעלותו למעלה . . כל מה שהוא קצת מותרות
 7 יורידנו לגשמיות", ולכן צריך לאסור הדבר בנדר,
 8 ע"ז שממשיך בו קדושה כקרבן; אמנם, לאחר
 9 שמתעלה לדרגת העבודה דאתהפכא חשוכא
 10 לנהורא - אזי יוכל להתיר הנדר⁴⁵, היינו, לא
 11 לפרוש מהגשמיות, אלא אדרבה, לברר ולזכך
 12 הגשמיות כו'.
 13 [ולהעיר, שגם הפרת נדרי אשה ע"י (אבי'
 14 ו) בעלה, הו"ע של אתהפכא, כמבואר בדרושי
 15 חסידות⁴⁶ בענין "ואשה כי תדור נדר לה' גו'
 16 בנעורי' גו'"⁴⁷, "ואם היו תהי' לאיש גו' ושמע
 17 אשה . . והפר את נדרה"⁴⁸, ש"אשה" קאי על
 18 כנס"י, אשר "בנעורי", בהתחלת העבודה, שעז"נ⁴⁹
 19 "זכרתי לך חסד נעוריך גו' לכתך אחרי במדבר
 20 בארץ לא זרועה", בחי' אתכפיא בלבד, אזי צ"ל
 21 "כי תדור נדר לה'"⁵⁰, אבל כאשר "היו תהי'
 22 לאיש", שלימות העבודה, שה'אהבה רבה' היא
 23 בכל התוקף, שאין לו רצון אחר רק לדבקה בו ית',
 24 מכיון שעבודתו היא בבחי' אתהפכא, "אזי והפר
 25 את נדרה, דהיינו שהוא מהפך חשוכא לנהורא" -
 26 אבל אעפ"כ, אין זה ענין של אתהפכא בשלימות,
 27 שהרי (האב ו) הבעל אינו מתיר הנדר מעיקרו (כמו
 28 חכם), אלא רק מיפר הנדר מכאן ולהבא בלבד⁵¹].

(43) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (44) לקו"ת פרשתנו פד, רע"ג.
 (45) ע"י יחיד מומחה, "ראשי המטות", שמקבלים מבחי' משה
 רבינו, "וידבר משה אל ראשי המטות לאמר, זה הדבר גו' (ראה
 לקו"ת שם פב, א ואילך. אוה"ת שם ע' א"רפ ואילך). ו"שלשה
 הדיעות" (פירש"י ריש פרשתנו - מנדרים עח, א) - ה"ה ב"ד.
 (46) לקו"ת שם פג, ג ואילך.
 (47) ל, ד.
 (48) שם, ד"ט.
 (49) ירמ' נ, ב. - סיום ההפטרות בשבת הראשונה של בין
 המצרים".
 (50) וגם בדרגא זו - "ושמע אבי' את נדרה גו' הניא אבי'
 אותה", "שהאב מפר את הנדר, כי מבחי' אהבה רבה הוא מפר
 כתרגומו מבטל כל האיסורים והקישורים אשר כנס"י היא אסורה
 וקשורה, ואין חבוש מתיר עצמו, כ"א ע"י מדת אהבה רבה, בחי'
 אביה" (לקו"ת שם פה, א).
 (51) וראה פירש"י יומא פו, סע"א: מכאן ואילך כבעל מום
 שנתרפא שמקצת שמו עליו.

וצום החמישי גו' יהי' גו' לששון ולשמחה 30
ולמועדים טובים", כמדובר בארוכה בהתוועדות 31
שלפנ"41.

ולא עוד, אלא שגם מצד התגלות האהבה 33
העצמית שבין איש לאשתו, הקב"ה לכנס"י 34
מעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות, עד לחושך 35
כפול ומכופל דעקבות משיחא, שאז מתגלה התוקף 36
של עצם הנשמה⁶⁶, ההתקשרות העצמית של 37
ישראל עם הקב"ה שלמעלה מתורה⁶⁷, מופרים כל 38
הנדרים - הן אלו "שיש בהם עינוי נפש"⁶⁸ ונבפרט 39
שמצד העינוי דכנס"י נעשה עינוי, כביכול, אצל 40
הקב"ה, כמ"ש⁶⁹ "בכל צרתם לו צר"⁷⁰, והן אלו 41
ש"בדברים שבינו לבניה"⁷¹ - שנעשה שלימות 42
היחוד דהקב"ה וכנס"י, לא רק באופן של אירוסין 43
(כבזמן הזה), אלא גם באופן של נישואין, בימות 44
המשיח⁷².

ז. וענין זה מתבטא גם באופן ההנהגה ב"בין 46
המצרים": 47

וגם בהתרת נדרים מודגשת מעלתן של 1
ישראל⁵⁸ (שלמעלה מהתורה⁵⁹) - במכ"ש וק"ו 2
מענין הנדרים עצמם - שלא זו בלבד שבכוחם 3
וביכלתם לדחות הגשמיות ע"י המשכת קדושה, 4
אלא עוד זאת, שע"י המשכת הקדושה מבררים 5
ומזככים את הגשמיות להעלותו לקדושה. 6

ו. עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דפרשת 7
נדרים לתוכן הזמן ד"בין המצרים", שבו קורין 8
פרשה זו בתורה⁶⁰:

תוכן פרשת נדרים הוא - מצב של ירידה מחד 10
גיסא, היינו, שנמצאים במצב כזה שגשמיות העולם 11
יכול לפעול ירידה כו', ולכן יש צורך לפרוש גם 12
מדברים המותרים כו', "נדרים סייג לפרישות"⁶¹; 13
ולאידך גיסא - שגם במצב של ירידה, הרי לא זו 14
בלבד שבכוחו של כאו"א מישאל לפרוש מגשמיות 15
העולם ע"י שממשיך בו קדושת קרבן (ענין 16
הנדרים), אלא יתירה מזה - שבכוחו וביכלתו לברר 17
ולזכך את גשמיות העולם ולהפכה לקדושה, 18
אתהפכא חשוכא לנהורא (התרת נדרים). 19

וקריאת פרשה זו בתורה⁶² בזמן ד"בין 20
המצרים" מהווה נתינת-כח לפעול כל זה בנוגע 21
להירידה ד"בין המצרים" - שגם במצב של חורבן 22
וגלות, הרי לא זו בלבד שבכוחו וביכלתו לדחות 23
זה ע"י התבוננות שירידה זו היא צורך עלי', מכיון 24
שע"י באים סוכ"ס להעילוי דגאולה העתידה 25
וביהמ"ק העתיד (אבל החורבן והגלות גופא הם 26
באופן של דחי'), אלא יתירה מזה - שבכוחו 27
וביכלתו להפוך את החורבן והגלות גופא לטוב, 28
אתהפכא חשוכא לנהורא, כמ"ש⁶³ "צום הרביעי 29

(64) קונטרס משיחות ש"פ פינחס.
(65) להעיר מהמשך הפרשה (מטות לא, א-ג) בענין מלחמת
מדין, שהקב"ה אמר נקום "נקמת בני ישראל", ומשה אמר "נקמת
הוי" - "כי הקב"ה חפץ ומדקדק על כבודו של ישראל יותר
מכבודו .. ומשה (בשם ישראל) בהיפך, מדקדק על כבודו של
הקב"ה יותר מכבודו של ישראל" (לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' שעז),
שבזה מודגש תוקף האהבה שבין הקב"ה לישראל.
וראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 216 ואילך (ובהערה 73) - נקשר
ובשייכות לתוכנו של החודש "מנחם אב".
(66) להעיר מהשייכות ל"מטות" - מלשון חוזה ותוקף, בחי'
איתן" שבנשמה (לקו"ת שם פג, א-ב).

(67) וע"ד ענין התשובה שלמעלה מתורה ("שאלו לתורה כו'
שאלו להקב"ה, אמר יעשה תשובה" - יל"ש תהלים רמז תשב),
שעל-ידה נעשה הפיכת הזדונות לזכויות. ולהעיר גם מענין התרת
נדרים ביוהכ"פ - ראה לקו"ת שם פה, סע"א. אוה"ת שם ע'
אירפט ואילך.

(68) נדרים רפ"א (הובא בפירש"י פרשתנו ל, יד). רמב"ם הל'
נדרים רפ"ב. טושו"ע יו"ד סל"ד סנ"ה.
(69) ישע"י סג, ט. וראה תענית טז, א. מכילתא ס"פ בשלח.
זח"א קכ, ב.

(70) להעיר ממ"ש בפרשתנו (מסעי לה, לד) "כי אני שוכן
בתוך בני ישראל", ובספרי עה"פ: "חביבים ישראל שבכל מקום
שגלו שכינה עמהם. . וכשהם חוזרים שכינה עמהם, שנאמר
(נצבים ל, ג ובפירש"י) ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך, והשיב
לא נאמר אלא ושב". וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג שם - בקשר
ובשייכות לתוכנו של החודש "מנחם אב".

(71) נדרים, רמב"ם, טושו"ע שם.
(72) שמו"ר ספס"ו - הובא ונתבאר בלקו"ת שם פד, ג.
ולהעיר, שבלקו"ת שם מקשר זה עם גילוי פנימיות התורה
דלעתי-לבוא, והרי גם התרת נדרים הוא מבחי' פנימיות התורה,
כנ"ל הערה 37.

(58) שהרי התרת נדרים היא ע"י ישראל - לא רק "יחיד
מומחה", אלא גם אם אין יחיד מומחה מיפר בשלשה הדיוטות".
(59) שהרי "דבר זה אין לו עיקר כלל בתורה שבכתב" (רמב"ם
שבהערה 31), ועד שנחשב כ"דברי סופרים" (כנ"ל הערה 37),
היינו, שנתגלה ע"י הסופרים, בני".

(60) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 194 ואילך.
(61) ולכן, בזמן שביהמ"ק ה' קיים ה' סגי בדאורייתא, ורק
מצד ירידת הדורות דור אחר דור, שנתמעטו הלבבות ונכנינו באש
זרה באהבות ותאוות גופניות כו', אזי יש צורך בסייגים וחומרות
כו' (לקו"ת שם פה, א).

(62) להעיר מאוה"ת שם ע' א'שיג (בענין הברור דאתהפכא
בכח התורה) - "וזהו קריאה שבתורה שהיא בחי' המשכה וירידה
. . . ואומר דבר זה כשר, שמכשיר גם בחי' נוגה שיוכל להיות בו
גילוי אוה"ס כו'".

(63) זכרי' ח, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.

שם אהר', שתוכנו - כמ"ש⁸⁰ "אהי' אשר אהי'",³⁴
 "אהי' עמם בצרה זאת (גלות מצרים), אשר אהי'³⁵
 עמם בשעבוד שאר מלכויות"⁸¹, כלומר, מחד גיסא³⁶
 - הרי זה מצב של צרה ושעבוד, ולאידך גיסא -³⁷
 ישנה הבטחה ברורה מ"אמיתת המצאו"⁸² ש"אהר'³⁸
 עמם בצרה", כאמור "בכל צרתם לו צר", שלכן³⁹
 "ושב ה' אליך את שבותך"⁸³.⁴⁰

ויש להעיר על רמז נוסף בהתחלת הלימוד⁴¹
 אודות ביהמ"ק השלישי בתושב"כ, בנבואת⁴²
 יחזקאל שנאמרה "בעשרים וחמש שנה לגלותו⁴³
 בראש-השנה בעשור לחודש וגו'"⁸⁴, "איזוהי שנה⁴⁴
 בראש-השנה שלה בעשור לחודש, הוי אומר זה⁴⁵
 יובל"⁸⁵ - שענין היובל שייך ורומז⁸⁶ לענין⁴⁶
 הגאולה⁸⁷, שאז "נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו⁴⁷
 שדות לבעליהן"⁸⁸, היינו, שארץ ישראל כולה⁴⁸
 חוזרת לבעלי' - כל בני', שיוצאים מעבדות⁴⁹
 לחירות, ושבים אל ארצם, "כל יושבי' עלי"⁸⁹.⁵⁰
 ח. ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה⁵¹
 מפרשת נדרים בכללות עבודת האדם לקונו -⁵²
 "והחיה"⁹⁰ יתן אל לבו":⁵³

בלבד, בחי' אחרונה כו' (שעהיה"א ספ"ז) - לכן, השם העיקרי
 במנהג ישראל הוא "שלושת השבועות" (ולא כ"א יום), כי הענין
 הטוב דמספר שלשה הוא בגילוי (כמשנת"ל בארוכה).

(80) שמות ג, יד.

(81) פירש"י עה"פ. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 19 ואילך.

(82) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 13 ואילך, בביאור דברי
 הרמב"ם (מו"נ ח"א פס"ג) ששם "אהי'" "נגזר מן ה', והוא
 המציאות. . . הנמצא אשר הוא הנמצא, כלומר מחוייב המציאות",
 שאינו בגדר ותואר שמות הקדושים. ועיי"ש התיוון עם הפירוש
 ד"אהי' עמם בצרה" - שדוקא "מחוייב המציאות" הוא "עמם
 בצרה".

(83) כנ"ל הערה 70.

(84) מ, א.

(85) פירש"י עה"פ.

(86) ראה גם פי' הרד"ק: "לפי שהעבדים היו יוצאים מעבדות
 לחירות בשנת היובל ביום הכיפורים, הראה לו הקב"ה צאת
 מהגלות ובנין הבית בשנת היובל, וביום הכיפורים, כי בו יסלח
 הא"ל לעון ישראל, וחסאתם לא יזכר עוד" (וראה לעיל הערה 67
 - השייכות דיוהכ"פ להתרת נדרים).

(87) להעיר שיוכל הוא בספירת הבינה, עלמא דחירו, ומספרו
 חמישים (לאחר שבע שמיטות) - נ' שערי בינה, ובוה גופא
 בעילוי אחר עילוי - נ' אלפים יובלות (ראה סה"ל (דא"ח להצ"צ)
 ערך יובל. וש"נ). ולהעיר גם מהשייכות לענין הנדרים - כי הנדר
 הוא בספירת הבינה, ו"נדר" אותיות נו"ן דר, שנו"ן שערי בינה
 נעשים דירה שלו (אוה"ת פרשתנו ע' אידעו, וש"נ).

(88) רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י הי"ד.

(89) שם ה"ח.

(90) קהלה ז, ב.

1 נוסף ללימוד ההלכות ד"בין המצרים"⁷³, הן
 2 פרטי ההלכות השייכות לכל "שלושת השבועות",
 3 והן פרטי ההלכות השייכות לתשעת הימים, כדי
 4 לידע את המעשה אשר יעשון (כל זמן שמישיח
 5 צדקנו עדיין לא בא), וכללות האבילות על החורבן
 6 והגלות, כמארז"ל⁷⁴ "כל המתאבל על ירושלים,
 7 זוכה ורואה"⁷⁵ בשמחתה" - צריכה להיות הוספה
 8 מיוחדת גם בחלקי התורה שעוסקים בעניני הגאולה
 9 ובנין ביהמ"ק השלישי, כמדובר כמ"פ בארוכה.

10 ונקודת הענין - שביטול החורבן והגלות הוא
 11 (לא כ"כ ע"י התבוננות בחומר ירדת הגלות, אלא)
 12 בעיקר ע"י התבוננות במעלת הגאולה (דוגמת ענין
 13 הנדרים, שדחיית הגשמיות נעשית ע"י ההעלאה
 14 לקדושה), לעורר הכוסף והתשוקה והגעגועים,
 15 ובמילא, הבקשה והדרישה כו', לגאולה העתידה,
 16 שע"ז ממהרים ומזרזים את הגאולה בפועל ממש,
 17 ולא עוד, אלא שמגלים את הפנימיות והטוב
 18 שבענין החורבן והגלות גופא, אתהפכא חשוכא
 19 לנהורא (דוגמת התרת נדרים, שהגשמיות גופא
 20 מתעלה לקדושה).

21 ומזה מובן, שגם בלימוד עניני הגאולה
 22 וביהמ"ק, ישנם רמזים בנוגע לפנימיות והטוב
 23 דענין החורבן והגלות - ולדוגמא:

24 בהתחלת מסכת מדות - "בשלשה מקומות
 25 הכהנים שומרים בבית המקדש. . . והלויים בעשרים
 26 ואחד מקום", די"ל, שמספרים אלו, ג' וכ"א,
 27 רומזים לזמן "בין המצרים" - שלוש השבועות,
 28 ועשרים ואחד יום.

29 ובזה מרומז הענין הטוב שבזמן זה - הן
 30 במספר ג' (שלושת השבועות), ביהמ"ק השלישי
 31 וגאולה השלישית, וכללות הענין דמ"ת ב"ירחא
 32 תליתיא" (כמשנת"ל בארוכה⁷⁶), והן במספר
 33 כ"א⁷⁷, כידוע⁷⁸ שמספר כ"א הוא הגימטריא⁷⁹ של

(73) להעיר, שגם לימוד זה יכול (וצריך) להיות כמו שהענין
 הוא בתורה - שמאיר בגילוי הפנימיות והטוב שבכל דבר (ע"ד
 "יעקב ועשו האמורים בפרשה" - ראה לקו"ש ח"כ ע' 114. וש"נ).

(74) תענית ל, ב. וש"נ. טוש"ע א"ח סו"ס תקנד.

(75) ועל ידו - זוכים ורואים גם כל ישראל.

(76) ראה לקו"ש ח"ל ע' 182. וש"נ.

(77) נוסף על העילוי דשקדים לטוב - ראה לקו"ת ס"פ קרח
 (ובארוכה - לקו"ש ח"ג ע' 194 ואילך).

(78) קהלת יעקב, ערך אהי'.

(79) ומכיון שהענין הטוב דכ"א יום הוא באופן של גימטריא

לכך לראש - הלימוד וההוראה מגודל מעלת
דיבורו של איש ישראל, כאמור, שבכוחו וביכולתו
של כאו"א מישראל לפעול ע"י דיבורו בלבד,
חלות קדושת קרבן בדבר גשמי - שמזה מובן עד
כמה צריך לייקר את כח הדיבור לנצלו לתכלית
הראוי, כלומר, לא רק ענין שמירת הלשון, נצור
לשונן מרע⁹¹, אלא גם (ואדרבה - בעיקר⁹²) לנצל
את כח הדיבור לדברים טובים, כולל גם - לקבל
על עצמו (לא רק בלב, אלא גם) בדיבור ענינים
טובים, ולדוגמא - מ"ש רבינו הזקן⁹³ בסידורו
השוה לכל נפש: "נכון לומר קודם התפילה, הריני
מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת⁹⁴ לרעך
כמוך"⁹⁵.

יש להסביר לו גודל מעלתו⁹⁶ - להיותו בן
אברהם יצחק ויעקב, ובת שרה רבקה רחל ולאח,
ועד - בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה¹⁰⁰,
ונשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁰¹ "נשמה
שנתת בי טהורה היא", ולהסביר לו שכאו"א
מישראל הוא בבחינת "ארץ חפץ"¹⁰², שיש בה
אוצרות יקרים, אבנים טובות ומרגליות כו',
וצריכים רק להסיר העפר המכסה כו', ולגלות ההון
היקר, ולהסבירו המשל הידוע¹⁰³ שנותנים לאדם
תיבה סגורה עם אבנים טובות ומרגליות, ונותנים
לו את המפתח של התיבה, שבידו לפותחה
ולהשתמש באוצרות שבתוכה בכל עת שירצה!

ועד"ז בנוגע לכללות עבודת הפצת המעיינות
חוצה - ע"פ הוראת נשיא דורנו, שזהו התפקיד
העיקרי של דורנו זה - שאין להמתין בביתו עד

ועוד הוראה עיקרית - בנוגע לאופן הפעולה
בהפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות חוצה:

ע"פ המבואר לעיל (ס"ה) אודות פעולתו של
כאו"א מישראל בעולם, שגם דחיית הענין הבלתי-
רצוי נעשית ע"י גילוי הקדושה שבגשמיית העולם -
הרי מובן שכן הוא (ואדרבה - במכ"ש וק"ו)
בנוגע לפעולה בישראל, שגם מי שמעמדו ומצבו
בגלוי ובחיצוניות הוא באופן בלתי-רצוי, ח"ו,
נעשית דחיית המצב הבלתי-רצוי (לא כ"כ ע"י
התעסקות בבלתי-רצוי, אלא אדרבה) ע"ז שמגלים
את הקדושה שבו, מציאותו האמיתית⁹⁶, וכאמור,
שע"י ההוספה באור - נדחה החושך בדרך ממילא.

ובאותיות פשוטות:

כשפוגשים יהודי שהוא במצב ד"תינוק שנשבה

האמיתית, כי-אם "יצרו הוא שתקפו" (רמב"ם הל' גירושין
ספ"ב), ובלשון הידוע בניגון החסידים** (במחז אוקריינא) -
"דורין מארקא", היצר הטיפש, שכל פעולתו אינה אלא לעשות
מריבה ומחלוקת כו' ("סווארקו") בין (בני, כנ"ל בהערה
הקודמת, ועי"ז - בין) ישראל להקב"ה, שזהו קליפת מדין.
(97) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.

(98) כדרכו של אהרן - "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את
הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב). ולהעיר, שיום
הסתלקותו של אהרן (שבו מאיר בגילוי תכלית שלימות כל
עבודתו) - "בחדש החמישי באחד לחודש" (פרשתנו (מסעי) לג,
לח), ר"ח אב, שחל בערב ש"ק זה.

(99) כולל גם - לספר לו אודות הכחות הנעלים שניתנו לו,
שגם במצבו ההוה, שאין לו ידיעה בעניני יהדות כו', בכחו
וביכולתו ע"י דיבורו בלבד, להתפס בקדושת קרבן גם דבר שלא
חל בו הקדושה ע"י התורה (כנ"ל ס"ג).

(100) ראה כש"ט הוספות סקל"ג.

(101) תניא רפ"ב.

(102) מלאכי ג, יב. וראה "היום יום" י"ז אייר. כש"ט הוספות
סמ"ד. וש"נ.

(103) לקו"ת דברים א, ב. ובארוכה - סה"מ תרכ"ז ס"ע תלג
ואילך. תרכ"ט ריש ע' רט. ועוד.

(*) בסיום חלק זה הדגישה - ניגן כ"ק אדמו"ר שליט"א הניגון "עך
מי דורין מארקא וכו'", ולאחרי שניגנו הקהל משך זמן. אמר שניגנו גם
הבבא (הקודמת בסדר הניגון) הנוספת - "צמאה לך נפשי גו" (אולי
בהתאם לתוכן השיחה, שגם דחיית הרע צ"ל ע"י תוספת אור
הקדושה כו'). המו"ל.

(91) תהלים לד, יד.

(92) כי עי"ז שמוסיפים ומרבים לנצל את כח הדיבור לדברים
טובים, נעשה בדרך ממילא שמירת הלשון מדברים בלתי-רצויים,
כאמור לעיל (ס"ה) ששיטת החסידות היא שגם ה"סור מרע"
נעשה ע"י ההוספה ב"עשה טוב".

(93) ומקורו - בכתבי האריז"ל* (שער הכוונות בתחילתו.
ועוד). וראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 374 ואילך.

(94) קדושים יט, יח.

(95) ובהדגשה יתירה בזמן "בין המצרים" - מכיון שסיבת
הגלות היא היפך אהבת חנם (יומא ט, ב), קליפת מדין, מלשון
ריב ומדון (כמבואר בארוכה בדרושי "החלצו" שבפרשתנו -
לקו"ת פה, סע"ד ואילך. קונטרס החלצו תרנ"ט. ועוד), ולכן יש
לבטל סיבת הגלות ע"י ההוספה (ב"עשה טוב") באהבת ישראל
ואחדות ישראל, ובדרך ממילא, בטל המסובב, הגלות.
(96) שהרי הענינים הבלתי-רצויים אינם שייכים למציאותו

(*) להעיר, שיום ההילולא דהאריז"ל - ה' מנחם אב - מתבדק משבת
ז.

והידוש נוסף - שלא מספיק שהמעשה בפועל
(גם ביחס ל"כבוד חברך" ו"ממון חברך") יהי'
בשלמות, אלא שהמעשה צריך להיות חדור ברגש
פנימי - "חביב עליך כשלך"!

ומזה מובן גם בהאמור לעיל, אודות אופן
קירוב הזולת - שיש להתייחס אליו במלוא הכבוד
הראוי, "כבוד חברך חביב עליך כשלך" (ולפעמים,
עוד יותר משלך¹¹²) - וידוע¹¹³ פתגם כ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו שה"צפרנים" יש להפנותם
כלפי עצמו (אם יש צורך בכך), ולא כלפי הזולת,
ובפרט שבנוגע להזולת צריך ללמד זכות, כבמשנה
שלפנ"ז - "הוי דן את כל האדם לכף זכות"¹¹⁴,
משא"כ בנוגע לעצמו, להיותו משוחד מאהבת
עצמו כו'¹¹⁵, כמובן וגם פשוט.

י. ובכל הנ"ל - צ"ל הוספה והדגשה יתירה
בזמן "בין המצרים", הן בנוגע להדגשת מעלתו של
כאו"א מישראל, והפעולה לקרבו לתורה ויהדות
מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל¹¹⁶, והן בנוגע
לכללות הירידה של החורבן והגלות, שעיקר
ההדגשה תהי' על הענין הטוב, שעיי"ז באים
לגאולה העתידה ובנין ביהמ"ק העתיד.

ורבי יוסי - יש לומר: רבי אליעזר הוא "ר"א הגדול", שהי' גדול
מכל התנאים, ועד שנקרא בשם "סיני" (ראה שהש"ר פ"א, ג (א).
קונטרס שם האחד אליעזר בהקדמה לפדר"א), ומזה מובן,
שהכבוד שלו הי' גדול ביותר. ועם כל זה מדגיש רבי אליעזר
ואומר "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" - וקשוט עצמן שכן
עשה ר"א, כדרגת הכבוד דר"א הגדול.

ורבי יוסי - שמו מורה על הגימטריא של שם אלקים ("חשבונו
של יוסי כחשבונו של אלקים" - פירש"י סנהדרין נו, רע"א),
ד"אלקים" מן ד"הוי", וגימטריא בלבד, בחינה הכי אחרונה (כנ"ל
הערה 79), ובהתאם לכך מדגיש הענין ד"ממון חברך", בחי' הכי
אחרונה שמחוק ולמטה ממציות האדם.

(112) כמו אצל הקב"ה וישראל - "רעך ורע אביך אל תעזוב,
זה הקב"ה" (שמו"ר רפכ"ז. פירש"י שבת לא, א. ועוד) -
שהקב"ה מדקדק על כבודו של ישראל יותר מכבודו, וישראל (ע"י
משה) מדקדקים על כבודו של הקב"ה יותר מכבודו (ראה לעיל
הערה 65).

(113) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שם, ב ואילך. אג"ק שלו ח"ב
ע' תתקכ. "היום יום" כ"ב אלול.

(114) אבות פ"א מ"ו.

(115) להעיר גם משיעור היומי ברמב"ם (הל' בכורות רפ"ג)
"כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורי עצמו" - שאפילו "מומחה
שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות" לראות מומים, מ"מ אינו
רואה בכורי עצמו, מפני שחוששים שהשוחד יוותר מכבודו, וישראל (ע"י
שקשה לטפל בבכור תם) יטה את שכלו להחזיר הבכור, אף
שמדובר בחשש איסור קדשים בחוק, שאיסורו בכרת!

(116) שעיי"ז מבטלים סיבת הגלות - כנ"ל בהערה 95.

1 שה"חוצה" יתברר ויזדכך כו', אלא יש לצאת
2 ל"חוצה" כפי שה"חוצה" במעמדו ומצבו, ולהביא
3 אליו את ה"מעיינות" עצמם, ובאופן של הפצה,
4 ובלשון הידוע ב'המשך ההילולא¹⁰⁴ דכ"ק מו"ח
5 אדמו"ר נשיא דורנו¹⁰⁵ - המשכת בחי' מעלה
6 מעלה עד אין קץ, לבחי' מטה מטה עד אין תכלית,
7 שעיי"ז נדחה ונתבטל החושך בדרך ממילא, ועד
8 שנתהפך לקדושה - דירה¹⁰⁶ לו ית' בתחתונים.

9 ט. ויש לקשר האמור לעיל ע"ד הפעולה עם
10 הזולת מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל, עם
11 הוראת המשנה בפרק שני דמסכת אבות שלומדים
12 בשבת זו - "רבי¹⁰⁷ אליעזר אומר: יהי כבוד חברך
13 חביב עליך כשלך", "רבי¹⁰⁸ יוסי אומר: יהי ממון
14 חברך חביב עליך כשלך";

15 החידוש במאמרים הנ"ל מצד ההנהגה ד"מילי
16 דחסידותא" - שלא זו בלבד שבכל פרטי הענינים
17 השייכים למציאותו ממש (של חבריו) הנהגתו היא
18 באופן ד"ואהבת לרעך כמוך" (דמאי קמ"ל), אלא
19 גם ביחס ל"כבוד חברך", ענין של מקיף שלמעלה
20 ממציות האדם¹⁰⁹, או "ממון חברך", למטה ומחוק
21 למציות האדם¹¹⁰ (בכ' הקצוות), צ"ל שלימות
22 ההנהגה דאהבת ישראל - "כבוד חברך חביב עליך
23 כשלך", ו"ממון חברך חביב עליך כשלך"¹¹¹.

(104) ד"ה באתי לגני תשי"ב פ"ב ואילך.

(105) ומבאר (שם פ"א) שבשביל זה "מבזבו (המלך) כל
סגולות האוצרות דהון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים
מזרז אחר דור, ואשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס
וחתום מעין כל רואה" - שכל זה מגלים ונותנים באופן של בזבוז
ע"י פקיד החיל לכל אנשי החיל. וי"ל, שקאי לא רק על אנשי
החיל שיוצאים למלחמה ממש, אלא גם היושבים על הכלים
(כדברי דוד "כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים
יחדיו יחלוקו" - ש"א ל, כד), כולל גם נשיהם ובניהם ובנותיהם
כו'.

(106) להעיר, שבעשיית הדירה - שני ענינים: "לפנות ההיכל
מכל לכלוך וטינוף כו' ואח"כ לסדר שם כלים נאים כו'" (לקו"ת
בלק ע, ג). אבל, גם נקיון הדירה גופא יכול להיות ע"י הוספה
טובת ואור, שעיי"ז נדחה החושך כו' בדרך ממילא, כבפנים. ואף
שמבואר בכ"מ (ראה בארוכה סה"מ ה'ש"ת ע' 114 ואילך) שיש
מעלה בעבודה דסו"מ באופן של התעסקות - הרי יש שני דרכים
בעבודה, ויש בזה מה שאין בזה (כמבואר שם), ומכיון שכן,
מוטב לבחור בעבודת נקיבת אבנים טובות ומרגליות (ראה המשך
תרס"ו ע' ל' ואילך. ע' שלב) מאשר בעבודת עיבוד עורות.

(107) משנה י"ד.

(108) משנה יב.

(109) ראה לקו"ת אחרי כח, ב. כט, א. ובכ"מ.

(110) ראה פסחים (קט, א. וש"ג): ממונו של אדם שמעמידו
על רגליו.

(111) ובביאור הקשר והשייכות לבעלי המאמרים, רבי אליעזר

על מסכת פלונית, וחוזרים בפניו על סיום המסכת
- מאמר חז"ל המובן בנקל לכאור"א מישראל
(כנ"ל), או אפילו עי"ז שאומרים לו המאמר של
סיום המסכת, מבלי לספר לו שזהו"ע של "סיום",
שגם עי"ז משתפים אותו ב"סיום" (אפילו ללא
ידיעתו) - שהרי "זכין לאדם שלא בפניו"¹²⁶.
וכן יש לעורר ע"ד ההוספה בלימוד התורה
בכלל ובנתינת הצדקה¹²⁷ - ע"פ מש"נ¹²⁸ "ציון
במשפט (תורה¹²⁹) תפדה ושבי" בצדקה¹³⁰.

יא. ויה"ר שע"י הדיבור בכל זה, אשר גם
דיבורו של יהודי, גדלה מעלתו ביותר, כמודגש
בפרשת נדרים, ועאכו"כ כאשר מחליטים
ומתחילים המעשה בפועל, להוסיף בכל הענינים
האמורים מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל -
נזכה תיכף ומיד שיהפכו ימים אלו לששון
ולשמחה ולמועדים טובים, כמ"ש⁶³ "צום הרביעי
וצום החמישי גו' יהי' לבית יהודה לששון
ולשמחה ולמועדים טובים", וסיומא דקרא
והאמת והשלום אהבו", שע"ז נמשכת שמחת
"בית יהודה" לכל בני¹³¹, כי "הנה אני לוקח את
עץ יוסף גו' ושבטי ישראל חבריו, ונתתי אותם
עלי את עץ יהודה, ועשיתים לעץ אחד גו' ודוד
עבדי נשיא להם לעולם"¹³², דוד מלכא משיחא.
וזוכים ל"אלה הדברים אשר דיבר משה"
(שקורין תיכף בתפילת מנחה) - משה ואהרן
עמהם¹³³, גואל ראשון הוא גואל אחרון¹³⁴, ביחד
עם "ראשי המטות", כל נשיאי ישראל, ובראשם
כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

וכל זה - באופן גלוי ונראה לעיני בשר, "אלה
הדברים גו'", "זה הדבר גו'", מראה באצבעו ואומר

ולכן, יש להזכיר ולעורר עזה"פ אודות הוספה
בתורה בעניני הגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי,
וחיזוק הציפי' והתשוקה והדרישה כו' לגאולה
(כנ"ל ס"ז).

וכן יש להזכיר ולעורר ע"ד המנהג דעריכת
"סיומים" בכל תשעת הימים¹¹⁷, כדי להוסיף
בשמחה של תורה¹¹⁸ ("פיקודי ה' ישרים משמחי
לב"¹¹⁹) באופן המותר, שע"ז מבטלים הענינים
דהיפך השמחה כו'¹²⁰.

ומה טוב - שיערכו הסיומים "ברוב עם הדרת
מלך"¹²¹, לשתף עוד כו"כ מישראל (מצד אהבת
ישראל ואחדות ישראל) בשמחה לגמרה של תורה,
גם אם רובם לא סיימו בעצמם המסכת כו'.

ולהוסיף, שכדאי ונכון לערוך "סיומים" על
מסכתות כאלו שסיומם בענינים שנקל לאמרם
ולהסבירם במהירות לכאור"א מישראל, אפילו
פשוט שבפשוטים.

- ולדוגמא: מסכת תמיד (מסכת הכי קטנה,
שמונה¹²² דפים בלבד, שיכולים ללמדה ולסיימה
במשך זמן קצר), שסיומה "השיר שהיו הלויים
אומרים במקדש כו'", וכן הסיום "כל בניך לימודי
ה"¹²³ - בארבעת המסכתות: ברכות, נזיר, יבמות,
כריתות, ר"ת¹²⁴ "בניך"¹²⁵ -

שב"סיומים" אלו יכולים לשתף גם יהודי
שפוגשים ברחוב, ובאמצע עסקיו כו' - עי"ז
שמספרים לו שביום זה נערך "סיום" ("ברוב עם")

(117) כולל גם ערב תשעה באב ותשעה באב - באופן המותר
ע"פ שו"ע.

(118) להעיר מהנהגת כ"ק אדנ"ע לעשות סיומים בתשעת
הימים אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ספר המנהגים חב"ד
ע' 46).

(119) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א. טושו"ע ר"ס תקנר.
(120) להעיר גם מהפתגם הידוע בפירוש דברי חז"ל (תענית
כט, סע"א) "משנכנס אב ממעטין בשמחה" - ש"ממעטין"
הענינים הבלתי-רצויים דתשעת הימים "בשמחה", ע"י ההוספה
בשמחה, באופן המותר ע"פ שו"ע, כמוכח.

(121) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.
(122) להעיר מהשייכות דמספר שמונה לגאולה - כינור של
ימות המשיח של שמונה נימין (ערכין יג, ב). ולהעיר, שגם מספר
הפרקים בהלכות ביהמ"ח להרמב"ם - שמונה.

(123) ישע"י נד, יג. וראה שיחת יו"ד שבט תשמ"מ
(והתוועדיות שלאח"ז).

(124) ערוך לנר, סוף יבמות.

(125) וי"ל שב"אל תקרי בניך אלא בוניך" - נרמז גם בנין
ביהמ"ק.

(126) עירובין פא, ב. וש"נ. וראה אנציק' תלמודית בערכו.
(127) גם ביום השבת - באופן המותר, ע"י אכילה ושתי',
צדקה ורחינות, וכיו"ב, ועאכו"כ בימות החול - בכל האופנים.

(128) ישע"י א, כז.

(129) לקו"ת ר"פ דברים (ב, סע"ב) - ע"פ ת"א וישב מ, יג.
(130) כולל גם ענין המשפט שבצדקה גופא - לשפוט את
עצמו כמה מגיע לו עבור הצטרפותו, וכל השאר נותן לצדקה
(ראה תו"א בשלח סג, ב. סה"מ קונטרסים ח"א כג, ב. ועוד).

(131) ראה לקו"ש חט"ו ע' 414.

(132) יחזקאל לז, יט-כה.

(133) ראה יומא ה, ב. תורה"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב.

(134) ראה שמו"ר פ"ב, ד. שם, ו, דבר"ר ספ"ט. שעה"פ פ'
יחי (מט, יו"ד). תו"א ר"פ משפטים. ובכ"מ.

- 1 זה¹³⁵, ועד – ב' פעמים "זה"¹³⁶, כמ"ש¹³⁷ "ואמר
2 ביום ההוא, הנה אליקינו זה גוי' זה הוי' קוינו לו,

- 3 נגילה ונשמחה בישועתו", ועד – "נגילה
4 ונשמחה בכ"י¹³⁸, בעצמותך ממש¹³⁹.

(137) ישעי' כה, ט.

(138) שה"ש א, ד.

(139) ראה תו"א בשלח סד, סע"ב. שער האמונה ספנ"ו. תו"ח

שמות קעה, א ואילך.

(135) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו,

ב.

(136) שמו"ר שם. וראה תענית שם.

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' א

- 1 ירדו. כשם שהמזבח והכבש מקדשין את תראוי לָהֶן, כָּךְ תכלים – כלי
2 השרת, מקדשין את מה שבתוכם.
- 3 **גמרא**
- 4 הגמרא מבררת באיזה אופן אמרה המשנה שדין האיברים שפקעו
5 תלוי בחצות הלילה: תיכי דמי – באיזה אופן עוסקת המשנה, אי
6 דאית בהו ממש – אם באיברים שעדיין יש בהם ממש, כלומר, שלא

- 7 נתעכלו לגמרי, אם כן אפילו אם פקעו מן המזבח לאחר חצות נמי
8 – גם כן יש להשיבם על גבי המזבח, שהרי עדיין לא נשלמה
9 מצוותם. ואי דלית בהו ממש – ואם עוסקת המשנה באיברים שאין
10 בהם ממש, דהיינו שכבר נשרפו לגמרי, אם כן אפילו אם פקעו מן
11 המזבח קודם חצות נמי לא – גם כן אין להשיבם על המזבח, שהרי
12 כבר נעשית מצוותם. משיבה הגמרא: לא צריכא – לא אמר התנא
13 שדין האיברים תלוי בחצות הלילה, אלא

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' א

- 1 הכבוד קודם למעשר בהמה, מפני שקדושתו של בכור היא משעה
2 שיצא מרחם אמו, והמעשר קדוש רק מזמן שנמנה כבהמה
3 העשירית. ועוד, שהבכור נאכל רק לכהנים, והמעשר נאכל לכל
4 אדם.
- 5 המעשר קודם לקרבנות הבאים מהעופות, מפני שהוא זכה –
6 שנשחט בסכין, כשאר קרבנות בהמה, והעוף נמלק בציפורן. ועוד,
7 שמעשר בהמה יש בו שני דברים שהם קדשי קדשים – שקרבים על
8 המזבח, והם דמו ואימויו, ובחטאת העוף אין אימורים קרבים על
9 המזבח, אלא דמה בלבד.
- 10 קרבנות הבאים מהעופות, קודמין למנחות – קרבנות הבאים

- 11 מסולת חיטים או שעורים, מפני שהעופות הן מיני דמים, שנותנים
12 מדמם על המזבח, וכפרתם מרובה.
- 13 מנחת חומא – מנחה שמביא העני לכפר על חטאים מסוימים, קודם
14 למנחת נדבה – שמביא אדם בנדבה ואינו מחויב בה, מפני שהוא –
15 מנחת חוטא בא לכפר על חטא, וזו קדושתה שהיא מכפרת.
- 16 חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשות – בשעת הקדשתו,
17 שהמפריש שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה, יקרא שם
18 לחטאת תחילה, שיאמר תחילה 'הרי זו חטאת' ואחר כך 'הרי זו
19 עולה'.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

- 1 משום שביולדת עשירה העולה באה מהבהמה, והחטאת באה
2 מהעוף, והענייה מחליפה את עולת הבהמה בעולת עוף, ומכיון
3 שביולדת עשירה העולה קודמת, שהרי עולת בהמה קודמת
4 לחטאת העוף, לכן גם בעניה העולה קודמת, אף ששתיהן מהעוף.
5 והטעם השני, שבכל מקום שקרבן החטאת בא על חטא, החטאת
6 קודמת לעולה, ואילו כאן ביולדת העולה קודמת, משום שהחטאת
7 שלה אינה באה על חטא, אלא באה כדי לטהרה. והטעם השלישי
8 הוא, שבכל מקום שהעשיר מביא רק בהמה אחת לחטאת, ובעני
9 אמרה תורה שישנים פאים תחת חטאת – שעליו להביא שני עופות
10 במקום החטאת, ומקריב אחד לחטאת ואחד לעולה, החטאת
11 קודמת לעולה, ואילו כאן ביולדת ענייה, שמביאה רק עוף אחד
12 במקום עולת הבהמה, שהרי גם יולדת עשירה מקריבה עוף אחד

- 13 לחטאת, העולה קודמת לחטאת. ומבואר, שביולדת עשירה עולת
14 בהמה קודמת לחטאת העוף, ולא כפי ששנינו בברייתא לעיל,
15 שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה.
- 16 מתרצת הגמרא: אמר רבא, מה שביולדת הקדימה התורה את
17 העולה, ואמרה (ויקרא יב ח) 'אחד לעלה ואחד לחטאת', למקרא
18 הקדימה תכתוב – אין זה אלא כדי שתהיה נקראת במקרא תחילה,
19 ולא כדי להקדים את הקרבתה. וזו גם כוונת רבי אליעזר, שמשום
20 שלשת הטעמים הללו, כתבה התורה ביולדת את העולה תחילה,
21 אף שבכל המקומות כתבה את החטאת תחילה.
- 22 הגמרא מביאה קושיא נוספת על הברייתא שהובאה לעיל: תא
23 שמע, ששנינו בברייתא, פרים קודמין לאילים, ואילים קודמין
24 לכבשים, וכבשים קודמים לשעירים.

השלמות לשיחות דלעיל

בסעיף א, בענין אסתכל באורייתא, בפרשת השבוע:

- 1 ובהקדמה - שבתורה עצמה, ישנן כמה דרגות: ענין המפורש בתורה שבכתב, ענין שאינו מפורש
- 2 בתורה שבכתב אלא נלמד משלוש-עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם (שהרמב"ם¹ קורא זה בשם "דברי
- 3 סופרים"), ענין מדברי סופרים, עד לתקנות ומנהגות כו', ועד למנהג שלא נתפשט בכל תפוצות ישראל.
- 4 ולא עוד אלא שגם בענינים שיש בהם התוקף של דבר המפורש בתורה שבכתב, יש חילוק בין ענין
- 5 של ציווי למעשה בפועל, ובין ענין שלא מפורש בו ציווי למעשה בפועל.
- 6 ובנידון-דידן - התחלת פרשת השבוע - ענין המפורש בתורה שבכתב. ובזה גופא - ציווי למעשה
- 7 בפועל, "איש כי ידור גו'" (לאחרי ההקדמה "וידבר משה גו').

בסוף סעיף ב, נדרי קטן בן י"ב, וקטנה בת י"א:

- 8 כלומר, שנה אחת קודם שנעשו גדולים. ולהעיר ש"שנה" מלשון שינוי². היינו, שבמשך השנה ישנם
- 9 כל השינויים האפשריים (ואחר-כך חוזר ונשנה עוד פעם, כפירוש השני ב"שנה", שנשנה עוד פעם³),
- 10 ובנידון-דידן, שבמשך כל השנה שלפני גדלותם, כולל כל השינויים שבה, נדרם נדר.
- 11 ויש להוסיף, שהטעם שקטנים מזה (לפני י"ב וי"א שנה) אין נדרם נדר, הוא לא מפני חסרון בענין
- 12 הקדושה (שאין בכוחם להמשיך קדושה כו'), אלא מפני חסרון הדעת בלבד.

בסעיף ד, בענין היתר נדרים פורחין באויר:

- 13 ולהעיר, שבגמרא הובאו כמה רמזים להיתר נדרים. והטעם לכך (בפשוטו של ש"ס) - מפני שכל רמז
- 14 בפני-עצמו אינו מספיק (שהרי לא שייך כאן הטעם דלהרבות בלאוין וכיוצא בזה), ולכן יש להביא רמז
- 15 נוסף כו'. ובלשון הגמרא⁴ - "לכולהו אית להו פירכא, בר כו'".

שם, הערה 30, בסיכום סוף הפרשה:

- 16 ובהקדמה - שמצינו בכמה פרשיות בתורה, שלאחרי שנתבארו כל פרטי הענין, הרי בסיום הענין חוזר
- 17 ומסכם הכתוב את תוכן הענין. ולדוגמא, בסוף פרשת פינחס, דמינה אזלינן - שלאחרי שנאמרו כל פרטי
- 18 דיני קרבנות המועדים, חוזר הכתוב ומסכם "אלה תעשו לה' במועדיכם גו' ויאמר משה אל כל בני ישראל
- 19 ככל אשר צוה ה' את משה". ועל-דרך-זה בפרשת נדרים - "אלה החוקים גו' בין איש לאשתו בין אב
- 20 לבתו גו'".

21 [ולהעיר, שהצורך בסיכום זה, דורש הסבר וביאור בפני-עצמו, ואין כאן מקומו].

- 22 ומוכן, שהסיכום בסוף הפרשה, מדגיש יותר שבפרשה זו מדובר אך ורק אודות ענין זה ("בין איש
- 23 לאשתו בין אב לבתו") - עוד יותר מענין שנאמר בתחילת הפרשה, בתור הכנה והקדמה למקבל הציווי,
- 24 שעומדים לומר לו ציווי בענין פלוני.

בסעיף ה, הערה 58, בענין "שלשה הדיוטות":

- 25 ולהעיר, שצירוף "שלשה הדיוטות" (להתרת הנדר) מדגיש יותר ענין אהבת ישדאל, כי כשיחיד מתיר

ולהרד"ק ע' שנה.

(4) חגיגה, שם.

(1) בסהמ"צ שלו שורש ב'.

(2) עבודה"ק ח"ד פי"ט.

(3) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח

את הנדר, יתכן שהשתדלותו בהתרת הנדר היא להיותו חבירו (בדרגתו כו') של הנדר, ועדיין לא מודגש
בזה אמיתת ענין אהבת ישראל מפני ש"אב אחד לכולנה"⁵, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בכך ש"שלשה
הדיוטות" מצטרפים לבוא יחדיו כדי להתיר הנדר.

בסעיף ו, אודות הקריאה בתורה בפרשת נדרים:

ויש להוסיף, שענין זה נעשה גם אצל מי שלא היה יכול לשמוע הקריאה בתורה - שלא היה לו
ספר-תורה, או שלא היו עשרה מישראל כו', ובלשון חכמינו ז"ל⁶ - "המהלך במדבר", כולל גם מדבר
ברוחניות, "אשר לא ישב אדם (העליון) שם"⁷, להיותו "תינוק שנשבה", שמעולם לא היה במקום ישוב
ברוחניות - כי מכל-מקום הרי זה ענין המפורש בתורה, ויש בו את כל התוקף מן התורה כו', ובהדגשה
יתירה - בזמן המיוחד לפרשה זו.

בסעיף ז, מספר כ"א, גימטריא שם אהי':

ולהעיר, שגימטריא הוא דרך לימוד על-פי תורה - ולדוגמא: בענין נזירות, "מכלל נדרי איסר"⁸, "סתם
נזירות שלושים יום.. אמר קרא⁹ קדוש יהיה, "יהיה" בגימטריא תלתין הוו"¹⁰.
אלא שאף-על-פי-כן כותב הרמב"ם¹¹ "ודבר זה הלכה מפי הקבלה", לפי "שאין לנו לסמוך על
הגימטריא אם לא שהיתה קבלה בידם"¹²,
וכל זה - בנוגע להלכה, ואילו בלימוד בדרך הרמז והסוד - הרי גימטריא הוא ענין עיקרי בדרך
הלימוד, כידוע ומפורסם.

בסעיף ח, שעיקר העבודה צריכה להיות בהוספת אור:

ובזה גופא - בעילוי אחר עילוי, היינו, שלא להסתפק במה שנעשה כבר, אלא להמשיך ולהוסיף כהנה
וכהנה, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, על-פי משל לאדם המטפס על גבי הר תלול, שאינו יכול
להשאר על עמדו, כי-אם לטפס למעלה (שאם לא כן, עלול להחליק ולהתדרדר במדרון ההר, חס-שלום).
ודוגמתו בנמשל - שצריכים להיות תמיד בתנועה של טיפוס על-גבי הר האלקים, וגם כשמגיעים לראש
ההר, אין לעצור אלא יש לטפס למעלה יותר - להר הרי'.

שם, אודות הפצת המעיינות חוצה:

ועל-דרך-זה בנוגע להפצה בשבעים לשון (על-דרך "כינויי נדרים"¹³) - שאין להמתין עד שיבין
אידיש, ועל-אחת-כמה-וכמה לשון הקודש [אף שרבותינו נשיאינו אמרו דברי תורה בלשון אידיש, הרי
על דרך הרוב, נכתבו הדברים בלשון הקודש]¹⁴, אלא יש לתרגם את דברי החסידות גם בשאר לשונות,
בתרגום מדוייק, כמובן, שלא ישתנה התוכן כו'.

שם, הערה 105, בענין היושבים על הכלים, ובני ביתם כו':

ובפרט - שה'נחת רוח' מההנהגה הטובה של בני ביתו שהולכים בדרך התורה והמצוות כו', גורמת
לו שמחה ותענוג, אשר על-ידי-זה נוסף חיות ומרץ בעבודתו בהפצת המעיינות חוצה.

(10) נזיר ה, א.

(11) שם פ"ג ה"ב.

(12) רדב"ז שם.

(13) ראה לעיל ס"ג.

(14) ראה אגה"ק סכ"ה (קמא, א).

(5) ראה תניא רפ"ב.

(6) שבת סט, ב.

(7) ירמ' ב, ו. וראה לקו"ת נשא כ, ג. ובכ"מ.

(8) רמב"ם ריש הל' נזירות.

(9) נשא ו, ה.

- 1 ולהעיר, שבזה נכלל גם עצם הידיעה שעל-ידי בניו ובנותיו, זכה לקיים המצוה הראשונה בתורה,
2 "פרו ורבו"¹⁵ [ועל-דרך-זה פריה ורביה ברוחניות, כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹⁶ שכל יהודי
3 צריך לעשות עוד יהודי כו'] - נוסף לכך שענין זה ממחר ומזרז את הגאולה, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁷ "אין
4 בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף" (אוצר ששמו גוף¹⁸).
5 בסיום השיחה - אמר:
6 כאן המקום להזכיר גם אודות התוועדויות בקשר להפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה, ובכללות
7 - שלושה הקוין: תורה עבודה (תפילה) וגמילות-חסדים¹⁹, שתחילתם בהתוועדות זו, בבית-הכנסת
8 ובית-המדרש, בית שמגדלין בו תורה ותפילה²⁰, וכן צדקה וגמילות-חסדים.
9 וכרגיל - יעלו למעלה להכריז על פרטי הענינים כו', ולהזמין את כל המסובים שישתתפו בזה,
10 בנשמתם (מחשבתם) וגם בממונם, ואלו שיכולים - גם בגופם.
11 ויהי-רצון, שבקרוב ממש נזכה לשלימות העבודה - "כמצות רצונך", כולל גם ענין הנדרים, עד לנדרי
12 הקדש, נדרים ונדבות להקריב בבית-המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו על-ידי משיח צדקנו, תיכף
13 ומיד ממש.
14 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה".
15 אחר-כך ניגן בעצמו הניגון "עך טי דורין מארקא כו'" - ראה לעיל בשוה"ג להערה 96.
16 אחר-כך התחיל לנגן "שיבנה בית המקדש".
17 ואחר-כך אמר:]
18 לחיים, לחיים ולברכה, לחיים טובים ולשלום, חיים טובים וארוכים, עד לחיים נצחיים - בגאולה
19 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, דוד מלכא משיחא, שעליו נאמר²¹ "חיים שאל ממך נתת לו
20 גו'", כמבואר במדרשי חכמינו ז"ל²²,
21 והעיקר - שמהמדרש יומשך בפשט, בעולם העשיה הגשמי - חיים נצחיים כפשוטם ממש, כולל גם
22 - "הקיצו ורננו שוכני עפר"²³.
23 וזוכם ל"אלה הדברים אשר דיבר משה" - נדפס לעיל בסיום השיחה.
24 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות ה"סיום".
25 אחר-כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

(20) מגילה כז, רע"א.

(21) תהלים כא, ה.

(22) ראה סוכה נב, א. זח"א קסח, א. סהמ"צ להצ"צ מצות

מינוי מלך, בסופה. לקוטי לוי"צ לזוהר, שם.

(23) ישעי' כו, יט.

(15) בראשית א, כח.

(16) לקו"ד ח"ד תרמו, א. סה"ש תש"א ס"ע 45 ואילך.

(17) יבמות סב, סע"א. וש"נ.

(18) פירש"י שם.

(19) אבות פ"א מ"ב.

לקוטי שיחות פרשת מטות-מסעי כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

ולגלות⁷, ובהמשך הפרשה מדובר על ערי מקלט⁸ – 14
הגלות הבאה בעקבות הריגת נפש בשגגה⁹. 15

וכפי שמסביר השל"ה¹⁰, שהענינים שעליהם מדובר 16
בפ' מטות – חטאי נדרים¹¹ ושבועה, הפוגמים בנשמה, 17
וחטא רצח, הפוגם בגוף – שעליו מדובר בפ' מסעי – 18
גרמו לחורבן בתי המקדשות, כהסברו בהרחבה¹². 19

ויש לומר, שהקשר שבין פרשות אלו לבין המצרים 20
איננו רק ענין הגלות הרמוז בהן, אלא אדרבה: מתן 21
כח לעבודה שבימי בין המצרים¹³ לשם יציאה מן 22
הגלות¹⁴. 23

ההסבר לכך הוא: כשם שבפשטות הרי אין חלים 24
כלל דיני האבלות של ימי בין המצרים בשבת – שהרי 25
אין עצב בה¹⁵ ולהיפך, מצוה לענגו¹⁶ וכו', ומכאן 26
רואים ש"שבת" איננה נפגמת על-ידי עניני בן המצרים 27
– כך, ויותר מכך, הם הדברים בפנימיות, כהסבר 28
ה"צמח-צדק"¹⁷, שהשבתות של בין המצרים הם 29

א.

הקשרים בין פ' מטות-מסעי לבין ימי בין
המצרים

1 דובר כבר פעמים רבות על דברי השל"ה¹, שיש
2 קשר בין פרשות התורה לבין הזמן בשנה שבו הן
3 נקראות ונלמדות. כך, כמובן, גם בקשר לפ' מטות
4 ומסעי הנקראות תמיד בימי בין המצרים, ויש להן קשר
5 מיוחד לתוכן ימים אלו².
6 בפשטות, נראה הקשר שלהן לבין המצרים במספר
7 פרטים³, כדלהלן:

8 בפ' מטות⁴ מזכיר משה לבני גד ובני ראובן את
9 חטא המרגלים, שבגללו נשתחו בני-ישראל במדבר
10 ארבעים שנה, וזה בדומה להשתהות בגלות, שתחילתה
11 בבין המצרים⁵. בתחילת מסעי מסופר על המסעות,
12 שכאמור במדרש⁶ "אל הקב"ה למשה מנה להם כל
13 המקומות היכן הכעיסוני..." – הסיבה לבין המצרים

(1 חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(2 ראה של"ה שם ריש פרשתנו (שסו, א) "פרשיות שלשה אלה מטות
ומסעי ודברים הם תמיד בשבתות שבין המצרים ע"כ בדיבור א' כו",
וע"ש ע"ב ואילך. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 62 הערה 3 (וראה
גם הערה 4 שם) – דהשייכות נרמזת גם בלשון הטור או"ח סתכ"ח.
(3 גם מודגשת השייכות דפ' פניחס (שקורין בבין המצרים ברוב
השנים, כדלקמן בפנים) ומטות שבהן מדובר שמשה מת* ויהושע מכניס
את ישראל לא"י (פניחס כו, יז ואילך. מטות לא, ב ואילך ובפרש"י) –
והרי זה ה' סיבת החורבן והגלות, כי אם משה ה' מכניס לא"י לא ה'י
נחרב ביהמ"ק לעולם ולא ה' עוד גלות ושעבוד מלכיות (שעה"ת
לאדהאמ"צ) ח"ב חינוך בתחילתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צג ואילך.
וש"י).

(4 לב, ח ואילך.

(5 ועוד ועיקר: "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ
(בסיבת המרגלים) כו' ויבכו העם כו' אל הקב"ה אתם בכיתם בכי' של
חנם ואני קובע לכם בכי' לדורות" וזה היתה הסיבה לזה שתשעה באב
"חרב הבית בראשונה כו' ובשני" דתניא מגלגלין כו' חובה ליום חייב
(תענית כט, א). שהי' "יום חייב" מצד הבכ"י של המרגלים.

(6 תנחומא מסעי ג. במדבר"ר פכ"ג, ג.

(7 ובפרט בפנימיות הענינים – ראה בארוכה לקמן ע' 424 (ס"ה
וסי') ואילך (וש"י). וראה לקמן הערה 17.

(8 לה, יא ואילך (וראה שם, ויא).

(9 וכן כללות ענין החורבן והגלות הוא מפני חטאינו שענינו "שפיכת

דם וחיות אדם ודקדושה באדם דקליפה" (לקו"ת במדבר יג, ג. ובכ"מ),
ולאידך הגלות הוא גם כפרה – דוגמת ערי מקלט (מכות ב, ב. ועוד).
(10 שם שסו, ב.

(11 וע"פ פנימיות הענינים, הצורך בענין הנדרים – אף שאיתא
בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) "דיין מה שאסרה לך התורה" – הוא מחמת
ירידת האדם (ראה לקו"ת מטות פד, סע"ב. ובכ"מ), ע"ד הגזירות וסייגים
שנתוספו לאחר החורבן (כית ראשון) דוקא (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד
ע' 57).

(12 וראה גם במס' תענית שלו דרוש לפ' מטו"מ (רו, סע"א ואילך).
(13 להעיר מהמבואר בכ"מ גדולה בתוס' א' – גאולה (ויק"ר ס"פ
לב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ועוד).

(14 להעיר שגם כפשטו: בפרשיות אלו (פניחס מטות ומסעי) מדובר
ע"ד חלוקת הארץ (פניחס כו, נג ואילך. מסעי לד, יז ואילך) ירושת הארץ,
גבולות הארץ (מסעי לג, נא ואילך), כבוש הארץ "נחלץ חושים גוי"
(מטות לב, יז ואילך).

(15 וגם תשעה באב שחל בשבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה
המפסקת ומעלה על שולחנו ואפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו – שו"ע
או"ח סתקנ"ב ס"י. ובמג"א שם סק"ג.

(16 טאו"ח (ושו"ע אדה"ז) סרמ"ב ובנ"כ השו"ע. וש"נ.

(17 ראה אוה"ת נ"ך ח"ב ע' אצו: ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו
מדבר במקום ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן. ובכל שבת ד' שבתות**
נמצא ו' פעמים ד' עי"ז מכניעים המדבר מ"ב כו' (היינו: המ"ב מסעות
במדבר, כבלקו"ת ר"פ מסעי).

(* ולהעיר ממדו"ל (ר"ה יח, ב) "שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו". "קשה לפני הקב"ה יותר כו' מחורבן בית המקדש" (איכ"ר א, ט). ובנוגע לפ' מסעי
– הרי שם (גל, לדס) הוא עיקר מקום הסיפור דמיתת אהרן – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 203. וראה כלי יקר שם, מט. לקמן ע' 444.

(** ואולי צ"ל "ב' שבתות" (וכבלקו"ת ברו מ"ב, א). ועפ"י ו' פנמיים" היינו ב' שבתות בכל הג' שבתות הוא "ד"י, וי"ז" הוא ד' ימי השבוע (שבכל ימי השבוע מאיר
מב' שבתות שבכל שבת).

באמצעות זאת כח חזק ורב יותר ל"ריפוי" עניני בין
המצרים.

עם זאת מובן, שנתנית הכח איננה קשורה רק
להוספה בתורה, אלא לצירוף ההוראות של הפרשות
מטות ומסעי²³ ביחד.

ג.

כאשר שתי פרשות מחוברות הן הופכות לפרשה אחת

כדי להבין זאת, יש להסביר תחילה, שכאשר שתי
פרשות מחוברות בשבת מסוימת, אין הכוונה
שנקראות בשבת אחת שתי פרשות, אלא שהתחברותן
יוצרת מהן פרשה אחת²⁴. הוכחה לכך: אין קוראים כל
פרשה בנפרד בזמן אחר בשבת²⁵, ועוד: כאשר קוראים
אותן ביחד, נעשית חלוקת הקריאה לשבעה קרואים
(וכן חלוקת הפרשות לצורך לימוד שיעורי חת"ת
במשך השבוע) באופן שאין ניכר ההפסק ביניהן –
ארבעה קרואים באחת מהן, ושלושה באחרת וכדומה²⁶
– אלא לומדים וקוראים כ"רביעי" את סופה של
הפרשה הראשונה ביחד עם התחלת השניה²⁷, וברכות
שלפני הקריאה ולאחריה נאמרות על פסוקים משתי
הפרשות גם יחד²⁸.

לכאורה, הן בעצם שתי פרשות נפרדות, כבשנים
אחרות, והיה צורך לקבוע ביניהן הפסק בשעת
קריאתן, גם כאשר נקראות ביחד²⁹!?

בבחינת "מקדים רפואה למכה" – תרופה מוקדמת
לעניני בין המצרים¹⁸.

כך מובן לגבי פרשות התורה הנקראות בזמן הזה,
שכיוון ש"ציון¹⁹ במשפט תפדה ושביה בצדקה",
וב"משפט" כאן הכוונה לתורה²⁰, הרי מובן שהפרשות
הנקראות ונלמדות בזמן זה הן בבחינת "מקדים)
רפואה"²¹ ל"מכת" הגלות, כלומר, הוראה וחיזוק
לעבודה בימי בין המצרים המביאה ל"יהיו... לששון
ולשמחה ולמועדים טובים"²².

ב.

בשנה שמטות ומסעי מחוברות - נתינת הכח עצומה יותר

כל עניני התורה הם מדויקים ביותר (ובודאי יותר
מעניני העולם שיש עליהם השגחה פרטית), לפיכך
מובן, שכאשר פ' מטות ומסעי הן מחוברות, יש בכך
הוראה ונתינת כח מיוחדת לעבודה של בין המצרים.

הענין כפשוטו הוא: בשנים שבהן מטות ומסעי
נפרדות, נקראות ונלמדות בבין המצרים שלוש פרשות
בלבד: מטות, מסעי ודברים, ואילו כאשר מטות ומסעי
מחוברות, נוספת לימי בין המצרים פרשה בתורה – פ'
פינחס, ובמקרים מסוימים גם פ' בלק, הנקראת ביום
י"ז בתמוז, הראשון בימי בין המצרים.

וכיוון שבזמן זה יש תוספת לתורה, מובן, שניתן

(18) ראה בהג"ל לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 72 ואילך. וש"נ.

(19) ישע"א, כז.

(20) לקו"ת דברים א, סע"ב ואילך.

(21) ראה איכ"ר, כג: הקדים ישע"א ורפאן.

(22) זכרי"ח, יט.

(23) וכן בנוגע לפ' פינחס ובלק – ראה לקמן בפנים ס"ח-ט. ס"א-ב.

(24) ראה תשובות מהר"ם מיינץ ס' פה בפ' מחוברות: הוי כמו חד
סידרא לאותו שבת. וראה להלן שם. ולהעיר ממנהג ישראל (שתורה הוא)
דקורין לב' סדרות מחוברות "פרשת..." (ולא "פרשיות...").

(25) להעיר מדגול מרכבה לאור"ח ס' קלה ס"ב "כי כל יום השבת
הוא זמן קריאה". והחיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב ס' ט"ז פליג. וראה
שערי אפרים שער ז' בסופו ובפת"ש שם סקל"א בסופו, חילוק בין לפני
מנחה ולאחר מנחה. ובאוה"ח לזח"ב (רו, ב) ד"ה והרח"ו בסופו. ולהעיר
מס' ברכת הבית שער מד, ס"ב, דאם היו ב' סדרות מחוברין ולא קראו
רק אחד מהם אם נזכרו קודם שיצאו מביהכ"ס אף לאחר שהתפללו
מוסף חזרו וקראו כל הסדרה בברכה לפני ולאחרי' כו'.

(26) כן הוא מנהג תימן (נעתק בכתר תורה תאג'. ירושלים תשכ"ד).

(*) וראה אור"ח לזוהר (שמפרש המג"א) שם ד"ה ורזא.

אבל המנהג בכ"מ (ראה הערה הבאה) שרביעי מחבר שתי הפרשיות.
[ועפ"מ ש במג"א אור"ח ס' רפב סקט"ז בסופו (ובלבושי שדר שם)
ס"ל להלבוש שם ס"ד שאין א' צריך לחבר שתי הסדרות. וראה גם מנחת
אלעזר קונטרס שירי מנחה לס' סו. אבל באל"י רבה אור"ח שם סק"ט
כתב דגם הלבוש ס"ל דא' יחבר הסדרות "והשגת המ"א בזה הוא לחנם".

וראה מחזיק ברכה להחיד"א אור"ח שם אות ז' ואילך].

(27) תשובות מהר"ם מיינץ שם (חלקה הובא במג"א סקל"ה סק"ד).
שו"ת דבר שמואל ס' פו. מג"א אור"ח ס' רפ"ב סוסקט"ז. פמ"ג (משב"ז)
ר"ס רפב. שערי אפרים שם סכ"א. ערוך השולחן שם ס"ב.

(28) ויתירה מזה: כולו ז' גברי כחד חשיבי* דהא בזמן התלמוד**
הראשון מברך לפני והאחרון לאחר (מג"א אור"ח ר"ס רפב. וראה שו"ע
אדה"ז שם ס"ג) – הרי נמצא שה' ברכה אחת לב' הפרשיות.

(29) ראה זח"ב שם (הובא במג"א שם בתחילת הסי', עיי"ש): אסיר
ל' למאן דקארי באורייתא למפסק פרשתא או אפי' מלה חדא אלא באתר
דפסק משה פרשתא לעמא קדישא, יפסיק, ולא יפסיק מלין דפרשתא
דשבתא*** דא בפרשתא דשבתא אחרא, רוא דא כו' ואמרי אנא משבת
פלוגי כו', עיי"ש בארוכה. וראה אוה"ח שם ד"ה ישוי כו'.

(**) כ"ה במג"א. ולהלן במג"א שם סק"א "גם בזמן התלמוד ה" כ"א מברך". אבל בשו"ע אדה"ז שם "בזמן חכמי המשנה שלא היו כל העולים כו' מברכים אלא ראשון
כו'. ובהמשך הסעיף "בזמן חכמי הגמרא היו נוהגים כבר לברך כאור"ח כו". וכן משמע במקור הדברים – תשב"ץ ח"ב סוס"ע (ובמג"א לא נחזית לבאר החילוק). וראה
שו"ת הצ"צ אור"ח ס' לה ועוד. ואכ"מ.

(***) וראה תנחומא תשא ג: וכן משה למד תורה לישראל כו' נתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת. ולהעיר מאור"ח הל' שבת ס' מז.

מתוך משמעותם במשל: "שבט" הוא ענף שעדיין רך, ואילו "מטה" הוא מקל קשה וחזק. הסיבה להבדל זה היא: "שבט" הוא ענף היונק עדיין מן האילן, ולפעמים עדיין מחובר אליו, ולכן הוא רענן ורך, ואילו ה"מטה" נוצר דוקא כאשר הענף נכרת ואינו יונק מן האילן, ולכן הוא קשה.

דומה לכך הוא ההבדל בין שני התארים הנ"ל לעם ישראל:

הן המושג "שבטים" והן המושג "מטות" מביעים את העובדה שמקורם של נשמות ישראל הוא בשורש ואילן של אלקות, של "אילנא דלעילא"³⁸. ברמז התואר "שבטים" מורה על הנשמה כאשר היא מחוברת לאלקות בגלוי, כאשר היא דבקה ל"אילנא דלעילא", ובאופן כללי מורה התואר על הנשמה כאשר היא נמצאת למעלה, בביטול ודבקות מתמדת לאלקות.

ואילו "מטות" מתאר את בני ישראל כאשר אינם קשורים בגלוי אל המקור, דבקותם באלקות איננה גלויה. ובאופן כללי מורה התואר על הנשמה כאשר היא יורדת למטה, לגוף ונפש בהמית, ונעשית מנותקת, כביכול, מ"אילנא דלעילא".

כך רומז גם שם הפרשה "מטות" לירידת נשמות³⁹ ישראל והפיכתן לדבר מגושם ומנותק מן המקור.

לעומת זאת משמעות השם "מסעי" היא – התרחקות מוחלטת מן המקום הקודם והתקרבות לארץ הקודש, למקום נעלה יותר. בעבודת ה' הכוונה היא

אך זוהי ההוכחה לכך, שכאשר שתי פרשות מחוברות, הן נעשות לפרשה אחת. כלומר, למרות שלכל אחת מהן יש תוכן עצמאי²⁷, כי התורה נחלקת לג' פרשות³⁰, בכל זאת, כאשר הן נקראות ביחד, הן הופכות לפרשה אחת³¹.

ויש להבין בענייננו: לכאורה אין שום קשר בין פ' מטות למסעי³², שלא כמספר פרשות אחרות שאחת מהן באה כהמשך – בזמן או בתוכן – לקודמת³³: פ' מטות מספרת על הציוויים שצוו והמאורעות שארעו בסוף שנת הארבעים לשהות בני ישראל במדבר, ואילו פ' מסעי פותחת ב"מסעי בני ישראל", והיא מעין "סיכום" של המסעות ומאורעות מסויימים שבהם, מתוך הספרים שמות ויקרא במדבר המקיפים את כל ארבעים השנים במדבר.

ד.

משמעות שם הפרשה "מטות", לפי המשל, בשונה מ"שבטים"

כבר דובר פעמים רבות על יסוד תורת הבעש"ט³⁴, ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" הוא חיותו (של נושא השם), ורומז לתוכנו, וכך הוא גם בשמות הפרשות: תוכנה הפנימי של הפרשה כולה רמזו בשמה³⁵. בענייננו: תוכנה של פ' מטות רמזו בשמה לפי מנהג ישראל: "מטות", וכך גם לגבי פ' מסעי³⁶.

ההסבר לכך הוא: קיימים שני תארים לבני ישראל כשבטים: "שבטים" ו"מטות"³⁷. ההבדל ביניהם מובן

(30) זהר בכ"מ (מה"ע בזה"א קד, ב. ח"ב שם. תקי"ז תי"ג (כט, ריש ע"ב)). סידור הרס"ג – קריאת התורה. ספר האורה לרש"י הל' ספר תורה סי' עג.

(31) ובפרט בענייננו – פ' מטות – שברוב השנים הן מחוברות, ורק בב' קביעות בלבד (ודמוניות) הן נפרדות – ראה הלוחות* שבוטל או"ח לאחרי הל' ר"ח.

(32) ולהעיר ממדול" (ב"ר פי"ב, ג. שמו"ר פ"ל, ג. ושי"נ. הובא בפרשי ר"פ משפטים) "כל מקום שנאמר אלה (כבפרשת מסעי) פסל את הראשונים ואלה מוסיף כו".

ולהעיר, שבהירוצים להתאים מספר ג' סדרים לזה שבפועל הם נ"ד – לא מצינו שימנו מטות לפרשה אחת – ראה אוה"ח לזהר שם ד"ה והרח"ו. ניצוצי אורות לזח"ב שם. דבש לפי מערכת פ' אות ג'. וראה סידור הרס"ג שם. ספר האורה שם. בהנשמך בנצוצי זהר.

(33) לדוגמא: ויק"פ, תז"מ, חז"ב, נצ"י. וגם בפ' אחר"ק הרי

בשתייהם נאמרה פ' עריות. ועד"ו מצינו בהשאר. ואכ"מ. (34) ראה שער היחוד והאמונה פ"א. או"ת להח"מ בראשית ד, סע"ב ואילך. לקו"א סרמ"ד.

(35) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 58 ואילך. (36) ב"סדר תפלות" להרמב"ם "ראשי המטות" אלה מסעי. ועד"ו בספר האורה שם (ובפרשי עה"ת חקת כ, א "אלה מסעי"). וכן בטור או"ח סתכ"ח "ראשי המטות"***. אבל מנהג ישראל (בדורות האחרונים) דהשם – "מטות", "מסעי", כפנים. וראה לקמן הערה 48.

(37) בהבא לקמן – ראה מאמרי אדה"ו תקס"ב ע' רלו ואילך (וראה גם ע' רמג). הגהות להמאמר באוה"ח מטות ע' א'רצד ואילך. וראה אוה"ח בשלח ס"ע טטו. המשך תער"ב ח"א ס"ע שכב ואילך.

(38) תקס"ב שם (ע' רלח).

(39) להעיר משל"ה (שבהערה 12) דרך כלל יש רמז בפרשיות הללו מטות ומסעי על ענין הנשמה, ע"ש.

(*) ראה ע"ד לוחות אלה – פר"ח לאו"ח הל' ר"ח. שו"ת אבני נזר חז"ח שש"ט. חז"ח ח"ו סי' לז. קורות חשבון העבור ע' קסג ואילך (ושם (ע' קסד): שבכתי"י של הטורים באוקספורד 702 ובפריז 422 נמצאו באמת לוחות הקביעות בכ"ב שורות וכו'). והלואי שברוצאות הטור הבאות יתקנו הט"ס.

לאחר זמן הראוי חכם א' הספר שארית יוסף (שאלוניקי. שו"ח) שער ז', וז"ל שם (בתחילתו): וגם לוח... כפי סדר... בעל הטורים ז"ל. לולי שפולס בו טעות הסופרים והמדפיסים. (מביא כמה דוגמאות ומסיים) והשמר לך ושומר נפשך מאד אל תסמוך ואל תשען על סימני ה"ג מחזורי שנדפסו עד הנה כו'.

(**) בתוך"ה קללות מגילה לא. סע"ב (שאלו בביה"ש של רבינו ניסים). מטות מסעי" וכו' במדכ"י שם "פרשת מטות ומסעי" אבל ברא"ש שם פ"ד סו"י (שאלו לר"נ גאון). ראשי המטות ומסעי".

רבים) רומז גם למסע הנשמה ממעלה למטה, לעולם הזה; גם לכך שצריכה להתבצע על-ידי ישראל למטה עבודה בדרך של מסע ועליה מדרגה לדרגה, וגם השכר שהנשמה מקבלת על כך הוא "מסעי" – התעלותה היא באופן של הליכה.

ו.

"מטות" ו"מסעי" – דוקא בזמן הגלות, בין המצרים

לפי האמור לעיל מובן הקשר בין פ' מטות ומסעי לבין המצרים:

קיומם של הענינים הללו של מטות ומסעי – ירדת הנשמה למטה, ותפקידה לבצע את עבודתה בתוקף וכו', וכן השכר – הוא בעיקר בזמן הגלות⁴⁴, ב"בין המצרים", ולא כל-כך בעצם ירדתה למטה:

בזמן הבית⁴⁵, כאשר עשרה⁴⁶ ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, כשראו ישראל ושמעו אלקות בגלוי, ולכן היו תמיד בביטול ודבקות לאלקות (כדרך שבא לראות כך בא ליראות⁴⁷), ועבודתם היתה באהבה ויראה לאלקות – הרי על כך אי-אפשר לומר שהיו כ"מטות", מנותקים מן האילן, אלא כ"שבט", קשורים לשורש וגוף האילן, ולכן לא היו זקוקים לתוקף מיוחד כדי לקיים את עבודת התורה והמצוות, ומובן מכך שגם לא נתגלה ה"איתן שבנשמה".

אבל בזמן הגלות, כאשר האלקות איננה נראית ונשמעת כבזמן הבית, קיימים העלמות והסתרים רבים כל-כך על אלקות, ואז ישראל הם כ"מטות" – דבקותם לאלקות אינה גלויה – אז צריכים הם לגלות בעצמם עוצמה רבה יותר כדי להתגבר על ההפרעות בעבודת התורה והמצוות, ובמיוחד כדי להפוך את חושך הגלות לאור –

לפיכך גם שכרם אז הוא באופן של "מטות", תוקף עצם הנשמה מתגלה יותר מאשר בזמן הבית, ויותר

לנסיעה וה"הליכה" שאליה מגיעה הנשמה באמצעות ירדתה למטה באופן של "מטות". כלומר, דוקא באמצעות הירידה מגיעה הנשמה לדרגה גבוהה יותר מאשר לפני ירדתה⁴⁰:

לפני ירדתה נקראת הנשמה "עומד", כמלאכים, כי עבודתה באהבת ה' ויראתו היא מוגבלת, וגם כאשר היא עולה לדרגה גבוהה יותר, היא עדיין לא התרחקה לחלוטין ממעמדה הקודם, ולכן נקראת זאת "עמידה".

אבל באמצעות ירדתה למטה, בגוף ובנפש הבהמית, בבחינת "מטות", וכאשר באמצעותם היא מקיימת תורה ומצוות – חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא – היא מגיעה ל"מסעי", נעשית ל"מהלך", נעלית שלא בערך על דרגתה לפני-כן, בהיותה למעלה.

ה.

באופן פרטי קיימים שני הענינים גם ב"מטות" וגם ב"מסעי"

כך הוא הענין באופן כללי, שירידת הנשמה רמוזה בפ' מטות, והשכר עליה – בפ' מסעי. אך בפרטיות יותר רמוזות גם ירדת הנשמה וגם עבודתה, השכר והעליה – הן בפ' מטות והן בפ' מסעי, כדלהלן:

הקושי והחוזק של "מטות" אינו מורה רק על ניתוק הנשמה מאלקות, אלא גם על תוקפה⁴¹ של העבודה שצריכה להתבצע על-ידי עם ישראל למטה. כדי להתגבר על עוצמת הנפש הבהמית והגוף, ושל העולם ככלל, יש לעמוד בתוקף של "מטה" – מקל חזק, אין להתרגש, אלא להתגבר על כל ההעלמות וההסתרים.

וכאשר יהודי מקיים את עבודתו בתורה ובמצוות למטה בעוז, ואינו נבהל מכל ההסתרים, הרי גם שכרו הוא בבחינת "מטה" – ונתוסף לנשמה כח משורשה, מאיתן⁴² שבנשמה⁴², יותר ממה שהיה לנשמה כאשר היתה למעלה בבחינת "שבט".

בדומה לכך רמז הכל ב"מסעי"⁴³: "מסעי" (לשון

(44) ראה אוה"ת תצא ע' תתק וע' תתקי. וראה ד"ה כי עמך ה'ש"ת בתחלתו. ובכ"מ.

(45) בהבא לקמן – ראה לקו"ת ברכה צח, ב. אוה"ת מסעי ע' א'שנח. אישסה. ד"ה קול דודי תש"ט פ"ב ואילך. פ"א ואילך. ועוד.

(46) אבות פ"ה מ"ה.

(47) חגיגה בתחלתה, וש"נ. וראה אוה"ת וירא קג, ב ואילך.

(40) ראה לקו"ת שלח ד"ה ועתה יגדל (לח, ד), בלק ד"ה מי מנה (סו, ד)*. וראה גם תו"א ל, סע"א ואילך. לקו"ת מסעי צא, ג"ד. סה"מ תקס"ב ע' ק"ז ואילך.

(41) ראה אוה"ת בשלח ע' תיז. אוה"ת מטות ע' א'ש.

(42) ראה לקו"ת ר"פ ראה. קונטרס לימוד החסידות פ"ג. וש"נ.

(43) ראה לקו"ת דרושי מסעי.

(*) באוה"ת שם (ע' א'רצו). וראה תקס"ב שם; ירידה זו (דמסות) צורך עלי' והיינו שעי"ז תהי' בבחי' בע"ת כו'. וממשיך שם "זעמ"ש בד"ה ועתה יגדל נא שבועדו למעלה היו בבחי' עומדים כו' וע"י ירידתו בגוף נעשו בחי' מהלכים כו' בבחי' בכל מאדך כו' וכמ"ש בד"ה מי מנה". והיינו המאמרים בלקו"ת ה"כ.

ומאידך, ה"מסעי", השכר וההליכה שבנשמה, אינם
בזמן נפרד, כי אם באים יחד עם ה"מטות". כלומר, גם
כאשר היהודי נמצא כאן למטה, מתקיימת בו הליכה
ועליה.

ח.

עוז זה מתאפשר תמיד על-ידי מסירות נפש
כשל פינחס

לפי זה יובן הקשר שבין צירוף מטות ומסעי, לבין
קריאת פ' פינחס ב"בין המצרים", ולפעמים גם פ' בלק
(כקביעות שנה זו):

שהרי, לכאורה, מתעוררת השאלה: כיצד ניתן
לדרוש מיהודי שבכל מסע יעמוד בעוז של "מטות" –
הרי יש שוני בין מסעותיו של יהודי בימי חיינו⁵¹, יש
עליות וירידות, והם יכולים להשתנות מן הקצה אל
הקצה,

אמנם כאשר נמצאים ב"ויסעו מרעמסס", היציאה
ממצרים, שהיתה "ביד רמה לעיני כל מצרים"⁵⁵, או
במסע שהוביל למדבר סיני, ניתן להבין, שאז אפשר
לדרוש תוקף הנצרך להתעלות בעבודה,

אך כיצד ניתן לדרוש מיהודי תוקף כזה כשהוא
במסע כמו "רתמה" – "על שם לשון הרע של
מרגלים"⁵⁶, או ב"אבל השטים"⁵⁷ הקשור לחטא
פעור⁵⁸?

על כך התשובה היא – פ' פינחס: כאשר העוז
בעבודה נובע ממציאיותו שלו, אז אין הוא יכול להיות
בכל המסעות, מפני היות האדם מוגבל; אבל
כשהתוקף הוא כאצל פינחס – "בקנאו את קנאתי"⁵⁹:
הוא התייצב במסירות נפש נגד כל ישראל⁶⁰ – כאשר
קיימת אצל היהודי מסירות נפש, יציאה ממציאיותו

1 מאשר בהיות הנשמה למעלה, וכל זאת כ"מסעי" –
2 הליכה⁴⁸.

3 וכך גם לגבי שאר הענינים ב"מסעי".

ז.

כאשר מטות ומסעי מחוברות יש לדברים הנ"ל
תוקף מיוחד

4 כל האמור לעיל קיים בפ' מטות ומסעי גם בפני
5 עצמן, כשאינן מחוברות. אבל ברוב השנים, כאשר
6 מטות ומסעי מחוברות, יש תוספת בהוראה ובנתינת
7 הכח, שכל אחת מהן משפיעה על האחרת⁴⁹. כלומר,
8 אז ניתן כח מיוחד, שהעבודה תהיה נעלה יותר, אך
9 מצד שני, ויחד עם זאת תתבצע ביתר קלות:

10 ב"מטות", בירידה בזמן הגלות, מודגש שזהו
11 "מסעי", שהקב"ה סידר זאת כך – כמסעות במדבר
12 כפשוטם, שהיו "על פי ה' יסעו"⁵⁰ – וזה מוסיף עוז
13 לעבודה בגלות,

14 כך גם העבודה של "מטות", כאשר היא ביחד עם
15 "מסעי", נותנת התורה כח מיוחד לכך שכל פעולות⁵¹
16 היהודי בזמן הגלות תהיינה בעוצמה של "מטות",
17 ובאופן של "מסעי" – התעלות אחר התעלות בתוקף
18 של "מטות"⁵².

19 וכך גם בענין השלישי של "מטות": תוקפו של
20 שורש הנשמה המתגלה בעבודה של "מטות" הוא באופן
21 של "מסעי" – כשורש נעלה ביותר, עד שלבסוף זוהי
22 עליה המגיעה לעוצמה רבה יותר מתוקף שורש הנשמה,
23 שהרי בזמן הגלות, מתעלה הנשמה ליותר מכך –
24 לאלקות שהיא בלי גבול – עד ל"אשתאבא בגופא
25 דמלאכ"⁵³ – שהיא מתאחדת, כביכול, עם עצמותו של
26 הקב"ה⁵⁴.

(52) להעיר מאוה"ת מטות ע' א' שב' י"ש ב' בחי' מטות מלמטלמ"ע
ומלמעלמ"ט, ע"ש. ובדרושים דמסעי בלקו"ת (צא, ד ואילך) ואוה"ת
(ע' א' שנת. א' שסה) ב' בחי' במסעי, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

(53) ראה תו"א (ט, א) – העלי' דבכל מאדך הנעשה ע"י הירידה
למטה וע"י טרדות הפרנסה.

(54) ראה דרך חיים לה, סע"ג ואילך. ולהעיר ע"ד כהנ"ל מספר
הערכים-חב"ד ח"א ס"ע תלג ואילך. ערך אהבת ה' – ההוספה שבה ע"י
נה"ב, ויש".

(55) מסעי לג, ג.

(56) שם, יח ובפרש"י.

(57) שם, מט.

(58) בלק כה, א ואילך.

(59) פינחס כה, יא.

(60) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 53 ואילך. לעיל ע' 324. 347
ואילך. ועוד.

(48) עפ"י הנ"ל אולי י"ל שלכן דוקא בדורות האחרונים נקבע השם
(במנהג ישראל) "מטות", ולא "ראשי המטות" (כברמב"ם וטור) –
כדלעיל הערה 36 – כי בדורות האחרונים דוקא, כאשר חושך והעלם
הגלות נתגבר ביותר, הרי ע"פ תורה נתגלה ונפעל אז אצל כאו"א מישראל
בחי' "מטות" בכל ג' הענינים שבפנים: הנשמה (לפי ראות עיני בשר)
נפרדת מרביקוּתה, ההכרה לתוקף העבודה, השכר (גילוי בחי' "המטות",
תוקף שבנשמה) – ולא רק אצל "ראשי המטות". ולהעיר מלקו"ש
[המתורגם] ח"ז ע' 109 ואילך לענין החילוק דשם פ' מצורע בדורות
הראשונים ודורות האחרונים.

(49) אבל ההוראה דקביעות שנה זו היא גם לכל השנים, גם כשהן
נפרדות (ובפרט בדבור השנים הן מחוברות כנ"ל), וע"ד ההוראות דחה"פ
שהן לכל ימות השנה, וכיו"ב. וכמדובר כמ"פ.

(50) בהעלותך ט, יח. כ, כג.

(51) ראה דגל מחנה אפרים פ' מסעי בשם הבעש"ט (הובא בלקו"ש
[המתורגם] ח"ד ע' 64) דיש מ"ב מסעות במשך שני חייו דכל אחד ואחד.

זיכור⁶⁵ הגוף והנפש הבהמית, ולפיכך יכולה להתקיים
אצל הנשמה, גם בהיותה למטה בגוף ובגלות, עליה
בלתי־מוגבלת (מסעי), שאליהן מגיעה הנשמה ע"י
עבודתה⁶⁶.

י.

שלימות עליית הנשמה נגרמת ע"י הפיכת הנפש הבהמית והגלות לטוב

כמוזכר לעיל, יש ענין מיוחד נוסף, שכאשר מטות
ומסעי מחוברות, חל לעתים (כבשנה זו) יום הראשון
בימי בין המצרים, י"ז בתמוז (וכן יום האחרון –
תשעה באב) בשבת (פ' בלק).

ההסבר לכך והקשר להסבר הקודם על צירוף מטות
ומסעי הוא:

הכוונה העיקרית בירידת הנשמה למטה, במיוחד
בגלות, בבחינת "מטות", היא, כדברי אדמו"ר הזקן
בתניא⁶⁷ ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל...",
אלא ירדה כדי לתקן את הגוף והנפש הבהמית ואת
"חלקה השייך לה מכללות עולם הזה". מכך מובן שגם
עיקר העבודה בעזו של "מטות", וכן השכר האמיתי –
צירוף "מטות" ו"מסעי" בעבודה למטה, אינה רק
התגברות הנשמה על ההסתרים של הגוף והנפש
הבהמית ועל חושך הגלות, אלא בעיקר עבודת
אתכפא ואתהפכא⁶⁸ של הנפש הבהמית ושל חושך
הגלות שמחוצה לה.

שהרי העזו⁶⁹ בנשמה בדרתה למטה, והעזו
המתהווה בה באמצעות ההסתרים של הנפש הבהמית
והעולם, אינם חידוש, כי הנשמה היא אלקות, ולפיכך
אין נגרמת באמצעותו עליה ("מסעי") מושלמת,

אך כשמשמשים ב"מטות", בתוקף, כדי להכניע
ולהפוך את הנפש הבהמית לטוב, להיפך מטבעה,
שעל־ידי כך "נפסד כל צורתו", ובמיוחד באמצעות

1 שלו, הרי אז אין שוני בין מסע למסע, ותמיד קיום
2 ציווי ה' הוא באותו תוקף.

3 בכך מובן, ששלמות צירופן של "מטות" ו"מסעי"
4 קיימת רק כשקוראים גם פ' פינחס בתקופה זו של בין
5 המצרים (ובמיוחד כשקוראים גם את פ' בלק, שבסופה
6 מסופר אודות מעשה מסירות הנפש שלו)⁶¹, שדרכו של
7 פינחס נותנת כח לצירוף מטות ומסעי באופן מושלם⁶².

ט.

גם צירוף "מטות" ו"מסעי" בענין השכר מתאפשר על־ידי מסירות נפש

8 בדומה לכך קיימת שאלה על חיבורן של מטות
9 ומסעי בענין השכר: כיצד יכולה הנשמה, במיוחד
10 בדרתה למטה בבין המצרים של הגלות, להגיע
11 ל"מסעי" – לעוצמה גדולה כל־כך, אף יותר ממעמדה
12 בשורש הנשמה למעלה?

13 ויתר־על־כן: שזה יאיר אצל הנשמה איך שהיא
14 בדרגת "מטות", למטה בזמן הגלות?

15 ולכאורה נאמר על עבודת "בכל מאודך", שאליה
16 מגיעה הנשמה בדרתה למטה, ובמיוחד בזמן הגלות –
17 ש"במותן רואים", לאחר זיכור הגוף והנפש הבהמית
18 בעבודת אתכפא ואתהפכא, אך לא בחייהם⁶³?

19 גם על כך, פ' פינחס הנקראת לפני זה בבין
20 המצרים, היא תשובה: כל הנ"ל הוא כשהאדם עובד
21 את ה' בהיותו במציאותו, כך שגם בדרגתו הגבוהה
22 ביותר עדיין הוא מוגבל כנברא, אבל כשעבודתו היא
23 מתוך מסירות נפש, להיפך מטבעו, אז הוא משתחרר
24 ממגבלותו כנברא, ואף את מגבלות הנשמה בשורש־
25 שורשה, שהיא בכל זאת לעצמה, וכך הוא מתאחד עם
26 עצמותו של ה' "והרוח תשוב אל האלקים אשר
27 נתנה"⁶⁴.

28 על־ידי עבודה זו של מסירות נפש ממשית, נעשה

279. סה"מ מלוקט – ח"א ע' רעו) והערה 47. ד"ה ושכתי בשלום
תשל"ח (סה"מ מלוקט – ח"ב ע' קסח ואילך).

65) להעיר מהמשך תער"ב ח"ג ע' א'רפא ואילך.
66) ובלקו"ת בחוקותי שם "הארה מזה יוכל להיות בכל יום ובמיתת
אחר שנברר הכל רואין כו".
67) פל"ז מח, ב).

68) ראה תו"א ט, א, ל, ב ואילך. וראה אוה"ת מטות שם (ע' א"ש.
א"שב). וי"ל שגם האתהפכא נרמזת ב"מטות" שהוא "לשון השתררות
וממשלה" (אוה"ת שם ע' א"ש).

69) ראה ד"ה לריח שמניך תשי"ז פ"ו. ועוד. וראה לקו"ת מסעי צא,
ג. ספר הערכים־חב"ד שם ע' תצח ואילך. ע' תקד. וש"נ.

61) ובעקבתא דמשיחא נתגלה גם חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר
בי"ב־י"ג תמוז (שהנהגתו היתה באופן של מסירת נפש בפועל על כל
צעד ושעל) כהכנה לבין המצרים – ראה לעיל ע' 336 ואילך.

62) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 55.
63) לקו"ת בחוקותי מז, ג"ד.

64) לקו"ת ר"פ האזינו [והרי זהו העילוי הנעשה ע"י הירידה למטה
בבחי' "מטות" (ובפרט בזמן הגלות) שנעשה בבחי' בע"ת כבס' מאמרי
תקס"ב ואוה"ת שבהערה 37], וראה גם לקו"ת בלק עג, סע"א. ובכ"מ.
ואף שגם לפני ירידתם מושרשים בעצמות כמדו"ל (ראה רות רבה
פ"ב, ג) במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים, הרי זהו מצד בחי' הרצון שבו
שייך ענין ההמלכה, משא"כ מצד עצמותו ית' בעל הרצון, עיקר הכוונה
הוא בתשובה דוקא. וראה ד"ה מים רבים תשל"ח ס"ה (לקו"ש ח"ב ע'

26 "למשבית מזיקים מן העולם", וה"צמח־צדק"⁸¹ מסביר
27 זאת, ששלמות השבת היא הפיכת המזיקים לטוב;
28 כך היה גם בשבת בתחילת הבריאה, ואף בגשמיות
29 ממש, כדברי חז"ל⁸² "ל"ו שעות שמשה אותה
30 האורה",

31 כלומר שלמות השבת הוא ענין האתהפכא של בין
32 המצרים בגלוי, כפי שענינה⁸³ בתחילת הבריאה היה
33 הפיכת חושך הלילה לאור "ולילה כיום יאיר", להיפך
34 מן הגלות ובין המצרים ההופכים יום ללילה⁸⁴,
35 כך יוצא, שכאשר י"ז בתמוז, ראשית בין המצרים,
36 חל בשבת, מתרחשת הקדמת רפואה למכה של בין
37 המצרים – הימים נהפכים מיד בתחילתם.
38 זה מיקל את עבודת האדם בבין המצרים, עבודה
39 של "מטות" ו"מסעי", וצירופם ביחד, כמוסבר לעיל,
40 בהפיכת הנפש הבהמית והגלות.

יב.

פ' בלק: אתהפכא

41 כך גם מצד הפרשה בתורה, פ' בלק, שתוכנה הוא
42 ברכות בלעם, שהיו באופן של "ולא אבה ה' אלקיך
43 לשמוע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה
44 לברכה"⁸⁵.

45 ולא רק עצם הענין של "ויהפך ה' אלקיך לך את
46 הקללה לברכה", אלא שהיה זה דוקא באמצעות בלעם,
47 הניגודיות של משה, שיא ההיפך מן הקדושה⁸⁶.

48 ועוד: סיום נבואתו היה על "אחרית הימים",
49 אודות הגאולה על־ידי משיח צדקנו, כהסבר

1 אתהפכא של חושך הגלות – אז נגרמת עליה בלתי
2 מוגבלת, מושלמת, גם בנפש האלקית, באופן של בכל
3 מאודך, יותר מן ה"מאוד" של הנפש האלקית, כי כך
4 מתאחד היהודי עם עצמותו ית', כביכול⁷⁰.

יא.

תכלית ימי בין המצרים – הפיכתם לששון

5 לפי זה מובנת משמעות חלותו של י"ז תמוז, היום
6 הראשון של בין המצרים⁷¹, בשבת פ' בלק:

7 תכלית ימי בין המצרים היא: "והפכתי אבלם
8 לששון" – ימי התענית עצמם ייהפכו לששון
9 ולשמחה⁷².

10 יש לומר שדבר זה רמוז בכך שהקדוש־ברוך־הוא
11 הראה לנביא ירמיהו "מקל שקד" כי "שוקד אני על
12 דברי לעשותו"⁷³, שזהו, כדברי חז"ל, רמז לכ"א ימי
13 בין המצרים, בדיוק כפרי השקד ש"משעת חניטתו עד
14 גמר בישולו עשרים ואחד יום"⁷⁴,

15 ובכך רומז הקדוש־ברוך־הוא לא רק להיפך הטוב,
16 אלא בעיקר לכוונת הענין, שיהא "מקל שקד" מצד
17 מעלתו, כהסבר אדמו"ר הזקן⁷⁵ לענין "פרח מטה
18 אהרן.. ויגמול שקדים", שהסיבה לכך היא, שזה
19 מצביע על מהירות ועוצמת ההשפעה למטה.

20 כשי"ז בתמוז, ותשעה באב, חלים בשבת, הרי
21 דוחה השבת את התענית⁷⁶, ובנוסף לכך היא הופכת
22 את היום של בין המצרים⁷¹ ליום ש"מצוה לשמחו⁷⁷
23 ולענגו", בדומה לענין והפכתי אבלם לששון⁷⁸.

24 במיוחד כאשר זהו תוכן יום השבת בכלל, כנאמר
25 בתורת כהנים⁷⁹ על מזמור שיר ליום השבת⁸⁰ –

(76) ולהעיר דתענית שנדחה (גם דתשעה באב) אינו חמור כולי האי – ראה שו"ע או"ח סי' תקנט ס"ט ובנ"כ שם.
(77) ספרי בהעלותך י, יוד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 72 הערה 31.

(78) בסליחות ל"ז תמוז "הפך לנו לשמחה ולששון". ובסה"ש ה"ש"ט ס"ע 157 (בהמשך להקביעות [דתר"מ] כבשנה זו [תשל"ח] שחל בשבת): זאל נדחה וזערן באמת ויהפך לששון ולשמחה.
(79) בחוקותיו כו, ו. וביל"ש שם רמז תערב.

(80) תהלים צב, א.

(81) אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' שכן ואילך. ס"ע תרל ואילך.

(82) ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה. ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו.

(83) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 64 ואילך, וש"נ.

(84) ראה שהש"ר (פ"ג, א). זח"ג (סז, ריש ע"ב), דהגלות נמשל ללילה.

(85) תצא כג, ו.

(86) ראה בארוכה של"ה פ' בלק (שסב, א ואילך).

(70) נוסף לזה: מכיון שבאתהפכא דוקא נשלמת הכוונה שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים [תניא רפ"ו]. וראה שם בהמשך לזה "שכן עלה ברוצנו ית' להיות נח"ר לפניו ית' כד אתכפיא סט"א ואתהפכא חשוכא לנהורא" – שתענוג זה הוא בעצמותו – הרי ע"ז מתיחד, כביכול, עם עצמותו.

משא"כ התשובה והאהבה בנפח"א שגם בירידתה למטה היא דבוקה באלקות – הוא דוגמת ענין גלות שלימות כחותיו ית' שהוא רק בבחי' הגילויים (ראה לקו"ש ח"כ ע' 284 הערה 30. וראה שם בפנים ע' 283-4). וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 265.

(71) להעיר מהדיעות אם מברכין שהחיינו כשחל י"ז תמוז בשבת – מג"א או"ח סי' תקנא סקמ"ב. ברכ"י שם אות יא. שד"ח אסיפת דינים מערכת בין המצרים בתחלתה. ובפאת השדה שם אות ב'.

(72) ירמ"י לא, יב. טור או"ח סוף הל' תענית (ס"ס תקפ).

(73) ירמ"י א, יא-יב.

(74) רש"י שם, קה"ר ע"ה פ (יב, ז) וישב העפר. זו"ח שה"ש (סא, ג)

איכה (צג, א).

(75) לקו"ת ס"פ קרח.

8 השקידה לטובה, שקידת הגאולה – "שקדתי להכניס
9 בני לארץ ישראל מיד"88.

10 בשעתא חדא וברגעא חדא תהיה הגאולה עלי ידי
11 משיח צדקנו למטה מעשה טפחים.

(משיחת שבת פ' מטו"מ)
תשכ"ט תשל"ג תשל"ה
ש"פ פניחנס תשל"ז)

(88) פתיחתא דאי"כ ר. כ.

1 הרמב"ם87, שיוציא את ישראל מן הגלות ומבין
2 המצרים לחלוטין.

3 כאשר כל הענינים הללו מצטרפים ביחד: מטות
4 ומסעי מחוברות, ולפיכך נקראת פ' פניחנס בבין
5 המצרים, ובמיוחד כשתחילת ימי בין המצרים היא
6 בשבת פ' בלק – הרי מוחש יותר הענין של "יהפכו
7 ימים אלו לששון ולשמחה", ממקל השקד תצמח

(87) ה' מלכים פ"א ה"א. נח' לעיל ע' 294 ואילך.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

43 רבי אליעזר בן יעקב, בלפי ו-כיוון שנתנה תורה מצוה לתרום
44 תרומת הדשן, וכל היית לומר שאם מצא שכל הגחלים לוחשות
45 ואינן שרופות, ואין לו במה לקיים תרומת הדשן, יבכה את הגחלים
46 ויתירם ויקיים את המצוה, אמרתי, אסור לכבות, שהרי נאמר בו
47 'לא יבכה'. ונמצא מוכח מהברייתא שעל אף שיש לו מצוה בכך
48 מכל מקום אסור לכבות אש שעל המזבח. מתרצת הגמרא: שאני
49 ה"ם – שונה הדבר שם בברייתא, משום דאפשר דיתבי ונמר –
50 יכול הוא לשבת ולהמתין עד שיכבו מאליהן, ולקיים אז את
51 המצוה, ואין לו הכרח לעשות זאת דווקא עכשיו על ידי כיבוי
52 האש מעל המזבח.
53 הגמרא מקשה על דינו של שמואל שיין של נדבה מזולפו על
54 האשיות: תא שפעי, שנינו בברייתא. יין הבא בנדבה, בדרבנן רבי
55 עקיבא הסובר שמתנדבים יין, מנסכים אותו לספלים שעל המזבח,
56 ואין נותנים אותו על גבי האשיות. שפעי הבא בנדבה, בדרבנן רבי
57 מרשון הסובר שמתנדבים שמן, מקריבים אותו לאשיות שעל
58 המזבח. ומבואר בברייתא שאין מזלפים את היין על האשיות,
59 וקשה על שמואל שאמר שמזלפים אותו לאשיות. ועוד תנא
60 בברייתא אחרת, יין נסך שאמרה תורה להקריב עם קרבנות עולה
61 ושלמים, דינו הוא שמנסכים אותו לספלים, או – שזאם תאמר
62 שאינו ניתן לספלים אלא לאשיות, שהרי אמרה תורה (במדבר טו י)
63 'ויון תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה' ונלמד מ'אשה'
64 שיש ליתנו על האש, אמרתי, אין לומר כן שהיין ניתן על האש,
65 שהרי יש בכך איסור לא יבכה. ומבואר בברייתא שאין מזלפין את
66 היין על האש, וקשה על שמואל הסובר שהמתנדב יין מזולפו על
67 גבי האשיות.
68 מתרצת הגמרא: לא קשיא, משום דהא – הברייתות סוברות
69 כשיטת רבי יהודה שאיסורי התורה אסורים גם כשאני מתכוין
70 לעשותם, ולפי זה גם האיסור לכבות את האש שעל המזבח אסור
71 אף כשאני מתכוין לכבות אלא להקטיר, ולכך בהכרח אין כוונת
72 הפסוק 'אשה' ללמד שמקטירים את היין על האש, אלא לומר
73 שניסוך היין לספלים הוא ריח ניחוח כמו קרבנות המוקטרים על
74 האש ממש. ואילו הא – שמואל סבר כשיטת רבי שמעון שאיסורי
75 התורה לא נאמרו כשאני מתכוין, ואם כן אין בכך איסור לכבות
76 כשאני מתכוין לכבות אלא להקטיר, ולכך סבר שכוונת הפסוק
77 'אשה' ללמד שיש להקטיר את היין על האש, שאין זה סותר למה
78 שאסרה תורה לכבות את האש.
79 תמזה הגמרא: למימרא – וכי אפשר לומר כן דשמואל בריב שמעון
80 סבירא ליה, והאמר שמואל, מכבין בשבת גחלת של מתכת
81 שנמצאת ברישות הרבים, בשביל שלא יזקו בה רבים, כיון שאין
82 איסור כיבוי בגחלת של מתכת מן התורה, אלא חכמים אסרוה,
83 ובמקום שיש ממנה היקף לרבים לא גזרו לאסור כיבוייה,

1 שמביאים עם קרבן כבש.
2 דוחה הגמרא את ביאורו של רב פפא: אמר ליה רב הונא בריה דרב
3 נתן דרב פפא, מי מצית אמרת הכי – האם אפשר לומר כן, שרבי
4 למד מ'אזרח', והתנא, נאמר בפסוק (ויקרא ב א) 'ונפש כי תקריב
5 קרבן מנחה, מיתור תיבת 'קרבן' מלמד שמתנדבין שמן, וכן
6 שלשה לוגין. מבררת הגמרא: ופאן שמעת ליה דאמר שלשה לוגין
7 – מי שמענו שסובר כן שאין מתנדבים פחות משלשה לוגין, הלא
8 שיטת רבי היא, וקא מיתי לה מ'קרבן' – ונמצא מבואר בברייתא
9 שלמד ששמן בא בנדבה מ'קרבן מנחה' ולא מ'אזרח'. אמר ליה רב
10 פפא, אי תנא, תנא – כיון שכך שנינו בברייתא בשיטת רבי, אכן
11 כך היא שיטתו שלמדים מ'קרבן' ולא מ'אזרח', ובהכרח מחלוקתם
12 תלויה בנידון אם אומרים 'דון מינה ומינה' או 'דון מינה ואוקי
13 באתרה'.
14 הגמרא מבארת את דין יין הבא בנדבה: אמר שמואל, המתנדב יין
15 בפני עצמו למזבח בלא קרבן, מכא ומזולפו על גבי האשיות – על
16 אש המזבח. מאי פקעא מזולפו על האש, דאמר קרא בפרשת מנחת
17 נסכים הבאה עם קרבן פר בן בקר של עולה או שלמים (במדבר טו י),
18 'ויון תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה' ומהלשון 'אשה'
19 מוכח שיש יין הניתן לאשיות, ובהכרח אין זה היין המובא במנחת
20 נסכים, שהרי לגביו נאמר (שם כח ז) 'הסך נסך שכו' שיש לנסכו
21 לספלים, אלא למדים מפסוק זה על יין הבא בפני עצמו בנדבה,
22 שיש לזולפו על גבי האשיות.
23 מקשה הגמרא: ונא היין קא מכבין את האש שעל המזבח, ואסור
24 לכבותה שנאמר (ויקרא יא י) 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה'.
25 מתרצת הגמרא: כיון שאינו מכבה את כל האש אלא מקצתה,
26 כיבוי במקצת לא שמייה כיבוי – אין זה הכיבוי שאסרה תורה, שלא
27 הקפידה התורה אלא שתהיה תמיד אש על המזבח, אבל לא
28 אסרה לכבות מעט מן האש.
29 מקשה הגמרא: איני – האם אכן מקצת כיבוי מותר, והאמר רב
30 נתן אמר דבה פר אבות, המוריד גחלת אחת מעל גבי המנחה,
31 ויבקה אותה, חייב מלקות, משום שעבר על הלאו של 'לא תכבה',
32 ומוזה שחייב על כיבוי גחלת אחת, מוכח שגם כיבוי במקצת אסור.
33 מתרצת הגמרא: יש להעמיד את דברי רב נחמן באופן דליכא אלא
34 הא – שלא היה על המזבח אלא גחלת זו, ולכן כאשר הוא מכבה
35 אותה לא נשאר אש כלל על המזבח, ומשום שזה כיבוי גמור
36 לוקה.
37 הגמרא מתרצת באופן אחר מדוע מותר לזלף יין על האש
38 ולכבותה: איפעיית אימא, על אף שיש איסור בכיבוי במקצת, מכל
39 מקום מותר לזלף יין על גבי האשיות, כיון דכיבוי דמאנה שאני –
40 שכיבוי הנעשה מחמת מצוה, כגון כאן שמצוה לזלף את היין
41 שהתנדב, לא אסרה תורה.
42 מקשה הגמרא: תא שפעי ראייה שגם כיבוי של מצוה אסור, דתנא

בראשית לו, לט: וַיָּמָת בְּעַל חָנָן בֶּן־עֶכְבָּר וַיִּמָּלֶךְ
תַּחְתָּיו הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל
בְּתִימָמָר בֶּת מִי זָהָב:

קנ

רמזים דהמלך השמיני "הדר" בגי' "הצדיק" הוא מתקן
השבירה דתהו, ועיקר השבירה הי' ע"י המלך הראשון
"בלע" בגי' ק"ב, ויש ב' בחי' ק"ב – הפנים והאחוריים –
ב' פעמים ק"ב בגי' "צדיק"

הנה בשבירה דתהו נפלר י"א בחי' :

שהם הז' מלכין שמתו, והוא התהו המפורש בפסוק²
והארץ היתה תהו.

והד' אחוריים דאו"א³ וישראל סבא ותבונה, שהוא
התהו שבראשי תיבות והארץ היתה תהו למפרע,
וכמ"ש⁴ בעץ חיים שער דרושי נקודות פרק ב' ע"ש.
וכידוע בענין י"א סממני הקטרת, ד' מהם מפורשין
בפסוק נטף ושחלת וחלבנה ולבונה⁵, וז' מהם נרמזים

(1) ראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ה' וז"ל: 'הז' מלכים שמתו
בארץ אדם שהם ז' תחתונים, ועוד ד' אחוריים של חכמה ובינה
וישראל סבא ותבונה, וסודם הוא ב' אותיות אחרונות שבכח הוי' וה,
שהם גי' י"א. וכבר ידעת כי ב' אותיות אלו הם ז'ון שהם ז"ת, אמנם
עם ד' אחוריים הנז' שירדו למטה במקום ז'ון הם י"א, כמנין ו"ה,
כי כ"ז הוא בכלל ז'ון. ולכן תמצא כי לעולם אין הפגם עולה רק נגד
ז'ון, ולא בא"ו. וזהו ענין הקליפה הנקרא* תולע, הנזכר בפסוק
(שמות ל, לד) עולת תמיד, וע"ש. כי הנה הם י"א קליפות של י"א
סממני הקטרת, והם (שמות לו, יד) י"א יריעות עזים, והם י"א ארורים
הנזכר (דברים כז) בפרשת כי תבא.

והנה כ"א מ"א נקראים אדם מבחינת ארץ אדם, וי"א פעמים אדם,
גימטריא תולע. וז"ס (איכה ג, לו) לעזות אד"ם** בריב"ו אדני לא
ראה, ע"י י"א אדם אלו, שהם גימטריא לעזות, משם נמשך עיוות
הדין אל האנשים, ע"ש.

(*) ראה לקוטי תורה פרשת חוקת עמוד נח, ד. אור התורה שם עמוד
תשנ"ט. תורת מנחם התועדויות ה"תש"מ חלק ג' עמוד 1846.
(**) ובהערה שם בפרי עץ חיים וז"ל: "סופי תיבות מת"ו, ש"א אדם
מתו בסוד שבירה. נלע"ד נתן".

(2) בראשית א, ב.

(3) בענין השבירה בז' תחתונים והאחוריים דאו"א, ראה ספר מאמרי
אדמו"ר האמצעי דברים חלק א' עמוד ח ואילך. ספר המאמרים
תקס"ה חלק ב' עמוד תתקנא. ועיין לעיל קטו הערה 3. לעיל
בההקדמה כללית קודם סימן צו.

(4) שער ח. וז"ל: ואו"א נשברו ונפלו האחוריים שלהם. וזו"ן נפלו
פנים והאחוריים שלהם, והנה זהו הטעם שנרמז בפסוק (בראשית א,
ב) והארץ היתה תהו ובהו, אשר הוא מדבר בענין מיתת המלכים וכו',
נרמז בו ב' פעמים מלת תהו, א' במפורש בפסוק, וב' בר"ת למפרע
והארץ היתה תהו, והוא כנגד ב' בחי' הג"ל, כי תהו הישר המפורש
בפסוק הוא בחי' ז' מלכים שמתו ונתבטלו אפי' הפנים שלהם
הישרים, ותהו שבר"ת למפרע הוא בחי' ביטול האחוריים דאו"א, כי
כל למפרע הוא בחי' אחוריים. ע"ש.

(5) שמות ל, לד. ראה כריתות ו': "אמר רב יוחנן י"א סממנין נאמרו לו

בהתיבות סמים.

י"א ארורים, י"א⁶ יריעות עזים.

וכ"ז נכלל בשבירת המלך⁸ בל"ע⁹ דעת דתהו, כי דעת
הוא בין מוחין¹⁰ למדות, א"כ הוא כולל מוחין וכולל
מדות, ועוד זאת דעת הוא החיות דכל המדות, א"כ
במיתת ושבירת הדעת הוא ג"כ מיתת כל המלכים מאחר
שנסתלק, ומיתת המלכים גרמה לביטול האחוריים
דישראל סבא ותבונה, א"כ במיתת בלע נכלל גם ביטול
הד' אחוריים דאו"א וישראל סבא ותבונה.

והנה בל"ע גי' ק"ב, והוא הק"ב ניצוצין שנפלו
בתהו. ויש ב"י בחי' ק"ב.

למשה בסיני, א"ר הונא מאי קראה "קח לך סמים" תרי, נטף ושחלת
וחלבנה" הא חמשה, וסמים אחריני חמשה, הא עשרה, ולבונה זכה
חד, הא חד סרי".

(6) דברים כז, פסוקים ט"ז-כ. [ועיין שם רש"י פסוק כד].

(7) שמות כו, ז "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה
יריעות תעשה אותם". וכידוע עזים בחי' גבורות כמאז"ל (שבת עז).
מ"ט עזיא מסגי ברישא והדר אימרא ברישא חשוכא והדר נהורא,
ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד נו "עזים" לשון
עז" בחי' גבורה. לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. אור התורה פרשת
תרומה עמוד א'תקיב. ספר המאמרים תרכ"ט עמוד קיח ואילך.
ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סוף סימן ח, רמז במספר אמות דיריעות
עזים לבחי' גבורות ודינים.

(8) מבאר דבהמלך "בלע" כולל כל השבירה דתהו, והוא מרמז א'
בתוכן בחי' "בלע" – דעת, ב) בהגימטריא.

(9) (ראה תורה אור – הוספות – פרשת תצוה קי, ד) וז"ל: בהקדים
שרש ענין שבירת הכלים בז' מלכין קדמאין שמתו כמ"ש וימלוך
וימת כו'. שהוא בז' תחתונים בלבד ולא בגי' רישין, דבג"ר לא הי'
שבירה כלל וכמ"ש (איוב ד, כא) ימותו ולא בחכמה, שאין נפילה
ומיתה בחכמה כלל.

והנה תחלת השבירה במלך הראשון שנק' בלע הוא בחי' הדעת
ואחריי שאר המדות חו"ג ותפארת כו'. ונק' בלע ע"ד (בראשית מא,
כ) ותבלענה שבע פרות הרעות כו' ולא נודע כי באו אל קרבנה, היינו
שמבליע את הדעת דקדושה בעץ הדעת טוב ורע שהוא ק"נ משכא
דחוי' כו'. ומכסה ומסתיר על הדעת דקדושה ובענין שנאמר (שמות
ה, ב) לא ידעתי את ה', ונאמר (ישעי' א, ג) ישראל לא ידע עמי לא
התבונן. ע"ש.

וראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט ח"ב עמוד תנב.

(10) ראה תניא סוף פרק ג.

(11) פירוש: מבאר דיש ב' אופנים להחשבון מספר "קב" ניצוצין
– ראה מאורי אור ערך קב – א) ק"ב במילוי הנק' "פנים", ב)
מספר ק"ב באחוריים, וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים
בש"ס עמוד קיט, שהחילוק בין מספר במילוי (היינו בפנים), ובין
באחוריים, דבפנים היינו בחי' חסד, ואחוריים הוא בחי' גבורה, דכל
בחי' אחוריים הוא גבורה (ראה קהלת יעקב ערך עבים ב' אופנים*
במילוי ע"ב). ועיין בתורת לוי יצחק עמוד קסח ד"פנים" בגימטריא
השמות "ע"ב, ס"ג, מ"ה". ע"ש. וראה לעיל סימן צו. צח. צט,
החילוק בין השם "בלע" בחי' חסדים דקליפה, ובין השם "בעור"
בחי' גבורה דקליפה.

וזהו ד"בלע" בחי' דעת דקליפה, וממנו בא ונסתעף המדות, חסד

אותיותיהן הם ק"ב וכמ"ש בע"ח¹⁴ שער אנ"ך פ"ג ע"ש. וכמ"ש במ"א בס"ד ברשימה בקב"ק ע"ש.

והצדיק"ק¹⁵ המתקן ב' בחי' ק"ב הללו, מספרו ב' פעמים ק"ב, כי צדיק הוא ממלך הדר¹⁶ דתיקון המתקן השבירה דתהו.

והיינו ג"כ ויהודה¹⁷ עוד רד עם אל, ר"ד דוקא שמתקן הב' פעמים ק"ב שמספרם ר"ד.

ולהעיר מקרבנות שלמים דהיי"ב נשיאים שבסך הכל

א', ק"ב דמלוי¹² ע"ב ס"ג מ"ה שהוא מ"ו ל"ז י"ט. ב', ק"ב¹³ דאחוריים דהד' שמות עסמ"ב שמספר

דקליפה, וגבורה דקליפה, וד"ל.

(* וראה לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר שמות דברים עמוד צו החילוק בין "שיר" ו"שבח".

(12 פירוש: הוא הג' שמות דהוי', ע"ב, ס"ג, מ"ה, והגימטריא של האותיות המילוי — דשמות אלו — הוא מספר ק"ב, כזה:

שם ע"ב הוא: "י"ד, ה", וי"ו ה"י", אותיות המילוי הוא, "ד, י, י", = 46, מו.

שם ס"ג הוא: "י"ד, ה", וא"ו, ה"י", אותיות המילוי הוא, "ד, י, או, י" = 37, לז.

שם מ"ה הוא: "י"ד, ה", וא"ו, ה"א", אותיות המילוי הוא, "ד, או, א" = 19, יט.

ביחד 46 + 37 + 19 = 102, כמנין "קב".

ראה פרי עץ חיים שער חג המצות פרק ז' (ועתה נבאר סוד עשר מכות) וד"ל: ק"ב, הם מלויין של ע"ב ס"ג מ"ה, שהם מ"ו, ל"ז, י"ט, עולין ק"ב, והם הדינין היוצאים לחיצונים, וזה (שבת סה:) הקיטע יוצא בקב שלו ע"ש. ראה גם הביאור לקמן הערה 13.

וראה אור התורה פרשת שלח סוף עמוד תקיב ואילך וד"ל: מילוי בגי' אלקים שהוא בחי' מלכות דאצילות. המילוי הוא המכוון העיקרי, שהמכוון העיקרי של המאציל שהאציל כל העולמות הוא הכל לצורך ביי"ע, היינו שעיקר הכוונה ה' להיות דירה בתחתונים והוא שיתהוו עולמות ביי"ע שהם יש ודבר ממש ובתוך היש יומשך בחי' אין שהוא אוא"ס ב"ה. ועיין באוצר חיים [מהרח"ו ז"ל] מענין קב חרובין ומענין רוצה אשה בקב כו' שבחי' קב הוא ג"כ המילויים דע"ב, ס"ג, מ"ה, שנמשכים לנוקבא שם ב"י. שהמילוי בחי' דין אלא לפי שעי"ז נמשך ההשפעה לביי"ע וזהו המכוון העיקרי כנ"ל, ע"ש.

(13 פירוש: מבואר בעץ חיים שער אנ"ך פ"ג (המצויין כאן), דהקליפות נאחזין מבחי' אחוריים, והנה יש ארבעה שמות במילוי של שם הוי', והם, ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, ומספר כל האותיות של המילוי והאחוריים הם מספר ק"ב, והוא:

שם ע"ב: המילוי והאחוריים הוא: י"ד — י"ד, ה"י — י"ד, ה"י, וי"ו — י"ד, ה"י, וי"ו, ה"י — (26 אותיות).

שם ס"ג: המילוי והאחוריים הוא: י"ד — י"ד, ה"י — י"ד, ה"י, וא"ו — י"ד, ה"י, וא"ו, ה"י — (26 אותיות).

שם מ"ה: המילוי והאחוריים הוא: י"ד — י"ד, ה"א — י"ד, ה"א, וא"ו — י"ד, ה"א, וא"ו, ה"א — (26 אותיות).

שם ב"ן: המילוי והאחוריים הוא: י"ד — י"ד, ה"ה — י"ד, ה"ה, וי"ו — י"ד, ה"ה, וי"ו, ה"ה — (24 אותיות).

סך הכל, 26 + 26 + 26 + 24 = 102, מספר ק"ב.

ראה אור התורה שיר השירים עמוד רג וז"ל: להבין איך תוכל השפע דקדושה לירד בירידת המדרגה כ"כ למטה אל החיצונים ממש. . . איך תוכל השפע לירד כל כך למטה אליהם אשר אין לה כלי שיכיל אותה שתתלבש שאין השפע דקדושה ממקום גבוה מאד נעלה יכולה להתלבש בחיצוניות וקליפות אשר לא יגורך רע כתיב.

הענין הוא ע"ד דאיתא בעץ חיים שער אנ"ך פ"ג בפ' המשנה פ"ו דשבת* הקיטע יוצא בקב שלו. . . בקב שלו הם האחוריים של הד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן שיש בהם ק"ב אותיות ונק' קב חרובין שנשארו חרובין ויבשין אבל מן השמות עצמן אינן יכולים להתפרנס כו' ועיין מזה באוצר חיים [מהרח"ו ז"ל] שזהו ענין המלך הראשון מו' מלכין דתהו בלע גימט' קב כו', ועיין במאמר הפסיעות מהרח"ו שנדפס בסוף ספר חסד לאברהם.

(* שבת דף סה, ב "הקיטע יוצא בקב שלו" פירוש: אדם שנקטעה רגלו, עושה כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו והוא נסמך עליו, ומש"ה יוצא בקב שלו בשבת, דמנעל ידי' הוא ע"ש.

וביאור הענין הנה פי' קב הוא כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום בו ראש שוקו בתוכו ומשום הכי יוצא בקב שלו דמנעל ידי' הוא, והנה ההפרש בין דריסת הרגל ממש לרגל עץ הלזו הוא שהרגל ממש הוא המנשאת ומעמידו ומוליכו ממקום למקום, משא"כ רגל זו של עץ אינה מנשאה את האדם מעצמה כי אם אדרבה הקיטע הוא מנשא ומגביה אותה בכוחו ואחר שאין בה חיות רוחני כלל כ"א הוא דומם ממש שאינה ממהות בחי' עצמיות רגל האדם כלל ואעפ"כ הקיטע עומד עליה והולך עליה ממקום למקום רק הוא המגביה ומנשאה אותה ממקום למקום כו'.

כך עד"מ למעלה כשמצטרך לירד השפע שלמעלה מעלמא דחירו שהוא חירות לכל שמשם תרד השפע לכולם (בחנם בלא מצות) אל החיצונים שרש עובדי כוכבים שלמטה שאין יכולה השפע להתלבש בכלים דקדושה ממש לירד אליהם מאחר שאין להם כלים כלל לכך היא תתלבש בכלי אחרת שאינה ממהות הכלים דקדושה כלל וע"י הכלים ההיא תשפיע השפע עליהם, והיינו ענין הנזכר במשנה הקיטע יוצא בקב שלו כו', ע"ש. ועיין אור התורה ענינים עמוד כז).

[ועיין ביאור שם, שזהו"ע ק"ב חרובין אשר זה ה' מיתה וחרבן של המלכים שמלכו בארץ אדום ומתו, וראה אור התורה נ"ך עמוד שפ"ז. ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סימן יב. רל"ט].

(14 שער יט.

(15 "הצדיק" בגי' "הדר", ומרמז כאן, דהמלך השמיני "הדר" מתקן השבירה דתהו, ועיקר השבירה ה' ע"י מלך הראשון "בלע" (דהוא בחי' דעת, החיות דכל המדות רעות), ובלע בגי' ק"ב, ויש ב' בחי' "קב", כנ"ל — הפנים והאחוריים —, וב' פעמים ק"ב בגי' "צדיק". נמצא דהמלך השמיני הדר" (בגי' הצדיק"ק) ממנו התחיל התיקון דב' פעמים ק"ב בגי' צדיק".

(16 פירוש: המלך השמיני הוא הדר" ולא כתיב בו מיתה, שהוא מתקן השבירה ד' מלכי דתהו.

(17 הושע יב, א. הנביא הושע הוכיח העשרת השבטים, ואומר (שם) "סִבְבֵּנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמֶרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל" (ופרש"י: סבבני, בכחש ובמרמה, אפרים ובית ישראל מלכי עשרת השבטים וכל העם — וממשיך הכתוב — אבל יהודה עודנו) "ויהודה עוד רד עם אל" מושל עוד ביראת אלקים: וד, כמו (במדבר כד) וירד ביעקב, עוד מלכיהם — דיהודה — עם הקדוש ברוך הוא. ע"ש.

וזהו שמרמז כאן "ויהודה עוד רד", דבנוסף להפירוש הפשוט "רד" לשון ממשלה, מרמז גם בהגימטריא, שמבכר ומתקן הגי' ד"רד" (204), הב' פעמים ק"ב הנ"ל.

היו ר"ד¹⁸, לרמז ששעשו שלום והתכללות בהב' פעמים ק"ב הללו שהם בבחי' פירוד, וע"ד¹⁹ ורב שלום בניך, שעושים מורב בחי' רבוי ופירוד, בחי' שלום והתכללות,

ועיין בלקו"ת²⁰ בד"ה וכל בניך והביאור ע"ש. ובכל נשיא הי' טו"ב²¹, היפך דרע דתהו.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שכא

(18) במדבר ז, פח: "וכל בקר זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אלים ששים עתדים ששים כבשים בני שנה ששים" – סך הכל 204 קרבנות שלמים מספר "רד".
(19) ישעי' נד, יג.

(20) לקוטי תורה פרשת ראה כט, א.

(21) במדבר ז, יז: "ולזבח השלמים בקר שנים אלים חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה", סך הכל י"ז קרבנות שלמים בגי' טו"ב.

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

1 איל נזיר קודם, שכן יש עמו דמים אחרים – שיחד עם האיל שהוא
2 שלמים מקריבים גם חטאת ועולה, ואילו התודה קרבה לבדה.
3 תא שמע, ששינוי בברייתא, זו קודמת לזו – התודה קודמת לאיל
4 נזיר, משום שזו – התודה מעונה ארבעה מיני לחם, וזו – הקרבת
5 איל נזיר אינה מעונה אלא שני מיני לחם.
6 שנינו במשנה: השלמים קודמין לבכור בו' מפני שהן טעונין מתן
7 ארבע (וסמיכה) ונסכים ותנופת חזה ושוק. מקשה הגמרא: אדרבה,
8 בכור יהיה קודם לשלמים, שכן קדושתו של הבכור היא משעה
9 שיוצא מרחם אימו, ואילו השלמים קדושים רק משעת הקדשתם,
10 ועוד, שהבכור נאכל רק לכהנים, והשלמים נאכלים לכל אדם.
11 מיישבת הגמרא: אפילו הכי, השלמים שיש בהם מצות יתירות,
12 עדיפי – עדיפים.

13 שנינו במשנה: הבכור קודם בו' למעשר מפני שקדושתו מרחם
14 ונאכל לכהנים. מקשה הגמרא: אדרבה, מעשר בהמה יהיה קודם
15 לבכור, שכן מקדש – המעשר יכול לקדש גם את הבהמה שלפניו
16 ושלאתריו, שאם בשעה שמנה את הבהמות קרא לבהמה
17 התשיעית ולבהמה האחת עשרה בשם 'עשירית', גם הן קדושות.
18 מיישבת הגמרא: אפילו הכי, קדושה מרחם שיש לבכור, עדיפה.
19 שנינו במשנה: מעשר קודם לעופות בו' מפני שהוא זבח ויש בו
20 קדשי קדשים דמו ואימוריו. מקשה הגמרא: אדרבה, עופות קדמי
21 – יהיו קודמים למעשר בהמה, שכן קרבן העוף הוא כולו קדשי
22 קדשים, ואפילו בשר העוף הנאכל לכהנים, ובמעשר בהמה רק
23 הדם והאימורים הם קדשי קדשים, ולא הבשר הנאכל לבני אדם.
24 מיישבת הגמרא: אפילו הכי, המעשר שהוא מין זבה, עדיף.

25 הגמרא מביאה ראייה ממשנתנו לדין שאמר רבינא בר שילא: אמר
26 רבינא בר שילא, אימורי – האיברים הקרבים על המזבח מקרבנות
27 שהם קדשים קלים, שיצאו – שהוציאום מהעזרה לפני זריקת
28 הדמים של הקרבן על המזבח, האימורים פסולין ואינם קרבים.
29 ותנא תונא – וממה ששנה התנא שלנו יש ראייה לדבריו, ששנינו
30 'המעשר קודם לעופות מפני שהוא זבח וישנו קדשי קדשים דמיו
31 ואימוריו', ויש לשאול, בשלמא – מובן הדבר שנקט התנא
32 'אימורין', משום שליתנהו – אין אימורים בעופות, והרי זו מעלה
33 במעשר על העוף. אלא מה שנקט התנא 'דמו' אינו מובן, שהרי דם
34 מיהא איתיה – גם בעופות נזרק הדם על המזבח, ואין זו מעלה
35 למעשר על העוף.

36 אלא, לאו קא משמע לן – במה שנקט 'דמו' בא התנא ללמד,
37 שהאימורין שעליהם מדובר כאן הם פי דמו – כמו הדם שעליו
38 מדובר, מה – כשם שלגבי דמו של המעשר מדובר כאן לפני זריקה,
39 אף לגבי האימורין מדובר קודם זריקה, וקא קרי להו – והמשנה
40 מכנה את האימורים הללו 'קדשי קדשים', ואם כן, מה – כשם
41 שדמו מופסל (נפסל) ביוצא קודם הזריקה, שהרי נקרא 'קדשי
42 קדשים', אף אימורין קודם זריקה מופסל ביוצא, שהרי נקראים
43 'קדשי קדשים', כדברי רבינא בר שילא.
44 הגמרא מנסה להביא ראייה נוספת לדין זה: נימא מפיני ליה – האם
45 נאמר שיש ראייה לדבריו, שלגבי הקשר הנאכל לבעלים מקרבנות
46 שהם קדשים קלים, שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקת הדמים, רבי יוחנן
47 אמר שהוא כשר ומותר לאכלו, וריש לקיש אמר שהוא פסול
48 ואסור לאכלו. ומבאר הגמרא, רבי יוחנן אמר שהוא כשר ואינו
49 נפסל ביציאה מהעזרה, הואיל וסופו לצאת מהעזרה אחרי
50 הזריקה, שהרי מותר לאכלו בכל ירושלים. וריש לקיש אמר שהוא
51 פסול, אף שסופו לצאת, משום שעדיין לא הגיע זמנו לצאת, שהרי
52 כעת הוא עדיין אסור באכילה. ומדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי
53 – לא נחלקו, אלא בבשר הנאכל לבעלים, שבוז מכשיר רבי יוחנן,
54 משום שסופו לצאת, אבל באימורין שיצאו קודם זריקה לא נחלקו,
55 וגם רבי יוחנן מודה שפסולים, שהרי אין סופם לצאת, ואם כן כולם
56 סוברים כרבינא בר שילא.

57 דוחה הגמרא: הוא תיין, דבאימורין שיצאו קודם זריקה נמי פליגי
58 – גם נחלקו, ודעת רבי יוחנן שהם כשרים, משום שקודם זריקה
59 אינם נקראים 'קדשי קדשים', ואינם נפסלים ביוצא. והא דקא
60 מיפלגי – ומה שנקטו מחלוקתם בבשר ולא באימורים, כדי להודיע
61 כחו דריש לקיש – ללמד את החידוש שבדבריו, דאפילו לגבי הבשר
62 דסופו לצאת, אמר שאם יצא קודם זריקה פסול, הואיל ועדיין לא
63 הגיע זמנו לצאת, וכל שכן לגבי האימורים שאין סופם לצאת.
64 הגמרא מנסה לתלות דין זה במחלוקת תנאים: לימא בתנאי – האם
65 נאמר שדין זה שני במחלוקת תנאים, ששנינו במשנה (מעילה ה),
66 אימורי קדשים קלים שיצאו מהעזרה לפני זריקת דמים, רבי אליעזר
67 אומר, אין מוצלין בהן – הנהגה מהם. אפילו לאחר זריקת הדם,
68 אינו עובר באיסור מעילה, משום שהזריקה אינה מועילה לקבוע
69 אותם למעילה,

תכלית הנישואין, וכמאמר רז"ל¹⁰ "תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים". והיינו, שהוא וכל עשיותיו הם כלי שבטל ומתאחד להענין שבתוך הכלי.

ב. הגם שמעלת העבודה דנישואין היא נעלית הרבה יותר מאשר העבודה דאירוסין, מכל-מקום יש מעלה בעבודה דאירוסין על העבודה דנישואין:

יכול אדם לחשוב, שכיון שהגיע לעבודה דנישואין, הרי הוא כבר צדיק גמור, ואינו זקוק עוד לעזר הקב"ה¹¹, הוא כבר בעל המיפר בפני עצמו ואינו זקוק להאב.

אבל האמת היא, שכאשר ה' משיהו שאמר כן¹², אזי ידעו מיד שאינו "בר כוכבא", "דורך כוכב מיעקב"¹³, אלא "בר כוזיבא". ושם דובר אודות מלחמה בגשמיות, ומכל-שכן בנוגע למלחמה ברוחניות.

וזוהי המעלה דארוס, עבודה דאירוסין, על עבודה דנישואין – הגם שמצד עצמו הוא למטה יותר, אבל המעלה בזה היא, שמיפר ב"שותפת" דאב¹⁴. הוא הולך בכחו של הקב"ה, וכאשר הולכים בכחו של הקב"ה, אזי סרות כל ההגבלות, וביכולתו להגיע למקום כזה שמצד עצמו לא ה' יכול להגיע אליו.

תהו קדם לתיקון, ומתהו נלקחים הדברים גשמיים עם היצר הרע שאקדימי¹⁵ טעניתא¹⁶. הנה מצד כח עצמו אינו מיפר בקודמין; הוא לא 'מגיע' בתהו, ובמילא אין לו גם את הכח לברר את הענינים שנלקחים מתהו.

אבל על ידי זה שמיפר ב"שותפת" דאב¹⁷, שאצל הקב"ה לא קיימת ההגבלה דקודמין, תהו שקדם לתיקון – נותן הוא כח גם להארוס, ש'גיע' בתהו, וינצח את היצר הרע שאקדימי¹⁸ טעניתא, על ידי זה שהקב"ה עוזרו – יכול ל¹⁹. זוהי נתינת כח לברר את הניצוצות דתהו שישנם בדברים הגשמיים. וזוהי הענין דהפרת נדרים – היתר ונתינת כח בעבודת הבירורים בדברים הגשמיים¹⁷.

ונקודת הענין:

ככל שנמצאים במדריגה נעלית, אפילו כאשר אווזים בעבודה דנישואין¹⁸ – צריכים לדעת, שאי אפשר ללכת בכח עצמו ("מיטן איגענעם כח"), אלא צריכים תמיד להתקשר עם למעלה ממנו, מתוך ידיעה שישנם ענינים נעלים יותר, בעילוי אחר עילוי, שעדיין לא הגיע אליהם, ובענינים אלו הרי הוא עדיין בהתחלת העבודה.

ל, ד – ואשה כי תדור נדר לה' ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה

ביאור מעלת הארוס לגבי בעל, ומבאר בזה דגם לע"ל יהי ענין האמונה, וכן דמשיח יהי רב ומלך ביחד וכו'

א. בפרשת מטות מדובר אודות נדרים ואודות עקירת נדר, שיש בזה ג' אופנים: על ידי חכם שעוקר את הנדר למפרע¹, על ידי אב ובעל שמפירים את הנדר מכאן ולהבא². ובבעל גופא ישנם ב' זמנים, קודם הנישואין ולאחרי הנישואין: ארוס ובעל, לשניהם יש זכות של הפרת נדרים, אלא שישנם חילוקי דינים בין ארוס לבעל.

לכאורה מסתבר שהבעל יש לו כח וזכות יותר מארוס, ומכל-מקום מצינו בדין הפרת נדרים, שיש מעלה בארוס לגבי בעל:

הדין הוא ש"אין הבעל מיפר בקודמין"³, הנדרים שנדרה קודם הנישואין אינם שייכים לבעל. ולעומת זאת, בארוס הדין הוא ש"מיפר בקודמין"⁴.

אחד ההסברים בזה הוא – לפי שארוס אינו מיפר בפני עצמו, אלא יחד עם האב, ד"נערה המאורסה אבי" ובעלה מפירין נדרי⁵, וכיון שאצל האב לא שייכת ההגבלה דקודמין, הרי זה גורר גם את הארוס, שגם אצלו אין הגבלה ומיפר בקודמין. משא"כ הבעל שמיפר בפני עצמו, שהרי "נתרוקן רשות אבי"⁶, ונעשה מציאות לעצמו, במילא ישנן ההגבלות שלו.

הענין בזה בעבודה הוא:

בעבודת ה' ישנם שני אופני עבודה: העבודה דאירוסין והעבודה דנישואין. הגם שכללות זמן הגלות נמשל לאירוסין ודוקא לעתיד לבוא יהי ענין הנישואין⁷, הנה בפרטיות יש בזמן הגלות גופא המדריגה דאירוסין והמדריגה דנישואין.

העבודה דאירוסין היא – "דאסר לה אכולי עלמא"⁸. האדם נעשה מנותק מהעולם. עבודתו לא פעלה עד כדי כך שיהי' במדריגה ד"ודבק גו" והיו לבשר אחד⁹, להיות מאוחד עם אלקות, הוא עדיין לא נתאחד עם אלקות, אבל מעניני העולם כבר יצא.

העבודה דנישואין היא – "והיו לבשר אחד". האדם נעשה מאוחד עם אלקות, עד שמוליד בדומה לו, שזהו

10) פירוש רש"י ריש פרשת נח. בראשית רבה פ"ל ו.

11) העיקר הוא שהקב"ה לא יעזור ללעומת זה, ואם רק הקב"ה לא יעזור ללעומת זה, אזי ינצח כבר גם ללא העזר של הקב"ה... (מהנחה בלתי מוגה).

12) ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. ובבלי – גיטין נז, א. סנהדרין צג, ב.

13) בלק כד, יז.

14) עיין לעיל הערה 4.

15) ראה זהר חלק א קעט, ב.

16) ראה סוכה נב, ריש עמוד ב. ושם נתבאר.

17) ראה ד"ה להבין ענין הנדרים דשבת פרשת מטות תשי"ד פ"ו (תורת מנחם – התנועותיות חלק יב עמוד 133 ואילך). ושם נסמן.

18) והרי עומדים אנו בפרשת "מסעי", וכבר עברנו כמה וכמה מסעות, כך, שיכול להיות שבענינים מסויימים עומדים כבר במדריגת נישואין (מהנחה בלתי מוגה).

1) כתובות עד, ריש עמוד ב.

2) ראה נזיר כא, ב ואילך. אנציקלופדי' תלמודית ערך הפרה ס"א (כרך י"ד עמוד קיג ואילך). ושם נסמן.

3) נדרים סז, סוף עמוד א. שולחן ערוך יורה דעה סימן רלד סעיף לה.

4) שם, סוף עמוד ב. שולחן ערוך שם ס"ה.

5) שם סו, סוף עמוד ב. שולחן ערוך שם.

6) ראה שם סח, א ובפירוש רש"י ("ד"ה נתרוקנה").

7) ראה שמות רבה ספט"ו. הובא בלקוטי תורה פרשתנו (מטות) פ, ג.

8) קידושין ב, ריש עמוד ב.

9) בראשית ב, כד.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מטות

שבמשיח יהיו ב' הענינים, היינו, שתהי' השפעה פנימית, שבה יהי' ענין הראי', ויהי' גם ענין של רוממות, שבה יהי' ענין האמונה.

ועל־דרך־זה הוא גם במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות – שגם כאשר נמצאים במדרגה דנישואין, ישנם ענינים נעלים יותר שלגביהם נמצאים במדרגה דאירוסין]. ועל־די־זה שמתקשרים עם דרגא שלמעלה ממנו, מתוך ידיעה שעדיין אינו מוכן, כיון שישנם ענינים שהם בעילוי אחר עילוי – אזי גורר ה"אב" עמו גם את ה"ארוס", ומתבטלות אצלו כל ההגבלות, ו"מיפר בקודמין".

לקוטי שיחות חלק ב עמוד 612 ואילך – תורת מנחם התועדויות חלק יז עמוד 126

[ועל דרך¹⁹ שיהי' לעתיד לבוא, שגם אז יהי' אצל בני ישראל ענין האמונה – דלכאורה אינו מובן: כיון שאז תהי' ראי' באלקות, למה יצטרכו לענין האמונה? אך הענין הוא, שגם אז יתגלו ענינים נעלים יותר מהענינים שיהיו באופן של ראי', ובנוגע לענינים אלו יהי' צורך ענין האמונה²⁰.

וזהו שמצינו בנוגע למשיח ש"איהו רב ואיהו מלך"²¹, ולכאורה, הרי רב ומלך הם ב' הפכים, ש"רב" ענינו השפעה בקירוב, ו"מלך" ענינו רוממות וריחוק? אך הענין הוא,

(19) המוסגר בחצאי ריבוע – מהנחה בלתי מוגה.

(20) ראה לקוטי תורה ואתחנן, סוף עמוד א ואילך. ובכמה מקומות.

(21) ראה ספר המצוות להצמח־צדק מצוות מינוי מלך פרק ג (דרך מצותיך קי, ב ואילך). ובכמה מקומות.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

שמחוצה לו, אלא את מה שבתוכו. אבל הדעה השניה סוברת שהכלי מקדש את כל המונח בו, אף את העולה מעל שפתו. **בְּמִתְנִיתָא תָּנָא** – בברייתא שנינו, **אֵין כָּלִי שֶׁרַת מְקַדְּשִׁין אֱלָא כְּשֶׁהֵם שְׁלִמִין** ולא מנוקבים, וּמְלָאִים – ובאופן שיש בהם את מלוא השיעור הנצרך לאותו הדבר, וּמְתוּבָן – ומקדשים רק את הנכנס בתוך הכלי ממש, ולא את העולה מעל לשפת הכלי, וּבְפָנִים – ואינם מקדשים אלא בעזרה. הגמרא מבארת באיזה אופן סוברת הברייתא שאין כלי שרת מקדשים אלא כשהם 'מלאים': **אָמַר רַבִּי אִסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** חכמים בברייתא שאין כלי שרת מקדשים עד שיהיה בהם את כל השיעור הנצרך לאותו הדבר, **אֱלָא כְּשֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף עוֹד** על מה שבתוך הכלי ולהשלימו לשיעור, **אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף** עליו לאחר מכן עד שיהיה בו כפי השיעור הנצרך לאותו הדבר, **אִזִּי רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן קוֹדֵשׁ**, כלומר, כל הנכנס לתוך הכלי מתקדש, אף שעדיין אין בו את השיעור הנצרך.

תָּנָא נְמִי הָכִי – שנינו כן בברייתא, כדברי רבי אסי אמר רבי יוחנן, נאמר לגבי קרבנות הנשיאים (שם) **שְׁנֵיהֶם מְלָאִים סוּלָת, אֵין מְלָאִים** – אין כוונת הכתוב שהיו הכלים מלאים סולת עד שפתם, **אֱלָא שְׁלִמִין** – שהיו בהם עשרונים שלמים של סולת, ולא היה שיעורם חסר. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִמְתִּיתִי** נאמר דין זה שאינם מקדשים אלא כשיש בהם שיעור מלא. **בְּמִן שְׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף** על מה שבכלי, **אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף** עליו, **אִזִּי רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן קוֹדֵשׁ**, כלומר, כל הנכנס לתוך הכלי מתקדש. שנינו במשנה: **אֵין כָּלִי הֵלַח מְקַדֵּשׁ [וכו']** את היבש. הגמרא מבארת לענין אלו דברים נאמר דין זה: **אָמַר רַבִּי, וְאִתִּיתָא** – ויש אומרים שמימרא זו אמרה רב אסי, דין המשנה שכלי הלח אינם מקדשים את היבש, הוא דווקא לענין שאין מְקַדְּשִׁין אותו לִיקָרֵב על גבי המזבח, **אֲבָל מְקַדְּשִׁין** הם אותו לִיפְסֹל – שמעתה דינו של דבר יבש זה ששהה בכלי לח בקדשים, ואם יצא חוץ לקלעים או נגע בו טבול יום או מחוסר כיפורים הרי זה פסול. **אִיבָא דְּמִתְנִי לָהּ אָהָא** – יש השונים דין זה לענין אחר. שנינו בתוספתא, **אֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת, וְנִסְכִּים, וּמִנְחַת נִסְכִּים שֶׁל בְּהֵמָה, וּבִיבּוּרִים, מִן הַקְּדוּשָׁה** – מן תרומה שנתערבה בחולין, אף שמוותרת לכהנים, לפי שאסורה לישראלים באכילה, ואין מביאים מנחות ונסכים לבית המקדש אלא מדבר המותר לכל ישראל. **וְאֵין צָרִיד לֵאמֹר** שאין מביאים את כל אלו מְקַרְלָה וּבְלָאִי הַקָּרֶם האסורים

באכילה והנאה אף לכהנים. **וְאִם הָבִיא מהם, לֹא קָדֵשׁ** – לא נתקדש. ועל כך **אָמַר רַבִּי, וְאִתִּיתָא** – ויש אומרים שאמר זאת רב אסי, אם הביא מן המדומע או מערלה וכלאי הכרם, **לֹא קָדֵשׁ** לִיקָרֵב על גבי המזבח, **אֲבָל קָדֵשׁ לִיפְסֹל** – שמעתה דינם בקדשים ואינם יוצאים לחולין, וטעונים שריפה. הגמרא מביאה ברייתא המפרשת דינים שונים בהלכות כלי שרת: **תָּנִי רַבִּנָן בְּבֵרִיתָא, כָּלִי קָדֵשׁ שְׁנֵיקְבוּ** – נעשה בהם נקב, **אֵין מְתִיבִין אוֹתָן** – אין מתיכים את הכלי סביבות הנקב כדי לסותמו, כפי שהדרך לעשות בכלים שניקבו, **וְאֵין מְתִיבִין לְתוּבָן אָכֵר** – וכן אין מתיכים לתוך הנקב עופרת כדי לסותמו, אלא מתיכים אותו כולו ועושים ממנו כלי חדש. וטעם הדבר, לפי שאין עניות במקום עשירות, שאין זו מידת דרך ארץ לתקן כלים שבורים ולהשתמש בהם במקדש. וכן אם נִפְגְּמוּ הכלים **אֵין מְתִיבִין אוֹתָן, סָבִין שְׁנִפְגָּם** חודה **אֵין מְשַׁחֲוִין אֶת פְּגִמָּתָהּ** כדי לחדדה. ואם נִשְׁמְטָה הסכין מקֶהָ, **אֵין מְחִזְוִין אוֹתָהּ** למקומה. **אָבָא שְׁאֵיל אוֹמֵר, סָבִין מְתִיבִין הָיְתָה בְּמִקְדָּשׁ** – שהיה דרכה להיפגם בפגמויות דקות, ועל ידי כך היתה מטריפה את הקדשים שנשחטו בה, **וְנִמְנִי** – נאספו למניין **עֲלֵיהּ הַכֹּהֲנִים, וְנִגְזְרָה**. הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין בגדי כהונה: **תָּנִי רַבִּנָן בְּבֵרִיתָא, בְּגָדֵי כְהוֹנָה אֵין עוֹשִׂין אוֹתָם מְעֵשָׂה מְעֵשָׂה אֱלָא מְעֵשָׂה אֲוֶרָה**, כלומר, אין אורגים מתחילה יריעות בד לצורך הבגד ולאחר מכן מחברים אותן במחט לבגד אחר, אלא אורגים מתחילה את הבגד בשלימותו, **שְׁנַאמֵר** (שמות כח לב) **מְעֵשָׂה אֲוֶרָה, ואם נִתְעַלָּו** – נתלכלכו הבגדים, **אֵין מְכַבְּשִׁין אוֹתָם לֹא בְּנֶתֶר, וְלֹא בְּאֶהֱלִי** – מיני סממנים המסירים את הלכלוך מן הבגדים, לפי שאין זו דרך עשירות, אלא גוונים אותם לצורך עשיית פתילות. מקשה הגמרא: מדברי הברייתא שאין מכבשים אותם לא בנתר ולא באהל יש לדייק, **הָא בְּמִין מְכַבְּשִׁין** – שבמים לבד מותר לכבסם, וכיצד יתכן הדבר, הרי מאחר וטעם האיסור הוא שלא לנהוג בהם מנהג עניות, מדוע מותר הכיבוס במים, ואדרבה, אם זקוקים הם לכיבוס לא יועילו המים להוריד את כתמייהם לגמרי, ונמצא שכיבוס על ידי מים גרוע מכיבוס על ידי נתר ואהל. מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי, הָכִי קָאמֵר** – כך היתה כוונת הברייתא לומר, בגדי כהונה שהוֹנְעוּ בְּמִין – שנתלכלכו מעט, באופן שלא הוזקקו אלא לכיבוס במים כדי להסיר כתמייהם, **אִזִּי מְכַבְּשִׁין אוֹתָן** אפילו בְּנֶתֶר וְאֶהֱלִי – במיני סממנים, מאחר שאין דינם כמלוכלכים,

♦ יום ראשון כ"ה תמוז ♦

ל (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

בומליל משה עם רישי שבטאי לבני ישראל למימר דין פתגמא די פקיד יי:

"זה הדבר", מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "דבר אל אהרן וגו'" אף זו נאמרה לכלן. **זה הדבר** • (ספרי) משה נתנבא (שמות יא) ב"זה אמר ה' פחצות הלילה". והנביאים נתנבאו ב"זה אמר ה'", מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספרי. נדריס עז). דבר אחר: זה הדבר - מעוט הוא, לומר שהחכם בלשון "התרה", ובעל (ואב) בלשון "הפרה" כלשון הכתוב כאן, ואם חלפו - אין מתר ואין מופר.

ה"י" ראשי המטות • חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה, ואחר-כך לכל בני ישראל. ומניין שאף שאר הדברות כן? תלמוד לומר (שמות לד): "וישבו אליו אהרן וכל-הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם: ואחר-כן נגשו כל-בני ישראל". ומה ראה לאמרה כאן? למד, שהפדת נדרים ביחיד ממחה, ואם אין יחיד ממחה - מפר בשלשה הדיוטות. (ב"ב קכ) או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד? נאמר כאן "זה הדבר", ונאמר בשחוטגי חוץ (ויקרא יז)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך ב עמ' 693)

שזה הדבר, אלא הוא תלוי במצבו האישי המדיק של כל יחיד ויחיד, מוכן שההחלטה הסופית צריכה לבא מנשיא; רק הוא בכוחו לקבע בברור אם עבודה זו מתאימה לאדם מסוים זה, אם לאו.

וידבר משה אל ראשי המטות (ל, ב) ההכרעה במה לנדר ובמה טוב שלא לנדר, חובת לבא דוקא מנשיא - "ראשי המטות". הנודר נדרו ומפריש את עצמו מדבר מסוים, עושה כן בגלל חשש שההתעסקות באותו דבר עלולה להורידו מדרגתו. ומכיון שענין זה אינו

גבר ארי ידר נדר גדל יי או יקנים קנים למסר אסר על נפשה לא יבשל פתגמה ככל דיפוק מפומה יעבד:

(ג) אִישׁ כִּי־יִדַּר לְדַר לַיהוָה אוֹ-הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאָסוּר אִסּוּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הַיֵּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:

תלמוד לומר "לאסור אסר" - לאסור את המתר, ולא להתיר את האסור. לא יחל דברו • כמו "לא יחלל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

ה"י" נדר • האומר: הרי עלי קונם, שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני. יכול אפלו נשבע שיהיה נבלות, אני קורא עליו "ככל-היצא מפיו יעשה"?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת מטות נדך יג)

זו, נאמרה להם פרשת הפרת נדרים, שגם תוכנה היא העבודה עם הענינים הגשמיים פנ"ל.

אמנם מכיון שבפועל כתוב גם בפרשה זו עצם הדין של נדרים - וגם זה נאמר להם סמוך לכניסתם לארץ ישראל ולהתעסקותם בענינים הגשמיים - מוכן שגם בזה יש הוראה באופן העבודה הלז:

נקודת ענין נדרים הוא "לא יחל דברו" - הינו ש"לא יעשה דבריו חולין" - וזהו אופן העבודה בענינים הגשמיים, לפעול שגם "דבריו" הגשמיים לא יהיו "חולין", אלא

ההפרש (העיקרי) שבין עבודת בני ישראל במדבר לעבודתם בארץ ישראל הוא בזה, שבמדבר לא היו עסוקים בענינים גשמיים, שהרי היו ניזונים שם מ"לחם מן השמים" - מן, ושתו מים מבארה של מרים, וגם לא היה להם להתעסק באספקת לבושים, כי בגדיהם גדלו עמם; מה שאין כן בארץ ישראל הוצרכו לעסוק במלאכת החרישה וזריעה וכו' - ודוקא עבודה זו היא, פנ"ל, תכלית הפונה העליונה: לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ולכן כשעמדו להכנס לארץ ישראל ולהתעסק בה בעבודה

ספורנו

השם. אבל האשה שאינה ברשות עצמה, לא תהיה מחללת אם יפר המפר. תורה ג

וחללת" (ויקרא יט, יב), היתה הבונה שהאיש הנודר או נשבע "לא יחל דברו", כי בחללו דברו הוא מחלל את

ל (ב) וידבר משה אל ראשי המטות.. זה הדבר אשר צוה ה', כשאמר בהר סיני "ולא תשבעו בשמי לשקר,

איש לאשתו בין אב לבתו" - כי כל אחד ואחד מבני ישראל הוא בדוגמת "אשתו" של הקב"ה, ו"בתו" של הקב"ה, ויבדאי שהקב"ה נותן לו הכח לפעול עבודה זו, ולמלאות רצונו לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

להמשיך בהם קדושה. ומכיון שהוראה זו נרמזת בענין הנדרים עצמם, הרי מובן שלכל אחד ואחד ישנו הכח לעבודה זו, גם למי שלא הגיע לדרגת הפרת נדרים, והטעם על זה כתוב להלן: "בין

(ד) ואִשָּׁה כִּי־תִדְרֶה נָדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אֶפֶר אָבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ:

רבותינו: בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין: אם ידעה לשם-מי נדרה ולשם-מי הקדישה - נדרה נדר. בת י"ב שנה ויום אחד אינה צריכה להבדק.

כ"י • בבית אביה • (ספרי) ברשות אביה, ואפלו אינה בביתו. בנעריה • ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין נדרה נדר, והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה. ואי זו היא קטנה? (נדה מ"ה ב) אמרו

ה' וישמע אביהא ית נדרה ואסרה די אסרת על נפשה וישתוק לה אביהא ויקומון כל נדרהא וכל אסרי די אסרת על נפשה יקומון:

(ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחְרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶפֶר אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

וואם אעדי אביהא יתה ביומא דשמע כל נדרהא ואסרהא די אסרת על נפשה לא יקומון ומן קדם יי' ישתוק לה ארי אעדי אביהא יתה:

(ו) וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעָהּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ:

(י): "וידעתם את-תנואתי" - את אשר סרתם מעלי. וה' יסלח-לה • במה הכתוב מדבר? באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה לה, והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומשקאה למתים, זו היא שצריכה סליחה, ואף-על-פי שהוא מופר. ואם המופרים צריכים סליחה, קל-וחמר לשאינן מופרים • (ספרי).

כ"י • ואם-הניא אביה אתה • אם מנע אותה מן הנדר, כלומר שהפר לה. "הנאה" זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר: "ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר", הרי אומר: "הנאה" זו הפרה. ופשוטו: לשון מניעה והסרה; וכן (לקמן לב) "ולמה תניאון", וכן (תהלים קמא): "שמן ראש אל-יני ראשי", וכן (לעיל

וואם מהיה תהוי לגבר ונדרהא עלה או פרוש ספותהא די אסרת על נפשה:

(י) וְאִם־הִיוּ תֵּהִיל לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלָיו או שפתיה אשר אסרה על-נפשה:

ולא הפר הבעל, או הפר הבעל ולא הפר האב, הרי זה אינו מופר, ואין צריך לומר אם קים אחד מהם. ונדריה עליה • שנדרה בבית אביה, ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו.

כ"י • ואם-היו תהיה לאיש • (נדרים טז) זו ארוסה; או אינו אלא נשואה? כשהוא אומר: "ואם בית אישה נדרה", הרי נשואה אמונה, וכאן בארוסה; וכאן לחלק בה, שאביה ובעלה מפירין נדריה. הפר האב

ח וישמע בעלה ביומא דשמע וישתוק לה ויקומון נדרהא ואסרהא די אסרת על נפשה יקומון:

(ח) וְשָׁמַע אִישׁ בְּיוֹם שָׁמְעָהּ וְהַחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ:

כ"י • ושמע אישה וגו' • הרי לה, שאם קים הבעל, שהוא קים.

(ט) וְאִם בַּיּוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יָנִיא אוֹתָהּ וְהָפֹר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:

כ"ט - וְהָפֹר אֶת־נִדְרָהּ • יָכוֹל אָפְלוּ לֹא הָפֵר הָאֵב? תִּלְמוּד לומֵר "בַּנְעֲרִיָּה בֵּית אָבִיהָ" - כָּל שְׂבֻעוֹרִיָּה, בְּרִשּׁוֹת אָבִיהָ הִיא (קִירוּשִׁין יג).

(י) וְגִדֵּר אֶלְמָנָה וְגִרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ:

כ"י - כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ • לִפִּי מִן הַנְּשׂוֹאִין הַכְּתוּב מִדְּבַר, (נִדְרִים טז) אָבֵל אֶלְמָנָה מִן שְׂאִינָה לֹא בְרִשּׁוֹת אָב וְלֹא בְרִשּׁוֹת בַּעַל; וּבְאֶלְמָנָה

(יא) וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה אוֹ־אָסְרָה אָפֵר עַל־נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:

כ"י - וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה • בְּנְשׂוֹאָה, הַכְּתוּב מִדְּבַר.

(יב) וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אוֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אָפֵר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

(יג) וְאִם־הָפֹר יָפֵר אֹתָם וְאִשָּׁה בַּיּוֹם שָׁמְעוּ כָּל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלֹא־אָפֵר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפֹּר וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:

(יד) כָּל־גִּדֵּר וְכָל־שִׁבְעַת אָפֵר לַעֲנֹת נַפֶּשׁ אִשָּׁה יָקִימוּ וְאִשָּׁה יִפְרְנוּ:

כ"י - כָּל־גִּדֵּר וְכָל־שִׁבְעַת אָפֵר וְגו' • לִפִּי שְׁאֵמֵר שֶׁהַבַּעַל מִפֶּר, יָכוֹל כָּל גִּדְרִים בְּמִשְׁמַע? תִּלְמוּד לומֵר "לַעֲנֹת נַפֶּשׁ" - אֵינוֹ מִפֶּר אֶלָּא גִדְרֵי עֲנוּי נַפֶּשׁ בַּלְבַּד. וְהֵם מִפְרָשִׁים בְּמִסְכַּת גִּדְרִים (דף עט).

(טו) וְאִם־הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהָקִים אֶת־כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אָסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אֹתָם בִּיהַחֲרִישׁ לָהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ:

כ"י - מִיּוֹם אֶל־יוֹם • שֶׁלֹּא תֹאמַר מַעַת לַעֲת, לִכְךָ נֹאמַר "מִיּוֹם אֶל־יוֹם" - לְלַמֵּד שֶׁאֵין מִפֶּר אֶלָּא עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף.

(מז) וְאִם-הִפֵּר יִפְר אֶתֶם אַחֲרֵי שְׁמֵעוּ וְנִשְׂא אֶת-
וְנִשְׂא אֶת-עֹנָה:
וְנִשְׂא אֶת-עֹנָה:
וְנִשְׂא אֶת-עֹנָה:

כ"י • אַחֲרֵי שְׁמֵעוּ • אַחֲרֵי שְׁשֻׁמַּע וְקִיָּם, שְׁאָמַר: "אֶפְשִׁי בּוֹ" וְחִזַּר וְהִפִּיר לֵה אֶפְלוּ בּוֹ בַּיּוֹם. וְנִשְׂא
אֶת-עֹנָה • הוּא נִכְנָס תַּחְתִּיהָ. לְמַדְנּוּ מִכָּאן, שֶׁהַגִּזְרִים
תִּקְלָה לְחִבְרוֹ, הוּא נִכְנָס תַּחְתִּיו לְכָל עֹנָשִׁין.

(יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבִתּוֹ בְּנִעֲרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ
יִּזְכָּר קִנְיָא דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מִשָּׁה בֵּין גָּבֵר
לְאִתְתָּהּ בֵּין אָבָא לְבִרְתָּהּ בְּרִבְיִיתָהּ בֵּית
אָבִיהָ:

לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
אוּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(ב) נָקַם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְּדִינִים אַחֵר
תֹּאמְרָם אֶל-עַמִּי: פ
בִּאתְפָּרַע פְּרָעֻנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מְדִינָא
בְּתֵר בֶּן תַּתְּכָנֵשׁ לְעַמִּי:

כ"י • מֵאֵת הַמְּדִינִים • וְלֹא מֵאֵת הַמּוֹאָבִים,
שֶׁהַמּוֹאָבִים נִכְסּוּ לְדָבָר מִחֲמַת יִרְאָה, שֶׁהָיוּ יִרְאִים
מֵהֶם שִׁיחִיו שׁוֹלְלִים אוֹתָם, שְׁלֹא נֹאמַר אֵלֶּה (דְּבָרִים ב):
"אֶל-תִּתְּגֹר בָּם מִלְחָמָה", אֲכָל מְדִינִים נִתְּעַבְּרוּ עַל רִיב
לֹא לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת שֵׁשׁ
לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם: רוֹת הַמּוֹאָבִים וְנִעְמָה הָעַמּוֹנִית.

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם
אִנְשִׁים לְצָבָא וְהָיוּ עַל-מִדּוֹן לְתֵת נִקְמַת-יְהוָה
בְּמִדּוֹן:
גוּמְלִיל מֹשֶׁה עִם עַמָּא לְמִימַר זְרִיזוּ מִנְּכֹחַ
גְּבָרִין לְחִילָא וְהָיוּ עַל מִדּוֹן לְמִיחָב
פְּרָעֻנוֹת דִּין עַמָּא דִּי בְּמִדּוֹן:

כ"י • וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגו' • (ספרי) אֶף-עַל-פִּי שְׁשֻׁמַּע
שְׁמִיתָתוֹ תְּלוּיָהּ בְּדָבָר, עֲשֵׂה בְשִׁמְחָה וְלֹא אַחֵר.
הִחַלְצוּ • כְּתִרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן "חִלּוּצִי צָבָא" מְזִינִים.
אִנְשִׁים • צַדִּיקִים, וְכֵן (שְׁמוֹת טז): "בְּחִרְרֵנוּ אִנְשִׁים",

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (בִּיאורִים לְפִירוּשׁ רש"י ד עמ' 264)

שֶׁהָעוֹמֵד כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל כָּאֵלּוּ עוֹמֵד כְּנֶגֶד הַקֶּבֶה" (לא, ג)
בְּשִׁנֵּי מְקוֹמוֹת אַחֲרִים מְבִיא רש"י עֵנִין זֶה - בְּפִרְשֵׁת בְּשִׁלַּח
(טו, ז) וּבְפִרְשֵׁת בְּהַעֲלוֹתָ (י, לה), וְשֵׁם מְבִיא רָאִיָּה לְכָר
מִפְּסוּק (תְּהִלִּים פג, ג-ד): כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיֶינּוּ וּמִשְׁנֹאִיךָ נִשְׂאוּ
רֹאשׁ, עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד. וְאֵלּוּ כָאן אֵינוֹ מְבִיא רָאִיָּה

(ד) אֵלֶּה לְמִפְּטָה אֵלֶּה לְמִפְּטָה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל
תִּשְׁלַחוּ לְצָבָא:
דִּאֲלָפָא לְשִׁבְטָא אֲלָפָא לְשִׁבְטָא לְכָל
שְׁבִטָא דִּישְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּן לְחִילָא:

כ"י • לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל • (ספרי) לְרִבּוֹת שְׁבִט לְוִי.

(ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמָּטָה שְׁנַיִם-עָשָׂר
אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא:

וַיִּמְסְרוּ • להודיע שבתן של רוצי ישראל כמה הם חביבים על ישראל: עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר? (שמות טז): "עוד מעט וסקלני",

(ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לַצָּבָא אֹתָם
וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ
וְחֲצִצְרוֹת הַתְּרוּעָה בִּידוֹ:

וַיִּשְׁלַח אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס • מגיד, שהיה פינחס שקול כנגד כלם. ומפני מה הלך פינחס, ולא הלך אלעזר? אמר הקדוש-ברוך-הוא: מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, וגמר. דבר אחר: שהלך לנקם נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר (בראשית לו): "והמדינים מכרו אתו" (סוטה ז). ומנין שהיה אמו של פינחס משל יוסף? שנאמר (שמות ו): "מבנות פטיאל" - מזרע יתרו שפטם עגלים לעבודת אלילים ומזרע יוסף שפטם

(ז) וַיִּצְבְּאוּ עַל-מִדְּיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר:

(ח) וְאֶת-מַלְכֵי מִדְּיָן הָרְגוּ עַל-חֲלָלֵיהֶם אֶת-אֹוֹ
וְאֶת-רָקֶם וְאֶת-צֹור וְאֶת-חוּר וְאֶת-רֹבֵעַ חַמִּשֶׁת
מַלְכֵי מִדְּיָן וְאֵת בָּלָעַם בֶּן-בְּעֹור הָרֹגוּ בַּחֶרֶב:

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְכֵי מִדְּיָן • וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב, למה הזקק לומר "חמשת"? אלא ללמד, ששני כלם בעצה והשוו כלם בפרענות. בלעם הלך שם לטל שכן עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו, (ספרי) ויצא ממדן לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה. אמר להם: אם כשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם, ועכשו ב"ב אלף

(ט) וַיָּשָׁבוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-נָשֵׁי מִדְּיָן וְאֶת-טַפָּם וְאֵת
כָּל-בְּהֶמְתָּם וְאֶת-כָּל-מִקְנֵהם וְאֶת-כָּל-חֵילָם בְּזוֹז:

לֹא וַיִּמְסְרוּ • למשה מאת כל שבט ושבט. תורה ו
(ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לַצָּבָא • שלח אלף לכל מטה, שיתקבצו יחדו לצבא. אתם ואת פינחס. ואחר שנתקבצו, שלח אותם כלם יחד, ועמם שלח את פינחס -

לצבא, וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו. שלח אותו "לצבא", לראש ומשוח מלחמה, ושיהיה "כלי הקדש וחצצרות התרועה" בך שנתו. תורה ו

(י) וְאֵת כָּל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירָתָם יוֹנִת כָּל קְרוֹיָהוֹן בְּמוֹתְבִיּהוֹן וְיִת כָּל בֵּית סִנְתָהוֹן אוֹקִידוֹ בְּנוֹרָא: שֹׁרְפוֹ בְּאֵשׁ:

כ"י • טִירָתָם • מקום פלטרין שלהם, שהוא לשון מושב כוֹמְרִים יודְעֵי חֲקִיָּהֶם. דְּבַר אַחֵר: לשון מושב

(יא) וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשִּׁלָּל וְאֵת כָּל־הַמִּלְקוֹחַ בְּאֶדָם וַיָּשִׁבוּ יָת כָּל עֲדָאָה וְיִת כָּל דְּבִרְתָּא בְּאַנְשָׁא וּבְכַעֲרָא: וּבְבִהְמָה:

כ"י • וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשִּׁלָּל וְגו' • מגיד, שהיו פְּשָׁרִים וְצָדִיקִים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד בבזה שלא ברשות, שְׁנָאֵמַר: "אֶת־כָּל־הַשִּׁלָּל וְגו'", וְעַלִּיהֶם מִפְּרֵשׁ בַּקִּבְלָה "שְׁנִיף כְּעֶדֶר הָרְחִלִים וְגו'", אף אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה שֶׁבָּן כָּלָם צָדִיקִים. שִׁלָּל • הֵן מִשְׁלָטְלִין

(יב) וַיָּבֵאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲנַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשִּׁלָּל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֲרֶבְת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: יבְּנֹאֲתֵיו לָוִת מֹשֶׁה וְלָוִת אֱלֶעָזָר כֹּהֵנָּה וְלָוִת כְּנֻשָּׁתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת שְׁבִיָּא וְיָת דְּבִרְתָּא וְיָת עֲדָאָה לְמִשְׁרִיתָא לְמִישְׁרִיָּא דְּמוֹאָב דִּי עַל יַרְדֵּנָא דִּירְחוֹ:

♦ יום שני כ"ו תמוז ♦

(יג) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׁי־הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶל־מַחֲוִץ לַמַּחֲנֶה:

כ"י • וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן • לפי שראו את נְעָרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים לַחֲטֹף מִן הַבָּזָה.

(יד) וַיִּקְצָף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה:

כ"י • וַיִּקְצָף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל • מִמֵּנִים עַל הַחֵיִל; לְלַמֶּדָה, שֶׁכָּל סִרְחוֹן הַדּוֹר תְּלוּי בְּגִדּוּלִים, שֵׁשׁ פֶּת בְּגִדֵּם לְמַחֲוֹת.

(טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחֵייתָם כָּל־נִקְבָה:

(טז) הֵן הָנָה הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בִּלְעָם לְמַסֵּר־מַעַל בַּיהוָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְתַהִי הַמַּגִּפָּה בַּעֲדָת יִהוָה:

ספורנו

לָכֵם לְתַקְלָה "בְּדָבָר בִּלְעָם" (פסוק טז). תורה טז

אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר, כָּל שְׁלָלָה תָּבוּ לָךְ" (דברים כ, יד), לֹא הָיָה לָכֵם לְהַחֲיוֹת לְפָחוֹת אוֹתָם הַנָּשִׁים שֶׁהִכְרַתָּם שְׁהָיוּ

(טו) הַחֵייתָם כָּל נִקְבָה. אף על פי שְׂבִמְלָחֻמָּה כָּל אִמָּה חוּץ מִשְׁבַּע אֲמוֹת כְּתוּב "רַק הַנָּשִׁים וְהַטֹּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל

סא שיעור יומי ליום שני כ"ו תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת מטות-מסעי

שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשְׁאֲכֶם עֲצָה:
אֲלֵהֶם שֶׁל אֱלֹו שׁוֹנֵא זְמָה הוּא וְכו' כְּדֵאִתָּא
ב'חלק' וּב'ספרי'.

כ"י. הֵן הָנָה • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מִפִּירִין אוֹתָן: זֹו הִיא
שֶׁנֶּכְשֶׁל פְּלוּנִי בָּהּ. בְּדָבָר בָּלָעַם • אָמַר לָהֶם: אֲפֹלוּ
אַתֶּם מְכַנְּסִים כָּל הַמּוֹנּוֹת (ס"א הָאֻמוֹת) שֶׁבַּעוֹלָם,
אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שְׁמָא מִרְבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצָּרִים

יִוָּכְעֵן קָטוּלוּ כָל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל
אַתְתָּא דִּידַעְתָּ גַּבְרָא לְמַשְׁכְּבֵי דְּכוּרָא קָטוּלוּ:

(י) וְעֵתָהּ הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ
לְמִשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ:

אָנִי קוֹרָא: "הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת
אִישׁ... וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים וְגו'"/, אֵינִי יוֹדַע אִם לְהִרְגָּ
(וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת) עִם הַזָּכָרִים אוֹ לְהַחֲיוֹת עִם הַטָּף?
לְכָךְ נֶאֱמַר "הִרְגוּ".

כ"י. וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ • (יבמות ס) רַאויָהּ לְהַבְעֵל,
אֶף־עַל־פִּי שֶׁלֹא נִבְעְלָהּ. (יבמות סו) וְלִפְנֵי הַצִּיץ הַעֲבִירוּם,
וְהָרְאוּיָהּ לְהַבְעֵל פְּנֵיהָ מוֹרִיקוֹת. הִרְגוּ • (ספרי) לָמָּה
חֲזָר וְאָמַר? לְהַפְסִיק הַעֲנִין, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שְׁאִם

יח וְכָל טַפְלָא בְּנִשְׂאָא דִּי לֹא יוֹדַע מִשְׁכְּבֵי
דְּכוּרָא קָטִימוּ לְכוּן:

(יח) וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יֹדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר
הַחֲיוּ לָכֶם:

יט וְאַתּוֹן שְׂרוּ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא שְׁבַעָא
יוֹמִין כָּל דִּי קָטַל נַפְשָׁא וְכָל דִּי קָרַב
בְּקָטִילָא תַּדּוּן עֲלוּהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אַתּוֹן וּשְׁבִיכּוּן:

(יט) וְאַתֶּם חָנוּ מִחוּץ לְמַחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָרֶג
נָפֶשׁ וְכָל נֹגַע בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם:

(יחזקאל לד): "וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם", אַתֶּם
קְרוּיִים אָדָם וְאֵין עוֹבְדֵי גִילּוּלִים קְרוּיִן אָדָם, מוֹדָה
הוּא שֶׁהַעוֹבְדֵי גִילּוּלִים מְטַמְּאִין בְּמִנְעָה וּבְמִשְׁא, שֶׁלֹא
נֶאֱמַר אָדָם אֲלֵא אֲצִל טַמְּאָת אֱהֵלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר
ט): "אָדָם כִּי יָמוּת בְּאַהֲלֵ". אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם • לֹא
שֶׁהַנֶּכְרִים מְקַבְּלִין טַמְּאָה וְצָרִיכִין הַזָּהָה, אֲלֵא מָה
אַתֶּם בְּנֵי־בְרִית, אֶף שְׁבִיכֶם, כְּשִׁיבּוּאוֹ לְבְרִית וְיִטְמְאוּ,
צָרִיכִין הַזָּהָה.

כ"י. מִחוּץ לְמַחֲנֶה • שֶׁלֹא יִכְנסוּ לַעֲזָרָה. כָּל הָרֶג
נַפְשׁ • (ספרי) רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר: בַּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל
טַמְּאָה, הַכֶּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדוֹךְ הַכֶּתוּב: שֶׁהַכֹּהֵן מְטַמֵּא
אָדָם בַּחֲבוּרֵי הַמֶּת, כְּאֵלוּ נֹגַע בְּמֶת עֲצָמוֹ. אוֹ יְכוּל
אֲפִילוּ זֶרֶק בּוֹ חֵץ וְהִרְגוּ? תְּלַמִּיד לּוֹמַר: "וְכָל נֹגַע
בַּחֲלָל", מְקִישׁ הוֹרֵג לְנוֹגַע, מָה נֹגַע עַל־יְדֵי חֲבוּרוֹ,
אֶף הוֹרֵג עַל־יְדֵי חֲבוּרוֹ. תִּתְחַטְּאוּ • בְּמִי נִדָּה כְּדִין
שְׂאָר טַמְּאֵי מֵתִים, שְׂאָף לְדָבָרֵי הָאוֹמְרִים (יבמות סא)
קִבְּרֵי עוֹבְדֵי גִילּוּלִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּאַהֲלֵ, שֶׁנֶּאֱמַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז, עמ' 200)

נְטִמָא מֵהֵמָּה אֲלֵא בְּנִיגָהּ יִשְׁרָה (דְּהִינּוּ, נִגִיעָה בַּחֲרֵב
[חֲבוּרֵי הַמֶּת]) וְלֹא 'נִגִיעָה' בְּאַמְצָעוֹת (חֵץ); וְאֵלוּ בְּצַד
הַקְדוּשָׁה דִּי גַם בְּדַבְּקוֹת 'רְחוּקָה' בְּתַלְמִידֵי־חֻכְמִים, כְּמֵאֲמַר
ר"ז"ל (כתובות שס) "כָּל הַמּוֹשֵׂא בְּתוֹ לְתַלְמִיד־חֻכְם וְהַעוֹשֶׂה
פְּרַקְמָטִיא לְתַלְמִיד־חֻכְם וְהַמְהַנֶּה תַלְמִיד־חֻכְם מִנְּקָסָיו -
כְּאֵלוּ מְדַבֵּק בְּשִׁכְנָה".

כ"י. כָּל הָרֶג נָפֶשׁ וְכָל נֹגַע בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ (לא, יט)
הַכֹּהֵן מְטַמֵּא אָדָם בַּחֲבוּרֵי הַמֶּת, כְּאֵלוּ נֹגַע בְּמֶת עֲצָמוֹ
(רש"י).
אֶף בְּנוֹגַע לְטַהֵר וּקְדוּשָׁה כִּי: מִי שֶׁדָּבַק בְּתַלְמִידֵי־חֻכְמִים
"מַעֲלָה עָלָיו הַכֶּתוּב כְּאֵלוּ נִדְּבַק בְּשִׁכְנָה מִמֶּשׁ" (כתובות
קיא). וּמִרְבָּה מִדָּה טוֹבָה מְמַדַּת פְּרַעְנוּת, שֶׁכֵּן אֵין אָדָם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 269)

נָפֶשׁ, וּבְפִשּׁוּטֵי שֶׁל מִקְרָא מְשַׁמַּע שֶׁהַפְּנֶה הֵן בַּחֲרֵב וְהֵן
בַּחֵץ? וְיֵשׁ לּוֹמַר, דְּהִנּוּה מִפִּיה שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל הוֹרֵג נָפֶשׁ" מְשַׁמַּע,
שֶׁכָּל מִי שֶׁהוֹרֵג אָדָם נְטִמָא בְּטַמְּאָת מֶת, הֵינּוּ שֶׁהַטְּמָאָה

בַּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טַמְּאָה, הַכֶּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדוֹךְ
הַכֶּתוּב שֶׁהַכֹּהֵן מְטַמֵּא אָדָם בַּחֲבוּרֵי הַמֶּת כְּאֵלוּ נֹגַע
בְּמֶת עֲצָמוֹ (לא, יט) יֵשׁ לְשַׁאֵל, הֲרֵי בְּפִסּוּק נֶאֱמַר כָּל הוֹרֵג

מיתרץ שהטמאה היא פרט בטמאת **מגע**, עליה כבר למדנו לעיל, אלא שהתורה מפרטת ומחדשת כאן, שהנוגע בכלי הנוגע במת הרי זה כאלו נוגע במת עצמו.

אינה קשורה לנגיעה במת או עם המצאות באהל המת, אלא עצם מעשה ההריגה מטמא. ולפי זה קשה: מכיון שיש כאן גדר חדש של טמאת מת, מדוע לא נזכר דין זה לעיל בפרשת חקת (ט, א ואילך), שם נאמרו כל דיני טמאת מת? ועל זה

(כ) **וְכַל-בַּגָּד וְכַל-פְּלִיעוֹר וְכָל-מַעֲשֵׂה עֲזִים וְכָל-פְּלִיעֵץ תִּתְחַטְּאוּ: ׀ ׀ ׀**

כ"י • וְכַל-מַעֲשֵׂה עֲזִים • (ח"כ) לְהַבִּיא כָּלִי הַקִּרְנִים וְהַטְּלָפִים וְהַעֲצָמוֹת.

כא ואמר אלעזר כהנא לגברי חילא דאתו לקרבא דא גזרת אורייתא די פקיד יי ית משה:

(כא) **וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל-אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:**

איתמר - בא לכלל כעס, בא לכלל טעות, וכן (במדבר כ) ב"ש שמעו-נא המרים: "ויף את-הסלע" - על-ידי הכעס טעה. **אֲשֶׁר צִוָּה ה' וגו' •** (ספרי) תלה ההוראה ברבו.

כ"י • וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וגו' • לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות געולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למלואים, שנאמר (ויקרא י') "ויקצף (משה) על-אלעזר ועל-

(כב) **אֵךְ אֶת-הַזֶּהֱב וְאֶת-הַכֶּסֶף אֶת-הַנְּחֹשֶׁת אֶת-הַבַּרְזֵל אֶת-הַעֹפֶרֶת:**

המת עד שיטהרו מבליעת אסור נבלות. ורבותינו אמרו: "אך את-הזהב" לומר, שצריך להעביר חלדה שלו קדם שיגעילנו, וזהו לשון "אך", שלא יהא שם חלדה, אך המתכת יהיה כמות שהוא.

כ"י • אך את-הזהב וגו' • אך-על-פי שלא הזהיר לכם אלא על הלכות טמאה, עוד יש להזהיר לכם על הלכות געול. ו"אך" לשון מעוט, כלומר ממעטין אתם מלהשתמש בכלים אפלו לאחר טהרתן מטמאת

(כג) **כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים:**

הטמאה. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירן מן האסור הטעין טבילה לכלי מתכות, ומי נדה הכתובין כאן, דרשו - מים הראויים לטבל בהם נדה. וכמה הם? ארבעים סאה. **וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָּאֵשׁ •** כל דבר שאין תשמישו על-ידי האור, כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצוון ולא בלעו אסור. **תַּעֲבִירוּ בְּמִים •** מטבילו ודיו, ודוקא כלי מתכות.

כ"י • כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בָּאֵשׁ • לבשל בו כלום. **תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ •** (ע"כ) כְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ - הגעלתו, מה שתשמישו על-ידי חמין, יגעילנו בחמין. ומה שתשמישו על-ידי צלי, כגון השפוד והאסקלה, ילבננו באור. **אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטָּא •** לפי פשוטו, "חטוי" זה לטהרו מטמאת מת. אמר להם: צריכין הכלים געול לטהרם מן האסור, וחטוי לטהרן מן

(כג) וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָּאֵשׁ • מגעולי גוים.	מת. תורה כב	(כא) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה. מזה שאמר
אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטָּא. שלא יצא	(כב) אֵךְ אֶת הַזֶּהֱב. אבל כלי מתכות,	לכם משה שתתחטאו שלישי ושיביעי
מטמאת מת בלבד, אף על פי שנגררה	מלבד אותה טהרה צריך שתגעילו	(ספרי ט), הוא דין "חקת התורה" של
כמו חֶדֶשׁ. תורה כד	אותם. תורה כג	פרה אדמה לטהר מטמאת

(כד) וּבְכַסְתֶּם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וּמָהֳרַתֶּם וְאַחֲרָיָה
תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: ס

כ"ד – אֶל־הַמַּחֲנֶה • לַמַּחֲנֶה שְׂכִינָה, שָׁאִין טָמֵא מֵת טְעוֹן שְׁלוּחַ מִמַּחֲנֶה לְוִיָּה וּמִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל.

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
כה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר:

(כו) שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה
אֹתָהּ וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:
כ"ו – שָׂא אֶת רֹאשׁ • קַח אֶת הַחֲשֻׁבוֹן.

(כז) וְחִצִּיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה
הַיִּצְאִים לְצָבָא וּבֵין פְּלִי־הָעֵדָה:
כ"ז – וְחִצִּיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה וּבֵין פְּלִי־הָעֵדָה • חֲצִיו לְאֵלוֹ וְחֲצִיו לְאֵלוֹ.

(כח) וְהִרְמַתָּ מִכֶּם לִיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה
הַיִּצְאִים לְצָבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֹשׁ הַמָּאוֹת מִן־הָאָדָם
וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן:
כ"ח – וְהִרְמַתָּ מִכֶּם לִיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן • כַּח וְתַפְּרֹשׁ נָסִיבָא קָדָם יְיָ מִן גְּבָרֵי מַגִּיחֵי קָרְבָּא דְנִפְקוּ לְחִילָא חֵד נִפְשָׁא מִחֲמֹשׁ מָאָה מִן אֲנָשָׁא וּמִן תּוֹרֵי וּמִן חֲמֹרֵי וּמִן צֹאן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ג עמ' 110 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אֶחָד מִחֲמֹשׁ מָאוֹת בְּדִיוּק

וְנִשְׁלַח לְתַרְגֵּם, דְּבִזָּה בָּא הַכְּתוּב לִישֵׁב תְּמִימָה אֶפְשָׁרִית, וְהִיא:
אֵלּוּלָה הַמִּפְרָשׁ בְּכְתוּב, הָרִי בַפְּשׁוּטוֹת לֹא מִסְתַּבֵּר כָּלֵל,
שֶׁהַשְּׂבִי וְהַמַּלְקוֹחַ בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה מִסְפָּרָם יַעֲלֶה לְמִסְפָּר
מִדִּיק עַד כְּדִי כֹף שֶׁמִּחְצִיתוֹ יִחְלַק לְקַבּוּצוֹת שֶׁל חֲמִשִּׁים
וְחֲמֹשׁ מָאוֹת בְּדִיוּק, בְּלִי שְׂיִתֵּר עֲדָף, וְכִלְשׁוֹן הַגִּמְרָא (חולין
כח, ב עמוד) "אִי־אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם". וְאִם כֵּן קוּשָׁה, לָמָּה לֹא צִוָּה
הַקֹּב"ה מָה לַעֲשׂוֹת עִם הָעֲדָף?
וְלָכֵן מִפְּרֹט הַכְּתוּב אֵת כָּל הַמִּסְפָּרִים בַּפְּרָטִיּוֹת, לְהוֹדִיעַ
שֶׁבִּנְדוּ"ד אָכֵן הָיָה לָכֵל מִיּוֹן בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ מִסְפָּר מִדִּיק, וְלֹא
נִשְׁאַר עֲדָף.
[וְהָא דְלֹא פְּרֹט כְּמָה הָיָה אֶחָד מִחֲמִשִּׁים, כִּי אַחֲרֵי שֶׁכָּתַב
שֶׁלֹּא הָיָה עֲדָף שֶׁיִּחְלְקוּ לְחֲמֹשׁ מָאוֹת, מוֹבֵן מִעֲצָמוֹ שֶׁגַּם
בְּחֲמִשִּׁים הָיָה כֵּן].

וְהִרְמַתָּ מִכֶּם לִיהוָה . . אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֹשׁ הַמָּאוֹת (לא),
(כח)
בַּפְּרָשָׁתֵנוּ מִסְפָּר שֶׁהַקֹּב"ה צִוָּה לְמֹשֶׁה לְחַלֵּק אֶת הַמַּלְקוֹחַ
לְשִׁנֵּי חֲלָקִים, מִחְצִית לְתֵת לְאֲנָשֵׁי הַצָּבָא וּמִחְצִית לְכָל
הָעֵדָה, וְלִהְפָּרִשׁ מִכֶּס לָהּ - אֶחָד מִחֲמֹשׁ מָאוֹת מִחֲלָק
אֲנָשֵׁי הַצָּבָא, וְאֶחָד מִחֲמִשִּׁים מִמִּחְצִית הַשְּׂנִיָּה. לֹאֲחִ"ז
מִפְּרֹט הַכְּתוּב כְּמָה הָיָה סְכּוּם מִחְצִית הַמַּלְקוֹחַ, וְכְמָה הָיָה
סְכּוּם אֶחָד מִחֲמֹשׁ מָאוֹת שֶׁהִפְרִישׁוּ אֲנָשֵׁי הַצָּבָא.
וְהַקֹּשֶׁה ה'אֹרֶחַ הַחַיִּים' הַקְּדוּשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "צִל"ד לָמָּה
הָאֲרִיף כִּלְכֹף בַּפְּרָטִי הַחֲשֻׁבוֹן בְּדָבָר שֶׁיִּכּוֹל כָּל הָבָא לְמִנּוֹת
לִידַע כִּי כֹף יַעֲלֶה לְמַחְצֶה וְכֵן יַעֲלֶה לְמִכֶּס וְגו', גַּם בַּעֲנִין
מִחְצִית הָעֵדָה . . דָּן אֲנֹכִי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיף לְאוֹמְרוֹ. וְכֵן
הַקֹּשֶׁה הַרְמֵב"ו וְעוֹד מִפְּרָשִׁים, וְתַרְצוּ בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים.

(כט) מִמִּחְצִיתֶם תִּקְחוּ וְנִתַּתָּהּ לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת
יְהוָה:
כ"ט – כַּס מִפְּלִגּוּתֵהוּן תִּסְבּוּן וְתִיבֵב לְאֶלְעָזָר כֹּהֵנָא אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ:

ספורנו

(כז) וְחִצִּיתָ אֶת הַמַּלְקוֹחַ. מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה שְׂנַעֲשָׂה נֶגֶד בָּלָם, רָצָה שִׁיתְקַנֵּם בְּכָלֶם וְהַמַּלְחָמָה מִלְחָמָה נִקְמָה עַל מַה
בְּשָׁלַל עֲמֶלְק, בְּאֶמְרוֹ "הִנֵּה לָכֶם בְּרָכָה מְשָׁלַל אֵיבִי ה'" (שְׁמוּאֵל א, ל כו). תוֹרָה כח
וְאֶבְלָתָה אֶת שְׁלָל אֵיבִיר" (שם) בַּעֲנִין דָּוָד

ל ומפֿלֿגות בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּסָּב חַד דְּאַתְחַד מִן
חֲמִשִּׁין מִן אֲנָשָׁא מִן תּוֹרֵי מִן חֲמֵרִי וּמִן
עָנָא מִכָּל בְּעִירָא וְתִיבָה יְתֵהוּן לְלֹאֵי נְטָרִי
מִטָּרַת מִשְׁכָּנָא דִּי:

(ל) וּמִפְּחֻצֵּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּנְקַח | אֶחָד | אֶחָד מִן
הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבֶּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־
הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:

לא וְעַבְד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר כֹּהֵנָא כָּמָא דִּי פִקִּיד
יְיָ יֵת מֹשֶׁה:

(לא) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

לב וְהָיָה דְּכִרְתָּא שְׂאָר בְּזֹז דִּי בְּזֹז עָמָא דִּי
נִפְקִי לְחִילָא עָנָא שִׁית מָאָה וְשִׁבְעִין
וְחֲמִשָּׁא אֶלְפִין:

(לב) וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הֲבֹז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצֹּבָא
צֹאן שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְחֲמִשָּׁת אֶלְפִים:

ולְכָל־ל מָכֶס, שְׁהִיָּה עוֹדָף עַל בֹּז הַמִּטְלָטְלִין אֲשֶׁר
בָּזְזוּ עִם הַצֹּבָא אִישׁ לוֹ, וְלֹא בָּא לְכָל־חֲלָקָה, מִסְּפָר
הַצֹּאן וְגו'.

מִשִּׁי וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הֲבֹז • לִפִּי שְׁלֹא נִצְטָווּ
לְהָרִים מָכֶס מִן הַמִּטְלָטְלִין אֲלָא מִן הַמִּלְקוֹחַ, כְּתִב
אֶת הַלְשׁוֹן הַזֶּה: וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ, שְׁבָא לְכָל־חֲלָקָה

לג וְתוֹרֵי שְׁבָעִין וְתָרִין אֶלְפִין:

(לג) וּבִקָּר שָׁנִים וְשִׁבְעִים אֶלֶף:

לד וְחֲמֹרִים שְׁתֵּין וְחָד אֶלְפִין:

(לד) וְחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף:

לה וּנְפִשָׁא דְּאֲנָשָׁא מִן נָשִׂיא דִּי לֹא יָדְעָא
מִשְׁבָּבִי דְּכוּרָא כָּל נַפְשָׁתָא תְּלָתִין וְתָרִין
אֶלְפִין:

(לה) וּנְפִשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכָּב
זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שָׁנִים וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף:

לו וְהָיוּ פְּלִגּוּתָא חֲלָק גְּבֵרִיא דִּי נִפְקִי
לְחִילָא מִנֵּן עָנָא תְּלַת מָאָה וְתָלָתִין וְשִׁבְעִ
אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מָאָה:

(לו) וַתְּהִי הַמִּחְצָה חֲלָק הַיָּצְאִים בַּצֹּבָא מִסְּפָר הַצֹּאן
שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֶלְפִים
וְחֲמִשׁ מֵאוֹת:

לז וְהָיָה נְסִיבָא קָדָם יְיָ מִן עָנָא שִׁית מָאָה
שְׁבָעִין וְחֲמִשׁ:

(לז) וַיְהִי הַמָּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ
וְשִׁבְעִים:

לח וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשָׁתָא אֶלְפִין וְנִסְיָבָהוֹן קָדָם
יְיָ שְׁבָעִין וְתָרִין:

(לח) וְהַבֶּקָר שֵׁשָׁה וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה
שָׁנִים וְשִׁבְעִים:

לט וְחֲמֹרִי תְּלָתִין אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מָאָה
וְנִסְיָבָהוֹן קָדָם יְיָ שְׁתֵּין וְחָד:

(לט) וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וּמִכְסָם
לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים:

סה שיעור יומי ליום שני כ"ו תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת מטות-מסעי

(מ) וַנִּפֹּשׂ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲלֶף וּמִכָּסֶּם לַיהוָה שְׁנִים וּשְׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ:
מ וַנִּפְשָׂא דְאַנְשָׂא שְׁתַּא עֶשְׂר אֶלְפִין וְנִסְיְבָהוּן קָדָם יְיָ תִּלְתִּין וּתְרִין נַפְשִׁין:

(מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכָּס לַיהוָה וַיְהִי לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
מא ויהיב משה ית נסיב אפרשותא קדם יי לאלעזר כהנא כמא די פקיד יי ית משה:

(מב) וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצָּבָאִים:
מב ומפלגות בני ישראל אשר חצה משה מן האנשים הצבאים:

כס"י • וממחצית בני ישראל אשר חצה משה • לעדה, והוציא להם מן האנשים הצבאים.

(מג) וַתְּהִי מַחֲצֵת הָעֵדָה מִן־הַצָּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
מג ויהי מחצת העדה מן הצאן שלש-מאות אלף ושלשים אלף שבעת אלפים וחמש מאות:
כס"י • ויהי מחצת העדה • כך וכך.

(מד) וּבִקֵּר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲלֶף:
מד ותורי תלתין ושתא אלפין:

(מה) וַחֲמִירִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
מה וחמירי תלתין אלפין וחמש מאה:

(מו) וַנִּפֹּשׂ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲלֶף:
מו ונפשא דאנשא שתא עשר אלפין:

(מז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאִחֹז אֶחָד מִן־הַחֲמִישִׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹוִים שְׁמִרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
מז וינקח משה ממחצת בני ישראל את האחוז אחד מן החמשים מן האדם ומן הבהמה ויתן אותם ללווים שמרי משמרת משכן יהוה כאשר צוה יהוה את משה:

כס"י • ויקח משה וגו'.

(מח) וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפִּקְדִּים אֲשֶׁר לְאֲלָפֵי הַצָּבָא שְׁרֵי הָאֲלָפִים וְשְׁרֵי הַמֵּאוֹת:
מח ויקרבו אל משה הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי האלפים ושרי המאות:

כס"י • הפקדים • הממנים.

(מט) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבַדְיָךְ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידָנוּ וְלֹא־נִפְקֵד מִמֶּנּוּ אִישׁ:
מט ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש:

כס"י • ולא נפקד • ולא נחסר, ותרגומו "ולא שגא", אף הוא בלשון ארמי "חסרון", כמו (בראשית לא): "אנכי אחטטה" תרגומו: "דהות שגיא ממניא", וכן (שמואל א כ): כי פקד מושבך - יחסר מקום מושבך, איש הרגיל לישוב שם, וכן (שם כ): "ויפקד מקום דוד" - נחסר מקומו ואין איש יושב שם.

(ג) וַנִּקְרָב אֶת־קִרְבָּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי־זָהָב וְצִמְדָּה וְצִמְדֵי טַבַּעַת עֲגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:

כס"ו • אֶצְעָדָה • אלו צמידים של רגל. וְצִמְדֵי • של יד. עֲגִיל • נזמי אֶזֶן. וְכוּמָז • דפוס של בית הרחם, לְכַפֵּר על הרחור הלב של בנות מִדְּבָר.

(גא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה:

(גב) וַיְהִי כִּלְיָהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שְׂרֵי הַמֵּאוֹת:

(גג) אֲנִישֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ:

(גד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אוֹתוֹ אֶל־אַהֲלֵ מוֹעֵד וּפְרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ

♦ יום שלישי כ"ז תמוז ♦

לב (א) וּמִקְנֶה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גָד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעֲזֹר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 18)

וּמִקְנֶה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד (לב, א) אֵינָא בספרים ששני השבטים הללו חבבו את המן ולא אכלו מאכלים אחרים, ולפיכך לא שחטו את צאנם ובקרם, כשבטים האחרים, וכך היה להם מקנה רב. וַיֵּשׁ לְבָאָר אֵת הַקָּשָׁר בֵּין הַסִּבָּה (חבת המן) לְמִסֹּבֵב (הרצון להשאיר בעבר הירדן, שהוא מקום מְקוֹם מִקְנֶה). דְּהִנֵּה, מְבֹאָר בְּחִסְדוֹת שְׁבִנִי גָד וּבְנֵי

רְאוּבֵן רָצוּ לְהַשְׁאִיר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּלְעֶסֶק בְּמִקְנֶה מִשׁוּם שְׁבַעֲבוּדֵת מְרֻעָה הַצֵּאן אִין טְרֵדוֹת, וּבְעֶסוֹק זֶה יוֹכְלוּ תַמְיִד לְהִיּוֹת קְשׁוּרִים לְהַקְב"ה. מוֹבָן אִם כֵּן, שְׁחַבַּת הַמֶּן, לָחֶם מִן הַשָּׂמִים, הַבִּיאָה לָכֶם שְׁלֹא רָצוּ לְהִכְנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּלְעֶסֶק בְּעִנְיָנִים אֲרָצִיִּים.

ספורנו

(ג) לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ. על דבר פֶּעוּר של תְּכָשִׁיט של נָשִׁים ב"מַעֲשֵׂה" פֶּעוּר. תורה נב (גד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה. אחר ששקל הביא אותו אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. וּפְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. לְכַפֵּר עוֹן פֶּעוּר. תורה א

(גא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה. קבל מהם וְשָׁקַל. (גא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה. קבל מִן כְּלֵי שֶׁהָיָה

(ב) וַיֵּבְאוּ בְנֵי־גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׂי־הָעֵדָה לֵאמֹר:

(ג) עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי וַיַּעֲזֹר וּנְמוֹרָה וְחִשְׁבֹּן וְאַלְעֵלָה וּשְׁבָם וּגְבוֹ וּבְעֹן:

מ"י עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי וּגְבוֹ • מֵאָרֶץ סִיחֹן וְעוֹג הָיוּ.

(ד) הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה: ם

(ה) וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יְיָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָה אֶל־תַּעֲבָרְנוּ אֶת־הִירְדֵן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארוכה בלקו"ש ח"ח עמ' 186 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם רצונם דבני גד וראובן להשאיר בעבר הירדן

צריכים להתעסק עם הענינים הגשמיים ולעשות מהם דירה לו יתברך.

וע"ז היה מענה בני גד וראובן, ובהקדים:

הן אמת שעקר העבודה הוא קיום המצות בדברים גשמיים שעל ידי זה הוא המשכת העצמות למטה, "דירה בתחתונים", אף בכל זאת יש צורך ב'מארי תורה' שעקר עסקם הוא בתורה שהם מאירים את מעשה המצות של ה'מארי עובדין טבין', ועל דם המשכת העצמות היא בגלוי. ולכן בקשו שישארו הם בעבר הירדן, כדי שיוכלו להתעסק בלמוד התורה, כי כדי להשלים הפנה יש צורך גם במארי תורה. מה שאין כן המרגלים שרצו **שקל** ישראל ושארו במדבר שזה הפך הפונה.

ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו להאחיקון יעלו לקרבא ואתון תיתבון הקא:

וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ . . אֶל־תַּעֲבָרְנוּ אֶת־הִירְדֵן: (לב, ה)

בחסידות מבאר, שהטעם שחפצו בני גד וראובן להשאיר בעבר הירדן ולעסוק במקנה הוא, היות שבעבודה זו אין רבוי הטירדה, ויוכלו להתקשר ולהדבק בצלקות באין מפריע. ובדגמת האבות והשכטים שהיו רועי צאן מטעם הנ"ל.

ולכן השווה משה את בקשתם, לחטא המרגלים, "כה עשו אבותיכם בשלחי אותם וגו', היינו, שהנהגה זו היא בלתי רצויה, דקדם מתן תורה היתה נתינת מקום להנהגה זו של פרישות מעניגי העולם, אבל לאחר מ"ת - שהפנה של מ"ת היא לעשות את העולם הגשמי כלי לאלוקות -

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ בָּהּ:

מ"י האחיכם • לשון תמיהה הוא.

(ז) וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:

אחיכם. תורה ז
(ז) וְלָמָּה תִּנְיָאוּן. הלא ידעתם כמה לקו המניאים בידור שקדם. תורה ח

כדי לקבל. ואתם תשבו פה. במה שקבר נקבש. אין ספק שאינכם חושבין שיעלה זה בנדרכם, ואין זה אלא להניא את לב

לב (ג) עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי. כל אחת מהן לבדה היא ארץ מקנה. תורה ד
(ו) הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה. האמנם תחשבו שאחיכם ירצו לבוא להלחם

כ"י • וְלָמָּה תִּנְיָאוֹן • תִּסִּירוּ וְתִמְנְעוּ לָבָם מֵעֵבֶר, שִׁיְהִיו סְבוּרִים שְׂאֲתָם יֵרָאִים לַעֲבֹר מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה וְחֹזֶק הָעָרִים וְהָעָם.

(ח) כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחִי אֹתָם מִקֶּדֶשׁ בְּרָנֶע לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ:

כ"י • מִקֶּדֶשׁ בְּרָנֶע • כֹּךְ שָׁמָּה, וּשְׁנֵי קֳדָשׁ הָיוּ.

(ט) וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשָׁכּוֹל וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיִּנְיָאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּיבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:

(י) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:

(יא) אִם־יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי:

(יב) בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקִּנְזִי וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה:

כ"י • הַקִּנְזִי • (סוטה יא) חוֹרְגוֹ שֶׁל קִנְזֵי הָיָה, וַיִּלְדָּה לוֹ אִמּוֹ שֶׁל כָּלֵב אֶת עֲתַנִּיאֵל.

(יג) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תָּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:

כ"י • וַיִּנָּעַם • וַיִּטְלֹטֵלָם, מִן "נַע נָדָה" (ס"א) וַיִּטְלֹטֵלָם בָּנֶע נָדָה).

(יד) וַהֲנִיחָה קִמְתָּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תְּרַבּוֹת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:

כ"י • לְסָפוֹת • כְּמוֹ (ישעיה כט): "סָפוּ שָׁנָה עַל־שָׁנָה" (ירמיה ז): "עֲלוּתֵיכֶם סָפוּ וְגו'" לְשׁוֹן תּוֹסַפֶּת.

(טו) כִּי תִשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וַיֹּסֶף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲתֵמָם לְכָל־הָעָם הַזֶּה:

(טז) וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֻרַת צָאן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ כֹּה וְעָרִים לְטַפְּנוּ:

טז וְקִרְיָנוּ לְנֹתָה וְאֶמְרוּ חֲטָרִין דְּעֵן נִבְנִי לְכַעֲרֵנָּה חָקָא וְקִרְוִין לְטַפְּלָנָא:

טז אַרְי תַּתּוּבּוֹן מִכְּתֵר דְּחִלְתָּה וַיֹּסֶף עוֹד לְאַחֲרוּתָהוֹן בַּמִּדְבָּרָא וַתַּחֲבִּלוֹן לְכָל עַמָּא הַדִּין:

שיעור יומי ליום רביעי כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת מטות-מסעי סט

טפל. בְּנוּ לָכֶם תַּחֲלָה עָרִים לְטַפְכֶּם וְאַחֲרֶיכֶם גְּדֵרוֹת לְצִאֲנֵכֶם.

כ"י- וְנִבְנְהָ לְמִקְנֵנוּ פֶּה • חֲסִים הָיוּ עַל מְמוֹנָם יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שֶׁהִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: לֹא כֵן, עֲשׂוּ הָעֵקֶר - עֵקֶר, וְהַטָּפַל -

י' וְנִבְנְהָנָּה נִזְדַּרְזוּ מִבְּעֵין קָדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד דֵּי נַעֲלֶנּוּ לְאַתְרֵיהֶן וַיִּתְּבוּן טַפְלָנָה בְּקִרְוֵיהֶן בְּרִיבֵן מִן קָדֶם יִתְּבִי אֶרְעָא:

(י) וְנִבְנְהָנָּה נִחַלְן חֲשִׁים לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם-הִבִּיאֲנָם אֶל-מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפְּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

י"א וְנִבְנְהָנָּה נִחַלְן חֲשִׁים • נִזְדַּיִין מְהִירִים, כְּמוֹ (ישיעיה ח): "מִהֵר שָׁלַל חֵשׁ בּוֹ", (שם ה): "יִמְהַר יִחְיֶשָׁה". לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּרָאשֵׁי גֵיסוֹת, מִתּוֹךְ שְׁגֻבּוֹרִים הָיוּ, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּגֵד (דברים לג): "וְיֹטֵר וְרוֹעַ אֶף-קֶדְקֵד". וְאַף מֹשֶׁה חָזַר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלָה הַדְּבָרִים (שם ג):

י"ב וְנִבְנְהָנָּה נִחַלְן חֲשִׁים • נִזְדַּיִין מְהִירִים, כְּמוֹ (ישיעיה ח): "מִהֵר שָׁלַל חֵשׁ בּוֹ", (שם ה): "יִמְהַר יִחְיֶשָׁה". לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּרָאשֵׁי גֵיסוֹת, מִתּוֹךְ שְׁגֻבּוֹרִים הָיוּ, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּגֵד (דברים לג): "וְיֹטֵר וְרוֹעַ אֶף-קֶדְקֵד". וְאַף מֹשֶׁה חָזַר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלָה הַדְּבָרִים (שם ג):

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפרוש רש"י ד עמ' 279)

דְּבָרִים פֶּרֶשׁ מֹשֶׁה אֶת דְּבָרָיו, שֶׁמָּה שֶׁאָמַר לָהֶם אִם תַּחֲלִצוּ לְפָנֵי ה' לְמַלְחָמָה (פסוק כ) הַתַּפְנוּ לומר שִׁילְכוּ רַאשׁוֹנִים - חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנֵי אַחֲיֵיכֶם.

י"ג וְנִבְנְהָנָּה נִחַלְן חֲשִׁים • נִזְדַּיִין מְהִירִים, כְּמוֹ (ישיעיה ח): "מִהֵר שָׁלַל חֵשׁ בּוֹ", (שם ה): "יִמְהַר יִחְיֶשָׁה". לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּרָאשֵׁי גֵיסוֹת, מִתּוֹךְ שְׁגֻבּוֹרִים הָיוּ, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּגֵד (דברים לג): "וְיֹטֵר וְרוֹעַ אֶף-קֶדְקֵד". וְאַף מֹשֶׁה חָזַר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלָה הַדְּבָרִים (שם ג):

י"ד לֹא נָתַבְּ לְבִיתָנָה עַד דִּיחֲסִנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גָּבַר אַחֲסָנְתָּה:

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל-בֵּיתֵנוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ:

י"ט אַרְי לֹא נַחֲסִין עֲמֵהוּן מַעֲבְרָא לִירְדָנָה וְלִהְלֵא אַרְי קַבְלָנָה אַחֲסָנְתָנָה לָנָה מַעֲבְרָא לִירְדָנָה מְדִינְתָּה:

(יט) כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מַעֲבַר לִירְדֵן וְהִלָּאָה כִּי בָּאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מַעֲבַר הִירְדֵן מִזְרַחָה: פ

כ"י- מַעֲבַר לִירְדֵן וְגו' • בְּעֵבֶר הַמַּעֲרָבִי. כִּי בָּאָה נַחֲלָתֵנוּ • כָּבֵד קַבְלָנוּהָ בְּעֵבֶר הַמִּזְרָחִי.

♦ יום רביעי כ"ח תמוז ♦

כ"א וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֹשֶׁה אִם תַּעֲבֹדוּן יֵת פִּתְגָמָא דִּינִין אִם תִּזְדַּרְזִיוו קָדֶם עֲמָא דִּי לְקַרְבָּא:

(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם-תַּעֲשׂוּן אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אִם-תַּחֲלִצוּ לְפָנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה:

כ"ב וַיַּעֲבֹר לָכוֹן כָּל דִּמְזִיז יֵת יִרְדָנָה קָדֶם עֲמָא דִּי עַד דִּיתְרֹף יֵת בְּעָלֵי דְבִבְהִי מִן קְדָמוּהִי:

(כא) וַעֲבַר לָכֶם כָּל-חֲלוּץ אֶת-הִירְדֵן לְפָנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת-אֲבִיבּוֹ מִפְּנֵיו:

כ"ג וַתִּתְקַבֵּשׁ אֶרְעָא קָדֶם עֲמָא דִּי וַיִּתֵּר בֶּן תְּתוּבִין וַתְּהִין זְבָאִין מִן קָדֶם יֵי וּמִיִּשְׂרָאֵל וַתְּהִי אֶרְעָא הָדָא לָכוֹן לְאַחֲסָנָה קָדֶם יֵי:

(כב) וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנֵי יְהוָה וְאַחֲרֵי תָשְׁבוּ וְהִייתֶם נָקִים מִיְּהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה לְפָנֵי יְהוָה:

ספורנו

(יז) עַד אֲשֶׁר אִם הִבִּיאֲנָם. בְּעוֹד שֶׁלֹּא הִבִּיאֲנוּם, כְּמוֹ "עַד לֹא עָשָׂה אֶרֶץ וְחִצּוֹת" (משלי ח, כח), "עַד אִם כָּלְנוּ" (בראשית כד, יח). תורה יח

(כג) וְאִם-לֹא תַעֲשׂוּן בְּזֶה הַחֲטָאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ
חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:

(כד) בְּנוֹ-לְכֶם עָרִים לְטַפְכֶם וּגְדֵרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא
מִבֵּיכֶם תַּעֲשׂוּ:

כ"י • לְצִנְאֲכֶם • תְּבִיחָה זֹאת מְגִזֶּרֶת (תהלים ח) : "צִנְהָ וְאַלְפִים
כָּלֶם", שְׁאִין בּוֹ אֶל־רַף מִפְסִיק בֵּין נו"ן לְצָדִי. וְאַל־רַף
שָׂבָא כָּאן אַחֵר הַנוּ"ן, בְּמִקּוֹם ה"א שֶׁל צִנְהָ הוּא,
מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן לְמִדְתִּי כֵּן. וְהִיצֵא
מִבֵּיכֶם תַּעֲשׂוּ • לְגִבְתָּהּ, שֶׁקִּבְּלָתֶם עָלֵיכֶם לַעֲבֹר

(כה) וַיֹּאמֶר בְּנִי-גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדֹנִי מִצִּוָּה:
כ"י • וַיֹּאמֶר בְּנִי-גֵד • כָּלֶם כַּאֲשֶׁר אָחָד.

(כו) טַפְנוּ נַשְׁיֵנוּ מִקִּנְנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ יְהוּי־שֵׁם בְּעָרֵי
הַגִּלְעָד:

(כז) וְעֲבָדֶיךָ יַעֲבֹרוּ כָל־חֲלוּץ צֶבָא לִפְנֵי יְהוָה
לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אָדֹנִי דִּבֶּר:

(כח) וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיֵּצֵאוּ לָהֶם • כִּמוֹ עָלֵיהֶם, וְעַל תְּנָאֵם מִנָּה אֱלֹעָזָר וַיְהוֹשֻׁעַ. כִּמוֹ (שמות יד) : "ה' יִלְחֶם לָכֶם".

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם אִם־יַעֲבֹרוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי
רְאוּבֵן, אַתְּכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי
יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנָתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ
הַגִּלְעָד לְאֶחָזָה:

(כג) הִנֵּה חֲטָאתֶם לַה'. בְּזֶה תוֹדִיעוּ אֹז
שֶׁחֲטָאתֶם עִתָּהּ, שֶׁתוֹדִיעוּ שֶׁהִיָּתָה
כְּנִנְתְּכֶם לְהִרְעֵ. תוֹרָה כֹּד
(כד) עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ. בְּזֶה הַחֲלֵק אֲשֶׁר
אִמְרַתְּ שֶׁנֶּעֱבַר חֲלוּצִים. תוֹרָה כֹּד

(כח) וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה. צִוָּה שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לְאֶלֶּה
אֶת אֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג אֲלֵא אַחֵר שְׁיִשׁוּבוּ
מִכְבוּשׁ הָאָרֶץ, כִּאֲמָרוֹ "וְנִכְבְּשָׁה
הָאָרֶץ.. וְאַחֵר תְּשׁוּבוּ.. וְהִיָּתָה הָאָרֶץ
הַזֹּאת לָכֶם" (פסוק כב), וְלֹא קִדְּם לָכֵן.

וְהֵם לֹא קִבְּלוּ זֶה, וְאָמְרוּ "נִחְנוּ נֶעֱבַר
חֲלוּצִים.. וְאִתְּנוּ אֲחוֹת נִחְלָתֵנוּ" (פסוק
לב), שֶׁתְּהִיָּה בְּרִשׁוּתֵּנוּ בַּעַת שֶׁנֶּעֱבַר אֶת
הַיַּרְדֵּן. תוֹרָה כֹּד

שיעור יומי ליום רביעי כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת מטות-מסעי עא

(ל) וְאִם-לֹא יַעֲבְרוּ חִלּוּצִים אִתְּכֶם וְנֹאחֲזוּ בְּתַכְכֶּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

(לא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-גֵר רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-עֲבָדָיךָ בֶּן נַעֲשֶׂה:

(לב) נָחֲנוּ נַעֲבֹר חִלּוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ מֵעֶבֶר לִירְדֵן:

כז"י וְאֶתְנוּ אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ • כְּלוֹמֵר, בְּיָדֵינוּ וּבְרִשׁוֹתֵינוּ תִּהְיֶה אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ מֵעֶבֶר הַזֶּה.

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לְבִנְיָגֵר וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי מְנַשֶּׁה בֶּן-יוֹסֵף אֶת-מַמְלַכֶּת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת-מַמְלַכֶּת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאֶרֶץ לְעֶרְיָה בְּגִבְלַת עָרֵי הָאֶרֶץ סָבִיב:

(לד) וַיָּבִנוּ בְנֵי-גֵר אֶת-דִּיבֶן וְאֶת-עַטְרֹת וְאֵת עֲרֵעַר:

(לה) וְאֶת-עַטְרֹת שׁוּפָן וְאֶת-יַעֲזָר וַיִּגְבְּהָה:

(לו) וְאֶת-בֵּית נִמְרָה וְאֶת-בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְצָר וּגְדֵרֹת צֹאן:

כז"י עָרֵי מִבְצָר וּגְדֵרֹת צֹאן • זֶה סוּף הַפָּסוּק מוֹסֵב עַל תַּחֲלַת הַעֲנָן: "וַיָּבִנוּ בְנֵי-גֵר" אֵת הָעָרִים הַלְלוּ לַהֲיוֹת "עָרֵי מִבְצָר וּגְדֵרֹת צֹאן".

(לז) וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת-חֲשֹׁבֹן וְאֶת-אֶלְעָלָא וְאֵת קְרִיתִים:

(לח) וְאֶת-נָבֹ וְאֶת-בְּעֵל מַעֲזֵן מוֹסַבֶּת שֵׁם וְאֶת-שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁמֹת אֶת-שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ:

כז"י וְאֶת-נָבֹ וְאֶת-בְּעֵל מַעֲזֵן מוֹסַבֶּת שֵׁם • נָבֹ וּבְעֵל מַעֲזֵן, מוֹסַבּוֹת לְשֵׁם וּבְעֵל מַעֲזֵן - שְׁמוֹת עֲבוּדַת אֱלִילִים הֵם, וְהֵיוּ הָאֱמֹרִיִּים קוֹרִים עָרֵיהֶם עַל שֵׁם עֲבוּדַת אֱלִילִים שִׁלְהֶם, וּבְנֵי רְאוּבֵן הִסְבּוּ אֶת שְׁמֵם לְשֵׁמוֹת אֲחֵרִים,

וְזֶהוּ "מוֹסַבֶּת שֵׁם" - נָבֹ וּבְעֵל מַעֲזֵן, מוֹסַבּוֹת לְשֵׁם אֲחֵר. וְאֶת-שִׁבְמָה • בָּנוּ שִׁבְמָה, (ס"א בְּשִׁמָּה, וְעִין רַמְב"ן) וְהִיא שִׁבְמָה הָאֲמֹרִית לְמַעַלָּה.

(לט) וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מִכְיָר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ וַיֹּרְשׁוּ
אֶת־הָאֹמֶרִי אֲשֶׁר־בָּהּ:
לְטוֹאֲזֵלוֹ בְּנֵי מִכְיָר בֶּן מְנַשֶּׁה פֶּר מְנַשֶּׁה לְגִלְעָד
וּכְבֻּשָׁה וְתָרִיד יֵת אֲמוֹרָאָה דִּי בַּהּ:

כ"ט וַיֹּרְשׁוּ • פְתַרְגוּמוֹ וְתָרִיד, שְׁתַּבַּת "רִישׁ" מִשְׁמַשֶּׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יִרְשָׁה וּלְשׁוֹן הוֹרְשָׁה, שֶׁהוּא טָרִיד וְתָרִיד.

(מ) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמִכְיָר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיָּשֶׁב
בָּהּ:
מִיָּהֵב מֹשֶׁה יֵת גִּלְעָד לְמִכְיָר בֶּר מְנַשֶּׁה
וַיִּתֵּב בָּהּ:

(מא) וַיֹּאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הַלֵּף וַיִּלְכְּדוּ אֶת־חוֹתֵיהֶם וַיִּקְרָא
אֶתְהֵן חוֹת יֹאִיר:
מֵא וַיֹּאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה אֲזַל וּכְבֻּשׁ יֵת פְּתַרְגִּיהוֹן
וַיִּקְרָא יְתֵהֵן פְּתַרְגִּי יֹאִיר:

כ"י חוֹתֵיהֶם • פְּתַרְגִּיהוֹן. וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חוֹת יֹאִיר • לְפִי שְׁלָא הָיוּ לוֹ בָּנִים, קָרָאם בְּשֵׁמוֹ לְזַכְרוֹן.

(מב) וַנִּבְחַ הַלֵּף וַיִּלְכְּדוּ אֶת־קִנְתָּ וְאֶת־בְּנֵיהָ וַיִּקְרָא
לָהּ נִבַּח בְּשֵׁמוֹ:
מִב וַנִּבְחַ אֲזַל וּכְבֻּשׁ יֵת קִנְתָּ וַיֵּת פְּתַרְגָּהָ
וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח בְּשֵׁמָהּ: פ פ פ

כ"י וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח • 'לָהּ' אֵינוֹ מַפִּיק ה"א, וְרֵאִיתִי
בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁוֹן, לְפִי שְׁלָא נִתְקַנְּם לָהּ
שֵׁם זֶה, לְפִיכָף הוּא רָפָה, שֶׁמִּשְׁמַעוֹת מְדַרְשׁוֹ כְּמוֹ
'לָא'. וְתַמְהָנִי מַה יִּדְרֹשׁ בְּשְׁתֵּי תַבּוֹת הַדּוּמוֹת לָהּ (וידע)
ב: "וַיֹּאמֶר לָהּ בַּעֲזוֹ", (זכריה ה) "לְבָנוֹת־לָהּ בֵּית":

ק"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן. חסלת פרשת מטות

לג (א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ
מִצְרַיִם לְעַבְדָּתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
א אֵלֶּיךָ מִטְּלֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי נִפְקוּ מֵאֶרֶץ
דְּמִצְרַיִם לְחִילִיהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

כ"י אֵלֶּה מַסְעֵי • לְמַה נִּכְתְּבוּ הַמַּסְעוֹת הַלֵּלוֹ?
לְהוֹדִיעַ חֲסָדֵי שֶׁל מְקוֹם, שְׁאֵף־עַל־פִּי שְׁגֹזֵר עֲלֵיהֶם
לְטַלְטֵלָם וּלְהַנִּיעֵם בַּמִּדְבָּר, לֹא תֹאמַר שֶׁהָיוּ נָעִים
וּמְטַלְטְלִים מִמַּסַּע לְמַסַּע כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הִיָּתָה
לָהֶם מְנוּחָה, שֶׁהָיָה אֵין כָּאֵין אֶלָּא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם
מַסְעוֹת; צֹא מֵהֶם י"ד, שְׁכָלָם הָיוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה
קִדְּם גִּזְרָה, מִשְׁנִסְעוּ מִרַעְמִסס עַד שֶׁבָּאוּ לְרִתְמָה
שֶׁמִּשְׁם נִשְׁתַּלְחוּ הַמְּרַגְלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יב): "וְאַחֲרָיִם
נִסְעוּ הָעָם מִחֲצֹרֹת וְגו'", (שם יג): "שְׁלַח־לָךְ אַנְשִׁים
וְגו'". וְכֹאֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּסְעוּ מִחֲצֹרֹת וַיִּחַנּוּ

(במדבר רבה) *

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כג עמ' 227)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג),
א) נשאלת השאלה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים במסע
אחד בלבד (המסע מרעמסס לסכות), ומדוע נאמר "מסעי"

לשון רבים. ומבאר בחסידות, דהנה מצרים היא לשון מצר

לג (א) אֵלֶּה מַסְעֵי • רָצָה הָאֵל יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּכְתְּבוּ מַסְעֵי יִשְׂרָאֵל לְהוֹדִיעַ וְכוּתָם 'בְּלִכְתָּם אַחֲרָיו בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא יְרוּעָה', בְּאֶפֶן שֶׁהָיוּ רִאיוֹנִים לְהַכְנִס לְאֶרֶץ. תורה ב

שיעור יומי ליום רביעי כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת מטות-מסעי

עג

"מסעי" לשון רבים, כי מטרת כל המסעות היא – לצאת מכל מצר וגבול ולהגיע לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

וגבול, וכל עוד לא הגיעו בני ישראל ל'ירדן ו'ריחו' (לקמן פסוק מח), רמז למשיח ש'מורח ו'דאין' (סנהדרין צג, ב) – הם עדין בתוך המצר והגבול של 'ארץ מצרים'. לכן נאמר

ב וכתב משה ית מפקניהון למטלניהון על מימרא דיי ואלין מטלניהון למפקניהון:

(ב) וכתב משה את-מוצאיהם למסעיהם על-פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאיהם:

ג ונטלו מרעמסס ברחא קדמאה בחמשה עשר יומא לירחא קדמאה מבתר פסחא נפקו בני ישראל בריש גלי לעיני כל מצראי:

(ג) ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחודש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים:

ד ומצראי מקברין ית די קטל יי בהון כל בוכרא ובטעותהון עבד יי דינין:

(ד) ומצרים מקברים את אשר הפה יהוה בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים: כז"ל ומצרים מקברים • טרודים באכלם.

ה ונטלו בני ישראל מרעמסס ושרו בסכת:

(ה) ויסעו בני-ישראל מרעמסס ויחנו בסכת:

ו ונטלו מסכת ושרו באתם די בסטר מדברא:

(ו) ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר:

ז ונטלו מאתם ותב על פום חירתא די קדם בעל צפון ושרו קדם מגדל:

(ז) ויסעו מאתם וישב על-פי החירת אשר על-פני בעל צפון ויחנו לפני מגדל:

ח ונטלו מן פום חירתא ועברו בגו ימא למדברא ואזלו מהלך תלתא יומין במדברא דאתם ושרו במרה:

(ח) ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך-הים המדברה וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה:

ט ונטלו ממרה ואתו לאילם ובאילם תרי עשר מבויעין דימין ושבעין דקלין ושרו תמן:

(ט) ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו-שם:

י ונטלו מאילם ושרו על ימא דסוף:

(י) ויסעו מאילם ויחנו על-ים-סוף:

יא ונטלו מימא דסוף ושרו במדברא דסין:

(יא) ויסעו מים-סוף ויחנו במדבר-סין:

ספורנו

אחד מהם "ויסעו" ממקום פלוני "ויחנו" במקום פלוני, כי המסע והחניה היה כל אחד מהם קשה. תורה ג

ואלה מסעיהם למוצאיהם. ולפעמים קרה הפך זה. וכתב גם כן ענין המסע שהיה לצאת ממקום אל מקום בלי הקדמת ידיעה, שהיה זה קשה מאד, ובכל זה לא נמנעו. ובכן נכתב בכל

(ב) וכתב משה. כתב מקום שיצאו אליו, והמקום אשר נסעו ממנו, כי לפעמים היה המקום שיצאו אליו בתכלית הרע, והמקום שנסעו ממנו טוב.

(יב) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר־סִין וַיַּחֲנוּ בְּדִפְקָה:

יב ונטלו ממדברא דסין ושרו בדפקה:

(יג) וַיִּסְעוּ מִדִּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ:

יג ונטלו מדפקה ושרו באלוש:

(יד) וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם
לָעָם לְשָׁתוֹת:

יד ונטלו מאלוש ושרו ברפידם ולא היה
תמן מיא לעמא למשתי:

(טו) וַיִּסְעוּ מִרִּפְדִּים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינִי:

טו ונטלו מרפידם ושרו במדברא דסיני:

(טז) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתְּאֻוָּה:

טז ונטלו ממדברא דסיני ושרו בקברי
דמשאלי:

(יז) וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתְּאֻוָּה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֹרֹת:

יז ונטלו מקברי דמשאלי ושרו בחצרות:

(יח) וַיִּסְעוּ מִחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרֹתְמָה:

יח ונטלו מחצרות ושרו ברתמה:

כז"י • וַיַּחֲנוּ בְּרֹתְמָה • עַל שֵׁם לְשׁוֹן הָרֶעַ שֶׁל מְרָגְלִים, שְׁנֶאֱמַר (תהלים קכ) : "מֶה יִתֵּן לָךְ וּמֶה יוֹסִיף לָךְ לְשׁוֹן
רְמִיָּה, חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גְּחֹלִי רִתְמִים".

(יט) וַיִּסְעוּ מִרֹתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמֹן פָּרִץ:

יט ונטלו מרתמה ושרו ברמן פרץ:

(כ) וַיִּסְעוּ מִרִמֹן פָּרִץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:

כ ונטלו מרמן פרץ ושרו בלבנה:

(כא) וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה:

כא ונטלו מלבנה ושרו ברסה:

(כב) וַיִּסְעוּ מִרִּסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקֹהֶלֶתָה:

כב ונטלו מרסה ושרו בקהלתה:

(כג) וַיִּסְעוּ מִקֹּהֶלֶתָה וַיַּחֲנוּ בְּהִר־שָׁפֶר:

כג ונטלו מקהלתה ושרו בטורא דשפר:

(כד) וַיִּסְעוּ מִהִר־שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה:

כד ונטלו מטורא דשפר ושרו בחרדה:

(כה) וַיִּסְעוּ מִחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֶלֶת:

כה ונטלו מחרדה ושרו במקהלות:

(כו) וַיִּסְעוּ מִמִּקְהֶלֶת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:

כו ונטלו ממקהלות ושרו בתחת:

(כז) וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתֹרַח:

כז ונטלו מתחת ושרו בתרח:

(כח) וַיִּסְעוּ מִתֹּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה:

כח ונטלו מתרח ושרו במתקה:

(כט) וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲשֻׁמְנָה:

כט ונטלו ממתקה ושרו בחשמנה:

(ל) וַיִּסְעוּ מִחֲשֻׁמְנָה וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרוֹת:

ל ונטלו מחשמנה ושרו במסרות:

(לא) וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִגְי יַעֲקֹן:

לא ונטלו ממסרות ושרו בבגי יעקן:

שיעור יומי ליום רביעי כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת מטות-מסעי

עז

(לב) וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹב וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּדְגָד:

לב ונטלו מבני יעקב ושרו בחר הגדגד:

(לג) וַיִּסְעוּ מִחֹר הַגִּדְגָד וַיַּחֲנוּ בַּיַּטְבְּתָה:

לג ונטלו מחר הגדגד ושרו ביטבתה:

(לד) וַיִּסְעוּ מִיַּטְבְּתָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרָנָה:

לד ונטלו מיטבתה ושרו בעברנה:

(לה) וַיִּסְעוּ מִעֵבְרָנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵצִין גָּבֶר:

לה ונטלו מעברנה ושרו בעצין גבר:

(לו) וַיִּסְעוּ מִעֵצִין גָּבֶר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צֶן הוּא קִדְשׁ:

לו ונטלו מעצין גבר ושרו במדבר צן
היא רקם:

(לז) וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הָהָר בְּקֶצֶה אֶרֶץ אֲדוֹם:

לז ונטלו מרקם ושרו בחר טורא בספי
ארעא דאדום:

(לח) וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר הָהוּא עַל־פִּי יְהוָה וַיֹּמַת שָׁם בַּשָּׁנָה הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחֵר לַחֹדֶשׁ:

לח וסלק אהרן כהן להר טורא על מימרא
די ומית תמן בשנת ארבעין למפק בני
ישראל מארעא דמצרים ברחא חמשאה
בחד לרחא:

כ"י • על-פי ה' • מלמד שמת בנשיקה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 412)

בחרבן הבית כף: מצד אחד, יש חיוב להתאבל על ירושלים, אף לאידך, הרי דוקא בין המצרים הוא זמן מיוחד לעסק בהלכות בית הבחירה, שאז מעלה עליו הכתוב כאלו עוסקים בבנין הבית (תנחומא צו יד). ויש בזה הדגשה מיוחדת: סבת חרבן בית שני היתה שנאת חנם (יומא ט, ב), והתקון הוא אהבת חנם: הני מתלמידיו של אהרן . . . אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

וַיָּמָת שָׁם . . . בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחֵר לַחֹדֶשׁ (לג, לח)
מיתת אהרן, שהיתה בראש חודש מנחם-אב, קשורה בחרבן הבית, שהיה אף הוא בחדש זה, כמאמר רז"ל (ראש השנה יח, ב) שקולה מיתתו של צדיקים כשופת בית אלקינו. דהנה, יום מיתת צדיק הוא זמן של בכי ואבלות, אבל יחד עם זה הוא גם זמן ללמד ממעשיו הטובים וללקט בדרךיו, שאז, כאשר זרעו בחיים, אף הוא בחיים (תענית ה, ב). ואף

לט ואהרן בר מאה ועשרין ותלת שנים בד
מית בהור טורא:

(לט) וַאֲהֲרֹן בֶן־שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָת שָׁנָה בָּמָתוֹ
בְּחֹר הָהָר:

מ' ושמע כנענא מלפא דערד והוא יתב
בדרומא בארעא דכנען במיתי בני ישראל:

(מ) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עָרֹד וְהוּא יֹשֵׁב בְּגִבְעַת בְּאֶרֶץ
כְּנַעַן בְּבֵא בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי • (ר"ה א) כאן למדך, שמיתת אהרן היא השמועה, שנסתלקו ענני כבוד, וכסבור שנתנה רשות להלחם בישראל, לפיכך חזר וכתבה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפרוש רש"י ד עמ' 290)

מקדוה לישראל, מזמן בכל עת לפרענות (רש"י שם), והוא נלחם בישראל גם ברפידים, בחייו של אהרן, ומה הכונה שסבור שנתנה רשות להלחם בישראל? אלא כנות רש"י

וְכַסְבוֹר שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל (לג, מ) יש לדבק
בזה, הרי מדבר בעמלק, כפרוש רש"י לעיל (חקת כא, א):
וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי . . . זה עמלק. והרי עמלק הוא רצועת

ספורנו

(מ) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי. גם זה זכות להם, כי לא אמרו כאבותם "נתנה ראש" (לעיל יד, ד) גם "בראותם מלחמה", אבל נדרו נדר לה' ושלמו. תורה מא

חשיבות מיתת אהרן: מיתתו עצמה (לא סלוק ענני הכבוד) יצרה את הרשם שנתנה רשות להלחם בישראל.

היא, שעמלק יצא למלחמה לא כעמלק, שנתנה לו **הזדמנות** לפגוע בישראל, מחמת סלוק ענני הכבוד, אלא ככנעני, שסבור שנתנה **רשות** להלחם בהם. הכתוב מלמדנו גדל

מא ונטלו מהר טורא ושרו בצלמנה:

(מא) ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמנה:

מב ונטלו מצלמנה ושרו בפונן:

(מב) ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן:

מג ונטלו מפונן ושרו באבת:

(מג) ויסעו מפונן ויחנו באבת:

מד ונטלו מאבת ושרו במגזת עבראי בתחום מואב:

(מד) ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים בגבול מואב:

נ"י • בעיי העברים • לשון חרבות וגלים, כמו (מיכה א) : "לעי השדה", (תהילים עט) : "שמו את ירושלים לעיים".

מה ונטלו ממגזתא ושרו בדיבן גר:

(מה) ויסעו מעיים ויחנו בדיבן גר:

מו ונטלו מדיבן גר ושרו בעלמן דבלתימה:

(מו) ויסעו מדיבן גר ויחנו בעלמן דבלתימה:

מז ונטלו מעלמן דבלתימה ושרו בטורי דעבראי דקדם נבו:

(מז) ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו:

מח ונטלו מטורי דעבראי ושרו במישרנא דמואב על ירדנא דירחו:

(מח) ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על ירדן ירחו:

מט ושרו על ירדנא מבית הישמת עד אישיר שטין במישרנא דמואב:

(מט) ויחנו על-הירדן מבית הישמת עד אבל השטים בערבת מואב: ס

נ"י • מבית הישמת עד אבל השטים • כאן למדך חנה: "לדידי חיי לי ההוא אתרא וכו'": אבל השטים • מישור של שטים "אבל" שמו.

שעור מתנה ישראל י"ב מיל, דאמר רבה בר בר

♦ יום חמישי כ"ט תמוז ♦

נ"מליל יי עם משה במישרנא דמואב על ירדנא דירחו למימר:

(א) וידבר יהוה אל-משה בערבת מואב על-ירדן ירחו לאמר:

נ"מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען:

(נא) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את-הירדן אל-ארץ כנען:

על מנת-כן תעברו. ואם לאו – מים באין ושוטפין אתכם; וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן.

נ"י • כי אתם עברים את-הירדן וגו' והורשתם וגו' • והלא כמה פעמים הוזכרו על כך? אלא כך אמר להם משה: כשאתם עוברים בירדן בפישה,

(ג) וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאַבְדֹתֶם אֶת כָּל-מִשְׁפֵּיתֶם וְאֵת כָּל-צִלְמֵי מִסְכַּתְתֶּם תֹּאבְדוּ וְאֵת כָּל-בְּמוֹתֶם תִּשְׁמִידוּ:

נ"י • וְהוֹרִשְׁתֶּם • וְגִרְשְׁתֶּם • מִשְׁפֵּיתֶם • כְּתַרְגוּמוֹ: "בית סגדתהון", על שם שְׁהִי מִסְכֵּינְךָ אֵת הַקֶּרֶק בְּרִצְפַת אֲבָנִים שֶׁל שִׁישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֵיהֶם בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, כְּדִכְתִּיב (ויקרא כז): "וְאָבָן מִשְׁפִּית לֹא תִתֵּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהַשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ". מִסְכַּתְתֶּם • כְּתַרְגוּמוֹ: מִתְכַּתְהוֹן.

(ג) וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֵתֶם-בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ:

נ"י • וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ • וְהוֹרִשְׁתֶּם אוֹתָהּ מִיֹּשְׁבֶיהָ, וְאֵז וְיֹשְׁבֵתֶם-בָּהּ — תּוֹכְלוּ לְהִתְקִים בָּהּ, וְאִם לֹא — לֹא תּוֹכְלוּ לְהִתְקִים בָּהּ.

(ד) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֶת-הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת-נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת-נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר-יֵצֵא לוֹ שְׁמָה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמִשּׁוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ:

נ"י • אֶל אֲשֶׁר-יֵצֵא לוֹ שְׁמָה • מִקְרָא קָצֵר הוּא זֶה: אֶל מְקוֹם אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שְׁמָה הַגּוֹרָל, לוֹ יִהְיֶה. לְמִשּׁוֹת אֲבֹתֵיכֶם • (ב"ב קיז) לְפִי חֶשְׁבוֹן יוֹצֵאֵי מִצְרַיִם. דָּבָר אַחֵר: בְּשָׁנִים עֶשְׂרֵי גְבוּלִין כְּמִנְיֵן הַשְּׂבָטִים.

(ה) וְאִם-לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינָם בְּצַדִּיקֵיכֶם וְצִרְרוּ אֹתְכֶם עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:

נ"י • וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם • יִהְיֶה לָכֶם לְרָעָה. לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם • לִיתְדוֹת הַמְּנַקְרִים עֵינֵיכֶם. תִּרְגוּם שֶׁל יְתִדוֹת: "סִיכָא". וְלִצְנִינָם • פּוֹתְרִים בּוֹ.

(ו) וְהָיָה כִּאֲשֶׁר דִּמְיִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעִשֶׂה לָכֶם: פ לך (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) צֹו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי-אַתֶּם בָּאִים אֶל-הָאָרֶץ כְּנָעַן וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנָעַן לִגְבֻלְתֶּיהָ:

(ג) וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ. כִּאֲשֶׁר תִּבְעְרוּ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֶז תִּבְדּוּ לְהוֹרִישׁ אֶת הָאָרֶץ לְבָנֵיכֶם. שְׂאֵם לֹא תִבְעְרוּ אוֹתָם, אִף עַל פִּי שְׂאֵתָם תִּבְכְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ, לֹא תִבְדּוּ לְבָנֵיכֶם. תוֹרָה נִד (ו) וְהָיָה כִּאֲשֶׁר דִּמְיִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעִשֶׂה לָכֶם. כִּי תִזְנֶה אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם לְהוֹרִישָׁהּ תִּזְכּוּ לֹא תִבְדּוּ לְבָנֵיכֶם. תוֹרָה נִד (ב) וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה. תִּפֹּל לָכֶם בְּגוֹרָל קֶדֶם שֶׁתִּבְכְּשׁוּ בָלָהּ. כִּי בְּגוֹרָל יֵאוֹת לְשׁוֹן

לכם • על שם שנתחלקה בגורל, נקראת חלוקה לשון נפילה. ומדרש אגדה אומר: על ידי שהפיל הקדוש ברוך הוא שריהם של שבעים אמות מן השמים וכפתן לפני משה, אמר לו: ראה, אין בהם עוד כח!

ז"ל זאת הארץ אשר תפל לכם וגו'. לפי שהרבה מצוות נהגות בארץ ואין נהגות בחוצה לארץ, הדרך לכתב מצרגי גבולי רוחותיה סביב. לומר לה: מן הגבולים הללו ולפנים המצוות נהגות. תפל

גויהי לכון רוח דרומא ממדברא דצן על תחומי אדום ויהי לכון תחום דרומא מספיי נמא דמלחא קדומא:

(ג) והיה לכם פאת-נגב ממדבר-צן על-ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים-המלח קדומא:

דרך דרומא אל המדבר, והוא שקראו יחזקאל (יחזקאל): "מדבר העמים", לפי שהיו כמה אמות יושבות בצדו והולכין אצל דרומו מן המערב כלפי מזרח תמיד, עד שבאו לדרומא של ארץ אדום, ובקשו ממלך אדום שניחם לעבר דרך ארצו ולהכנס לארץ הדרך רחבה, ולא רצה. והצרכו לסבב את כל דרומא של אדום, עד בואם לדרומא של ארץ מואב, שנאמר (שופטים יא): "ונגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה".

והלכו כל דרומא של מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה; וכשכלו את מזרחה, מצאו את ארץ סיחון ועוג, שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען והירדן מפסיק ביניהם; וזהו שנאמר בפתח (שם): "וילך במדבר ויסב את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב, ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב". וכבשו את ארץ סיחון ועוג, שהיתה בצפונה של ארץ מואב, וקרכו עד הירדן, והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב. נמצא, שארץ כנען שבעבר הירדן למערב – היה מקצוע דרומית-מזרחית שלה אצל אדום.

ז"ל והיה לכם פאת-נגב • רוח דרומית אשר מן המזרח למערב. ממדבר-צן • אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית-מזרחית של ארץ תשעת המטות. כיצד? שלש ארצות יושבות בדרומא של ארץ-ישראל זו אצל זו: קצת ארץ מצרים, וארץ אדום פלה, וארץ מואב פלה; ארץ מצרים במקצוע דרומית-מערבית, שנאמר בפרשה זו: "מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה". ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, שנאמר (יהושע יז): מן-השיחור אשר על-פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ-ישראל, וארץ אדום אצלה לצד המזרח, וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח, וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את בניסתרם לארץ, היה מעבירים את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ-ישראל, ולא עשה כן; וזהו שנאמר (שמות יז): "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים", שהם יושבים על הים במערבה של ארץ כנען – כענין שנאמר בפלשתים (צפניה ב): "ישבי חבל הים גוי כרתים". ולא נחם אותו הדרך, אלא הסבן והוציאם

דינסתר לכון תחומא מדרומא למסקנא דעקרבס ויעבר לצן ויהיו מסקנאיה מדרומא לרקם גיאא ויפוק לחצר אדר ויעבר לעצמא:

(ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבס ויעבר צנה והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר-אדר ועבר עצמא:

עקרבס לפנים מן המצר. ועבר צנה • אל צין, כמו "מצרימה". והיו תוצאותיו • קצותיו. בדרומא של קדש ברנע. ויצא חצר-אדר • מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר-אדר ומשם לעצמון ומשם

ז"ל ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבס • כל מקום שנאמר "ונסב" או "ויצא" מלמד שלא היה המצר שנה אלא הולך ויוצא לחוץ. ויצא המצר ועוקם לצד צפון של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומא של מעלה עקרבס. נמצא מעלה

טמאה ארץ אפולותכם" (יהושע כב, טז), ולא היתה ראויה לגורל אשר ענינו ברוח הקדש. תורה ג

בגורל. ובכן חלק משה את ארץ סיחון ועוג בלתי גורל, כפי הנראה בספר יהושע. וזה, כי ארץ סיחון ועוג אין בה קדשת ארץ ישראל, כאמרו "ואם

נפילה, כמו "ועל לבושי נפילו גורל" (תהלים כב, יח), וכן "הפיל פור הוא הגורל" (אסתר ג, ז). ואמר "זאת", כי מה שכתבו חוץ לארץ לא הדרך לחלק

שיעור יומי ליום חמישי כ"ט תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת מטות-מסעי עט

ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים, ומשם לצד המערב אל הים הגדול, שהוא מצר מערבה של כל ארץ ישראל. נמצא, שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית.

לנחל מצרים. ולשון "נסב" האמור כאן לפי שפתב ויצא חצר-אדר, שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע. ורחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמון, ומשם והלאה נתקצר המצר

הניסתר תחומא מעצמון לנחלא דמצרים ויהון מפקנוהי לימא:

(ה) ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה:

כ"י. והיו תוצאותיו הימה. אל מצר המערב, שאין עוד גבול נגב מאריך לצד המערב משם והלאה.

ותחום מערבא ויהי לכוון ימא רבא ותחומא דין יהי לכוון תחום מערבא:

(ו) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה-יהיה לכם גבול ים:

כ"י. וגבול ים. ומצר מערבי מהו? והיה לכם הים הגדול. למצר. וגבול. הנסין שבתוך הים, אף הם מן הגבול, והם אים שקורין "איזל"ש.

וידין יהי לכוון תחום צפונא מן ימא רבא תכוננו לכוון להר טורא:

(ז) וזה-יהיה לכם גבול צפון מן-הים הגדול תתאו לכם הר ההר:

לנטות ממערב לצפון, אל הר ההר. תתאו. לשון סבה, כמו (ר"ה ב יב): "אל-תא הרצים", (יחזקאל מ): "ותאי השער" – היציע, שקורין "אפנדי"ץ", שהוא מסב ומשפיע.

כ"י. גבול צפון. מצר צפון. מן-הים הגדול תתאו לכם הר ההר. שהוא במקצוע צפונית מערבית וראשו משפיע ונכנס לתוך הים, ויש מרחב הים לפנים הימנו וחוצה הימנו. תתאו. תשפיעו לכם

חמהר טורא תכוננו למטי חמת ויהון מפקנוהי דתחומא לצדר:

(ח) מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאות הגבול צדרה:

כלל, או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשיך להלן באלכסון יותר מן הרחב הראשון. ולענין רחב המדה הראשון קראו "תוצאת", ששם בלתה אותה מדה.

כ"י. מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח, ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא. תוצאת הגבול. סופי הגבול. כל מקום שגאמר תוצאות הגבול, או המצר בלה שם לגמרי ואינו עובר להלן

טויפוק תחומא לזפרון ויהון מפקנוהי לחצר עינן דין יהי לכוון תחום צפונא:

(ט) ויצא הגבול זפרנה והיו תוצאותיו חצר עינן זה-יהיה לכם גבול צפון:

כ"י. והיו תוצאותיו חצר עינן. הוא היה סוף המצר הצפוני, ונמצאת חצר עינן במקצוע צפונית-מזרחית. ומשם התאוויתם לכם אל מצר המזרחי.

ותכוננו לכוון לתחום קדומא מחצר עינן לשפם:

(י) והתאוויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה:

כ"י. והתאוויתם. לשון הסבה ונטייה, כמו "תתאו". שפמה. במצר המזרחי, ומשם הרבלה.

יאויות תחומא משפם לרבלה ממדנח לעין ויחות תחומא ומטי על ביה ים גסר קדומא:

(יא) וירד הגבול משפם הרבלה מקדם לעין וירד הגבול ומחה על-פתח ים-כנרת קדמה:

מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם בְּאַלְכֶסוֹן נוֹטָה לְצַד מִזְרָח וּמִתְקָרֵב לְצַד אֶרֶץ כְּנָעַן כְּנֶגֶד יָם כְּנָרַת וּמוֹשֵׁף לְצַד מִזְרָחָה שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל כְּנֶגֶד יָם כְּנָרַת עַד שְׁנוּפֵל בֵּינָם הַמֶּלֶח, וּמִשָּׁם כָּלָה הַגְּבוּל בְּתוֹצְאוֹתָיו אֶל יָם הַמֶּלֶח, שֶׁמֶמְנוּ הִתְחַלַּת מִצָּר מְקוּצֵעַ דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, הָרִי סוֹכְכַת אוֹתָהּ לְאַרְבַּע רוֹחוֹתֶיהָ.

יבִּיחוֹת תַּחֲנוּמָא לִירְדְנָא וִיהוֹן מִפְּקֻדָּה לִימָא דְּמִלְחָא דָּא תְּהִי לְכוֹן אֲרַעָא לְתַחֲנוּמָהּ סְחוּר סְחוּר:

יגופקיד מִשָּׁה זֵת בְּגִי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר דָּא אֲרַעָא דִּי תַתְּחַסְנוּן יִתְה בַּעֲדָבָא דִּי פִקִּיד יִי לְמַתָּן לְתַשְׁעַת שְׁבָטִין וּפְלָגוֹת שְׁבָטָא:

ידארי קבילו שְׁבָטָא דְּבִגִי רְאוּבֵן לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן וְשְׁבָטָא דְּבִגִי גַד לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן וּפְלָגוֹת שְׁבָטָא דְּמְנַשֶּׁה קבילו אַחֲסִנְתָּהוֹן:

טו תריין שְׁבָטִין וּפְלָגוֹת שְׁבָטָא קבילו אַחֲסִנְתָּהוֹן מַעֲבָרָא לִירְדְנָא דִּירְחוֹ קְדוּמָא מְדִינָתָא:

זש"י קְדָמָה מִזְרָחָה • אֶל פְּגִי הָעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּמִזְרָח, שְׂרוּת מִזְרָחִית קְרוּיָה "פְּגִים" וּמַעֲרָבִית קְרוּיָה "אַחוּר", לְפִיכָף דְּרוֹם לִימִין וְצִפּוֹן לְשִׁמָּאל.

♦ יום שישי א' מנחם-אב ♦

טז ומליל יי עם מִשָּׁה לְמִימָר:

יז אלין שְׁמַתָּה גְּבִרְיָא דִּי יַחֲסִנּוּן לְכוֹן זֵת אֲרַעָא אֶלְעָזָר בֶּהֱנָא וִיהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון:

יחבן לְפָרֵשׁ "לָכֶם" זֶה, כָּכָל "לָכֶם" שְׁבַמְקָרָא, שְׁאֵם בֶּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "יִנְחִילוֹ לָכֶם", "יִנְחִלוֹ" – מִשְׁמַע שֶׁהֵם נִוְחָלִים לָכֶם בְּשִׁבְלֵיכֶם וּבְמִקְוִמְכֶם, כְּמוֹ (שְׁמוֹת) (י): "ה' יִלְחֶם לָכֶם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 297)

לְשִׁבְטִים? וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה תַפְקִידוֹ שֶׁל הַנְּשִׂיא נִחְלַק לְשָׁנִים. א. מִצַּד יִשְׂרָאֵל – הוּא שְׁלוּחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְסַפּוֹק כָּל צְרִיכֵיהֶם, וְדֹאגְתּוֹ מִצַּד תַּפְקִיד זֶה הִיא בַּעֲקוֹר לְצִרְכֵי הַכָּלָל, וּבְדִרְךָ הָעוֹלָם, שְׁכָל קְבוּץ שֶׁל אֲנָשִׁים מְמוּנָה מְנוּהִיג שְׂדוּאָג

זש"י • מְקָדֶם לְעֵין • שֵׁם מְקוֹם, וְהַמִּצָּר הוֹלֵךְ בְּמִזְרָחוֹ. נִמְצָא הָעֵין לְפָנִים מִן הַמִּצָּר, וּמִאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הִיא. וַיֵּרֶד הַגְּבֹל • כָּל שֶׁהַגְּבוּל הוֹלֵךְ מִצִּפּוֹן לְדָרוֹם, הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ. וּמִחָה עַל-כֵּתֶף יָם-כְּנָרַת קְדָמָה • שִׁיחָא יָם כְּנָרַת תוֹךְ לְגְבוּל בְּמַעֲרָב, וְהַגְּבוּל בְּמִזְרָח יָם כְּנָרַת, וּמִשָּׁם יוֹרֵד אֶל הַיַּרְדֵּן, וְהַיַּרְדֵּן מוֹשֵׁף וּבָא

(יב) וַיֵּרֶד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו יָם הַמֶּלֶח זֹאת תְּהִיָּה לָכֶם הָאֶרֶץ לְגְבֻלְתֶּיהָ סְבִיב:

(יג) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתַשְׁעַת הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה:

(יד) כִּי לָקַחְו מִטָּה בְּנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִטָּה בְּנֵי-הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֻצֵי מִטָּה מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נִחְלָתָם:

(טו) שְׁנֵי הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה לָקְחוּ נִחְלָתָם מַעֲבָר לִירְדֵן יִרְחוֹ קְדָמָה מִזְרָחָה: פ

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-יִנְחִלוּ לָכֶם אֶת-הָאֶרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון:

זש"י • אֲשֶׁר-יִנְחִלוּ לָכֶם • בְּשִׁבְלֵיכֶם. כָּל נְשִׂיא וְנְשִׂיא אֲפוּטְרוֹפוּס לְשִׁבְטוֹ, וּמִחְלַק נִחְלַת הַשְּׁבָט לְמִשְׁפְּחוֹת וְלִגְבָרִים, וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק הַגּוֹן. וּמָה שֶׁהֵם עוֹשִׂין יְהִיָּה עֲשׂוּי כְּאֵלוֹ עֲשָׂאוֹם שְׁלוּחִים. וְלֹא

כָּל נְשִׂיא וְנְשִׂיא אֲפוּטְרוֹפוּס לְשִׁבְטוֹ, וּמִחְלַק נִחְלַת הַשְּׁבָט לְמִשְׁפְּחוֹת וְלִגְבָרִים וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק הַגּוֹן (לד, יז) יֵשׁ לִשְׁאֵל, מִנֵּין לוֹ לְרַש"י שֶׁהַנְּשִׂאִים חֵלְקוּ אֶת נִחְלַת הַשְּׁבָט לְמִשְׁפְּחוֹת, וְלֹא שֶׁחֵלְקוּ אֶת הָאֶרֶץ

שיעור יומי ליום שישי א' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - לה - פרשת מטות-מסעי פא

ה', ומזה למד רש"י שאף לגבי הנשיאים קר: מדבר במנוי מיוחד מאת ה' להיות מקנים ו'בעלים' על כל עניני השבט. לכן מפרש רש"י שכל נשיא הוא אפוסטרופוס לשבטו והוא דואג לצרכיו של כל יחיד בפרט.

לצרכי הכלל. ב. מצד הקב"ה - הקב"ה מנה אותו (על ידי משה) להיות נשיא שבטו, ומצד מנוי זה פעלתו כוללת גם את צרכי הפרט, שהרי הוא נשיאו של כל אחד ביחיד. והנה, בפסוק נזכרו אלעזר ויהושע, שקבלו מנוי מיוחד מאת

יח ורבא חד רבא חד משבטא תסבון
לאחסנא ית ארעא:

(יח) ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחל
את-הארץ:

כ"י - לנחל את-הארץ • שיהא נוחל וחולק אותה במקומכם.

יט ואלין שמחת גבריא לשבטא דיהודה
כלב בר יפנה:

(יט) ואלה שמות האנשים למטה יהודה כלב
בן-יפנה:

כ וילשבטא דבני שמעון שמואל בר
עמיהוד:

(כ) ולמטה בני שמעון שמואל בן-עמיהוד:

כא לשבטא דבנימין אלידד בר כסלון:

(כא) למטה בנימין אלידד בן-כסלון:

כב וילשבטא דבני דן רבא בקי בר יגלי:

(כב) ולמטה בני-דן נשיא בקי בן-יגלי:

כג לבני יוסף לשבטא דבני מנשה רבא
חניאל בר אפד:

(כג) לבני יוסף למטה בני-מנשה נשיא חניאל
בן-אפד:

כד וילשבטא דבני אפרים קמואל בר
שפטן:

(כד) ולמטה בני-אפרים נשיא קמואל בן-שפטן:

כה וילשבטא דבני זבולן רבא אליצפן בר
פרנד:

(כה) ולמטה בני-זבולן נשיא אליצפן בן-פרנד:

כו וילשבטא דבני יששכר רבא פלטיאל בר
עזן:

(כו) ולמטה בני-יששכר נשיא פלטיאל בן-עזן:

כז וילשבטא דבני אשר רבא אחיהוד בר
שלמי:

(כז) ולמטה בני-אשר נשיא אחיהוד בן-שלמי:

כח וילשבטא דבני נפתלי רבא פדהאל בר
עמיהוד:

(כח) ולמטה בני-נפתלי נשיא פדהאל בן-עמיהוד:

כט אליון די פקיד יי לאחסנא ית בני ישראל
בארעא דכנען:

(כט) אלה אשר צוה יהוה לנחל את-בני-ישראל
בארץ כנען: פ

כ"י - לנחל את בני ישראל • שהם ינחילו אותה להם למחלקותיה.

א ומליל יי עם משה במישריא דמואב על
ירדנא דירחו למימר:

לה (א) וידבר יהוה אל-משה בערבת מואב על-ירדן
ירחו לאמר:

(ב) צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לָלוֹיִם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לְשֹׁבְתֵי וּמִגֵּרֵשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לָלוֹיִם:

כשי"א • וּמִגֵּרֵשׁ • רוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר, ואין רשאים לבנות שם בית ולא לנטע כרם ולא לזרע זריעה.

(ג) וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לְשֹׁבְתֵי וּמִגֵּרֵשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמָתָם וְלִרְכֻשָׁם וְלִכָּל חֵיתָם:

כשי"א • וְלִכָּל חֵיתָם • לכל צרכיהם.

(ד) וּמִגֵּרֵשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם מִקִּיּוֹר הָעִיר וְחוּצָה אֵלָּה אִמָּה סָבִיב:

כשי"א • אֵלָּה אִמָּה סָבִיב • (עירובין כא) ואחריו הוא אומר: "אלפים באמה". הא פיצד? אלפים הוא נותן להם

(ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לְעִיר אֶת־פֶּאת־קִדְמָה אֲלֵפִים בָּאֲמָה וְאֶת־פֶּאת־נֶגֶב אֲלֵפִים בָּאֲמָה וְאֶת־פֶּאת־יָם אֲלֵפִים בָּאֲמָה וְאֶת־פֶּאת־צָפוֹן אֲלֵפִים בָּאֲמָה וְהָעִיר בִּתְּוֹךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגֵּרֵשֵׁי הָעָרִים:

(ו) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם אֶת שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֶם שָׁמָּה הִרְצָח וְעֲלִיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים עִיר:

(ז) כָּל־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגֵּרֵשֵׁיהֶן:

(ח) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרֹב תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְעַט תִּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מִעָרָיו לָלוֹיִם: פ

ספורנו

שבט שהיה לו חלק מעט, שנה בדרמים
אל החלק הרב שהיה נותן ללוים אותו
השבט אשר חלקו רב הפמות. תורה ט

וינוי שובך וזולתם. תורה ד
(ח) מאת הרב תרבו. מפני שהעלו
אותה בדרמים, והיה המעט של אותו

לה (ג) לבהמתם. למרכב ולמשא.
ולרכושם. בקר וצאן.
ולכל חיתם. כמו דבורים של פורת

♦ שבת קודש ב' מנחם-אב ♦

(ט) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ט ומליל יי עם משה למימר:

(י) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אֲתֶם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶרֶצָה כְּנָעַן:

י מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען:

(יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׂמָּה רִצְחַ מִכַּה-נֶפֶשׁ בַּשָּׂנְאָה:

יא ותזמנו לכון קרוין קרוי שזכותא יהוין לכון ויערוק לממן קטולא דיקטול נפשא בשלו:

כז"י • וְהִקְרִיתֶם • אין "הקריה" אלא לשון הזמנה; וכן הוא אומר (בראשית כז): "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 596)

דקליפה', כמבאר בחסידות. **בשננה** – ביהודי לא שיין חטא בזמזיד, שהרי כל יהודי רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות (רמב"ם הלכות גרושין ב, כ).

וְגַם שָׂמָּה רִצְחַ מִכַּה נֶפֶשׁ בַּשָּׂנְאָה (לה, יא) **נפש** – רומז לנפש השנית בישראל (תניא ריש פ"ב), שהיא חלק אלוה ממעל ממש. **מכה נפש** – רומז לחטא ועון, שגורם לשפיכת הדם' והחיות של 'אדם דקדושה' באדם

(יב) וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגָּאֹל וְלֹא יָמוּת הָרִצְחַ עַד-עֲמֹדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט:

יב ויהיו לכון קרויא לשזכא מגאל דמא ולא ימות קטולא עד דיקום קדם כנשתא לדינא:

כז"י • מִגָּאֹל • מפני גואל הדם, שהוא קרוב לנרצח.

(יג) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם:

יג וקרויא די תתנו שית קרוי שזכותא יהוין לכון:

היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען (ספרי).

כז"י • שְׁש־עָרֵי מִקְלָט • (מכות ט) מגיד, שאף-על-פי שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן, לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ז ב עמ' 494)

ובדרך הרמז: מי שנמצא בששית ימי המעשה ומתעסק בעניני חליו, זקוק למצוות תמידיות שישמרו עליו מפני היצר. אבל מי שנמצא ביום השביעי ומקיים מצוות שבת, אין לו צורך כל כך בשש מצוות אלה. ואדרבה, הוא מקיים אותן בדרך נעלית יותר – לא בתור הגנה מפני היצר אלא בעניני קדשה.

שש ערי מקלט תהיינה לכם (לה, יג) 'ספר החנוך' נותן סימן לשש המצוות התמידיות – שש ערי מקלט. ויש לבאר את הקשר בין שש מצוות אלה לערי מקלט, דהנה יצרו של אדם 'עובד' **תמיד**, ללא הפסק, ומוכן אפוא שיש צורך במצוות **תמידיות**, שישמרו על האדם מפני יצרו. והרי גם ערי מקלט מגנות על יהודי מפני 'גואל הדם' – השטן והיצר הרע.

(יד) אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה:

יד ית תלת קרויא תתנו מעבר לירדנא וית תלת קרויא תתנו בארעא דכנען קרוי שזכותא יהוין:

נפיש רוצחים, דכתיב (הושע ו): "גִּלְעָד קִרְיַת פְּעֻלִי אֲנִי עֹקְבָהּ מִדָּם".

כז"י • אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים וְגו' • (מכות שם) אף-על-פי שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי, השווה מנין ערי מקלט שלהם, משום דבגלעד

טו לבני ישראל ולגירא ולתוכא בניכו
יהונן שית קרוא האלין לשוכא למערוק
לתמן כל דיקטול נפשא בשלו:

(טו) לבני ישראל ולגירא ולתוכא בתוכם תהיינה
ששהערים האלה למקלט לנום שמה כל-מכה
נפש בשגנה:

טז ואם במן דפרזלא מיהי וקטלה קטולא
הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

(טז) ואם-בכלי ברזל הפהו וימת רצח הוא מות
יומת הרצח:

אפלו מחט, לפיכך לא נתנה בו תורה שעור לכתב
בו: "אשר ימות בו". ואם תאמר בהורג בשוגג
הכתוב מדבר, הרי הוא אומר למטה: "או בכל-אבן
אשר-ימות בה בלא ראות וגו'". למד על האמורים
למעלה, שבהורג במזיד הכתוב מדבר.

כ"א ואם-בכלי ברזל הפהו. אין זה מדבר בהורג
בשוגג הסמוך לו, אלא בהורג במזיד; וכא ללמד,
שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שעור כדי להמית,
שנאמר בכלם: "אשר-ימות בו" דמתרגמינן: "דהיא
כמסת דימות בה", חוץ מן הברזל, שגלוי וידוע
לפני הקדוש-ברוך-הוא, שהברזל ממית בכל שהוא,

יז ואם באבן דמתנסב בידא דהיא כמסת
די ימות בה מיהי וקטלה קטולא הוא
אתקטלא יתקטל קטולא:

(יז) ואם באבן יד אשר-ימות בה הפהו וימת רצח
הוא מות יומת הרצח:

שעור. יכול כל שהוא? לך נאמר: "אשר-ימות
בה".

כ"ב באבן יד. (ספרי) שיש בה מלא יד. אשר-ימות
בה. שיש בה שעור להמית, כתרגומו. לפי שנאמר
(שמות כא): "והכה איש את רעהו באבן" ולא נתן בה

יח או במן דאע דמתנסב בידא דהיא כמסת
די ימות בה מיהי וקטלה קטולא הוא
אתקטלא יתקטל קטולא:

(יח) או בכלי עץ-יד אשר-ימות בו הפהו וימת רצח
הוא מות יומת הרצח:

שהוא? לך נאמר בעץ: "אשר-ימות בו", שיהא
בו כדי להמית.

כ"ג או בכלי עץ-יד. לפי שנאמר (שמות כא): "וכי
יכה איש את-עבדו או את-אמתו בשבט". יכול כל

יט גאל דמא הוא יקטול ית קטולא פד
אתחייב לה מן דינא הוא יקטלגה:

(יט) גאל הדם הוא ימית את-הרצח בפגעו-בו הוא
ימתנו:

כ"ד בפגעו-בו. אפלו בתוף ערי מקלט.

כ ואם בסנאה דהיה או רמא עלוהי בכמנא
וקטלה:

(כ) ואם-בשנאה יהדפנו או-השליך עליו בצדיה
וימת:

כ"ה בצדיה. כתרגומו "בכמנא" במארב.

כא או בדכבו מיהי בידה וקטלה אתקטלא
יתקטל מחנא קטולא הוא גאל דמא יקטול
ית קטולא פד אתחייב לה מן דינא:

(כא) או באיבה הפהו בידו וימת מות-יומת המכה
רצח הוא גאל הדם ימית את-הרצח בפגעו-בו:

שיעור יומי לשבת קודש ב' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת מטות-מסעי פה

(כב) וְאִם-בִּפְתָּע בְּלֹא-אֵיכָה הִדָּפוּ אוֹ-הַשְּׁלִיךְ עָלָיו
בְּלִפְלִי בְּלֹא צָרִיחַ:

כ"י • בפתע • באנס. ותרגומו "בתקיף", שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו.

(כג) או בְּכַל-אֶבֶן אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל
עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא-אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקֶשׁ רַעְתּוֹ:

כ"י • או בכל-אבן אשר-ימות בה • הפהו. בלא ראות • שלא ראהו. ויפל עליו • (מכות יא) מפאן אמרו:
ההורג דרך ירידה, גולה. דרך עליה, אינו גולה.

(כד) וְשִׁפְטוֹ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל
הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:

(כה) וְהֵצִילוּ הָעֵדָה אֶת-הַרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם
וְהָשִׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל-עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר-נָס שָׁמָּה
וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר-מָשַׁח אוֹתוֹ
בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ:

כ"י • עד-מות הכהן הגדול • שהוא בא להשרות
שכינה בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק
את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים, אינו
כדאי שיהא לפני כהן גדול. דבר אחר: לפי שהיה
לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל
בחייו. אשר-משח אותו בשמן הקדש • לפי פשוטו,
מן המקראות הקצרים הוא, שלא פירש מי משחו,
אלא כמו: "אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש".
ורבותינו דרשוהו במסכת מכות לראית דבר, ללמד
שאם עד שלא נגמר דינו, מת כהן גדול ומנו אחר
תחתיו, ולאחר מכאן נגמר דינו, חוזר במיתתו של
שני, שנאמר: "אשר-משח אותו", וכי הוא משחו
לכהן, או הכהן משח אותו? אלא להביא את הנמשח
בנימי, שמתזירו במיתתו (מכות יא ב).

(כו) וְאִם-יֵצֵא יֵצֵא הַרֹצֵחַ אֶת-גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר
יָנוֹס שָׁמָּה:

(כז) וּמָצָא אוֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ
וַרֹצֵחַ גֹּאֵל הַדָּם אֶת-הַרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם:

כ"י • אין לו דם • (מכות ז) הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם.

ספורנו

(כה) עד מות הכהן הגדול • כבר באר
שהגלות היא על השוגג. ובהיות מיני
השוגגות בלתי שוות, כי מהם קרובות
לאנס ומהן קרובות אל המזיד, נתן
לגלות זמן בלתי שווה בכל השוגגים.
כי מהם שתהיה שגגתו מעט קדם
מיתת הכהן, ומהן שימות הרוצח
בגלות קדם שימות הכהן. וזה במשפט
האל יתברך היודע ועד, שיענוש את
השוגג כפי מדרגת שגגתו, כאמרו
"והאלהים אנה לידו" (שמות כא,
א). תורה כו

כח ארי בקרית שזכותה יתב עד דימות
פהנא רבא ובתר דימות פהנא רבא יתוב
קטולא לארע אחסנתה:

(כח) כי בעיר מקלטו ישב עד-מות הפתח הגדל
ואחרי-מות הפתח הגדל ישוב הרצח אל-ארץ
אחוזתו:

כט ויהיו אליו לבון לגזרת דין לדריכון בכל
מותבניכון:

(כט) והיו אלה לכם לחקת משפט לדתיתכם בכל
מושבותיכם:

כס"א בכל מושבותיכם • למד שתהא סנהדרין [קטנה] נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ-ישראל.

ל כל דיקטול נפשא לפום סהדין יקטול ית
קטולא וסהיד חד לא יסהיד באגש למקטל:

(ל) כל-מפה-נפש לפי עדים ירצח את-הרצח ועד
אחר לא-יענה בנפש למות:

כס"ב כל-מפה-נפש וגו' • הבא להרגו על שהפה את הנפש. לפי עדים ירצח • שיעידו שבמזיד ובהתראה
הרגו.

לא ולא תקבלון ממון על אנש קטול די הוא
חייב למקטל ארי אתקטלא יתקטל:

(לא) ולא-תקחו כפר לנפש רצח אשר-הוא רשע
למות ביימות יומת:

כס"ג ולא-תקחו כפר • (כתובות לו) לא יפטר במקמון.

לב ולא תקבלון ממון למערוק לקרית
שזכותה למתוב למתב בארעא עד דימות
פהנא:

(לב) ולא-תקחו כפר לנפש אל-עיר מקלטו לשוב
לשבת בארץ עד-מות הפתח:

"שוב" על מי ששוב כפר, ו"מול" על מי שמל כפר,
כן תאמר "לנוס" על מי שנס כפר, וקורוהו "נוס",
כלומר מברח. ואם תאמר "לנוס" - לברח,
ותפרשהו: לא תקחו כפר למי שיש לו לברח, לפטרו
מן הגלות, לא ידעתי היאך יאמר: "לשוב לשבת
בארץ", הרי עדין לא נס, ומהיכן לשוב?.

כס"ד ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר מקלטו • למי
שנס אל עיר מקלטו, שהרג בשוגג, אינו נפטר מגלות
בממון לתן כפר לשוב לשבת בארץ בטרם ימות
הפתח. לנוס • כמו לנס (פשוט ורקמץ), כמו (מיכה ב): "שובי
מלחמה" - ששבו מן המלחמה. וכן (צפניה ג) "נוגי
ממועד", וכן (ירושע ה) "כי מלים היו". כאשר תאמר

לג ולא תחניפו את-הארץ אשר אתם בה כי הדים
הוא יחניף את-הארץ ולא-יכפר לדם אשר
שפך-בה בייאם בדם שפכו:
אשדה:

(לג) ולא-תחניפו את-הארץ אשר אתם בה כי הדים
הוא יחניף את-הארץ ולא-יכפר לדם אשר
שפך-בה בייאם בדם שפכו:

כס"ה ולא-תחניפו • ולא תרשיעו, בתרגומו ולא תחייבון.

לד ולא תסאבון ית ארעא די אתון יתבין בה
די שכינתי שריא בגויה ארי אנא יי דשכנתי
שריא בגו בגי ישראל:

(לד) ולא תטמא את-הארץ אשר אתם יושבים בה
אשר אני שכן בתוכה כי אני יהוה שכן בתוך
בגי ישראל: פ

כס"ו אשר אני שכן בתוכה • שלא תשכינו אותי בטמאתה. כי אני ה' שכן בתוך בגי ישראל • אף
בזמן שהם טמאים, שכינה (שרוייה) ביניהם.

א וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי-גִלְעָד
בֶּן-מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי
מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשָׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(א) וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי-גִלְעָד
בֶּן-מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי
מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשָׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ב וַיֹּאמְרוּ יְת רַבּוֹנִי פֶקִיד יְיָ לְמַתָּן יְת אֶרְעָא
בְּאַחְסָנָא בְּעֵדְכָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְרַבּוֹנִי
אַתְּ פֶקִיד בְּמִימְרָא דְיְיָ לְמַתָּן יְת אַחְסָנָא
צִלְפָּחֵד אַחוּנָא לִבְנֵיהֶם:

(ב) וַיֹּאמְרוּ אֶת-אֲדֹנֵי צוּה יְהוָה לָתֵת אֶת-הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנֵי צוּה בִיהוָה לָתֵת
אֶת-נַחֲלַת צִלְפָּחֵד אַחוּנָא לִבְנֵיהֶם:

ג וַיְהִי כִּי לְחַד מִבְּנֵי שְׁבֻטֵּיא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְנָשִׁין וְתַתְּמִנַע אַחְסָנָתָהֶן מֵאַחְסָנָא
אַבְהֶתְנָא וְתַתְּסֹף עַל אַחְסָנָא שְׁבֻטֵּיא דִּי
תְהוֹנִין לְהוֹן וּמַעֲדָב אַחְסָנָתָא יִתְמַנַּע:

(ג) וַהֲיוּ לְאַחַד מִבְּנֵי שְׁבֻטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים
וְנִגְרַעַה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵיהֶן וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת
הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֹּרֶל נַחֲלָתָן יִגְרַע:

ד"א וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה • שְׁהָרִי בְנָה יוֹרְשָׁהּ, וְהָבֵן מִתִּיחַס עַל שְׁבֻט אָבִיו.

ד וְאִם יְהִי יוֹבְלָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתְּסֹף
אַחְסָנָתָהֶן עַל אַחְסָנָא שְׁבֻטֵּיא דִּי תְהוֹנִין
לְהוֹן וּמֵאַחְסָנָא שְׁבֻטֵּיא דְאַבְהֶתְנָא יִתְמַנַּע
אַחְסָנָתָהֶן:

(ד) וְאִם-יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵפָה נַחֲלָתָן
עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מִטָּה
אֲבֹתֵיהֶן יִגְרַע נַחֲלָתָן:

וּאֶפְלוּ אִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל, לֹא תִחְזֹר הַנַּחֲלָה לְשְׁבֻטוֹ,
וְנִמְצָא שְׁנוּסָפָה עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם.

ד"א וְאִם-יִהְיֶה הַיּוֹבֵל • מִפָּאן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
עֲתִיד הַיּוֹבֵל שִׁיפְסֹק. וְאִם-יִהְיֶה הַיּוֹבֵל • כְּלוּמַר אֵין
זוֹ מְכִירָה שְׁחוּזָרַת בַּיּוֹבֵל, שֶׁהַיִּרְשָׁה אֵינָה חוּזָרַת,

ה וּפִקִּיד מֹשֶׁה יְת בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מִימְרָא
דְיְיָ לְמִימַר יְאוּת שְׁבֻטֵּיא דְבְנֵי יוֹסֵף
מִמְלִין:

(ה) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל-פִּי יְהוָה לֵאמֹר
כֵּן מִטָּה בְּנֵי-יוֹסֵף דְּבָרִים:

ו דִּין פְּתֻמָּא דִּי פֶקִיד יְיָ לִבְנֵי צִלְפָּחֵד
לְמִימַר לְדַמְקִין בְּעִיגִיהוֹן תְּהוֹנִין לְנָשִׁין כְּרִם
לְזַרְעִית שְׁבֻטֵּיא דְאַבְהֶתְנָא תְּהוֹנִין לְנָשִׁין:

(ו) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צוּה יְהוָה לִבְנֹת צִלְפָּחֵד לֵאמֹר
לְטוֹב בְּעִינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אֵךְ לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה
אֲבֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:

ספורנו

ישוב אליו. אמנם חלק הבנות, שלא
תחזור ביובל, לא ישתדלו אנשי השבט
לכבושה, או יניחו שם מיושבי הארץ,
בהיותו של שבט אחר, ובכן יגרע
כבוש נחלתן מגורל משה
אבותיהן. תורה ה

וגם בהיות שלא נכבש עתה כל הארץ,
כאמרו "מעט מעט אנרשנו מפניך"
(שמות כג, א) ויצטרף כל שבט ושבט
לכבוש חלקו, הנה אף על פי שיוזמן
שאיזה יחיד ימכר חלקו לחברו משבט
אחר, לא ימנע המוכר בשביל זה
מהשתדל עם שבטו לכבוש, כי ביובל

לו (ב) בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל. ובהיות לאיזה
שבט חלק בתחום חברו, לא יתאמת
הגורל לשבט החסר בשיפול על כל
גבול השבט. וכן לנוסף לא יתאמת,
אם לא יוסיף על גבולו אותו החלק
אשר לו בתחום חברו. תורה ג
(ד) וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל.. יִגְרַע נַחֲלָתָן.

ז וְלֹא תִסְחַר אֶחָסָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁכָּטָא
לְשָׁכָטָא אָרִי גָבֵר בְּאַחֲסָנָת שְׁכָטָא
דְּאַבְהָתוּהִי יִדְבְּקוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ח וְכָל בְּרֵמָא יִרְתֵּת אֶחָסָא מִשְׁכָּטָא דְּבָנֵי
יִשְׂרָאֵל לְחַד מְזֻרְעִית שְׁכָטָא דְּאַבְהָתָא תְּהִי
לְאַנְתּוּ בְּדִיל דִּי יִרְתּוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גָּבֵר
אַחֲסָנָת אֲבָהָתוּהִי:

ט וְלֹא תִסְחַר אֶחָסָא מִשְׁכָּטָא לְשָׁכָטָא
אַחֲרָנָא אָרִי גָבֵר בְּאַחֲסָנָתָא יִדְבְּקוּן שְׁכָטָא
דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

י פְּקֻמָּא דִּי פְקִיד יִי יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדֵי בְּנֵת
צִלְפָּחָד:

יא וְהוֹאָה מַחֲלָה תִרְצָה וְחֻגְלָה וּמִלְכָּה וְנָעָה
בְּנֵת צִלְפָּחָד לְבָנֵי אַחֵי אֲבוּהֶן לְנָשִׁין:

יב מִזֻּרְעִית בְּנֵי מִנְשָׁה בֶר יוֹסֵף הוֹאָה לְנָשִׁין
וְהָיוּ אֶחָסָנָתָהּ עַל שְׁכָטָא זֻרְעִית אֲבוּהֶן:

יג אֵלִין פְּקוּדִיָּא וְדִינֵיָא דִּי פְקִיד יִי בִידָא
דְּמֹשֶׁה לְוֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִישְׁרֵיָא דְּמוֹאָב
עַל יִרְדְּנָא דִּירְחוּ: חֲזַק

(ד) וְלֹא-תִסָּב נַחֲלָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֶל-מַטֵּה
כִּי אִישׁ בְּנִיחֲלָת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וְכָל-בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֶד
מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָת אֲבֹתָיו:

כז"י • וְכָל-בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה • שְׁלֹא הָיָה בֶן לְאֲבִיהָ.

(ט) וְלֹא-תִסָּב נַחֲלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֶר כִּי-אִישׁ
בְּנִיחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְּנֹת צִלְפָּחָד:

(יא) וְתִהְיֶינָה מַחֲלָה תִרְצָה וְחֻגְלָה וּמִלְכָּה וְנָעָה
בְּנֹת צִלְפָּחָד לְבָנֵי דֹדֵיהֶן לְנָשִׁים:

כז"י • מַחֲלָה תִרְצָה וְגו' • כָּאֵן מִנָּאן לְפִי גְדִלְתָן זֶה מִזֻּרְעִים וְנִשְׂאוּ כְּסָדֵר תּוֹלְדוֹתָן. וְכָכֵל הַמִּקְרָא
מִנָּאן לְפִי חֲכָמָתָן, וּמִגִּיד, שְׁשִׁקוּלוֹת זֶה כְּזֹו.

(יב) מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי-מִנְשָׁה בֶן-יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהְיֶי
נַחֲלָתָן עַל-מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אֲבוּיהֶן:

(יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
בְּיַד-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן
יִרְחוֹ:

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק

קל"ב פסוקים, חול"ה מחל"ה סימן. חסלת פרשת מסעי

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רע - רעה

ספורנו

וְתִהְיֶי נַחֲלָתָן עַל מַטֵּה מִשְׁפַּחַת
אֲבוּיהֶן. וְכֵן לֹא הָיְתָה שׁוּם הִסָּבָת
נַחֲלָה אֲפִלּוּ מִמִּשְׁפַּחָה
לְמִשְׁפָּחָה. תורה יג

שָׂרָאוּ הָיוּת בְּנֵת הָאֵל יִתְעַלָּה שְׁלֹא
תִסָּב הַנַּחֲלָה, אִם עַל פִּי שְׁנֵתָן לָהּ
רְשׁוּת לְבַחַר בְּרִצּוֹנָהּ מִכָּל הַשְּׁכֵט, הֵן
בְּחָרוּ אֶת בְּנֵי דֹדֵיהֶן מִכָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת,
מִפְּנֵי שְׁהָיוּ יוֹתֵר קְרוֹבִים.

(י) בֶּן עֲשׂוֹ בְּנֹת צִלְפָּחָד. בָּנוּ לְעִשׂוֹת
רִצּוֹן קוֹנֵן "כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֶת מֹשֶׁה", לֹא
מִפְּנֵי שְׁהָתְאוּ לְאֵלָה אֲשֶׁר נִשְׂאוּ
לָהֶם. תורה יא
(יב) מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי מִנְשָׁה. מֵאַחֶר

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות-מסעי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ה תמוז פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום רביעי - כ"ח תמוז מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שני - כ"ו תמוז פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום חמישי - כ"ט תמוז מפרק קמ עד סוף פרק קנ
יום שלישי - כ"ז תמוז מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום שישי - א' מנחם-אב פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט
שבת קודש - ב' מנחם-אב פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ה תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 196, פרק ט וביאור הענין... עד עמ' צט, דר"ה"

אגרת התשובה

פרק ט וביאור הענין כמ"ש בזה"ק ותיקוני' בכמה מקומות. דבינה איהי תשובה

עילאה והאם רובצת על האפרוחים וכו'. דהיינו שע"י שמתבונן בגדולת ה' בהעמקת הדעת ומוליד מרוח בינתו דו"ר שכליים ובטוב טעם ודעת כענין שנא' לאהבה את ה' אלקיך משום כי הוא חייד וכו' ולא די לו באהבה טבעית המסותרת לכד וכו'. וכן ביראה ופחד או בוש וכו' כנודע. אזי נקראת האם רובצת על האפרוחי' וכו'. והנה עיקר האהבה היא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו וכו' כנודע. וע"ז נאמר ובכל נפשך שהם הם כל חלקי הנפש שכל ומדות ולבושיהם מחשבה דיבור ומעשה לדבקה כולן בו ית' דהיינו המדות במדותיו ית' מה הוא רחום וכו'. והשכל בשכלו וחכמתו ית' הוא עיון התורה דאורייתא מחכמה נפקא. וכן המחשבה במחשבתו ית' והדיבור

1 **פרק ט** בסוף הפרק הקודם, פרק ח, הסביר רבנו הזקן, שהתשובה
2 באופן זה שלאחר שהנפש נוקטה מזהחטאים, היא מסוגלת להתעלות
3 מעלה מעלה למקורה ושרשה ולהיות מאוחדת עם הקב"ה בייחוד נפלא
4 כפי שהיתה לפני ירידתה בגוף – זו היא "תשובה עילאה" הבאה אחרי
5 "תשובה תתאה". והביא על
6 כך מהזוהר הקדוש,
7 ש"תשובה עילאה" היא – 1
8 שיעסוק בתורה מתוך יראה 2
9 ואהבה אל הקב"ה. ברם, 3
10 נדרש עדיין ביאור בענין: 4
11 בפרק ד' הביא רבנו הזקן 5
12 מהזוהר, ש"תשובה עילאה" 6
13 היא "תשובה ה' עילאה", שובה 7
14 של ה' עילאה, (אות ה"א" 8
15 הראשונה של שם הוי') – איזו 9
16 שייכות יש לכך לאהבה 10
17 וליראה (ללימוד תורה מתוך 11
18 אהבה ויראה), השייכות 12
19 לאות ו' של שם הוי' – 13
20 לתשובה של ה' עילאה של 14
21 שם הוי'? בתחילת הפרק 15
22 הנוכחי, מסביר רבנו הזקן,

23 שהכוונה במה שאומרים ש"תשובה עילאה" היא לימוד תורה מתוך
24 יראה ואהבה, היא יראה ואהבה הנוצרות משכל, כלומר, מהשכל
25 המתבונן בגדולתו של הקב"ה, שזהו ענינה של בינה (ההתבוננות בגדולת
26 הוי') ויראה ואהבה אלו דוקא הן החיבור של ה"א" עם הו"א (של השכל
27 המתבונן עם המדות הנולדות מהשכל). לאחר מכן יסביר רבנו הזקן
28 מדוע לפגם הברית נדרש דוקא ענין של "תשובה עילאה".

29 **וביאור הענין,** – לאיזו אהבה ויראה יש שייכות לה' עילאה,
30 **כמו שכתוב בזה"ק הקדוש ותיקונים ככמה מקומות, דבינה**
31 **איהי – איהי – היא, תשובה עילאה,** – כלומר, הכוונה לאופן הבינה
32 כפי שהיא נקראת "אם", ככתוב: **"והאם רבצת על**
33 **האפרוחים וכו'.** דהיינו, שעל-ידי שמתבונן בגדולת ה'
34 בהעמקת הדעת, ומוליד מרוח בינתו דחילו ורחימו
35 שכליים, – יראה ואהבה שכליות, – לא שהשכל מגלה בלבד
36 את האהבה והיראה הטבעיות² שכבר נמצאות בו, אלא
37 שהשכל יוצר בו אהבה ויראה, ובטוב טעם ודעת, – שיש לו
38 על אהבה או יראה אלו טעם שכלי מדוע עליו לאהוב את
39 הקב"ה ומדוע עליו לירא ממנו, כענין שנאמר: **"לאהבה את**
40 **ה' אלקיך, משום כי הוא חייד וגו'",** – המלה "כי" היא
41 נתינת טעם מדוע עליו לאהוב את ה' אלקיך – מפני (משום) "כי
42 הוא חייד", וזהו אהבה בעלת טעם שכלי, ולא די לו – אין הוא
43 מסתפק, באהבה טבעית המסותרת לכד וכו', – בלבד של כל

יחודי, ושיש לגלותה בלבד, הרי אין הוא מסתפק בגילוי האהבה
בלבד, אלא הוא יוצר בתוכו אהבה משכלו והתבוננותו, וכן
ביראה ופחד – שאין הוא מסתפק בגילוי יראה ופחד טבעיים
בלבד, אלא הוא יוצר בתוכו יראה ופחד משכלו והתבוננותו או
בושה וכו', – "יראת
ברשת" שהוא מתבייש
מגדלות הקב"ה לעשות
את הרע בעיני ה', כנודע
– כפי שאמר בפרק ד'
בחלק הראשון, שאת
היראה והבושה הוא יוצר
בתוכו משכלו
והתבוננותו. אזי – היא,
נקראת "האם רבצת על
האפרוחים וכו'". –
כלומר, על היראה
והאהבה שה' בינה"
(בינתו) ילדה ויצרה.
והנה, עקר האהבה היא
אתדבקות רוחא
ברוחא, – עיקר האהבה
הוא ההתדבקות של רוח

אחת ברוח שניה (רוח האדם עם הרוח שלמעלה), כמו
שכתוב: **"ישקני מנשיקות פיהו וגו'", כנודע.** – כשם
שב"נשיקין" בגשמיות, מתאחד ה"הבל הפנימי" של אדם אחד
עם ה"הבל הפנימי" של אדם שני, כך מתאחדת פנימיות הנשמה
עם הפנימיות שלמעלה, על-ידי דיבור התורה, מעשה המצוות,
ובמיוחד על-ידי לימוד תורה בעיון; כפי שרבנו הזקן מסביר
בפרק מ"ה בחלק הראשון – שכשם שב"נשיקין" ישנה התאחדות
"פה בפה", כך גם בדיבור התורה, ישנה התאחדות של פה
האדם המדבר דברי תורה עם הפה שלמעלה – תורה היא הרי
דיבור שלמעלה, "דבר ה' זו הלכה", וכך הלאה. ועל זה
נאמר: **"ובכל נפשך"**, – שהאהבה תהיה באופן שכל הנפש
(כל כוחות הנפש) תתאחד עם הקב"ה, שהם הם כל חלקי
הנפש: שכל ומדות, ולבושיהם: מחשבה דיבור ומעשה,
לדבקה כלן בו יתברך. דהיינו, – כלומר: המדות – של
האדם, תתאחדנה במדותיו יתברך, מה הוא רחום וכו'; –
אף אתה רחום. כשהאדם עושה חסד מצד רחמי – מתאחדות
אז מדותיו עם מדות הקב"ה, והשכל – של האדם יתאחד
בשכלו וחכמתו יתברך, הוא עיון התורה, – בעיון בתורה
בחכמה ובשכל, שעל-ידיהו מתאחד שכל האדם עם השכל
שלמעלה, דאורייתא מחכמה נפקא; – מפני שתורה באה
מחכמה (שלמעלה), וכן המחשבה – מחשבתו של האדם

1. לשון הכתוב – תצא כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וביורור אם כן הוא. וצל"ע בפמ"ד ועוד". 3. נציבים ל, כ.
4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כו"כ שינוים (בבי' אתדבקות רב"ר) למשנ"ת בפמ"ט". 5. שה"ש א, ב. 6. ואתחנן ו, ה. 7. ראה
ירושלמי פאה פ"א ה"א. ובכ"מ. 8. זח"ב פה, א.

תורה, וכיון שענינים אלה פונים – פוגמים, במה, לכן תקונו
הוא דיתעסק באורייתא, דמחכמה נפקא. – שיעסוק בתורה
הבאה מחכמה, לכן תיקון פגם הברית, כמובא לעיל בפרק ד'
מהוהר הקדוש (לפי פירוש ה"ראשית חכמה"), הוא דוקא
"תשובה עילאה", שהיא
הענין של "יתעסק
באורייתא בדחילו ורחימו
דקוב"ה". וזהו שכתוב
בתנא דבי אליהו:
אדם עבר עברה ונתחייב
מיתה למקום, – הוצאת
זרע לבטלה היא עבירה
שעונשה מיתה בידי
שמים, מה יעשה ויחיה?
אם היה רגיל לקרות דף
אחד – יקרא ב' דפים,
לשנות פרק אחד –
ישנה ב' פרקים וכו'. –
כלומר, תוספת בלימוד
התורה יש בה משום תיקון
על העבירה שעבר ואשר
עונשה מיתה בידי שמים,
כמו ענין פגם הברית.
ההכפלה של הדבר
הנלמד, במקום דף אחד –

שני דפים, במקום פרק אחד – שני פרקים, היא מפני, והינה,
במשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו, שבמקום תקשר הוא
כפול ומכפל, וככה הוא ב"חבל נחלתו" וכו'. – הנשמה
היא הרי קשורה בשרשה ומקורה, ואם עלידי עבירה נפסקה
התקשרות זו, ועלידי תשובה נקשרת הנשמה מחדש – הרי
שהחבל במקום הקישור צריך להיות כפול ומכופל, וזה ענינה
של תורה. וזהו שאמר חתנוב¹⁵: "בחסד ואמת יכפר עון
וגו'", "ואין אמת אלא תורה וכו'", – כלומר, עלידי תורה
באה כפרתו של העון, ועון בית עלי – עליו נאמר¹⁷ "אם יכופר
עון בית עלי בזבח ומנחה", אומרים חכמינו ז"ל, בזבח ומנחה
הוא דאינו מתכפר – אבל מתכפר בתורה וגמילות
חסדים, כדאיתא – כמו שכתוב, בסוף פרק קמא – ראשון,
דראש השנה: – הרבי שלט"א מצוין ב"הערות ותיקונים"
שנדרשו עם ספר ה"תניא", שדרוש קצת ביאור, מדוע אומר רבנו
הזקן שזה נמצא בסוף הפרק הראשון, בשעה שזה נמצא ארבעה
דפים לפני סוף הפרק, בדף י"ח.

1 תתאחד במחשבתו יתברך; והדבור – דיבורו של האדם
2 יתאחד בדבר ה', זו הלכה, וכמו שכתוב: – על תורה¹⁰:
3 "ואשם דברי בפיה", – התורה נקראת "דברי" (הדיבורים
4 שלי), דיבוריו של הקב"ה, וזאת "בפיה", בפיו של האדם הלומד

5 תורה, "ודברי אשר
6 שמימי בפיה"¹¹;
7 והמעשה – התאחדות
8 המעשה של האדם עם
9 המעשה שלמעלה, הוא –
10 על-ידי, מעשה הצדקה,
11 – וחסד, לתחיות רוח
12 שפלים, – על-ידי זה
13 נעשה מעשה האדם
14 מאוחד עם המעשה
15 שלמעלה, שענינו גם
16 להחיות את הנבראים
17 שהם שפלים, כמו
18 שכתוב¹²: "כי ששת
19 ימים עשה ה' וגו'", –
20 על בריאת הנבראים
21 וחיותם, כתוב הלשון
22 עשיה, "ששת ימים עשה
23 ה'", שכן, זוהי ירידה של
24 כוחות אלקיים, הנמצאים
25 בירידה ובצמצום

26 בבריאה, כדי לברוא ולהחיות נבראים שהם שפלים, כנודע –
27 ומבואר, במקום אחר, וזהו היא אתדבקות דרוחא ברוחא –
28 התדבקות רוח ברוח, בתכלית הדבקות – בדרגה העליונה
29 ביותר של דבקות, ויחידה, כשהיא מחמת אהבה וכו'. –
30 למרות שגם כשלימוד התורה אינו מתוך אהבה אלא מתוך
31 קבלת עול, הרי זה גם כן דביקות של רוח ברוח, אך מתי זה
32 בתכלית הדביקות והיחוד – הרי זה דוקא כשזה בא מצד אהבה.
33 ולכן ענינה של "תשובה עילאה" דוקא הוא "דיתעסק באורייתא
34 בדחילו ורחימו (ביראה ואהבה) דקוב"ה", לימוד התורה מתוך
35 אהבת ה' ויראת ה', כי דוקא אז הוא תכלית הדביקות והיחוד,
36 שזהו תוכנה של "תשובה עילאה" – הדביקות ויחוד הנפש עם
37 אלקות בתכלית הדביקות והיחוד. ולפי שפגם הברית
38 בהוצאת זרע לבטלה, ואין צריך לומר בעריות, או שאר
39 אסורי ביאה דאורייתא, או דרבנן – איסורי ביאה מן התורה
40 או איסורי ביאה מדרבנן, (כי חמורים דברי סופרים – דברים
41 שאיסורם הוא רק מדרבנן, וכו'¹³ – יותר מדברי תורה, מאיסורי

9. שבת קלח, ב. 10. ישעיה נא, טז. 11. שם נט, כא. 12. יתרו כ, יא. 13. ראה עירובין כב, ב. ובכ"מ. 14. לא נמצא שם. ועיין ויק"ר
רפכ"ה. 15. משלי טז, ו. 16. ראה ברכות ה, ב. 17. שמואל א ג, ד.

יום שני כ"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צט, פרק י והנה... עד עמ' 198, כנודע.

התדבקות רוח ברוח, כְּכֹנֶת הַלֵּב בְּתַפְלָה, – זוהי עבודת
האדם עצמו, שעלידי העבודה שלו בכוחות הנפש שלו, הוא
מתעלה בדביקות של רוח ברוח עם אלקות, וּבְפֶרֶט בְּקִרְיָא
שֶׁמֶע וּבְרִכּוּתִיהָ, – בהן מתבטאת במיוחד עבודת הנפש
להתעלות בדביקות
באלקות, כְּדִי לִזְמַר: –
ב"קריאת שמע",
וְאַתְּכֶם גו' כָּל לִבְכֶּךָ
וְכָל נַפְשְׁךָ וְגו',
בְּאֵמַת לְאֵמַתוֹ, – זוהי
עבודת האדם מלמטה
למעלה, להתעלות
ממדרגה למדרגה בענן
האהבה להקב"ה, כך גם
צריך להיות לימוד
התורה באופן של מלמטה
למעלה, שעלידי עבודתו
הוא עושה עצמו לכלי
לכך, שדבר הוי' יהיה
בפיו – ובלשון רבנו הזקן:
וְכֵן: – גם, "וְהָיוּ
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו',
וְדִבְרֶתָ בָּם וְגו'", – שגם
זה מוסב הרי על ענין
התורה, לְהִיּוֹת דְּבַר ה'

בְּפִיו בְּאֵמַת, – מפני שהוא כלי ל"דבר הוי" שפיו, הרי זה
אז באמת, וְאֵין אֵמַת וְכו'', – אלא תורה, וְכֵן לְקַיֵּם כָּל
הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", כְּמוֹ: –
המלה "קדשנו" היא כמו, "הָרִי אֵת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי", – שעלידי
מצוות נעשה "קדשנו", הִיא בְּחִינַת קִדְּשׁ הָעֲלִיּוֹן, – שיהודי
ממשיך על עצמו עלידי מצוות. "קדש" היא לְשׁוֹן פְּרִישׁוֹת
וְהַבְדָּלָה, – שהיא בחינה ומדרגה כמו שמופרשת ונבדלת,
שְׂאִינִי יָכוֹל לְהַתְלַבֵּשׁ תוֹךְ עֲלָמִין, – בתוך העולמות, להיות
להם חיות פנימית מותאמת למדרגתם, מְשׁוּם דְּכֵלָא קָמִיָּה
כֵּלָא חֲשִׁיב, – מפני שהכל לגביו יתברך אינו נחשב לכלום,
ואין מדרגה זו יכולה להתלבש לפי ערך העולמות, כי אין
לעולמות שום ערך כלל לגבי מדרגה זו, אֵלָּא בְּחִינַת סוֹכֵב
כָּל עֲלָמִין, – המקיפה כל העולמות ומשפיעה בהם בהיותה
למעלה מעלה במדרגה מהם, הוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא
וְכו', – הנמשך עלידי ענין המצוות, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָא בְּלִקּוּטֵי
אֲמָרִים – ספר ה"תניא", חלק ראשון, פֶּרֶק מו'. וְגַם אַחֵר
הַתַּפְּלָה אֲמָרִים: "אֵלֶּיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשָׁא", – התעלות
הנפש להקב"ה "מלמטה למעלה", דְּהִינֵּנוּ לְאַתְדַּבְּקָא רוּחָא

1 פֶּרֶק י בפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן ענין "תשובה עילאה",
2 וכפי שהיא מתבטאת בדביקות הנפש באלקות באופן של "אתדבקות
3 רוחא ברוחא", שרוח האדם מתדבקת ברוח שלמעלה, כפי שזה בענין
4 לימוד התורה ובצדקה (וגמילות חסדים).
5 וְהִנֵּה, תְּשׁוּבָה עֲלֵיָּהּ זו',
6 דְּאַתְדַּבְּקוּתָא דְרוּחָא
7 בְּרוּחָא, – של התדבקות
8 רוח ברוח, עֲלֵי־יְדֵי תוֹרָה
9 וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים, הִיא
10 בְּחִינַת תְּמַשְׁכָּה
11 מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, – שכן,
12 גם תורה וגם גמילות
13 חסדים, אינן התעלותו
14 העצמית של האדם שהוא
15 מתעלה על-ידי עבודתו,
16 אלא כפי שהוא מתעלה
17 מצד כוח עליון, המעלה
18 אותו למעלה באי־ערוך
19 מאשר התעלותו מצד
20 ממדרגתו ועבודתו
21 העצמית, לְהִיּוֹת –
22 שתהיה, דְּבַר ה' מְשִׁשׁ
23 בְּפִיו, – שהרי אין זה
24 מצד כוחו ועבודתו של
25 האדם, שכן בעבודתו לא

26 היה יכול אף פעם להגיע לידי כך, אלא זהו כוח שמעניקים לו
27 מלמעלה, שכשיהודי לומד תורה, יהיה בדיבוריו "דבר הוי"
28 ממש, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאֲשֶׁם דְּבָרֵי בְּפִיךָ", – הקב"ה עושה
29 זאת, "ואשים", שבפיו של יהודי הלומד תורה יהיה "דבריו",
30 דיבוריו של הקב"ה. הרי שבלימוד התורה זה ענין שמלמעלה
31 למטה, שהקב"ה מעניק לאדם כוח זה ומעלה אותו למעלה
32 מעלה מכפי שהוא עצמו מצד עבודתו היה מגיע. כך גם
33 ההתעלות שעלידי גמילות חסדים היא גם כן מלמעלה למטה,
34 "וְיִמְיָנוּ תַּחְבְּקֵנִי"² – יד ימינו של הקב"ה תחבק אותי, על-ידי
35 בְּגִמְלוֹת חֲסִדִּים, דְּחֶסֶד דְּרוּעָא יִמְיָנָא וְכו''³. – מפני
36 שחסד הוא זרוע הימין, כביכול, שלמעלה, ועלידי גמילות
37 חסדים ממשיך יהודי על עצמו חסד שלמעלה, המחבק את
38 היהודי העוסק בגמילות חסדים ובצדקה. הרי זה גם כן ענין
39 מלמעלה למטה, שהחסד שלמעלה מחבק ומלפף את האדם,
40 למעלה מעלה מכפי שהיה יכול להגיע בעבודתו הוא. אֵלָּא
41 אֲדָם הַתַּחֲתוֹן צָרִיךְ לִילָךְ – ללכת, מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְרָגָה מְמַטָּה
42 לְמַעֲלָה, – שיתעלה בעצמו על-ידי עבודתו הנפשית העצמית,
43 הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֲלֵיָּהּ וְאַתְדַּבְּקוּתָא רוּחָא בְּרוּחָא, –

1. ישעיה נא, טז. 2. שה"ש ב, ו. 3. הקדמת תקו"ז. 4. ואתחנן ו, ה ואילך. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבד"ת הכתוב מדובר – ברכות (יג, ב), וראה ח"א ספמ"ט". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ספ"ד". 7. תהלים פו, ד.

אגרת התשובה

- 1 בְּרוּחָא - התדבקות רוח
2 ברוח, כָּל הַיּוֹם וְכוּ'. -
3 על-ידי ענין המצוות. וְכָל
4 זֶה עַל-יְדֵי הַהֲתַבּוּנָנוֹת² בהעמקת הדעת בשתים לפניו ובפסוקי דזמרה כנודע.
5 בְּגִדְלָת אֵין-סוּף
6 בְּרוּךְ-הוּא, בְּהַעֲמִיקַת הַדַּעַת, בְּשֵׁתִים - בשתי הברכות,
7 לְפָנֶיהָ - שלפני קריאת שמע, וּבְפִסְקֵי דְזִמְרָה, כְּנוּדָע. -
- שעל-ידי ההתבוננות הוא
יוצר בקרבו אהבה
להקב"ה, שתבטא
בלימוד התורה ובקיום
המצוות. זה ענינה של
"תשובה עילאה" מלמטה למעלה - ענינה של עבודת התפלה
והתוצאה שמעבודה זו.

יום שלישי כ"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה היא... עד עמ' 198, עילאה):

- 15 ומאחר שהתפלה היא בחינת תשובה עלאה - צריך
16 להקדים לפניה בחינת תשובה תתאה. - הענין של הכנעה
17 ו"לב נשבר", כפי שהסביר לעיל. וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
18 וְכוּנֵם לְכַרְכָּה בְּמִשְׁנָה⁸: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך
19 כֶּבֶד ראש", וּפְרַשׁ רַש"י
20 - "הַכְנָעָה", - שהאדם
21 שבור ונכנע בתוכו, וְהִיא
22 בחינת תשובה תתאה
23 לעורר - על עצמו,
24 רַחֲמִים בְּנוֹכַח לְעִיל, -
25 בפרק ז' ובפרק ח',
26 וְכִדְּלִיף הָתֵם בְּגִמְרָא?
27 מְקַרָּא, - כפי שלומדת
28 הגמרא שם מפסוק,
29 דְּכַתְּבִי¹⁰: - שכתוב בחנה:
30 "וְהִיא מֵרַת נֶפֶשׁ". -
31 והתפללה להקב"ה. הרי,
32 שכדי להתפלל להקב"ה
33 זה צריך להיות על-ידי
34 הכנעה של נפש מרה,
35 ענינה של "תשובה
36 תתאה". אֲכֹן, בְּבְרִיתָא
37 שָׁם¹¹: "תִּנּוּ רַבָּנֵי, אֵין
38 עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא
39 מִתּוֹךְ שְׂמִיחָה". - כלומר,
40 שתיכף ומיד עליו לעבור
41 ממצב של מרירות למצב
- לכך היא, להקדים בחינת תשובה תתאה בתקון חצות
בנוכח לעיל. - שהזמן המסוגל לחשבון הנפש ולהתבוננות
המביאה להכנעה ול"לב נשבר" - הוא ב"תיקון חצות"¹². וְיָמִי
שְׂאֵי-אֶפְשָׁר לוֹ - לערוך "תיקון חצות", כָּכֵל לִילָה¹³ - עַל
כָּל-פָּנִים לֹא יִפְחַת -
בעבודת "תיקון חצות",
מִפְעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ,
לפני יום השבת, כְּנוּדָע
לְיוֹדְעִים, שֶׁהַשֶּׁבֶת הִיא
בחינת תשובה עלאה,
וְשָׁכַח - אוֹתִיּוֹת תְּשׁ"ב
אֲנוֹשׁ¹⁴, - הרי ששבת
היא ענין התשובה, ואיזו
תשובה היא שבת? -
בחינת "תשובה עילאה",
כִּי בְשֶׁבֶת הִיא עֲלִיּוֹת
העולמות למקורם כו',
וְהִיא גַם זְמַן עֲלִיּוֹת
הנשמה למקורה בענין
התשובה, וּבְפִרְט תְּפִלוֹת
הַשֶּׁבֶת, - שגם בימות
החול מהווה התפלה,
כאמור, ענין "תשובה
עילאה" ובמיוחד בשבת,
וְיָדִי לְמַכִּין, (וְכֹהָ יוֹבֵן
מֶה שְׂכָתוֹב¹⁵: - אחרי
מחיתו כעב וגו'": "שׁוֹכָה
אֵלֵי כִי נֶאֱלָתִיד", פְּרוּשׁ: כִּי מֵאַחֵר שְׂמִיחָתִי כְּעַב פֶּשְׁעִיד
הִיא הַעֲבֵרַת הַסְּמִיא-אֶחָרָא, וְנֶאֱלָתִיד מִן הַחִיצוֹנִים
בְּהַתְעוֹרְרוֹת רַחֲמִים עֲלִינוּם, בְּאַתְעֵרוּתָא דְלִתְתָּא -
בהתעוררות שמלמטה, בְּתִשְׁבּוּכָה תִתָּא כְּנוּדָע לְעִיל - אֵין
שׁוֹכָה אֵלֵי" בְּתִשְׁבּוּכָה עֲלָהָה):

אגרת התשובה

- ומאחר שהתפלה היא בחי' תשובה עילאה צריך להקדים
לפניה בחי' תשובה תתאה. וז"ש רז"ל במשנה אין
עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש ופרש"י הכנעה
והיא בחי' תשובה תתאה לעורר רחמים כנ"ל וכדיליף
התם בגמ' מקרא דכתיב והיא מרת נפש. אכן
בברייתא שם ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך
שמחה. ועכשיו בדור יתום הזה שאין הכל יכולין
להפוך לבם כרגע מן הקצה. אזי עצה היעוצה להקדים
בחי' תשובה תתאה בתיקון חצות כנ"ל. ומי שא"א
לו בכל לילה עכ"פ לא יפחות מפעם א' בשבוע לפני
יום השבת כנודע ליודעים שהשבת היא בחי' תשובה
עילאה ושכ"ת אוֹתִיּוֹת תְּשׁ"ב אנוש כי בשבת היא
עליות העולמות למקורם כו' ובפרט תפלות השבת
וד"ל. (ובזה יובן מ"ש שובה אלי כי גאלתיך פי' כי
מאחר שמחיתי כעב פשעך היא העברת הסמ"א
וגאלתיך מן החיצונים בהתעוררות רחמים עליונים
באתערותא דליתתא בתשובה תתאה כנ"ל אזי שובה
אלי בתשובה עילאה):

- של שמחה, שלמרות שבתחילה צריכה להיות ההכנעה לתפלה
במרירות, הרי בעמודו להתפלל עליו להיות במצב של שמחה,
וְעַכְשָׁו בְּדוֹר יְתוֹם הַזֶּה, שְׂאֵין הַכָּל יוֹכִיזִין לְהַפֵּךְ לָבָם כְּרַנֵּעַ
מִן הַקְצָה, - אל הקצה, ממרירות לשמחה, כך שלמרות שרגע
לפני כן היה במרירות, יעבור מיד לשמחה, אֵין עֲצָה הַיְעוּצָה,

8. ברכות רפ"ה (ל, ב). 9. ל, ב. 10. ש"א א, י. 11. לא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה לעיל פ"ז". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איתא הב"ע ע"ז בקונ' התפלה פ"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ להיות בכל לילה כו'". 14. תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. 15. ישעיה מד, כב.

יום רביעי כ"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, פרק יא ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

אגרת התשובה

פרק יא ואמנם להיות בלבו ההכנעה היא בחי' תשובה תתאה כנ"ל וגם השמחה

בה' שתיהן ביחד. כבר מילתא אמורה בל"ק א ס"פ ל"ד. כמ"ש בזה"ק חדוה תקיעא בלכאי מסטרא דא וכו' ובצירוף עוד האמונה והבטחון להיות נכון לבו בטוח בה' כי חפץ חסד הוא וחנן ורחום ורב לסלוח תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית' (כרוך רחמין מחה פשעי כבסני טהרני וכל עוונותי מחה וכו') בלי שום ספק וס"ס בעולם. וכמו שאנו מברכין בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה אלא אין כאן שום ספק כלל מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו. ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל. והרי אפי' במדת ב"ו כן שצריך האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה ולא

1 **פָּרָק יא.** בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו הזקן, כיוון שתפלה היא
2 ענין "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה
3 תתאה", שהיא הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש
4 והתעוררות רחמים על נפשו. כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל
5 אלא מתוך כובד ראש", שלפי
6 פירוש רש"י, הכוונה
7 ל"הכנעה", שהיא "תשובה" 1
8 תתאה; אך, בברייתא כתוב, 2
9 שתפלה צריכה להיות מתוך 3
10 שמחה, "אין עומדין להתפלל 4
11 אלא מתוך שמחה", וכיוון 5
12 שבזמננו אנו, לא כל אחד 6
13 יכול לעבור תיכף ומיד 7
14 מהכנעה ולב נשבר לשמחה - 8
15 הרי העצה היעוצה היא, 9
16 לעסוק ב"תשובה תתאה" 10
17 בזמן אחר - כמו ב"תיקון 11
18 חצות", שימש כהכנה 12
19 לתפלה; ואילו בשעת התפלה 13
20 תשרור בו ענין השמחה 14
21 הנדרשת בתפלה. בפרק 15
22 הנוכחי, אומר רבנו הזקן, 16
23 שלמרות האמור לעיל, אפשר
24 הדבר שתהיינה שתיהן יחדיו,

25 הכנעה ולב נשבר מ"תשובה תתאה" והשמחה של העבודה להקב"ה
26 בתפלה - שהרי, למרות שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרירות
27 ושמחה, בכל זאת, כשהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות
28 יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה
29 יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר, הקב"ה מחל לו - דבר שהוא
30 כשלעצמו מביא לשמחה.

31 **וְאִמְנָם, לְהִיּוֹת -** כדי שיהיו בלבו ההכנעה, - ושברון הלב,
32 **הֵיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַתְּאָה בְּנוֹכַח לְעֵיל, וְגַם הַשְׂמִיחָה בְּה,**
33 - וכן השמחה מעבודתו את הקב"ה הנדרשת בעבודת התפלה,
34 תהיינה שְׁתֵּיהֶן בְּיָחַד - לא שתהיינה בשני זמנים נפרדים,
35 ההכנעה ו"תשובה תתאה" בשעת "תיקון חצות", והשמחה
36 בשעת התפלה, אלא בשעת התפלה עצמה תהיינה שתיהן יחד,
37 **כְּבָר מִלְּתָא אֲמִוְרָה -** הדברים אמורים כבר בלְקוּטֵי אֲמָרִים
38 - בספר ה"תניא" חלק ראשון, סוף פָּרָק לד, - שכיוון
39 שהמרירות ו"לב נשבר" שלו באים מצד מצב גופו ונפשו
40 הבהמית, והשמחה באה מצד הנשמה - הנפש האלקית והניצוץ
41 האלקי המלוכשים בו להחיותו, הרי כיוון שהן באות משתי
42 סיבות נפרדות - יש באפשרות שתי התנועות (תנועת המרירות
43 ו"לב נשבר" ותנועת השמחה) להיות יחד. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר

44 הַקָּדוֹשׁ: "חֲדוּה תְקִיעָא בְּלִכְאִי מַסְטְרָא דָא וכו'". - שמחה
45 תקועה בלבי מצד זה, ובכיה מהצד השני, את זאת אמר ר'
46 אלעזר ב"ר שמעון כששמע מאביו סודות התורה בענין חורבן
47 בית המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו בכיה ושברון לב מגודל
48 החורבן (שזה עתה נודע
49 לו גודל החורבן) ומצד
50 שני היתה בו שמחה
51 מסודות התורה שנתגלו
52 לו. הרי שבשעה שישן
53 שתי סיבות שונות, יכולות
54 שתי התנועות, חדוה
55 ובכיה, להיות יחד.
56 ובצירוף עוד הַאֲמוּנָה
57 וְהַבְּטָחוֹן, -
58 ובשמצטרפים לכך
59 האמונה והבטחון דלהלן
60 בודאי שישנה שמחה
61 לְהִיּוֹת נְכוּן לְבוֹ בְּטוּחַ
62 בְּה, כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא,
63 וְחַנּוּן וְרַחוּם וְרַב לְסִלָּה,
64 תִּכְפָּה וּמִיד שֶׁמִּבְקֵשׁ
65 מְחִילָה וְסִלִּיחָה מֵאֵתוֹ
66 יִתְפָּרֵד ("כְּרַב רַחֲמִיךָ
67 מְחָה פְשָׁעֵי",² "כְּכִסְנִי
68 מְהֻרְנִי"³, - מחטאי, "וְכָל עֲוֹנוֹתַי מְחָה וְכו'"),⁴ - כל הבקשות
69 הללו - מוחל לו הקב"ה מיד, בְּלִי שׁוּם סָפֵק וְסָפֵק סָפֵק
70 בְּעוֹלָם. - אם הקב"ה מוחל לו, אלא בודאי הוא מוחל לו, וְכֵמוֹ
71 שְׁאֵנוּ מְבָרְכִין כָּל תַּפְלַת י"ח - תפלת "שמונה עשרה", תִּכְפָּה
72 - מיד לאחר, שֶׁמִּבְקֵשׁ "סִלָּה לָנוּ כו'" - הרי מיד לאחר
73 שמבקשים "סלח לנו", אומרים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֲנוּן הַמֵּרַבָּה
74 לְסִלָּת", - מברכים מיד על סליחתו ומחילתו של הקב"ה, וְהָרִי
75 - הדין הוא: סָפֵק בְּרָכוֹת לְהִקָּל, - ולא לברך, מְשׁוּם חֲשִׁשׁ
76 בְּרָכָה לְבִטְלָה⁵. - שלכן, אם אדם מסופק אם עליו לברך ברכה
77 מסויימת או לא, עליו להקל ולא לברך. שאם היה עדיין ספק
78 אם הקב"ה מוחל או לא, כיצד ניתן לברך "חנון המרבה לסלוח"?
79 אֲלָא אֵין אֵין כָּאן שׁוּם סָפֵק בְּלָל, מֵאַחַר שֶׁבִּקְשָׁנוּ "סִלָּה לָנוּ"
80 "מְחָל לָנוּ", - ודאי הדבר שהקב"ה מוחל לנו, וְאֵלוֹ לֹא הֵינּוּ
81 חוֹזְרִים וְחוֹטְאִים - הֵינּוּ נִגְאָלִין מִיד, כְּמוֹ שְׁאֵנוּ מְבָרְכִין:
82 "בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". - שהקב"ה גואל את בני
83 ישראל, כי אחרי תשובה ומחילה, באה הגאולה מיד. מדוע,
84 אכן, אין הגאולה באה בפועל? - הרי זה מפני חוזרים
85 וחוטאים. וְהָרִי אֲפִלּוּ בְּמִדַּת בְּשָׁרֵינוּם כֵּן, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם
86 לְמַחֵל תִּכְפָּה וּמִיד שֶׁמִּבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה, וְלֹא יֵהָא אֲכֹרִי

- 1 מלמחל, - אלא עליו למחול מיד, ואפלו בקוטע יד חברו, - למחל - גזר דוד עליהם שלא יבאו בקהל ה', שהם רחמנים
2 ומבקש מחילה מחברו - על חברו למחול לו, כדאיתא - וכו', - שכיוון שחסרה לגבעונים הרחמנות ולא רצו למחול, אין
3 כאמור בנמרא בסוף
4 פרק ח ד' בנא קמא',
5 ואם בקש ממנו ג' 1 יהא אכזרי מלמחול ואפי' בקוטע יד חברו כדאי'
6 פעמים ולא מחל לו - 2 בגמ' בספ"ח דב"ק. ואם ביקש ממנו ג"פ ולא מחל
7 שוב אין צריך לבקש 3 לו שוב א"צ לבקש ממנו. והגבעונים שביקש דוד
8 ממנו, והגבעונים 4 המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאול שהמית את
9 שבקש דוד המלך עליו 5 הגבעונים ולא רצו למחול גזר דוד עליהם שלא יבאו
10 השלום מהם מחילה 6 בקהל ה' שהם רחמנים וכו' כדאי' בפ"ח דיבמות.
11 בעד שאול שהמית את 7 ובמדת הקדב"ה עאכ"ו לאין קץ.
12 והגבעונים, ולא רצו

יום חמישי כ"ט תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ק, ומה שמשבחים ומברכים... עד עמ' 200, היא מיד.

- 25 ומה שמשבחים ומברכים את ה' חנון המרבה לסלח" - ותכלית, אלא בבחינת אין סוף, - בלי גבול ותכלית, כמו
26 כל השבחים שמשבחים בהם את הקב"ה ב"שמונה עשרה" הם שכתוב: "כי לא כלו רחמיו", - שמדת הרחמים של הקב"ה
27 הרי דברים שרק הקב"ה עושה אותם ולא האדם, ואם משבחים היא בלי סוף. ולגבי בחינת אין סוף אין הפרש כלל בין
28 את הקב"ה שהוא מרבה לסלוח הרי הכוונה היא גם שרק הוא מספר קטן לגדול, דכלא קמיה כלא ממש חשיב, - שכן,
29 עושה כך; וכיוון שאנו הרי לפניו הכל אינו נחשב

אגרת התשובה

- 30 אומרים, שגם מדתו של
31 אדם היא כך, שעליו
32 למחול כשמבקשים ממנו
33 מחילה, איזה שבח יש
34 בכך להקב"ה? - אלא,
35 השבח להקב"ה מתבטא
36 בכך שהוא "המרבה" -
37 לסלוח, דיקא, - דוקא,
38 וכמו שכתוב בעזרא:
39 "ורב לסלח", דהינו
40 שבמדת בשר ודם, אם
41 יחטא איש לאיש ובקש
42 ממנו מחילה ומחל לו
43 ואחר כך חזר לסורו -
44 וחטא שוב כנגדו, קשה
45 מאד שימחל לו שנית,
46 ומכל שכן בשלישית
47 ורביעית, - אם מחל לו
48 והוא שוב חטא נגדו,
49 בודאי שקשה הדבר מאד
50 למחול לו שוב בפעם השלישית ובפעם הרביעית. אבל במדת
51 הקדוש ברוך הוא אין הפרש בין פעם אחת לאלף פעמים,
52 כי המחילה - שמחול הקב"ה, היא ממדת הרחמים, - של
53 הקב"ה, ומדותיו הקדושות - של הקב"ה, אינן בבחינת גבול
ומה שמשבחים ומברכים 8 וגדול וכו'. - הרי שאין
את ה' חנון המרבה לסלוח המרבה דייקא וכמ"ש 9 הברל כלל אם שהוא
בעזרא ורב לסלוח. דהיינו שבמדת ב"ו אם יחטא איש 10 מחל בפעם הראשונה או
לאיש וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ חזר לסורו 11 הרבה פעמים, ולכן
קשה מאד שימחול לו שנית ומכ"ש בשלישית ורביעית. 12 "מעביר אשמותינו בכל
אבל במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף 13 שנה ושנה", וכל
פעמים כי המחילה היא ממדת הרחמים ומדותיו 14 החטאים שמתודים -
הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית אלא בבחי' א"ס 15 עליהם, כ"על חטא מדי
כמ"ש כי לא כלו רחמיו. ולגבי בחי' א"ס אין הפרש 16 שנה, אף שחזר ועבר
כלל בין מספר קטן לגדול וכו'. ולכן מעביר אשמותינו 17 עליהם - חוזר ומתודה
חשיב ומשוה קטן וגדול וכו'. 18 עליהם כיום הכפורים
בכל שנה ושנה וכל החטאי' שמתודים בעל חטא מדי 19 בשנה הבאה, וכן
שנה אף שחזר ועבר עליהם חוזר ומתודה עליהם 20 לעולם. ויכל שנה
ביוה"כ בשנה הבאה וכן לעולם. ובכל שנה ושנה 21 ושנה" לאו דוקא, אלא
לאו דוקא אלא כמו כן בכל יום ויום ג"פ מברכי' בא"י 22 כמו כן בכל יום ויום ג'
חנון המרבה לסלוח וכמארו"ל תפלה כנגד תמידין 23 פעמים מברכים: "פרוך
תקנות. ותמיד של שחר ה' מכפר על עבירות הלילה 24 אתה ה' חנון המרבה
ותמיד של בין הערביים על של יום וכן מדי יום ביום 25 לסלח"; - על המחילה
שהקב"ה מחל אז, 26
ובמאמר רבותינו זכרונם לברכה: 27 תפלה כנגד תמידין
תקנות, ותמיד של שחר ה' מכפר על עבירות הלילה, 28
ותמיד של בין הערביים - היה מכפר, על - עבירות, של יום, 29
וכן מדי יום ביום לעולם; - היתה המחילה שמחל הקב"ה על 30

- 1 העבירות עלי ידי קרבן התמיד (ועתה עלי ידי תפלה ותשובה).
 2 אך, במה מתבטא ההבדל בין המחילה שבכל יום, למחילה של
 3 יום כיפור, שאנו אומרים "מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה" –
 4 המוטב על יום כיפור? – אלא שיום הכפורים מכפר על
 5 עבירות חמורות, ותתמיד, שהוא קרבן
 6 עולה, מכפר על מצות
 7 עשה בלבד, וכן – גם,
 8 התפלה בזמן הזה –
 9 בשאין אפשרות להקריב
 10 קרבנות, עם התשובה, –
 11 שבשעת התפלה, תפלה
 12 היא הרי במקום קרבנות
 13 התמיד – היא גם כן
 14 מכפרת רק על מצות
 15 עשה בלבד, בנוסף לעיל.
 16 – שבשעת התפלה
 17 מברכים "חנן המרבה
 18 לסלוח" – על המחילה
 19 שמוחל אז הקב"ה. ואין
 20 ענין של "אחטא" –
 21 ואשוב, – שחכמינו ז"ל
 22 אומרים¹¹ על האומר כך: "אין מספיקין בידו לעשות תשובה",
 23 שלבאורה קשה: אם שלש פעמים ביום אומרים "חנן המרבה
 24 לסלוח" מפני שעושים אז תשובה, ובינתיים ישנו שוב ענין
 25 החטאים, הרי שהוא עוסק תמיד בחטא ובתשובה על החטא? כי
 26 – "אחטא ואשוב, הנינו דוקא שבשעת החטא היה יכול
 27 לבבש יצרו, אלא שסומך בלבו על התשובה, – שיעשה
 28 לאחר מכן, ובגלל זה אין הוא כובש את יצרו הרע וחוטא, ולכן
 29 הואיל והתשובה גורמת לו לחטא – שהרי הוא סומך על
- התשובה, ולכן הוא חוטא, "אין מספיקין וכו'". – בידו לעשות
 תשובה, ואף גם זאת – בשעה שהוא סומך על תשובתו
 המאוחרת, וזה גורם לו לחטא, הרי, "אין מספיקין דיקא, –
 חכמינו ז"ל משתמשים בלשון "אין מספיקין" דוקא, שלא עוזרים
 לו בכך, עלי ידי מתן
 אפשרות לעשות תשובה,
 אבל אם דחק ונתחזק
 ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו. – כל האמור
 הוא בשעה שישנו הענין
 של "אחטא ואשוב", כי
 בשעת החטא הוא סומך
 על התשובה, אבל אנו
 שמבקשים בכל יום:
 "סלח לנו" – אנו
 מקדימין לבקש:
 "והחזירנו בתשובה
 שלמה לפניך", –
 שהתשובה תהיה שלמה,
 דהיינו שלא נשוב עוד
 לבקלה, – שלא נחטא
 עוד, וכן כיום הכפורים מבקשים: "יהי רצון מלפניך שלא
 אחטא עוד" – הרי שאין הוא סומך על התשובה, באופן
 שתגרום לו לחטא – ולכן מספיקין ומספיקין, – מעניקים
 ומעניקים לו ההזדמנות לחזור בתשובה, כמאמר רבותינו
 וברונם לברכה¹²: "הבא לטהר מסייעין אותו" – "הבא
 דיקא, – דוקא, לשונם של חכמינו ז"ל "הבא לטהר" מדויק
 הוא, והכוונה היא מיד שפא – לעשות תשובה – עוזרים לו
 מיד, ואי לאת, גם הסליחה והמחילה היא מיד.

יום שישי א' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 200, ומ"ש וחטאתי... עד עמ' קא, פשעיו:

- 61 ומה שכתוב¹³: "וחטאתי נגדי תמיד" – אין המבין להיות
 62 תמיד עצב נבזה חס'
 63 ושלום, – להיות שרוי
 64 בעצבות תמידית מפאת
 65 חטאיו, דהא כתיב
 66 בתיבה¹⁴: – שהרי כתוב
 67 לאחר מכן: "תשמיעני
 68 ששון ושמחה וגו' ורוח
 69 נדיבה תסמכני וגו'¹⁵,
 70 ומשום שצריך להיות
 71 כל ימיו בתשובה עילאה, שהיא – התנועה של "תשובה
 72 עילאה" היא בשמחה רבה בנוסף לעיל. – הרי מה שחכמינו
- ז"ל אומרים¹⁶ שעל אדם להיות "כל ימיו בתשובה", הכוונה
 היא ל"תשובה עילאה"
 הנעשית בשמחה גדולה,
 שלכן מבקשים "תשמיעני
 ששון ושמחה", להיות
 שרוי בשמחה מתשובה זו,
 אלא – הכוונה במה
 שכתוב "וחטאתי נגדי
 תמיד" היא, "נגדי"
 דיקא, – ממולי דוקא,
 כמו: "ואתה תתיצב מנגד"¹⁷, "מנגד סביב לאהל מועד
 יחנו"¹⁸, ופרש רש"י – "מרחוק". – כך, שהכוונה היא,

11. יומא פה, ב. 12. שבת קד, א. יומא לח, ב. 13. תהלים שם, ה. 14. שם, י. 15. שם, יד. 16. ראה שבת קנא, א. 17. שמואל ב יח, יג. 18. במדבר ב, ב.

- 1 שמרחוק, במחשבתו, יזכור תמיד על חטאו. וְהִמְכִּין, -
2 והכוונה בכך היא רק לבלתי רום לבבו, וְלִהְיוֹת שְׁפֵל רוּחַ
3 בְּפִנֵּי כָּל הָאָדָם, כְּשִׁיתִּיהָ לְזָכְרוֹן בֵּין עֵינָיו שְׁחָטָא נֶגְדַּה.
4 – בודאי שלא ירום לבבו, ויהיה שפל רוח בפני כל אדם (כפי
5 שמוסבר בפרק ל', בחלק
6 הראשון, שגם לגבי קל
7 שבקלים הוא יכול להיות
8 שפל רוח, בהתבוננו
9 במעמד ובמצב של אותו
10 קל שבקלים ובמעמד
11 ובמצב שלו). ולא זו
12 בלבד, שהזכרון מרחוק
13 של חטאיו, לא ישפיע
14 עליו עצבות, אלא
15 אדרבה, זה יעזור לו
16 להיות בשמחה, שכן –
17 וְאִדְרָבָהּ, לְעֵנֵן הַשְׂמָחָה
18 וְיֻעִיל וְזָכְרוֹן הַחֲטָא בִּיתֵר שְׂאֵת, בְּכִדִּי לְקַבֵּל בְּשִׂמְחָה כָּל
19 הַמַּאֲרָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וְכֹאֲלוֹת, בֵּין מִן הַשָּׁמַיִם, בֵּין עַל־יְדֵי
20 הַבְּרִיּוֹת, בְּדַבָּר אוֹ בְּמַעֲשֶׂה – שמצעים אותו על-ידי
21 דיבורים, או שעושים לו רע במעשים – יקבל כל זאת בשמחה,
22 בידעו שהוא חטא אי פעם, ובצער שמצעים אותו יש משום
- 1 יסורים העוזרים לכפרתו. (וְזוֹ – זכרון החטא, עֲצָה טוֹבָה
2 לְהַנְצִל מִכַּעֲס – על הזולת, וְכָל מִינֵי קְפִידָא וכו'). – על
3 הזולת, מפני שכשהוא זוכר שהוא חטא אין הוא כועס על מי
4 שהעליב אותו. וְכִמְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּהּ:
5 "הַנֶּעֱלָבִין וְאֵינָן עוֹלְבִין,
6 שׁוֹמְעִים חֲרַפְתָּם וְאֵין
7 מְשִׁיבִים, עוֹשִׂים
8 מֵאֲהָבָה וְשִׂמְחִים
9 בְּיִסּוּרִים וכו'", – עליהם
10 אומר הכתוב²⁰: "ואזהביו
11 כצאת השמש בגבורתו".
12 חכמינו ז"ל מונים כאן
13 שלש מדרגות: אלה
14 שנעלבים ואינם עולבים,
15 הם מתרצים את עצמם,
16 אבל אינם עולבים את
17 הזולת; שומעים חרפתם
18 ואינם משיבים כלל; לא זו בלבד שאינם עולבים את
19 מעליביהם, ואף אינם עונים להם כלל, אלא הם גם שמחים
20 ביסורים שמייסרים אותם; מחמת שהם זוכרים, שהם חטאו אי
21 פעם, הם שמחים ביסורים המהווים כפרתם. וְכָל הַמַּעֲבִיר עַל
22 מְדוּתוֹ – מַעֲבִירִים לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו²¹:

אגרת התשובה

והמכוון רק לבלתי רום לבבו ולחיות שפל רוח בפני כל האדם כשיהיה לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'. ואדרבה לענין השמחה יועיל זכרון החטא ביתר שאת בכדי לקבל בשמחה כל המאורעות המתרגשות ובאות בין מן השמים בין ע"י הבריות כדיבור או במעשה (וזה עצה טובה להנצל מכעס וכל מיני קפידא וכו') וכמארו"ל הנעלבים ואינם עולבין שומעים חרפתם ואין משיבי' עושים מאהבה ושמחי' ביסורי' וכו' וכל המעביר על מדותיו מעבירי' לו על כל פשעיו:

יום שבת קודש ב' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קא, פרק יב וטעם השמחה... עד עמ' 202, 'מצא טוב:

- 45 **פֶּרֶק יב.** בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן, שמה שעל בעל
46 תשובה לזכור תמיד שחטא, "וחטאתי נגדי תמיד", אין הכוונה שהדבר
47 ישפיע עליו עצבות ובושה תמידיים, המהווים הפרעה לעבודה בשמחה,
48 אלא הכוונה היא שהזכרון יהיה מרחוק בלבד, כעומד לנגד עיניו מה
49 שחטא בעבר, וזה משפיע
50 שלא יגבה לבו ויהיה שפל
51 בפני כל אדם.
52 זאת ועוד – זכרון החטא יהיה
53 בו מעלה בנוגע לענין
54 השמחה, שכן, על-ידי-זה
55 יקבל בשמחה כל מה שיארע
56 לו, הן אירועים מן השמים והן
57 אירועים על-ידי בני אדם
58 העולבים בו כדיבור או עושים
59 לו רע במעשה – יקבל כל היסורים הללו בשמחה, מפני שהוא זוכר את
60 החטא שחטא נגד הקב"ה.
- 61 בפרק הנוכחי, יסביר רבנו הזקן טעמו של דבר, מדוע היסורים שהוא
62 סובל – יביאו לו שמחה.
63 **וְטַעֲמָה הַשְׂמָחָה** – שישמח, בְּיִסּוּרֵי הַגּוֹף, לְפִי שְׂהִיא –
64 היסורים ההם טוֹבָה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה לְנַפְשׁ הַחוּמָּתָא,
65 לְמִרְקָה בְּעוֹלָם הָהָא
66 וְלְהַצִּילָהּ מִהַמְּרוֹק
67 **פֶּרֶק יב וטעם השמחה ביסורי הגוף לפי שהיא טובה גדולה ועצומה לנפש החומתא למרקה בעה"ז ולהצילה מהמירוק בגיהנם**
68 טובה גדולה ועצומה לנפש
69 החומתא למרקה בעה"ז ולהצילה מהמירוק בגיהנם
70 (בפרט בדורותינו אלה שאין ביכולת להתענות כפי
71 מספר כל הצומות שבתיקוני תשובה מהאר"י ז"ל
72 הצריכות למירוק הנפש להצילה ממירוק בגיהנם)
73 וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בהקדמה לפי' איוב שאפי' יסורים
74 למירוק הנפש, להצילה
75 מִהַמְּרוֹק בְּגִיחָהּ. וְכִמּוֹ שִׁכְתָּה הַרְמִבָּן ז"ל בְּהַקְדָּמָה
76 לְפִירוּשׁ אִיּוֹב, שְׂאֵפְלוּ יִסּוּרִים שֶׁל אִיּוֹב ע' שָׁנָה – אֵין לָהּ

19. שבת פח, ב. גיטין לו, א. 20. שופטים ה, לא. 21. ראש השנה יז, א. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקודה בכ"ז שהחילוק והטובה בשנים בכמות ובאיכות; יסורי הגוף (הנפש), אש דעוה"ז (דגיהנום) א' משישים צל (גלגל השמש), טפח (אלפים מילין)". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הל' – י"ל כמות, איכות". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא צאתו מעוה"ז – כביאתו". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע שזהו עוד ענין".

העליונים, בנודע מהא"י ו"ל. וזהו שאמרו רבותינו
זכרונם לברכה על פסוק: "והתקדשתם ותייתם קדשים"
- אדם מקדש עצמו מעט (כ"ק אדמור"ר שליט"א: כמות)
מלמטה, (כ"ק אדמור"ר שליט"א: איכות) מקדשין אותו הרבה
מלמעלה וכו' - פעולתו

אגרת התשובה

הפעוטה של האדם למטה
בקידוש עצמו - גורמת
קדושה רבה ביותר עליו
מלמעלה, (וכמו)
שנתבאר לעיל - בפרק י'
ב"אגרת התשובה" ובפרק
מ"ו בחלק הראשון, בענין
"אשר קדשנו במצותיו"
וכו', - ש"קדשנו" מלשון
"קדש" היינו ב"הינת
"סוכב כל עלמין",
וכו'). - שלמעלה
מעולמות, ואין
באפשרותה להתלבש
בהם בפנימיות, רק
בבחינת סובב ומקיף על
העולמות; הרי, שעל-ידי
מצוה בפעולה גשמית
למטה, ממשיך יהודי על
עצמו קדושה לא רק

מהעולמות העליונים ביותר, אלא ממדריגה שהיא למעלה מכל
העולמות. וזכה ממש הוא בענין שכר ועניש, - ששכר
המצוה הוא לאין ערוך נעלה מהפעולה של המצוה כאן למטה,
כך גם בענין העונש, שהעונש שהאדם סובל כאן למטה בא
במקום עונש גדול ביותר שהיה סובל בעולם הבא, כמאמר
רבותינו זכרונם לברכה: "שכר מצוה - מצוה וכו'", -
וכיוון שאמרנו, שעל-ידי מצוה נמשך אור שלמעלה לגמרי
מעולמות, והוא "שכר מצוה" - מובן הרי ממילא, ששכר המצוה
בעולמות העליונים הוא נעלה לאין ערוך מפעולת המצוה כאן
למטה, וכמו שכתבתי במקום אחר. ודעת לנבון נקל,

ערך כלל ליסורי הנפש שעה אחת בניהם, - שעה אחת
של יסורי הנפש בגיהנום, גרועה בהרבה מיסורי איוב שבעים
שנה בעולם הזה, כי אש אחת מששים וכו'. - מגיהנום, אלא
לפי שעולם הזה "חסד ויגה", - הרי לכן, וכיסורין קלין
בעולם הזה נצול מדינים
קשים של עולם הבא,

במשל הלוח והעתקת
הצל בארץ טפח - בזמן
שהצל זו בארץ מרחק של
טפח, הרי לפי הלוח גלגל
השמש, בקרקע - ההילוך
הוא שם אז אלפים מילין
וכו'. - בשעה שהשמש
זוה ברקיע מרחק של
אלפי מילין, זו הצל בארץ
מרחק של טפח אחד
בלבד, ויתר על כן לאין
קץ הוא בנמשל,
בבחינת השתלשלות
העולמות - ממדריגה
למדריגה, מרום המעלות
עד עולם הזה הנשמי, -
הרי זה הרבה למעלה
מזה, ולכן פעולה שנעשית
כאן בעולם הזה, באה

אחרי שדבר זה נעשה באופן נעלה ביותר בעולמות העליונים,
וממילא - השפעת פעולה בעולם הזה, יש לה השפעה גדולה
בהרבה בעולמות העליונים. ובנודע משה שכתוב בזהר
הקדוש, מענין עליות עולמות העליונים באתערותא
דלתתא, - בהתעוררות מלמטה, מעולם זה, בתקרבת עוף
אחד בן יונה או תור על גבי המזבח או קמין מנחה. -
שעל-ידי הקרבת משהו ממין החי (עוף) או ממין הצומח (קומץ)
מנחה) גרמת למעלה עליה בעולמות העליונים, וכן הוא בכל
המצוות מעשיות, - שעושים למטה בעולם זה בדברים
גשמיים, ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה, יש

5. ברכות נו, ב. 6. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "סתם כמ"ד לגלגל חוזר ומזל קבוע (פסחים צד, ב. וידוע השקו"ט בסוגיה זו. ואכ"מ).
וראה אוצר הגאונים לפסחים שם". 7. יומא לט, א. 8. קדושים כ, ז. 9. אבות פ"ד מ"ב.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

לדינים אלו: איכ"א להו, אם יש לפנינו שני דברים, האחד תדיר
יותר, והשני מקדש יותר, איזה מהם קודם. האם התדיר קודם,
משום שהוא תדיר, או דלמא המקדש קדים - קודם, משום דקדוש
- שהוא מקודש.
מביאה הגמרא ראייה לפשוט ספק זה: תא שמע, ששינוי במשנה
(לעיל פט). שהתמידין קודמין למוספין, משום שהתמידים תדירים
יותר, שהרי הם קרבים בכל יום,

שלא יביא את התרומה לידי פסול, שאם יותיר מהבשר אחר הזמן
המותר לאכילתו, יאסר הבשר מדין 'נותר', ונמצא שהוא פוסל גם
את התרומה הבלועה בו.

גמרא

שינוי לעיל (פט). שכל התדיר מחבירו קודם את חבירו, וכל
המקדש מחבירו קודם את חבירו. הגמרא מביאה ספק בנוגע

יום ראשון

יום רביעי

כה תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: פרק ז. ואולם . . . צו ונדכה כו'.

אין חסידות איז פאראן צוויי זייער כאראקטעריסטישע אויסשפראכען: א) א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט די איבערנאטירליכקייט און בעדארף אויף דעם קיין באוועגן ניט האָבען. ב) א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט.

דער אמת איז אז די צוויי אויסשפראכען זיינען איין זאך: א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט דעם למעלה מן הטבע, דערפאר איז ניט ער וויל ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט.

בחסידות יש שני בטויים מאד אָפּגיין: א) יהודי מכיר באלקות וחש את העל-טבעי ואינו זקוק לשום הוכחות על כך. ב) יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות מנתק מאלקות. האמת היא, ששני הבטויים חד הם: יהודי מכיר באלקות וחש את הלמעלה מן הטבע, לכן אינו רוצה ואינו יכול להיות מנתק מאלקות.

יום שני

יום חמישי

כו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והאריך . . . בתשובה כוודע.

אין לערנען איז די איבערגעגעבענקייט פון מענטשען צו א זאך, וועלכע ער וויל פארשטיין און פארשטייט. אין דאוונען איז די איבערגעגעבענקייט צו העכער ווי פארשטאנד.

אין לערנען תורה פילט זיך א איד ווי א תלמיד בא א רבי'ן, אין דאוונען - ווי א קינד בא א פאטער.

בלמוד - התמסרות האדם היא לדבר שהוא חפץ להבין, ומבין. בתפלה - ההתמסרות היא אל הנעלה מההבנה.
בלמוד תורה מקריש יהודי את עצמו כתלמיד בפני רבו, בתפלה - כבן אצל אביו.

יום שלישי

יום ששי

כז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: ואף מי . . . כנגד כולן.

אחד מהעלויים המפרסמים, בעל כשרון גדול ועמקן נפלא, בא לליאזנא ושקד בלמוד החסידות, ובגדל כשרונותיו רכש לו במשך זמן קצר ידיעה גדולה ורחבה בתורת החסידות. ביחידות הראשונה שנכנס לרבנו הזקן שאל: רבי, מה חסר לי? ויענהו רבנו הזקן: אין חסר לך מאומה, כי ירא אלקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את החמץ שהוא הישות וגסות הרוח, ולהכניס מצה שהוא בטול. וכלי שנשתמש בו בישות, שנדמה לו שהוא אור, כגון שפודין, שדוחקין רגלי השכינה, דאין אני והוא יכולין לדור, צריך לבנו. והלבון הוא עד שיהיו הניצוצות הברורים נתזין ונכללין בהאור האמתי.

יום
רביעי

שבת

כח תמוז

ה'תש"ג

מְבָרְכִים ראש חֹדֶשׁ מִנַּחֵם אָב. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יום הַתְּנוּעָדוֹת.
הַפְּטוּרָה: שְׁמֵעוּ – אֶלְקִיךָ יְהוּדָה. אִם תָּשׁוּב – וְבוֹ יִתְהַלָּלוּ.

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: פרק ח. והנה . . . למלכא וכו'.

לְכָל אֶחָד מֵהֶרְבֵּיִים [=הָאֲדָמוֹ"רִים] הָיוּ מֵאֲמָרִים קְבוּעִים בִּיחוד בְּשָׂבִיל זֶה (לְטַהַר אֹרֶר
הָעוֹלָם), אֲשֶׁר פָּעַם בְּשִׁתִּים אוֹ בְּשִׁלֹּשׁ שָׁנִים הָיוּ חוֹזְרִים עֲלֵיהֶם בְּרַבִּים. אֶחָד מֵמֵאֲמָרֵי רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן
– "הַחֲלָצוֹ" שֶׁב־לְקוּטֵי תוֹרָה בְּלִי הַהֲגָהוֹת. אֶחָד מֵמֵאֲמָרֵי אֲדָמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי – "יִפָּה שְׁעָה אַחַת",
וְתִכְנֹנוּ עֲשֶׂרָה פְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים דְּדְבוּר־הַמִּתְחִיל "הִנֵּה כָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר אֶלְקִי נִשְׁמָה" [ש]
בְּסִפּוֹר "דֶּרֶךְ הַחַיִּים". אֶחָד מֵמֵאֲמָרֵי הַ"צִּמְח צֶדֶק" – "מָה טָבוֹ" שֶׁב־לְקוּטֵי תוֹרָה". אֶחָד מֵמֵאֲמָרֵי
אֲדָנִי אָבִי זִקְנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מִהֶר"ש] – "מִי כְמוֹכָה בָּאֲלִים". אֶחָד מֵמֵאֲמָרֵי אֲדָנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי
[הֶר"ש ב] – "וַיִּדְעַת הַיּוֹם", מֵאֲסָקוּוֹא רַנ"ז.

יום
חמישי

יום ראשון

כט תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תניא: פרק ט. וביאור . . . דר"ה.

מֵצֵאוּ פִּתְקָא כְּתִב־יֶד־קֹדֶשׁ הַ"צִּמְח צֶדֶק", וְתִכְנֹנָה, שֶׁהַחֲלִיט לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם שֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּלִילָה
בְּעִמּוּדָה נִגְלָה, וְתוֹדָה לַה' שֶׁקָּיָם וְעָבַר עַל ש"ס בְּבִלִי וִירוּשָׁלַיִם וְאַרְבָּעָה חֲלָקִי שְׁלֹחַן־עֲרוּךְ בְּעִיּוֹן.

יום
שישי

יום שני

א מנחם אב, ראש חודש

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: פרק י. והנה . . . דומרה כנודע.

מַעֲלַת הַמְּשִׁיחַ, שִׁיחָה עָנּוּ. דְּהִגָּם שִׁיחָה בְּתַכְלִית הַגְּדֻלוֹת, וַיִּלְמַד תוֹרָה עִם הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה
רַבֵּנוּ עֲלִי־הַשְּׁלוֹם, בְּכָל זֶה יִהְיֶה בְּתַכְלִית הָעֲנּוּה וְהַבְּטוּל לְלַמֵּד גַּם עִם אֲנָשִׁים פְּשוּטִים.

שבת
קודש

יום שלישי

ב מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ומאחר שהתפלה . . . עילאה.

הוֹרָאָה לְרַבִּים: מִתְחִילִין לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין שְׁנֵי חֲדָשִׁים קֹדֶם הַכּוֹר מַצּוּה. בְּתַחֲלָה בְּלֹא בְּרָכָה,
וְכַעֲבוֹר אֵיזָה שְׁבוּעוֹת בְּבִרְכָּה.

שתי דרגות של עבד ה' יום ראשון כ"ה תמוז ה'תשע"ח

משועבד לאדונו לגמרי עד שרשאי למסור לו שפחה כנענית (כדי להוליד ממנה עבדים).

וזהו תוכן הענין בעבודת ה': נאמר (בהר כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים". ויש לבאר שאין זה כפל לשון (קקושיית המפרשים), אלא הפסוק מדבר על שתי דרגות בשעבודם של בני ישראל לקב"ה כעבדים:

"כי לי בני ישראל עבדים" – הכוונה לכך שבני ישראל קיבלו עליהם עול מלכות שמים, כעבד שמכר את עצמו שהשעבוד בא מרצונו, ועל ידי זה נעשים 'עבדים' סתם. ולמעלה מזה היא עבודת ה' בדרגה של 'עבדי ה', היינו שהקב"ה עשה אותם לעבדים ע"י ש"הוצאתי אותם מארץ מצרים", ואם כן אין השעבוד קשור למציאותם אלא הם משועבדים בעל כרחם והביטול הוא בתכלית.

(ספר המאמרים מלוטקס ח"ד עמ' רפז ובראורות)

הלכות עבדים פרק ג, הלכה ג: מי שמכרוהו בית דין, יש לרבו לתן לו שפחה כנענית ... והמוכר עצמו, אסור בשפחה כנענית בשאר כל ישראל.

מצינו כמה חילוקים בין עבד שמכר עצמו לעבד שמכרוהו בית דין (ראה גם להלן ה"ב). ויש לבאר החילוק ביניהם:

במוכר עצמו – אמנם במכירה זו הפך להיות עבד שבטל לאדונו, מכל מקום כיון שהמכירה נעשתה בהחלטתו וברצונו, נמצא שההתבטלות נובעת מתוך החלטת האדם, ואם כן גם כשהוא תחת יד האדון עדיין נשאר מקום למציאות שלו. אבל במכרוהו בית-דין, כיון שהמכירה נכפתה עליו מבלי שישכים, הרי הוא נעשה עבד נגד רצונו, ובמצב כזה הוא בטל בתכלית ואין שום מקום למציאות שלו.

ומכאן נובע גם ההבדל ביניהם בנוגע לשפחה כנענית – מוכר עצמו שנעשה עבד מרצונו, אינו בטל לגמרי ולכן אסור למסור לו שפחה כנענית, אבל כשמכרוהו בית-דין הרי הוא

גטו וידו באין כאחד יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ח

ואינו דומה לגט אשה ושטר שחרור של עבד שנאמר בהם 'באים כאחד', כיון שאינם צריכים לקנות את השטר אלא די בנתינת השטר לידם (שהרי הם משתחררים בעל כרחם, ואין קנין בעל כרחו). ואילו בנתינת הבית במתנה שצריך לקנות את השטר, הבית והשטר עדיין לא יצאו מרשות הנותן ו"אין יזכה בו המקבל, ומאין יהיה לו להמקבל זכיה בביתו ובשטריו"?

וה'אבני נזר' מחלק באופן אחר:

כאשר יש 'יד' לקנות אלא שיש דבר המונע את חלות הקנין, כמו העבד שבעצם יש לו 'יד' אלא שרשות רבו מעכבת (כי עדיין לא יצא מרשותו), וכן האשה שהחצר שלה אלא שישנה גם בעלות חלקית של הבעל המונעת את חלות קבלת הגט – בזה הסרת המעכב וחלות הקנין 'באים כאחד', אבל להעברת הבעלות על הבית נדרש מעשה קנין (באופן חיובי, ולא רק הסרת המונע) ואינו יכול לקנות על ידי השטר שהונח בבית שעדיין אינו שלו.

הלכות עבדים פרק ה, הלכה ג: כיצד בשטר? ... מסר לו את השטר בפני שני עדים... הרי זה יצא לחרות, שחריו גטו וידו באין כאחד.

לעבד אין 'יד' משלו לקבלת גט השחרור כי 'יד עבד כיד רבו', ונמצא שהגט לא יצא מרשות האדון, ובכל זאת יצא הוא לחרות כי 'גטו וידו באין כאחד', היינו שתי הפעולות, ניתוק 'יד' העבד מרשות האדון וקבלת הגט באותו רגע. וכך גם בגט אשה שהונח בחצר – "מה שקנתה אשה קנה בעלה" ונמצא שבהנחת הגט בחצרה לא היתה 'נתינה' כי הגט לא יצא מרשות הבעל, ובכל זאת האשה מגורשת כי 'גיטה וחצרה באין כאחד', הגירושין ובעלותה בחצר חלים יחד באותו רגע (גיטין עז, ב).

וב'קצות החושן' (ס"ו ר"ס ק"ה) הסתפק: האם גם ברצפה לתת את ביתו במתנה לחברו והניח את שטר המתנה בתוך הבית חל הקנין, מטעם שעל ידי הנחת שטר המתנה בבית המקבל נעשה 'חצר' של המקבל ו'מתנתו וחצרו באין כאחד'? ומסקנתו היא שמקבל המתנה לא קנה את הבית בכך,

עשיית איסור לצורך תפילה במנין יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ח

הליכה מחוץ לתחום, ומאידך, אם ייאסר עליהם ללכת, לא יוכלו להתפלל במנין.

והנה, בהלכה זו מבואר כי על אף שהמשחרר את עבדו הכנעני עובר על איסור תורה של 'לעולם בהם תעבדו', מותר לשחררו לצורך מצוה של רבים כגון כדי להשלים מנין. ויש שלמדו מכך כי אם הותר לעבור אפילו איסור של תורה לצורך מצוה של רבים, כל שכן שיש להתיר איסור דרבנן של הליכה מחוץ לתחום (ראה דעת השואל בשו"ת מהרש"ג שם,

הלכות עבדים פרק ט, הלכה ו: אסור לאדם לשחרר עבד כנעני וכל המשחררו - עובר בעשה, שנאמר: "לעולם בהם תעבדו"... ומתיר לשחררו לרבו מצוה... כגון שלא היו שם עשרה בבית הכנסת - הרי זה משחרר עבדו, ומשלים בו המנין. בשו"ת מהרש"ג (ח"ב ס"ו ק"ג) נשאל אודות יהודים הגרים בכפרים קטנים שאין בהם מנין לתפילה והיו הולכים בשבת לעיר הסמוכה כדי להתפלל במנין. אך קיים חשש כי המרחק בין המקומות גדול מ'תחום שבת' ונמצא שיש בהליכה איסור

ש"ת יהודה יעלה סי' צא בהגהה).

אך המהרש"ג דחה סברה זו, והוכיח מדברי המשנה (פסחים סה, ב) שאם חל ערב פסח בשבת ולא הביאו את השה לקרבן הפסח לפני השבת, אסור להביאו בשבת מחוץ לתחום, הרי שאין להתיר אפילו איסור של הליכה מחוץ לתחום לצורך מצוה של רבים (שהרי כמה וכמה בני אדם מנויים על קרבן אחד).

וההיתר בהלכה זו נאמר רק לגבי שחרור עבד, משום שאיסור זה מעיקרו אינו חמור כשאר האיסורים שהרי הותר לשחררו תמורת כסף, ולכן הוא נדחה גם מפני מצוה של רבים, אך איסורים אחרים לא הותרו (וראה ש"ת מהר"ם שיק א"ח קכא).

מתי שומר חנים שפשע פטור? יום רביעי כ"ח תמוז ה'תשע"ח

משום שאין בהם (בעבדים וקרקעות) חיובי שומר, אבל אם פשע בשמירתו חייב "שכל הפושע מזיק הוא ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין".

אך לדעת כמה ראשונים (תוספות בבא מציעא נו, ב ד"ה שומר. ריטב"א שבועות מב, ב. השגת הראב"ד כאן) נתמעטו עבדים וקרקעות מכל חיובי השומרים וגם אם פשע השומר בשמירתם פטור, כי שומר שפשע אינו מזיק שהרי לא עשה מעשה להזיק אלא גרמא בנזקין ופטור.

ועל דברי הרמב"ם שהפושע בשמירתו נחשב מזיק, תמה הראב"ד:

אם פושע בשמירה נחשב מזיק, מדוע שומר שפשע בפיקדון שבידו פטור כאשר 'בעליו עמו' (לעיל פ"א ה"ג) והרי הוא מזיק?

וה'אור החיים' (שמות כח, ב) מיישב:

בשמירה כש'בעליו עמו' התורה פטרה תורה בפירוש גם שומר חנים אף שהחיוב האמור בו הוא כשפשע בשמירתו (בבא מציעא צה, א), אבל בשומר חנים הפטור כששומר קרקעות ועבדים, לא מצינו שפטור גם כאשר פשע בשמירתו.

הלכות שכירות פרק ב, הלכה ג: וְרָאָה לִי, שֶׁאִם פָּשַׁע הַשּׂוֹמֵר בְּעַבְדִּים וּבְיֹצֵא בֶּהֱן - חֵיב לְשֹׁלֵם; שְׂאִינוּ פְטוֹר בְּעַבְדִּים וְקַרְקָעוֹת וּשְׂמִירוֹת אֲלֵא מִדִּין הַנִּגְנָבָה וְהַאֲבָדָה... שֶׁאִם חָיָה שׂוֹמֵר חֲנִים עַל הַמְטַלְטֵלִין וְנִגְנָבוֹ אוֹ אֲבָדוֹ, יִשְׁבַּע, וּבְעַבְדִּים וְקַרְקָעוֹת וּשְׂמִירוֹת, פְּטוֹר מִשְׁבּוּעָה.

שומר חנים הטוען שהחפץ נגנב או נאבד, נשבע שלא פשע ופטור מלשלם. ואם שמר על עבדים או קרקעות או שטרות, פטור מלשלם ואינו צריך להישבע (לעיל ה"א). ולמדו זאת מהנאמר בשומר חנים "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלי" (שמות כב, ו), ודרשו שרק 'דבר המטלטל וגופו ממוין' יש בו חיוב שמירה וחיוב שבועה, יצאו קרקעות ועבדים ושטרות ששומר חנים אינו נשבע עליהם (בבא מציעא נו, ב).

ולדעת הרמב"ם פטור רק משבועה, "שאם היה שומר חנים על מטלטלין ונגנבו או אבדו, ישבע ובעבדים וקרקעות ושטרות פטור משבועה... אבל אם פשע בה – חייב לשלם". וכתב המגיד משנה: שזו גם שיטת רש"י שכתב בדין זה (ס"ט ד"ה אינו) "אינו נשבע שלא פשע, שלא הזיקתו תורה לישבע עליהן", כמשמעות דברי הרמב"ם כאן שהפטור משבועה הוא

חיוב מעקה בשוכר בית מגוי יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ח

תושבי ירושלים בזמנו שלא הקפידו על התקנת מעקה בגגותיהם משום שהבתים היו שייכים לגויים והשוכרים פטורים ממעקה (וראה ש"ת מהר"ל דיסקין קנטרס אחרון, רנו).

אך יש סוברים להיפך ולדעתם אם המשכיר גוי, השוכר חייב במעקה מן התורה ולא רק מדרבנן (כמו השוכר מישאלי). והטעם: כי בעצם יש סיבה מהתורה לחייב את השוכר שהרי הוא דר בבית, אלא שיש טעם גדול יותר לחייב את בעל הבית שבנה את הבית וגרם למכשול ולכן מן התורה החיוב מוטל עליו וחכמים תיקנו שהשוכר יתחייב מחשש שבעל הבית יתרשל בדבר.

וכל זה כאשר בעל הבית הוא יהודי, אך כאשר הוא גוי ואינו חייב במצוות, חל חיוב גמור על השוכר מן התורה (משנת אליהו סוכה ע' יט).

הלכות שכירות פרק ו, הלכה ב: הַשּׂוֹכֵר חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה.

האם השוכר בית מגוי חייב לעשות בו מעקה?

הנה, בהלכה זו מבואר שחיוב עשיית המעקה מוטל על השוכר ולא על המשכיר. אכן יש ראשונים שכתבו (סמ"ג מ"ע מט) כי מדין תורה מוטל החיוב על המשכיר שהוא בעל הבית והוא הגורם לסכנה, אלא שמאחר והמשכיר אינו דר בבית ועלול להתרשל בקיום המצוה, העבירו חכמים את החיוב מן המשכיר לשוכר.

ולפי זה יש לומר שהדין נאמר רק במשכיר ישראל החייב במצוות ומן התורה המצוה מוטלת עליו וחכמים העבירו אותה לאחריות השוכר, אך כאשר המשכיר הוא גוי שאינו חייב במצוות, אין כאן כל חיוב שיחול על השוכר. וכך ביאר ה'חקרי לב' (הובא בפאת השולחן ב, כז) את מנהג

בין מכירה לשכירות יום שישי א' מנחם אב ה'תשע"ח

וצריך ביאור: מדוע מי שיש לו זכות אכילת פירות יכול להשכיר זכות זו לאחרים אך לא למוכרה? ה'פרישה' (חור"מ סי' שטו סק"ג) מבאר על פי דברי הרמב"ם

הלכות שכירות פרק ז, הלכה א: וְכֵל שֶׁאֵין לוֹ לְמַכּוֹר, כִּדְּאִין לוֹ לְשָׂכֵר - אֲלֵא אִם בֵּן יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת בְּלִבָּר בְּאוֹתָהּ הַקְּרָקָע, הָרִי זֶה שׂוֹכֵר וְאֵינוֹ מוֹכֵר.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קג

מדובר במי שאין לו זכות שימוש בשדה אלא שיש לו בעלות על הפירות העתידים לבוא. ואע"פ שלא ניתן לקנות פירות שלא באו לעולם, יכול אדם למכור את שדהו ולהתנות בעת המכירה שהפירות העתידים לגדול במשך תקופה מסוימת יהיו שלו, כי תנאי על דבר שלו שיישאר ברשותו חל אפילו בדבר שלא בא לעולם.

ובאופן כזה יכול להשכיר את הפירות אך לא למוכרם, שכן אי אפשר למכור דבר שלא בא לעולם, אך אפשר להשכיר, משום שבמכירה הקנין חל על גוף החפץ וצריך שיהא בעולם בעת הקנין, אך שכירות אינה אלא סיכום בין המשכיר והשוכר, ואדם יכול להשכיר לחברו גם דבר שאין בידו כעת ומתחייב להשיגו, ולכן אפשר להשכיר גם דבר שלא בא לעולם, והמשכיר מתחייב להשכירו כשיבוא לעולם.

(הל' מכירה פכ"ג ה"ח) בהבדל בין השוכר שדה מחברו למי שקונה את זכות השימוש בשדה (וגוף השדה נשאר של המוכר): "שהקונה שדה לפירותיה יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה, והשוכר אינו כן". כלומר: הרוכש זכות שימוש בשדה יכול לעשות בה כרצונו כל זמן שהיא ברשותו אף אם יגרם בכך נזק עתידי לבעל השדה, אך השוכר חייב בשמירת השדה מאחר ואין לו בה בעלות אלא רק זכות הנאה.

ולכן, הרוכש את זכות השימוש יכול להשכירה לאחר אך לא למוכרה, כי כשמוכרה יתכן שהקונה יקלקל את השדה ויגרם נזק לבעל השדה, אך כשמשכירה לאחר והשוכר חייב בשמירתה לא יגרם נזק לבעלים.

והנתיבות המשפט' (שם סק"א) מבאר:

האומן - שומר שכר שבת קודש ב' מנחם אב ה'תשע"ח

שכר מפני ההנאה שיש לו מכך שבעל הכלי נתן לו את המלאכה ומשלם לו שכר.

ולפי טעם זה אין כל 'נפקא מינה' היכן עושה האומן את מלאכתו, וגם בעשיית המלאכה בבית הבעלים הרי הוא שומר שכר.

וזה גם דעת הש"ך (חור"מ שם סק"א) שכתב: "אפילו עושה המלאכה אצל הבעל הבית הוי שומר שכר מטעם שזהו שכרו שמשתכר במה שנותן לו מלאה ליטול שכרו". וכתב המחנה אפרים' (הל' שומרים ס"י מא) שלפי טעם זה גם כאשר הקדים בעל הבית ושילם לו שכרו לפני עשיית המלאכה דינו כשומר שכר כיון שמשתכר מהעבודה שעושה (כי לפי הטעם שההנאה היא בכך שמחזיק את הכלי כעירבון לתשלום שכרו, כאשר השכר שולם אין לו כל צורך בכך).

וגם בספר 'גליא מסכת' (ס' יג. הובא בפתחי תשובה חן"מ שם) פסק באחד "שנתן מעות לבעל עגלה שיקנה עבורו מלח בפניסק, ונגנבו בדרך" - ש'בעל עגלה' השתעבד כשומר שכר בזה שבעל הסחורה משלם לו עבור הובלת המלח ו"אפילו קיבל תשלומין מקודם הוה שומר שכר".

הלכות שכירות פרק י, הלכה ג: **כָּל הָאֲמָנִין שוֹמְרֵי שָׂכָר.**

האומנים העושים מלאכה בכלים של בעל הבית דינם כשומרי שכר על הכלים, וחייבים עליהם אם נגנבו או נאבדו. ואף שאין האומן נוטל שכר על השמירה, יש לו הנאה בכך שהכלי מופקד אצלו ומשמש כעירבון על שכרו ולא יצטרך לצאת ולבא כדי לגבות את שכרו (בבא מציעא פ. ב.).

והב"ח (חור"מ ריש ס' שו) דייק מלשון רש"י (ד"ה כל האומנים) שרק כאשר האומן עשה את מלאכתו בביתו הרי הוא שומר שכר על כלי בעל הבית, אבל אם עושה את המלאכה בבית בעל הבית אינו שומר כלל, ואפילו לא כשומר חינוס, שהרי אין האומן רשאי להביא את הכלי לביתו ולתקנו שם, ולא נסתלקו הבעלים משמירתם.

והמשנה למלך' תמה עליו:

דברי הב"ח מבוססים על הנאמר בגמרא שהאומן נחשב כשומר שכר מפני ההנאה שיש לו בתפיסת הכלי כעירבון לתשלום שכרו, וזה שייך רק כאשר האומן קיבל את המלאכה בביתו והכלי בידו, אך טעם זה נאמר רק אליבא דרבי מאיר, ואילו לשיטת רבי יהודה (שהלכה כמותו) האומן הוא כשומר

המשך מעמוד ג

וכנגד הבירור הא' נאמר: "הללו" - מלשון⁴ "בהלו נרו", שהו"ע האור והגילוי⁵, היינו בירור ועליית הטוב שיש ב"גוים", שעולים ומתכללים בקדושה. וכנגד הבירור הב' נאמר "שבחוהו" - מלשון⁶ "וחכם באחור ישבחנוה", שהו"ע תיקון חיצוני בלבד, בירור בחי' הרע שיש ב"האומים", שהתבררו והתכללו בכחי' חיצוניות ואחוריים⁷.

(4) איוב כט, ג.

(5) ראה תו"א וישב"ל, א. מקץ לו, א.

(6) משלי כט, יא.

(7) ד"ה הללו את ה' כל גוים הב' ה'תשכ"ו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ה תמוז ב' מנחם-אב תשע"ח

יום ראשון כ"ה תמוז ה'תשע"ח

הלכות עבדים

- 1 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת: חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשָׂה,
- 2 וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרְטָן: (א) דִּין קָנִין
- 3 עֶבֶד עֲבָרִי. (ב) שְׁלֹא יִמְכֹּר מִמִּכְרֵת עֶבֶד.² (ג) שְׁלֹא
- 4 יַעֲבֹדֵנוּ בַּפֶּה.³ (ד) שְׁלֹא נַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד.⁴ (ה)
- 5 שְׁלֹא⁵ נִיחֵי⁶ גֵּר תוֹשֵׁב לְדֹת בּוֹ⁸ בַּפֶּה. (ו) לְהַעֲנִיק⁹
- 6 לוֹ בְּצֵאתוֹ חֲפָשִׁי. (ז) שְׁלֹא¹⁰ יֵצֵא רִיקָם. (ח) לְפָדוֹת¹¹
- 7 אִמָּה הָעֲבָרִיָּה. (ט) לְיַעֲדָה¹². (י) שְׁלֹא¹³ תִּמְכֹּר. (יא)
- 8 לְעֶבֶד¹⁴ בַּעֲבֹד פִּנְעָנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא¹⁵ אִם כֵּן הִפִּיל לוֹ
- 9 אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אִיכָרָיו. (יב) שְׁלֹא¹⁶ לְהַסְגִּיר עֶבֶד
- 10 שֶׁפָּרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. (יג) שְׁלֹא¹⁷
- 11 לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנֶּצֶל אֲלֵינוּ.
- 12 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בַּפֶּרָקִים אֵלֵינוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

דיני עבדים נכתבו בתחילת פרשת משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי". והעיר על כך האדמו"ר הזקן ב"תורה אור" שתחילת הפסוק מדבר בלשון רבים (לפניהם) ובהמשכו בלשון יחיד (כי תקנה) כיון ש"כי תקנה" מוסב על משה רבינו שהוא הממשיך בחינת הדעת בנשמות ב"ע היותר נמוכות שהם בבחינת עבד (ונשמות דאצילות נקראו "בנים"). והמשכה זו נקראת קניין כי כמו שבדבר הנקנה אין התהוות דבר חדש אלא שיוצא מרשות המוכר לרשות הקונה, כך גם בעבד עברי שהוא על שם "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" שנהר הוא בחינת בינה דאצילות, ועבר הנהר הוא מה שלמעלה מבחינת הבינה והשכל המושג. וזהו שאומר "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" ששורש כל אחד ואחד מישראל הוא בדרגה זו ולכן גם אחר שהושפלו הבנים וירדו לעולמות ב"ע להיותם במצב של גלות, הרי שורשם הוא ב"עבר הנהר" וזה שממשיך להם בחינת הדעת רק מגלה את שורשם האמיתי ואינו מהווה דבר ועניין חדש.

בעבודת עבד ישנן שלוש דרגות: עבד כנעני, עבד עברי, ואמה עבריה, שהם שלושת עולמות ב"ע וכנגד צדיק בינוני ורשע. אמה עבריה כנגד צדיק בדוגמת עולם הבריאה שרובו טוב, עבד עברי בדוגמת עולם היצירה ובינוני- מחצה על מחצה, ועבד כנעני כנגד דרגת רשע וכנגד עולם העשיה שרובו רע.

ולפי זה צריך להבין מדוע הקדים הרמב"ם גם במניין המצוות שלפני ההלכות וגם בהלכות שביד החזקה דיני עבד עברי לאמה עבריה ורק אחר כך דיני עבד כנעני, והרי

לפי המבואר לעיל צריך הסדר להיות או מלמעלה למטה אמה עבריה עבד עברי ועבד כנעני, או מלמטה למעלה עבד כנעני, עבד עברי ואמה עבריה, ומדוע מתחיל בעבד עברי דווקא.

אלא שמבואר בתניא שמידת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך, ואח"כ ממשיך בזכותן של ישראל שביכולתו ובכחו של כל יהודי להגיע לדרגה נעלית יותר ולמעלת הצדיק. ואח"כ מסיים שיתכן גם מצב לא רצוי - בחינת עבד כנעני.

בנוגע לעבד עברי ואמה עבריה, פסק הרמב"ם ש"חייב האדון להשוותן לו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור כו" ומכיון שמה שהקב"ה עושה הוא מצווה לישראל לעשות הרי שגם הקב"ה נותן לעבדיו - עם ישראל את כל המצטרך להם לא רק בחיטין ושעורין אלא גם עניני תענוג להחיות בהם נפש כל חי.

ועל-דרך-זה בלימוד התורה משפיע ה' גם בחינת יין ושמן שבתורה, היינו בחינת רזין ורזין דרזין דאורייתא.

(על פי י"ן מלכות ספר קנין סימן כא)

- (1) ראה ספר המצוות, עשה רלב. (2) ראה שם, לא-תעשה רנח. (3) ראה שם, מל"ת רנט. (4) ראה ויקרא כה, לט: "לא תעבוד בו עבודת עבד", ספר המצוות שם מל"ת רנו. (5) ראה ספר המצוות שם מ"ל"ת רס. (6) שלא ניתן לאחרים, שנמנע מאחרים לעשות כך. (7) נקט לשון הכתוב (ויקרא כה, מז-ג) "וכי תשיג יד גר ותושב - לא ירדנו בפרך לעיניך". ולהלן סוף הלכה ו הוא כותב: הגוי. וכן הוא בספר המצוות שם. וראה שם שהזהרנו שהגוי לא ידור בארצנו עד שיקבל עליו להיות גר תושב. (8) בעבד עברי. (9) ראה ספר המצוות, עשה קצו. (10) ראה שם לא-תעשה רלג. (11) ראה שם, עשה רלד. (12) שם, עשה רלג. (13) שם, לא-תעשה רסא ולקמן פרק ד הלכה י. (14) שם, עשה רלה, ולהלן פרק ט הלכה ו וכדעת רבי בגיטין לח: (15) הרמב"ן בספר המצוות שם, חולק על רבינו ומונה כאן שתי מצוות, וראה מגילת אסתר ולב שמח. (16) ספר המצוות, לא-תעשה רנד ולקמן פרק ח הלכה י. וכפירושו של רב חיסדא בגיטין מה. (17) ספר המצוות, שם לא-תעשה רנה, ולקמן פרק ח הלכה יא.

פרק ראשון

- (1) נכתב בו דין עבד עברי ואמה עבריה, ושאסור לעבוד בעבד עברי בפרך, ושרבו מחוייב לפרנסו בשווה לפרנסת עצמו.

- א. עֶבֶד עֲבָרִי הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה, זֶה יִשְׂרָאֵל¹³ שֶׁמְכָרוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין עַל פְּרָחוֹ, אוֹ הַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ לְרִצּוֹנוֹ. ¹⁴ מֵיֵצֵד? גָּנֵב וְאֵין לוֹ לְשֹׁלֵם אֶת הַקֶּרֶן³ - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ בְּהַלְכוֹת גִּבְעָה⁴. וְאֵין לָךְ

אֵלֶּא לִישְׁרָאֵל¹⁹ או לִגְר צִדְקָ²⁰. וְכֵן הַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ²¹ 18
- אֵינוֹ רֹשָׁאִי לְמַכּוֹר עֲצָמוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְאִפְּלוּ 19
לִגְר תּוֹשֵׁב. וְאִם עֶבֶר וּמְכָר עֲצָמוֹ²² אִפְּלוּ לְעוֹבֵד 20
פּוֹכְכִים²³, וְאִפְּלוּ לְעוֹבֵדֵת פּוֹכְכִים עֲצָמָה - הֲרִי זֶה 21
מְכּוּר; שְׁנָאֲמַר: או לְעָקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר. לְעָקֵר - זֶה 22
הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵדֵת פּוֹכְכִים עֲצָמָה. 23

(19) [ספרא בהר פרק ז הלכה א (לפי נוסחת ילקוט שמעוני שם סימן תרסו) "ומניין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא יהיו מוכרין אלא לך, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך", וכן הוא בדברי רבינו להלן פרק ג הלכה יב]. (20) כך היא הגירסה הנכונה (כסף משנה) וכן הוא בכתב־יד תימן. [וכן נראה להלן שכתב: "וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לגוי, ואפילו לגר תושב". ולא כתב "לגר צדק"]. אבל בדפוס רומי: "ולא לגר צדק", ואף על פי שאין מקור לזה בדברי חז"ל, למדה רבינו מן הסברא, שוודאי גר צדק לא יכשילו לעבור על המצוות (לחם משנה), וראה להלן פרק ב הלכה יב שהנמכר לגר צדק דינו כנמכר לגוי, שכלל הוא בדינו: כל שאינו נקנה בעבד עברי אינו קונה עבד עברי (בבא מציעא שם). (21) כן בספרא שם (לפי ילקוט שמעוני שם) "ומניין כשיהא נמכר לא יהא נמכר אלא לך תלמוד לומר ונמכר לך". (22) [נראה שדווקא במוכר עצמו אמרו שאם עבר ונמכר לגוי הרי זה מכור, אבל במכרוהו בית דין לגוי אינו מכור. והטעם בזה משום שבפסוק "ונמכר לגר תושב וגו'" או לעקר וגו', מדבר במוכר עצמו, ואילו במכרוהו בית דין בפסוק "כי ימכר לך" (דברים טו, יב) לא נזכרו גר תושב ועקר. וראה להלן פרק ב תחילת הלכה ח]. (23) כן נראה בבבא מציעא שם. וראה להלן פרק ב הלכה יב.

ד. פֶּאֶר²⁴ וְאָמַר לָךְ: הֲרִינִי מוֹכֵר עֲצָמִי לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים 24
- אֵין אַתָּה זָקוּק²⁵ לוֹ, עַד שְׁיִמְכֶר. אֲבָל²⁶ לְאַחֵר 25
שְׁנִמְכֶר לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים, אָף עַל פִּי שְׁעֶבֶר וְעִשָּׂה 26
שְׁלֹא פִּהֲגֵן - מִצְוָה לְפִדּוֹתָיו²⁷, וְלֹא יִטְמְעֶם²⁸ בָּהֶם; 27
שְׁנָאֲמַר: אַחֲרֵי נִמְכָּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ. 28

(24) ספרא שם פרק ח הלכה א. (25) לטפל בו, לתת לו ממון שלא ימכור את עצמו לגוי. (26) שם. (27) בספרא שם נוסף: "מייד". (28) יתבולל.

ה. אַחֲדֵי²⁹ הַמּוֹכֵר אֶת עֲצָמוֹ או שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין³⁰ 29
- אֵינוֹ נִמְכָּר בְּפִרְהֶסְיָא³¹ עַל אֲבָן הַמִּקְחָ³², וְלֹא 30
בְּסִמְטָא, כְּדֶרֶךְ שְׁהָעֲבָדִים נִמְכְּרִין; שְׁנָאֲמַר: לֹא 31
יִמְכְּרוּ מִמִּפְּרֵת עֶבֶד - אֵינוֹ נִמְכָּר אֲלָא בְּצִנְעָה וְדֶרֶךְ 32
כְּבוֹד. 33

(29) ספרא שם פרשה ו הלכה א. (30) [צריך עיון שהפסוק "לא ימכרו ממכרת עבד" מדבר במוכר עצמו, ועיין קידושין טו. בברייתא דראב"י]. (31) בפומבי. (32) אבן גבוהה שעליה מעמידים העבדים למכירה.

ו. כָּל עֶבֶד³³ עֶבְרִי אֲסוּר לְעַבֵּד בּוֹ בְּפֶרֶךְ. וְאִיזוֹ הִיא 34
עוֹבֵדֵת פֶּרֶךְ? זוֹ עוֹבֵדָה שְׁאִין לָהּ קִצְבָה³⁴, וְעוֹבֵדָה 35

אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹכְרִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, אֲלֵא הַגֵּבֶב 1
בְּלִבָּר. וְעַל זֶה שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין הוּא אוֹמֵר: כִּי 2
תִּקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי⁵. וְעַלֵּיו הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: כִּי 3
יִמְכֹּר לָךְ אַחִיךָ הָעֲבָרִי⁶. מוֹכֵר עֲצָמוֹ פִּיעֵד? זֶה 4
יִשְׂרָאֵל שְׁהָעֵנִי בְּיוֹתֵר, נִתְּנָה לוֹ תוֹרָה רְשׁוּת לְמַכּוֹר אֶת 5
עֲצָמוֹ⁷; שְׁנָאֲמַר: כִּי יָמוּךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכֶּר לָךְ. 6
וְאִינוֹ⁸ רֹשָׁאִי לְמַכּוֹר אֶת עֲצָמוֹ וּלְהַצְנִיעַ אֶת דָּמָיו, אוֹ 7
לְקַנּוֹת בָּהֶם סְחוּרָה אוֹ פְּלִים, אוֹ לְתַנֵּם לְבַעַל חוֹב⁹, 8
אֲלֵא אִם כֵּן צָרִיךְ לְאֶכְלָן בְּלִבָּר¹⁰. וְאֵין אָדָם רֹשָׁאִי 9
לְמַכּוֹר אֶת עֲצָמוֹ, עַד שְׁלֹא יִשְׁאַר לוֹ כָּלוּם, וְאִפְּלוּ 10
כְּסוּת¹¹ לֹא תִשָּׂאֵר לוֹ, וְאַחֵר כֶּף יִמְכֹּר אֶת עֲצָמוֹ. 11

(2) כן הוא במכילתא בתחילת פרשת משפטים. (3) הקרן דווקא, אבל בעבור הכפל אינו נמכר (פרק ג מהלכות גניבה הלכה יב). (4) שם הלכה יא. (5) מכילתא שם. (6) שם. (7) ובלי רשות מהתורה אסור לו למכור עצמו שהרי אמרה תורה (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם" - "[עבדי הם] ולא עבדים לעבדים" (קידושין כב:). (8) ספרא בשינויים קלים. (9) אין זה בספרא שם. ועיין כסף משנה. [ומסתבר שלמדו רבינו מתוך הלכה זו עצמה, שכיוון שאין לו למכור עצמו אלא אם אין לו מה לאכול ואין לו כסות כדלהלן, אם כן לא ייתכן שימכור עצמו בשביל חוב, שהרי הלכה היא שמסדרין לבעל חוב ומשאירים לו מזון לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש (פרק א מהלכות מלוה ולווה הלכה ז), ועל אחת כמה וכמה שאם אין לו מה לאכול, שוודאי אין בעל חובו רשאי לתובעו. ועוד שאין חוב זה חמור יותר מן הכפל של הגנב, שאין בית דין מוכרים אותו עבור זה. ומכיוון שבית דין אינו יכול למכור - שוב אינו רשאי אף הוא למכור את עצמו, כיוון שאין לו חיוב כזה כלפי הגנב]. (10) בספרא שם: "אינו נמכר אלא אם כן העני". (11) [כן כתב רבינו גם במכירת בתו לאמה, להלן פרק ד הלכה ב].

ב. כְּבֹר פֶּאֶרְנֵי¹², שְׁאִין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בְּגִבְתָּהּ, וְכֵן 12
אֵינָה מוֹכֶרֶת אֶת עֲצָמָה¹³. וְאֵינָה¹⁴ קוֹנֶה לֹא עֶבֶד 13
עֲבָרִי¹⁵ וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁶, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְאֵין¹⁷ הֲגֵר 14
נִקְנֶה בְּעֶבֶד עֲבָרִי; שְׁנָאֲמַר: וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ - מִי 15
שִׁישׁ לוֹ¹⁸ מִשְׁפָּחָה. 16

(12) בפרק ג מהלכות גניבה הלכה יב. (13) תוספתא סוף פרק ב' דסוטה. ובמכילתא "וכי ימכור איש (שמות כא, ז), האיש מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה וכו' הבת שאינה נמכרת בגניבתה לפיכך לא תמכור את עצמה". [ולפיכך הסמיך גם רבינו "וכן אינה מוכרת את עצמה" אל מה שכתב לפני כן שאינה נמכרת בגניבתה]. (14) בבא מציעא עא. שתי ברייתות, אחת סתמית ובאחרונה וויכוח בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל. (15) כן בברייתא הראשונה, וזהו לכל הדעות, כמו שנראה מהשקלא וטרייא שם. (16) כן בברייתא השנייה, וכחכמים. (17) ברייתא שם. (18) שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד הוא.

ג. עֶבֶד עֲבָרִי שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ 17

שְׁאִינוּ צָרִיף לָהּ, אֲלֵא תִהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְהַעֲבִידוֹ
בְּלִבָּר, שְׁלֵא יִבְטֹל. מִכָּאן³⁵ אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׁלֵא
יֹאמֶר לוֹ: עֲדֹר³⁶ תַּחַת הַגִּפְּנִים עַד שְׁאֲבֹא³⁷; שֶׁהָרִי
לֹא נָתַן לוֹ קֶצֶפָה. אֲלֵא יֹאמֶר לוֹ: עֲדֹר עַד שֶׁעָה
פְּלוֹנִית, אוֹ עַד מְקוֹם פְּלוֹנִי. וְכֵן לֹא יֹאמֶר לוֹ: חֲפֹר
מְקוֹם זֶה, וְהוּא אֵינוֹ צָרִיף לוֹ. וְאֶפְלוּ לְהַחֵם לוֹ כּוֹס
שֶׁל חֲמִין אוֹ לְהֵצֵן, וְאֵינוֹ צָרִיף לוֹ - אֲסוּר, וְעוֹבֵר
עָלָיו בְּלֵא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ. הָא
אֵינוֹ עוֹשֶׂה לוֹ אֲלֵא דָּבָר קָצוֹב שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. וְכֵן
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׁנֹמֵכֶּר לוֹ, אִם יִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ - הָרִי
יִשְׂרָאֵל מִצִּוִּין לְמַנְעוֹ. וְאִם הִנִּיחוּהוּ - עוֹבְרִים בְּלֵא
תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: לֹא יִרְדֶּנוּ בַּפֶּרֶךְ לַעֲיִנִּיף. וְאִין³⁸ אָנוּ
נִזְקָקִין לִיָּגָס לְרִשּׁוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְלִבְדָּק
אֲחֵרָיו שְׁלֵא יַעֲבִידֵנוּ בַּפֶּרֶךְ; שְׁנֹאֲמַר: לַעֲיִנִּיף - בְּזִמָּן
שְׁאֵתָה רוּחָה.

33) ספרא שם הלכה ב. (34) זמן קבוע. (35) כל מה
שכתב רבינו כאן הוא בספרא שם. (36) חפור. (37) ויש
כאן עיניו נפשי גדול, שהעובד אינו יודע מתי יבוא קץ
לעמלו. (38) ספרא שם פרק ח הלכה ח.

ז. כָּל עֶבֶד³⁹ עֲבָרִי אֲסוּר לִישְׂרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ
בְּדָבָרִים בּוֹזִים, שֶׁהֵם מִיְּחָדִים לַעֲשׂוֹת הָעֲבָדִים⁴⁰,
כְּגוֹן שִׁוְלִיף אֲחֵרָיו כְּלִי לְבֵית הַמֶּרְחֵץ, אוֹ יִחְלֹץ לוֹ
מִנְעָלָיו⁴¹; שְׁנֹאֲמַר: לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד. אֵינוֹ
נוֹהֵג בּוֹ אֲלֵא כְּשִׁכִּיר; שְׁנֹאֲמַר: כְּשִׁכִּיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה
עִמָּךְ. וּמִתֵּר⁴² לְסַפֵּר לוֹ שְׁעָרוֹ, וְלִכְבֹּס לוֹ כְּסוּתוֹ,
וְלֶאֱפֹת לוֹ עֶסֶת; אֲבָל⁴³ לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ בֶּלֶן
לְרִבִּים⁴⁴, אוֹ סֶפֶר לְרִבִּים, אוֹ נִחְתוּם לְרִבִּים. וְאִם⁴⁵
הָיְתָה אֱמָנוּתוֹ זֹאת קֹדֶם שִׁימְכֶּר - הָרִי זֶה יַעֲשֶׂה.
אֲבָל⁴⁶ לֹא יִלְמְדֵנוּ בַּתְּחִלָּה מְלָאכָה כָּלֵל⁴⁷, אֲלֵא
אֱמָנוּת שֶׁהָיָה בָּהּ - הִיא שְׁעוֹשָׂה כְּשֶׁהָיָה עוֹשֶׂה
מִקֹּדֶם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁸? בְּעֶבֶד עֲבָרִי, מִפְּנֵי
שְׁנִפְשׁוֹ שֶׁפָּלָה בְּמִכְרָה; אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא נִמְכֶּר -
מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד, שֶׁהָרִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה
זוֹ אֲלֵא בְּרִצּוֹנוֹ וּמִדַּעַת עֲצָמוֹ.

39) שם פרק ז הלכה ב. (40) הכנענים. (41) אין זה
בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בברייתא בקידושין כב:
במעשה העבד לרב]. (42) ספרא שם הלכה ג. (43) סיום
דברי רבי יוסי. (44) הדגש הוא על "לרבים", שאינו יכול
לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת
מהמלה: "עִימָךְ" - "יעבוד עִימָךְ" - "שלא תמסר אומנותו
לרבים". (45) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י
(שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. (46) שם.
(47) שום מלאכה לרבים. (48) ספרא שם הלכה ב.

39) שם פרק ז הלכה ב. (40) הכנענים. (41) אין זה
בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בברייתא בקידושין כב:
במעשה העבד לרב]. (42) ספרא שם הלכה ג. (43) סיום
דברי רבי יוסי. (44) הדגש הוא על "לרבים", שאינו יכול
לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת
מהמלה: "עִימָךְ" - "יעבוד עִימָךְ" - "שלא תמסר אומנותו
לרבים". (45) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י
(שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. (46) שם.
(47) שום מלאכה לרבים. (48) ספרא שם הלכה ב.

ח. אֲנָשִׁים⁴⁹ שְׁאֵינָן נוֹהֲגִין בְּשׁוּרָה - מִתֵּר לְרִדּוֹתָן⁵⁰
בְּחִזְקָה וּלְהַשְׁתַּעֲבֵד⁵¹ בָּהֶן. מְלֻץ⁵² שְׁגוֹר, שֶׁכָּל מִי

49) בבא מציעא עג: ברייתא ועובדא ברב סעורם אחי רבא
שעשה כן, והסכים לו רבא. (50) עיין שם שרב סעורם
רתמם למרכבתו של רבא. (51) בגמרא שם למדו זאת ממה
שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבדו" וסמוך לזה:
"ובאחיכם" - הרי שישנה אפשרות של השתעבדות גם
באחיכם. (52) שם, מימרא של רב ששת על רקע השקלא
וטריא בין רב פפא ורבא. (53) כן הוא שם בגמרא: "דיהבי
זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו טפיי" (וראה בתוספות
שם דיבור המתחיל משתעבדי, שיש שאינם גורסים "טפיי")
ואין כאן משום גזל (למעלה פרק ה מהלכות גזילה הלכה
טז) שדין המלך הוא דין. וכן אין בזה משום ריבית (פרק ה
מהלכות מלוה ולוה הלכה יז), שאין כאן מלוה אלא קניין
גופו להשתעבד בו (ראב"ד כאן). (54) יוצא מתוך
ההמשך, וראה בסמוך. (55) כנעני, היינו עבדות עבד בדרך
ביזיון, שמכיוון שנמכר על ידי המלך דומה הוא לעבד ולא
לפועל העובד מרצונו (כסף משנה למעלה בפרק ה מהלכות
גזילה שם). [וכן נראה מן הסוגייה בבבא מציעא שם, שלא
הביאו הפסוק "לעולם בהם תעבדו" - ובאחיכם", אלא לגבי
אלה הנוהגים שלא כשורה, ולא לגבי המס]. (56) ברייתא
שם. (57) כנעני (גמרא שם). [ולפי זה ייתכן כי גם עבד
עברי שאינו נוהג כשורה מותר לעבוד בו עבדות עבד,
וצריך-עיון].

ט. כָּל⁵⁸ עֶבֶד⁵⁹ עֲבָרִי אוֹ אִמָּה הָעֲבָרִיָּה - חַיִּב הָאֲדוֹן
לְהַשְׁוֹתָן לוֹ בְּמֵאכָל וּבְמִשְׁקָה, בְּכִסּוּתוֹ⁶⁰ וּבְמִדּוֹר.
שְׁנֹאֲמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ⁶¹ - שְׁלֵא תִהְיֶה אֵתָה אוֹכֵל
פֶּת נֶקִי, וְהוּא אוֹכֵל פֶּת קֶבֶר⁶²; אֵתָה שׁוֹתָה יַיִן יִשָּׁן,
וְהוּא שׁוֹתָה יַיִן חֲדָשׁ; אֵתָה יֹשֵׁן עַל גְּבִי מוֹכִינִן, וְהוּא
יֹשֵׁן עַל גְּבִי הַתֵּבָן; אֵתָה דָּר⁶³ בְּכֶרֶךְ וְהוּא דָּר
בְּכֶפֶר⁶⁴, אוֹ אֵתָה דָּר בְּכֶפֶר וְהוּא יוֹשֵׁב בְּכֶרֶךְ⁶⁵; שְׁנֹאֲמַר:
וְיָצָא מִעִמָּךְ. מִכָּאן⁶⁶ אָמְרוּ: כָּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד
עֲבָרִי - קָוָנָה אֲדוֹן לַעֲצָמוֹ⁶⁷. וְחַיִּיב⁶⁸ לָנֶהֱגַ בּוֹ מִנְהַג
אֲחֵרָה; שְׁנֹאֲמַר: וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁹. וְאִף עַל פִּי
כֵן, צָרִיף הָעֶבֶד לָנֶהֱגַ בְּעֲצָמוֹ מִנְהַג עֲבָדוֹת⁷⁰ בְּאוֹתָן
הָעֲבָדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

גדר חיוב האדון להשוות לו עבד ואמה עבריים במאכל
ומשתה אינו כתשלום שכר לפועל שאינו חייב לעבוד אם
לא שישלם לו שכר אלא שהם קנויים לאדון וחייבים
לשרתו בכל רגע, על-דרך בן המחויב לשרת את אביו מצד
מצות וחייב כיבוד אב ולא מצד תשלום כל שהוא על
עבודתו.

שהרי בעבד כנעני יכול לומר לו האדון "עשה עמי ואיני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זנך" וגם בעבד עברי שחייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה כו' הרי זה בגדר חיובי האדון לעבד שהוא "כקונה אדון לעצמו" ולא בתור שכר פעולה.

(לקו"ש ח"ו ז' ע' 394 הע' 53)

58) ברייתא בקידושין כ. ובספרא בהר פרק ז הלכה ג. 59) אפילו הנמכר בגניבתו (רדב"ז) שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" מדבר במכרוהו בית דין. 60) נקיייה. כן הוא בספרא שם. ובקידושין שם ליקא. 61) בספרא שם דרשו כן מהפסוק (ויקרא כה, מ) "כשכיר כתושב יהיה עימך" וראה בתוספות קידושין טו. דיבור המתחיל כי טוב, שכתבו בשם הרב אברהם, שכן נכון שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" אינו ציווי אלא סיפור דברים בלבד. 62) פת מעורבת בסובין. 63) אין זה בבבלי, אלא בספרא שם על הפסוק השני (שם שם, מא). 64) [הרי הוא דר במקום שיש להשיג הכול ואילו העבד דר במקום שאין להשיג הכול, ראה כתובות קין]. 65) [וישיבת כרכים קשה - כתובות שם]. 66) קידושין כ. בברייתא. 67) שלפעמים אין לו לאדון אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עימך - נמצא שעל כורחו צריך למסרו לעבד, והיינו אדון לעצמו (תוספות בקידושין שם דיבור המתחיל כל, בשם הירושלמי). 68) ספרא שם פרק ז הלכה א. 69) שם דרשו מהפסוק כי יימכר לך אחיך (דברים טו, יב), ועיין לחם משנה. 70) ספרא שם.

1 י. אִין אָמַר הָעֶבְרִי⁷² נִהְגָה וְלֹא עָבַד עֲבָרִי נוֹהֵג
2 אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהֵיבֵל נוֹהֵג⁷³, בֵּין עָבַד עֲבָרִי שְׁמוֹכֵר
3 עֲצָמוֹ⁷⁴ בֵּין זֶה שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין⁷⁵. וְכָכֹר בְּאַרְנוֹ⁷⁶
4 מְתִי בְטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת.

71) ערכין כט. בברייתא. 72) כן מפורש בגיטין סה. "ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג". 73) שהרי נאמר (ויקרא כה, מ) "עד שנת היובל יעבד עימך". 74) שהרי הפסוק הנ"ל (עד שנת היובל וגו') מדבר במוכר עצמו. 75) כן מבואר בסוגיית הגמרא בקידושין סט. שהרי גם במכרוהו בית דין נאמר שיוצא יובל ככתוב (שם שם, מא) "ושב אל משפחתו" ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר (ראה קידושין טו. בברייתא דרבי אליעזר בן יעקב). ועיין רש"י גיטין שם דיבור המתחיל אלא בזמן. 76) פרק י מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג.

פֶּרֶק שֵׁנִי

1) ביאר בו רבינו דיני קניין עבד עברי שמכרוהו בבית דין או מכר עצמו או נמכר לגוי, ודיני יציאתם לחירות.

5 א. עָבַד² עֲבָרִי שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין³ [וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ]⁴
6 נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשִׁוּהוּ כֶסֶף⁵ וּבְשִׁטְרָה⁶. פִּיּוּצָהּ בְּשִׁטְרָה?
7 פּוֹתֵב לּוֹ עַל הַנִּגְרָ אוֹ עַל הַחֶרֶס⁸: הֲרִינִי מְכוּר לָךְ,⁹
8 הֲרִינִי קְנוֹי לָךְ; וְנוֹתֵן לּוֹ הַשִּׁטְרָה.

2) קידושין יד: במשנה. 3) שם יד: וטו. למדו קנין כסף ושטר בעבד עברי מאמה העבריה, שהרי הקישם הכתוב "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה" (דברים טו, יב) ופסוק

זה מדבר במכרוהו בית-דין. 4) בדפוסים עתיקים ליתא, ונוסף על-פי ספר מוגה שהביא הכסף-משנה, שהרי למדו (שם יד:) גזירה-שוה "שכיר שכיר" מוכר עצמו ממכרוהו בית-דין לגבי קנין כסף, וכן צריך לומר לגבי קנין שטר. וכן כתב הרמב"ן (שם טז.) [ובכ"י תימן:] "עבד עברי שמכרוהו ב"ד, נקנה בכסף ובשוה כסף. והמוכר עצמו, נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר". ולפי"ז אין קנין שטר במכרוהו ב"ד אלא במוכר עצמו, וזה היפך ממה שכתבנו למעלה. ובמדרש הגדול (ויקרא כה, לט) "ונמכר לך, מוכר עצמו נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר, מכרוהו ב"ד נקנה בכסף בלבד", נראה שאף לפניו היתה הנוסחא הנ"ל בדברי רבינו, וצ"ע. וראה להלן הלכה יב והערה עה]. 5) בגמרא שם טז. למדו שהעבד קונה את עצמו בשוה כסף כמו בכסף, ממה שנאמר (ויקרא כה, נא) "ישיב גאולתו" - "לרבות שוה כסף ככסף" [וסיבור רבינו שהא-הדין שהוא נקנה בשוה כסף ככסף, שהרי מ"כסף מקנתו" שנאמר באותו פסוק ("ישיב גאולתו מכסף מקנתו") למדו (שם יד:) שהוא נקנה בכסף, וכן מפורש שם ח. ועיין להלן הלכה ח והערה נ]. 6) שם טז. למדו כן מאמה עבריה, ראה למעלה. 7) בברייתא שם ט. לגבי שטר קידושין. 8) שם נוסף: "אע"פ שאין בו שוה פרוטה". 9) שם טז. כרב חסדא שאמר: שטר אמה עבריה - אב כותבו. והוא-הדין לעבד עברי המוכר עצמו שהוא עצמו כותבו. והשמיט רבינו נוסח שטר של בית-דין. ובמאירי קידושין יד: (עמ' 96) כתב: "ובמכרוהו בית-דין, כותבין לו בית-דין הרי זה קנוי לך". וראה למעלה הערה ג.

9 ב. מְכָרוּהוּ¹⁰ בֵּית דִּין¹¹ - עוֹבֵד שֵׁשׁ שָׁנִים מִיּוֹם
10 מְכִירָתוֹ, וּבְתַחֲלַת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁלוּ¹² יֵצֵא בֶן
11 חוֹרִין. וְאִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּכָלֵל הַשָּׁשׁ -
12 הָרִי זֶה עוֹבֵד בָּהָ¹³. אֲבָל אִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת יוֹבֵל,
13 אֲפִלּוּ נִמְכַּר שָׁנָה אַחַת לְפָנֵי הַיּוֹבֵל - הָרִי זֶה יֵצֵא
14 לַחֲרוּת. שְׁנָאֹמֶר: עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ¹⁴; בְּשְׁנַת
15 הַיּוֹבֵל הַזֹּאת וְגוֹמְרִי¹⁵.

10) קידושין יד: במשנה. 11) ודין מוכר עצמו - להלן הלכה ג. 12) היינו, שצריך לעבד שש שנים שלימות מיום מכירתו עד יום צאתו לחירות, ואם נמכר יום לפני ראש-השנה - לא אמרו שיום זה חשוב שנה ואינו עובד אלא חמש שנים נוסף על היום הזה, אלא עובד שש שנים מלאות ושלימות, ערכין יח: ועיין משנה-למלך. 13) ספרא בהר פרק ג הלכה ו "בשנת היובל הזאת, זו מוציאה עבדים, ואין השביעית (=שנת השמיטה) מוציאה עבדים", וכן הוא ב'ספרי' פ' ראה על הפסוק "וזוה דבר השמיטה" (דברים טו, ב). 14) צ"ע, שהרי פסוק זה מדבר במוכר עצמו, וכן הביאו רבינו להלן בהלכה ג. ובכ"י תימן נשמט פסוק זה. ועיין לחם-משנה. 15) בקידושין טו. בברייתא דר' אליעזר בן יעקב, הובא הפסוק "ושב אל משפחתו" (ויקרא כה, מא) ללמד על מכרוהו בית-דין שיוצא ביובל, והפסוק "בשנת היובל הזאת וגו'" אינו מדבר כלל בעבד הנמכר, אלא בשדות. ועיין לחם-משנה.

16 ג. הַמּוֹכֵר¹⁶ עֲצָמוֹ - יֵשׁ לּוֹ לְמַכֵּר עֲצָמוֹ לְיָתֵר עַל
17 שֵׁשׁ. הָרִי שְׁמִכְרָה עֲצָמוֹ לְעֶשֶׂר שָׁנִים אוֹ לְעֶשְׂרִים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב. 26) נלמד בקל-וחומר מברח שלמעלה (כסף-משנה).
27) שם, בשם רב ששת. 28) שהוא מעשה קל.

ו. המוכר²⁹ עצמו לעובד פוכבים, אם לא נפדה -
אינו יוצא אלא ביובול³⁰; שניאמר: ואם לא יגאל
באלה, ויצא בשנת היבול הוא ופניו עמו.³¹

29) קידושין טו: כרבי, שרבי חייא בר אבא קראו שם בשם
"חכמים" (כסף-משנה). 30) ולא בשש, אלא במיתת
האדון - יוצא (להלן הלכה יב. ועיין רבז).

ז. הנמכר לעובד פוכבים³¹, אם לא השיגה ידו
לגאל - קרוביו פודין אותו³². וקרוב קרוב קודם³³;
שניאמר: או דדו או בן דדו יגאלנו³⁴. ובית דין פופין
את קרוביו³⁵ לפדותו, שלא יטמע בעובדי פוכבים.
לא פדאוהו קרוביו, או שאין ידם משגת - מצוה
על כל אדם מישאאל לפדותו³⁶. ובין שפדאוהו
קרובים בין שפדאוהו שאר אדם - יצא לחרות³⁷. ויש
לו ללוות³⁸ ולגאל את עצמו מן העובד פוכבים.
וגואל לחצאין³⁹. אכל הנמכר לישראל - אין
הקרובים פודין אותו⁴⁰, ואין לזה וגואל, ואינו גואל
לחצאין⁴¹. אלא כיצד דינו? אם השיגה ידו לתן כפי
השנים הנותרות - נותן ויוצא; ואם לאו - לא יצא.⁴²

31) בדפוס רומי: "לגר". 32) [שהרי נאמר (ויקרא כה,
מט) "או דודו או בן דודו יגאלנו וגו' או השיגה ידו ונגאל",
מכאן שאם השיגה ידו - אין כופים את קרוביו לפדותו,
וראה להלן הערה לז]. 33) קידושין כא. מימרא של רב
נחמן בר יצחק. 34) הרי שדודו שהוא אחי אביו, קודם
לבן דודו שהוא בן אחי אביו. וראה בספרא בהר פרק ח
הלכה ב. 35) בקידושין כא: אמרו שהיא חובה, והרי
בית-דין כופין על כל מצוה, כמפורש בכתובות פו. (רבז).
36) כן כתב רבינו גם בפ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יג,
שמי שמכר עצמו ובניו לגויים - מצוה לפדותם בפעם
ראשונה ובפעם שנייה, ועיין כסף-משנה כאן. ומקור דבר
זה הוא בקידושין טו: "או דודו או בן דודו יגאלנו - זה
גאולת קרובים, ונגאל - זו גאולת אחרים". ואע"פ שלענין
גאולת קרובים, אמרו (שם כא:) ששנה עליה הכתוב לקבעה
חובה וכופין עליה, כמבואר למעלה, בגאולת אחרים לא
מצאנו שתהא חובה ושיכפו עליה, ואינה אלא "מצוה".
37) ואינו משועבד לאלה שפדאוהו. קידושין טו: כחכמים
(= הוא רבי) ולא כרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, וראה
למעלה הלכה ו. 38) [בקידושין כא. אמר רבינא שעבד
הנמכר לגוי אינו לווח וכו' (ראה להלן), ופירש"י שם משום
שנאמר והשיגה ידו. ודעת רבינו שלפי המסקנא שגאולת
קרובים חובה (ראה למעלה) ואין זה אלא אם לא השיגה
ידו (ראה למעלה הערה לא), מתפרש הפסוק "והשיגה ידו".
כלומר: אם השיגה ידו, אין לחייב הקרובים. ולא בא ללמד
שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול את עצמו, אבל
בשדה אחוזה שאין גאולת קרובים חובה (פי"א מהלכות
שמיטה ויובל הלכה יח) על כרחינו שמה שנאמר שם
"והשיגה ידו", בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול

1 שנה, ופגע בו יובל, אפלו אחר שנה - הרי זה יוצא
2 ביובול¹⁷; שניאמר: עד שנת היבול יעבד עמו.

16) ברייתא בקידושין יד: וכדברי חכמים ולא כרבי אליעזר.
17) [אין לזה מקור מפורש (וראה ב'מנחת חינוך' מצוה מב),
אבל יש ללמוד זאת מן הברייתא בקידושין יד: שלא אמרו
אלא "המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו ב"ד
אינו נמכר אלא לשש", ולא אמרו גם: המוכר עצמו נמכר
עד היובל ולאחר היובל, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא עד
היובל - מכאן שגם מוכר עצמו אינו יכול למכור עצמו אלא
עד היובל, ורק לענין שדה אמרו (בבא-מציעא עט) שאם
מכרה לששים שנה, שאינה חוזרת ביובל, משום שמפורש
בה: "והארץ לא תמכר לצמיתות", ומזה למדו (שם) - "מי
שאין שם יובל - נצמתת, יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל
- אינה נצמתת"].

3 ד. אחד¹⁸ המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין וברח
4 - חיב להשלים שש¹⁹. ואם²⁰ פגע בו יובל - יוצא
5 לחרות.

18) קידושין טז: ויז. ושם למדו כן ממה שנאמר "שש שנים
יעבד", כלומר צריכות לעבור עליו שש שנות עבודה. וא"כ
אם ברח חייב הוא להשלים. אבל הפסוק הנ"ל מדבר
במכרוהו בית-דין, ומוכר עצמו נלמד ממכרוהו בית-דין
בגזירה-שוה "שכיר", "שכיר". 19) כלומר, כל מה
שהחסיר בימי הבריהה. 20) כן אמר רב ששת שם, על
הסתירה שבין שתי הברייתות.

6 ה. חלה²¹, בין שחלה שנה אחר שנה או שחלה
7 חלאים מקטעים²²: אם הפל פחות מארבע שנים²³
8 - עולין למנין שש; אבל אם חלה ארבע שנים²⁴ -
9 חיב להשלים כל ימי החלי; שניאמר: כשכיר²⁵
10 קתושב. ואם פגע בו יובל - יצא²⁶. במה דברים
11 אמורים²⁷ שמחשבין ימי החלי? כשהיה חליו כבד,
12 שאינו יכול לעשות מלאכה; אבל אם לא היה חליו
13 כבד, אלא יכול לעשות מעשה מחט²⁸, אפלו חלה
14 כל שש - עולין לו.

21) שם יז. ברייתא. 22) כן נראה בסוגיא שם, שהביא
שתי ברייתות סותרות זו את זו, ולא חלקו בין חולה לחולה
(כסף-משנה). 23) גם בגמרא שם אמרו "חלה ארבע חייב
להשלים", ואעפ"כ כתבו ה'תוספות' שם ד"ה חלה, שאינו
עולה למנין שלש אלא אם עבד שלש שנים כשני שכיר,
ויתכן כי כן גם כוונת רבינו, שהרי להלן הביא הפסוק
"כשכיר כתושב" (ראה בהערה כד), ומה שכתב פחות
מארבע שנים, רוצה לומר שעוד לא נכנסה השנה הרביעית
ולא חלה אלא שלש שנים בלבד, ראה במשנה-למלך. וכן
הבין המאירי קידושין שם (עמ' 106). 24) כלומר,
שנכנסה השנה הרביעית - משנה-למלך. 25) ושכיר, זמנו
שלש שנים, שהרי נאמר בישעיה (טז, יד) "שלש שנים כשני
שכיר, ועבד עובד "משנה שכר שכיר" (דברים טו, יח)
כלומר שש שנים ('תוספות' שם ד"ה חלה), וראה בהערה

48) שהרי מוכר עצמו יכול למכור את עצמו ליותר משש (למעלה הלכה ג.) (49) קידושין טז. בברייתא. וראה להלן הערה נ. (50) שהרי אינו יוצא בשש (למעלה הלכה ו.) (51) ספרא פ' בהר פרק ח הלכה ד, וירושלמי קידושין פרק א הלכה ב. אבל בבבלי קדושין ח. וטז. אמרו: "ישיב גאולתו אמר רחמנא - לרבות שוה כסף ככסף". וממקור זה שאב רבינו מה שכתב למעלה בנמכר לישראל ששוה כסף ככסף, ואם-כן דברי רבינו סותרים זה את זה, ועיין לחם-משנה.

ט. פל עבד⁵² עברי⁵³ או עבריה שיעצא⁵⁴ בגרעון⁵⁵ פספ, והבריא והוסיפו דמיו, או נשחף⁵⁶ ופחתו דמיו - מחשבין לו להקל עליו. פיצד? הרי שגמכר במאה, והרי הוא עתה שוה מאתים - אינו מחשב עם אדוניו אלא לפי מאה⁵⁶; נמכר במאתים, והרי הוא שוה מאה - מחשב עמו על פי השנים הנותרות לפי מאה⁵⁷.

52) קידושין כ. בברייתא. (53) בין נמכר לגוי ובין לישראל (גמרא שם). (54) [נראה שצריך לקרוא "שיוצא"]. (55) חלה במחלת השחפת. (56) כפי מה שהיה שוה בעת הקנין, "שנאמר מכסף מקנתו" (גמרא שם). (57) כפי שהוא שוה עכשיו, "שנאמר כפי שניו" (שם).

י. הנמכר⁵⁸ לעובד פוכבים, הואיל ויש לגאל עצמו לחצאין כמו שבארנו⁵⁹, פעמים יהיה להקל ופעמים להחמיר. פיצד? להקל? קנה אותו במאתים⁶⁰, ונשחף, והרי הוא עתה שוה מאה, ונתן לו חמשים, חצי דמיו, והבריא, והרי הוא שוה מאתים - נתן לו מאה, שהן חצי דמיו הנשאר, ויוצא⁶¹. פיצד? להחמיר? קנה אותו במאתים, ונתן לו חצי דמיו שהן מאה, ונשחף, והרי עתה שוה מאה - נתן לו חמשים, שהן דמי חציו הנשאר. ונמצא שנתן מאה וחמשים, אף על פי שהוא עתה שוה מאה.

58) קידושין כ: מימרת אביי או רב אשי כפי נוסחת המאירי שם, ראה למעלה הערה לח. (59) למעלה הלכה ז. (60) שאם לא היה כן בשעת הקנין, הרי כבר נאמר בהלכה הקודמת, שמחשבין להקל כפי שהיה בשעת הקנין, ועיין שם בגמרא. (61) ומה שנתן חמשים על החצי הראשון - נתן, שהרי גואל לחצאין.

יא. הרב⁶² שמחל לעבד על הכסף שנשאר לו לעבד בנגדו - אינו מחול לו⁶³, עד שיתכתב לו שטר שתורו. פיצד? הרי שקנהו בששים, ועבד שנה או שנתיים, ואמר לו: שאר הדמים מחולין לך, לך לדרבך! - לא נפטר משעבודו עד שיתכתב לו שטר.

62) קידושין טז. והסברתה על-ידי רבא. (63) שעבד עברי גופו קנוי לאדונו, ואין מחילה אלא על שעבוד חוב, ולא על קנין הגוף.

יב. אדון⁶⁴ שמת: אם הניח בן זכר - הרי⁶⁵ העבד⁶⁶

ללוות ולגאול, שכיון שגאולת קרובים אינה חובה, אין הברל בין השיגה ידו ללא השיגה ידו. ולא מסתבר לומר שבא ללמד שאם השיגה ידו אין הקרובים יכולים לגאול. (39) שם כ: בעיא שרב ששת פתרה לשלילה, שאין גואל לחצאין, וכן מפורש בדברי רבינא, שם כא. אבל רבינו סמך על מה שאמר רב אשי (כן הנוסחא במאירי שם עמוד 120) אם תמצא לומר נגאל לחצאין (מאיר שם). (40) [כלומר, אין חייבים לפדותו (כסף-משנה). וכדעת רבי, שאמר (שם טו: וכא).] ומה מי שאינו נגאל באלה (=נמכר לישראל, אינו נגאל בקרובים). וכל זה אינו אלא לענין חיוב, אבל יכולים הם לפדותו, שהרי רבי עצמו אמר (שם כ). "ונמכר לגר תושב" שגר זה - גר צדק הוא, ושם מפורש "או דודו או בן דודו יגאלנו" הרי שיש גאולת קרובים בעבד הנמכר לגר צדק שהוא כישראל גמור לכל דבריו, והוא-הדין לענין זה, שהרי אין בו הטעם "שלא יטמע" (אלא שאינו קונה העבד כישראל הקונה עבד, בבא-מציעא עא. עיין שם, ועיין כסף-משנה להלן הלכה יב) ועל כרחינו שלענין גר צדק (והוא-הדין לענין ישראל) מתפרש הכתוב "או דודו וגו'" לענין רשות לגאול, וראה להלן. (41) [שהרי נאמר "או השיגה ידו ונגאל", ולענין נמכר לגר צדק (שדינו כישראל), שאין מחייבים הקרובים לפדותו, כנ"ל, אי-אפשר לפרש "או השיגה ידו וגו'" כמו שפירשנו לענין נמכר לגוי (ראה למעלה הערה לא) אלא כמו שפירשנו לענין מוכר שדה אחוזה (ראה למעלה שם) שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין].

ח. אחד⁴² המוכר עצמו, בין לישראל בין לעובד פוכבים, ואחד שמכרוהו בית דין⁴³ - הרי זה מגרע⁴⁴ מפדיונו ויוצא. פיצד? הרי שמכרוהו בששים⁴⁵ דינרים, ועבד ארבע שנים, ומצאה ידו - הרי זה נותן עשרים⁴⁶ דינרים⁴⁷ ויוצא לחרות. וכן אם מכר עצמו בארבעים דינרין לעשר שנים⁴⁸ - הרי זה מגרע ארבעה דינרין לכל שנה שעבד, ונותן הנשאר כסף או שוה כסף⁴⁹, ויוצא. וכן הנמכר לעובד פוכבים - מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל⁵⁰; שנאמר: וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היובל. פיצד? מכר עצמו במאה, ונשאר ליובל משנת מכירה עשר שנים - מחשב עשרה לכל שנה שעבד, וגורע הדמים ומשיב השאר כסף, לא תבואה ולא פלים; שנאמר: כסף ממכרו - בכסף הוא נגאל מיד העובד פוכבים, ואינו נגאל בשוה כסף⁵¹.

42) קידושין יד: במשנה, ושם נאמרו הדברים בצורה סתמית, משמע שזה כולל כל מיני עבדים (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ז. (43) [כאן לא כתב "בין לישראל בין לגוי", וראה למעלה פרק א הלכה ג והערה לח]. (44) מנכה את השנים שעשה כבר. (45) הרי עשרה דינרים כל שנה, שהרי אינו נמכר אלא לשש שנים. (46) בעד השנתיים הנותרות, לפי החשבון של עשרה דינרים לשנה. (47) להלן בסמוך כתב שיכול לתת גם שוה כסף.

שִׁפְיוֹן שֶׁנִּקְנָה זֶה נִשְׁתַּעֲבָדָה אֲשֶׁתּוֹ? אָבֵל לֹא פָּא 24
לְלַמֵּד אֶלָּא שֶׁהָאָדוֹן חַיִּב בְּמוֹזוֹנוּתֶיהָ. וּבְמוֹכַר עֲצָמוֹ 25
נֶאֱמַר: וַיֵּצֵא מֵעֶמְקָה הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ.¹⁰ וּבְנִמְכָּר לְעוֹבֵד 26
כּוֹכְבִּים נֶאֱמַר: וַיֵּצֵא בִּשְׁנַת חֵיבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. 27
אֶחָד¹¹ אִשָּׁה וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ בִּשְׁעַת מְכִירָהּ, אוֹ אִשָּׁה 28
וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ אַחֵר מְכִירָתוֹ. וְהוּא¹² שִׁיקָחָהּ מִדַּעַת 29
הָאָדוֹן; אָבֵל אִם לָקַחָהּ שְׁלֹא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינוֹ חַיִּב 30
בְּמוֹזוֹנוּתֶיהָ. 31

(2) בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית-דין, בין נמכר לישראל ובין נמכר לגוי, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (3) קידושין כב. ברייתא דרבי שמעון, וכן הוא במכילתא ובמכילתא דרשב"י שמות כא, ג, וב'ספרא' בהר פרק ז הלכה ג. (4) שנאמר "ויצאה אשתו עמו", וזו אינה "עמו" (מכילתא שם). (5) אשת אחיו שמת, והיא מחכה לו שייבם אותה - מפני שאינה "אשתו" (מכילתא שם). ואלמלא נתמעטו שתי אלה, היינו אומרים שחייב לזון אותן, ואע"פ שהעבד עצמו אינו חייב במוזנות ארוסתו - כיון שנוהג הוא לתת לה מוזנות - היה אפשר לחייב את האדון (אור-שמת, ועיין רמב"ן על התורה שמות כא, ג). (6) במכילתא דרשב"י שם מפורש: "גרופה וחלוצה לכהן הדיוט", והרי חלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן (משנה-למלך). (7) מכילתא דרשב"י שם. שאם היא אסורה עליו, חייב הוא להוציאה. ואף זו שאיסורה מדרבנן, אינה בכלל "עמו", שהרי סוף-סוף חייב הוא להוציאה. (8) קידושין שם, ומכילתא שם. ולא ציין רבינו עד איזה גיל חייב במוזנות. וראה בכסף-משנה. ומסתמית לשון רבינו משמע שאין כאן גבול, והחייב הוא כל זמן שאין להם להתפרנס משל עצמם, ואפילו הם גדולים ממש (משנה-למלך). [ואע"פ שגם על העבד עצמו אין חיוב מן התורה לפרנס בניו אלא עד שש שנים (ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה יד, והערה נוספת ג) - כיון שהעבד נוהג לפרנסם, חל החיוב על האדון. ראה למעלה הערה ד]. (9) קידושין שם, ומכילתא שם. (10) קידושין ומכילתא שם, וספרא בהר פרק ז הלכה ג. ושם לא הובא הפסוק הזה הנאמר בנמכר לגוי, ועיין רש"י על התורה שם (ויקרא כה, נד). [ואע"פ שבמכרוהו בית-דין נאמר רק "אשתו" ולא "בניו", ובמוכר עצמו ובנמכר לגוי נאמר רק "בניו" ולא "אשתו" - צריך לומר שלמדו זה מזה בגזירה-שוה ד"שכיר - שכיר", שכולם חייב גם במוזנות אשתו וגם במוזנות בניו]. (11) מכילתא דרשב"י שם. ולמדו כן ממה שנאמר "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" - "שתי נשים כאן" ("אשה" ו"אשתו") - אחת עד שלא לקחו רבו, ואחת משלקחו רבו" (שם). (12) מכילתא דרשב"י וספרא שם.

ב. אף על פי שֶׁהָאָדוֹן חַיִּב בְּמוֹזוֹנוֹת אֲשֶׁתּוֹ וּבָנָיו - 32
אֵין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם פְּלוֹם¹³, אֶלָּא הָרִי מַעֲשֵׂה 33
הָאִשָּׁה וּמַצִּיאָתָהּ לְכַעֲלָה. וְכָל שְׂזוּכָה הַפֶּעַל 34
בְּאֲשֶׁתּוֹ¹⁴ - זוֹכָה זֶה, אִם עַל פִּי שֶׁהוּא עֹבֵד עֲבָרִי¹⁵. 35

(13) מכילתא דרשב"י שם (הביאו הרמב"ן על התורה שם. ועיין בדבריו שפירש המכילתא באופן אחר, ראה להלן). (14) לרבות ירושה ופירות נכסי מלוג שלה. ראה פ"ב

עוֹבֵד הַבֵּן⁶⁷ עַד סוֹף הַשָּׁשׁ⁶⁸, אוֹ עַד סוֹף הַשָּׁנִים 1
שֶׁמִּכָּר עֲצָמוֹ לְהֵן⁶⁹, אוֹ עַד שִׁפְגָּע בּוֹ יוֹבֵל, אוֹ עַד 2
שִׁגְרַע פְּדִיוֹנוֹ וְיָתֵן הַשָּׂאֵר; אָבֵל אִם לֹא הֵנִיחַ בֶּן 3
זָכָר - הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵרוֹת, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבֵּת 4
וְלֹא אֶת הָאֵח, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד שָׂאֵר 5
הַיּוֹרְשִׁין⁷⁰. וְהַנִּמְכָּר לְגַר צֶדֶק⁷¹ אוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁷² 6
- אֶפְלוּ הַבֵּן⁷³ אֵינוֹ עוֹבֵד, אֶלָּא בֵּינוֹ שְׁמַת הָאָדוֹן 7
יֵצֵא לְחֵרוֹת. נִמְצְאָת אוֹמֵר, שֶׁעֹבֵד עֲבָרִי נִקְנָה⁷⁴ 8
בְּכֶסֶף אוֹ בְּשִׁטְר⁷⁵, וְקוֹנָה אֶת עֲצָמוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים: 9
בְּשָׁנִים⁷⁶, אוֹ פִּיבֵל, אוֹ בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף, אוֹ בְּשִׁטְר 10
שְׁחֹרֹר⁷⁷, אוֹ בְּמִיתַת אָדוֹן בְּלֹא בֶן⁷⁸; וּבְעוֹבֵד 11
כּוֹכְבִּים אוֹ בְּגַר - אֶפְלוּ הֵנִיחַ בֶּן⁷⁹. מִצְוָה לוֹמַר לוֹ 12
יֵצֵא בְּשְׁעַת יִצִּיאָתוֹ⁸⁰. אִם עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר לוֹ - 13
הָרִי הוּא יוֹצֵא בְּחֻמְשׁ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ שִׁטְר. אֶפְלוּ חֲלָה 14
וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצֵאת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיִּב לוֹ 15
פְּלוֹם; שְׁנֶאֱמַר: יֵצֵא לְחַפְשִׁי חָנֹם⁸¹. 16

(64) שם יז: בברייתא, ובגמרא למדו זאת מן הכתובים. (65) שם בברייתא. (66) ולא האמה, ראה להלן פ"ד הלכה ד. (67) שנאמר שש שנים יעבוד, אפילו לבן (גמרא שם). (68) במכרוהו בית-דין, שאינו נמכר אלא לשש. (69) והוא הרי יכול למכרו את עצמו אפילו ליותר משש (למעלה הלכה ג). (70) שם בברייתא: "ועבדך שש שנים, לך ולא ליורש". (71) וכל-שכן גר תושב. בבבא-מציעא עא. השווה דין גר צדק כדין הגוי, וראה כסף-משנה כאן, ולמעלה הלכה ז והערה לט. (72) בברייתא, קידושין שם. והוא-הדין לגר תושב, וכל-שכן הוא מגר צדק (כסף-משנה). (73) [בגר צדק, המדובר אפילו בבן שהורתו ולידתו בקדושה, שאם לא כן הרי אין הגר יורש את אביו הגר כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין שם, ופ"ו מהלכות נחלות הלכה י), ועיין כסף-משנה]. (74) קידושין יד: במשנה. (75) כאן לא חילק רבינו בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין, הרי ששניהם נקנים בכסף ובשטר, וראה למעלה הערה ג. (76) שש שנים במכרוהו בית-דין, או לפי התנאי במוכר עצמו. (77) ברייתא, שם טז. (78) כמבואר למעלה בהלכה זו. (79) כמבואר למעלה. (80) כשהוא יוצא בשנים. "שנאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו' (דברים טו, יג) מלמד שמצוה לומר לו צא" (מכילתא דרשב"י שמות כא, ב). (81) כל הנ"ל במכילתא שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) כלל בו רבינו דין חיוב מוזנות לעבד עברי, ושרבו מוסר לו שפחה כנענית, וכמו כן דין הענקה.

א. פֶּל עֹבֵד עֲבָרִי² - הָרִי הָאָדוֹן חַיִּב³ בְּמוֹזוֹנוֹת אֲשֶׁתּוֹ 17
הַנְּשׂוּאָה לוֹ, וְלֹא אֲרוּסָה⁴ וְשׂוּמְרַת יָבָם⁵. וְהוּא 18
שֶׁתִּהְיֶה מְתֵרַת לוֹ; אָבֵל אִם הִיתָה מְאֻסְרִי לְאוֹיֵן, 19
אֶפְלוּ שְׁנֵי⁶ - אֵינוֹ חַיִּב בְּמוֹזוֹנוּתֶיהָ. שְׁנֶאֱמַר: אֲשֶׁתּוֹ 20
עִמּוֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעַמֵּד עִמּוֹ⁷. וְכֵן חַיִּב בְּמוֹזוֹנוֹת 21
בָּנָיו וּבְנִוְתֵיהֶם⁸. בְּמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין נֶאֱמַר: אִם פֶּעַל 22
אִשָּׁה הוּא, וַיֵּצֵאָה אֲשֶׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעַתָּה, 23

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ה תמוז - ספר קנין - הלכות עבדים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמואל (שם כא:) שהלכה כמותו בעניני איסור. (31) ראה למעלה הלכה ג. והערה כא.

ה. אם³² היו לו אשה ובנים, אף על פי שמוסר לו רבו שפחה פנענית - אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו; שנאמר: אשתו עמו³³. ואינו³⁴ יכול לתן לו שתי שפחות, ולא³⁵ לתן שפחה אחת לשני עבדיו העברים פדרף שנותן לפנעניים³⁶; שנאמר: יתן לו אשה³⁷. נרצע שמוסר לו רבו שפחה פנענית, והגיע יובל, והיה רבו מסרב בו לצאת, ואינו רוצה לצאת, וחבל בו - פטור, שהרי נאסר בשפחה³⁸.

(32) מכילתא דרשב"י (משפטים כא, ג) הביאו הרמב"ן שם. (33) במכילתא דרשב"י שם נוסף: "ולהלן הוא אומר ויצא מעמך הוא ובניו עמו (ויקרא כה, מא) אל תפרישו מבניו". ורבינו כתב בתחילת דבריו "אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו", והשמיט סוף דברי המכילתא הנ"ל. (34) מכילתא דרשב"י שם. (35) שם. (36) [כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה יט]. (37) אשה אחת ולא שתיים. ועוד: אשה המיוחדת לו, שלא תהא כשפחה הפקר. וכמו שאמרו במכילתא דרבי ישמעאל שם. וראה במשנה למלך. (38) ורשאי להכות חבירו כדי להפרישו מאיסור. כן הוא בבבא-קמא כח. בברייתא, וכפירושה ע"י רב נחמן בר יצחק. ואע"פ שפירוש זה לא נאמר אלא למי שסובר "לא עבד איניש דינא לנפשיה", ורבינו פוסק בפ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב "שיש לאדם לעשות דין לעצמו - אע"פ שלא היה שם הפסד בנכסיו" - סובר רבינו שלא הותר אלא לקחת את שלו מחבירו, אבל לא לחבול בחבירו, ואם כן פירושו של רב נחמן בר יצחק הוא אליבא דכולא עלמא (משנה-למלך).

ו. המוכר³⁹ עצמו - אינו נרצע. אבל מוכרוהו בית דין, ועבד שש ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע, ועובד⁴⁰ עד שנת היובל, או עד שימית האדון.

(39) קידושין יד: בברייתא, וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר, ראה למעלה הלכה ג. (40) משנה, שם יד:

ז. אף על פי שהניח בן - אין הנרצע עובד את הדין⁴¹. מפני השמועה⁴² למוכרו⁴³; ועבדו - לו ולא לבנו; לעלם - לעולמו של יובל⁴⁴. נמצאת למד, שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא פיובל ובמיתת האדון⁴⁵.

(41) קידושין יז: וכן: (42) המסורת. (43) שם כא: (44) אבל לא במוכנו של "נצח" או עולמית. (45) אבל לא בגרעון כסף ולא בשטר שחרור (משנה-למלך).

ח. עבד⁴⁶ עבדי פהו אינו נרצע, מפני שנעשה בעל מום⁴⁷. והרי הוא אומר: ושם אל משפחת⁴⁸ - לחזקה שהיה בה, ואינו שם לשורה⁴⁹ שהיה בה.

(46) קידושין כא: בברייתא, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן ברבי. (47) שהרי הוא נרצע בגופו של אונן

מהלכות אישות הלכה ג. (15) שנאמר: "אם בעל אשה הוא" - הרי הוא (=העבד) כבעל, מה הבעל זכאי במציאתה ובירושתה של אשתו, אף זה (העבד) זכאי במציאתה וירושתה של אשתו" (מכילתא דרשב"י שם).

ג. מי שמכרוהו בית דין¹⁶ - יש¹⁷ לרבו לתן לו שפחה פנענית. בין האדון בין בנו¹⁸ של אדון, אם מת אביו - הרי זה נותן לו שפחה. וכופהו¹⁹ על זה, כדי שיליד ממנה²⁰ עבדים²¹. והרי היא מתרת לו כל ימי עבדותו²²; שנאמר: אם אדניו יתן לו אשה וגומיר²³. והמוכר עצמו - אסור²⁴ בשפחה פנענית כשאף כל ישראל²⁵.

(16) ולא מוכר עצמו, כדלהלן בסוף ההלכה. וכתנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר שם. (17) כלומר, הרשות בידו, ולא חובה (מכילתא ומכילתא דרשב"י). (18) מכילתא דרשב"י, שם. (19) קידושין טו. וראה להלן. (20) [קידושין שם: "כי משנה שכר שכיר עבדך - עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה - מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית" - הרי שכל עיקר מסירת שפחה כנענית לעבד עברי, הוא כדי להוליד ולדו]. (21) שהרי נאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" ומכאן שולל שפחה כמותה (קידושין ס: וסח.). (22) [כלומר כשנשאר בו שוה פרוטה, שאם לא כן, שוב אינו עבד - כמפורש להלן הלכה י. וזוהי כוונת הירושלמי קידושין (פ"א הלכה ב): "א"ר חייא בר אדא, הכל מודים בעבד עברי עד שיאה שם שוה פרוטה". וראה באור-שמח]. (23) מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית. (24) קידושין שם, כרבנן ולא כרבי אליעזר. (25) [שאסורים בשפחה כנענית מדברי סופרים (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה יא). ומה שאמרו (קידושין שם): "לו ולא למוכר עצמו" - היינו שלמוכר עצמו אינו יכול לתת שפחה כנענית בעל כרחו, אבל אם רצה - מותר בה מן התורה אלא שחכמים גזרו עליה, ובמכרוהו בית-דין שמפורש בתורה שרבו מוסר לו שפחה כנענית - לא אסרו חכמים (ועיין בחמרא וחיי לסנהדרין יט). וזוהי כוונת רבינו בהלכות איסורי ביאה הלכה יב, שכתב: ולא גזרו חכמים בדבר זה". וראה במשנה-למלך, ובמה שכתב בשם הריטב"א].

ד. אינו²⁶ עבד עברי מתר בשפחה פנענית עד שתהיה לו אשה ישראלית ובנים²⁷; אבל אם אין לו אשה ובנים - אין רבו מוסר לו שפחה פנענית²⁸. ודבר זה קבלה²⁹ הוא. אפלו היה הנמכר פהו³⁰ - הרי זה מתר בשפחה פנענית כל ימי עבדותו³¹.

(26) קידושין כ. ברייתא דרבי אליעזר. (27) כלומר, שתהיה לו עכשיו, אבל אם היתה לו אשה מקודם ומתה אחר-כך, אסור הוא בשפחה כנענית (אור-שמח, ועיין משנה-למלך). (28) אף כאן הכוונה שאין רבו יכול לכופו, אבל אינו אסור בה מן התורה, אלא מדברי סופרים. (29) דברים שקיבלו איש מפי איש עד משה, וצריך-עיון הרי מקרא מלא הוא בפי רבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם) "אם בגפו יבוא, בגפו יצא" - "אם יחיד נכנס, יחיד יצא". ועיין רדב"ז. (30) אף שעליו הטילה התורה חובות יתירות. כרב נגד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בביריתא, וכרבי שאמר: "מה מרצע מיוחד של מכתת, אף כל של מכתת", ומרצע לאו דוקא אלא בכל דבר שהוא של מכתת (כסף-משנה, וכן בגמרא שם). (58) אך לא יגע בדלת (קידושין כב: בביריתא). (59) היינו, שמה שכתוב בתורה: "מזוזה", הוא ללמוד שני דברים נפרדים לענין ההגשה: א' שיכול להגישו אצל הדלת או אצל המזוזה, אבל לא שהרציעה תהיה אצל המזוזה. ב' שהדלת צריכה להיות עומדת כדוגמת המזוזה. (60) וזה הדבר הראשון. (61) העבד. (62) וזהו הדבר השני. (63) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו), וקידושין שם בביריתא. (64) שאחרת אינה מזוזה כלל (רש"י שם). (65) קבועה בבנין, ולא מונחת מקרקע ותלושה מן הבנין. (66) מכילתא דרשב"י שם. (67) מכילתא ומכילתא דרשב"י שם. (68) סוטה ח. בביריתא. (69) כן בביריתא שם. (70) אגודות אגודות, כמה ביחד, שנראה כאילו הם כמשא, ורוצה להפטר מהם מהר.

- י. ואם אמר יאמר העבד - עד שיאמר וישנה⁷¹.
 העבד - עד שיאמר כשהוא עבד; אבל אם אמר
 אחר שש - אינו נרצע, עד שיאמר וישנה בסוף
 שש⁷² בתחילת פרוטה אחרונה⁷³. כיצד? פגון
 שנשא מן היום שנה פרוטה מדמי מכירתו או יתר
 מעט. אבל אם נשאר פחות משנה פרוטה⁷⁴ - הרי
 זה פאומר אחר שש.

(71) קידושין כב. בביריתא, וכן במכילתא ומכילתא דרשב"י, ו'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יז). (72) בכתב-יד מינכן בקידושין שם: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר", עד שיאמר וישנה. "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] - אינו נרצע, שנאמר "לא אצא חפשי", אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד" (תורה שלמה פ' משפטים פרק כא אות קו). ונראה שנוסחת רבינו היתה כדלהלן: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר" עד שיאמר וישנה, "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם יאמר (ותיבת "העבד" יש למחוק, וכן אינה בכ"י שם ד"ה ה"ג לפי הגירסא השניה, וכמו כן יש למחוק תיבות "אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] אינו נרצע, שנאמר לא אצא חפשי"). אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד". וזהו פירוש הדברים: "אמר בתחילת שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בתחילת פרוטה אחרונה, פעם אחת, ולא אמר בסוף שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בסוף פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר", כלומר עד שיאמר וישנה. אמר בסוף שש, היינו בסוף פרוטה אחרונה, ואפילו אמר אז פעמיים (ועיין רש"י שם) ולא אמר בתחילת שש בתחילת פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר וכו' "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד". אבל אם אמר גם בתחילת פרוטה אחרונה, שאז עודנו עבד וגם המשיך לומר פעם שניה בסוף פרוטה

(להלן הלכה ט, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן ברבי). וכיון שניקב סחוס האוזן הרי הוא בעל מום (בכורות לו. ופ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ג). ובירושלמי (קידושין פ"א ה"ב) הקשו: "וירצע הסחוס פחות מן הכרשינה" (=שאינו נעשה בעל מום אלא-אם-כן ניקב כשיעורי כרשינה. בכורות שם והלכות ביאת מקדש שם) ומתיר: "שמא יבוא לידי כרשינה", ועיין משנה-למלך. וומדברי רבינו שכתב סתם "שנעשה בעל מום", נראה שאין זה חשש שמא יבוא לידי כרשינה, אלא הוא נעשה בעל מום בכל רציעה שהיא, וכן נראה מסתימת לשון הבבלי בקידושין שלא הביאו סברת הירושלמי, וצריך לומר שכיון שמצוה היא לרצוע, כלומר לנקב אזנו - מיגו דהוי נקב לענין רציעה. הוי נקב חשוב לענין מום אע"פ שאין בו ככרשינה, וכעין זה בסוכה (ז). "מיגו דהויא דופן לענין סוכה, הויא דופן לענין שבת". וכן כתב בישועות-יעקב (אורח-חיים סימן יג ס"ק א, וסימן כה ס"ק ז) לענין קשר של ציצית לענין כלאים, וקשר של תפילין לענין שבת. שאע"פ שהם קשרים שאינם של קיימא - אסורים לענין כלאים ולענין שבת, מיגו דהוי קשר לענין ציצית ותפילין, הוי קשר לענין כלאים ולענין שבת. ויתכן כי הירושלמי הנ"ל שלא תירץ כן, סבר כשיטת אביו בסוכה שם, החולק על 'מיגו' זה]. (48) קידושין שם בשם רב בר שילא. והעיר המשנה-למלך: הרי הפסוק הנ"ל אינו מדבר בנרצע, ולמה לא הביא הפסוק "ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא כה, י) שהוא נדרש לנרצע (קידושין טו.). (49) מכות יג. כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. וראה בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יד.

- ט. כיצד רוצעין? מביאו לבית דין של שלשה⁵⁰,
 ואומר דבריו⁵¹ לפניהם. ומגישו לסוף שש⁵² אל
 הדלת או אל המזוזה כשהן עומדין בפגון⁵³. בין
 דלת ומזוזה של אדון בין של פל אדם⁵⁴. ונוקב את
 אזנו הימנית⁵⁵, בגופה של אדון⁵⁶, במרצע של
 מתכת⁵⁷, עד שיגיע לדלת⁵⁸; שנאמר: ונתת באזנו
 ובדלת. ולא נאמר מזוזה⁵⁹, אלא⁶⁰ שהיה עומד⁶¹
 בין אצל דלת בין אצל מזוזה; ומה⁶² מזוזה⁶³
 כשהיא עומדת⁶⁴, אף דלת כשהיא עומדת⁶⁵; אבל
 הרציעה - בדלת, אף על פי שאין שם מזוזה⁶⁶.
 האדון⁶⁷ הוא שרוצע בעצמו; שנאמר: ורצע אדניו
 - לא פנו ולא שלוחו ולא שליח בית דין. ואין⁶⁸
 רוצעין שני עבדים כאחד, שאין⁶⁹ עושין מצות
 תכילות תכילות⁷⁰.

(50) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ה). (51) אהבתי את אדוני וגו' (רדב"ז). (52) ראה להלן הלכה י. (53) קבועים בתוך הבנין, ולא כשהם עקורים ותלושים מן הבנין ומונחים מן הצד. וראה בסמוך, מנין לנו זה. (54) לא צויין המקור לכך. (55) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו) וקידושין טו. (56) היינו, בתנך ולא בעור הרך (אליה). וכן מסקנת החכמים בקידושין כא: מההלכה הקודמת, שאין עבד כהן נרצע שלא יעשה בעל מום, שאם באליה הרי אין הכהן נעשה בעל מום על-ידיה. (57) קידושין שם

עֲצָמוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע, וּמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין - נִרְצָע⁸⁰.
 מוֹכֵר עֲצָמוֹ - אֲסוּר⁸¹ בְּשִׁפְחָה פְּנֻעִית, וּמְכָרוֹהוּ בֵּית
 דִּין - רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה פְּנֻעִית. מוֹכֵר עֲצָמוֹ -
 נִמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר
 אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל⁸²; שְׁנֵאמַר: כִּי יִמְכַר לָךְ אֲחִיךָ - אֵין
 בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא לָךְ⁸³. מוֹכֵר עֲצָמוֹ - נִמְכָּר
 לְשֵׁשׁ וְיֵתֶר עַל שֵׁשׁ, מְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר
 אֶלָּא לְשֵׁשׁ⁸⁴. מוֹכֵר עֲצָמוֹ - אֵין מַעֲנִיקִין לוֹ⁸⁵,
 מְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין מַעֲנִיקִין לוֹ⁸⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מוכר עצמו אין מעניקין לו."

בנוגע למצות הענקה, כתב החינוך (מצוה תפ"ב בסופה) שגם בזמן הזה שאין היובל נוהג ואין נוהגים דיני עבד עברי "ישמע חכם ויסיף לקח שאם שכר מבני ישראל ועבדו .. שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה' יתברך". והקשה עליו ב'מנחת חינוך' שהוא נגד דעת הרמב"ם כי דבריו אלו יכולים להתקיים רק להדעה שמצות הענקה היא גם במוכר את עצמו וגם במכרוהו בית-דין. אבל לדעה שחיוב הענקה היא רק במכרוהו בית-דין, אין לומר שנוהגת גם בזמן הזה מצד המוסר כי אז אין לחלק בין מוכר עצמו ומכרוהו בית-דין, שהלא המוסר מחייב ליתן לשניהם והלא הרמב"ם פסק כדעה הזו שחיוב הענקה הוא רק במכרוהו בית-דין, ולא שכיח "שהרב המחבר (דעת החינוך) יהיה נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא".

ויש לתרץ ובהקדים: זה שהענקה נוהגת רק במכרוהו בית-דין, אפשר לפרש בשני אופנים: (א) ש"אין לך בו אלא חידושיו" וכל מה שחידשה תורה הוא חיוב ההענקה במכרוהו בית-דין, ובמילא אין הענקה ב"מוכר את עצמו".

(ב) החידוש שחידשה תורה "לו ולא למוכר את עצמו" בא למעט הענקה למוכר את עצמו.

ואם נלמד כפי האופן השני הרי לא מיעטה תורה הענקה לשכיר שהרי אינו בגדר - "מוכר את עצמו" ממילא אפשר ללמוד דין הענקה מצד המוסר מדין הענקה למי שמכרוהו בית-דין גם בזמן הזה שאם שכר מבני ישראל ועבדו שצריך להעניק לו מאשר ברכו ה', ולא יקשה ה'חינוך' מהרמב"ם כאן.

ועוד יש לומר ששני אופני ההסברה הנ"ל במצות הענקה תלויים בשני אופני ההסברה שבכללות מצות הענקה.

(א) שהיא בגדר של שכר פעולה, ומה שחידשה תורה במי שמכרוהו ב"ד הוא שגם הענקה היא חלק משכר פעולתו. (ב) שהיא בגדר של צדקה שנותן האדון כהכרה על עבודתו של העבד.

והנה ב'מניין המצות', סידר הרמב"ם מצות הענקה מיד

אחרונה, כיון ששתי האמירות היו ביחד, זו אחרי זו, הכל מצטרף ביחד, וכאילו אמר הכל בתחילת פרוטה האחרונה בעודנו עבד. (73) [כלומר, אמירה ראשונה בתחילת הפרוטה, ואמירה שניה אחריה בתוך הפרוטה האחרונה, והכל מצטרף לאמירה ראשונה, וכאילו היה הכל בתחילת הפרוטה בעודנו עבד, כמבואר למעלה]. ומכיון שכתב רבינו למעלה הלכה ט שרוצעים אותו מעומד, מוכח מזה שרוצעים בלילה, ושלא כדברי הספרי פ' ראה (לדברים טו, טו). וראה בכסף-משנה. (74) [בעת אמירה ראשונה, כנ"ל. ודינה של אמירה באמצע שנות העבדות לא נתברר, כי לנוסחא הנ"ל בגמרא לא נזכרה כלל הדרשה מהפסוק "לא אצא חפשי", שעל פיה למדו, לפי הנוסחא שלנו, שאמירה אינה מועילה אלא בזמן יציאתו לחרות ולא קודם לכן, ויתכן כי לפי הנוסחא הנ"ל גם אמירה זו מועילה, אם תבוא אמירה נוספת בתחילת הפרוטה האחרונה. וכל עיקר הדין של שתי האמירות בסוף העבדות, לא נאמר אלא להשמיענו כי במקרה של שתי אמירות רצופות מועילה גם זו שנאמרה בסוף הפרוטה האחרונה, כנ"ל].

יא. הִיתָהָ⁷⁵ לְעֹבֵד שִׁפְחָה פְּנֻעִית וְלוֹ מִמָּנָה בָּנִים, וְלִרְבּוֹ אֵין אִשָּׁה וּבָנִים⁷⁶ - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֵת בֵּיתְךָ⁷⁷. לִרְבּוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, וְלוֹ אֵין אִשָּׁה וּבָנִים - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: אֶהְבֶּךָ אֵת אִשְׁתִּי וְאֵת בְּנִי. הוּא אוֹהֵב אֵת רַבּוֹ, וְרַבּוֹ אֵינוֹ אוֹהֵב - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ. רַבּוֹ אוֹהֵב, וְהוּא אֵינוֹ אוֹהֵב אֵת רַבּוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי אֶהְבֶּךָ. הוּא חוֹלָה, וְרַבּוֹ אֵינוֹ חוֹלָה - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ. רַבּוֹ חוֹלָה, וְהוּא אֵינוֹ חוֹלָה, אוֹ שֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶם חוֹלִים⁷⁸ - אֵינוֹ נִרְצָע; שְׁנֵאמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ - עַד שֶׁיְהִיוּ שְׁנֵיהֶם בְּטוֹבָה.

(75) קידושין שם בבביתא. (76) יש אומרים כי "בנים" אצל אדון לאו דוקא, שהרי לא נאמר בו אלא "ביתך", ו"ביתו זו אשתו" (יומא ב). אבל בנים לא נכללו בזה (תוספות הרא"ש, ומהרי"ט שם). (77) [אין ללמוד זאת מהפסוק "אהבתי את אדוני", שאינו עוסק אלא בדברים שהעבד אומר, ויתכן כי לבו כל עמו. אבל כאן זוהי עדות התורה האומרת "כי אהבך". ומכיון ש"אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" אינם אלא דברי העבד, אין מקור שצריך לאהוב אשתו ובניו (של עצמו). ולא למדו מהפסוק "כי אהבך ואת ביתך" שצריך שיאהב את אשת רבו, שהרי הפסוק הראשון השמיט "ביתו", ואמר רק "אהבתי את אדוני", וראה משנה-למלך. (78) זו היא בעיא בגמרא שם, וצדדי הספק הם: אם ההדגשה היא על "עמך", וכאן שניהם שווים, או "כי טוב לו". [ואע"פ שהבעיא לא נפתרה - פסק רבינו שאינו נרצע, שהרי רציעה חבלה היא, ומספק אסור לחבול בו אף ברשותו של העבד, שהרי אסור לאדם שיחבול בעצמו, כמפורש בבבא-קמא צא: ופ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה א, וראה בכסף-משנה וביקר תפארת].

יב. מַה⁷⁹ בֵּין מוֹכֵר עֲצָמוֹ לְמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין? מוֹכֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 אָבֵל הַפֶּסֶסִים וְהַבְּגָדִים¹⁰² - אֵינוֹ חַיֵּב לָתֵן לוֹ מֵהֶם¹⁰³.
19 וְכִמְהָ¹⁰⁴ נוֹתֵן לוֹ? אֵין פְּחוּת מִשְׁוֶה שְׁלֹשִׁים סָלַע¹⁰⁵,
20 בֵּין מִמֵּין אֶחָד בֵּין מִמִּינֵי הָרֶבֶב¹⁰⁶; כְּשֹׁלֶשִׁים¹⁰⁷ שֶׁל
21 קֶנֶס הָעֵבֶד, שְׁנָאֵמֶר בּוֹ: יִתֵּן לְאֹדְנוֹ¹⁰⁸. בֵּין¹⁰⁹ שְׁנֵתִּבְרָה
22 הַפִּתִּי בְּגָלְלוֹ בֵּין שְׁלָא נִתְבְּרָה; שְׁנָאֵמֶר: הִעֲנִיק תַּעֲנִיק
23 לוֹ - מִכָּל מְקוֹם. אִם בֵּין¹¹⁰, לָמָּה נֶאֱמַר: אֲשֶׁר בִּרְכָה?
24 הַפֶּל לְפִי הַבְּרָכָה תֵּן לוֹ¹¹¹.

91) כתב בן שלא נאמר שלאחר שעבר ושלחו בלי הענקה - שוב אינו חייב להעניק, כדעת רבי יהודה במצות שילוח הקן, שלאחר שלקחה - שוב אינו מצווה לשלחה (חולין קמא. במשנה), אלא גם לאחר מכן חייב הוא להעניק לו. וכדעת חכמים בענין שילוח הקן (חולין שם). ולפי"ז אינו חייב מלקות על הלאו, שהרי לאו הניתק לעשה - אין לוקין עליו. 92) 'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יג) הובא בקידושין טז: 93) למעט את היוצא בגרעון כסף, באמצע שש, כבסמוך. 94) בלא בן (למעלה פ"ב הלכה יב), או נרצע שאינו עובד גם את הבן (למעלה הלכה ז). 95) סימני נערות. 96) אע"פ שבפסוק לא מפורש לענין הענקה אלא היוצא בשש, למדו כן ב'ספרי' ובגמרא שם ממה שנאמר בפסוק הנ"ל פעמיים "תשלחנו", לרבות כל מיני שילוח. 97) כתנא-קמא שם, ולא כרבי מאיר. 98) ואם שחרר עבדו מרצונו, יתכן שחייב להעניקו. ויתכן גם ששחרור מרצון אף הוא בא על-ידי התעוררות של העבד, שעשה לאדון איזה נחת-רוח וכיוצא בזה, ואין זה "שילוחו מעמך". 99) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "כענין" כלומר: כעין. 100) ריבוי. שנאמר "אשר ברכך ה' אלקיך" (דברים טו, יד), ומכאן למדו לכל שיש בו ברכה, אע"פ שאינו צאן גורן ויקב (קידושין יז. בברייתא). 101) שהם בעצמם מתרבים, כגון בעלי חיים שמתרבים בוולדות, או אפילו פרדות, שגופם הולך ומשתבח, וכדעת רבי שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם). 102) "כספים" נזכרו בברייתא שם, ואילו "בגדים" הוסיף רבינו מדעתו שהרי שניהם אינם מתברכים מעצמם, ואם נתמעטו כספים שעומדים לעיסקא ולרווח, כל-שכן שנתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח כלל ("יקר תפארת' להרדב"י). 103) כלומר, אם אין לו אלא כספים ובגדים, אינו חייב בהענקה כלל. וראה במשנה-למלך. 104) שם יז. בברייתא. 105) כרבי יהודה ולא כרבי מאיר ורבי שמעון (שם), בהתאם לכלל שרבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה, רבי שמעון ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה (עירובין מו: - משנה-למלך). 106) כן בדברי רבי מאיר שם, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על זה (משנה-למלך). 107) ההשוואה בגמרא שם. 108) וכאן נאמר "תתן לו", ולמדו גזירה-שוה "נתינה - נתינה" (קידושין שם). 109) 'ספרי' פ' ראה שם. הובא בקידושין יז: וכתנא-קמא ולא כרבי אלעזר בן עזריה. 110) 'ספרי' וגמרא שם. 111) אם נתברך הבית בשבילו הרבה, תוסיף על הענקתו, ואם לאו - אל תפחות מן הכתוב (רש"י שם).

25 טו. אם¹¹² בִּרְחָ¹¹³, וּפְגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרֵחַ,
26 וַיֵּצֵא לַחֲרוּת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהִעֲנִיקוֹ; שְׁנָאֵמֶר: וְכִי
27 תִּשְׁלַחְנוּ וְגוֹמֵר¹¹⁴. עֲנִיק¹¹⁵ עֶבֶד עֲבָרִי - לְעִצְמוֹ, וְאֵין

לאחר מצות צדקה, ומזה משמע שלדעתו גדר מצות הענקה הוא כאופן השני היינו צדקה. ועל פי זה אין הכרח לומר שה'חנינו' "נוטה מדעת הרמב"ם" כי הגם שהתורה מיעטה מוכר את עצמו מהענקה, אפשר ללמוד ממכרוהו בית-דין (שההענקה לו היא מצד צדקה) גם הענקה לשכיר בזמן הזה מצד המוסר והטוב.

(על פי לקו"ש חז"ט ע' 153)

79) דברי סיכום של רבינו. 80) למעלה הלכה ו. 81) למעלה הלכה ג. 82) ראה למעלה פ"א הלכה ג. 83) 'ספרא' בהר פרק ז הלכה א. ולמעלה בפ"א שם לא הביא רבינו את המקור הזה, ורק כאן בדברי הסיכום הביאו, וצ"ע. 84) למעלה פ"ב הלכה ב"ג. 85) כדעת תנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר, ודרשו כן ממה שנאמר "הענק תעניק לו" - "לו ולא למוכר עצמו" (שם טו). וראה במשנה-למלך שהעיר על הסתירה בדברי רבינו. 86) וטעם ההבדל בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין הוא, מפני שמכרוהו בית-דין בגניבתו, כשיוצא אין בידו כלום, וחסה התורה עליו וציוותה להעניק לו. אבל מוכר עצמו, כיון שיכול למכור עצמו לשנים מרובות, בזמן שיוצא אינו יוצא בידיים ריקניות ("יקר תפארת' להרדב"י).

1 יג. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׁאֵין הָאִשָּׁה נִרְצָעָת. וְכֵן
2 יִרְאֶה מִעֲנֵן הַפְּתוּב, שְׁהָרִי אוֹמֵר בְּנִרְצָע: אֶהְבֵּתִי אֶת
3 אֹדְנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנִי⁸⁷. וּמָה⁸⁸ שְׁנָאֵמֶר: וְאִף
4 לְאִמָּתְךָ תַּעֲשֶׂה כִּן? לְהִעֲנִיק⁸⁹. שְׁכֶשֶׁם שְׁמִצּוֹת
5 עֲשֶׂה לְהִעֲנִיק עֶבֶד עֲבָרִי, כִּן מִעֲנִיק אִמָּה הָעֲבָרִיָּה.

87) ב'ספרי' ובגמרא שם, למדו זאת מהפסוק "ואם אמור יאמר העבד" - "עבד ולא אמה". אבל שם יד: וטו. מבורר שלדעת תנא-קמא של רבי אליעזר, שהלכה כמותו, דרשו מ"העבד" שתי דרשות, ולכן נוח לו לרבינו להביא מ"אהבתי את אשתי וגו'". 88) כל השקלא-וטריא ב'ספרי' ובקידושין יז: 89) שלכאורה נראה שגם האמה נרצעת, שהרי בתחילת הפסוק הנ"ל מדובר על רציעה. 90) ואם כן "אף" זה אינו מוסב על הפסוק הנ"ל, אלא על מה שנאמר בפסוק קודם בפרשה הנ"ל "הענק תעניק לו" (שם פסוק יד).

6 יד. כֹּל הַמְּשַׁלַּח עֶבְדוֹ וְאִמָּתוֹ רִיקָם - עוֹבֵר בְּלֹא
7 תַּעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמֶר: לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם. וְהָרִי הַפְּתוּב
8 נִתְקוֹ לַעֲשֶׂה⁹¹, שְׁנָאֵמֶר: הִעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ. אֶחָד⁹²
9 הַיּוֹצֵא בְּסוּף שָׁשִׁי⁹³, או שְׁיָצֵא בְּיוֹבֵל, או בְּמִיתַת
10 הָאֹדְנוֹ⁹⁴, וְכֵן הָאִמָּה הָעֲבָרִיָּה שְׁיָצֵאת בְּאֶחָד מִכָּל
11 אֵלוֹ אוֹ בְּסִימָנֶיהָ⁹⁵ - הָרִי אֵלוֹ מִעֲנִיקִין לָהֶם⁹⁶. אָבֵל⁹⁷
12 הַיּוֹצֵא בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף - אֵין מִעֲנִיקִין לָהֶם. שְׁנָאֵמֶר:
13 וְכִי תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מַעֲמָךְ; וְזֶה לֹא שְׁלַחוּ חֲפָשִׁי,
14 אֲלֵא הָעֵבֶד נִתֵּן שְׂאֵר הַדָּמִים שְׁנִשְׂאָר לוֹ לַעֲבֹד בְּהֵן
15 וְאַחֵר כִּן יֵצֵא⁹⁸. הִעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֶּאֱנָה מִגְּרִי
16 וּמִיִּקְבָּה - בְּעֲנִינָה⁹⁹ צֶאֱן גֵּרִין וְיָקָב, דְּבָרִים שִׁישׁ בָּהֶם
17 בִּרְכָה¹⁰⁰ מִחֲמַת עֲצָמָן¹⁰¹, הוּא שְׁחִיב לְהִעֲנִיק לוֹ מֵהֶם;

שִׁירָצָה⁸. אָף⁹ הִקְטָנָה שֶׁהִיא אֵילֻנִית¹⁰ בְּסִמְנֶיהָ¹¹ 10
וְאִינָה רְאוּיָה לְהִבָּאָת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹² - יֵשׁ לְאֲבִיָּה 11
לְמִכְרָה¹³ כָּל זֶמֶן שֶׁהִיא קִטְנָה¹⁴. אָבֵל¹⁵ הַטְּמֻס¹⁶ 12
וְהַאֲדָרוּגִינוֹס¹⁷ - אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא פֶּעֶבֶד¹⁸ עֲבָדֵי וְלֹא 13
פְּדִין הָאָמָה הָעֲבֵרִיָּה¹⁹. 14

(2 כתובות מ: במשנה. (3 עד גיל שתיים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאה שתי שערות בתוך הזמן הזה (פרק ב מהלכות אישות הלכה א). (4 שאלו היא עצמה אינה יכולה למכור עצמה, שהרי היא קטנה, ואפילו כשהיא נערה אינה יכולה למכור עצמה (למעלה פרק א הלכה ב) ואמה אינה יכולה למכרה (מכילתא לשמות כא, ו). (5 ויום אחד (הלכות אישות שם הלכה ג). (6 והיא תקופה הנמשכת שישה חדשים (שם הלכה ב). (7 משנה שם. וקל וחומר הוא: אם המכורה כבר, יוצאת בסימנים (להלן פרק ד הלכה ה) - אינה מכורה אינו דין שלא תימכר (ערכין כט:). (8 כתובות מו: ופרק ג מהלכות אישות הלכה יא. (9 קידושין ד. בברייתא ופירושה בגמרא שם. (10 מלשון איל, שיש בה תכונות גבריות, וראה פרק ב מהלכות אישות הלכה ג. (11 כגון שקולה עבה וכדומה (ראה בהלכות אישות שם הלכה ו). (12 כגון שהיא בת שש עשרה ויש לה סימני איילוניות ולא הביאה שתי שערות, שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (הלכות אישות שם הלכה ג), וראה להלן הלכה ה. (13 ואין אנו אומרים, שמכיוון שאין בה נערות, אין בה דין מכירה (גמרא שם). (14 היינו, עד גיל עשרים, אם יש בה סימני איילוניות, או עד גיל שלושים וחמש אם אין בה, ראה בהלכות אישות שם הלכה ד. (15 תוספתא ביכורים פרק ב. וראה בפרק ב מהלכות נזירות הלכה יא. (16 אטום, שאין לו לא זכרות ולא נקבות (פרק ב מהלכות אישות הלכה כה). (17 שיש לו גם זכרות וגם נקבות (שם הלכה כד). (18 שמא נקבות הן ואין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת עצמה (למעלה פרק א הלכה ב), וראה משנה למלך. (19 שמא זכרים הם, ואין לאב זכות בבנו למוכרו.

ב. אֵין²⁰ הָאֵב רִשְׁאֵי לְמִכְרָ אֶת בְּתוֹ, אֶלֹא אִם בֶּן 15
הָעֲנִי וְלֹא נִשְׁאָר לוֹ פְּלוֹס, לֹא קָרְקַע וְלֹא 16
מִטְּלָטְלִין²¹, וְאֶפְלוּ בְּסוֹת²² שְׁעָלִיו. וְאֵף עַל פִּי כֶן²³ 17
כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפִדּוֹתָהּ²⁴ אַחֵר שְׁמִכְרָהּ, מִשּׁוֹם פָּגַם 18
מִשְׁפָּחָהּ²⁵. בָּרַח הָאֵב אוֹ שְׁמַת²⁶ אוֹ שְׁלֹא הָיָה לוֹ 19
לְפִדּוֹתָהּ - הָרִי זֶה עוֹבְדָת עַד שְׁתַּצָּא²⁷. 20

(20 יוצא מתוך הברייתא שהביא רבי יוסי בר חנינא בקידושין כ. [וכן מפורש בתוספתא ערכין פרק ה: "אין אדם רשאי למכור את בתו וכו' אלא אם כן העני"]. (21 כן הוא בקידושין שם, שאדם מוכר מטלטלין ואחר כך שדהו, ואחר כך ביתו, ורק אחר כך בתו. (22 ראה למעלה פרק א הלכה א. (23 כלומר, אף על פי שמכרה מחמת עוני, שלא נשאר לו כלום, כנ"ל. (24 אם מצאה ידו (יקר תפארת, וכן כתב רש"י בקידושין יח.). ומקור הדבר בברייתא בקידושין שם: "ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעבריי". ואף על פי ששם פירשו ברייתא זו לדעת

1 בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה הֵימָנוּ¹¹⁶. וְעֵנָק¹¹⁷ אָמָה הָעֲבֵרִיָּה, וְכֵן 1
2 מְצִיאָתָהּ¹¹⁸ - לְאֲבִיָּה¹¹⁹. וְאִם מֵת אָבִיָּה קֹדֶם שֶׁיָּבֹא 2
3 לְיָדוֹ¹²⁰ - הָרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָה, וְאֵין לְאֲחִיָּה בָּהֶם 3
4 פְּלוֹס¹²¹; שְׁאִין אָדָם¹²² מוֹרִישׁ זְכוּת שְׁיֵשׁ לוֹ בְּכֹתוֹ 4
5 לְבָנוֹ. 5

(112 קידושין טז: בברייתא, וכפירושה ע"י רב ששת (שם יז.). (113 שחייב להשלים שנות עבודתו (גמרא שם, וכ"ה למעלה פ"ב הלכה ד). (114 כלומר, אע"פ שיציאתו על-ידי היובל - כיון שברח, אינו בכלל "וכי תשלחנו" (שם). (115 שם טז: בברייתא. (116 שנאמר: "העניק תעניק לו" - "לו ולא לבעל חובו" (שם טו. וטז:). ומשמע שאף לאחר שבאה העניקה ליד העבד, אין בעל-חוב גובה הימנו, לא כדברי רש"י (שם ד"ה ולא לבעל חובו) שאין האדון חייב להגבות את ההעניקה לבעל-חוב, משמע מדבריו שלאחר שבא לידו - בעל-חובו גובה הימנו. וכן לענין מעשר שני, שעליו אמרו בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן (עמ' 59, 61): "מעשר שני [ענין] אין גובין ממנו מלוה וחוב", לפי דעת ראב"י"ה (באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) הכוונה למעשר עני שביד העני, שלצורך העני ניתן לא לפריעת חוב (תוספתא כפשוטה שם, והוא הדין להעניקה, וראה במשנה-למלך). (117 ברייתא שניה, שם. (118 [בעודה אמה (פט"ז מהלכות אבידה הלכה ג), ומקור הדברים מהברייתא שם]. (119 [זכותו בענק הוא כזכותו במציאתה, ולא כזכותו במעשה ידיה (כתובות מו:). ואע"פ שענק הוא כשכר פעולה (קידושין טו.) - שהרי מעשי ידיה למדו ממה שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה מעשה ידיעה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה" (שם, מו:). וזה לא שייך בענק, שהרי גם לרבה אין חלק אלא במעשה ידיה ממש ולא בהענקות מעין אלה, שוודאי דינן כמציאה שהיא של אביה אף בעודה אמה, כנ"ל. אלא ודאי דין ענק כדין מציאה, שתיקנו לו לאב משום איבה (כתובות שם), שאם לא תתן לו מציאותיה, לא יתן לה מזונות (רש"י שם), והוא-הדין לענק, וראה להלן]. (120 כלומר, לרשותו. ובא לידה כבא לידו (כסף-משנה) וראה להלן. (121 [אף שלענין מעשה ידיה, אמרו (כתובות מב. במשנה): "אף-על-פי שלא גבתה, מת הרי הן של אחיו" - אין זה אלא במעשה ידיה, שהם שלו מן התורה (שם מו:), אבל ענק שאינו שלו אלא מתקנת חכמים משום איבה, כנ"ל - לא זכה בו האב אלא משעה שגבתה, ועיין משנה-למלך]. (122 שם מג.

יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ח

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1 נתבארו בו דיני מכירת אמה עברייא ואופני יציאתה, ודיני מצוות ייעוד, לו ולבנו.

א. אָמָה² הָעֲבֵרִיָּה הִיא הִקְטָנָה³ שְׁמִכְרָה אָבִיָּה⁴. 6
7 וּמִשְׁתַּבֵּי שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה⁵
8 וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה⁶ - אֵינוֹ יָכוֹל לְמִכְרָהּ⁷, אֵף עַל פִּי 8
9 שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת בָּהּ, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדְשָׁהּ לְכָל מִי 9

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 12 ואף לאמתך תעשה כן. וכן מגרעת מפדיונה³⁸
 13 ויוצאה. ואם³⁹ כתב לה שטר שחרור ומחל על
 14 השאור⁴⁰ - יוצאה חנם, כעבד⁴¹.

(35) שאינו נמכר אלא לשש, ואילו מוכר עצמו נמכר גם ליותר משש (למעלה פרק ג הלכה יב). (36) וגומר: "ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעימך". (37) כלומר, ככל העבדים העבריים (בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית דין) שיוצאים ביוכל (למעלה פרק ב הלכות ב"ג). ומקור הלכה זו במשנה בקידושין יד: (38) ככתוב (שמות כא, ח): "והפדה". ומזה למדו אף לעבד (קידושין טז). וכן מפורש במשנה שם יד: שגם העבד וגם האמה יוצאים בגירעון כסף. (39) שם טז. בבביתא. (40) ובמחילה בלי שטר אינה יוצאה, כמבואר למעלה פרק ב הלכה יא. (41) בבביתא שם אמרו שעבד קונה עצמו בשטר. וברור שהוא הדין לאמה, שהרי כל עיקר יציאה בשטר נלמד מעבד כנעני, שכתוב בו "או חופשה לא ניתן לה" ולמדו בגזירה שווה "לה-לה" מגט אשה שנאמר בה "וכתב לה" (רש"י שם), ואם כן אין לחלק בין עבד לאמה.

- 15 ה. יתרה אמה העבירה, שהיא יוצאה פסימנין.
 16 פיצד? כגון שהביאה סימנין ונעשית נערה - יוצאה
 17 לחרות בלא כסף. אפלו הביאה סימנין מאחר יום
 18 שלקחה - הרי זו יוצאת לחרות. שגאמר: ויצאה
 19 חנם⁴² - רבה לה הכותב יציאה אחרת בחנם יתר על
 20 העבד. מפי השמועה למדו, שהיא הבאת סימני
 21 נערות. ותחזור לרשות אביה, עד שתבגר ותצא
 22 מרשות אביה⁴³. היתה הפת אילונית, שאין לה ימי
 23 נערות, אלא יוצאת מקטנותה לבגר - כיון שפגרה
 24 תצא לחרות⁴⁴.

(42) בבביתא קידושין ד. אמרו: "ויצאה חנם אלו ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות". ועיין כסף משנה כאן ורש"י שם יד: במשנה שאף הם הביאו מויצאה חנם על ימי נערות וברש"י על התורה שמות כא, א. נראה שמה שאמרו "ויצאה חנם אלו ימי בגרות" אין זה אלא אם לא נכתב "אין כסף", אבל עכשיו שנכתב "אין כסף" לרבות נערות, שוב נלמדו ימי נערות מ"ויצאה חנם" וימי בגרות מ"אין כסף". וראה בתורה תמימה שם אות פט. (43) ככל נערה. (44) שם ד. אמרו שאין צריך לכך לימוד מיוחד, שהרי קל וחומר הוא: אם סימנים שאינם מוציאים מרשות האב - מוציאים מרשות האדון, בגרות שמוציאה מרשות האב - אינו דין שמוציאה מרשות האדון. וכל הפסוק הנ"ל (ויצאה חנם אין כסף) לא בא ללמד אלא על עיקר מכירת איילונית, שבלי הפסוק היה מקום לומר שכיוון שאינה מביאה סימנים אינו יכול למכרה כלל. וראה למעלה הלכה א. ומהדובר כשנמכרה בהיותה בת שש עשרה והיו לה סימני איילונית ולא היו לה שתי שערות שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (פרק ב מהלכות אישות הלכה ג) ואז היא יוצאת בתור בוגרת. ואין אנו אומרים שנעשית איילונית למפרע ולא הייתה מכירתה מכירה כלל (ראה משנה למלך למעלה הלכה א), שדעת רבינו לפסוק כשמואל ביבמות פ. שאינו נעשה

רבי שמעון שאומר אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, ולפיכך כופין באמה העבריה, ולא בעברי, שיכול למכור עצמו שוב פעם אחרי הפדייה, אבל לרבנן שמוכר אותה לשפחות אחר שפחות שאין תועלת בכפייה זו, שהרי יחזור וימכרה, נראה שאין כופין אותו לפדותה, והרי רבינו פוסק להלן הלכה יג כרבנן - סוגייה זו שלא חילקה בין עבריה לעברי ושאלו: "אי הכי עבד עברי נמי", ומתוך זה באו לידי החילוק הנ"ל שעבד עברי יכול למכור עצמו עוד הפעם, ואמה עבריה אינה נמכרת ונשנית כדעת רבי שמעון - סוגייה זו אינה לפי ההלכה, שהרי רבי סובר שם טו: שעבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים, כלומר, אין כופין את קרוביו לפדותו, וכן פסק רבינו למעלה פרק ב הלכה ז, ולפי זה מתפרשת ברייתא זו בפשיטות, שרק באמה העבריה כופין את האב ואילו בעבד עברי אין כופין את קרוביו לפדותו, ולפי זה אפילו לדעת חכמים של רבי שמעון הסוברים, שמוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, כופין אותו לפדותה, ומה שאין כופין בעבד עברי אין זה מפני שנמכר ונשנה, אלא שבעבד עברי אין דין כפייה כלל, וראה במשנה למלך. (25) שם בקידושין בסוגיית הגמרא. (26) כאן רמז רבינו שאמה עבריה אינה יוצאה לחירות במיתת האב, ודלא כריש לקיש בקידושין טו. שדבריו נשארו בתיובתא שם טו: וראה באור שמח. (27) בדרכים הרגילות, להלן הלכה ד וה. ואין אנו כופים את הקרובים לפדותה (כסף משנה). וראה למעלה פרק ב הלכה ז.

- 1 ג. אמה העבירה נקנית בכסף²⁹ או בשוה כסף³⁰
 2 ובשטר³¹, ואינה נקנית בפרוטה³², מפני שצריך
 3 לקנותה בדמים שראויין לגרעון, כדי שתגדע
 4 פדיונה ותצא³³. פיצד בשטר? כותב על הנגר או על
 5 החרס: בתי מכורה לך, בתי קנויה לך; ונותן ביד
 6 האדון. ושטר אמה העבירה - האב כותבו³⁴.

(28) קידושין יד: במשנה. (29) בשקלא וטריא שם, למדו קניין כסף באמה ממה שנאמר בה "והפדה", שמגרעת פדיונה ויוצאת - הרי שנקנית בכסף. (30) שם טז. בבביתא. וראה למעלה פרק ב הלכה א. (31) משנה שם יד: (32) שם יא: יב. (33) ופרוטה אינה ראוייה לגירעון, שהרי הגירעון יהיה פחות משווה פרוטה, שאין בו כל ערך (קידושין שם). ובעבד עברי לא כתב רבינו (למעלה פרק ב הלכה א) שאינו נקנה בפרוטה, משום שקניין עבד עברי בכסף נלמד מעבד הנמכר לגוי, שבו נאמר "מכסף מקנתו", מלמד שכסף קונה (כסף משנה). (34) קידושין טז. וכרב חסדא ולא כרב הונא. וטעמו משום שקניין שטר באמה העבריה נלמד מקניין שטר בעבד כנעני, שדינו כקרקע, ושם המוכר כותב השטר, שנאמר (ירמיה לב, יא) "ואקח את ספר המקנה", שירמיה הלוקח קיבל את ספר המקנה מידי חנמאל המוכר. וראה ביקר תפארת להרדב"ז.

- 7 ד. אמה העבירה עובדת שש שנים, כעבד שמכרוהו
 8 בית דין³⁵; שגאמר: פי זמכר לך אחיך העברי או
 9 העבירה³⁶. ויוצאת בתחלת שבע. ואם פגע בה יוכל
 10 בתוך שש - יוצאה חנם, כעבד³⁷. מת האדון, אף
 11 על פי שהניח בן - יוצאה חנם, כנרצע; שגאמר:

סריס למפרע, והוא הדין לאילוני. וכן נראה מדבריו בהלכות אישות שם. וכן נקט בדעתו, הנודע ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סימן ו'.

1 ו. אין אמה העבירה יוצאה בראשי איכרי; 2 שנאמר: לא תצא פצאת העבדים. וכן עבד עברי, 3 אם הפיל לו שנו או סמא לו עינו - משלם לו קדין 4 החובל בחברו, כמו שבארנו בהלכות חובל⁴⁵. 5 נמצאת למד, שאמה העבירה נקנית בשני דברים: 6 בכסף או בשטר; וקונה עצמה בששה דברים⁴⁶: 7 בשנים, וביובל, ובגרעון כסף, ובשטר שחרור, 8 ובמיתת האדון, ובסימנין.

(45) פרק ד הלכה י. אבל לחירות אינו יוצא שהוקש עברי לעבריה (מכילתא משפטים פרשה א, וכאן בפרשה ג נתקצרו הדברים), וראה בכסף משנה ולחם משנה כאן. (46) ואילו עבד עברי אינו קונה עצמו אלא בחמישה דברים בלבד, לפי שאינו יוצא בסימנים. ראה למעלה פרק ב הלכה יב.

9 ז. יעד⁴⁷ אותה האדון לעצמו או לבנו - הרי היא 10 בשאר ארוסות⁴⁸, ואינה יוצאה באחד מכל אלו, 11 אלא במיתת הבעל או בגט. ומצות⁴⁹ יעוד קודמת 12 למצות פדיה⁵⁰. כיצד⁵¹ מצות יעוד? אומר לה בפני 13 שנים: הרי את מקדשת לי, הרי את מארסת לי, הרי 14 את לי לאשה⁵²; אפלו⁵³ בסוף שש סמוך לשקיעת 15 החמה⁵⁴. ואינו צריך לתן לה פלוס, שמצות 16 הראשונות לקדושין נתנו⁵⁵. ונוהג⁵⁶ בה מנהג 17 אישות, ואינו⁵⁷ נוהג בה מנהג שפחות. ואינו מיעד 18 שתים פאחת; שנאמר: יעדה. וכיצד מיעדה לבנו? 19 אם היה⁵⁸ בנו גדול⁵⁹, ונתן רשות לאביו ליעדה לו 20 - הרי האב⁶⁰ אומר לה בפני שנים: הרי את מקדשת 21 לבני.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות יעוד קודמת למצות פדיה"

והדין הוא ש"אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו קידושין כדי שתהיה ראויה ליעוד" (ה"א). מכאן נראה גודל הכבוד והעילוי של בת ישראל שבכדי למכור עבד מספיק שאם גנב ו"אין לו ונמכר בגנבתו", אבל באמה עבריה נאמרו כמה וכמה תנאים: האחד שאינה נמכרת בגנבתה, ורק אם אביה עני ולא מצא מה יאכל ולא נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין ואפילו כסות שעליו, רק אז מותר לו למכור את בתו לאמה לזמן קצר כדי שתסייע בפרנסה וגם אח"כ יוצאת בסימנים. ובנוסף, אין למכרה למי שאין לו יעוד עליה ואינו יכול לשאתה לאשה כי בבת ישראל נראית בגלוי תכליתה, עניין החתונה והקמת בית בישראל.

(47) קידושין יח. בברייתא וכפירושה על ידי רב ששת. (48) ראה לקמן הלכה ט, שהייעוד כאירוסין ואינו כנישואין. (49) בכורות יג. במשנה. ושם למדו מן הכתוב: אשר לא יעדה והפדה", הרי שהפדיון בא רק אחרי שלא התקיים הייעוד. (50) שאף הפדייה היא מצוה, ראה בספר המצוות, עשה רלד. (51) קידושין יט: ברייתא כלשונה. (52) לשון זו אינה בברייתא שם, אבל נזכרה שם ה: בברייתא, לעניין קידושי אשה. (53) לשון הברייתא שם. וכתנא קמא ולא כרבי יוסי בר יהודה. (54) שלא נשאר עוד שיעור עבודה, שתמורתה פרוטה. (55) והרי זה דומה למקדש מעכשיו ולאחר שלושים יום, שמקודשת לסוף שלושים יום למפרע. (56) ברייתא שם, כלשונה. (57) מסכת עבדים פרק א הלכה ז. וראה במכילתא משפטים פרשה ג. (58) ולא אותה ואת חברתה. (59) ולא קטן. קידושין יט. בעייה של ריש לקיש, שנפתרה על ידי רבי אייבו בשם רבי ינאי. (60) בשמות (כא, ט) מפרש רש"י, שהבן אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך. ומדברי רבינו נראה שדין הייעוד על ידי האב (ועיין לחם משנה, וראה להלן הלכה ח).

ח. אין⁶¹ האדון מיעד אמה העבירה לא לו ולא לבנו אלא מדעתה⁶², אף על פי שעבד קבל אביה מעותיה⁶³; שהרי⁶⁴ הוא אומר: יעדה - מדעתה⁶⁵. ואם⁶⁶ מת האדון - אין בנו יכול ליעדה לו, שהרי יוצאה לחרות במיתת האדון⁶⁷.

(61) קידושין שם, כפירוש השני של הגמרא למימרא של רבי אייבו בשם רבי ינאי. (62) יש אומרים מרצונה (כסף משנה וכן כתב המאירי, ועיין תוספות קידושין ה. דיבור המתחיל שכן) וראה להלן הלכה יב. (63) כדברי רב נחמן בר יצחק שם. (64) גם זה מדברי רב נחמן בר יצחק שם. (65) יעדה לשון דיעה (רש"י שם דיבור המתחיל שאני הכא). ויש מפרשים שדרשו כן בהיפוך אותיות: ידעה - יעדה, כמו כבש - כשב, שמלה - שלמה (תורה תמימה שם). (66) הוא דבר פשוט (כסף משנה). (67) משמע שולול זה היה יכול ליעדה, וראה למעלה הלכה ז, שדין ייעוד הוא על ידי האב דווקא.

ט. היעוד⁶⁸ - באירוסין⁶⁹, ואינו כנישואין. לפיכך⁷⁰, אינו מטמא לה⁷¹ ולא יירשנה⁷² ולא מפר⁷³ נדריה עד שתכנס לחפה. ואם שלש אלה⁷⁴ לא יעשה לה - לא יעדה⁷⁵ לו, ולא יעדה לבנו, ולא נפדיה בגרעון כסף; ויצאה חנם - בהקצאת סימנין, כמו שבארנו⁷⁶, יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה בעבד עברי⁷⁷.

(68) קידושין יח: בעייה של רבה בר אבוא שנפתרה. (69) כקידושין. (70) ההבדלים הנ"ל בין אירוסין לנישואין הובאו בגמרא שם. (71) אם כהן הוא, שכהן אינו מתטמא אלא לאשתו הנשואה ולא לארוסה (פרק ב מהלכות אבל הלכה ז). (72) שהבעל יורש אשתו נשואה ולא ארוסה (פרק כ"ב מהלכות אישות הלכות א-ג). (73) היינו, לבדו בלי האב, ראה בפרק י"א מהלכות נדרים הלכה ט.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(74) כלשון הכתוב בשמות כא, יא. (75) מכילתא שם.
(76) למעלה הלכה ה. (77) למעלה הלכה ד.

י. אין האדון יכול למכור אמה העבריה, ולא לתנה
לאיש אחר, בין רחוק בין קרוב⁷⁹. ואם מכר או נתן
לא עשה כלום⁸⁰. שנאמר: לעם נכרי לא ימשל
למכרה בבגדו בה. וכן עבד עברי⁸¹ לא יכול למכרו
לאחר ולא לתנו. ויראה לי, שלא הצריך הכתוב
לאסר דבר זה [באמה], אלא מפני שיש לו ליעדה
לבנו, לכן נאמר: לעם נכרי לא ימשל למכרה.

~ נקודות משיחות קודש ~

שורש ורוחניות ענין אמה עבריה - "כי ימכור איש את בתו
לאמה כו" - הוא ירידת הנשמה בגוף, וכשם שאין למכור
אמה למי שאין לו עליה יעוד, כך אין הנשמה יורדת בגוף
אם לא שנראית מיד בתחילת הירידה התכלית שהיא
לצורך עליה, יחוד הקב"ה וכנסת ישראל - שלימות עניין
הדירה לעצמותו ית' בתחתונים.

ולכן דווקא באמה עבריה ישנו התנאי של יעוד כי עבודתה
של האשה היא שלימות העבודה לעשות לו יתברך דירה
בתחתונים, ודווקא היא המביאה חטים ופשתן לעשות
מהם לבושים ומאכלים לאדם שמהם מקבל החיות והכח
לעבודת ה' ועד לתכלית השלימות הולדת בנים ובנות על
ידי יחוד איש ואישה תכלית השלימות לעשות לו ית' דירה
בתחתונים.

(על פי לקו"ש חכ"ו ע' 372)

(78) כל דברי רבינו מפורשים במכילתא דרשב"י שמות כא,
ח. ויש שהביאו מגמרא מפורשת בערכין כח. "יכול יחרים
אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד
לומר בהמה, מה בהמה יש לו רשות למכרה אף כל שיש
לו רשות למכרה" - הרי שאין לו רשות למכור עבדו
ושפחתו העבריים. וראה בכסף-משנה למעלה פרק ב הלכה
יב שכתב כדברי רבינו כאן בשם הרלב"ג. (79) במכילתא
דרשב"י שם למדו כן ממה שנאמר "לעם נכרי לא ימשול
וגו'" - "לעם לא ימשול למכרה", כלומר, לקרובים, ולנכרי
לא ימשול למכרה" - לרחוקים. (80) כן הוא במכילתא
דרשב"י (תורה שלמה שם סימן קפד). (81) במכילתא
דרשב"י (תורה שלמה שם) למדו כן בקל וחומר: "אם אמה
העבריה שהוא ראשי ליעדה לו ולבנו, אינו רשאי למכרה,
עבד עברי שאין לו ברשות כלל, על אחת כמה וכמה".
וראה בכסף משנה.

יא. אין אמה העבריה נמכרת אלא למי שיש לה
עליו או לבנו⁸² קדושין, כדי שתהא ראוייה ליעוד.
פי' צד? מוכר⁸⁴ אדם את בתו לאביו⁸⁵; שאף על פי
שאין האדון יכול ליעדה לו⁸⁶ - ראוייה היא לבנו,
שהרי האמה בת אחיו. אבל אינו יכול למכור את
בתו לבנו; מפני שאינה ראוייה לאדון, שהרי היא
אחותו, ולא לבנו, מפני שהיא אחות אביו.

(82) קידושין יח: בברייתא וכתנא קמא ולא כרבי אליעזר.
(83) אף על פי שהוא עצמו אינו יכול ליעדה - שמספיק
אפשרות כל שהיא של ייעוד (שם כ.). (84) שם כ. ברייתא
ראשונה, וכפירושה בגמרא. (85) ויש לו בן, כדלהלן.
(86) שהרי אסורה לו משום בת בנו (ויקרא יח, י).

יב. יש⁸⁷ לאדם למכור בתו לפסולין, כגון אלמנה⁸⁸
לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט; שאף על
פי שהן בלאו, קדושין תופסין בהן⁸⁹.

(87) שם יח: בברייתא. (88) מן האירוסין אבל אלמנה מן
הנישואין אינה עוד ברשות האב למכרה (פרק ג מהלכות
אישות הלכה יב). והוא הדין לגרושה וחלוצה דלהלן הן מן
האירוסין, ואף ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט).
(89) כמבואר בפרק ד מהלכות אישות הלכה יד. והמדובר
כשאין לו בן לכהן הגדול, שאם יש לו בן, הרי היא ראוייה
לבן, כמבואר למעלה הלכה יא (יקר תפארת).

יג. המקדש⁹⁰ את בתו כשהיא קטנה, ונתארמלה או
נתגרשה - אינו יכול למכרה; שאין אדם יכול למכור
את בתו לשפחות אחר אישות. אבל מוכרה לשפחה
אחר שפחות. פי' צד? מכרה לשפחות תחלה, ויעד⁹¹
אותה האדון, ומת האדון או גרשה, וחזרה לרשות
האב כשהיא קטנה - הרי האב מוכרה פעם שניה⁹²,
אפילו לכהן⁹³. וכן אם נפלה לפני יבם מן היעוד,
וחליץ לה⁹⁴, אף על פי שהיא חליצה פסולה מפני
שהיא קטנה⁹⁵ - הרי נפסלה מן הפהנה⁹⁶; ויש לו
למכרה לכהן⁹⁷, הואיל וקדושין תופסין בה, כמו
שנחבא⁹⁸.

(90) קידושין יח. בברייתא, וכתנא קמא ורבי עקיבא הדורש
"לא ימשול למכרה בבגדו בה" - "כיוון שפירש טליתו
עליה (כלומר כיוון שנמסרה לאישות - רב נחמן בר יצחק
שם), שוב אינו רשאי למכרה" ולא כרבי אליעזר הדורש
"בבגדו בה" - "כיוון שבגד בה", כלומר, שמכרה לשפחה.
(91) שהרי ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט) ואינה
יוצאת מרשותו של אב. (92) ראה למעלה הלכה יב,
שרבינו סובר שיעוד אינו אישות לענין זה, שהרי אינו
מייעדה אלא מרצונה ואין זה אלא שפחות בלבד.
(93) בדפוס רומי וכתב"ד תימן: לכהן גדול. (94) ושוב מת
היבם ובטלה זיקתה. [ואילו יבמה וגירשה, הרי היא נשואה,
ושוב אין לאביה רשות בה]. (95) כמפורש בפרק ד
מהלכות יבום וחליצה הלכה טז. (96) כמפורש שם הלכה
כו. (97) אפילו לכהן גדול (רדב"ז), וכוונת רבינו לומר:
אף על פי שהיא חליצה פסולה ובכל זאת הרי נפסלה מן
הכהונה והיה מקום לומר שאסור לו למכרה לכהן שהרי יש
בה שני איסורים גם אלמנה וגם חלוצה, ובכל זאת יש
למכרה לכהן גדול. (98) למעלה הלכה יב.

יד. המוכר את בתו, ויצאה בשנים או ביוכל או
בגרעון כסף, ויעדן היא קטנה - יש לו לחזור
ולמכרה פעם שניה, כמו שבארנו⁹⁹.

(99) למעלה הלכה יג, שמוכרה שפחות אחר שפחות.

היא לא¹⁸, וזכין לאדם שלא בפניו. וכן¹⁹ אם נתן אחד לעבד מעות, ואמר: על מנת שתצא בהן לחירות²⁰: אם רצה האדון²¹ לקבל המעות - יצא העבד לחירות; ואם לא רצה - לא קנה העבד המעות, שלא נתן לו אלא על מנת שייצא בהם לחירות. ואחד הכסף או שנה כסף בין לקנות²² בין להקנות עצמו לו.

שם כב: במשנה, כחכמים (ולא כרבי מאיר, ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שם כג.). שלפי דבריהם עבד יוצא בכסף עלידי עצמו, אם נתנו לו כסף על-מנת שיצא בו לחירות, שבאופן זה לא קנה ממנו האדון (פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג"ד) בשטר עלידי עצמו, שגיטו וידו באין כאחת, וכמו כן יוצא בין בכסף ובין בשטר - עלידי אחרים, אף שלא מדעתו, שזכות היא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות. ויבואר להלן. (16) [כן נראה בגיטין לט: שאם נתן העבד כומתא (=כובע) לרבו - שיצא לחירות, ומדין כסף הוא, ולא מדין חליפין, שאין העבד יוצא בחליפין, לדעת רבינו. ועיין רמב"ן בחידושיו שם, ולהלן הלכה ג ובהערות כא ולג שם]. אבל בעל-כרחו של עבד אין לפדותו (לחם-משנה). שיוצא מתחת רבו לחירות, כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (19) משנה, שם כב: כחכמים. (20) שאם לא התנה כן - כל מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ופ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג). (21) כן מפורש במכילתא (משפטים, סוף פרשה ט) "רבי ישמעאל אומר, עבד כנעני אין לו פדיון לעולם ואינו יוצא אלא לרצון, שנאמר והתנחלתם אותם - שעבד כנעני כשדה אחוזה לעולם" (הגר"א יורה-דעה סימן רסז ס"ק סו). (22) שכיון שמקנה עצמו לו בשוה כסף כמבואר למעלה (הלכה א והערה טו), כמו כן יכול לקנותו בשוה כסף.

ג. פיצד בשטר? פותב לו על הנזיר או על החרס²³: הרי²⁴ את בן חורין, או הרי את של עצמך, או אין לי עסק בך²⁵, וכן כל פיוצא בזה בענין זה²⁶, שזה²⁷ הוא גופו²⁸ של גט שחרור, ומוסר לו את השטר בפני שני עדים²⁹, או שהיו העדים חתומים בו ומסרו לו בינו לבינו - הרי זה יצא לחירות³⁰, שהרי גטו וידו³¹ באין באחד³². אמר לו שלא בכתיב³³: הרי את בן חורין, הרי את של עצמך, אף על פי שהעידו עליו עדים בבית דין, ואף על פי שקנו מידו³⁴ - עדין לא נשתחרר; שאין העבד יוצא לחירות אלא בכסף או בשטר³⁵ או בראשי איברים³⁶. והפותר³⁷ לשפחתו: הרי את מתרת לכל אדם - לא אמר כלום³⁸.

(23) כן הוא בקידושין ט. לענין שטר קידושין, ושם כו. לענין שטר מכירה בשדה. וסובר רבינו שהוא-הדין בעבד. (24) גיטין פה: במשנה. (25) גיטין מג: בברייתא. ושם פה: וקידושין ו: בעיא שנפתרה מברייתא זו. (26) כל דיבור שמשמעותו חרות, המתאים לעבד. (27) משנה, שם. (28) עיקרו, יסודו. (29) הם הנקראים "עדי מסירה", וראה

טו. המוכר¹⁰⁰ את בתו, ואחר כך הלך וקדשה לאחר: אם רצה האדון ליעד - מיעד¹⁰¹; ואם לא יעד האדון לא לו ולא לבנו - כשתצא מרשות האדון יגמרו קדושיה ותעשה אשת איש.

(100) קידושין יט: כתנא קמא בברייתא ולא כרבי יוסי בר רבי יהודה. (101) שהרי המעות הראשונות שלו, לקידושין ניתנו (למעלה הלכה ז). משל למי שקידש אשה מעכשיו ולאחר שלושים יום אם ירצה, ובא אחר וקידשה בינתיים, שמקודשת לראשון, אם רוצה (גמרא שם).

טז. המוכר¹⁰² את בתו, ופסק על האדון על מנת שלא ליעד אותה, אם רצה האדון ליעד - מיעד; שהתנה על מה שפתיב בפתורה, שתנאו בטל.

(102) ברייתא שם וכתנא קמא ולא כרבי מאיר.

פרק חמישי

(1) נכללו בו דיני עבד כנעני במה הוא נקנה ואיך הוא יוצא לחירות.

א. עבד פנעני² נקנה בחמשה דברים, וקונה את עצמו בשלשה. נקנה בכסף, או בשטר, או בחזקה³, או בחליפין⁴, או במשיכה⁵. וקונה⁶ את עצמו בכסף, או בשטר⁸, או בראשי איברים⁹. ועבד קטן¹⁰ - הרי הוא כבהמה, ונקנה במשיכה¹¹ פמשיכת הבהמה¹². וכבר בארנו בתחלת ספר זה¹³ כל הדרכים שהעבדים נקנין בהן¹⁴.

(2) קידושין כב: במשנה. כל גוי שנמכר לישראל הרי הוא עבד, אלא שכל העבדים נקראו על שם כנען, שכתוב בו (בראשית ט, כה) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (רש"י שם). (3) משנה, שם. ולמדו זאת משדה אחוזה: כשם ששדה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה, כן עבד כנעני נקנה (גמרא שם). (4) ברייתא שם. (5) מימרא של שמואל שם. (6) משנה, שם. (7) [אין לקנין כסף מקור בתורה, אבל סברא היא: כשם שיכול למכרו לאחר, כן יכול למכרו לו, כלומר לעבד עצמו. וראה גיטין לט: בברייתא של רבי ובקידושין כג. בדברי אביי: "כסף הואיל וקני ליה וכו' מקני ליה"]. (8) נלמד בגזירה-שוה "לה" "לה" מגט אשה. (9) ברייתא שם כד. (10) שם כב: מימרא של רב אשי. (11) כלומר אף במשיכה, אבל הוא נקנה גם בכסף, בשטר ובחזקה ככל העבדים (יקר תפארת). (12) שקורא לה והיא באה. מה-שאין-כן בעבד גדול, כיון שיש לו דעת, וכשהוא קורא לו הוא בא על דעת עצמו אינו נקנה במשיכה הנ"ל, אלא בתקפו בכח (שם). (13) כלומר, בספר קנין. והוא בפ"ב מהלכות מכירה הלכה א"ד. (14) ולפיכך לא בא לבאר כאן אלא הדרכים שהוא קונה עצמו בהן, כדלהלן.

ב. פיצד¹⁵ קונה את עצמו בכסף? כגון שנתן אחד לרבו מעות, ואמר לו: על מנת שייצא עבדך בהם לחירות - פיון שקבל הרב את הכסף או שנה כסף¹⁶ יצא העבד לחירות. ואין צריך דעת העבד¹⁷; שזכות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב'ענינים למשפט' שם. (43) שם כד. וכד: (44) שמות כא. כרכו. (45) מבריאם, חוזרים לבריייתם. (46) מסתימת לשון רבינו נראה שאין חילוק בין נשארו תלויים בכיס לבין ניתקן לגמרי. אבל הרא"ש מבדיל ביניהם (כסף-משנה). (47) אף-על-פי שרבי אומר שהמסרס בביצים יוצא לחירות (קידושין שם), ובן עזאי אומר שהחיתוך לשונו יוצא לחירות (שם) - פסק רבינו כתנא-קמא שבבריייתא שם, שאמר שבכ"ד ראשי אברים יוצא לחירות. ומשמע מדבריו שאינו יוצא לא בביצים ולא בלשון. וראה בכסף-משנה, ובתוספות המיוחסות לר"י הזקן שם. (48) שם כד: ולמדו כן מ"עין", מה "עין" שאינה חוזרת, אף "שן" שאינה חוזרת, יצאה "שן חלב" (שן של קטן) שחוזרת.

- ה. אין יוצא בראשי איברים אלא עבדים שְמָלוּ וטְבָלוּ, שְהָרִי יִשְׁנֶן בְּמִקְצַת מִצּוֹת⁴⁹; אָבֵל הָעֶבֶד שֶהוּא בְּגִיּוֹתוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים⁵⁰. אֵלֶּיךָ⁵¹ הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שְאֵינָן חוֹזְרִין: אֶצְבָּעוֹת יָדִים וְרַגְלִים - עֶשְׂרִים, רָאשֵׁי הָאָזְנוֹת, וְרֹאשׁ הַחֹטֶם, וְרֹאשׁ הַגּוֹיָה, וְרָאשֵׁי הַדָּדִין שְבִאֲשָׁה⁵². אָבֵל הָעֵינַיִם וְהַשְׂנַיִם - הֵרִי הֵן מִפְּרָשֵׁין בַּתּוֹרָה⁵³.

(49) כאשה (חגיגה ד.). (50) [שעבד שהוא מחויב במצוות הוא בכלל "לא יוסיף פן יוסיף להכותו וגו' ונקלה מאחיו". כי אחיו הוא במצוות (בבא-קמא פח.) וכן מפורש במכות ח: שהמכה עבד לוקה, וכן פסק רבינו בפס"ז מהלכות סנהדרין הלכה יב. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן תכ סעיף ב: "הכה עבד כנעני לוקה הוא, שהרי חייב במצוות". ומה שכתב רבינו בס"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ג: "הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה", לא בא להוציא מכלל זה את המכה עבדו, אלא שבעבד חבירו אינו לוקה אלא בהכאה שאין בה שוה פרוטה. אבל בשיש בה שוה פרוטה, שחייב לשלם, משלם ואינו לוקה. ואילו בעבדו, לוקה אפילו בהכאה שיש בה שוה פרוטה, שהרי הוא שלו ופטור מלשלם לו, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה י (ב"ח בחושן-משפט שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק ו). ומה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יב: "שעבדו יש לו רשות להכותו" (ראה 'מנחת חינוך' מצוה מט) - ברור כי אין זה אלא בשבט ובמקל ורצועה וכיוצא בהן, כמו שכתב שם הלכה יג לענין רציחה, אבל לעקור שיניו ולהוציא עיניו או לחתוך ראשי איבריו - לא ניתנה לו רשות (אלא שיש להעיר, הלא אפילו באופן שלא נתכוין להזיק הוא יוצא לחירות כדלהלן הלכה יג, וצ"ע). וכן כתב רש"י בגיטין כא: על מה שאמרו שם "בשלמא יד דעבד, לא אפשר למקצייה" - "דשייך במצוות ואינו ראשי לחבל בו, ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי איברים, אלמא אינו ראשי לחבל בו". וכן מסתבר, שהרי יציאה בראשי איברים היא קנס (ראה בבא-קמא עד: ולהלן הלכה יז) ואם אין איסור לחבל בו, לא שייך לקנסו, אבל עד שנשאר בגיותו שאין בו איסור "לא יוסיף להכותו" - אינו יוצא בראשי איברים]. (51) משנה בנגעים, והובאה בקידושין כה. (52) אבל ראשי דדים שבאיש אינם בולטים כל כך, ואינם מום שבגלוי,

בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו שתקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמים על הגט, נוסף על זה שנתנו לה בפני עדי מסירה. (30) בהלכות גירושין שם הלכה טז, כתב רבינו "חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה וכו' הרי זה כשר", ואם כן גם כאן בעבר ומסר. (31) כלומר, היותו ברשות עצמו. (32) קידושין כג. שאם לא כן אינו משוחרר, שהרי לא יצא הגט מרשותו של האדון, שיד העבד כידו. (33) בגיטין מ: "האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, עשוי בן חורין; הרי הוא בן חורין - הרי הוא בן חורין" - אמר רבי יוחנן, וכולן בשטר" (וראה להלן פרק ו הלכה ב) - הרי שבאמירה בלבד אינו משתחרר. ויש שלמדו זאת מגזירה שוה "לה" "לה" מאשה - מה אשה אינה יוצאת אלא בכתב ולא בדיבור, אף עבד כן (רדב"ז). (34) בקנין סודר. ואע"פ שעבד נקנה בחליפין (=קנין סודר), כמבואר למעלה הלכה א - סובר רבינו שכיון שלא נזכר בגמרא קנין חליפין אלא לגבי זה שהוא נקנה (קידושין כב:) ולא לגבי זה שהוא קונה עצמו, נראה שאין העבד קונה עצמו בחליפין, וראה להלן. ומה שאמרו בגיטין לט: במעשה של שפחה כנענית שאדונה נתן לה כובע, ואמר לה: קני הכובע וקני נפשך, ואמרו שם שלא יצאה לחירות מפני שהאדון נתן לה, ולא היא נתנה לו - הרי שהיא קונה עצמה בקנין חליפין אילו היתה היא הנותנת - סובר רבינו שהמדובר בקנין כסף (ראה למעלה הערה טו) ולא בקנין חליפין, והראב"ד חולק על רבינו, וכתב "שהקנין הוא ככסף מההוא מעשה דכומתא". (35) שנוכרו במשנה, שם כב: (36) שנוכרו בבריייתא, שם כד. ואילו קנין סודר לא נזכר בדין קונה עצמו. (37) גיטין פה: וקידושין ו: (38) שזהו לשון גט אישות, ולא לשון גט שחרור.

- ד. מִיֵּצֵד בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים? הַמֶּכָּה אֶת עַבְדּוֹ בְּכֹנֶה³⁹, וְחִסְרוֹ⁴⁰ אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים רָאשֵׁי אֵיבָרִים⁴¹ שְאֵינָן חוֹזְרִין - יֵצֵא לַחֲרוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שְחָרוּר⁴². אִם כֵּן⁴³, לָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה⁴⁴ שֵׁן וְעֵין? לְדוֹן מֶהֶן: מֶה שֵׁן וְעֵין - מוֹמִין שְבִגְלוֹי וְאֵינָן חוֹזְרִין⁴⁵, אָף כָּל מוֹמִין שְבִגְלוֹי וְאֵינָן חוֹזְרִין - יֵצֵא הָעֶבֶד בּוֹ לַחֲרוּת. אָבֵל הַמִּסְרָס עַבְדּוֹ בְּבִיצִים⁴⁶, אוֹ הַחוֹתֵף לְשׁוֹנוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֲרוּת, שְאֵינָן מוֹמִין שְבִגְלוֹי⁴⁷. וְכֵן⁴⁸ הַמִּפִּיל שֵׁן הַקֶּטֶן - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֲרוּת, שְהָרִי סוּפוֹ לַחֲזוֹר.

(39) כלומר: לנגוע באיברי העבד, אע"פ שלא נתכוין להזיק, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יג. ומקור הדברים בקידושין כד: בבריייתא, כחכמים וכרבי אליעזר ולא כרשב"ג. (40) הזיקו. או כפשוטו, שהוציא את האבר, וראה לקמן. (41) לקמן הלכה ה, נמנו כולם. (42) קידושין כד: ברייתא, וכרבי שמעון ורבי אליעזר ורבי עקיבא (ולא כרבי מאיר ורבי טרפון). ולמדו זאת בגזירה-שוה "שילוח" "שילוח" מאשה - "מה אשה בשטר (=בגט), אף עבד נמי בשטר" (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, שגם היוצא בשן ועין צריך גט שחרור, ושלא כדעת המכריעים בין רבי טרפון ורבי עקיבא, שבשן ועין צריך גט שחרור, ובכ"ד ראשי אברים צריך גט שחרור. וראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו תמוז - ספר קנין - הלכות עבדים קבא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 יוצא לחירות⁷⁷. תלש⁷⁸ בזקנו ודלדל בו עצם מן
20 הלחי - יצא לחירות; שהרי בטל מעשה השנים
21 הקבועות פאותו העצם⁷⁹.

(75) שם בברייתא. (76) נתנפחה, ובגמרא שם "וצמתה", כלומר "יבשה". (77) כמבואר למעלה הלכה ד. ואם אין סופה לחזור - יצא לחירות, שהרי ביטל ראשי איברים (רדב"ז). (78) אף זה בברייתא, שם. (79) כלומר, אף-על-פי שהעצם אינו מום שבגלוי (ראה למעלה הלכה ד) - הרי ביטל מעשה השיניים, שהן מום שבגלוי. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בקידושין שם. ועיין כסף-משנה ותוספות המיוחסות לר"י שם בגליון.

22 יא. הפיל את שנו או סמא את עינו בלא פונה, פגון
23 שזרק אבן לבהמה ונפלה בעבד והפילה את שנו
24 וחתכה אצבעו - לא יצא לחירות⁸⁰; שנאמר: אם שן
25 עבדו או שן אמתו יפיל⁸¹ - עד שיתפון.

(80) בבבא-קמא כו: אמר רבה, שדין זה תלוי בפלוגתא רשב"ג ורבנן בברייתא שם, בענין "היה רבו רופא ואמר לו לכתול עינו וסימאה וכו'", שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא עד שיתכוין לשחתה (הובאה גם בקידושין כד:), והוא-הדין להפיל אבן שלא בכוונה, שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא לחירות. ולפי"ז אין להבין דברי רבינו, שהרי הוא פסק (להלן הלכה יג) כרבנן, בענין היה רבו רופא וכו', ולמה פסק כאן שלא יצא לחירות? צריך לומר, שרבינו סמך על הסוגיא בקידושין שם, שאמרו שמודים רבנן בהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה, שאינו יוצא לחירות, כיון שלא נתכוין כלל לעין, וכן פסק רבינו להלן הלכה יב, והוא-הדין בהפילה, שלא נתכוין לעין כלל (תוספות המיוחסות לר"י הזקן שם, וכסף-משנה ולחם-משנה). וראה ב'תוספות' לבבא-קמא וקידושין שם, שהעירו על הסתירה שבין הסוגיא בבבא-קמא לבין הסוגיא בקידושין. (81) בגמרא שם למדו כן מ"ושחתה", אבל במכילתא דרשב"י שם - כדברי רבינו.

26 יב. הושיט ידו למעי שפחתו וסמא עין העבד
27 שבמעיה - לא יצא לחירות; שהרי לא ידע דבר
28 שיתפון לו⁸³.

(82) קידושין שם, ברייתא של רבי אליעזר. (83) ומודים בזה רבנן דרשב"ג (קידושין שם).

29 יג. הרי"ה שהיה רבו רופא, ואמר לו: כחל לי עיני,
30 וסמא; חתור לי שני, והפילה - שחק באדון, ויצא
31 לחירות. שאף על פי שלא נתפון להזיק, הרי נתפון
32 לנגע באיברי העבד, ונסתפן⁸⁵ בהן. ואין צריך
33 לומר, אם היתה עין העבד פואכת, והיה רבו אמן
34 וצקרה⁸⁶ לו, שהרי יצא⁸⁷ לחירות.

(84) שם בברייתא, וכחכמים ולא כרשב"ג. (85) שהתכוון לטובה, לרפא, ונכנס מתוך כך בסיכון, והפיל את האבר. [ובכ"י תימן: "לסכן", ואולי צ"ל "לתקן"]. (86) שהתכוון

כדעת תנא-קמא בברייתא שם, ולא כרבי יהודה (כן נראה ב"יקר תפארת' להרדב"ז, אבל עיין לחם-משנה). (53) כלומר, ואינם כלולים במנין כ"ד אברים.

1 ו. היתה⁵⁴ לו אצבע יתרה וחתכה, אם⁵⁵ נספרת⁵⁶ על
2 גב היד - עבד יוצא בה לחירות. היתה⁵⁷ עינו סמויה
3 וחסטה⁵⁸ - עבד יוצא בה לחירות, שהרי חסרו
4 אבר⁵⁹. והוא הדין לאחד מראשי איברים⁶⁰ שהוא
5 בטל ואינו עושה בו מלאכה, שאם חתכו - הרי
6 חסרו אבר, ויצא לחירות.

(54) קידושין כד: - כה. מימרא של רבי חייא בר אשי בשם רב. (55) מימרא של רב הונא, שם. (56) מונחת בשורת האצבעות. (57) מימרא של רב ששת, שם כד: (58) כלומר, הוציאה מן הגוף. (59) ההנמקה שם. (60) דוקא אחד מכ"ד ראשי איברים, אבל שן שאינה בכללם (כדלעיל הלכה ו) - אינה בכלל זה, שהרי אינו ככלל איברי האדם, ואינו מחוסר אבר אם הפיל לו שן נודדת שלא היה משתמש בה מקודם, כדלהלן הלכה ט (הרדב"ז).

7 ז. הבהו⁶¹ על עינו וסמא⁶², על אזנו וחרשה⁶³ -
8 עבד יוצא בהן לחירות⁶⁴. הבהו פגגד עינו⁶⁵ ואינו
9 רואה, פגגד אזנו ואינו שומע - אין עבד יוצא בהן
10 לחירות⁶⁶.

(61) קידושין כד: (62) אף שלא חסרה, כיון שהוציאה מהשימוש - הרי זה מום שבגלוי. (63) וחרשות היא מום גלוי, כי התנהגות החרש מעידה על חרשותו. ועוד שהאזן היא בגלוי (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). (64) שהרי הוא עשה מעשה, שטמאו וחרשו. (65) כלומר, הכה בכותל ונבעת מחמת הקול. וכן להלן ב"הכהו כנגד אזנו" (רש"י שם). (66) שהעבד עצמו הביא עליו את העיוורון ואת החרשות על-ידי הזדעזעותו (גמרא שם).

11 ח. הבהו⁶⁷ על עינו וחסרה⁶⁸ מאורה, על שנו
12 ונדדה: אם יכול להשתמש בהם - אינו יוצא
13 לחירות⁶⁹; ואם לאו⁷⁰ - יצא לחירות.

(67) שם בברייתא. (68) בכ"י תימן: "וחסר". (69) שאין זה מום גמור. (70) שאז הוא מום גמור.

14 ט. היתה⁷¹ עינו פה וחסר מאורה או שנו נודדת,
15 והפכה האדון והפיל השן הנודדת או סמא העין
16 הפכה: אם היה משתמש בהן כל שהוא⁷² - יצא
17 לחירות; ואם לאו⁷³ - לא יצא לחירות⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) מקודם, לפני שהפילה או סמאה, שאם כן היה מקודם אבר בעל שימוש. (73) שהיה האבר מבוטל מקודם. (74) ואין כאן משום חיסור אבר, שבעין מדובר שסמאה ולא חטטה (ראה למעלה הלכה ו), ובשן אין חסרון אבר, כמו שכתבנו למעלה שם הערה נט. ויש שכתבו עוד, ששן נודדת כיון שעומדת ליפול הרי היא כאילו כבר נפלה ואין זה חיסור אבר (מהר"י בי רב).

18 י. הבהו⁷⁵ על ידו וצבתה⁷⁶ ידו וסופה לחזר - אינו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להוציא את האבר, ואע"פ שכוונתו היתה לטובת העבד.
(87) כלומר: שיצא.

1 יד. המפיל⁸⁸ שן עבדו וסמא את עינו - הרי יצא
2 לחירות בשנו, ונותן לו דמי עינו⁸⁹. וכן כל פיוצא
3 בזה⁹⁰.

(88) גיטין מב. ברייתא כלשונה. (89) [בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, כתב רבינו: "המפיל שן עבדו ואחר-כך סימא עינו, יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפס אין מוציאין מידו", שספק הוא אם מעוכב גט שחרור (ראה למעלה הלכה ד) קנסו של רבו או קנסו של עצמו (גיטין שם, וכן בדברי רבינו שם). וכאן לא נחית רבינו אלא להשמיענו שלא נטעה ונאמר, שהמפיל שינו ועינו יוצא בשתיקה ואין כאן תשלומין כלל, כקושיית רבי זירא בבבא-קמא עד. עד: ואמנם במפיל שתי שיניו או סימא שתי עינו "הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום", כמפורש במכילתא, ולכן השמיע לנו רבינו שהמפיל שינו וסימא עינו - אינו כמפיל שתי שיניים וסימא שתי עיניים, אלא יוצא לחירות ונותן לו דמי עינו, וכמו שאמר אביי בבבא-קמא שם: "תחת עינו ולא תחת עינו ושינו, תחת שינו ולא תחת שינו ועינו", אבל לא נחית להשמיענו למי שייך הקנס, אם לרב אם לעבד, וסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות חובל ומזיק שם, שספק הוא ואם תפס אין מוציאין מידו, ועיין כסף-משנה ורדב"ז. (90) כגון סימא את עינו והפיל את שינו (ראה בבבא-קמא שם). והוא-הדין לחסרו שנים מראשי איבריו שיוצא בראשון ונותן לו דמי השני.

4 טו. מי⁹¹ שחציו עבד וחציו בן חורין⁹², ועבד של
5 שני שתפין - אינו יוצא בראשי איברים⁹³, לפי
6 שאינו מיוחד לרב⁹⁴ שחבל בו.

(91) בבבא-קמא צ. ברייתא, שזיהו אותה עם שיטת רבי אליעזר. (92) ראה להלן פ"ז הלכה ד. (93) יש להבין בחצי עבד וחצי בן חורין, מה לנו אם יוצא בראשי איברים או לא, הלא כל חצי עבד וחצי בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין (להלן פ"ז הלכה ז) אף זה שאינו יוצא בראשי איברים, ואף אם נפסוק שהוא יוצא בראשי איברים, לא יוציאנו בלי גט שחרור, שהרי כל היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור (למעלה הלכה ד), ואם כן מה לנו אם חצי עבד וחצי בן חורין יוצא בראשי איברים או לא, הלא בין כה וכה צריך הוא גט שחרור? - הבה גדול בדבר, שאם אינו יוצא בראשי איברים, כותב העבד שטר על חצי דמיו ונותן לאדון (להלן פ"ז שם), אבל אם יוצא בראשי איברים אינו צריך לכתוב שטר על חצי דמיו (רדב"ז). (94) שאין לו בו אלא חצי בלבד, והתורה אמרה "עבדו", והיינו עבדו המיוחד לו (בבא-קמא שם).

7 טז. עבדי צאן פרזל⁹⁵ - יוצאין בראשי איברים, אם
8 חסרן הפעל, אבל לא האשה. ועבדי מלוג⁹⁶ - אינן
9 יוצאין בראשי איברים. לא אם הפיל הפעל, שהרי
10 אין לו בהם אלא פרות⁹⁷; ולא אם הפילה אותן
11 האשה⁹⁸, מפני שאינן מיוחדין לה⁹⁹.

(95) שהבעל מקבל אחריות מלאה עליהם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א), והרי זה עבדו המיוחד לו (רדב"ז), כן יוצא מתוך הסוגיא בבבא-קמא פט: שלא דיברו אלא על עבדי נכסי מלוג כדלהלן, משמע שעבדי צאן ברזל הם שלו בלבד. (96) בבבא-קמא שם. וראה הלכה אישות שם הערה ט. (97) וקנין פירות אינו כקנין הגוף (פ"ד מהלכות ביכורים הלכה ו), ואפילו אם הוא קנין הגוף, הרי גם לאשה חלק בהם, שהלא הגוף נשאר בידה, ואם כן אינו עבדו המיוחד לו. וראה בבבא-קמא צ. ב'תוספות' ד"ה רבי מאיר. (98) אע"פ שהגוף שלה. (99) כרבי אליעזר, שם.

12 יז. יציאת העבד בראשי איברים נהגת בכל
13 מקום¹⁰⁰ ובכל זמן¹⁰¹. ואין דנין בו אלא בבית דין
14 סמוכין¹⁰², מפני שהוא קנס¹⁰³. לפיכך, העבד שאמר
15 לרבו: הפלת את שני וסמית את עיני, והאדון אומר
16 לו: עשיתי זה - פטור¹⁰⁵. שאם יודה מעצמו -
17 אינו חייב להוציא לחירות בלא עדים. שהמזדה
18 בקנס - פטור¹⁰⁶. כמו שבארנו בהלכות גנבה¹⁰⁷,
19 שכל מודה בקנס - פטור מלשלמו.

(100) בין בארץ ובין בחוצה לארץ. (101) בניגוד לעבד עברי שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (למעלה פרק א' הלכה י). (102) איש מפי איש עד משה רבינו (פ"ד מהלכות סנהדרין הלכה א). [ואעפ"כ כתב למעלה שיציאת עבד בראשי איברים נהגת בכל זמן, שלפי שיטתו יתכן שבכל זמן יהיו בתי דינים סמוכים, אם יסכימו עליהם כל החכמים שבארץ ישראל, כמו שכתב בהלכות סנהדרין שם הלכה יא]. (103) כן מבואר בבבא-קמא עד: ובשבועות לו: וכל זה לענין הדין, שאינם יכולים לדון אלא אם הם סמוכים, אבל אם העבד תפס ומחזיק בעצמו כבן חורין - יצא לחירות, כמפורש בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז, שתפיסה מועילה בקנס אפילו בזמן שאין סמוכין [וראה להלן פ"ח הלכה ד, והערה כה]. (104) בכ"י תימן: "אומר לא", ובדפוס רומי: "אומר לו לא". והיינו שנשבע שלא הפיל שינו ולא סימא עינו, וכן כתב בכסף-משנה. ומקור הלכה זו במשנה שבועות שם, וראה בפ"ח מהלכות שבועות הלכה ב. (105) מקרבן שבועה. (106) ואם כן, לא הפסידו ממון בשבועתו. (107) פרק א הלכה ה.

פרק נשייו

(1) ביאר בו רבינו דיני שחרור עבד כנעני, ולא נשלמו ההלכות.

א. הכותב² גט שחרור לעבדו, וזכה לו בו על ידי
אחר, ואמר: זכה³ בגט זה לפלוני עבדי - יצא
לחירות, אף על פי שלא הגיע גט לידי; שזכין
לאדם שלא בפניו⁴. אבל אם אמר: תנו גט זה
לעבדי - אינו יכול לחזור בו⁵, ולא יצא העבד לחירות
עד שגיע הגט לידי⁶. לפיכך, האומר: תנו גט זה
לעבדי, ומת - לא יתנו לאחר מיתה⁷.

(2) קידושין כב: וגיטין יא: כחכמים ולא כרבי מאיר.
(3) כיון שהשתמש בביטוי זה: "זכה", כוונתו לזכות לו מיד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו תמוז - ספר קנין - הלכות עבדים קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דורשת זאת מהם. ודעת רש"י שם, שאם לא נתקרה דעתה עד שישחררוה - כופים אותה לשחררה. (19) שמצוה לקיים דברי המת.

ה. פְּשֵׁשָׁה²⁰ דְּכָרִים שְׁוִין שְׁחֹרֵי עֲבָדִים לְגִטִּי נָשִׁים, וּבִשְׂאֵר דְּכָרִים הָרִי הֵן כְּשֹׂאֵר כָּל הַשְּׁטָרוֹת²¹. וְאֵלֹהֵי הֵן הַשְּׁשָׁה²²: פְּסוּלִים בְּעַרְפָּאוֹת²³ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים²⁴. וּכְשֶׁרִין בְּעַד כּוֹתִי²⁵. וְצִרְיִכִין כְּתִיבָה לְשֵׁם הַמְּשַׁחֲרָר²⁶ עֲצָמוֹ. וְאֵין נִכְתָּבִין בְּמַחְבֵּר. וְאֵין חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם אֶלָּא זֶה בְּפָנֵי זֶה²⁷. אֶחָד גִּטִּי נָשִׁים וְאֶחָד שְׁחֹרֵי עֲבָדִים שְׁוִין לְמוֹלִיף וְלִמְבִּיא²⁸. כִּיצַד? כָּל הַשְּׁטָרוֹת²⁹ הַעוֹלָם בְּעַרְפָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - כְּשֵׁרִים, בְּכָל הַתְּנָאִים שֶׁאֵנִי מְבַאֵרִים בְּהַלְכוֹת הַלְּוָאָה³⁰, חוּץ מִגִּטִּי נָשִׁים וּשְׁחֹרֵי עֲבָדִים³¹.

(20) מקור הדברים בגיטין ט. במשנה ובברייתא, ושם ט: וי. בסוגיית הגמרא, וראה להלן הערה כו. (21) היינו, לענין רישום לעדים שאינם יודעים לחתום, שלא התירו אלא בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות, אבל לא בשאר שטרות ולא בשחרורי עבדים (שם י: ברייתא של רשב"ג. וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה כג). (22) כולם מפורשים להלן בדברי רבינו. (23) בבתי משפט. (24) כשחותמיהם עדים גוים. (25) [כן צריך להיות (ראה להלן), וכן בכ"י תימן ובדפוס רומי וויניציאה, ובדפוסים חדשים הדפיסו בטעות: "עכו"ם"]. וכותים הם הגויים שהושיב מלך אשור בשומרון (מלכים-ב יז, כד) והתגירו, ודינם כגרים גמורים (בבא-קמא לח:). אלא שאין בקיאים בדקדוקי מצוות. וראה להלן שאחר-כך גזרו עליהם ועשאו כגויים. (26) בכ"י תימן: "המשוחרר". וכעין זה בשולחן ערוך, יורה-דעה סימן רסז סעיף מה: "המשוחרר". (27) הלכה זו היא טעם להלכה הקודמת, ש"כשרים בעד כותי", ואעפ"כ מנה רבינו ששה דברים ששוים שחרורי עבדים לגטי נשים, שסוף-סוף יש כאן שש הלכות. (28) [כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ולא להלן לפני המלים "כל שטר". וכ"ה בכ"י תימן]. (29) גיטין י: במשנה כדעת תנא-קמא ולא כרבי שמעון, והמדובר בשטרי מכר, שהקנין נגמר ע"י הכסף, והשטר אינו אלא לראיה בלבד (גמרא שם). (30) פרק כז הלכה א. (31) וכיוצא בהם: שטרות שגופם קנין, כגון שטרי מתנה, ראה בהלכות הלוואה שם.

ו. כָּל שֶׁטֶר³² שִׁישׁ עָלָיו אֶפְלוֹ עַד אֶחָד כּוֹתִי - פְּסוּל³³, חוּץ מִגִּטִּי נָשִׁים וּשְׁחֹרֵי עֲבָדִים, שֶׁהֵן כְּשֶׁרִין בְּעַד אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְעַד אֶחָד כּוֹתִי³⁴. וְהוּא שְׁהִיָּה כּוֹתִי חֲבֵר³⁵. וּבִזְמַן הַזֶּה³⁶, שֶׁהַכּוֹתִים פְּעוּבֵי כּוֹכָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם³⁷, אֵנִי לְמַדִּין מִהֵן לְצִדּוּקִים³⁸. שֶׁהַצִּדּוּקִים בִּזְמַן הַזֶּה כְּמוֹ כּוֹתִים בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, קָדָם שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שְׁהִיָּה פְּעוּבֵי כּוֹכָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם. בְּגִט אֲשֶׁה³⁹ הוּא אוֹמֵר: וְכַתֵּב לָהּ - לְשִׁמָּה; וּבְגִט שְׁחֹרֵר הוּא אוֹמֵר: אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נָתַן לָהּ⁴⁰ - עַד

וראה להלן לענין הביטוי "תן". (4) כלל מפורסם בתלמוד, והוא בגיטין שם במשנה ובעוד כמה מקומות. (5) גיטין שם. וכחכמים ולא כרבי מאיר. (6) יוצא מתוך ההלכה המבוארת להלן. (7) שהרי אינו משוחרר עד שיבוא הגט לידו, ומכיון שמת, אין גט שחרור לאחר מיתתו. מקור הלכה זו בגיטין יג. במשנה. ובכדי ליישב את הסתירה בין משנה זו למשנה הקודמת, שם יא: שלדברי חכמים אם אמר תנו גט שחרור זה לעבדי אינו יכול לחזור בו, מפני שזכות הוא לו, כתב הר"ף שאינו יכול לחזור בו - אינו משוחרר עד שיגיע הגט לידו. וכל זה באומר "תנו", שכיון שלא אמר "זכו", בוודאי אינו רוצה לשחררו אלא משעה שיתנו השטר לידו, אבל אם אמר "זכו" - זכו לו מיד. וזוהי דעת רבינו. וראה ברש"י לגיטין ט: . ובמשנה שם יג. חזר בו ופירש אחרת, וראה ב'תוספות' ט: ד"ה לא יתנו.

ב. הַפּוֹתֵב בְּשֶׁטֶר⁸: עֲשִׂיתִי פְּלוֹנִי עֲבָדִי בֶּן חוֹרִין, אוֹ נַעֲשֶׂה פְּלוֹנִי עֲבָדִי בֶּן חוֹרִין, אוֹ הָרִי הוּא בֶּן חוֹרִין - הָרִי זֶה יֵצֵא לַחֲרוּת. כְּתֵב בְּשֶׁטֶר: אֶעֱשֶׂנוּ בֶּן חוֹרִין - לֹא יֵצֵא לַחֲרוּת⁹.

(8) גיטין מ: בברייתא. כפירושו של רבי יוחנן שם. (9) שזהו לשון עתיד, שהוא מבטיח לעשותו בן חורין, ולא שעושה אותו מיד. וכדעת חכמים בברייתא שם ולא כרבי.

ג. הָאוֹמֵר¹⁰: עֲשִׂיתִי פְּלוֹנִי עֲבָדִי בֶּן חוֹרִין, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא עֲשֵׂאֲנִי - חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא זָקָה לוֹ עַל יָדִי אַחֲרָי¹¹. אָמַר¹²: כְּתֵבִי גִט שְׁחֹרֵר וְנָתַתִּי לוֹ, וְהוּא אָמַר: לֹא כְּתֵב וְלֹא נָתַן - הוֹדָאת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה עֲדִים¹³, וְהָרִי זֶה עֲבָד עַד שִׁישְׁחַרְרֵנוּ בְּפָנֵינוּ.

(10) ברייתא שם. (11) ואין כאן הודעת בעל-דין מצד העבד, כדלהלן, כי הרי העבד לא ידע כלל משחרור זה. ויש אומרים כי הוא משוחרר בוודאות, ומצאנו לשון "חוששין" שהיא בתורת ודאי ('תוספות' שם ד"ה חיישינן). ויש שכתבו כי כן דעת רבינו ("יקר תפארת", ועיין שם בהערות). (12) ברייתא שם. (13) שכיון שאומר שכתב ונתן לו, והוא אומר שלא קיבל - הודאת העבד כמאה עדים. והודאת הנותן אינה חשובה כי סבור לפעמים שקיבל והוא לא קיבל ('תוספות' שם ד"ה הודאת).

ד. מִי¹⁴ שֶׁצָּוָה בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי אֶל יִשְׁתַּעַבְדוּ בִּיה יוֹרְשֵׁי - הָרִי זֶה שִׁפְחָה כְּשִׁהֲתָה¹⁵, וְאִסּוּר לַיּוֹרְשִׁים לְהַשְׁתַּעַבְדָּ בִּיה¹⁶, מִפְּנֵי שִׁמְצוּהָ לְקָנִים דְּבָרֵי הַמֵּת. וְכֵן¹⁷ אִם אָמַר: עֲשׂוּ לָהּ קֶרֶת רוּחַ - כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין וְאֵין מַשְׁתַּעַבְדִּין בִּיה אֶלָּא בְּמִלְאָכָה שֶׁהִיא רוּצָה בִּיה¹⁸. צָוָה וְאָמַר: שְׁחֹרְרוּהָ - כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְשַׁחֲרָהּ אוֹתָהּ¹⁹.

(14) שם מ. וכרבי אמי ורבי אסי בתשובתם למימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, ושרבי יוחנן הסכים להם מתוך שתיקה. (15) שאין זה לשון שחרור. (16) אבל בניה - עבדים. (17) שם, מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (18) אבל אין כופין את היורשים לשחררה, אף-על-פי שהיא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 שִׁכְתָּב לְשִׁמָּה. בָּגַט אֲשֶׁה הוּא אוֹמֵר: וְכָתַב וְנָתַן -
2 מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַסֵּר אֶלָּא נְתִינָה, יֵצֵא הַכּוֹתֵב בְּמַחְבֵּר
3 וְאַחֵר כִּף קֶצֶץ, שֶׁהָרִי מְחַסֵּר קִצְצָה וְנְתִינָה⁴¹; וּבָגַט
4 שֶׁחָרִיר הוּא אוֹמֵר: נָתַן לָהּ⁴² - לֹא יִהְיֶה מְחַסֵּר אֶלָּא
5 נְתִינָה. אֲחֵד⁴³ גִּטִּי נָשִׁים וְשֶׁחָרִירִי עֲבָדִים אֵינֶן
6 חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם אֶלָּא זֶה בְּפָנֶי זֶה. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ טַעַם
7 הַדִּבָּר בְּהִלְכּוֹת גִּירוּשִׁין⁴⁴.

45 שם ט. במשנה. (46 שם ב. במשנה. וראה בפ"ו מהלכות גירושין הלכה א והלכה ה. (47 ששיירות מצויות שם, וימצאו עדים לקיימו. (48 ראה בהלכות גירושין שם הלכה ח. (49 בגט אשה האמינו לעד אחד, כדי שלא תשאר עגונה (גיטין ג.). ובעבד כדי להתירו בבית חורין ולהכניסו בעול כל המצוות ('תוספות' שם ט. ד"ה שו). (50 הלכות גירושין, שם הלכה ז. (51 גיטין כג: המשנה, וכן הוא בפ"ו מהלכות גירושין הלכה כד. (52 כלומר, לומר בפני נכתב ובפני נחתם. (53 אין זה מפורש בגמרא, ולמדה רבינו מן הסברא, שאף דין זה בכלל מה שאמרו (שם ט. במשנה) "אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים - שוו למוליד ולמביא" (כסף-משנה). (54 שלא תתגרש אלא עם הבאת הגט לבית-דין פלוני, שאז דינה ככל השלוחים (גיטין כד.). (55 פ"ו מהלכות גירושין, הלכה כג.

21 ח. כָּל הַפֶּשֶׁר לְהִבְיֵא גִט הָאִשָּׁה⁵⁶ - פֶּשֶׁר לְהִבְיֵא גִט
22 הָעֶבֶד⁵⁷. וְהָעֶבֶד⁵⁸ מְקַבֵּל גִּט לְחִבְרוֹ⁵⁹ מִיָּד רֵבּוֹ שֶׁל
23 חִבְרוֹ, אֲכָל לֹא מִיָּד רֵבּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל⁶⁰. הַכּוֹתֵב⁶¹ שֹׁטֵר
24 אֲרוּסִין לְשִׁפְחָתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵמֵר לָהּ: צֵאי בו
25 לַחֲרוֹת וְהִתְקַדְּשִׁי בוֹ - אֵין פִּלְשׁוֹן הִזָּה לְשׁוֹן
26 שֶׁחָרִיר, וְאֵינָה מְקַדְּשֶׁת⁶² וְלֹא מְשַׁחֲרֶת.

56 הכל כשרים לכך חוץ מן הגוי והעבד (וראה להלן לענין גט שחרור) והחרש והשוטה והקטן (גיטין כג. במשנה, ופ"ו מהלכות גירושין הלכה ו.). (57 אף זה נלמד ממה שאמרו (שם ט. במשנה) ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (כסף-משנה). (58 שלענין גט אשה אינו נעשה שליח, כמבואר למעלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין (שם כג:). (59 גט שחרור לעבד-כנעני אחר (גיטין שם), שכשם שיכול לקבל גט שחרור לעצמו, כן יכול לקבל לאחר. (60 היינו, כששניהם עבדים של אותו אדון, ואחד מקבל בשביל השני - אינו יכול לקבל בשבילו, לפי שידו כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצא עוד השטר מרשות האדון. ואין זה דומה לעבד המקבל בעצמו את השחרור, שאז אנו אומרים: "גיטו וידו באים כאחד" (למעלה פ"ה הלכה ג.). (61 גיטין מ. ברייתא וכחכמים, ולא כרבי מאיר. (62 כיון שאינה משוחררת אינה מקודשת, שאין קידושין תופסין בשפחה (קידושין סו: - "יקר תפארת").

יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1 ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.
א. גִּט² שֶׁחָרִיר צָרִיף שִׁיחָה עֲנִינוֹ דָּבָר הַפּוֹרֵת³ בִּינוֹ
לְבֵין אֲדוֹנָיו⁴, וְלֹא יִשְׁאַר לְאֲדוֹן בוֹ זְכוּת. לְפִיכָּה,

8 ז. וְכִיצַד שׁוֹיִן בְּמוֹלִיד וּמִבִּיא⁴⁵? שֶׁהַמִּבְיֵא⁴⁶ גִּט
9 שֶׁחָרִיר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֵין צָרִיף לוֹמֵר: בְּפָנֶי נִכְתָּב
10 וּבְפָנֶי נִחְתָּם⁴⁷. וּבַחוּצָה לְאַרְץ, אִם אֵין עֲדִים מְצוּיִין
11 לְקַיְמוֹ⁴⁸, וְאָמֵר הַשְּׁלִיחַ: בְּפָנֶי נִכְתָּב וּבְפָנֶי נִחְתָּם -
12 זֶהוּ קִיּוּמוֹ⁴⁹; וְאִם בָּא הָאֲדוֹן וְעָרַעַר אַחֵר כִּף - אֵין
13 מְשַׁגְּיחִין בוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בָּגִטִּי נָשִׁים⁵⁰. כִּשְׁם⁵¹
14 שֶׁהָאִשָּׁה עֲצָמָה מִבִּיאָה גִּטָּה וְאֵינָה צָרִיכָה לְקַיְמוֹ⁵²,
15 הוֹאִיל וְהָגַט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; כִּף הָעֶבֶד⁵³ שֶׁשֹּׁטֵר

כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). (16) ברייתא שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שיור בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. המשחרר²⁰ חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו, והרי הוא עבד כשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר חציו - קנה, ונמצא חציו עבד וחציו בן חורין. במה דברים אמורים? בששחרר חציו בשטר והנתיח חציו; אבל²¹ אם שחרר חציו ומכר חציו, או ששחרר חציו ונתן חציו במתנה, הואיל ויצא העבד פלו מרשותו²² - קנה העבד חציו, והרי זה חציו עבד וחציו בן חורין. וכן²³ עבד של שני שתפין, ושחרר אחד מהן חלקו, בין בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו²⁴, והרי הוא חציו עבד וחציו בן חורין.

שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירושו של רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה מתגרשת לחצאין. (21) שם מה. מימרא של רבה. (22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיור לעצמו, או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן). (23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שייר בחלקו כלום.

ה. הפותב²⁵ לשפחתו מעבדת: הרי את בן חורין וילדה עבד - דבריו קיימים²⁶. הרי את שפחה וילדה בן חורין - לא אמר כלום, שזה קמי שמשחרר חצייה.

(25) קידושין סט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חצי עבד שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה "משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך אמר", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם ירך עובריה", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ולחם משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר שאפשר לשחרר חצי עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

ו. שפחה²⁸ חרופה²⁹, אם רצה לשחרר חצייה הנשארא ותעשה אשת איש גמורה³⁰ - הרי זה משחרר³¹ בין בכסף בין בשטר, שאף³² הפסך גומר שחרורה³³.

(28) גיטין מג: (29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן כתב הראב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי, וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו (גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין כאן שום שיור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה.

הפותב⁵ לעבדו: עצמו⁶ וכל נכסי קנויין לך, חוץ ממקום פלוני, או חוץ מטלית פלונית⁷ - אין זה פותב⁸, והגט בטל; ומתוך שאינו גט - אין העבד משחרר, ולא קנה מן הנכסים כלום. וכן כל פיוצא בזה.

(2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. (3) חותך באופן סופי ומוחלט. (4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). (5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. (6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם להלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמו וכל נכסיו", וראה להלן בדעת רש"י. (7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. (8) אף על פי שאין ספק בשיור זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איה שיור שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשיור הוא שמא נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמי ונכסי" אין השיור מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד.

ב. עבד⁹ שהביא גט, וכתוב בו: עצמו ונכסי קנויין לך - עצמו קנה¹⁰, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו, בשאר השטרות. וכן¹¹ אם היה פותב בו: כל נכסי קנויין לך - קנה עצמו, ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמיו. שחולקים הדבור¹³ ואמורים: עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו ואינו צריך לקיימו; אבל הנכסים, שאין אדם קונה אותם אלא בראיה בורה, לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר.

(9) שם ח: בברייתא. (10) שהרי עבד המביא גיטו, נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). (11) שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. (12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל, קניין העבד והנכסים, כלול בדיבור אחד. (13) תרגום עברי למונח התלמודי הידוע: "פלגינן דיבורא" (שם).

ג. המשחרר¹⁴ שני עבדים בשטר אחד - לא קנו עצמן, אלא פותבין שטר לכל אחד ואחד¹⁵. לפיכך¹⁶, הפותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד - אף עצמן לא קנו. ואם¹⁷ כתב בשני שטרות - קנו, ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים? בשפכת בכל שטר משניהם: כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי; אבל¹⁸ אם כתב: חצי נכסי לפלוני עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי - אף בשני שטרות לא קנו כלום. שהעבד מפלל נכסים, והרי שיר בו¹⁹ חציו, ואין זה שחרור; וכיון שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים כלום.

(14) גיטין מב. (15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת האדון, כדעת חכמים, שישוחרר מעבדיו.

פרק שמיני

(1) נתבאר בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

- 20 א. המוכר² את עבדו לעובד פוכבים - יצא בן חורין³; וכופין⁴ את רבו לחזר ולקנותו מן העובד פוכבים עד עשרה בדימיו, וכותב⁵ לו גט שחרור ויוצא. ואם לא רצה העובד פוכבים למכרו אפלו בעשרה בדימיו - אין מחיבין אותו יתר⁶. וקנס זה⁷ אין גובין אותו ודנין אותו אלא בבית דין ממחין⁸.
- 25 ואם⁹ מת המוכר - אין קונסין את היורש להחזיר את העבד לשחרור¹⁰.
- 27

(2) גיטין מג: משנה וברייתא. (3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבודו של האדון היהודי, אבל לא משעבודו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. (4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. (5) שם מג: בברייתא. (6) שם מד. שעשרה דוקא. (7) [לפדותו עד עשרה בדימיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סייג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הרי"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כה]. (8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הרי"ף שם בשם גאון. (9) בעיא שנפטרה שם מד: (10) [כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו התוספות בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

- 28 ב. לזה¹¹ על עבדו מן העובד פוכבים: אם קבע לו זמן ואמר לו: אם הגיע זמן פלוני ולא אשלם לך, תקנה גוף עבד זה - הרי זה יצא לחירות מיד¹²; ואם אמר לו: תקנה מעשה ידי - לא יצא לחירות¹³.
- 31 גבאי¹⁴ עובד פוכבים בחובו¹⁵, או שפאו על האדון מצרים ובקשו להרגו, ופדה עצמו מידן בעבדו - לא יצא לחירות, מפני שנלקח ממנו שלא ברצונו¹⁶.
- 34

(11) שם מג: בברייתא. (12) כן יוצא מתוך השקלא-טריא שם. (13) כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה

(32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט:). וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

- ז. מ³⁴ שחציו עבד וחציו בן חורין, הואיל ואינו מתר לא בשפחה³⁵ ולא בבת חורין³⁶ - כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר עליו בחצי דימיו. במה דברים אמורים? בעבד, מפני שהאיש מצוה על פריה ורבייה³⁷; אבל השפחה³⁸ - תשארו כמות שהיא³⁹, ועובדת את רבה יום אחד ואת עצמה יום אחד⁴⁰. ואם נהגו בה⁴¹ החוטאים מנהג הפקר - כופין את רבה לשחרר, וכותב עליה שטר בחצי דימיה.
- 9

(34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם. (35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו, והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם). (37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד לדברי בית הלל. (41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

- ח. מ⁴² שחציו עבד וחציו בן חורין, שעמד רבו והקנה חציו לבנו הקטן, כדי שלא יכפו אותו בית דין לשחררו - מעמידין בית דין לקטן אפטרופוס, וכותב⁴³ לו האפטרופוס גט שחרור, וכותב לו שטר חוב בחצי דימיו. ואם נצטרף הקטן בעבד, ויש לו געגועין עליו - מפליגין⁴⁴ אותו ממנו במעות, שדעתו של קטן קרוב⁴⁵ אצל מעות.
- 16

(42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסוימת. (43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כותב, ולדעת רבינו והיא דעת הרי"ף ועוד ראשונים, הכוונה לאפטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב. ופרק יא מהלכות נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירוהו בית דין ונתנוהו לאפטרופוס לשחררו (תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין. (45) בכתב יד תימן: "קרובה".

- ט. שכיב מרע⁴⁶ שכתב⁴⁷ כל נכסיו לעבדו, ועמד⁴⁸ - חוזר⁴⁹ בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין⁵⁰.
- 19

(46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן, וראה למעלה פרק ח מהלכות זכיה ומתנה הלכה כב. (47) כדין שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריא. (49) כדין שכיב מרע (הלכות זכיה שם הלכה יד). (50) ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכיה שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר

גופו, אלא: סירותיו (=מעשה ידיו) - לא קנסוהו. (14) שם
מד. בבביתא. (15) חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה
משכן לו את העבד. (16) ואין כאן מקום לקנס.

1 ג. מְכָרָהוּ עֶבְדוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אוּ מִגְדוּלָיו,
2 אֶף עַל פִּי שְׁהוּא מְחִירָא מֵהֶם - יֵצֵא הָעֶבֶד לְחֵירוֹת,
3 מִפְּנֵי שְׁהֵיהּ יָכוֹל לִפְסוֹ בְּמִמּוֹן אַחֵר.¹⁹

(17) מימרא של רב, שם. (18) זהו פירושו של רבינו
למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י ו'תוספות' שם.
(19) שם בגמרא.

4 ד. מְכָרָהוּ עֶבְדוֹ פּוֹכְכִים לְשָׁלְשִׁים יוֹם, מְכָרוּ חוּץ
5 מִמְּלָאכְתּוֹ,²¹ חוּץ מִן הַמְצוֹת,²² חוּץ מִשְׁפָּחוֹת וְיָמִים
6 טוֹבִים.²³ - הָרִי זֶה סִפֵּק אִם נִשְׁתַּחֲרַר אוּ לֹא
7 נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכָּה, אִם תִּפֹּס הָעֶבֶד פְּדִי דְמִיּוֹ²⁴ לְרֵבּוֹ,²⁵
8 פְּדִי שְׂיֵצֵא בְּהֵן לְחֵירוֹת מִיַּד הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - אֵין
9 מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.²⁶

(20) שם מד. בעיות שלא נפתרו. (21) כלומר, שלא
ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו והוליד
וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). (22) כלומר, שלא יתבטל
מן המצוות שחייב בהן העבד. (23) שאינו מופקע משמירת
שבת ויום-טוב. (24) [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד
עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין
מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו
מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום
שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו
מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו ממנו
זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין
כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסז פ].
(25) כלומר: מרבו. (26) ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי,
שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס
בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם
יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה
בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסז ס"ק קנד.
והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה
בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא
למי שחסרו ממון, [ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא
שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם
(בבא-קמא טו: ופד). שיש בהם חסרון כיס אלא שאינם
שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס (ראה
שם פד:) - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה]. וייתכן
כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא
שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרבו ישראל
ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-
משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

10 ה. אֶחָד מוֹכֵר עֶבְדוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים עוֹבֵד עֲבֹדָה
11 זָרָה, אוּ שְׁמָכְרוּ לְגֵר תּוֹשֵׁב,²⁷ אָפְלוּ לְכֹתִי²⁸ - הָרִי
12 זֶה יֵצֵא לְחֵירוֹת. מְכָרוּ לְיִשְׂרָאֵל מוֹמָר²⁹ - הָרִי זֶה
13 סִפֵּק. לְפִיכָּה, אִם תִּפֹּס פְּדִי דְמִיּוֹ מִרְבּוֹ רֵאשׁוֹן, פְּדִי
14 לְצֵאת בְּהֵן מִיַּד הָמוֹכֵר - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.³⁰

ו. הַמוֹכֵר³¹ עֶבְדוֹ לְחוּצָה לְאַרְצָה - יֵצֵא בֶּן חוֹרִין³²; וְכּוֹפִין³³ אֶת רְבּוֹ הַשָּׁנִי לְכַתֵּב לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר, וְאֶבְדוֹ
הַדְּמִים³⁴. וּמִפְּנֵי³⁵ מָה קָנְסוּ פָּאן הַלּוֹקֵחַ לְבִדּוֹ?
שְׁאֵלוֹ לֹא לְקַח זֶה, לֹא יֵצֵא הָעֶבֶד לְחוּצָה לְאַרְצָה.
הַמוֹכֵר עֶבְדוֹ לְסוּרְיָא³⁶, וְאָפְלוּ לְעִבּוֹ³⁷ - בְּמוֹכֵר
לְחוּצָה לְאַרְצָה.³⁸

(31) גיטין מג: במשנה. (32) קנסוהו חכמים על שהוציא
לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה
לארץ, אבל אם יצא והוציא לשם - לא קנסוהו, ראה להלן
הערה מא). (33) שם מד: בבביתא: "וצריך גט שחרור".
[ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין
אותו"]. (34) שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב
יוסף. (35) שם מה. שאלת אביי ותשובת רב יוסף.
(36) שם ח. בעיא שנפתרה. (37) שחציה בתחום ארץ
ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלון). (38) כן מדייק
רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו
כח"ל לענין מכירת עבדים.

ז. בֶּן בְּבִלָּה³⁹ שֶׁנִּשְׂא אִשָּׁה בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל, וְדַעְתָּ
לְחֹזֵר⁴⁰, וְהַכְּנִיסָה לוֹ אִשָּׁתוֹ עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת⁴¹ - הָרִי
אֵלָיו סִפֵּק, אִם הֵם כְּמִי שְׁמָכְרָה אוֹתָם לְחוּצָה לְאַרְצָה,
הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ הַפְּרוֹת, אוּ אֵינָן בְּמִכּוּרֵין לוֹ, שְׁהֵרִי
הַגּוֹף שְׁלָה.⁴²

(39) שם מד: בעיא שנשארה בתיקו. (40) לחוצה לארץ.
(41) של נכסי צאן ברזל שאחירותם עליו (ראה בפט"ז
מהלכות אישות הלכה א). כן פירושו רש"י והמאירי, ועיין
אור-שמה. (42) שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה
(רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא
קנסוהו להוציא לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ
(מאירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין
מוציאין מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש
חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא
מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-
שמה).

ח. עֶבֶד⁴³ שֶׁיֵּצֵא אַחֵר רְבּוֹ לְסוּרְיָא, וּמְכָרוּ שָׁם -
אֶבְדָּהוּ זְכוּתוֹ⁴⁴. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?⁴⁵ כְּשִׁינֵצָא
רְבּוֹ עַל מְנַת שְׁלֹא לְחֹזֵר לְאַרְצָה יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם
דַּעַת רְבּוֹ לְחֹזֵר, וְיֵצֵא אַחֲרָיו, וּמְכָרוּ שָׁם - יֵצֵא
לְחֵירוֹת⁴⁶, וְכּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְשַׁחֲרוֹר.

(43) גיטין שם, בביתא דרבי חייא. (44) לצאת לחירות עם
המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושללא על-מנת לחזור,
ראה להלן. (45) כן בשקלא-וטרביא שם. (46) מימרא של
רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

בכלל "אחיד" (בבא-קמא פח. וראה למעלה פ"ה הלכה ה והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם ה'מנחת חינוך' שכאן מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת ה'מנחת חינוך' שם, אף לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה[. (62) [צריך עיון, שהרי פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה, שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

- יב. הקונה⁶⁴ עבד מן העובד פוכבים סתם⁶⁵, ולא רצה למוט ולקבל מצות העבדים⁶⁶ - מגלגלין עמו כל שנים עשר חדש, ואם לא רצה - חוזר ומוכרו לעובד פוכבים או לחוצה לארץ⁶⁷. ואם התנה⁶⁸ העבד עליו תחלה שלא ימול - הרי זה מתר לקיימו⁶⁹ כל זמן שירצה בגיותו, ומוכרו לעובד פוכבים או לחוצה לארץ. וכן⁷⁰ עבד ששל וטבל לשם עבדות, ואחר כך הפיל עצמו לגיסות⁷¹, ואין רבו יכול להוציאו לא פדיוני ישראל ולא פדיוני אמות העולם - הרי זה מתר לו לטל דמיו מן העובד פוכבים⁷², וכותב ומעלה בערפאות⁷³ של עובדי פוכבים, מפני שהוא כמציל מידם.

(64) יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתנא-קמא בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין בשם רבי אילעאי, שם. (69) "ובלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נוהג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין כסף-משנה). (70) גיטין מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים. (72) אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73) בתי דין. ואע"פ שבוה הוא מחשיבים (רש"י).

- יג. המפקיר⁷⁴ עבדו - יצא לחרות, וצריך גט שחרור⁷⁵. ואם⁷⁶ מת האדון שהפקירו - הירש פותב לו גט שחרור.

(74) שם לח: מימרא של רב חייא בר אבין בשם רב, ושם לט. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75) וכופין את רבו על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163). (76) שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.

- יד. עבד⁷⁷ שפירח מבית האסורין, אם נתיאש ממנו רבו - יצא לחרות; וכופין⁷⁸ את רבו וכותב לו גט שחרור.

(77) שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן, וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-וטריא לפי שיטת אביי. (78) כדי שיוכל לשאת ישראלית.

- ט. עבד⁴⁷ שאמר לעלות לארץ ישראל - פופין את רבו לעלות עמו, או ימכר אותו למי שייעלוהו לשם⁴⁸. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול להוציא את עבדו, עד שירצה⁴⁹. ודין זה - בכל זמן, אפילו בזמן הזה⁵⁰ שהארץ ביד עובדי פוכבים⁵¹.

(47) כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל", ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתווי עבדים". ועיין רש"י שם שפירש באופן אחר. (48) כן פירש רבינו את המילה "מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרהו לאחר ויעלה. (49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו (ראה להלן הלכה י), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה לארץ. (50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות, ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין זה]. (51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל היוצא לחוץ-לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג מהלכות אישות הלכה יט.

- י. עבד⁵² שפירח מחוצה לארץ לארץ - אין מחזירין לו לעבדות. ועליו נאמר⁵³: לא תסגיר עבד אל אדניו. ואומר⁵⁴ לרבו, שיתב לו גט שחרור, ויתב לו שטר חוב בדמיו, עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם⁵⁵ לא רצה האדון לשחררו - מפקיעין בית דין שעבודו מעליו ונלך לו.

(52) גיטין שם. (53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם. (54) כן אמר רבי אמי, שם. (55) כך פסק רבי אמי במעשה שהיה, שם.

- יא. עבד זה⁵⁶ שפירח לארץ - הרי הוא גר צדק⁵⁷. והוסיף לו הפתוב אזהרה אחרת למי שמאנה אותו, מפני⁵⁸ שהוא שפל רוח יותר מן הגר, וצוה עליו הפתוב שנאמר: עמך יושב בקרבך באחד שעריך בטוב לו, לא תוננו - זו אף הונת דברים⁵⁹. נמצאת למד, שהמאנה את הגר הזה - עובר בשלשה לאוין: משום ולא תנונו איש את עמיתו⁶⁰, ומשום וגר לא תונה⁶¹, ומשום לא תוננו. וכן עובר משום ולא תלחצנו⁶², כמו שבארנו בענין הונתו⁶³.

(56) ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני ששחררו אותו, ואז עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו". (57) כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. (58) כן לשון רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. (59) לשון 'ספרי', הביאו רבינו שם. (60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם (ראה למעלה פי"ד מהלכות מכירה מכירה הלכה טו). (61) [בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר גם את הפסוק "אל תנונו איש את אחיו" הנאמר באונאת ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים, שעל-ידי אונאת דברים הוא מוזקו גם ממון (ראה שם בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא

רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא. (90) שאין דרך העבדים להניח תפילין, שהרי מצות-עשה שהזמן גרמא היא (רש"י ו'תוספות' שם). [ולא אמרו כן אלא בתפילין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - אלו תפילין שבראש" (ברכות ו,). אבל תפילין של יד דינם ככל מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על ידן לחירות, כמו שכתבו ה'תוספות' שם]. (91) שם בברייתא נאמר

שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפילין, שכשם שבתפילין חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-משנה). (92) שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות משלשה פסוקים (פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג).

(93) שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט). (94) כלומר, גילה דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן. והרי זה כאילו הפקירו, ועיין אור-שמח. (95) שם מ. בסמיכות למימרת רבי לפי גירסת הרי"ף. (96) כלומר, נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם. (97) פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98) לשון הפרה בעבד אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש בזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו. (99) נזיר סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים נזירותו". ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100) גיטין מ. (101) כיון שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.

29 יח. ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה¹⁰². ואם
30 למדו - לא יצא לחירות¹⁰³.

(102) מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח. (103) נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן אחר - לא. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

31 יט. הלוקח¹⁰⁴ עבד מן העובד פוככים, וקדם
32 העבד¹⁰⁵ וטבל בפני רבו לשם בן חורין - יצא
33 לחרות¹⁰⁶; שלא בפני רבו - צריך לפרש¹⁰⁷.
34 לפיכך¹⁰⁸ צריך רבו לתקפו¹⁰⁹ במים.

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם רב, וברייתא שם בענין בלוריא הגיורת. וראה בסמוך. (105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידי (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה לישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפקיעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפקיע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא לאתויי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד]. (107) מימרא של רבא שם,

1 טו. עבד⁷⁹ שנשפה: אם נתיאש ממנו רבו ראשון -
2 כל הפודה אותו לשם עבד ושתעבד בו, והרי הוא
3 שלו; ואם⁸⁰ פדהו לשם בן חורין - הרי זה בן
4 חורין. ואם לא נתיאש ממנו רבו ראשון - הפודה
5 אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו, וחוזר לרבו;
6 ואם פדהו לשם בן חורין - חוזר לרבו הראשון בלא
7 קלום.

(79) גיטין לו: במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא. וכן כתב הרי"ף שם בשם גאון. (80) תוספתא גיטין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל. ופירושה הראשונים בשלא נתיאש ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.

8 טז. עבד⁸¹ שעשאו רבו אפותיקי⁸² לבעל חובו,
9 ושחררו - הרי זה משחרר⁸³, וכופין⁸⁴ את בעל חובו
10 לשחררו⁸⁵. גם זה מפני תקון העולם, שלא יפגע בו
11 לאחר זמן ויאמר לו: עבדי אתה.

(81) גיטין מ: במשנה. (82) לשון רבינו בפירוש המשניות: "מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה אלא ממנו. (83) מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא מידי שעבוד. (84) משנה, שם. (85) אבל המשחרר חייב לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממונו (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא).

12 יז. עבד⁸⁶ שהשיאו רבו⁸⁷ בת חורין⁸⁸, או שהניח⁸⁹
13 לו רבו תפלין בראשו⁹⁰, או שאמר לו רבו⁹¹ לקרות
14 לשלשה פסוקין⁹² בספר תורה בפני צבור, וכן כל
15 פיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא בן
16 חורין⁹³ - יצא לחרות⁹⁴, וכופין⁹⁵ את רבו לכתב לו
17 גט שחרור. וכן אם נדר נדר שפופין עליו את
18 העבדים⁹⁶, כמו שבארנו בנדרים⁹⁷, ואמר לו רבו:
19 מופר לה⁹⁸ - יצא לחרות⁹⁹; שפין שלא כפה אותו
20 במקום שיש לו לכפותו, גלה דעתו שהפקיע
21 שעבודו. מפאן אני אומר: שהמשחרר עבדו בכל
22 לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו
23 עליו שעבוד כלל, ושגמר בלבו לדבר זה - שאינו
24 יכול לחזר בו, וכופין אותו לכתב לו גט שחרור,
25 אף על פי שעדיין לא פתב. אכל אם לזה¹⁰⁰ מעבדו,
26 או שעשהו אפטרופוס, או שהניח תפלין בפני רבו
27 או שקרא לשלשה פסוקים בבית הכנסת בפני רבו
28 ולא מחה בו - לא יצא לחרות¹⁰¹.

(86) שם לט: ומ. מימרא של רב אשי בשם רבי. (87) כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88) עבד אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם לא שכוונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט שחרור, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרור - בכל זאת קל יותר האיסור במעוכב גט שחרור מבעבד גמור (אור-שמח, וכן איתא במאירי). (89) שם, מימרא של

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כא. גר¹²⁰ שֶׁקָדְמוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו וְטָבְלוּ לַפְּנִי¹²¹ 5
- קָנוּ עֲצָמָן בְּגֵי חוּרִין. 6

(120) כלומר, גוי שעומד להתגייר. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחם-משנה שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

א. יִשְׂרָאֵל² שָׁבָא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, אָף עַל פִּי 7
שֶׁהִיא שִׁפְחָתוֹ³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ כְּנַעֲנִי לְכָל דִּבְרָה⁵; 8
וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשָׂאָר 9
הָעֲבָדִים⁶. 10

(2) קידושין סו: במשנה, כי ולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוני" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמה שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחיו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

ב. אֶחָד הַקּוֹנֶה עֶבֶד כְּנַעֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, או מִן גֵּר 11
תּוֹשֵׁב, או מִן עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָיו, 12
או מֵאֶחָד מִשָּׂאָר הָאֻמוֹת⁷, יֵשׁ לוֹ לִמְכּוֹר אֶת עֲצָמוֹ 13
לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דִּבְרָה. וְכֵן 14
מוֹכֵר בְּנָיו וּבָנוֹתָיו; שְׁנָאֵמַר: מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִשִּׁפְחוֹתֵם 15
אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ פְּאָרְצֶכֶם. וְכָל אֶחָד מֵאֵלֹו 16
הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דִּבְרָה. 17

(7) שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות", ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב אויא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד. וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובלחם-משנה [כאן].

ג. אֶחָד⁸ מִן הָאֻמוֹת שָׁבָא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שְׁלָנוּ⁹ 18
- הָרִי הֵפֵן עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁰; שְׁנָאֵמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ 19
פְּאָרְצֶכֶם¹¹. אֲכַל הָעֶבֶד שְׁלָנוּ שָׁבָא עַל אַחַת מִן 20

וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

כ. יִשְׂרָאֵל¹¹⁰ שֶׁתִּקְנָה¹¹¹ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים קָטָן¹¹², או 1
מִצָּא תִינוֹק עוֹבֵד כּוֹכְבִּים¹¹³, וְהִטְבִּילוּ¹¹⁴ לָשֵׁם גֵּר¹¹⁵ 2
- הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לָשֵׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לָשֵׁם 3
בֶּן חוּרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוּרִין¹¹⁹. 4

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אור-שמח). [וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מה, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' רי"נ אפשטיין]. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [זוכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפיסקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין ישאר בעבודתו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן, שזכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבממונו, ואפילו יהא זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחם-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד בו כפועל שכיר]. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) [היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קנוי לו אלא למעשה ידיו, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם]. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ז תמוז - ספר קנין - הלכות עבדים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 פגון שלא היו עשרה פכית הפנסת²⁷ - הרי זה
23 משחרר עבדו ומשלים בו המנן. וכן כל פיוצא
24 בזה²⁸. וכן שפחה²⁹ שנוהגין בה העם מנהג הפקר,
25 והרי היא מכשול לחוטאים - כופין את רבה
26 ומשחררה, כדי שתנשא ויסור המכשול. וכן כל
27 פיוצא בזה.

(16) בבא-מציעא עא. בברייתא, וכתנא-קמא, שאינה יכולה לקנות לא עבריים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג, שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה ב. (17) כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא הנ"ל בעבדים עבריים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע, אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה פ"ד הלכה א), ואם כן הוא-הדין שעבדים הנזכרים שם הם קטנים (הגר"א ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא-מציעא שם), ועבד קטן אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגר"א באה"ע סימן כב ס"ק כה). (18) כן בגמרא שם: "אשה לא אורח ארעא". (19) שבפחות מבין תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות אישות הלכה ג). ומכיון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא התמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-משנה), ויש מחמירים בזה (טור). (20) תיבת "וכן" אינה נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה). וראה להלן הערה כב). (21) גיטין לח. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (22) למעלה פרק ה הלכות א-ג. (23) כל הפיסקא הזאת תמוהה: הרי שחררו, ולמה צריך לכופו? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עז) - מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם בכ"י בריטיש מוזיאום, חסרה כל הפיסקא הזו, ובכ"י אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרורו". ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה"). שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת ה"חינוך" (סוף מצוה שמז) שאסור לה לשחרר עיי"ש). ולפי זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן. (24) "צ"ל כבכל הדרכים". (25) למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בין המוכר עבדו לגוי או לחוזה-לארץ שכופין לשחררו. (26) ברכות מז: וגיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ו סימן כ. (27) ציין רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום מצוה דרבים. ראה לחם-משנה. (28) תמהו בזה כמה ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצות-עשה מן התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא

1 האמות - אין הבן עבד; שנאמר: אשר הולידו
2 בארצכם, ועבד אין לו יחס¹².

(8) יבמות עז: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי יוחנן. (9) שטבלה לשם שפחות (פט"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ו). (10) שיין לאדון השפחה. וראה במכילתא דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה וילדיה: "כל בנים שיוולדת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה ב"תורה שלמה" שם לסימן צג. (11) וגומר "והיו לכם לאחווה", כלומר לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו משפחה שלכם, הרי הוולד עבד כנעני שלכם. (12) ואין זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם). וכן פסק רבינו בפט"ו מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות אסורי ביאה שם, שהבא מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד. ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות אסורי ביאה פרק יב הלכה כא: ש"גר עמוני שנשא מצרית - הוולד עמוני. וגר מצרי שנשא עמונית - הוולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס, אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין לחם-משנה.

3 ד. מלך עובד פוכבים¹³ שעשה מלחמה, והביא
4 שביה ומכרה; וכן אם הרשה לכל מי שירצה, שילף
5 ויגנב מאמה שהיא עושה עמו מלחמה, שביא
6 וימכר לעצמו; וכן אם היו דיניו, שכל מי שלא יתן
7 המס - ימכר, או מי שעשה כן וכן או לא יעשה
8 - ימכר; הרי דיניו דין, ועבד הנלקח בדינין אלו -
9 הרי הוא עבד כנעני לכל דבר.

(13) יבמות מה: ומו.

10 ה. עובד פוכבים שקנה עובד פוכבים לעבדות - לא
11 קנה גופו, ואין לו בו אלא מעשה ידי¹⁴. אף על פי
12 כן, אם מכרו לישראל - הרי גופו קנוי לישראל¹⁵.

(14) ואם מכרו לישראל וקדם וטבל לשם בן חורין, יצא לחירות (למעלה פ"ח הלכה יט). (15) אם הטבילו לשם עבדות (כסף-משנה בפירוש השני), מה-שאינ-כן בגוי עצמו, שאף אם הטבילו לשם עבדות לא קנהו לגופו.

13 ו. האשה¹⁶ קונה שפחות, ואינה קונה עבדים, אפלו
14 קטנים¹⁷, מפני החשד¹⁸. ואם קנתה אותם - הרי זו
15 קנתה גופם כאיש. ויראה לי, שאינה אסורה לקנות
16 אלא עבד בן תשע שנים ומתשע ולמעלה¹⁹. וכן²⁰
17 אסור²¹ לאדם לשחרר עבד כנעני, וכל המשחררו -
18 עובר בעשה, שנאמר: לעלם בהם תעבדו; ואם
19 שחררו - משחרר, כמו שבארנו²², וכופין²³ אותו
20 לכתב גט שחרורו בכל הדרכים²⁴ שבארנו²⁵. ומתן
21 לשחררו לדבר מצוה, אפלו למצוה של דבריהם²⁶.

המרחם⁴¹ - מרחמין עליו; שנאמר: ונתן לך רחמים³²
ורחמך והרחם⁴².

~ נקודות משיחות קודש ~

ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה

ומשמע מדבריו שאף שינהג בדרכי החכמה אין זה מספיק ובכדי לנהוג בעבד ברחמנות צריך גם לדרכי החסידות. ויובן זה על פי מה שהוסיף הרמב"ם שהחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, ולכאורה מדוע הוסיף כאן בהמות לעבדים, ובפרט שהקדמת המזון לבהמות הוא דין ולא מדת חסידות ואותו לומדת הגמרא מהפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" שהקדים הכתוב מאכל הבהמה.

ויש לומר שבזה שצירף הרמב"ם בהמות עם עבדים בא ללמד שהנהגתו בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא בגדר מדת חסידות ולא רק מדרכי החכמה. כי הנה מצד השכל יכול האדון לחשוב שמכיון שתפקיד העבד לעשות כל העבודות גם הבזויות ביותר, הרי שאין להטות לו חסד כי בכך עלול לשכוח את מקומו ותפקידו, ולעניין זה לא תועיל גם מדת חסידות ורחמים כי הם רחמים מוגבלים מצד הנברא ואינם חלים על עבד כנעני בעניינים שיגרמו לו שלא לעבוד עבודתו.

לכך הוסיף הרמב"ם שחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות לסעודת עצמן, כי מובן ופשוט שאף מי שהוא רחום וחסדן ויתעורר לרחם על בעלי חיים אין רחמיו עליו יותר מרחמיו על בני ביתו, וזה שהיו מרחמים על בהמותיהם אין זה מצד הרחמים הטבעיים אלא שזהו סוג אחר של רחמים.

וזהו מה שהוסיף כאן הרמב"ם "שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל" שרחמים אלה אינם טבעיים אלא שהושפעו לישראל על ידי הקב"ה דרך התורה.

(על פי לקו"ש חז"ל ע' 72)

~ נקודות משיחות קודש ~

ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה ... ולא יכביר עולו על עבדו..

ולכאורה צריך להבין, אם הנהגה זו שלא להצר לעבדו היא מדרכי החכמה כמו שכתב בהלכה קודמת ש"א לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי יברחו או ימותו ואדם חס על ממונו עצמו" מדוע צריך גם הטעם של מדת החסידות הרי החכמה לבד מחייבת הנהגה זו ובפרט שהקדים מדת החסידות לדרכי החכמה.

והביאור הוא: כדי להעלות על דעתו שגורם סבל מיותר לעבד ולא לחשוב שמצד טבעו הוא עבד ורגיל בכך, צריך למדת החסידות.

תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנם, אבל אם עושה כן לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום איסור (הר"ן בגיטין שם). (29) גיטין לת. כרבינא ולא כאביו. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

ז. וכול³⁰ הרב לומר לעבדו כנעני: עשה עמי ואני ונתן, אלא ילך וישאל על הפתחים ויתפרנס מן הצדקה; וישאל מציורין להחיות העבדים שביניהם³¹. במה דברים אמורים? בעבדיו; שאין בית דין נזקקין לגדולים לשמר ממונם, ואם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי - הם יברחו או ימותו, ואדם חס על ממונו עצמו יתר מכל אדם. אבל עבדים שהכניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג - חייב במזונותיה³², שעל מנת כן הכניס אותם; שאם לא יזון אותם - ימותו ויברחו, והרי אינו חייב באחריות³³.

(30) שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. (31) שם יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה ברש"י שם. (32) כן מפורש בבראשית רבה פרשה מה: "ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חייב במזונותיה" (אור-שמח). ויתכן כי דין עבד מלוג, שהכניסה לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פי"ב מהלכות אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבד מלוג, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (33) אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל שחייב באחריותם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א) - אין הדין כן.

ח. מתר לעבד בעבד כנעני בפרך³⁴. ואף על פי שהדין כך, מדת חסידות ודרכי חכמה, שיהיה אדם רחמן ורודף צדק, ולא יכביר עליו על עבדו, ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משקה. חכמים הראשונים היו נוהגין לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין³⁵, ומקדימין מזון הפהמות והעבדים³⁶ לסעודת עצמן. הרי הוא אומר: פנינו עבדים אל יד אדונינו, פנינו שפחה אל יד גבירתה. וכן³⁷ לא יבזהו פיד, ולא בדברים; לעבדות מטרן הפתוב, לא לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס, אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו. וכן מפרש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהן: אם אִמָּאס מִשְׁפָּט עֲבָדֵי וְאִמָּתִי בִּרְבָם עֲמָדִי. הלא כבטן עשני עשהו, ויכוננו ברחם אחד. ואין³⁸ האכזריות והעזות מצויה אלא בעובדי כוכבים עובדי עבודה זרה; אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל, שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה, וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל. וכן פמדותיו של הקדוש ברוך הוא, שצונו להדמות בהם³⁹, הוא אומר: ורחמיו על כל מעשיו⁴⁰. וכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח תמוז - ספר משפטים - הלכות שכירות קלג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פה. שפסוק זה מדבר גם בבבלי-חיים]. (41) שבת קנא: ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. (42) ולא הביא רבינו את הצד השלישי של הברייתא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי לסיים בדבר טוב.

סליקו להו הלכות עבדים

נגמר ספר שנים עשר, והוא ספר קנן.

ומנן פרקים של ספר זה שבעים וחמשה: הלכות מכירה - שלשים פרקים. הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר פרקים. הלכות שלוהין ושתפין - עשרה פרקים. הלכות עבדים - תשעה פרקים.

יום רביעי כ"ח תמוז ה'תשע"ח

אודף בישר לבב, בלמדי משפטי צדק

ספר שלשה עשר

והוא ספר משפטים

הלכותיו חמש. וזהו סדרן:

א. הלכות שכירות. ב. הלכות שאלה ופקדון. ג. הלכות מלוה ולוה. ד. הלכות טוען ונטען. ה. הלכות נחלות.

הלכות שכירות

יש בכללן שבע מצות. שלש מצות עשה, וארבע מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) דין שכיר ושומר שכר. (ב) לתן שכר שכיר ביומו.² (ג) שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו.³ (ד) שלאכל⁴ השכיר מן המחקר שעושה בו.⁵ (ה) שלא יאכל השכיר מן המחקר בשעת מלאכה.⁶ (ו) שלא יוליך השכיר בידו יתר על מה שאכל.⁷ (ז) שלא יחסם שור בדישו. ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

(1) שנצטוונו לדון (שמות כב, ט). (2) דברים כד, טו. (3) שם. (4) שירשה בעל הבית לשכיר לאכול (שם כג, כה-כו). (5) ונגמרה מלאכתו. (6) ולא נגמרה מלאכתו [בכתב יד תימן הנוסחא: "שלא בשעת גמר מלאכה"].

פרק ראשון

(1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם.

א. ארבעה שומרים נאמרו בתורה², ושלושה דינן יש להם. ואלו הן הארבעה שומרים: שומר חנם,³ והשואל,⁴ ונושא שכר,⁵ והשוכר.⁶

(2) שמות כב, ויד. (3) ששנים מהם - נושא שכר והשוכר - דין אחד להם (בבא מציעא צג). כמבואר בסמוך הלכה ב. (4) שקיבל עליו לשמור בחינם (שם כב, ו). בסמוך בהלכה ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חנם נאמרה. (5) שם יג-יד.

וכשיש בו מדת החסידות מתייחס לעבד באופן אחר לגמרי כפי שממשיך הרמב"ם: "וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהם אם אמאס משפט עבדי ואמתי ריבם עמדי הלא בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחד" ומתוך שמרגיש עניין זה, מבין גם מצד דרכי החכמה שאם יצר לו ולא יאכלהו וישקהו ימות או ירח.

וההוראה בעבודת ה' שלומדים מדברי הרמב"ם שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב של עבד כנעני ו"עבדא בהפקירא ניהא לי" הרי שמצד מדת החסידות ודרכי החכמה צריך הקב"ה להתנהג עמו מתוך רחמים וצדק להאכילו ולהשקותו מכל מאכל כו'.

ולא עוד אלא שצריך להקדים את מזונו של העבד, ועוד לפני שמתענג על עבודתם של ישראל - "קרבני לחמי לאשי ריח נחוחי" נותן ליהודי כל ענייני התענוג שלו ופשיטא שאינו מעבידו בפרך ח'.

(על פי 'יון מלכות' ספר קנין סימן כג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצום בחוקים ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל".

אבל בהלכות איסורי ביאה (פ"ט ה"ז) כתב שרחמנים הם מטבעם ולא הזכיר שזה שייך לציווי התורה כי כאן הכוונה על הציווי להנהיגה של רחמים עם עבדו, אבל בהל' איסורי ביאה הכוונה היא לרגש המצוי בלב איש הישראלי, ולכן לא הזכיר ציווי התורה.

(על פי 'לקו"ש ח"ל ע' 64 הע' 40)

(34) ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פרך. וכתב בכסף-משנה שכן משמע, שמותר לעבוד בפרך בעבד כנעני, מזה שלא זוהירה התורה על עבודת פרך אלא בעבד עברי. [וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב"ג): "לא תרדה בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך, הציץ לי את הכוס וכו' עזר תחת הגפן וכו'". שמה תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים".] (35) בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו), שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו - הבא במידת רחמים". (36) בברכות מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת". ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם - למד כן רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא. (37) נדה מז. מימרא של שמואל. (38) ביצה לב: מימרא של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו' בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". (39) לפי הכלל הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו' (שבת קלג: ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו). (40) [ראה בבבא-מציעא

(6) שומר שקיבל עליו לשמור בשכר (שם ט"ב. בהלכה ב יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה). (7) שם יד.

1 ב. ואלו הן שלשה דינין שלהן: שומר חנם, שנגנב
2 הפקדון ממנו או אבד, ואין צריך לומר אם נאנס
3 הפקדון אנס גדול⁸, כגון שהיתה בהמה ומתה או
4 נשפית - הרי זה נשבע ששומר פקדון השומרין⁹,
5 ופטור¹⁰; שנאמר: ונגב מבית האיש וגו', ונקרב
6 בעל הבית אל האלהים¹¹. השואל - משלם הכל,
7 בין שאבד הדבר השואל או נגנב בין שארעו אנס
8 גדול מזה¹², כגון שמתה הבהמה השואלה או
9 נשפרה או נשפית; שקף פתוב בשואל: ונשפר או
10 מת, בעליו אין עמו שלם ישלם¹³. נושא שכר או
11 השוכר - שניהם דין אחד יש להן¹⁴: אם נגנב או
12 אבד הדבר השכור או שננטל שכר על שמירתו - הרי
13 אלו משלמים¹⁵; ואם ארעו אנס גדול מזה, כגון
14 שהיתה בהמה ומתה או נשפרה או נשפית או
15 נטרפה - הרי אלו נשבעין שנאנסה, ופטורין¹⁶.
16 שנאמר: ומת או נשפר או נשפה אין ראיה, שבועת
17 יי וגו'; וכתוב: אם גנב וגנב מעמו, ישלם לבעליו
18 וגו'¹⁷. נמצאת אומר¹⁸: שומר חנם - נשבע על הכל.
19 והשואל - משלם את הכל, חוץ מן המתה בשעת
20 מלאכה, כמו שיתבאר¹⁹. נושא שכר והשוכר -
21 משלמין את האבדה ואת הגנבה, ונשבעין על
22 האנסין הגדולים, כגון שבורה ושבויה ומתה
23 וטרפה, או שאבד הדבר בספינה שטבעה בים²⁰, או
24 נלקח בלסטים מזין²¹, וכל פיוצא באלו משאך
25 אנסין הגדולים²².

(8) גמור. (9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חנם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפטור אותו (בבא מציעא ו.). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (10) מלשלם (שבועות מד:). (11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:): שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חנם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:)] ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטור מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט"ב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חנם - שאין לו כל הנאה משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכן. (12) מגניבה ואבידה. (13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה:). מקל וחומר משומר שכר - שפטור משבועה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבועה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה

שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה. (14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין שמירתו בתורה - דינו כשומר שכר. מפני ששניהם נהנים במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכר מקבל שכר בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם שווה. (15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמרו כל היום. (16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו ואפילו אונס שבויה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה. (17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה בתורה למדוהו חז"ל (שם צד:): בקל וחומר מגניבה: מה גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר בגניבה ואבידה - בשומר שכר נאמרה]. (18) ממה שאמרנו אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו: ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חנם, שאין תועלת בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא שכר והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם, מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למונעם, והם שבורה ושבויה ומתה, הם מכיס בעל הממון. (19) בפרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (20) בבא מציעא כט: (21) שם, וצג: (22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

ג. המפקיד²³ אצל חברו, בין בחנם בין בשכר, או השאילו או השפירו, אם שאל השומר את הבעלים²⁴ עם הדבר²⁵ שלהן או שכרן - הרי השומר פטור מכלום²⁶. אפילו פשע²⁷ בדרך ששומר ואבד מחמת הפשיעה - הרי זה פטור. שנאמר²⁸: אם בעליו עמו לא ישלם, אם שכיר הוא בא בשכרו. במה דברים אמורים? פששאל הבעלים או שכרן בעת שננטל החפץ, אף על פי שאין הבעלים שם עמו בעת הגנבה והאבדה או בעת שנאנס. אבל נטל החפץ ונעשה עליו שומר תחלה, ואחר כך שכר הבעלים או שאלן, אף על פי שהיו הבעלים עומדין שם בעת שנאנס הדבר השומר - הרי זה משלם; שנאמר: בעליו אין עמו שלם ישלם. מפני השמועה למדו²⁹: הריה עמו בשעת השאלה, אף על פי שאינו

19 אֶצְלֵי לְהַשְׁבֵּעַ, וְזֶה אֵינוֹ נֶאֱמָר⁴³. לְפִיכָּה, אִם הָיָה
20 דֶּרֶךְ הַבְּעָלִים לְהַפְקִיד תְּמִיד⁴⁴ דָּבָר זֶה⁴⁵ אֶצְלֵי הַשּׁוֹמֵר
21 הַשְּׂנִי - הֲרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר הָרָאשׁוֹן פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם;
22 שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לְבַעֲלִים: זֶה הַדָּבָר שֶׁהַפְקִידָתָם
23 אֶצְלֵי אוֹ הַשְּׂאֵלָתָם, אֲמַשׁ⁴⁶ הֵייתָם מִפְּקִידֵינִי אוֹתוֹ
24 אֶצְלֵי זֶה שֶׁהַפְקִידָתִי אֲנִי⁴⁷ אֶצְלוֹ⁴⁸. וְהוּא⁴⁹ שְׁלֹא יִמְעַט
25 שְׂמִירָתוֹ. פִּיצֵד יִמְעַט שְׂמִירָתוֹ?⁵⁰ כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִפְּקִיד
26 אֶצְלוֹ בְּשֹׁכֵר⁵¹, וְהַפְקִידוֹ אֶצְלֵי אוֹתוֹ הַשְּׂנִי בַּחֲנָם; אוֹ
27 שֶׁהָיָה שְׂאוֹל אֶצְלוֹ, וְהַפְקִידוֹ אֶצְלֵי אוֹתוֹ הַשְּׂנִי
28 בְּשֹׁכֵר. הוֹאִיל וּמְעַט שְׂמִירָתוֹ⁵² - פּוֹשֵׁעַ הוּא
29 וּמִשְׁלֵם⁵³. אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׂאֵל אוֹ שֶׁשֹּׁכֵר בְּבָעֲלִים⁵⁴ -
30 הֲרִי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר הַשְּׂמִירָה מִיָּד שּׁוֹמֵר
31 אַחֲרָי⁵⁵.

32 בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג.
33 תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל
רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה
שמפקידים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן
לו בעל הבית רשות". ודין זה נמקם רבינו בסמוך, מפני
שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד
אחר. 34 ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתייעביד
מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה
מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי
אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש
בו (גמרא שם כט:). 35 שם. 36 גיטין כט. 37 על
רצון הבעלים. 38 ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה
שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך)
שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא
מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה
פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר
לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב
לשלם (לחם משנה). 39 ויש כאן חיוב שבועה.
40 השומר הראשון. 41 משביעו שבועת השומרים.
42 והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה
יותר מעולה משמירת שומר חנם. 43 בשבועה. כדברי
רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי
אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם
לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה
נשבע ופטור (מגיד משנה). 44 לעיתים קרובות.
45 כערכו של פיקדון זה. 46 לא דוקא "אמש" והכוונה
- לפני זמן קצר. 47 כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו
ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה
בן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה
חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון
יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד
אצלו (כסף משנה). 48 ויישבע השני ויפטור (רי"ף שם).
49 מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל
השני פטור הראשון. 50 ויהא הראשון חייב, אפילו
שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. 51 בתורת
שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה

1 בַּעַת הַגְּנֵבָה וְהַמִּיתָה - פְּטוּר; לֹא הָיָה עִמּוֹ בְּשַׁעַת
2 הַשְּׂאֵלָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה עִמּוֹ בַּעַת הַמִּיתָה אוֹ
3 הַשְּׂבִיָּה - חֵיב. וְהוּא הָדִין לְשֹׂאֵר הַשּׁוֹמְרִין³⁰, שֶׁכֵּלֵן
4 בְּבָעֲלִים פְּטוּרִין. אֶפְלוּ פְּשִׁיעָה בְּבָעֲלִים - פְּטוּר³¹.

23 דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם
(צה). למדו שהוא הדין בשומרים. 24 בעל החפץ
שהופקד או השואל. 25 לאו דוקא לעשות באותה עבודה
עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם לעשות איוו שהיא מלאכה
אחרת אצל השואל או השוכר (בריתא שם צה.).
26 מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה
למעלה הלכה ב) ואפילו משבועה שאינו ברשותו. ובקצות
החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה
מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב
בשבועה ובירושלמי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר.
אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק
שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו.
27 מחלוקת רב אחא ורבינא שם. ופסק רבינו לקולא
לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות
כאן). 28 בשואל. 29 כלומר, דין זה אינו מפורש
בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך
מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין
עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא
בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד
אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה
עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם
חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת
מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה
תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת
שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס
והטיפול בפרה וזמנותיה. 30 שומר חנם, שומר שכר
והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל"
בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה,
ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר
השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים
בבעלים פטורים. 31 בכל השומרים כמו בשואל.

5 ד. כֹּל שּׁוֹמֵר שֶׁפָּשַׁע בַּתְּחִלָּתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱנַס
6 בְּסוּפוֹ - חֵיב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרָא³². וְאֵין הַשְּׂאֵל רִשְׁאִי
7 לְהַשְׂאִיל³³. אֶפְלוּ שְׂאֵל סִפְר תּוֹרָה, שֶׁכֵּל שְׁקוּרָא בו
8 עוֹשֶׂה מַצָּה - לֹא יִשְׁאִילֵנוּ לְאַחֲרָי³⁴. וְכֵן אֵין הַשּׁוֹכֵר
9 רִשְׁאִי לְהַשְׂכִּיר. אֶפְלוּ הַשְּׂכִירוֹ סִפְר תּוֹרָה - לֹא
10 יִשְׁכְּרֵנוּ לְאַחֲרָי³⁵. שֶׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי
11 שִׁיְהִיָּה פְּקִידוֹנִי בְּיַד אַחֲרָי³⁶. עֶבֶר הַשּׁוֹמֵר³⁷ וּמִסֵּר
12 לְשּׁוֹמֵר שְׂנִי: אִם יֵשׁ עֲדִים שֶׁשְּׂמִירָה הַשּׁוֹמֵר הַשְּׂנִי
13 כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱנַס³⁸ - פְּטוּר הַשּׁוֹמֵר הָרָאשׁוֹן,
14 שֶׁהָרִי יֵשׁ עֲדִים שֶׁנֶּאֱנַס; וְאִם אֵין שָׁם עֲדִים³⁹ - חֵיב
15 הַשּׁוֹמֵר הָרָאשׁוֹן לְשָׁלֵם לְבַעֲלִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּסֵּר
16 לְשּׁוֹמֵר אַחֵר, וַיַּעֲשֶׂה הוּא⁴⁰ דִּין עִם הַשּׁוֹמֵר הַשְּׂנִי⁴¹.
17 אֶפְלוּ הָיָה הָרָאשׁוֹן שּׁוֹמֵר חֲנָם, וּמִסֵּר לְשּׁוֹמֵר שֹׁכֵר⁴²
18 - חֵיב; שֶׁהָרִי יֵשׁ לְבַעַל הַחֲפֵץ לֹאמַר לוֹ: אַתָּה נֶאֱמָר

סעיף קטן מו וראה לחם משנה). (57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

- ו. שומר ששומר לשומר אחר⁵⁸, והוסיף בשמירתו,⁷
- ומתה - ההנאה⁵⁹ לפעלים. פיצד? השוכר פרה⁸
- מחברו והשאלה לאחר, ומתה פדרפה⁶⁰ ביד⁹
- השואל, הואיל והשואל חייב כפל - יחזרו דמי¹⁰
- הפרה לפעלים; שאין זה השוכר עושה סחורה¹¹
- בפרתו של חברו⁶¹. וכן כל פיצא כזה. היה בידו¹²
- פקדון, ושלחו ביד אחר לבעליו, הואיל והשומר¹³
- הראשון חייב באחריותו⁶² עד שיגיע ליד הבעלים,¹⁴
- אם בא לחזר ולהחזיר הפקדון מיד השומר השני -¹⁵
- מחזירו⁶³. ואם החזק השומר הראשון פקדון⁶⁴ - אינו¹⁶
- יכול להחזיר הפקדון מיד השומר השני⁶⁵, אף על¹⁷
- פי שעדין הפקדון באחריותו של ראשון⁶⁶.¹⁸

(58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). (59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. (60) בפני עדים או שביכולת הראשון ליטע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. (61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואיך אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאיל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). (62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). (63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד.). (64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. (65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). (66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

פרק שני

(1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד

ואבדה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט). (52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכן שרצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם מסרו לשואל גילה דעתו שרצה בשמירת שואל שהיא יותר מעולה משמירת שוכר. (53) אפילו אם השני טוען שאירע אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכן שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה, שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו. ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני שומרו של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא נעשה השני כשומרו של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). (54) ואמרנו למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה אותו מכל תשלום שהוא. (55) ופשיעה בבעלים פוטרת רק מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר בשואל שמסר לשומר שכן, מפני ששומר שכן אסור לו להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו (נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום "שומר שכן"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ל).

- ה. ואם הביא השומר השני הראיה שפיטור בה¹
- שומר ראשון פדין שמירתו - הרי זה פטור⁵⁶.²
- פיצד? שומר שכן שנתן הבהמה השמירה אצלו³
- לשומר חנם, אם הביא השומר השני עדים שמתה⁴
- הבהמה פדרפה - הרי השומר הראשון פטור. וכן⁵
- כל פיצא כזה⁵⁷.⁶

(56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איזה שהוא קשר סיבתי בין הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא

(מכילתא משפטים). (9) שם נו. במשנה. (10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חנים ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, הל' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חנים ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו ס' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו' גם דין ההקדש, ובקהדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. (11) ושומר שכר לא הפסיד את שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

ב. ותקנו חכמים¹⁴, ששנבעין על ההקדשות שבועות השומרים כעין של תורה¹⁵, פדי שלא יזלזלו בהקדשות.

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בזרועו. ראה פ"א מהל' שבועות הל' ח.

ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן¹⁶ - חייב לשלם. שאינו פטור¹⁷ בעבדים וקרקעות וקדשות אלא מדין גנבה ואבדה ומתה וכיוצא בהן¹⁸, שאם היה שומר חנם על מטלטלין ונגנבו או אבדו - ישבע, ובעבדים וקרקעות וקדשות - פטור משבועה¹⁹; וכן אם היה שומר שוכר, שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור מלשלם בגאול²⁰; אבל אם פשע בה - חייב לשלם. שכל הפושע - מזיק הוא²¹, ואין הפרש בין דין המזיק בקרקע לדין המזיק במטלטלין. ודין אמת הוא זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורו רבותי²²: שהמזכר פקמו לשומר, בין באריסות²³ בין בשמירות חנם, והתנה עמו שיהפך או יזמור²⁴ או יאבד²⁵ משלו, ופשע ולא עשה - חייב²⁶ כמי שהפסיד בידים²⁷. וכן כל פיוצא בזה שהפסיד בידים - חייב על כל פנים.

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמיעטה תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששמר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממיעוט שמירה, כגון גניבה ואבדה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה

1 ודין שומר שטען החזרתי, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

א. שלשה דינים האמורים בתורה בארבעה השומרים², אינן אלא במטלטלין של ישראל ושל הדיוט. שנאמר: כסף או כלים וכל בהמה - ויצאו קרקעות⁴. ויצאו העבדים, שהקשו לקרקעות⁵. ויצאו השטרות, שאין גופן ממון⁶. ויצאו הקדשות, שנאמר: כי יתן איש אל רעהו⁷. ויצאו נכסי עובדי פוכבים⁸. מפאן אמרו חכמים⁹: העבדים והשטרות והקרקעות והקדשות - שומר חנם שלהן אינו נשבע, ונושא שוכר או שוכר¹⁰ אינו משלם¹¹. ואם קנו מידו¹² - חייב באחריותו¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלושה דינים האמורים ... אינם אלא במטלטלין..."
"...יצאו קרקעות ויצאו העבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן ממון, ויצאו ההקדשות .. שומר חנים שלהם אינו נשבע ונושא שוכר או שוכר אינו משלם".
וממשיך בהלכה ב' "ותקנו חכמים שנבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות".

וצריך להבין, הזהירות שלא לזלזל בקדשים הוא עניין מפורש בתורה שלא יקרב זר לעבודת המקדש, היינו שלא יזלזלו בקדשים.

והלא התורה פטרה שומר חנים משבועה על ההקדשות, ומה טעם ראו חכמים להוסיף ולתקן שבועה על ההקדשות.

והביאור בזה שתקנה זו היא ככל הגזירות והסייגים שנתחדשו בימי בית שני מצד ירידת הדורות, ובדורות שלפני זה לא היה צורך בהזירות זו ורק אחר ירידת הדורות הוצרכו חכמים לתקן סייגים וגזירות, כולל התקנה להיות שומר חנים נשבע על ההקדשות.

(על פי "יון מלכות" ספר משפטים טיוח ב)

(2) שנתבארו בפרק א. (3) נתמעטו. (4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. (5) שכתוב בהם "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מו) - הוקשו לאחוזה. (6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנדע בירור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא-מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשומר" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמרו), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שזכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופו ממון. (7) והקדש - אינו רעהו (שם). (8) שאינן בכלל "רעהו"

ובהקדשן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך נתגיר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" - כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

ו. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין³⁵, בֵּין¹⁰ שְׁהִיהָ הַדָּבָר הַשְּׁמוּר שָׁל אִשָּׁה אוֹ שְׁהִיהָ בֵּין הָאִשָּׁה.¹¹

(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא "איש", אשה מנין? תלמוד לומר "ישלם" בין איש ובין אשה.

ז. קָטָן שֶׁהִפְקִיד בְּיָד גָּדוֹל אוֹ הִשְׁאִילוֹ - הָרִי זֶה הַגָּדוֹל נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים לְקָטָן³⁶. הוֹרִי¹² רַבּוֹתֵי³⁷, שְׁאִין זֶה נִשְׁבָּע בְּטַעֲנַת הַקָּטָן³⁸ כְּדִי שְׁנֹאמַר: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן³⁹; שְׁפָל הַשּׁוֹמְרִין - שְׁבוּעָתָן שְׁבוּעַת שְׁמָא הִיא⁴⁰.¹⁶

(36) ואין זה מנוגד למה ששנינו (שבועות לח:): "אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה להר"י מיגש, בחידושיו לשבועות מ. (38) לא טענתו של הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת 'שמא' אין כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

ח. בְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְנֶה חֲכָמִים מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת⁴¹, כָּף תִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין⁴². הָאֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: שְׁמֹר לִי זֶה, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵי⁴³ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר חָנָם⁴⁴. אָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵי, אוֹ הִנֵּחַ סֶתֶם⁴⁵, אוֹ שְׁאָמַר לוֹ: הָרִי הִבֵּית לִפְנֵי⁴⁶ - אֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר חָנָם וְלֹא שׁוֹמֵר שֹׁכֵר⁴⁷, וְאֵינוֹ חַיֵּב שְׁבוּעָה כָּלָל; אֲבָל מַחֲרִים⁴⁸ עַל מִי שֶׁלָּקַח הַפְּקָדוֹן שְׁלֹו וְלֹא יִחְזִירוּ לְבָעָלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. אֶחָד הַמִּפְקִיד אוֹ הַמְּשֹׁאֵל אוֹ הַמְּשֻׁפָּר אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים⁴⁹ אוֹ שְׁלֹא בְּעֵדִים - דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן⁵⁰. בֵּינָן שְׁהוּדָה זֶה⁵¹ מִפִּי עֲצָמוֹ שֶׁשְׁמֹר לוֹ אוֹ שְׁשֹׂאֵל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין; שְׁאִין אוֹמְרִים 'מְגוֹ'⁵² לְפָטְרוֹ מִשְׁבוּעָה, אֲלֵא לְפָטְרוֹ מִלְּשָׁלִם⁵³. אֲפֹלוּ הִיָּה הַדָּבָר הַשְּׁאוּל אוֹ הַמִּפְקֵד אוֹ הַמְּשֻׁכָּר שְׁוֹה פְּרוּטָה - הָרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע עָלָיו⁵⁴, וְאֵין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְרִים צָרִיף לְהוֹדִיָּה בְּמִקְצָת⁵⁵.¹⁷

(41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו. ראה פ"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה, ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.). (43) כלומר, ברשות. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט: (47) שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל שישמרם הוא בעצמו (שם צט:). (48) מתקנת הגאונים הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה

בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדן הפקדון ויש לדנו כמזיק. ואף שיש לתלמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חנם ושומר שכר ביחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חנם פטור רק מהשבועה שחייבתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י על המשנה שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחה זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה על-פי דיני שומר חנם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חנם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על גניבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חנם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה רא"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבסס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לדון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הראב"ד כאן, ורא"ש שם). (22) הכוונה להר"י מיגש, בחידושיו למסכת שבועות מב: (23) המקבל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לכרות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפזר אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

ד. הַמוֹסֵר לַחֲבֵרוֹ דָּבָר הַמְּחַבֵּר לְקָרְקַע לְשֹׁמֵר, אֲפֹלוּ הָיוּ עֲנָבִים הַעוֹמְדוֹת לְהַפְצָר²⁸ - הָרִי הֵן פְּקָרְקַע²⁹ בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין³⁰.

(28) שנתבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל. (29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, וברף מג. בגמרא). (30) כלומר, דין זה אינו אלא כשמסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיבצר דינם כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דינם אנו את הענבים העומדות להבצר כדין מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות מכירה ה"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וכסף-משנה שם, וראה גם רבינו בפ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הַפְּקִיד הַקָּדֵשׁ וְאַחֵר כָּף פְּדָהוּ³¹, וְהָרִי הוּא חֲלִין בְּעַת שְׁנִטְלוֹ מִיַּד הַשּׁוֹמֵר³²; אוֹ שֶׁהִשְׁאִילוֹ חֲלִין, וְאַחֵר כָּף הַקָּדֵשׁ³³ וְהוּא בֵּין הַשְּׁאוּל; וְכֵן עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהִפְקִיד וְאַחֵר כָּף נִתְגִּיר - כָּל אֵלוֹ אֵין בֵּהֶן כָּל דִּינֵי הַשּׁוֹמְרִין, עַד שֶׁתִּהְיֶה תַּחֲלָתָן וְסוּפָן נִכְסֵי הַדִּיּוּט וְנִכְסֵי יִשְׂרָאֵל³⁴.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון, ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאיל. (34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן שנתן לו הקדש . . . נתן לגיזבר הקדש ופדאו וחולין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח תמוז - ספר משפטים - הלכות שכירות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומשעבד נפשיה" (מפני ההנאה שיוצא עליו שם כאדם נאמן - הוא מתחייב ומשעבד עצמו), כלומר, אין הקנין משמש אלא לגילוי הסכמתם הגמורה של שני הצדדים, ולכן אין כאן צורך בקנין, שגם בלי הקנין אנו קובעים שהשומר קיבל על עצמו את ההתחייבות הזאת מרצונו המלא, בגלל ההנאה שמתפרסם כאדם נאמן. (60) שבמקום ששניהם מודים - אין צורך בעדים, שאין העדים בדבר שבממון אלא מפני השקרנים (קידושין סה:). כלומר שתהא אפשרות להוכיח ששיקרו.

י. טען זה⁶¹: שְׁהָיָה שָׁם תְּנָאִי⁶², וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: לֹא הָיָה שָׁם תְּנָאִי - נִשְׁפָּע הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁶³, וּמִגְלָגֶלֶל⁶⁴ בָּהּ שְׁלֹא הָיָה שָׁם תְּנָאִי.

(61) המפקיד. (62) שהתחייב השומר להיות כשואל. (63) שחייב לישובע מדין שומר. (64) כל תובע, זכאי לדרוש מהנתבע שנתחייב לו שבועה, שאגב השבועה שחייב בה ישבע גם על טענות אחרות שלו המחייבות אותו ממון. זה נקרא "גלגול שבועה" (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' יב).

יא. טען שֶׁהַפְּקִיד אָצֵלוּ, וְזֶה אוֹמֵר: לֹא אֶמְרֵתִי אֶלָּא הִנֵּה לְפָנֶיךָ, וְלֹא נִעֲשִׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר⁶⁵ - נִשְׁפָּע הַסֵּת⁶⁶ שְׁלֹא קָבֵל⁶⁷ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ זוֹ⁶⁸, וְכוּלָּל בְּשִׁבּוּעָתוֹ: שְׁלֹא שָׁלַח בּוֹ יָד⁶⁹, וְלֹא אָבְדוּ בְּיָדִים, וְלֹא בִגְרָם שְׁגָרָם לוֹ שֶׁהָיָה חַיִּב לְשֵׁלִם⁷⁰.

(65) כמו שנתבאר למעלה בהל' ח. (66) שבועה שתיקנו חכמי הגמרא (קידושין מג:). לחייב את הכופר בכל. וחלוק דינה משבועת הדיינין שנשבע כשספר-תורה בזוהו, והנשבע היסת אינו אוהז ספר-תורה (ראה פ"א מהל' שבועות הל' זח, יג). ושבועת השומרין נאמרה בתורה כשמורה בעצמו שקיבל הפקדון כטענת המפקיד אלא שנגב או מת או נשבה. היסת, הוא מלשון הסתה, כלומר חכמים מסיחים את הכופר בכל, להודות - באמצעות השבועה (רש"י בבא-מציעא ח. בד"ה היסת. וראה מה שפירש רש"י בשבועות מ: בד"ה היסת, ובערוך ערך היסת). (67) שלא בא לרשותו. (68) "הנח לפניך". (69) בכוונה לגזולה, שאם עשה כך - נעשה בזה גזול ומתחייב באונסין (ראה פ"ג מהל' גזילה הל' יא). (70) על ההיזק שבא בסיבתו מדין מזיק (ראה פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' זיא).

יב. זֶה אוֹמֵר: הַשְּׂאֵלְתִּיךָ, אוֹ הַשְּׁפָרְתִּיךָ, אוֹ הַפְּקִדְתִּיךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם, אוֹ שְׂאֵמֵר: כֵּן הָיָה, אָבֵל הִחְזַרְתִּי לָךְ, וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׁמִירָה, וְלֹא נִשְׁאַרָה בְּיָנֵינוּ תְּבִיעָה - הָרִי הַנִּתְּפָע נִשְׁפָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁷¹ וְנִפְטָר⁷². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁷³ בְּשֵׁלֹא הָיָה שָׁם שֵׁטֶר; אָבֵל אִם הַפְּקִיד אוֹ הַשְּׁפִיר אוֹ הַשְּׂאֵל בְּשֵׁטֶר, וְאָמַר לוֹ: הִחְזַרְתִּי לָךְ - הָרִי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁפָּע בְּנִקִּיטַת חִפְּץִי⁷⁴. מִתּוֹךְ⁷⁵ שֵׁיכוֹל לֹמֵר שׁוֹמֵר חָנָם שְׁנִגְנֵב אוֹ אָבֵד, וְהַשּׁוֹאֵל - מִתָּה בְּשִׁעַת מְלָאכָה⁷⁶, נֶאֱמָן לֹמֵר הִחְזַרְתִּי⁷⁷; וּכְשֶׁם⁷⁸ שְׂאֵם טֵעַן שְׁנָאֵנָם - נִשְׁפָּע מִן הַתּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חִפְּץִי,

על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגב או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים. (52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך", ונתקבלה כמונח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך (הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטילים עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון טענה אחרת הפוטרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון - לא היו דברים מעולם, ואף זה שבעדים, הרי כלל בידונו (שבועות מה:). "המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזרתני", כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת השומרים, - מחייבים אותו שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל לפוטרו מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר אמיתות הטענה, וביורר זה עדיף מהבירור של ה"מיגו", שאפשר שיודה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר, ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א ובט"ו). מקור דין זה הוא מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא-בטרא ע. (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ). שלא אמרו (שם לח:). "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בדיני שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפשע בשמירתו - חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה, אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו" (לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג הל' ו'). (55) כלומר, ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו 'נאנסו' חייב שבועה. - כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז). ולא כרמי בר חמא (שם) האומר שאין השומר מתחייב בשבועה אלא במקום שהופקדו אצלו שלשה דברים, באחד כפר, ובאחד הודה, ובאחד טוען נאנס, שהשומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת. פסק כרבי חייא בר יוסף, כסתימת הסוגיא בבבא-בטרא ע.

ט. מִתְּנָה שׁוֹמֵר חָנָם לְהִיּוֹת פֶּטוּר מִשְׁבּוּעָה, וְהַשּׁוֹאֵל - לְהִיּוֹת פֶּטוּר מִלְּשֵׁלִם⁵⁶. וְכֵן מִתְּנָה בַּעַל הַפְּקִדוֹן עַל שׁוֹמֵר חָנָם אוֹ נוֹשֵׂא שֶׁכֶּר וְשׁוֹכֵר לְהִיּוֹת חַיִּבִּין בְּכָל פְּשׁוּאָל⁵⁷. שְׁפָל תְּנָאִי בְּמִמּוֹן אוֹ בְּשִׁבּוּעוֹת שֶׁל מִמּוֹן⁵⁸ - קָנָם, וְאִין צָרִיךְ קִנְיִן⁵⁹ וְלֹא עֲדִים⁶⁰.

(56) בבא-מציעא צד. (57) שם. (58) כרבי יהודה (שם), האומר שבדבר שבממון - אדם מתנה על מה שכתוב בתורה - ותנאו קיים, שהממון ניתן למחילה, והתנאי הוא כמחילה. (59) כרבי יוחנן (שם) האומר אפילו בשלא קנו מידו "בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא, דאיניש מהימנא הוא, גמר

דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמח ובאבן-האזל כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משביעים את המפקיד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש). (87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגו" חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח). (90) שהרי על טענת ה"מיגו" - לא היו דברים מעולם - אינו חייב אלא היסת.

פרק שלישי

(1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזלן או מציפורני חיות טרף.

א. שומר² שטען שנאנס אנס גדול, כגון שבורה ומתה: אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם - מצריכין אותו ראיה³ על טענתו שנאנס, ויפטר אף משבועת שומרים⁴; ואם לא הביא ראיה - ישלם. שנאמר: אין ראיה, שבועת יי תהיה בין שניהם. הא במקום שאפשר להביא ראיה - אין שם שבועה, אלא או הביא ראיה או ישלם. אבל אם טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין אותו ראיה, אלא ישבע שנאנס ויפטר. ואם הביא עדים שלא פשע בה - נפטר אף מן השבועה. מעשה באחד, שהביא חבית של יין בשכר, ושברה בשוק של מחוזא. ובאו לפני חכמים⁶, ואמרו: שוק זה, שטענתו שנשברה בו החבית - בני אדם מצויין שם; או תביא ראיה שלא פשעת, אלא נתקלת ונפלת⁷, או תשלם דמיה. וכן כל פיוצא בזה.

(2) בין שומר חנם ובין שומר שכר. (3) עדים. שכיון שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים. (4) שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה לצרכו) ושאינה ברשותו. (5) כדברי איסי בן יהודה (בבא מציעא פג.). (6) עובדא לפני רבא (שם). (7) ותהא פטור מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדין האונס, כמבואר בסמוך הל' ב.

ב. המעביר חבית במקום למקום בשכר, ונשברה - דין תורה הוא שישלם, שאין זה אנס גדול, והרי השבירה כגנבה ואבדה שהוא⁹ חייב בה¹⁰; אבל תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה¹¹. שאם אמה אומר ישלם - אין לך אדם שיעביר חבית לחבר¹², לפיכך עשו בו¹³ שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה¹⁴. ועוד תקנו¹⁵ בדרך זה: שאם נשאו אותה שנים¹⁶ במוט, ונשברה - משלמין חצי דמיה. הואיל ומשוי זה גדול¹⁷ לגבי אחד וקל לגבי

1 כף אם טען החזרתי - ישבע כעין של תורה, הואיל
2 ויש שם שטר ביד התובע⁷⁹. במה דברים אמורים?
3 כשהיה השומר יכול לטען ולומר נאנסו, ולא נצריך
4 אותו להביא ראיה⁸⁰ על טענתו⁸¹; אבל אם היה חייב
5 להביא ראיה על טענתו⁸², כמו שיתבאר⁸³ - אינו
6 נאמן לומר החזרתי⁸⁴, אלא ישבע בעל השטר
7 בנקיטת חפץ⁸⁵ שלא החזיר לו, וישלם⁸⁶. אין לך מי
8 שישבע⁸⁷ מתוך שיכול לומר כן וכך וישבע בנקיטת
9 חפץ, אלא זה השומר בלבד שיש עליו שטר⁸⁸; אבל
10 שאר כל הנשבעין בדין מתוך שיכול לומר⁸⁹ - אין
11 נשבעין אלא היסת⁹⁰.

(71) שהרי כופר בכל הוא. (72) ואפילו הפקידו בעדים - נאמן לטעון החזרתי, שהמפקיד אצל חבריו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים (שבועות מה:). (73) שהטוען החזרתי - נשבע היסת. (74) אוחז ספר-תורה בזרועו בשעת השבועה (פי"א מהל' שבועות הל' ח). (75) כלומר, לפיכך אין אנו מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שהשטר הנמצא ביד המפקיד מחזק תביעתו להחזרת הפקדון, שאלמלי החזיר הפקדון היה מקבל שטרו בחזרה. (76) ויהיו פטורים מלשלם, כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (77) כלומר, "מיגו" זה מערער את תוקף הוכחתו של השטר שביד המפקיד, שאנו אומרים שהשומר אינו נזהר מלהשאירו ביד המפקיד מפני שהוא סומך על ה"מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק ג). (78) כלומר, לכך אנו משביעים אותו שבועה בנקיטת חפץ, ואינו נשבע היסת כמו בפקדון בלי שטר. (79) כלומר, תוקף ההוכחה של השטר אינו מתערער אלא מפני ה"מיגו" שיכול לטעון נגנבו או נאנסו, והרי אילו טען כך היה מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, ולכן אין טענתו המסתמכת על ה"מיגו" פותרת משבועה בנקיטת חפץ (כרב חסדא בבבא-בבא-בבא ע.א). (80) עדים. (81) ונשבע ופטור. (82) כגון אם טען שהאונס קרה במקום שבני אדם מצויים שם. (83) להלן בפרק ג הל' א, שאינו נפטר בשבועה אלא מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדין הנשבעים ונטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב). (86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד שאין השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיזו סיבה שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחר-מחרתיים יחזירו, והשומר האמינו (ראה בבא-מציעא טז: דוגמא זו לאפשרות השארת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה אישתבע לי שלא החזרתי לך, אבל אנן לכתחילה זיל שלים אמרינן ליה, שאין משביעים את המפקיד אלא כשהנפקד דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום". דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות מלוה ולוה פי"ד ה"ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכוונה במקום שיש

מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם שלשה. וביום השוק, כשאין לחנוני יין אחר למכור - משלם כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא-מציעא ט: כפי נוסחת הרי"ף. (25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים. (26) כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי מה שהיה החנוני יכול למכרה בקמעונאות בכמויות קטנות, ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיבת החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש ה"ש מפרשים' ברש"י - הגר"א סי' דש ס"ק ט).

ד. רועה, שפאו זאבים וטרפו ממנו: אם היה זאב אחד - אין זה אנס²⁸, אפלו בשעת משלחת זאבים²⁹; ואם היו שני זאבים - הרי זה אנס³⁰. שני כלבים - אין אנס, אפלו באו משתי רוחות³¹; היו יתר על שנים - הרי זה אנס. לסטים מזין³² - הרי הוא אנס. ואפלו היה הרועה מזין, ובא לו לסטים אחר מזין - הרי זה אנס; שאין הרועה מוסר נפשו³³ בלסטים. הארי והדב והנמר והברדלס³⁴ והנחש - הרי אלו אנסין. אימתי? בזמן שפאו מאליהן; אבל אם הוליקם³⁵ למקום גדודי חיות ולסטים - אין אלו אנסין³⁶, וחייב לשלם.

(28) גדול, ששומר שר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתנפל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחוייב לסכן נפשו, אבל ליסטים ואינו מזויין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי כלי זין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (בבא-קמא טז.). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציעא שם.

ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר לו: הרי אנו במקום פלזני, וכך וכך רועים אנחנו, וכך וכך כלי מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקחו מהן - הרי הרועה חייב; שאחד המוליך את הבהמה למקום גדודי חיות ולסטים, או מביא את הלסטים בהתגרותו למקום הבהמה³⁷.

(37) שם, כרבא.

שנים - הרי הוא פאנס¹⁸ ואינו אנס¹⁹, ומשלמין מחצה, אם יש עדים שלא פשעו בה²⁰. נשברה במקום שאין העדים מצויין - נשבעין שלא שברוה בפשיעה, ומשלמין חצי דמיה. שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו. מכאן אתה למד²¹, שהאחד שהעביר חבית גדולה, שאין הרף כל הסבלים להעבירה - שהוא פושע; ואם נשברה בידו - משלם הפל.

(8) שנתקל המעביר ונפל ונשברה. (9) שומר שר. (10) מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבידה בשמירה מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו זהירות יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מונע שבירתה. וכל זאת בשומר שר, אבל שומר חנם נשבע שלא פשע - ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע, ושומר חנם שלא פשע - פטור. (11) שם במשנה, וכדעת הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. (12) שם, מאמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן. (13) דנו במעביר. (14) שהוא אונס גדול, ושומר שר פטור מלשלם אלא נשבע כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (15) שם, תקנת רבי חייא בר יוסף. (16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו. (17) כבד. (18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו פטורים. (19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור ולחייב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון התקלה כאונס ויהיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד בשביל אחד יש לדון התקלה כפשיעה, שיש מקום לומר שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על חברו, ופעמים שאחד נח קצת, כדי להקל המשא מעליו ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לבוש סי' דש, וכן יש לפרש דברי המגיד-משנה). (20) ופטורים מן השבועה, כמו שנתבאר בהלכה א. (21) מזה שאנו מחייבים מחצה מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי כבד שקשה לאחד לנושאו.

ג. הסבל ששבר חבית של יין לחנוני, ונתחייב לשלם²², והרי היא שוה²³ ביום השוק ארבעה, ובשאר הימים שלשה: אם החזירו ביום השוק - חייבין להחזיר חבית של יין, או ישלמו לו ארבעה. והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק; אבל אם היה לו יין - מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשאר הימים - מחזירין לו שלשה²⁴. ומנפין לו בכל זמן²⁵, טרח שהיה טורח במכירתה²⁶, ופגם הנקב שהיה נוקב החבית²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(22) כגון שנשברה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים ולא הביא עדים (ראה ה"ט). (23) לחנוני המוכרה בקמעונות. (24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים,

ח. רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בעת שדרך 14
הרועים להקנס⁵² ובין בעת שאין דרך הרועים 15
להקנס, ובא⁵³ זאבים וטרפו, ארי ודרס⁵⁴ - אין 16
אומרים: אלו היה שם היה מציל⁵⁵; אלא אומדין 17
אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - 18
חיב⁵⁶, ואם לאו - פטור⁵⁷. ואם אין הדבר ידוע - 19
חיב לשלם⁵⁸. 20

52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. 53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או ליסטים. 54) ארי דרכו לדרוס הבהמה, ואוכלה מחיים במקום שמוצאה. והזאב דרכו להמיתה ולסוחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. 55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג ס"ק י. וראה ב"מ קו.). 56) המדובר בשומר שגר, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס - יש לדנונו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חנים שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס - פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). 57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א הל' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחיוב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י. ורי"ף בבא-מציעא לו: 58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ש"ך סי' שג ס"ק י').

ט. מתה הבהמה פדרפה - הרי זה אנס, והרועה 21
פטור⁵⁹. סגפה⁶⁰ ומתה - אינו אנס⁶¹. תקפתו⁶² 22
ועלתה לראשי צוקין⁶³, ותקפתו ונפלה - הרי זה 23
אנס⁶⁴. העלה לראשי צוקין, או שעלתה מאליה 24
והוא יכל למנעה ולא מנעה, אף על פי שתקפתו 25
ונפלה, ומתה או נשברה - חיב; שכל שתחלתו 26
בפשיעה⁶⁵ וסופו באנס⁶⁶ - חיב⁶⁷. וכן רועה שהעביר 27
הבהמות על הגשר, ודחפה אחת מהן לחברה, 28
ונפלה לשבלת⁶⁸ הנהר - הרי זה חיב⁶⁹; שהיה לו 29
להעבירן אחת אחת. שאין השומר נוטל שכר אלא 30
לשומר שמירה מעלה, והואיל ופשע בתחלה 31
והעבירן פאחת, אף על פי שגאנס בסוף בעת 32
הנפילה - הרי הוא חיב⁷⁰. 33

59) שם צג: 60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות נפש", מתרגם אונקלוס: לסגפא נפש (במדבר ל, יד). 61) אין דנים מיתת הבהמה כאונס אפילו מתה אחר זמן - חודש ואפילו שנה - מעת שסיגפה, שיש מקום לתלות

1. רועה³⁸ שהיה לו³⁹ להציל הטרפה או השבויה 2
ברועים אחרים ובמקלות⁴⁰, ולא קרא רועים אחרים 3
ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חיב. אחד שומר 4
חנם ואחד שומר שכר. אלא⁴¹ ששומר חנם - קורא 5
רועים ומביא מקלות בחנם; ואם לא מצא⁴² - פטור. 6
אבל שומר שכר - חיב לשכור⁴³ הרועים והמקלות 7
עד כדי דמי הבהמה⁴⁴, כדי להציל, וחוזר ולוקח 8
שכרן מבעל הבית⁴⁵; ואם לא עשה כן, והיה לו 9
לשכור ולא שכר - הרי זה פושע, וחיב⁴⁶.

38) שם. 39) שאפשר היה לו. 40) להזעיק רועים מצויידים במקלות ולהבריח את הטרף. 41) חלוקים הם - שומר חנם ושומר שכר. 42) בחנם אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חנם שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחנם - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. 43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. 44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. 45) שמחובת שומר שכר לעשות כל האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). 46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומדים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את ההפרש בלבד.

ז. רועה שטען: שהצילתי על ידי רועים בשכר - 10
נשבע ונוטל מה שטען⁴⁷. שאינו⁴⁸ יכול לטען אלא 11
עד כדי דמיה⁴⁹, ויכול היה לומר נטרפה⁵⁰. וישבע 12
בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבעין ונוטלין⁵¹. 13

47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול"). וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'ברי' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונוטל, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). 48) כלומר, שהרי אינו. 49) כמבואר למעלה בהלכה ד. 50) יש להאמינו שבשבעה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגור", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיה. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים - אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגור" שנאנסו, כמבואר למעלה ה"א (נתיבות המשפט סי' שג ס"ק ט). 51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט תמוז - ספר משפטים - הלכות שכירות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא הפליג¹¹ שחורש בו - הרי השוכר פטור¹², ודין¹⁸
בעל הפרה עם האמנין שחורשו¹³. וכן אם לא שנה¹⁹
על דעת הפעלים, ונשבר הקנקן - דין בעל הפרה²⁰
עם האמנין¹⁴. שוכרה לחרש בפקעה, וחרש בפה²¹,
ונשבר הקנקן - השוכר חייב¹⁵, ודינו של שוכר עם²²
האמנים¹⁶.

(2) משנה בבא מציעא עח. (3) על תנאי שיוליכה דרך ההר.
(4) מעדה. (5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר,
נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. (6) שהשכירה
לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא
שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גזלן.
כלומר, כל עבירה על תנאי כגזלן שחייב אפילו באונסים.
(7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם
לריבוי החמימות (שם). (8) שהתאמצה בעלייתה להר.
(9) שהשינוי גרם לה חמימות יתירה. (10) עם כלי החרישה.
(11) קנה המחרישה. (12) כי המכשולים בבקעה מעוטים
מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששבירת הקנקן אינה
תוצאה מהשינוי (שם פ). (13) כלומר, תביעת בעל הבית
מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשבר הקנקן, ואם אין להם
לשלם מפסיד בעל הפרה. (14) משמיענו, שהאומנים
חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה,
ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם
המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים
מחוייבים אתם להישמר מנגיעה בסלעים. (15) שהרי פשע
במה ששינה מחרישת בקעה הקלה חרישת הר הקשה.
(16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר,
שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שביארנו למעלה
(מגיד משנה).

ב. ומהו דין האמנין ששברו בעת חרישה? ²⁴
שמשלמין. מי משלם¹⁷? זה האוחז את הפלי בעת²⁵
החרישה¹⁸. ואם היתה השדה מעלות מעלות -
שניהם חייבים בדמי הקנקן: המנהיג אותה במלמד¹⁹
והאוחז את הפלי²⁰.

(17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה
ומכוון את פסיעותיה והשני אוחז במחרישה ומכוון את
עומק החרישה. ושואל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר,
למי אנו מייחסים את שבירת הקנקן, אם למנהיג, שאפשר
שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של
המענה וגרם שהקנקן נתקל באבן ונשבר, או לזה האוחז
במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנקן יותר
מן הדרוש, גרם לשבירתו. (18) כלומר, יותר יש לייחס
שבירת הקנקן להאוחז במחרישה שאילו לא העמיק יותר מן
הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. (19) מקל
שבאמצעותו מכונים את הפרה החורשת. (20) במקרה זה
יש לייחס שבירת הקנקן למנהיג ולהאוחז במחרישה במידה
שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם
בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנקן להישבר
והדבר בספק מי גרם לשבירתו, ולכן שניהם חייבים (רש"י
שם).

שהסיגוף החליש גופה שגרם בסוף למיתת הבהמה, וכיון
שאין השומר יכול לישבע בוודאי שלא מתה בפשיעתו -
הרי זה משלם כדין מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. ראה
למעלה הערה נו. (62) גברה הבהמה על הרועה, ושחררה
עצמה. (63) הר גבוה. (64) שהרי, בין העליה ובין
הנפילה מההר - בעל-כורחו של רועה באו. (65) שעליית
הבהמה לראשי צוקין שם כרוכה בסכנה, שאפשר שתיפול,
ולכן פשיעה היא. (66) שהנפילה באונס היתה - שתקפתו
ונפלה. (67) כמו שנתבאר בפ"א הל' ד (משנה שם צג,
וכפי מה שפירשה בגמרא שם לו: וראה ברי"ף שם).
(68) בזרם הנהר. (69) עוברא (שם) לפני רב פפא.
(70) כרב חסדא, שם.

1. י. פשע בפה⁷¹ ויצאה לאגם⁷², ומתה שם בדרךכה -
2. פטור; שאין⁷³ יציאתה גרמה לה שתבוא לידי אנס
3. זה. הואיל וכדרךכה מתה - מה לי בבית שומר, מה
4. לי פאגם?⁷⁴ אבל אם גנבה גנב מהאגם, ומתה
5. בדרךכה בבית הגנב - הרי השומר חייב, אף על פי
6. שהוא שומר חנם⁷⁵; שאפילו לא מתה, הרי היא
7. אבדה⁷⁶ ביד הגנב, ויציאתה⁷⁷ גרמה לה להגנב⁷⁸.
8. וכן כל פיוצא בזה.

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה
מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את
השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה - שהרי יציאתה לאגם
בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו
בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה
המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותה. ולא אמרו "תחילתו
בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס
לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר
עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא).
(75) שפטור מגניבה ואבידה. (76) מן הבעלים.
(77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה
לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר
מחויבו שקדם למיתת הבהמה.

יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסויימת או להוליך
משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר
בהמה מה מותר לו להניח עליה.

9. א. השוכר את החמור² להוליכה בפה³, והוליכה
10. בפקעה: אם החלקה⁴ - פטור⁵, אף על פי שעבר על
11. דעת הפעלים⁶; ואם הוחמה - חייב⁷. שוכרה
12. להוליכה בפקעה, והוליכה בפה: אם החלקה -
13. חייב, שהחלקות יתר בפה מן הפקעה; ואם הוחמה
14. - פטור, שהחמימות בפקעה יתר מן הפה, מפני
15. הרוח שמנשבת בראש ההרים. ואם הוחמה מחמת
16. המעלה⁸ - חייב. וכן כל פיוצא בזה. וכן השוכר את
17. הפרה¹⁰ לחרש בפה, וחרש בפקעה, ונשבר הקנקן,

מציעא פרק ז. (34) כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד משנה).

ו. השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע³⁵, והוסיף על משאו: אם הוסיף חלק משלשים³⁶ על השעור שפסק עמו, ומתה - חיב³⁷; פחות מכאן - פטור³⁸, אבל נותן הוא שכר התוספת³⁹. שכר סתם - אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה לאותה בהמה; ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרכה לשאת שלשים וטען עליה אחד ושלשים, ומתה או נשברה - חיב⁴⁰. וכן ספינה⁴¹ שהוסיף בה אחד משלשים על משאה, וטבעה - חיב לשלם דמיה.⁴²

(35) כפי מה שהוסכם ביניהם. (36) כגון ששכרה להטעינה שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. (37) דברי רבינו ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד מזה - חיב, שהרי הדגים חיוב תוספת המשא בשכרו למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכר, מכל מקום, אם הוסיף על מה שהוסכם - חיב. אולם הרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר, שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר יודע שבהמתו חלשה ואינה ראוייה לטעינת משא כפי הנהוג באותו מקום ולכן קבע משקל נמוך מהנהוג והשוכר שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. (38) שאין לייחס לתוספת כזו סיבה למותה. (39) שהרי שכרו לפי המשא ולכן משלם שכר התוספת. (40) שיעור התוספת המחייב הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום - למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתך חטים וכו' פטור ואם מוסיף על משאו חיב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חיב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא שמטעינין עליה לתך - משקל תשעים קב - הוסיף עליה שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה חיב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים מן הנהוג - מחייבת. (41) ברייתא שם.

ז. הפתף⁴² שהוסיף⁴³ על משאו קב אחד⁴⁴, והזק במשאו זה - חיב בנזקיו. שאף על פי שהוא⁴⁵ בן דעת והרי הוא מרגיש בכבד המשא⁴⁶ - יעלה על לבו, שגם מחמת חליו הוא זה הכבד⁴⁷.

(42) סבל. (43) השוכרו בלי ידיעת הסבל. (44) משא האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים (רש"י שם דיבור המתחיל קב). (45) הסבל. (46) והיה לו

ג. שכרה לידוש בקטנית²¹, ודש בתבואה, והחלקה - פטור. בתבואה, ודש בקטנית - חיב, שהקטנית מחלקת²². מעשה²³ באחד, שהשכיר חמור לחברו, ואמר לו: לא תלך בו בדרך נהר פקוד, שהמים מצויין שם, אלא בדרך נרש, שאין בה מים. הלך בדרך נהר פקוד, ומת החמור, ולא היו שם עדים שמעידים באי זה דרך הלך, אלא הוא מעצמו אמר: בנהר פקוד הלכתי, ולא היו שם מים, ומחמת עצמו מת. ואמרו חכמים: הואיל ויש עדים²⁴ שהמים בנהר פקוד מצויין - חיב לשלם, שהרי שנה על דעת הבגלים²⁵, ואין אומרים ימה לי לשקר²⁶ במקום עדים.

(21) משנה שם. (22) שם. מפני שהן חלקות לא מחוספסות - המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה, ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם למעידתה, ומתבואה לקטנית חיב, שגרם בזה למעידתה. (23) שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. (24) כלומר, ברור לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. (25) שינוי שגרם למיתתה. (26) כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור, ומעתה יש להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד. במקום עדים - אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים מכחישים מה שהוא אומר.

ד. השוכר את הבהמה²⁷ להביא עליה מאתים לטרין²⁸ של חטים, והביא מאתים לטרין של שעורים, ומתה - חיב; מפני שהנפח קשה למשוי, והשעורין יש להן נפח²⁹. וכן אם שכרה להביא תבואה, והביא במשקלה תבן³⁰. אבל אם שכרה להביא עליה שעורים, והביא במשקלן חטים, ומתה - פטור³¹. וכן כל פיוצא בזה.

(27) שם פ. (28) ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. (29) שהשעורים משקלם פחות ממשקל החטים וכשהוא משווה משקל השעורים למשקל החטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח המכבידה על הבהמה במשאה (שם כרבא). (30) שנפחה גדול משל תבואה - חיב. (31) שהרי לא שינה לרעה. ראה לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת.

ה. שכר את הבהמה³² לרכב עליה איש - לא ירכיב עליה אשה³³. שכרה לרכב עליה אשה - מרכיב עליה איש. ומרכיב עליה כל אשה, בין קטנה בין גדולה, ואפלו מעברת שהיא מניקה³⁴.

(32) שם עט: (33) שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ט תמוז – ספר משפטים – הלכות שכירות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שם, וכפירוש רבינו חננאל, מגיד-משנה). (6) כלומר, גורלך גרם שפגעו בה מקרים אלו בזמן שהיא שכורה אצלך, והרי היא לפניך כמו שהיא. המדובר, כשהבהמה ראויה עדיין למלאכתה למרות מחלתה, אלא שהמחלה גורמת טירחה יחירה וגם עיכוב בדרך, אין לראות בהטרדה זו שינוי חמור בתנאי השכירות עד כדי שיהא לחייב את המשכיר להעמיד חמור אחר כדין מתה או נשברה, המבואר להלן בה"ב. וכן בנלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה לחזור, ואין ביכולת השוכר להשתמש בה כפי תנאי השכירות - כיון שבדרך הליכה נלקחה, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, משום שנמצאה הבהמה בדרכים בזמן שהיתה שכורה אצלך, אתה גרמת לה שתלקח, ואילו היתה נמצאת ברשותי לא היתה נלקחת, שהרי לא יצא צו החרמה על הבהמות הנמצאות בבתי, נמצא שבסיבתך חל העיכוב למלא תנאי השכירות, ואין מוטל עלי להעמיד לך חמור אחר. ומזה יוצא, שאם צו ההחרמה הוא כללי - חייב להעמיד לו חמור אחר (מגיד-משנה). (7) בשלימות כפי המחיר שהוסכם בחוזה השכירות כשהיתה בבריאותה, ואין מחשבים בחלתה ההפרש שיש במחיר שכירת בהמה בריאה לבין חולה או שוטה, וכן בנלקחה לעבודת המלך אין מנכים מדמי השכירות בעד הדרך שלא הלך בה, אלא השוכר נושא בכל ההפסד, מפני שמולו גרם למקרים אלו בזמן שהיא שכורה לו (תוספתא שם פ"ז. ראה מגיד-משנה). (8) שבחלתה או נשתתית - אומר המשכיר הרי שלך לפניך (מגיד-משנה - וראה להלן הערה ט). (9) מבלי לדקדק על מקום נפילת המשא, היינו שהמשא אינו מחומר שביד, ואפשר להשליכו בכל מקום ולא ינזק, ואם כן עדיין ראויה הבהמה למלאכה שנשכרה לה, שהרי גם אם תיפול - מחמת שטותה או חוליה - באחת מן הפחתים לא יזוק המשא שעליה. (10) ואין המשכיר יכול לומר הרי שלך לפניך, שיש לראות במקרים אלו שינוי בתנאי השכירות, שהרי הבהמה אינה ראויה למלא תנאי השכירות, משום שעלולה היא להזיק לרוכב או לכלי הזכוכית, אם תיפול באחת הפחתים מחמת שטותה או חוליה. ומבאר המגיד-משנה שאין דין זה - המחלק בין שכרו למשא סתם, ובין למשא כלי זכוכית - אלא בחלתה או נשטית. אבל בנלקחה, גם בשכרה לרכיבה או לכלי זכוכית, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, שהרי הדין שבנלקחה לעבודת המלך - אומר לו הרי שלך לפניך, מבוסס (כמו שביארנו למעלה הערה ה) על טענת המשכיר, שבסיבת השוכר נגרם לבהמה שתלקח, וטענה זו כוחה יפה גם בשכרה לרכיבה או למשא כלי זכוכית (שם עט). בשם רבי שמעון בן אלעזר: השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה (חלתה בעיניה או ברגליה. ראה שם עח: או שנשתתה - חייב להעמיד לו חמור אחר וכו'. אמר רב פפא, וכלי זכוכית - כלרכוב דמי" פירוש, דין משא כלי זכוכית כדין רכיבה). (11) ובדפוסים וונציא נוסף: "או בהמה אחרת כאותה ששכר" כלומר, המשכיר חייב להעמיד כמין הבהמה שהשכיר לו, כגון אם השכיר חמור - לא יעמיד לו סוס (בתוספתא בבא-מציעא בפרק ז, ה"ה: המשכיר בהמה לחבירו, לא ישנה (המשכיר) לו את הבהמה. השכיר לו חמור - לא יושבנו על הפרד וכו'). (12) אפילו הקדים לו השוכר שכרו, והוא בחזקת המשכיר.

להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם לא פרק והזקק - הוא בעצמו גרם לכך. (47) לא עלתה על דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחולשה זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו, ולפיכך לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם כרב אשי).

1 ח. השוכר את החמור⁴⁸ לרכב עליה - יש לו להניח
2 עליה פסותיו⁴⁹ ולגינו⁵⁰ ומזונותיו של אותו הדרך⁵¹,
3 לפי שאין דרך⁵² השוכר לחזר בכל מלון⁵³ ומלון
4 לקנות מזונות; יתר על זה - הרי מעבב עליו בעל
5 החמור. וכן יש לבעל החמור להניח עליה שעורים
6 ותבן מזונות⁵⁴ של אותו היום; יתר על זה - השוכר
7 מעבב, מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון⁵⁵.
8 לפיכך, אם אין שם מאין יקנה⁵⁶ - מניח עליו
9 מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך⁵⁷. וכל
10 אלו הדיכרים - בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג
11 ידוע; אבל במקום שיש מנהג - הכל לפי המנהג⁵⁸.

(48) שם עט: (49) בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). (50) כד המים. (51) עד שיגיע למחוז חפצו. (52) אינו רגיל בכך. (53) שהוא פוגש בדרכו. (54) בדפוס רומא (ר"מ): ומזונות. (55) שהחמר דרכו לחזר אחר מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללינת לילה. (56) שאין עוברים במקום יישוב. (57) שם. (58) כמו שאמרו בעניין שכירות פועלים (שם פג): "הכל כמנהג המדינה" (מגיד משנה).

פרק חמישי

(1) יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם או עלייה סתם.

12 א. השוכר את הבהמה², וחלתה³ או נשתתית או
13 נלקחה לעבודת המלך, אף על פי שאין סופה
14 לחזור⁴, אם נלקחה דרך הליכה⁵ - הרי המשכיר
15 אומר לשוכר: הרי שלך לפניך⁶, וחיב לתן לו שכרו
16 משלם⁷. במה דברים אמורים?⁸ בששכרה לשאת
17 עליה משוי שאפשר להשליכו בלא הקפדה⁹; אבל
18 אם שכרה לרכב עליה או לשאת עליה כלי זכוכית
19 וכיוצא בהן - חיב להעמיד לו חמור אחר¹⁰, אם
20 שכר ממנו חמור¹¹; ואם לא העמיד - יחזיר
21 השכר¹², ויחשב עמו על שכר במה שהלה בזה¹³.

(2) משנה, בבא-מציעא עח. וגמרא שם: (3) בברקית, שעלה תבלול בעיניה הגורם עוורון, או שתקף אותה עש האוכלת רגליה (גמרא שם). ועדיין ראויה היא למלאכה ('טור' סימן שי). (4) שם, כשמואל. (5) כלומר, לא יצא הצו מן המלך אלא להחרים הבהמות שהם נמצאים בדרכים

בחמור סתם. (21) אם דמי הנבילה אינם מספיקים כדי לקנות בהמה אחרת. משמע, שאם דמי הנבילה מספיקים לקנות חמור אחר - אינו רשאי לשכור על חשבון המשכיר. (22) ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור - אין מחייבים את המשכיר להשלים את ההפרש, מפני שלא עבד אלא את החמור, אבל לא שאר נכסיו (מגיד-משנה). ובמקרה זה מפסיד המשכיר כל שכרו אם אינו מעמיד לו חמור אחר, כמו שביארנו למעלה הערה יז. (23) כלומר, חמור זה אני משכיר לך, ואני מקבל עלי לספק לך חמור אחר אם ימות. (24) שהבהמה משועבדת לו אפילו לאחר מותה כששכרה לרכיבה (וראה להלן הערה כז בדין שכרה למשא). (25) שם, כשמואל. (26) שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן (שם). (27) שם. כלומר, אף שאין לשוכר תביעת ממון על המשכיר, רשאי הוא להתרעם על המשכיר בגלל העוול שעשה לו בזה שהשכיר לו בהמה כחושה, ואין תרעומתו תרעומת חנם האסורה (בשם רבי ישראל סלנטר - בספר אור ישראל - נתיבות אור). (28) למשכיר, שאין נבלת החמור משועבדת לשוכר ליקח או לשכור חמור אחר בדמיה, שלשון "חמור זה" שהתנה המשכיר בעת השכירות, משמעותה שאינו מתחייב להעמיד לו חמור אחר עד שישלים השוכר מלאכתו, אפילו לא מדמי החמור שמשכירו אם ימות, שאינו משעבד את החמור לשוכר אלא למלאכה שהתנה עמו, ולא אמרו שדמי החמור משועבדים לשוכר - אף "בחמור זה" - אלא בשכרו לרכיבה או לכלי זכוכית (כמבואר למעלה), שלכך פירש השוכר מטרת השכירות - אע"פ שבשכרו למשא סתם, רשאי הוא לא להשתמש בחמור לכל מטרה שהיא - כדי שיהיה החמור משועבד לו גם לאחר מיתתו, שהשוכר לרכיבה או לכלי זכוכית, מקפיד שלא יהיו לו עיכובים בדרכו (ראה טורי-זהב סי' שי). רבינו למד הבדל זה בין רכיבה לבין משא, ממה שאמרו שם (לפי נוסחת הרי"ף): "השוכר את החמור לרכוב עליו ומתה לו בחצי הדרך, אמר רב אם יש בדמיה וכו'", משמע שרק בשכרו לרכיבה (או לכלי זכוכית שדינה כרכיבה, ראה למעלה הערה ט) משועבדים דמי החמור לשוכר, אבל אם שכרו למשא סתם - לא (ודעת הראב"ד בהשגה, שאין הפרש בין רכיבה למשא, ובשניהם החמור משועבד לשוכר, וזה שאמרו בגמרא לרכוב עליו, לאו דוקא אמרוהו).

(13) כלומר, זה שאמרו חייב להעמיד חמור אחר - הכוונה שאם המשכיר רוצה בכל השכר כפי שהוסכם בעיסקת השכירות - יעמיד לו חמור אחר, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם אין ברצונו להמשיך בעיסקת השכירות, הרשות בידו (מגיד-משנה) ומחזיר לשוכר השכר שקיבל בעד שארית הדרך שלא הלכה הבהמה, ומעכב בידו השכר בעד הדרך שכבר הלך בה, שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן, ובידו לשכור בהמה אחרת להמשיך בדרכו (ראה גמרא עט. וב'תוספות' בד"ה אילו).

1 ב. מתה הבהמה או נשברה¹⁴, בין ששכרה לשאת¹⁵
2 בין ששכרה לרכב, אם אמר לו: חמור סתם¹⁶ אני
3 משפיר לך - חייב להעמיד לו חמור אחר¹⁷ מכל
4 מקום¹⁸; ואם לא העמיד - יש לשוכר למכור
5 הבהמה¹⁹, ולקח בה בהמה אחרת, או שוכר²⁰ בהמה
6 בדמיה, אם אין בדמיה לקח²¹, עד שיגיע למקום
7 שפסק בו²². אמר לו: חמור זה²³ אני משפיר לך,
8 אם שכרה לרכב עליה או לכלי זכוכית, ומתה בחצי
9 הדרך: אם יש בדמיה לקח בהמה אחרת - יקח²⁴,
10 ואם אין בדמיה לקח - שוכר אפילו בדמי פלה²⁵,
11 עד שיגיע למקום שפסק עמו; ואם אין בדמיה לא
12 לקח ולא לשכר - נותן לו שכרו של חצי הדרך²⁶,
13 ואין לו עליו אלא תרעומת²⁷. שכרה למשא, הואיל
14 ואמר לו חמור זה, ומת בחצי הדרך - אינו חייב
15 להעמיד לו אחר, אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך
16 ומניח לו נבלתו²⁸.

(14) ואינה ראויה למלאכה כלל. (15) משא שאפשר להשליכו בלא הקפדה. (16) ואם כן, קיבל עליו לספק לו חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. (17) משנה, שם עה. (18) בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך לשכור. כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו - חייב לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד - מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כותב: "לא יחשב שום דבר מן השכירות". ראה לחם-משנה). וטעמו של דבר: שהמשכיר קיבל עליו לספק חמור עד שישלים מטרת שכירותו, ואם אינו מקיים התחייבותו - פקעה גם התחייבותו של השוכר לשלם לו דמי שכירות. (19) שבזה שמסר הבהמה לרשות השוכר וקנאה השוכר במשיכה למלא בה תנאי השכירות - נשתעבדה גם לאחר מותה לממון בנבילתה השלמת מלאכתו כפי שהוסכם בחוזה. למעלה (בה' א) בדין חלתה בשכרה לרכיבה לא ניתנה רשות לשוכר למכרה, שלא אמרו זאת אלא במקום שאין לבהמה תקנה, כגון מתה או נשברה ואין אפשרות לרפאותה, ואנו אומרים שהשכירות משעבדת את הבהמה לשוכר, ומשום כך רשאי הוא למכור את נבילתה כדי לקיים תנאי השכירות, והרי בין כך ובין כך עומדת היא למכירה. אבל בחלתה, שעומדת היא לרפאותה, אין סברה לומר שהמשכיר שעבד הבהמה לשוכר שיהיה ביכולתו למכרה, שהרי אינה עומדת להימכר (נתיבות המשפט' סי' שי ס"ק ד). (20) שם עט. כשמואל, בהשכירו חמור זה, והוא הדין

17 ג. השוכר את הספינה²⁹, וטבעה לו בחצי הדרך:
18 אם אמר לו: ספינה זו אני משפיר לך, ושכרה
19 השוכר להוליך בה בין סתם³⁰, אף על פי שנתן לו
20 השכר - יחזיר כל השכר³¹; שהרי זה אמר לו:
21 הבא לי הספינה עצמה ששכרתי, שהקפדה גדולה
22 יש בספינה זו, ואני אביא בין מכל מקום ואוליך
23 בה³². אמר לו: ספינה סתם אני משפיר לך, ושכרה
24 השוכר להוליך בה בין זה, אף על פי שלא נתן לו
25 מן השכר פלוס - חייב לתן כל השכר; שהרי אמר
26 לו: הבא לי היין עצמו, ואני אביא לך ספינה מכל
27 מקום ואוליכו³³. אבל צריך לנפות כדי תטרח של
28 חצי הדרך³⁴, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה
29 ליושב ובטל³⁵. אמר לו: ספינה זו אני משפיר,

הַסְפִּינָה עָלָיו תִּרְעַמֶּת⁴². וְכֵן אִם מִכָּר פֶּל הַסְחָרָה⁴³ 9
שֶׁבִּסְפִּינָה לְאִישׁ אַחֵר בְּחֻצֵּי הַדֶּרֶךְ, וַיֵּרֶד, וַיַּעֲלֶה 10
הַלֹּקֶחַ - נֹטֵל שָׂכָר חֻצֵּי הַדֶּרֶךְ מִן הָרֹאשׁוֹן וְשָׂכָר 11
הַחֻצֵּי מִזֶּה הָאֲחֵרוֹן; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסְפִּינָה עָלָיו 12
תִּרְעַמֶּת, שְׁגֵרָם לוֹ לְסָבֵל דַּעַת אִישׁ אַחֵר שֶׁעֲדִין לֹא 13
הִרְגֵּל בוֹ. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. 14

(39) הוריד מטענו, כלומר חזר בו השוכר מהשכירות.
(40) כפי שהותנה, שאין השוכר יכול לחזור בו באמצע.
בבא-מציעא עט: "השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי
הדרך וכו' ואי דלא משכח לאגוריה (שאל השוכר מעמיד
אדם אחר במקומו שישכור הספינה), כוליה אגרא בעי
שלומי" (שכר כל הדרך, עליו לשלם). [כן פירש הרי"ף שם.
וכן משמע מלשונו של רבינו בסמוך: "ואם מצא השוכר מי
שישכיר", משמע שבבבא הקודמת - המדובר כשלא מצא].
ומשלם השכר המלא ואין מנכים ערך הטורח בחצי הדרך
שלא הוליך את הספינה - כמו בהלכה ג, שלא אמרו לנכות,
אלא כשאין הספינה קיימת, והרי המשכיר - הספן - יושב
ובטל. אבל כאן הלא ספינתו קיימת, והוא הסתמך על זה
שבמקום שקבעו להוליך שם את המטען ימצא מטען
להובילו חזרה, ולכן אינו חוזר למקום הפלגת הספינה, אלא
מסיעה ריקנית למקום המיועד ונמצא שאינו יושב בטל
(מגיד-משנה עם הסבר נוסף). [ונראה שהמשנה-למלך
התכוון להסבר זה, אלא שטעות-סופר נפלה בדבריו,
ובמקום "לביתו" צ"ל "לדרכו"]. ודעת ה'טור' בסימן שיא,
שגם כאן מנכים דמי הטורח. (41) כלומר: משכירו,
שהשוכר רשאי להעביר זכותו בשכירות לאחר, כמבואר
בסמוך (בהלכה ה), שזה שאמרו "אין השוכר רשאי
להשכיר" אינו אלא במטלטלין ולא בספינה. (42) שגרם
לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו (כמו שכותב
רבינו בסמוך - רי"ף שם). ובגמרא שם אמרו, שיש לחייב
את השוכר במקרה זה לשלם בעד "רפסתא דספינתא" ריעוע
הספינה שמתרועעת בפריקת המשא ובהטענתה שנית, שהרי
השוכר גרם לתוספת סריקה וטעינה מכפי שהוסכם בעת
השכירות. ועל השוכר לישא בהפסד זה שנגרם בסיבתו. וכן
פסק הרי"ף שם. ונראה שרבינו לא הזכיר חיוב זה כאן,
מפני שאינו דן כאן אלא בבעיה אם יש לשוכר זכות
להשכיר את הספינה לאחרים כשהוא מקבל עליו כל הפסד
שיגרם לספינה כתוצאה מהחלפת השוכרים, או לא. ודין זה,
שעל השוכר לישא בכל הפסד שהוא, נראה בעיני רבינו
כמובן מאליו ואין צורך להזכירו (ראה 'מרכבת המשנה').
(43) שם, וכפירוש הרי"ף. וכן הביאו ה'תוספות' שם בד"ה
דפרקיה, בשם רבינו חננאל.

ה. מִכָּאֵן אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחִבְרוֹ עַד זְמַן 15
קָצוֹב, וְרָצָה הַשּׁוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבֵּית לְאַחֵר עַד סוֹף 16
זְמָנוֹ - מְשַׁכֵּיר לְאַחֵרִים⁴⁴, אִם יֵשׁ בְּנֵי בֵּית קָמֶנֶן בְּגִי 17
בֵּיתוֹ; אָבֵל אִם הָיוּ אַרְבָּעָה - לֹא יִשְׁכֹּר לְחֻמְשָׁה⁴⁵. 18
שֶׁלֹּא אֲמָרוּ חֻמְמִים⁴⁶: אֵין הַשּׁוֹכֵר רִשְׁאֵי לְהַשְׁכִּיר - 19
אֶלָּא מְטַלְטְלִין, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׁיִהָא 20
פְּקֻדוֹנִי בְּיַד אַחֵר⁴⁷; אָבֵל בְּקֻרְקָע⁴⁸ אוֹ בְּסְפִינָה, 21

וְשָׂכָר הַשּׁוֹכֵר לְהוֹלִיךָ בֵּה יֵין זֶה: אִם נָתַן הַשָּׂכָר - 1
אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִירוֹ, וְאִם לֹא נָתַן - לֹא יָתֵן; שְׁאֵין 2
זֶה יָכוֹל לְהִבְאִי הַסְפִּינָה עֲצָמָה, וְלֹא זֶה יָכוֹל לְהִבְאִי 3
יֵין עֲצָמוֹ³⁶. שָׂכָר סְפִינָה סְתָם לֵינן סְתָם³⁷ - הָרִי אֵלוֹ 4
חוֹלְקִין הַשָּׂכָר³⁸. 5

(29) שם עט. (30) כל יין שירצה. (31) אפילו בעד חצי
הדרך שכבר הובל - מחזיר, שלא אמרו שהשוכר משלם
שכר חצי הדרך (כמבואר למעלה הל' א, ב) אלא במקום
שנהנה מהובלת מטענו, אבל כאן הלא היין טבע ואבד -
אין לשוכר לשלם כלום (ראה ב'תוספות' שם בד"ה
אילימא). (32) כלומר, ומאחר שאין ביד המשכיר למלא
תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות - שהרי טבעה, וביד
השוכר למלא, שהרי ליין סתם שכרו, ובאפשרותו להביא
יין, הרי המשכיר אינו מקיים את מה שקיבל על עצמו, ולכן
מחזיר כל השכר. ואין המשכיר יכול להציע ספינה אחרת
במקום הספינה שטבעה ולהמשיך בהסכם השכירות, שיש
לשוכר זכות, בהסתמכות על תנאי - ספינה זו - שבחווה
השכירות, לתבוע מילוי החווה כפי הפרטים שנקבעו בו
בשלימות (רי"ף שם). והוסיף רבינו נימוק בטענת השוכר,
"שהקפדה גדולה יש בספינה זו", כלומר ספינה זו שטבעה
שכרתיה אחר שבדקתי ובחנתי מבנה ומצבה וכל פרטי
הליכותיה, ואיני מוכן לקבל ספינה אחרת שתעמיד במקומה
(ראה משנה-למלך). (33) והרי העיכוב בקיום החווה, מצד
השוכר בא, ולכן משלם בעד כל הדרך כפי שהוסכם.
(34) שהיה על המשכיר - הספן - לטרוח בהולכת הספינה
אלמלא טבעה. (35) כלומר, יש לחשב התשלום בעד חצי
הדרך - שהמשכיר מקבל בעדו שכר - פחות הסכום שאדם
מוכן שינכו לו משכרו, כדי שלא יצטרך לעבוד ולטרוח אלא
יהא יושב ובטל (רי"ף שם). (36) כלומר, מאחר שלא
המשכיר ולא השוכר, בידם למלא אחר תנאי השכירות -
אנו מחליטים המעות ביד המוחזק ויד התובע על התחתונה,
שאין להוציא המעות מן המוחזק מטעם שלא קיים תנאו
אלא אם-כן נתקיימו מצד התובע, ומאחר שאין ביד התובע
לקיים תנאו - מפסיד כל שכרו. (37) ורשאי המשכיר
להעמיד ספינה אחרת - והשוכר יין אחר, אבל שניהם לא
מילאו תנאי השכירות. (38) אם הקדים השוכר השכר,
המשכיר מחזיר שכר חצי הדרך הנתור. ואם לא הקדים,
השוכר משלם בעד חצי הדרך שנסעו (גמ' שם). ואין
המוחזק יכול לטעון - כמו בספינה זו ויין זה - אין לי
להחזיר השכר לפני שהתובע מילא תנאו, מפני שיש לתובע
טענה נגדית: מוכן אני למלא התנאי ולהביא יין, אבל אין
להטיל עלי למלא התנאי לפני שהמשכיר ממלא תנאו
להעמיד ספינה, ואיני מאמינו שיעשה זאת, ונמצא שאני
טורח ומפסיד מעותי (רא"ש שם יא) ויוצא מזה, שאם אחד
משניהם מילא תנאו ואין השני ממלא - מוציאין השכר
אפילו מן המוחזק, מאחר שאינו ממלא תנאו (מגיד-משנה
בשם הרמב"ן).

ד. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַסְפִּינָה, וּפְרָקָה³⁹ בְּחֻצֵּי הַדֶּרֶךְ - נוֹתֵן 6
לוֹ שָׂכָר פֶּל הַדֶּרֶךְ⁴⁰. וְאִם מָצָא הַשּׁוֹכֵר מִי שֶׁיִּשְׁכֹּר 7
אוֹתָהּ לוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק - שּׁוֹכֵר⁴¹; וְיֵשׁ לְבַעַל 8

את החמור ואת נבלתה, אבל "בית זה" משמע כל זמן שהוא ראוי לדירה ולא למכור העצים והאבנים, שאינם עומדים להמכר אלא לבנות הבית מחדש. ואין לחייבו להעמיד לרשות השוכר את הבנין החדש מפני שבית זה השכירו. (57) כמידת הבית וכצורתו שהשכירו. שלא אמרו בבית זה שאינו חייב לבנותו אלא כשנפל הבית מאליו, אבל במקום שהמשכיר סתרו בלי הסכמת השוכר - חייב להעמיד לו בית אחר. ופשוט, שהשוכר יכול לעכב שלא יסתור (מגיד-משנה). (58) חמסן, אלים, ואפילו ישראל. (59) שהוציאו מן הבית. (60) המשכיר, שגרם להוצאתו מן הבית.

ז. השפיר⁶¹ לו בית סתם⁶², ואחר שנתן לו בית נפל⁶³ - חייב לבנותו או יתן לו בית אחר. ואם היה קטן מן הבית שנפל - אין השוכר יכול לעכב עליו⁶⁴. והוא שיהיה קרוי בית⁶⁵. שלא השפיר אלא בית סתם⁶⁶. אבל אם אמר לו: בית כזה⁶⁷ אני משפיר לך - חייב להעמיד לו בית כמדת ארצו ומדת רחבו של בית זה שהראהו; ואינו יכול לומר לו: לא היה ענין דברי אלא שיהיה קרוב לזה או לשוק או למרחץ כזה, אלא חייב להעמיד לו בית כמדתו וכצורתו⁶⁸. לפיכך⁶⁹, אם היה קטן - לא יעשנו גדול⁷⁰; גדול - לא יעשנו קטן; אחד - לא יעשנו שנים; שנים - לא יעשנו אחד. ולא יפחת מן החלונות שהיו בו, ולא יוסיף עליהן, אלא מדעת שניהם⁷¹.

(61) שם קג. ולא קבע מדתו וצורתו. (62) רי"ף שם, וכן משמע בגמרא. (63) שראוי לדירה, כלומר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (נמוקיי-יוסף שם). (64) וביד המשכיר היה להעמיד לו מתחילה בית קטן כזה שהוא מעמיד לו עכשיו, ונפילת הבית הראשון אינה מעניקה לשוכר זכויות חדשות. (65) שקיבל עליו המשכיר להשכיר לו בית, והדגישו בית מסוים ואמר לו: כזה. (66) שם בגמרא. (67) אם נפל הבית אחר שהשכירו. (68) יש בני אדם שמעדיפים דירה קטנה. (70) שם.

ח. המשפיר עליה סתם⁷¹ - חייב להעמיד לו עליה⁷². אמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה אני משפיר לך - הרי שעבד בית לעליה⁷³. לפיכך, אם נפחתה⁷⁴ העליה בארבעה טפחים⁷⁵ או יתר - חייב המשפיר לתקן; ואם לא תקן - הרי השוכר יורד ודר בבית עם בעל הבית⁷⁶ עד שיתקן. הרי שתי עליות⁷⁷ על גבי זו, ונפחתה העליונה - דר בפתחתה⁷⁸; נפחתה התחתונה - הרי זה ספק אם ידור בפעליונה או בבית⁷⁹. לפיכך לא ידור, ואם דר - אין מוציאין אותו משם⁸⁰. מעשה באחד⁸¹ שאמר לחברו: דלית⁸² זו שעל גבי הפרסק היה אני משפיר לך, ונעקר אילן הפרסק ממקומו; ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו לו: חייב אתה להעמיד הפרסק כל זמן שהדלית קממת⁸³. וכן כל פיוצא כזה.

1 שהרי בעלה עמה⁴⁹ - אין אומר בן⁵⁰. וכן אני אומר: אם אמר לו בעל הבית לשוכר: למה תטרח ותשפיר ביתי לאחרים? אם לא תרצה לעמד בו, צא והניחו ואתה פטור משכירותו - אינו יכול להשפירו לאחר. שזה באל תמנע טוב מפעליו⁵¹; עד שאתה משפירו לאחר, תניח לזה ביתו. ויש מי שהורה, שאינו יכול להשפירו לאחר כלל, ויתן שכרו עד סוף זמנו⁵². ולא יראה לי שדין זה אמת⁵³.

(44) ואין למשכיר זכות התנגדות, וכדין ספינה. ומוסיף המגיד-משנה, שכאן אפילו תרעומת אין לו למשכיר, שעד כאן לא אמרו יש לו תרעומת אלא בספינה, מפני שגרם לו לסבול כל זמן הנסיעה דעת איש שאינו רגיל בו, אבל בבית - שאין המשכיר דר עם השוכר - אפילו תרעומת אין לו. (45) שאין השוכר רשאי להרבות בדירוס, אפילו אם גם הוא ממשיך וגר בבית, ראה פ"ה מהלכות שכנים ה"ט. (46) גיטין כט. (47) שם. כלומר, השכירות מקנה לשוכר זכות מליאה להשתמש בחפץ בהתאם לתנאי השכירות, ואין בזה כל הגבלה משפטית עקרונית, אולם במטלטלין נשאת למשכיר זכות התנגדות להעברת זכות זו, מפני שיכול לטעון: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, כי השוכר השני אינו נאמן אצלי שלא יעלים את החפץ ויטעון: נאנס (ראה למעלה פ"א הל' ד). (48) שאין בה מציאות העלמה. (49) שבעל הספינה דר עם השוכר, ושומר הוא ספינתו. (50) אין מקום לטענה זו, ולכן השוכר משכירה לאחרים. (51) כתוב במשלי ג, כז. וגו': "בהיות לאל ידיך לעשות", כלומר, שאין הדבר גורם לך הפסד שהוא. (52) שהם סבורים, שדין בית מושכר כדין מטלטלין, מפני שבעל הבית אינו דר ביחד עם השוכר, ואינו יכול לשמור שלא יוזק ע"י השוכר השני, שאינו סומך עליו כמו על הראשון, ואין זה דומה לספינה שבעלה עמה ושומר שלא יתקלקל ע"י השוכר (ראב"ד). (53) רבינו דוחה סברא זו, וסובר שהחשש לקלקול הבית אינה טענה, שהרי השוכר השני - יתחייב לשלם בעד ההיזק (מגיד-משנה).

9 ו. בית זה אני משפיר לך, ואחר שהשפירו נפל - אינו חייב לבנותו⁵⁴, אלא מחשב על מה שנסתמש בו ומחזיר⁵⁵ לו שאר השכירות⁵⁶; אבל אם סתרו - חייב להעמיד לו בית אחר, או ישפיר לו כמותו⁵⁷. וכן אם חזר אחר שהשפירו לזה והשפירו או מכרו לעובד כוכבים או אגס⁵⁸, שהפקיע שכירות הראשון⁵⁹ - הרי זה חייב⁶⁰ להשפיר לו בית אחר כמותו. וכן כל פיוצא כזה.

(54) שם קג. שהרי בית זה השכיר, ולא התחייב לבנות לו בית חדש. (55) המשכיר, אם הקדים השוכר השכר. והוא-הדין אם לא הקדים, שהשוכר משלם בעד פרק זמן שדר בו ונהנה. (56) ואין לשוכר רשות למכור אבני הבית ועציו, ולשכור בדמיהם בית אחר, כמו למעלה בהלכה ב דין חמור זה לרכוב. וטעם ההבדל, מבואר במגיד-משנה: חמור שמת - נבלתו עומדת להמכר, והמשכיר שעבד לשוכר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ט תמוז – ספר משפטים – הלכות שכירות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(71) שם קטז: (72) אם נפלה זו שהעמיד לו, חייב להעמיד לו אחרת. (73) שאם לא כן, לשם מה הוסיף: "שעל גבי בית זה", ולא הסתפק באמרו: "עלייה זו". ולכן אנו מפרשים כוונתו, שאם יארע קלקול בעליה ולא יתקנו - הרי הבית שלמטה משועבד לשוכר, כמו שמבאר רבינו והולך. (74) נתקלקלה. (75) על פני שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (76) ביחד, אבל אינו יכול לדרוש שבעל הבית יצא מדירתו בבית שלמטה ויעמיד לו את כולה, שעל דעת כן לא שיעבדו. (77) בית בן שלש קומות והשכיר הקומה העליונה, ואמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה. (78) בעלייה התחתונה, ואינו יכול לירד ולדור בבית שלמטה, כדי לאלץ את בעל-הבית לתקן דירת העלייה, מפני שגם העלייה התחתונה, בכלל הבית ששיעבדו הוא (סמ"ע חו"מ סי' שיב, ס"ק מא). (79) כלומר, אם בעל הבית יכול לדחות לעלייה העליונה או לא. וצדדי הספק מבוארים בגמרא (שם קיז). "דא"ל שם עלייה קבילת עלך". כלומר, המשכיר אומר לשוכר: הרי עלייה שכרת, והסכמת לדור בעלייה, והרי עלייה אני מוסר לך, "או דילמא, חד עלייה קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה", פירוש, השוכר יכול לטעון: קיבלתי עלי טורח העלייה לקומה ראשונה, אבל איני מסכים לטורח ולעלות שתי קומות. בעיה שנשארה בתיקו שם. (80) מפני שהדבר בספק, אין מוציאים מן המוחזק, וכל עוד שלא תפס השוכר הדירה, בעל הבית מונע ממנו כניסתו. אבל כשתפסה השוכר, הרי הוא המוחזק, ואין לבעל-הבית זכות להוציאו. וכל דינים אלה נאמרו, כשנפתחה רצפת העלייה שהיא תקרת הבית או של העלייה התחתונה, שהרי הקלקול הוא בבית המשועבד לו, אבל כשנפתחו קירות העלייה - אין המשכיר חייב לתקנם, כי קלקול זה אין לו קשר עם הבית המשועבד (מגיד-משנה). (81) שם קטז: (82) גפן שענפיה גידלו על עץ האפרסק. (83) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

פרק נשיי

(1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להעמיד לשוכר, ודין משכיר עלייה ונפתחה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוולו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

1 א. המִשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ בְּבִירָה גְדוֹלָה³ - מִשְׁתַּמֵּשׁ⁴
2 בְּזִיזָהּ וּבְכַתְלֶיהָ⁵ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת⁶, וּבְתַרְבִּיץ שֶׁל
3 חֲצֵר⁷, וּבְרַחֲבָהּ⁸ שְׁאֲחֹרֵי הַבָּתִּים⁹. וּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיָ
4 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵבֵי הַבָּתִּים¹⁰ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵבֵי
5 הַבָּתִּים. וּבְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הוֹלְכִין אַחֵר מִנִּהְגֵּי
6 הַמִּדְּינָה¹¹ וְהַשְׁמֹת¹² הַיְדוּעִין לָהֶם, כְּדֶרֶךְ שְׁאֻמְרָנוּ
7 בְּעֵנֵן מִקָּח וּמִמְכָּר¹³.

8 ב. הַמִּשְׁכִּיר חֲצֵרוֹ סָתֵם - לֹא הַשְׁכִּיר הֶרְפֵּת שְׂפָה¹⁴.
9 (14) שאין הרפת בכלל המונח "חצר" (בבא-מציעא קב.).
10 ג. הַמִּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ¹⁵ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ דָּלָתוֹת,
11 וּלְפִתְחָן לוֹ חֲלוֹנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וּלְחֹזֶק אֶת
12 הַתְּקָרָה¹⁶, וְלִסְמֹךְ אֶת הַקּוֹרֶה¹⁷ שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְלַעֲשׂוֹת
13 נִגְרָה¹⁸ וּמִנְעוּל¹⁹, וְכָל פְּיוּצָא בְּאֵלּוּ מְדֻבָּרִים שֶׁהֵן
14 מַעֲשֵׂה אֱמָן²⁰ וְהֵם עֶקֶר גְּדוֹל פְּיֻשִּׁיבַת הַבָּתִּים
15 וְהַחֲצֵרוֹת²¹. הַשּׁוֹכֵר חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה וּמִזוּזָה²²,
16 וּלְתַקֵּן מְקוֹם הַמִּזוּזָה²³ מִשְׁלֹ²⁴. וְכֵן אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת
17 סֵלָם²⁵ אוֹ מְרִיבָה²⁶ אוֹ לְהַטִּיחַ גִּגְיָה²⁷ - הֵרִי זֶה עוֹשֶׂה
מִשְׁלַ עֲצֻמָּה²⁸.

(15) שם קא: (16) מערכת הנסרים המשמשים מכסה לבית. (17) קורות הבית, שהנסרים מונחים עליהן. (18) בריח המשמש לנעילת הדלת ופתיחתה מבפנים. (19) מבחוץ. (20) שם, וכתב ה'נמוקי יוסף' (בפירושו לרי"ף שם) שעל המשכיר לתקן דברים אלו במשך כל תקופת השכירות, אף כשהיו תקינים בשעת השכירות. ולזה נוטה לשון רבינו, שכתב "ולפתוח לו חלונות שנתקלקלו", כלומר שנתקלקלו בתוך תקופת השכירות. ובשם הריטב"א כתב, שזה נאמר באמרו לו בית סתם, אבל אם אמר לו "בית זה אני משכיר לך" אינו חייב לתקן כשנתקלקל בתוך תקופת השכירות (וכן פסק הרמ"א בסי' שיד סעיף א. עיי"ש ובביאור הגר"א ס"ק ו, וב'קצות החושן' ס"ק א.). (21) שמן הסתם, על דעת שיהא הבית ראוי לדירה - שוכר. (22) שם, שחובת מצוות אלו על הדר הן, שהרי בית שאין דרים בו פטור ממעקה ומזוזה (ראה פ"ה מהל' מזוזה הל' יא, ופי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הל' א.). (23) חקיקה במזוזות הבית, להכניס בה את המזוזה. (24) אפילו אם מזוזות הבית היא של אבן, והחקיקה היא מעשה אומן, ואמרנו למעלה שהדברים שהם מעשה אומן - חייב המשכיר לעשות. וטעמו של דבר, שאין כל הכרח לחקוק מקום באבן להניח את המזוזה, שהרי אפשר לקבוע המזוזה בקנה ולקבוע הקנה בנסר ולהעמיד את הנסר בצמצום בין המשקוף והמפתן סמוך למזוזות הבית באופן שלא יזוז ממקומו. ואין למעשה זה צורך לאומן (שם

להלן פ"ז הל' א) אלא למטרת שכירותו, כלומר לזכות
ההשתמשות בחצר, אבל גוף החצר אינו קנוי לו, והמשכיר
ממשיך להיות בעל החצר לקנות חפצי הפקר (מגיד-משנה,
ולחם-משנה שם. וראה 'קצות החושן' סי' שיג ס"ק א,
שיטה אחרת בדעת רבינו).

- 11 ו. המִשְׁכִּיר בֵּית אֶת הַחֲצֵר אוּ מִדְּחֵץ אוּ חֲנוּת אוּ שְׂאֵר
- 12 הַמְּקוֹמֹת עַד זֶמֶן קָצוֹב - הֲרִי זֶה פּוֹפֶהוּ לְצֵאת
- 13 בְּסוֹף זְמָנוֹ, וְאִינוֹ מִמֶּתִין לוֹ אֲפִלּוּ שְׁעָה אֶחָד.⁴² שְׂכָר
- 14 לוֹ בֵּית סֶתֶם⁴³: לְלִינָה - אֵין פְּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד⁴⁴;
- 15 לְשִׁבְתָּהּ⁴⁵ - אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים⁴⁶; לְנִשְׁוֹאֵין - אֵין
- 16 פְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים יוֹם.⁴⁷

(42) כלומר, אין המשכיר צריך למסור לשוכר הודעת פינוי
מוקדמת, אלא מיד כשיגיע הזמן, ואפילו בימות הגשמים,
מוציאו, שעד כאן לא אמרו (ראה הלכה ז) שאין המשכיר
מוציאו בימות הגשמים כלל, ובימות החמה בלי הודעה
מוקדמת של שלושים יום, אלא כשהשכירות נעשית בסתם,
כדי לאפשר לשוכר לחפש מקום לדור (כמבואר בסמוך
הלכה ז) אבל כשהשכירות נעשית לזמן קצוב - עצם קביעת
השכירות לזמן מסוים - הודעה היא. וכן אמרו בירושלמי
(הביאו הרי"ף בבבא-מציעא פרק השואל - בירושלמי
לפינוי אינו): "ואם השכירו לזמן ידוע, אפילו הגיע זמנו
בימות הגשמים - מוציאו מיד. מאי טעמא? מידע ידיע
דזמניה בטבת" (יודע הוא שזמן יציאתו הוא בטבת).
(43) ר"ף שם בשם הירושלמי (וראה תוספתא בבא-מציעא
פרק ח הי"א). (44) שהשוכר ללינה סתם - על דעת לילה
ויום שוכר ('שיטה מקובצת' שם קא: בשם הר' יונתן).
(45) לשבת. (46) כלומר, גם יום השישי בכלל, כדי להכין
צרכי שבת (שם). (47) ששמחת נישואין נמשכת שלושים
יום, כמו שאמרו (ראה כתובות ח). שעד שלושים יום כל
סעודה שהחתן עושה סתמא מפני הנישואין היא, ומברכים
ש"השמחה במעונו". וכן אמרו (שם ד.): אין מונעים
תכשיטים מן הכלה כל שלושים יום.

- 17 ז. המִשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ סֶתֶם⁴⁸ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ
- 18 עַד שְׁיֻדְיֵעוֹ שְׁלָשִׁים יוֹם מִקֶּדֶם⁴⁹, כְּדִי⁵⁰ לְבַקֵּשׁ
- 19 מְקוֹם וְלֹא יִהְיֶה מִשְׁלָף בְּדֶרֶךְ, וּלְסוֹף הַשְּׁלָשִׁים יֵצֵא.
- 20 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּיָמֹת הַחֲמָה⁵¹; אֲכָל בְּיָמֹת
- 21 הַגְּשָׁמִים⁵² - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ⁵³ מִן הַחֲגָג⁵⁴ וְעַד
- 22 הַפֶּסַח⁵⁵. קָבַע לוֹ שְׁלָשִׁים לִפְנֵי הַחֲגָג, אִם נִשְׂאָר מִן
- 23 הַשְּׁלָשִׁים יוֹם אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד לְאַחַר הַחֲגָג⁵⁶ - אֵינוֹ
- 24 יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד מוֹצָאֵי הַפֶּסַח⁵⁷. וְהוּא⁵⁸ שְׁיֻדְיֵעוֹ
- 25 שְׁלָשִׁים יוֹם מִקֶּדֶם⁵⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
- 26 בְּעִירוֹת; אֲכָל בְּכַרְפִּים⁶⁰ - אֶחָד יָמֹת הַחֲמָה וְאֶחָד
- 27 יָמֹת הַגְּשָׁמִים, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ
- 28 מִקֶּדֶם⁶¹. וְכֵן בְּחִנּוּת⁶² - בֵּין בְּכַרְפִּים בֵּין בְּעִירוֹת,
- 29 צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ מִקֶּדֶם⁶³.

(48) משנה בבא-מציעא קא: וגמרא שם. קבעו שכר בעד כל
חודש וחודש ולא קבעו זמן גמר השכירות, וסתם שכירות
אינה פחות משלושים יום. (49) ואם הודיע לשוכר זמן

ע"פ רש"י ונמוקי יוסף). (25) לגג הבית כדי להשתמש
בו, ואין השימוש בגג עיקר בישיבת הבתים (ראה נמוק"י).
(26) נסרים סמוכים לכותל אצל הגג המטוייה בטיח ומשופע,
והמים שעל הגג נופלים על הנסרים ואינם מרטיבים את
הכותל, וכשנופלים הנסרים, כל אדם מחזירה ואין צריך
אומן לזה (שם ע"פ רש"י). (27) להטיח הסדקים שנתהוו
בגג, כדי שלא ידלפו מי הגשם לבית דרך הסדקים, ואין
צריך אומן לזה. (28) שם, שאין על המשכיר לתקן אלא
דבר שהוא מעשה אומן ועיקר בישיבת הבית.

- 1 ד. המִשְׁכִּיר עֲלִיָּה לַחֲבֵרוֹ²⁹ וּנְפִחְתָּהּ³⁰ בְּאַרְבָּעָה³¹ או
- 2 יָתֵר - חָיִב לְתַקֵּן הַתְּקָרָה³² וְהַמַּעֲזִיבָה³³ שְׁעָלֶיהָ;
- 3 שְׁהַמַּעֲזִיבָה חֲזִיק הַתְּקָרָה הִיא³⁴.

(29) ואמר לו עלייה סתם, שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ח,
שאם נפלה חייב להעמיד לו עלייה, וכאן מבאר רבינו והולך
מה הדין אם נפחתה, אבל באמר לו עלייה זו - כשם שאינו
חייב להעמיד לו עלייה בנפלה, כן אינו חייב לתקנה
בנפחתה (מגיד-משנה ע"פ הגמ' שם קיז: ועיין לחם-משנה,
וראה בחושן-משפט סי' שיב סעיף יז). (30) נשבר נסר
ברצפתה. (31) טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל).
(32) תקרת הבית המשמשת רצפה לעלייה. (33) הטיט
והעפר שטוחין על התקרה - והוא מלשון הכתוב (נחמיה ג,
ח) "ויעזבו ירושלים" (ע"פ רש"י שם, וכן פירש רבינו
בפירוש המשנה, שם). (34) ועיקר הוא בישיבת העלייה,
שאין אדם דר בעלייה כשנסרי הרצפה רפים, והוא עלול
ליפול אם ישמט נסר ממקומו.

- 4 ה. הַזָּבֵל³⁵ שְׂפָחָצֵר - הֲרִי הוּא שֵׁל שׁוֹכְרָה³⁶. לְפִיכָךְ
- 5 הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיאוֹ³⁷. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְנָה -
- 6 הוֹלְכִין אַחֵר הַמְּנָהג³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהּוֹ
- 7 הַבְּהֵמוֹת שְׁעָשׂוּ הַזָּבֵל שֵׁל שׁוֹכְרָה; אֲכָל אִם הַבְּהֵמוֹת
- 8 שֵׁל אַחֲרֵיהֶם³⁹ - הַזָּבֵל שֵׁל בְּעַל הַחֲצֵר; שְׂחָצֵרוֹ שֵׁל
- 9 אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעַת⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁהִיא
- 10 שְׁכוּרָה בִּיד אַחֲרֵיהֶם⁴¹.

(35) משנה, שם קא: וכפירוש הגמרא, שם קב.
(36) מבהמות השוכר את החצר, כמו שהולך רבינו ומבאר.
ואין אנו אומרים שהשוכר מפקיר את הזבל ומתוך כך
המשכיר זוכה בו, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו
(רבינו בסוף הלכה זו, ראה הערה שם). וטעמו של דבר
מבואר בלחם-משנה: מכיון שהחצר מושכר לו, ובזכותו
להחזיק שם בהמותיו, אינו מפקיר זבלן. (37) כשאין לו
צורך בו. (38) כמבואר למעלה הל' א. (39) זבל בהמות
ההולכות ממקום למקום, בעליהם אינם מקפידים על זבלן
ומפקירין אותו. (40) אף כשאינו ידוע לו שהחפץ נמצא
בחצרו. ראה פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ח (שם כרבי יוסי
בר חנינה). (41) בגמרא שם, פירשו מה שאמרו במשנה,
הזבל של בעל הבית - המדובר "בחצר דמשכיר, ותורי דאתי
מעלמא" (שוורים של אחרים). ומפרש רבינו, שזה שאמרו
"בחצר דמשכיר", הכוונה היא בחצר המושכרת לשוכר,
שאין השכירות מפקיעה זכות הבעלים לקנות חפצי הפקר
המונחים בה, שלא אמרו שכירות מכירה לזמן קצוב (ראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי א' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קנא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסוים לפני שנכנס לדירה, שעליו לפנותה אחר שלושים יום - אינו יכול להוציאו לפני גמר שלושים ימי מגורו (ש"ך ש"ב ס"ק ז). (50) לאפשר לשוכר. (51) שהדירות מצויות - שדרך בני אדם כשהם רוצים לעבור לדירה אחרת - עוברים בימות החמה. (52) שמפני הגשמים אין בני אדם עוברים לדירה אחרת, ואין הדירות מצויות. (53) אפילו הודיעו קודם. (54) חג הסוכות. (55) מוצאי הפסח, שאין ההודעה מאפשרת לשוכר לחפש לו דירה אחרת, שהרי אין הדירות מצויות. אמנם אם הקדים לו הודעת הפינוי - שיפנה הדירה בתקופת החורף - שלושים יום בימות החמה, מוציאו ביום שקבע. (56) כגון שמסר לו ההודעה בכ"ד אלול (ראה 'שיטה מקובצת' שם). (57) שם. מימרא דרב אסי: אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני (מאותם) שלושים יום (שהודיעו בימות החמה) אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. כלומר, שלושים ימי ההודעה צריכים להגמר לפני החג, ואם לא נגמרו כולם - אין ההודעה מועילה להוציאו בימות הגשמים (נמוקי יוסף שם). (58) בתנאי. (59) לפני מוצאי פסח, ואינו יכול להוציאו על סמך ההודעה הקודמת, מפני שאנו רואים אותה כאילו אינה קיימת כלל, שהרי קבעה זמן יציאה מנוגד לדין, ולכן צריך המשכיר להודיעו הודעה שניה לפני הפסח (סמ"ע סימן ש"ק ח. וראה בבאור הגר"א שם ס"ק טו, מה שמגיה בלשון רבינו). (60) שאין דירות פנויות מצויות בהם - שרבים נמשכים אחר ישיבת כרכים. (61) שם. (62) שדרך החנוני להקיף לצרכניו, והקפותיו לזמן ארוך הן. (63) כדי לאפשר לו לגבות בינתיים את הקפותיו (שם - ע"פ רש"י, עיי"ש).

י. נָמַן הַבֵּית לִבְנוֹ לִשָּׂא בּוֹ אִשָּׁה⁷⁶: אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבָנוּ נַעֲשֶׂה חֶתֶן בְּזִמְן פְּלוּנִי, וְהָיָה אֶפְשָׁר לּוֹ לְהוֹדִיעוֹ מִקֵּדָם וְלֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ⁷⁷; וְאִם עָכְשָׁו נִזְדַּמְּנָה לּוֹ אִשָּׁה, וְהָרִי הוּא נוֹשֵׂאָה מִיָּד⁷⁸ - הָרִי זֶה יֵשׁ לּוֹ לְהוֹצִיאוֹ; שְׂאִינוֹ בְּדִין שֶׁהָיָה זֶה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְכֵן בָּעַל הַבֵּית יִשְׁכַּר בֵּית שְׂנֵיעֶשֶׁה בּוֹ חֲתָנָה.

76 שם. (77) שהרי היה לו להודיעו. (78) ולא היה באפשרותו להודיעו קודם.

יא. מִכָּר אֶת הַבֵּית אוֹ נָתַן אוֹ הוֹרִישׁוֹ - אֵין הַשְּׂנִי יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד שְׂיֹדִיעוֹ מִקֵּדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם⁷⁹ אוֹ מִקֵּדָם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ⁸⁰; שֶׁהָרִי הַשּׂוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ: אֵין פֶּחָךְ יֵתֵר מִפֶּחַ זֶה שְׂזָכִיתָ בְּבֵית זֶה מִחֲמַתּוֹ⁸¹.

79 בעיירות. (80) בכרכים. (81) וכשם שזה שמכר לך לא היה יכול להוציאני בלי הודעה מוקדמת - כן אף אתה אינך יכול.

יום שישי א' מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק שביעי

1 יבאר שתנאי מועיל בשכירות, ודין משכיר בתים לחדשים או לשנה ונתעברה השנה, ודין שוכר אומר נתתי שכר הדירה ומשכיר אומר לא נטלתי, ודין משכיר בשטר לזמן קבוע ואין זמן בשטר, ודין שוכר פרדס, ודין מכנים פירותיו לבית חברו שלא מדעתו, ודין שוכר ריחיים.

א. כָּשֶׁם שֶׁמָתְנָה אָדָם כָּל תְּנָאֵי שְׂרִיצָה בְּמִקְחָ וּמִמְכָּרָ², כִּף מִתְּנָה בְּשִׁכְרוּת; שֶׁהַשְּׂכִירוֹת מְכִירָה לְזִמְן קָצוּב³ הִיא. וְכָל שֶׁמִּמְכְּרוּ בְּנִכְסֵי מִמְכָּרָ⁴,

ח. כָּשֶׁם⁶⁴ שֶׁהַמְשָׁכִיר חֵיב לְהוֹדִיעוֹ, כִּף הַשּׂוֹכֵר חֵיב לְהוֹדִיעוֹ מִקֵּדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּעִירוֹת, אוֹ מִקֵּדָם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּכָרְכִים, כִּדִּי שְׂיִבְקֶשׁ שָׂכָן⁶⁵, וְלֹא יִשְׁאַר בֵּיתוֹ פָּנוּי⁶⁶. וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְצַאת, אֲלֵא יִתֵּן הַשְּׂכָר⁶⁷.

64 ברייתא שם. (65) דייר הגון. (66) עד שימצא אדם הגון להשכיר לו הדירה. (67) ממשיך לשלם השכר - אפילו יצא מהבית - עד תום שנים עשר חודש, ויש זכות לשוכר להשכיר הבית לתקופה זו לאחר, ואין המשכיר יכול לעכב בידו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ה (רמ"א בהגהותיו סי' ש"ב סעיף יז עיי"ש).

ט. אִף עַל פִּי שְׂאִין הַמְשָׁכִיר יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ וְלֹא הַשּׂוֹכֵר יָכוֹל לְצַאת עַד שְׂיֹדִיעוֹ מִקֵּדָם, אִם הוֹקְרוּ הַבָּתִּים - יֵשׁ לַמְשָׁכִיר לְהוֹסִיף עָלָיו וְלֹאמֹר לְשׂוֹכֵר: אוֹ שָׂכֵר בְּשָׁוָה⁶⁸ עַד שֶׁתִּמְצָא אוֹ תִצָּא⁶⁹. וְכֵן אִם הוֹזְלוּ הַבָּתִּים - יֵשׁ לְשׂוֹכֵר לְפַחַת הַשְּׂכָר וְלֹאמֹר לַמְשָׁכִיר: אוֹ הַשְּׂכָר לִי כְּשֶׁעַר שָׁל עֲתָה, אוֹ הָרִי בִּיתָךְ לְפָנֶיךָ⁷⁰. נָפַל בֵּית הַמְשָׁכִיר⁷¹ שֶׁהָיָה דָר בּוֹ - הָרִי זֶה יֵשׁ לּוֹ לְהוֹצִיאוֹ הַשּׂוֹכֵר מִבֵּיתוֹ⁷², וְאוֹמֵר לוֹ: אֵינוֹ בְּדִין שֶׁתְּהִיָּה אִתָּה יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי עַד שֶׁתִּמְצָא מְקוֹם⁷³, וְאֵנִי⁷⁴ מְשַׁלֵּךְ בְּדֶרֶךְ; שְׂאִין אִתָּה בָּעַל זְכוּת בְּבֵית זֶה יוֹתֵר מִמֶּנִּי⁷⁵.

כאן) ואחר כך חזר בו והורה שאין לחלק בין תחילת השנה לאמצעה, ומסתמך על זה שלא מצא חילוק זה בשום מקום, ואומר: "לפי שאמרתי, שמה שלא חילק אותו התלמוד אין לנו לחלק אותו אלא ניקח אותו בהחלט כמו שבא מוחלט". (14) דינר בכל חודש - ונתעברה השנה.

(15) שם. (16) שהקדים בלשון השכירות, שכירות חודש. (17) שהקדים שכירות שנה, - ואין אנו יודעים אם נתכוון לשכירות שנה או לחדשים, כלומר, אם העיקר הוא הלשון שהזכיר בראשונה או מה שהזכיר באחרונה. (18) דמי השכירות של חודש העיבור. (19) פסק כרב נחמן שם קב: (20) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. (21) בעדים או בשטר ולא בספק, ולכן אפילו בא המשכיר בסוף החודש לתבוע את שכרו, מוציאים מן השוכר ואין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעליו (ראה ש"ך חושן משפט סימן שיב סעיף קטן טו). מפני שהספק לא נתעורר עתה עם התביעה אלא בשעת השכירות, ואנו דנים בחזקת מי היה הבית בתחילת החודש ומעמידים את הבית בחזקת בעליו נמצא שהשוכר דר בחודש העיבור ולא שילם דמי שכירות ולכן מוציאים ממנו. (22) לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן - ועליך לצאת מביתי מיד. (23) ואין לך רשות להוציאני מן הבית בלי הודעה מוקדמת (כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הלכה ז, ח). (24) ועדיין לא הגיע זמני לצאת. (25) השוכר ראייה. (26) שהשכירו לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן (ועיין ש"ך סימן שיב סעיף קטן ז). (27) מיד, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת.

ג. השוכר שאמר: נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו, והמשפיר אומר: עדין לא נטלתי, בין שהיתה בשטר²⁸ בין שהיתה בעדים²⁹: אם תבעו בתוך שלשים יום³⁰ - על השוכר להביא ראיה³¹, או יתן³² ויחרים³³ על מי שלקח ממנו³⁴, או יטען עליו³⁵ בדמים שנתן תחלה טענה בפני עצמה³⁶ וישיבעהו³⁷ הסת³⁷; תבעו המשפיר לאחר שלשים יום, ואפלו פיום השלשים³⁸ - על המשפיר להביא ראיה³⁹, או ישיבע השוכר⁴⁰ שפך נתן לו שכרו ויפטר. וכן אם שכר ממנו ופרש שיתן לו השוכר שנה בשנה⁴¹, ותבעו בתוך השנה - על השוכר להביא ראיה; תבעו לאחר השנה, ואפלו פיום תשעה ועשרים באלול⁴² - על המשפיר להביא ראיה⁴³.

(28) שנעשה שטר על השכירות. (29) הדין אחד וכמו שמתבאר רבינו והולך. (30) זמן תשלום שכר הבית - בהשכירו סתם ולא קבעו מועדי התשלומים - הוא כל שלושים יום, והשוכר טוען שבתוך שלושים יום שכר את הבית (מרכבת המשנה, וראה באבן האזל). (31) גירסת רבינו בגמרא שם: "כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא (השוכר) ראייה שנתן" ומפרש רבינו שהיא שנוייה בדין שכירות בסתם. וגירסת רש"י שם כנוסחת הגמרא שלפנינו (מגיד משנה). והטעם, שאין אדם פורע תוך זמנו והלוואי שיפרע בזמן (ראה בבא בתרא ה.). (32) אם לא הביא ראייה. (33) קודם הפירעון (מתקנת הגאונים. ראה מגיד

1 שוכר⁵ שכירותו שכירות; וכל שאין לו למכר⁶, כף
2 אין לו לשכר. אלא אם כן יש לו פרות בלבד באותה
3 הקרקע⁷, הרי זה שוכר⁸ ואינו מוכר⁹.

(2) ואם נתקיים התנאי נקנה הדבר שהוקנה, ואם לא נתקיים לא קנה כמו שנתבאר בפרק יא מהלכות מכירה הלכה א. (3) כן אמרו בבבא מציעא נו: לענין אונאה (ראה פרק י"ג מהלכות מכירה הלכה יט) וסובר רבינו שלכל הדברים שכירות כמכר (ולא כדעת התוספות שם דיבור המתחיל והאי. וראה למעלה פרק ו הלכה ה בהגדרת מהות קניין השוכר בדבר הנשכר). (4) להוציא חרש שוטה וקטן שממכרם אינו ממכר, כמו שנתבאר בפרק כ"ט מהלכות מכירה. (5) בכתב יד תימן חסרה המלה "שוכר". (6) כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש (ראה שם פרק כ"ב). (7) כגון הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, שבגוף הקרקע זוכה הבן מהזמן שכתוב בשטר, והפירות הם לאב כל ימי חייו, כמבואר בפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה י"ג. (8) מעביר לאחרים בתורת שכירות, הזכות שיש לו בקרקע לפירותיה. (9) ואינו רשאי להעביר זכותו בתורת מכירה, שמא הלוקח אדם אלים הוא ולא יהיה ביכולת הבן לאחר מיתת האב להוציא מייד הלוקח את הקרקע שבאה לידו בתורת מכירה. ואם עבר האב ומכרו - מכור עד שימות האב, כמו שכתב רבינו בהלכות זכייה שם (על פי הב"ח סימן רנו, שטז).

4 ב. המשפיר בית לחבר¹⁰ לשנה¹¹, ונתעברה השנה¹²
5 - נתעברה לשוכר¹³. השפיר להדשים¹⁴ - נתעברה
6 למשפיר¹⁵. הזכיר לו חדשים ושנה, בין שאמר לו:
7 דינר לחדש, שנים עשר דינר בשנה¹⁶, בין שאמר
8 לו: שנים עשר דינר לשנה, דינר בכל חודש¹⁷ - הרי
9 חדש העבור¹⁸ של משפיר¹⁹; שהקרקע²⁰ בחזקת
10 בעלים, ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא
11 בראיה בורה²¹. וכן בעל הבית שאמר: לזמן זה
12 השפירתי לך²², והשוכר אומר: לא שכרתי אלא
13 סתם²³, או לזמן ארבע²⁴ - על השוכר להביא ראיה;
14 ואם לא הביא²⁵ - בעל הבית נשבע הסת²⁶ ומוציאו
15 מן הבית²⁷.

(10) שם קב. (11) בשנים עשר דינר לשנה. (12) ואפילו לא היה ידוע להמשכיר בשעת השכירות, ששנה מעוברת היא (תשובת הרי"ף הובאה בשיטה מקובצת שם). (13) אין השוכר מרבה בדמי השכירות בעד החודש השלושה עשר שניתוסף, שחודש העיבור בכלל השנה הוא. מסתימת לשון רבינו נראה, שאפילו כשהשכירו באמצע השנה ואמר לשנה אחת, אין אנו אומרים שהתכוון לשנה כפי שהיא ברוב השנים כלומר ל"ב חודש, אלא אנו מפרשים כוונתו שהוא משכירו עד שיתמלא מחזור השנה ויגיע לתאריך (יום וחודש) שנעשית בו השכירות, והעיבור בכלל (ראה במגיד משנה). וכן דעת רבו רבי יוסף מיגאש בתשובה הובאה בשיטה מקובצת שם (ובתשובה שם כותב הר"י מיגאש, שבתחילה הורה שאין דין זה אלא כשנעשית השכירות בתחילת השנה (השווה דעת הרשב"א מובא במגיד משנה

במשכון ולא בשכירות, ובטעם הדבר כתב הלחם משנה, מפני שדמי שכירות אינם משתלמים אלא לבסוף (ראה שם סה.) נמצא שלא נתן כסף וממילא אין מקום לאיסור ריבית.

ו. שְׂטֵר הַשְּׂכִירִיּוֹת או שְׂטֵר הַמְּשָׁכֹן שֶׁכָּתוּב בוּ שְׁנִים סֵתָם⁵², בַּעַל הַפְּרוֹת⁵³ אוֹמֵר שְׁלֹשׁ⁵⁴, וּבַעַל הַקֶּרֶקַע אוֹמֵר שְׁתֵּי, וְקָדָם זֶה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְּלִיָּה⁵⁵ וְאָכַל הַפְּרוֹת⁵⁶ - הֲרֵי הַפְּרוֹת בְּחֻזָּת אוֹכְלֶיהֶן עַד שְׁנֵיבֵי אֵל בַּעַל הַקֶּרֶקַע רָאִיָּה⁵⁷. אֲכָלָה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְּשָׁכֹן⁵⁸ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָבַשׁ הַשְּׂטֵר⁵⁹, וְאָמַר⁶⁰: לְחֹמֶשׁ שָׁנִים יֵשׁ לִי פְרוֹת, וּבַעַל הַקֶּרֶקַע אוֹמֵר: שְׁלֹשׁ, אָמַר לוֹ⁶¹: הִבֵּא שְׂטֵרְךָ⁶², וְאָמַר: אָבֵד - הַשּׁוֹכֵר נֶאֱמַן; שְׁאֵל⁶³ רָצָה, אָמַר⁶⁴: לְקוּחָהּ⁶⁵ הִיא בְּיָדִי⁶⁶, שֶׁהִרִי אֲכָלָה⁶⁷ שְׁלֹשׁ שָׁנִים.

(52) שאין מפורש בשטר לכמה שנים היא שכורה או מושכנת ואין כתוב בה אלא "שנים" בלבד. (53) כלומר, השוכר או המלווה. (54) לשלוש שנים היה המדובר. (55) לפני שתבעוהו לדין. (56) של השנה השלישית. (57) שם קי. כרב כהנא. ולמה אין אומרים כאן "קרקע בחזקת בעליה עומדת" כמו למעלה (הלכה ב) שמוציאים מן השוכר שכן הבית אפילו כשכבר דר בו? נחבאר בגמרא שם שלא אמרו מוציאים, אלא במקום שהספק לא ניתן להתברר לעולם, כמו בהלכה ב שהספק הוא אם העיקר הוא מה שהזכיר בראשונה או באחרונה, אבל כאן הספק הוא לכמה שנים הייתה השכירות, ודבר זה ניתן להתברר על ידי העדים החתומים על השטר, ואף שעתה אין העדים לפנינו אפשר שיבואו ביום מן הימים ויתברר על פיהם, שהדין עם המלווה, ואם יוציא בית דין עכשיו את הפירות מיד המלווה יצטרך לטרוח שנית ולהוציאם מייד הלווה, "ואטרחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן" (אין להטריח את בית הדין פעמיים) ולפיכך, כל עוד שיתכן שהספק יתברר - בית הדין משאיר הפירות בחזקת אוכליהם. ואם ייראה לבית דין שהמלווה לא יוכל לאשר טענתו, כגון שמתו העדים ונשתקע הדבר - מוציאים הפירות מידי המלווה ללווה (חושן משפט שז סעיף ג בשם "ויש מי שאומר"). (58) מי שהשדה ברשותו בתורת משכון. (59) השטר נעלם. (60) השוכר או המלווה. (61) לשוכר או המלווה. (62) הראה השטר ונתבאר על פיו לכמה שנים נעשית השכירות. (63) לשקר. (64) היה אומר. (65) קנייתה. (66) והיה נאמן. מבואר בפרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב שהמחזיק בשדה ואוכל פירותיה שלוש שנים ובעל השדה לא מיחה - נאמן המחזיק לומר: קניתי ממך את השדה, ולכן יש להאמין לטענתו ששכרה לחמש שנים. [מובן שבשדה מושכרת אין מקום למחות על אכילת פירות, אולם בעל השדה צריך להצהיר בפני עדים שמסר את השדה לפירות (ראה רבינו שם הלכה ז)]. וכתב המגיד משנה, ודווקא כשאין כאן עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות והמשכיר לא הצהיר בפני עדים בתוך שלוש השנים, שהשדה שכורה ולא מכורה. אבל אם יש עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות, או העדים מעידים שהמשכיר מסר הצהרה כזו, ואינו נאמן לטעון לקוחה היא

משנה למעלה פרק ב הלכה ח. וראה בטור ושולחן ערוך חושן משפט סימן עא דיני החרם). (34) מעות שלא כדין. (35) אחר הפירעון (ש"ך סימן עח סעיף קטן טו וראה הפלאה הלכות כתובה סימן צו). (36) תביעה חדשה, כלומר, פרעתיך פעמיים. (37) שבועת היסת, שלא פרעו אלא פעם אחת - כדין כופר הכול. (38) "דעביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה" (האדם עשוי לפרוע ביום שנשלם בו הזמן) שם, כרבי יוחנן. (39) שם - וקנוסחת רבינו: "לאחר שלוש שנים יום בחזקת שנתן עד שיביא (המשכיר) ראייה שלא נתן". (40) שבועת היסת כדין כל כופר הכול. שם כרבי יוחנן "שוכר מהימן בשבועה". (41) כלומר, שקבעו מועד התשלומים בכל שנה. (42) ביום האחרון של השנה. (43) וכדין שכירות סתם בשלושים יום (ועיין מרכבת המשנה ואבן האזל).

ד. הַמְּשָׁכִיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ בְּשֵׁטֶר לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְאֵין בוּ זְמַן⁴⁴, הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר: עֲדִין לֹא עָבַר מִזְמַן הַשְּׂטֵר אֲלֵא שָׁנָה, וְהַמְּשָׁכִיר אוֹמֵר: כָּבַר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי הַשְּׂכִירִיּוֹת וְשִׁכְנַת עֶשֶׂר שָׁנִים - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא רָאִיָּה; וְאִם לֹא הֵבִיא רָאִיָּה - יִשְׁבַּע הַמְּשָׁכִיר הֶסֶת יוֹצִיא⁴⁵.

(44) אין בשטר תאריך המעיד מתי התחלת השכירות. (45) שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שנתבאר בהלכה ב (בבא מציעא קג. וקנוסחת רש"י וכפירושו. וכן הוא בתוספות שם דיבור המתחיל נקטת, בלשון ראשון בשם רבינו חננאל).

ה. הַשּׁוֹכֵר⁴⁶ פְּרִדָּס⁴⁷ או שֶׁהִיָּה מְשָׁכֹן בְּיָדוֹ⁴⁸ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְיָבֵשׁ הַפְּרָדָס בְּתוֹף הַזְמַן⁴⁹ - יִמְכְּרוּ עֲצִיּוֹ⁵⁰, וְיִלְקַח בְּהֵן קֶרֶקַע, וְיֵאָכַל פְּרוֹתָיו עַד סוֹף זְמַן שְׂכִירָתוֹ אוֹ זְמַן הַמְּשָׁכֹן. וְגוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁיִּבְשּׁוּ אוֹ נִקְצְצוּ - שְׁנֵיהֶן אֶסוּרִין בְּהֵן מָשׁוּם רִבִּית, הַמְּלִיָּה וְהַלְלָה⁵¹.

(46) שם קט: (47) לאכול פירותיו. (48) שבעל הפרדס לווה כסף ומישכן למלווה את פרדסו על מנת שיאכל פירותיו וינכח דמיהם מדמי ההלוואה. ובפרק ו מהלכות מלווה ולוה הלכה ז והלכה ח יתבאר, שאכילת הפירות מותרת אם מנכין מדמי ההלוואה בעד הפירות שאוכל ואף על פי שדמי הפירות מרובים מסכום ההלוואה. עיין שם. (49) לפני שנשלם זמן השכירות או המשכון. (50) שהעצים, כלומר, גוף האילנות שיבשו, אינם בכלל "פירות" המשועבדים לשוכר או למלווה (שם קט: וכרבא) ואף על פי שהעצים היו קשישים ויבשו כשהגיע זמנם להתייבש. (51) שם: "יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו" ומפרש רבינו בטעם האיסור, שהוא מפני ריבית; שהרי אם המלווה לוקח גוף האילנות לפירעון החוב, נמצא שהפירות שאכל עד עתה ריבית הם בידו, וכן אם הלווה לוקח אותם ויצטרך להחזיר דמי ההלוואה - יש כאן ריבית (על פי המגיד משנה, ומסיים "ועדיין צריך עיון" וראה במרכבת המשנה). ומלשון רבינו שכתב "המלווה והלווה" נראה, שאין דין זה אמור אלא

הריחיים" שהעשיר וקונה לחם מהנחתום, ומה שכתב "מכור לאחרים" פירושו מכור לאחרים זכותך שיש לך בריחיים. עיין שם מה שהכריחו לך).

פרק שמיני

(1) מבאר דין חכירת שדה או קבלנות.

- א. אחד השוכר מחברו שדה לזרעה² או פרים³ לאכל פרותיו בדמים⁴, או ששכר ממנו בפרות קצובים⁵, כגון ששכר ממנו שדה זו בעשרים פור בשנה ופרים זה בעשרים כדי יין בכל שנה - שניהן דין אחד יש להן⁶. והשוכר בפרות הוא הנקרא חוכר⁷.

(2) וכל היבול יהיה לשוכר. (3) שהוא נטוע. (4) בכך וכך דינרין לשנה. (5) בין אם יורע השדה בין שלא יורענה, ובין אם יוציא הכרם פירות הרבה או מעט (ראה להלן הל' יב - יג). (6) כדברי חכמים בבבא-מציעא קו. (ראה להלן הל' ה). (7) כלומר, אין ביניהם אלא חילוק השם, שהשוכר בדמים נקרא שוכר, ובפירות נקרא חוכר. וכן אמרו בירושלמי (דמאי פ"ו הל' א): מה בין שוכר לחוכר? השוכר - במעות, והחוכר - בפירות.

- ב. המקבל שדה או פרים כדי לעבד אותו ולהוציא עליו יציאות⁸, ויתן לבצל הקרקע שליש התבואות⁹ או רביע או מה שיתנו ביניהן¹⁰, זה הוא הנקרא מקבל. כל דבר שהוא לסניג הארץ¹¹ - בעל הקרקע חייב בו¹²; וכל דבר שהוא שמירה יתרה¹³ - החוכר או המקבל חייב בו¹⁴. הקרדם שחופרין בו הארץ, והפלים שנושאין בהן העפר, והדלי והפד וכיוצא בהן שדולין בהן המים - על בעל הקרקע¹⁵; וחטיטת¹⁶ המקומות שמקבצין בהן המים - על החוכר או על המקבל¹⁷.

(8) ההוצאות הדרושות בעבודת השדה והפרדס, שכן מתחייב המקבל כלפי בעלי הקרקע, וכתוב לו: אני אעמוד ואחרוש וכו' ובמה שהוצאתי (ראה להלן הל' יב). (9) שתוציא השדה והפרדס. (10) כלומר, או חלוקה אחרת כפי מה שיתנו ביניהם. וחלוקים הם - המקבל והחוכר - במקצת דינים כמו שיתבאר בהמשך הפרק (ירושלמי שם: המקבל למחצה לשליש ולרביע). (11) לשמירת הקרקע, כגון בניית גדר וחפירת החריצים סביבות השדה מחוץ לגדר (השווה פכ"א מהל' מכירה הל' כב). (12) שאין השדה נשמרת בלעדי הגדר והחריצים, ועל בעל השדה להעמיד שדה שמורה (שם קג:), וכפירוש רבינו חננאל, מובא ב'תוספות' שם ד"ה בוכרא. (13) בכת"י תימן: ודבר שהוא לשמירה וחפירה יתירה - השווה הערה הקודמת. (14) שם, שאין תוספת השמירה באה אלא לחזק את השמירה, ועל החוכר או המקבל לעשותה. (15) כדברי רב יוסף (שם): "מרא וזבילא (שני אלה הם כלים שחופרים בהם) ודוולא (דלי) וזרנוקא (ונוד) דבעל הבית". שכלים אלו הכרחיים הם בעבודת השדה. בב"ח חושן-משפט (סימן

בידי (ראה טוען ונטען שם) - אינו נאמן לומר לחמש שנים שכרתי, שהרי אין לו מיגו.

- ז. מי שהכניס פרותיו לבית חברו שלא מדעתו, או שהטעהו עד שהכניס פרותיו¹⁷, והניחם והלך - יש לבצל הבית למכור לו מאותן הפרות כדי לתן שכר הפועלים שמוציאין אותן ומשליכין אותם לשוק. ומדת חסידות היא, שידרע לבית דין¹⁸, וישכרו ממקצת דמיהן מקום¹⁹, משום השב אברה לבועלים, אף על פי שלא עשה פהגן.

(67) בהסכמתו, וכמעשה המובא בגמרא (שם קא:): באדם שלא מצא מקום לאחסן את יינו וביקש מאשה שתשכיר לו מקום ולא הסכימה, הלך וקידשה, ונתנה לו מקום ליינו ואחרי כן הלך האיש לביתו וכתב גט ושלח לה ושכרה האשה סבלים והוציאו את היין לשוק ושילמה שכרם מדמי חלק היין. ואמר על זה רב הונא בנו של רב יהושע: "כאשר עשה כן ייעשה לו גמולו ישוב בראשו", כלומר, הוא התנהג בערמה ושלא כהוגן כן יש להתנהג עימו שלא כהוגן. וסובר רבינו שבכל מקום שאדם מתנהג שלא כהוגן - אף שלא נהג בערמה - מותר לגמולו לו כגמולו, ולכן כתב רבינו בתחילת הלכה שדין זה הוא גם במי שהכניס פירותיו לבית חברו שלא מדעתו אף שאין כאן התנהגות ערמומית. (68) אחר שהוציאם בשוק. (ועיין סמ"ע שיט סעיף קטן א). (69) שלא יפסידו בשוק.

- ח. השוכר רחים מחברו²⁰ שישטחן לו עשרים סאה בכל חדש בשכרו²¹, והעשיר בעל הרחים²² והרי אינו צריך לטחן שם²³: אם יש לשוכר חטים שצריך לטחן לעצמו או לאחרים²⁴ - בופין אותו לתן דמי טחינת עשרים סאה, שזו מדת סדם היא²⁵; ואם אין לו²⁶ - יכול לומר: אין לי דמים, והריני טוחן לך כמו ששכרתי, ואם אין אתה צריך²⁷ - מכר לאחרים²⁸. וכן פל פיצא בזה.

(70) כתובות קג. (71) בעד השכרת הריחיים. (72) וקנה ריחיים וחמור וטוחן בו צריכת ביתו. (73) אצל השוכר, ובא המשכיר ודורש שהשוכר ישלם כסף במקום טחינת חטים. (74) כלומר, שאינו בטל אף אם לא יטחון בעד המשכיר שיש לו לקוחות רבים לטחינת חטים. (75) שמידת אנשי סדם היא שאפילו כשחבירו נהנה והוא אינו מפסיד (בגמרא: זה נהנה וזה לא חסר) לא היו עושים טובה, וכאן הלא אין לשוכר כל הפסד אם ישלם כסף, שהרי באותו זמן שהוא טוחן טחינת המשכיר, יש לו לטחון בשביל אחרים בכסף ויכול לתת למשכיר אותו הכסף, ונמצא המשכיר נהנה והשוכר אינו חסר. (76) שאין לשוכר לקוחות לטחינת חטים ואם לא יטחן טחינת המשכיר נמצא מפסיד. (77) לטחינתו. (78) כלומר, אין לי להפסיד ולישב בטל אלא טוחן טחינת ביתך אצלי, כפי שהוסכם בתנאי השכירות, ומה שאתה טוחן בריחיים שלך - מכור לאחרים (על פי רש"י שם. וראה בסמ"ע בסימן שיח סעיף קטן א, שכתב לפרש מה שאמר רבינו "והעשיר בעל

לֹא: בֵּית הַשְּׁלֵחִין אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ, אוּ בֵּית הָאֵילָן, 18
וְיָבֵשׁ הַמַּעֲזָן אוּ שְׁנִקְצֵץ הָאֵילָן - אֵינוּ מְנַפֵּה לוֹ 19
מִחֲכִירוֹ.³⁹ 20

27) קרקע יבשה צמאה למים, שאין מי הגשמים מספיקין לה, ומשקים אותה בידי אדם ממעיין או ממריכות שבה. שלחין: מלשון ארמית ומובנו צמאון, עייפות למים, "ואתה עיף ויגע" (דברים כה, יח) מתרגם אונקלוס: "ואת משלהי ולא", כלומר צמא למים, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כה) הרויתי נפש עיפה - והוא מתחלפת בחית (מועד קטן ב.) ובכת"י תימן: "השלחין", וכן הוא ברי"ף שם. 28) שדה שנטועים בו אילנות. 29) בכת"י תימן: ויבש המעיין של. 30) שממנו משקים בני המדינה. 31) ויש באפשרותו לעבד השדה ע"י שיביא המים בדליים מן הנהר, אלא שנתווסף עליו טורח. 32) שאין בתוספת הטירחה לשינוי קביעת דמי השכירות, שהרי השדה ראוי ואפשר לעבדו, אלא שמזלו של השוכר גרם לו שיבש המעיין בזמן שהשדה שכור אצלו - ועליו לישא בהפסד הטורח. והמקבל אינו יכול לטעון, שקביעת דמי שכירות השדה היתה מיוסדת על דעת המעיין שיש בו או מפני בית האילן שיטול חלק בפירות בלי תוספת טירחה. והטעם, מפני שלא גילה דעתו בשעת השכירות שהוא מסתמך על המעיין והאילן, ובסתם אין אנו אומרים שדוקא על דעת המעיין או בית האילן הסכים לקביעת השכר (שם קג: ע"פ רש"י שם). 33) תופעה שלילית שפגעה בכל יושבי המדינה - מדינה, היינו עיר - ראה פ"א מהל' מגילה הל' ד. 34) הגדול, שממנו משקים בני המדינה שדוניהם. 35) שם, לפי חישוב ההפסד, שהרי אין לייחס את המכה, שפגעה בכל שדות העיר למזלו של השוכר, וגם אלמלי נשאר השדה בטיפול המשכיר - היתה המכה פוגעת בו, ולפיכך מנכה לו מחבירו, כלומר, משכר החכירות אם קיבל אותה בחכירות, ומחלקו של בעל השדה מיבול השדה בקבלנות. - ואע"פ שבקבלנות שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שיוציא השדה, ממילא גם בעל השדה מפסיד, שהרי גם חלקו עולה בפחות בעקבות מכת המדינה. והטעם, שאנו מחשבים היבול שהוציא השדה ביחס להוצאות שהשקיע המקבל בזריעת השדה ובטיפולו, כלומר, כשנחשב היבול שהצטמצם בעקבות מכת המדינה לעומת ההשקעה - נמצא, שהפסדו של המקבל גדול משל בעל השדה, שהרי נוסף על ההפסד מצמצום היבול, הוא מפסיד חלק ההוצאות שהשקיע על יסוד החישוב של היבול המשוער אילמלא לא פגעה המכה, בעוד שבעל השדה מפסיד רק את פירות היבול בלבד, ולפיכך מנכים מחלקו של בעל השדה כפי חישוב ההוצאות שהפסיד המקבל (מרכבת המשנה). וראה מה שביאר ב'אבן האזל' בדעת רבינו. ודעת הרמב"ן והרשב"א, הביאם המגיד-משנה, שדין זה אינו אמור אלא בחכירות ע"י"ש). 36) משנה, שם קג: 37) כלומר, הרי הם עומדים בתוכה ורואים את השדה, ולמה לו לפרש "הזה", אלא לא נתכוין במה שאמר הזה. 38) כלומר, שיהיה כמו שהיא עתה כל זמן שהיא ברשותך, ולפיכך מנכה לו ביבש המעיין או נקצץ האילן, שהרי חל שינוי בשדה שגרם להפסד (שם קד). כרבינא. וכנסחת הרי"ף שם "מדקאמר הזה, מכלל דקאי

שכ) מגיה בדברי רבינו "והנוד" במקום "והכד", והגר"א (שם ס"ק יג) אומר, שרבינו כתב כך בהתאם לנוהג שהיה בזמנו שהיו משתמשים לשאיבת מים בכדים ולא בנודות (וכן הוא הנוהג אצל הערביים). והוסיף רבינו וכתב "וכיוצא בהן" לכלול בזה גם זרנוקא, שאמרו בגמרא במקום שנוהגים להשתמש בו לשאיבה. - ובדפוס רומא (ר"מ) הנוסחא: "והכד", ופירושו מוט, היינו: העץ שתולין בו החבל שהדלי קשור בו (ראה 'פרישה' שם שדחה גירסא זו). 16) בכת"י תימן: "וחפירת המקומות", היינו הבריכות שמאספים בהם המים באמצעות תעלות מהנהר. 17) מפני שהבריכות משמשות להקל בהשקיית השדה, שלא יצטרך החוכר או המקבל להביא המים מן הנהר (בבא-מציעא שם "אריסא עביד בי יאורי", וכפירוש הראב"ד מובא ב'קצות החושן' סי' שכ ס"ק ב.).

1 ג. הַשּׁוֹכֵר¹⁸ אוּ הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים 1
מוֹעֲטוֹת¹⁹ - לֹא יִזְרְעֶנָּה פֶּשֶׁתָן²⁰; שָׂכְרָה אוּ קִבְלָה²¹ 2
שָׁבַע שָׁנִים - זִזְרְעֶנָּה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה פֶּשֶׁתָן²². וְאֵין 3
הַשְּׁבִיעִית²³ מִן הַמַּנְיָן²⁴; שָׂכְרָה אוּ קִבְלָה שָׁבוּעַ 4
אַחַד²⁵ - שְׁבִיעִית מִן הַמַּנְיָן²⁶. 5

18) והוא-הדין לחוכר. וכבר הקדים רבינו בה"א שאין הפרש בין שוכר לחוכר בדין, אלא בשם. 19) פחות משבע שנים. 20) שם קט. שהפשתן מכחיש את הקרקע, ואין השדה חוזר למצבו הקודם עד שש שנים. ובפירושו למשנה שם, מבאר רבינו: "ששרשי הפשתן נשארו בקרקע זמן רב", כלומר, והשרשים יונקים לשד הקרקע ומכחישים אותו. 21) בקיבל אותה סתם על דעת שיזרענה כל מין שירצה ידובר כאן, שאם התנה בעל הקרקע שיזרענה מין מסוים, אין המקבל רשאי לשנות ולזרעה מין אחר, שבעל השדה שנוטל חלקו ממה שתוציא השדה - יכול לעכב ולומר: למין זה שהתנתי עמך אני צריך (מגיד-משנה - וראה להלן הל' ט, ויד). 22) שהרי כשיגיע זמן החזרת השדה - בסוף שבע - כבר חזרה השדה לקדמותה. 23) שהרי קיבל אותה לשבע שנים, ושנת השמיטה עבודת קרקע אסורה בה. 24) במנין שני השכירות, ששבע שנים שאמר, שבע שני זריעה משמע, ואין שנת השמיטה בכלל, שהרי אסורה בעבודת קרקע. 25) כלומר, מחזור של שבע שנים. 26) שהשביעית, בכל מחזור השנים היא (שם קי.).

6 ד. הַחֹכֵר אוּ הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ, וְהִיא בֵּית 7
הַשְּׁלֵחִין²⁷ אוּ בֵּית הָאֵילָן²⁸, וְיָבֵשׁ²⁹ מַעֲזָן בֵּית 8
הַשְּׁלֵחִין, וְלֹא פֶסֶק הִנְהֵר הַגָּדוֹל³⁰, אֶלָּא אֶפְשָׁר 9
לְהִבִּיא מִמֶּנּוּ בְּדִלִי³¹, אוּ שְׁנִקְצֵץ הָאֵילָן שָׁל בֵּית 10
הָאֵילָנוֹת - אֵינוּ מְנַפֵּה לוֹ מִחֲכִירוֹ³². וְאִם מִפֶּת 11
מְדִינָה הִיא³³, כְּגוֹן שְׁיָבֵשׁ הַנְּהָר³⁴ - מְנַפֵּה לוֹ 12
מִחֲכִירוֹ³⁵. הִנֵּה עוֹמֵד³⁶ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְאָמַר לוֹ: בֵּית 13
הַשְּׁלֵחִין הַזֶּה³⁷ אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ, בֵּית הָאֵילָן הַזֶּה אֲנִי 14
מְשַׁפֵּיר לָךְ, יָבֵשׁ הַמַּעֲזָן אוּ נִקְצֵץ הָאֵילָן - מְנַפֵּה לוֹ 15
מִחֲכִירוֹ; שֶׁהִרִי הוּא עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, וְלֹא אָמַר לוֹ 16
'הַזֶּה' אֶלָּא כְּמִי שְׂאוֹמֵר: כְּמוֹת שֶׁהִיא עֲתִידָה אֲנִי 17
מְשַׁפֵּיר³⁸. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הִנֵּה עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר

לא יישאר לך כלום, או דבר מועט מאוד, אפילו אם לא תשלם דמי חכירה כלל. ולמה בנשתדפו כל שדותיו של בעל השדה אין השוכר יכול לומר לבעל השדה: "אי הוית חזית" וכו'? מפני שגם משדה שנשתדפה נשארו לו דמי חכירות, ואפשר שדמים אלה הם ה"מעט מהרבה" (תוספות) שם ד"ה אי הוית). אולם סברא זו כוחה יפה בשכירות ובחכירות, אבל לדעת רבינו, שכתב בראש הלכה זו "או המקבל" קשה, מה יענה בעל השדה לטענת "אי חזית", הרי בקבלנות גם הוא מפסיד כל חלקו כמו המקבל? ונראה שרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא: אילו "הוית חזית" הכוונה, שאין לטעון "כי נשארונו" אלא בשדה שהיא שלו, אבל לא בשדות אחרים שנמסרו בקבלנות או בשכירות (וראה 'שיטה מקובצת' בשם 'שיטה'. ויותר נכון לקבל פירושו הדחוק קצת של המגיד-משנה, שרבינו התכוון לשכירות או חכירות בלבד ולא לקבלנות, ותפס לשון המשנה שכתבה "המקבל". ויש לשים לב לזה, שבכל המשניות בפרק זה כתוב "המקבל". אפילו כשהכוונה לשכירות או חכירות). (47) ונשתדפה. ופשטה המכה ברוב המדינה - אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אילו לא שנית והיית זורע חטים כמו שהתנתי עמך, לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (איוב כב, כח) ותגזור אומר ויקם לך. כלומר, מה שתבקש מהיוצר - יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים (שם ע"פ רש"י). (48) אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אלמלי זרעת לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (תהלים לו, יט): "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו" (שמואל, שם). (49) שבעל השדה טוען: חזור וזרע (ריש לקיש, שם). (50) כלומר, עד מתי יכול המשכיר לטעון: אין לך לנכות אלא חזור וזרע ('טורי זהב' סי' שכב). (51) כלומר, אפילו זרע כמה פעמים ולא צמח חזור וזרע, כל זמן שראוי לזריעה. (52) כפי טבע הארץ בכל מקום ומקום (שם).

- 16 ו. השוכר⁵³ או המקבל שדה מחברו: מקום שנהגו
- 17 לקצור⁵⁴ - יקצור, ואינו רשאי לעקור⁵⁵; לעקר - יעקר,
- 18 ואינו רשאי לקצור. וישניהם מעפכין זה על זה⁵⁶.
- 19 ומקום שנהגו לחרש אחריו⁵⁷ - יחרשו⁵⁸. מקום
- 20 שנהגו להשפיר⁵⁹ אילנות על גב קרקע⁶⁰ -
- 21 משפירין⁶¹, ואף על פי שהשפיר לו סתם בפחות מן
- 22 הידוע⁶²; ומקום שנהגו שלא להשפיר אילנות - אין
- 23 לו אילנות, אף על פי ששפיר ממונו ביתר על
- 24 הידוע⁶³. הפל פמנהג המדינה⁶⁴.

(53) שם קג: (54) במגל, וקני השבלים נשארים בקרקע. (55) עם השורש. (56) כשאחד מהם רוצה לשנות מן המנהג. בעל הקרקע מעכב לעקור במקום שנהגו לקצור, בטענה - שרוצה שישארו בשדה הקשין של התבואה לאחר הקצירה לזבל הקרקע; והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שהקצירה קלה היא מן העקירה. ובמקום שנהגו לעקור, בעל הקרקע מעכב לקצור, בטענה - שהוא רוצה בשדה נקיה, ואינה צריכה לזבל. והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שצריך הוא לחלקו בקש (שהמקבל נוטל חלקו גם מהקש, ראה להלן הל'

בגוה עסקינן, בית השלחין הזה למה ליה למימר, דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא⁶⁵). (39) כמו שביארנו למעלה בהערה לא, שמן הסתם לא על דעת המעיין או בית האילן שוכר רבינו סותם ואינו מבדיל בין אמר השוכר ובין אמר המשכיר, ולא כשמואל שם (ראה מגיד-משנה).

- 1 ה. השוכר⁴⁰ או המקבל⁴¹ שדה מחברו, ואכלה חגב
- 2 או נשתדפה⁴²: אם ארע דבר זה לרב השדות של
- 3 אותה העיר⁴³ - מנכה לו מחכירו, הפל לפי ההפסד
- 4 שארעו; ואם לא פשטה המכה ברב השדות - אינו
- 5 מנכה לו מחכירו⁴⁴, אף על פי שנשתדפו כל השדות
- 6 של בעל הקרקע⁴⁵. נשתדפו כל השדות של השוכר
- 7 או המקבל, אף על פי שפשטה המכה ברב השדות
- 8 - אינו מנכה לו מחכירו; שאין זה ההפסד תלוי
- 9 אלא בשוכר, שהרי כל שדותיו נשתדפו⁴⁶. התנה
- 10 עליו בעל הקרקע שיזרעה חטים וזרעה שעורים⁴⁷,
- 11 או שלא זרעה כלל⁴⁸, או שזרעה ולא צמחה, אף
- 12 על פי שבא חגב או שדפון והפכה רב המדינה -
- 13 אינו מנכה לו מחכירו⁴⁹. ועד מתי חייב להטפל
- 14 ולזרע פעם אחת אם לא צמחה? ⁵⁰ כל זמן שראוי
- 15 לזריעה⁵¹ באותו מקום⁵².

(40) כדעת חכמים, במשנה (קה:): שהדין שמנכה במקרה של מכת מדינה - הוא גם בשוכר וכ"ש חוכר. (41) בקבלנות, וכמו שביארנו למעלה בשם ה'מרכבת המשנה', שגם בקבלנות שייך לומר שמנכין מחלקו של בעל-הבית (ראה לעיל הערה לד). (42) שהצטמקו גרעיני התבואה ע"י רוח חמה ויבשה. (43) והרי זה מכת מדינה (שם): היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודא, כגון דאישדוף רובא דבאג, היינו רוב השדות של אותה העיר. ורש"י גורס "רובא דבאגא", ופירש רוב אותה הבקעה - מגיד-משנה). (44) שם. אנו אומרים שמזלו של השוכר גרם לכך שנשתדפה או אכלה חגב - שהרי שדותיהם של אחרים לא נפגעו - ועליו לישא בהפסד. (45) שלא החכיר אותם, והרי יש לייחס את ההפסד בשדה זו למזלו של בעל השדה, כשם שיש לייחסו למזל השוכר. בגמרא (שם קו.) נימקו, שמסתבר יותר לייחס ההפסד למזל השוכר מאשר לבעל השדה, מפני שבעל השדה יכול לטעון "אי משום לתאי דידי, הוה משתייר לי פורתא, כדכתיב (ירמיה מב, ב) כי נשארו מעט מהרבה". פירוש, אילמלא מזלך הרע, היתה מתקיימת בי מדתו של הקב"ה, שמרחם אפילו בשעה שמדת הדין מתוחה, כמו שנאמר "כי נשארו מעט מהרבה", ושדה זו ראויה היתה להינצל משדפון, כשם שניצלו רוב השדות של העיר, אלמלא מזלך שגרם לה שנשתדף. (46) כלומר, יותר יש לייחס ההפסד למזלו של השוכר - כשכל שדותיו נשתדפו - מאשר לייחסו למכת המדינה, ולמה אין השוכר יכול לטעון כאן שולולא מכת המדינה היה מתקיים בו "כי נשארו מעט מהרבה"? פירשו בגמרא שם, שבעל השדה עונה: "אי הוית חזית לאישתיורי לך מיד, הוה משתייר לך מדנפשך". פירוש, אם ראוי אתה שיתקיים כך מקרא זה - היתה ניצולת אחת משדותיך, כי משדה זו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי א' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיזרענה פעם אחת (לחם-משנה). (78) כלומר, שכל ששינה אין דינה כלקחה שנותן לו מתוכה, מפני שהמחכיר יכול לטעון: לא היתה דעתי לקבל מיבול שבא לרגל השינוי (שם קט). וכנראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בגמרא, מזו שהיא לפנינו (מגיד-משנה). ולא פירש לנו איך היתה נוסחת רבינו. וראה ב'מרכבת המשנה' שמעמיד דין רבינו גם כפי נוסחתנו).

ח. החוכר⁷⁹ שָׂדֶה מַחְכְּרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַפְשׁוֹ⁸⁰, וְאָמַר לוֹ: מַה הַפֶּסֶד יֵשׁ לָךְ? הֲרֵינִי נוֹתֵן לָךְ חֲכִירָה⁸¹! - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ⁸²: לְמַחֵר אֶתְּהָ יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁸³, וְהִיא מַעֲלָה עֲשׂוּבִים⁸⁴. וְאָפְלוּ אָמַר לוֹ: בְּאַחֲרֹנָה⁸⁵ אֲנִי חוֹרֵשׁ אוֹתָהּ - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ⁸⁶.

(79) שם קה. (80) לעקור העשבים הרעים שעלו בין צמחי התבואה "וכשמנקין אותן מוסיף הזרע על תבואתה הרבה לפי שתתן השדה כל כוחה אל הזרע, וזה דבר ידוע אצל עובדי אדמה" (לשון רבינו בפירוש המשנה) - ובמקום שנהגו לנכש, ידובר כאן ('טור') ושו"ע שם סעיף ד, וראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (81) כלומר, הרי אפילו לא אנכש לא תפסיד כלום, שהרי תקבל חכירך כפי שהוקצב, ואינך רשאי להכריחני לנכש במקום שכל ההפסד עלי (ראה פירוש המשנה, שם). (82) בעל השדה לחוכר. (83) ומחזירה לו. (84) וממעטים את היבול. (85) אחר הקצירה או העקירה. (86) שם קה. "משום דאמר ליה, בזרא דנפל נפל" פירוש, הזרע שיפול בפרק הזמן עד החרישה יפול, כלומר, אין החרישה משמידה אלא את העשבים הרעים ושרשיהם, ולא את הזרע שנפל ויצמח, ואם לא תנכש יעלו העשבים ורעים שיפלו על הקרקע, ולשנה הבאה יצמיחו עשבים (ע"פ רש"י שם).

ט. החוכר⁸⁷ שָׂדֶה מַחְכְּרוֹ לְזֶרְעָה שְׁעוּרִים - לֹא יִזְרְעֶנָּה חֲטִים, מִפְּנֵי שְׁהַחֲטִין מַכְחִישׁוֹת אֶת הַקֶּרֶקַע יֵתֵר מִהַשְׁעוּרִים. שְׁכָרָה לְזֶרְעָה חֲטִים - יִזְרְעֶנָּה שְׁעוּרִים. קִטְנִית - לֹא יִזְרְעֶנָּה תְּבוּאָה; תְּבוּאָה - יִזְרְעֶנָּה קִטְנִית⁸⁸. וּבִכְבֵּל וְכִיּוֹצֵא בָּהּ⁸⁹ - לֹא יִזְרְעֶנָּה קִטְנִית⁹⁰, מִפְּנֵי שְׁהַקִּטְנִית שָׁם מַכְחִשֶׁת אֶת הָאֶרֶץ⁹¹.

(87) משנה, שם קו: (88) כגירסת הרי"ף במשנתנו. ובספרים שבידינו, גירסא מהופכת: "קטנית יזרענה תבואה, כשל בבל. (90) שם ק. - ע"פ נוסחת הרי"ף. (91) "ועיקר הדבר הוא כשיפסוק עמו לחרוש שדה ולזרוע מין ממני הזרעים, יש לו (מותר לו) לזרוע מה שהזיקו מעט (פחות) מאותו הדבר (מהמין) שפסק עמו, ולא יזרע מה שהזיקו גדול (יותר) ממנו. ועושים בזה על-פי שידועים בטבע אותו המקום בזריעה מן המתעסקין בחרישה ועבודתה" (לשון רבינו בפירוש המשנה, שם). דעת רבינו, שדין זה נאמר בחוכר או בשוכר, אבל בקבלנות - בעל השדה יכול לעכב על המקבל לזרוע מין אחר מזה שהוסכם בשעת השכירות, אפילו למין שהזיקו בקרקע פחות מהמין שהוסכם, שהרי בעל השדה נוטל חלקו מתבואת השדה, אומר: למין זה שהוסכם אני צריך (כדעת הרמב"ן). ראה מגיד-משנה -

(י) למאכל בהמותיו (שם). (57) אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבשדה ולהשמידם, שלא יחרו ויצמחו לכשתזרע. (58) ואמרו בגמרא שם, שאפילו ניכש השדה מעשביה הרעים בעוד שהתבואה בקמתה, אינו נפטר בזה מלחרוש אחר הקצירה או העקירה. (59) שם. (60) שאגב הקרקע נוטל השוכר גם מפירות האילנות - אע"פ שאינו טורח בהם. (61) כלומר, מן הסתם הם מושכרין. (62) מהשער המקובל באותו מקום, שלא התנה על כך בשעת השכירות - מתקבל על הדעת, שכמנהג המדינה השכיר, ולפיכך אין בעל השדה יכול לטעון: השכרתי בפחות מן המקובל, על-מנת שלא תיטול מפירות האילנות. (63) אין המקבל יכול לטעון ששכרו ביותר מהמקובל, על דעת שיהיה לו גם מפירות האילנות, שמן הסתם כמנהג המדינה שכר (שם). (64) כלומר, וכל הבא לשנות - עליו להתנות על כך בשעת השכירות.

ז. החוכר⁶⁵ שָׂדֶה מַחְכְּרוֹ בַּעֲשָׂרָה פוֹר חֲטִים, וְלִקְתָּהּ⁶⁶ - נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ⁶⁷. הִיָּו חֲטִיָּה יְפוֹת - לֹא יֹאמַר לוֹ: הֲרֵינִי לוֹקֵחַ לָךְ מִן הַשּׁוּק, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ⁶⁸. חֶכֶר מִמֶּנּוּ פָּרָם בַּעֲשָׂרָה סְלִי עֲנָבִים, וְהִקְרִיסוּ⁶⁹ אַחֵר שְׁנֵבָצָרוֹ⁷⁰, וְכֵן עֲמָרִים שָׁלְקוּ אַחֵר שְׁנֵבָצָרוֹ⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָן⁷². חֲכִירָה⁷³ בַּעֲשָׂרָה פְּדִי זֵין, וְהִחְמִיץ⁷⁴ - חֵיב לָתֵן לוֹ זֵין טוֹב⁷⁵. חֲכָרָה מִמֶּנּוּ בְּמֵאָה עֲמָרִים שֶׁל אֶסְפֶּסְתָּא⁷⁶, וְזֶרְעָה מִין אַחֵר, וְאַחֵר כֶּף חֲרָשָׁה, וְזֶרְעָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְלִקְתָּהּ, אוֹ שְׁזֶרְעָה בַּתְּחִלָּה אֶסְפֶּסְתָּא, וְחֲרָשָׁה, וְאַחֵר כֶּף זֶרְעָה פַּעַם אַחֲרֵית⁷⁷, וְלִקְתָּהּ - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ אֶסְפֶּסְתָּא טוֹבָה, שְׁהָרִי שְׁנָה⁷⁸. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

(65) שם קו: המקבל - שהסדר הקבלנות כך הוא, שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שתוציא השדה, בין יבול רע או טוב (ע' רש"י שם). (66) שעלה יבול כחוש ורע. (67) כלומר, אע"פ שהחוכר שוכר השדה בפירות קצובים, היינו שאפילו תוציא השדה יבול מעט - עליו לקנות חטים מהשוק ולשלם לו כפי מה שקבעו - מכל-מקום לא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו, ומאותן החיטים, כפי שהשדה הוציאה, יכול החוכר לשלם שכר חכירותו (מגיד-משנה). (68) כלומר, שהוא-הדין והוא הטעם בהוציאה חטים יפות, שנותן לו מתוכה - שלא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו וכל-שכן בקבלנות, שבעל השדה מקבל חלק מסוים מן היבול כפי שתוציא השדה, בין רע ובין טוב. (69) הופג טעמים ונתחמצו. (70) ועודם בכרם. (71) ומונחים בשדה כדי שיתייבשו. (72) כל עוד הם בשדה - דינם כדין לקתה במחור, שהשדה טרם מילאה שליחותה (גמרא שם - ע"פ רש"י). (73) בכת"י תימן: אבל אם חכרו. (74) היין מיבול הכרם שחכר, כשהיו כבר בחביות בבית החוכר. (75) שהשדה מילאה שליחותה, שהרי הענבים לא לקו אלא כשנעשה יין בבית החוכר לקה, ומזלו גרם לכך (שם מימרא דרב אשי - ע"פ רש"י שם). (76) אספסת, - וחכרה על דעת לזרועה אספסת. (77) והוא לא קיבלה אלא על דעת

לפי התנאי שביניהן, אף על פי שמשפחה בעל
הקרקע.¹⁴⁵

(139) שם קד: (140) שהם יקרים מן החיטים, אבל מכחישים הקרקע יותר מן החיטים. (141) הוציאה השדה יבול עשר של חיטים. (142) לבעל השדה. (143) שהרי לא הפסיד כלום, ברם תרעומת יש לו לבעל השדה המקבל על מה ששינה ולא זרעה שומשמן והוא היה צריך לשומשמן. ואע"פ שאפשר לו לקנות שומשמן בשוק בדמי החיטים, רוצה הוא שומשמן מקרקעו (סמ"ע שכו ס"ק ק עיי"ש), בהתאם לשיטת הגר"א בדעת רבינו בהלכות ט, י, שהיא כדעת הרמב"ן, שאין המקבל רשאי לשנות ולזרוע מין אחר מזה שהוסכם, ולפיכך יש לבעל השדה תרעומת, אבל החוכר רשאי לשנות למין שמכחיש פחות, ואפילו תרעומת אין כאן. (144) כלומר, ואין המקבל טוען לטובה נתכוונתי, למעט כחש הקרקע שכחש החיטים פחות מן השומשמן, שהרי בעל השדה אומר לו "תכחוש ארעא, ולא ליכחוש מרא", מוטב שתכחש הקרקע ולא יכחש בעל הקרקע (סמ"ע שם ס"ק ג, ע"פ הגמרא שם קד:). (145) ההפרש שבין החיטים שעשתה לבין השומשמן שהיתה ראויה לעשות, שאנו אומרים (שם קד:): "אטו הוא אשבח, ארעא לא אשבחה" (האם רק המקבל השביח, והקרקע לא השביחה), כלומר, כשם שיש לייחס את השבח למקבל שטרח והשקיע בשדה טיפול רב והשביח, כך יש לייחס השבח לקרקע שהשביחה.

פרק תשיעי

(1) יבאר דין שוכר את הפועלים, שהכול כמנהג המדינה, ודין פועלים שחזרו בהם באמצע העבודה, ודין שוכר על ידי שליח, ודין שכיר יום שמצא מציאה.

א. השוכר²¹ את הפועלים, ואמר להם²² להשכים²³ ולהעריב²⁴, מקום שנהגו שלא להשכים²⁵ ושלא להעריב - אינו יכול לכפף²⁶. מקום שנהגו לזון²⁷ - יזון; לספק בגרוגרות²⁸ או בתמרים וכיוצא בהן לפועלים - יספק. הפל כמנהג המדינה²⁹.

(2) משנה בבא מציעא פג. (3) לאחר ששכרם. (4) לעבודה עם זריחת השמש. (5) אחר שקיעת החמה. (6) לשנות ממנהג המדינה, מאחר ששכרן סתם ולא התנה עמהם על כך בשעת השכירות (תוספות' שם בשם ר"י) ואפילו שכרם ביותר מהשער המקובל באותה מדינה, שכל שלא התנה בשעת השכירות משוכחת יותר (גמרא שם). (7) שהשוכר נותן לפועלים מזון סעודתם. (8) גם בגרוגרות, נוסף על מזון הסעודה. (9) שם.

ב. השוכר¹⁰ את הפועל ואמר לו: כֹּאחַד וּכְשָׁנִים מִבְּנֵי הָעִיר¹¹ - רואין הפחות שפשכירות והיתר שפשכירות, ומשמןין ביניהן¹².

(10) שם פז. כחכמים. (11) לא קצץ עמו שכר מסוים בשעת השכירות, אלא אמר לו: הרי שכרן כפי השכר שפועל אחד או שנים מפועלי העיר נשכרין בכך - ואין באותו מקום שער אחיד. (12) כלומר, הפרש השכר שיש בין הפחות

שהוא סאתים, היינו אחר שינכו ההוצאות ישארו סאתים כדי להעמיד כרי. והמדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות אין לבעל השדה כל ענין אם המקבל יטפל בשדה או לא, משום שהוא יקבל דמי חכירותו שהוקצבו (רש"י שם).

יג. המקבל¹²⁴ שדה מתברו, ואחר שזכה בה¹²⁵ הובירה¹²⁶ - שמיין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו¹²⁷. שפך פותב לבעל הקרקע: אם אוביר ולא אעבד¹²⁸, אשלם במיטבא¹²⁹. והוא הדין אם הוביר מקצתה¹³⁰. ומפני מה נתחייב לשלם? ¹³¹ מפני שלא פסק על עצמו דבר קצוב¹³² כדי שנאמר: הרי היא פאסמכתא¹³³, אלא התנה שישלם במיטבא¹³⁴, ולפיכך גמר ושיעבד עצמו¹³⁵. אבל אם אמר: אם אוביר ולא אעבד, אמתן לך מאה דינרין¹³⁶ - הרי זה אסמכתא¹³⁷, ואינו חייב לשלם, אלא נותן כפי מה שראויה לעשות בלבד¹³⁸.

(124) משנה, שם קד. (125) באחד הדרכים שקרקע נקנית בהם (שם צט:), ואינו יכול לחזור בו. (126) לא חרשה ולא זרעה, ועשאה שדה בור. (127) כפי תנאם. (128) ולא אעשה בה פעולה הראויה לה. (129) כצ"ל, וכן הוא בדפוס רומי (וכן הביא הדק"ס בשם כמה כת"י, ומהרי"ף דפוס קושטא), כלומר במיטב שלה - של השדה, היינו כיבול הגבוה והטוב שהשדה היתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי (ע"פ הרע"ב שם. וראה ב'גנזי קדם', לזין ס"ה עמוד 99). (130) שם בגמרא "אוביר תילתא" (שליש). (131) כלומר, והלא אסמכתא היא, שהרי אינו מחייב אלא במקרה אם יוביר, "וכל האומר אם יהיה או לא יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה" (לשון רבינו בפי"א מהל' מכירה הל' ז). (132) סכום מסוים, שלא על בסיס חישוב ההפסד המשווער. (133) שדעתו סומכת שעדיין לא יהיה, ולא אמר כן אלא להגזים. (134) כפי ההפסד, ולא התחייב עצמו בדבר גוזמא. (135) כלומר, בדין הוא משלם במיטבה שאין זה אסמכתא (ע"פ הגהות מימוניות כאן, וראה בכסף-משנה מכירה שם). (136) היינו יותר מכפי ההפסד. (137) ולא גמר ושיעבד עצמו, ולא אמר כך אלא להגזים (שם קד:). (138) שהתחייב עצמו בכלל המאה דינרין שאמר. אמנם לא שיעבד עצמו לתשלום מאה דינרין, שאין זה אלא אסמכתא, אבל כפי ההפסד המשווער גמר ושיעבד עצמו במסגרת מאה דינרין, והרי זה כדין אם אוביר ולא אעבד אשלם במיטבה (רי"ף שם). גם בהלכה זו המדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות מקבל בעל השדה דמי חכירות, בין יעבד את השדה ובין יובירה.

יד. המקבל¹³⁹ שדה לזרעה שמשמןין¹⁴⁰, וזרעה חטים, ועשתה חטים¹⁴¹ ששויין כמה שהיא ראויה לעשות מן השמשמןין - אין לו¹⁴² עליו אלא תרעומת¹⁴³. עשתה פחות ממה שהיא ראויה לעשות מן השמשמןין¹⁴⁴ - משלם לו המקבל כפי מה שהיא ראויה לעשות מן השמשמןין. עשתה חטים יתר ממה שהיא ראויה לעשות מן השמשמןין - חולקין

קציצה מן הסתם על השער הנמוך, ועל הפועלים לגלות דעתם שהם אינם נשכרים אלא בארבעה, וכיון שלא גילו דעתם - אנו אומרים, שהסכימו לעבודה כפי דעת השוכר. ולפיכך, אף שהשליח שכרם בארבעה - אין להם אלא שלשה, מאחר ששמעו מן השליח "שכרכם על בעל הבית" היה עליהם לגלות דעתם לבעל הבית ולא לסמוך על קציצת השליח (רי"ף שם, סמ"ע סי' שלב ס"ק ג.) (22) שאלמלא שכרם בארבעה, היו טורחים ומשכירים עצמם לאחרים בארבעה, שהרי יש במקום ששוכרים בארבעה (גמרא שם.) (23) שבעל הבית נותן להם שלשה כמנהג המדינה (עיין ש"ך שם ס"ק ח.) (24) שאינה ניתנת להערכה, כגון שעבודתם היתה בחפירת חריץ סביבות השדה ונתמלא מים (גמרא שם.) (25) כלומר, מלאכתם ניכרת שהיא שוה ארבעה. (26) לא-שנא אמר שכרכם עלי או שכרכם על בעל הבית ('טור' שם.) (27) לעבוד במחיר זול. (28) אומרים לשליח - הואיל ובעל הבית הרשה אותך לשכור בארבעה, היה עליך להיות טוב ולשכור בארבעה, ולא להפחית מדמי השכירות ולמנוע מאתנו טובה, וכמו שהכתוב אומר (משלי ג, כז): אל תמנע טוב מבעליו (ע"פ בבא'קמא פא:). (29) כלומר, מה שאמרו "הרינו כמה שאמר בעל הבית" אינו ניתן להתפרש שהם מסכימים למה שאמר בעל הבית, ואפילו אמר לשכור בשלושה ואין להם אלא שלושה, שאין זה מתקבל על הדעת, שבזמן שהשליח מציע להם ארבעה - יסכימו הם לשלושה, אלא התכוונו לומר שמה אמר בעל הבית לשוכרם ביותר מארבעה. (30) כיון שאין לפרש דבריהם כהסכמה לסכום השכר שאמר בעל הבית, הרי דינם כדין אמר בעל הבית בשלשה והלך השליח ושכרם בארבעה, ולא אמרו: הרינו כמו שאמר בעל הבית, ואמר להם השליח שכרכם על בעל הבית (מגיד-משנה). (31) כשמלאכתם ניכרת. (32) שאין מלאכתם ניכרת. (33) גמרא ורי"ף שם. והוא-הדין אם השער באותו מקום מקובל שהוא ארבעה - נותן להם ארבעה כמנהג המדינה. וכן אם אמר להם השליח שכרכם עלי - השליח נותן להם ארבעה, אף שהשער הוא שלושה, כמו שנתבאר למעלה (מגיד-משנה). (34) דין זה בעיא שלא נפשטה בגמרא (שם), והשיקול הוא: אם יש לראות בדבריהם הסכמה לסכום שאמר להם השליח, ואין דעתם בדבריהם אלא הבעת אימון, והתכוונו לומר לשליח אנו מאמינים לך שכן אמר בעל הבית ואין להם אלא שלשה, אפילו עבודתם שוה ארבעה, כמו אם לא אמרו הרינו וכו', שהרי הביעו הסכמתם לעבוד כפי ששמעו מן השליח; והשיקול הנגדי אומר, שיש לראות בדבריהם הבעת אי-אימון בדברי השליח, ואינם מאמינים לו שכן אמר בעל הבית, ולכן אמרו לו: "הרינו כמו שאמר בעל הבית", כלומר ולא כפי שאתה אומר, ולכן נוטלים ארבעה כמו שאמר בעל הבית. ומפני שהבעיה לא נפשטה - פסק רבינו שאין להם אלא שלשה - כדין כל ספק בממון שאין מוציאים מיד המוחזק (רי"ף שם).

שבשכירות לבין היתר שבשכירות, כגון שיש נשכרים בשנים, ויש נשכרים בארבעה, מחלקים ביניהם ונותן לו שלושה (כפירוש רבינו חננאל, מובא בשיטה מקובצת' שם, וכן פירש ה'טור' סימן שלא בשם הרמ"ה).

- 1 ג. אָמַר לְשָׁלוּחַ: ¹³ צֵא וּשְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים בְּשָׁלֹשָׁה¹⁴,
- 2 וְהִלֵּךְ וּשְׁכָרָן בְּאַרְבָּעָה¹⁵: אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ:
- 3 שְׁכָרְכֶם עָלַי - נֹתֵן לָהֶם אַרְבָּעָה¹⁶, וְנוֹטֵל מִבְּעַל
- 4 הַבַּיִת שְׁלֹשָׁה¹⁷, וּמִפְסִיד אֶחָד מִכִּסּוֹ¹⁸. אָמַר לָהֶם:
- 5 שְׁכָרְכֶם עַל בְּעַל הַבַּיִת¹⁹ - נֹתֵן לָהֶם בְּעַל הַבַּיִת
- 6 כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה²⁰. הִיא בְּמִדְיָנָה מִי שֶׁנֶּשְׁכָּר בְּשָׁלֹשָׁה
- 7 וּמִי שֶׁנֶּשְׁכָּר בְּאַרְבָּעָה - אֵינּוּ נֹתֵן לָהֶם אֶלָּא
- 8 שְׁלֹשָׁה²¹, וְיֵשׁ לָהֶם תַּרְעֻמַּת עַל הַשְּׁלִיחַ²². בְּמָה
- 9 דְּבָרִים אֲמֹרִים? ²³ בְּשֹׁאֵין מְלֹאכְתָּן נִפְתָּר; אֲבָל
- 10 הֵיתֵיהּ מְלֹאכְתָּן נִפְתָּר²⁴ וְהָרִי הִיא שְׁוֹה אַרְבָּעָה - נֹתֵן
- 11 לָהֶם בְּעַל הַבַּיִת אַרְבָּעָה; שְׁאֵלוּ לֹא אָמַר לָהֶם
- 12 שְׁלוּחוֹ אַרְבָּעָה, לֹא טָרְחוּ וְעָשׂוּ שְׁוֹה אַרְבָּעָה. אָמַר
- 13 לוֹ בְּעַל הַבַּיִת: שְׁכֹר לִי בְּאַרְבָּעָה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ
- 14 וּשְׁכֹר בְּשָׁלֹשָׁה, אָף עַל פִּי שְׁהָרִי מְלֹאכְתָּן שְׁוֹה
- 15 אַרְבָּעָה²⁵ - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה²⁶, שְׁהָרִי קָבְלוּ עַל
- 16 עֲצָמָן²⁷, וְיֵשׁ לָהֶם תַּרְעֻמַּת עַל הַשְּׁלִיחַ²⁸. אָמַר לוֹ
- 17 בְּעַל הַבַּיִת בְּשָׁלֹשָׁה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם
- 18 בְּאַרְבָּעָה, וְאָמְרוּ: הֲרִינוּ בְּמָה שֶׁאָמַר בְּעַל הַבַּיִת -
- 19 אֵין דַּעְתָּן אֶלָּא שְׁמִיתָן בְּעַל הַבַּיִת יֵתֵר עַל אַרְבָּעָה²⁹.
- 20 לְפִיכָהּ³⁰ שְׁמִין מֶה שֶׁעָשׂוּ: אִם שְׁוֹה אַרְבָּעָה -
- 21 נוֹטֵלִין אַרְבָּעָה³¹ מִבְּעַל הַבַּיִת; וְאִם אֵינּוּ יָדוּעֵ³² אוֹ
- 22 אֵינּוּ שְׁוֹה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה³³. אָמַר לוֹ בְּעַל
- 23 הַבַּיִת בְּאַרְבָּעָה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּשָׁלֹשָׁה,
- 24 וְאָמְרוּ לוֹ: בְּמָה שֶׁאָמַר בְּעַל הַבַּיִת, אָף עַל פִּי
- 25 שֶׁמְלֹאכְתָּן שְׁוֹה אַרְבָּעָה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה,
- 26 שְׁהָרִי שִׁמְעוּ שְׁלֹשָׁה וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם³⁴.

(13) שם עו: (14) בשלשה דינרים לכל פועל ופועל. ובכתיב"ה התימנים: בשלשה שלשה, וכן הוא ברי"ף שם. (15) ברי"ף ובכתיב"ה תימן: בארבעה ארבעה. ושער הפועלים הנהוג הוא שלושה. (16) כפי מה שקצב עמהם, וקיבל על עצמו אחריות השכירות. (17) כפי מה שהתנה עמו. (18) אמנם, אם שער הפועלים באותו מקום קבוע בארבעה - נוטל מבעל הבית ארבעה כפי מה שהתנה, כדין השוכר את הפועל והראה בשל חבירו, שמבואר להלן הל' ט שנוטל מחבירו כפי מה שנהגה ('שיטה מקובצת' שם בשם הרמ"ה, וכן כתב הרמ"א סי' שלב בשם 'ויש אומרים', ועיין סמ"ע וש"ך שם ס"ק ב. (19) היינו, שהודיעם שהוא שליח ושאלו אחריות השכר עליו (שטמ"ק שם). (20) ואם שער הפועלים הוא בשלושה, נותן להם שלושה. ואם בארבעה - ארבעה. מאחר ששינה השליח ושכרם בארבעה למרות שבעל הבית אמר בשלושה, בטלה שליחותו ואין בקציצתו ממש, ולפיכך אנו דנים מקרה זה כאילו השכירות נעשית סתם בלא קציצת שכר, ששכרם כפי מנהג המדינה (רי"ף שם). (21) שבמקום שאין שער קבוע - דעת השוכר בלא

ד. הַשְּׁכֹר אֶת הַפּוֹעֲלִים³⁵, וְהִטְעוּ³⁶ אֶת בְּעַל הַבַּיִת³⁷ אוֹ בְּעַל הַבַּיִת הִטְעָה אוֹתָם³⁸ - אֵין לָהֶם זֶה עַל זֶה אֶלָּא תַּרְעֻמַּת³⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁹ בְּשֹׁאֵל הִלְכּוּ⁴⁰; אֲבָל הִלְכּוּ⁴¹ הַחֲמִירִין וְלֹא מִצָּאוּ תְּבוּאָה⁴²,

(35 שם: 36) הולילו שולל את בעל הבית. כלומר, חזרו בהם ולא באו לעבודה. (37) ואינו מוסר להם עבודה. (38) לפועלים תרעומת, מפני שעליהם לטרוח ולמצוא מעביד אחר, ובעל הבית - למצוא פועלים, אבל תביעת ממון אין כאן, כיון שעדיין לא התחילו במלאכה - הרי זה דברים בלבד (ע"פ רש"י שם). (39) שאין לפועלים על בעל הבית החזור בו אלא תרעומת. (40) שאין כאן אלא דברים. (41) הפועלים למקום המלאכה, הרי זה כהתחלת המלאכה, ואין בעל הבית יכול לחזור בו, שכשם ששכירות דברים נקנית במשיכתם ואינם יכולים לחזור בהם (כמבואר למעלה פ"ב הל' ח) - כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת המלאכה. (42) כגון, ששכר חמרים להביא תבואתו ממקום מסוים, והלכו למקום התבואה ולא מצאו. (43) שכר פועלים לעדור שדה, והלכו ומצאו השדה שהיא לחה ממי גשמים ואינה ראויה לעידור. (44) ואינה צריכה עוד להשקיה. (45) היינו שדהו או המקום שנמצאה שם תבואתו. (46) שהלכו למחרת ולא היה להם מה לעשות. (47) לא תביעת ממון, ואפילו לא תרעומת. (48) כלומר יש לדנו כאנוס, שהרי ביקר מלאכתו מבערב, ומאין לו לדעת שבין-לילה יתהווה במלאכתו מצב שלא יצטרך מחר לפועלים. (49) מלאכתו מבערב, ושכר פועלים אף שלא בחן אם צריך הוא לפועלים, נראה שעל דעת הספק - היינו אפילו שלא יהיה להם מה לעשות - שוכרם. (50) בעד כל היום, שהליכתם כהתחלת מלאכה היא, ואינו יכול לחזור בו (כמו שביארנו למעלה הערה מ). [רבינו מפרש מה שאמרו בגמרא שם "הא דסיירא לארעא מדאורתא, הא דלא סיירא לארעא מדאורתא": כאן שביקר בעל הבית מלאכתו, כאן שלא ביקר, ולא כרש"י שמפרש שעל הפועלים נאמן]. (51) שכרם המלא כפי שהתנה עמהם בשעת השכירות, ומנכים ממנו את הסכום שהאדם מוכן לפחות משכרו ולישב בטל, מאשר לעשות במלאכה ולטול השכר הקצוב. וכתב בעל 'הלכות גדולות' (בבא-מציעא שם) ששיעור ההפרש הוא חצי השכר (וכן הביא ה'טורי זהב' בס"י שלג ס"ק א מקובץ ישן, שכן נמצא בתשובת רש"י, וכן הביא ה'רי"ח או"י בשם רבינו חננאל). (52) שכר החמר הנוהג בחמורים כשהם טעונים. (53) פועל היגע במלאכה. (54) חזור על הדין האמור למעלה, שהפועלים שחזרו בהם אין לבעל הבית עליהם אלא תרעומת, ואומר רבינו בד"א שאין ביניהם דין. (55) שאין כאן אלא דברים. (56) הזכות בידו לחזור בו. (57) שם י. כלומר, אין אדם מישראל רשאי למכור גופו להיות כעבד ממש לישראל אחר, שהוא עבדו של הקדוש-ברוך-הוא כמו זה הנמכר לו, לפיכך הפועל חוזר בו אפילו בחצי היום, שלא תהא שכירות פועל מכירה לזמן כמו שאר שכירות (ראה למעלה פ"ז הל' א) עד שלא יהיה באפשרותו לחזור בו, כעבד שהוא מכור לאדוניו ואינו שולט בגוף שלו. ברם, דין יש ביניהם וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם עז. ובריי"ף שם, אם שכר בשמונה דינרים ועבד חצי היום וחזר בו, ובמשך היום עלה שער הפועלים ואין בעל הבית מוצא מי שיגמור מלאכתו אלא בששה - אין שמין כפי מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית ינכה מהשכר המלא ששה דינרים, כפי מה

1 פועלים ומצאו שדה פשהיה לחה⁴³, או ששכר
2 להשקות השדה ומצאוה שנתמלאה מים⁴⁴: אם בקר
3 בעל הבית מלאכתו⁴⁵ מבערב ומצא שצריכה פועלים
4 - אין לפועלים⁴⁶ כלום⁴⁷; מה בידו לעשות⁴⁸? ואם
5 לא בקר⁴⁹ - נותן להם שכר⁵⁰ בפועל בטל⁵¹; שאינו
6 דומה הבא טעון⁵² לבא ריקן, ועושה מלאכה⁵³
7 לבטל. במה דברים אמורים⁵⁴? בשלא התחילו
8 במלאכה⁵⁵; אבל אם התחיל הפועל במלאכה וחזר
9 בו, אפלו בחצי היום⁵⁶ - חזר; שנאמר: כי לי בני
10 ישראל עבדים - ולא עבדים לעבדים⁵⁷. וכיצד דין
11 הפועל שחזר בו אחר שהתחיל? שמין לו מה
12 שעשה ונוטל⁵⁸. ואם קבלן הוא⁵⁹ - שמין לו מה
13 שעתידי לעשות. בין שהוזלו בעת ששכרן⁶⁰ בין לא
14 הוזלו, בין שהוזלה מלאכה אחר כן⁶¹ בין לא הוזלה
15 - שמין לו מה שעתידי לעשות⁶². כיצד? קבל ממונו
16 קמה⁶³ לקצר בשתי סלעים⁶⁴, קצר חציה והניח
17 חציה; בגד לארג בשתי סלעים, ארג חציו והניח
18 חציו - שמין לו מה שעתידי לעשות: אם היה שוה⁶⁵
19 ששה דינרין⁶⁶ - נותן לו שקל⁶⁷, או יגמרו את
20 מלאכתן⁶⁸; ואם היה הנשאר יפה שני דינרין⁶⁹ -
21 אינו נותן להם אלא סלע⁷⁰, שהרי לא עשו אלא חצי
22 מלאכה⁷¹. במה דברים אמורים⁷²? בדבר שאינו
23 אבוד⁷³; אבל בדבר האבוד⁷⁴, כגון פשתנו להעלות
24 מן המשרה⁷⁵, או ששכר חמור להביא חלילין למת⁷⁶
25 או לכלה⁷⁷, וכיוצא בהן - אחד פועל ואחד קבלן
26 אינו יכול לחזר בו, אלא אם כן נאנס, כגון שחלה⁷⁸
27 או שמע שמת לו מת⁷⁹. ואם לא נאנס וחזר בו -
28 שוכר עליהן⁸⁰ או מטען. כיצד מטען? אומר להם:
29 סלע קצאתי לכם, בואו וטלו שתיים! עד שיגמרו
30 מלאכתן, ולא יתן להם⁸¹ אלא מה שפסק תחלה.
31 ואפלו נתן להם השתיים - מחזיר⁸² מהן התוספת.
32 כיצד שוכר עליהן? שוכר פועלים אחרים, וגומרים
33 מלאכתן שלא תאבד, וכל שיוסיף לאלו הפועלין
34 האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מן
35 הראשונים. עד כמה⁸³? עד כדי שכרן של
36 ראשונים⁸⁴. ואם היה להם ממוין⁸⁵ תחת ידו -
37 שוכר⁸⁶ להשלים המלאכה עד ארבעים וחמשים וזו
38 בכל יום לכל פועל⁸⁷, אף על פי ששכר הפועל⁸⁸
39 שלשה או ארבעה⁸⁹. במה דברים אמורים⁹⁰? שאין
40 שם פועלים לשכר בשכרן⁹¹ להשלים המלאכה;
41 אבל יש פועלים לשכר בשכרן, ואמרו לו: צא
42 ושכר מאלו להשלים מלאכתך ולא תאבד - בין
43 שוכר⁹² בין קבלן, אין לו עליהן אלא תרעמת⁹³,
44 ושמין לשוכר מה שעשה, ולקבלן מה שעתידי
45 לעשות⁹⁴.

בסמוך. (81) אחר שגמרו מלאכתם. (82) חוזר ומוציא. (83) מוסיף בשכר הפועלים האחרים על חשבון הראשונים. (84) שם עז. היינו, פי שנים מהשכר שפסק לראשונים, כגון שכרם בסלע שוכר בשתים, ועליהם לשלם ('טור' סי' שלג, וכן מוכח מהתוספתא שם פ"ז, ועיין 'בית יוסף' ולחם-משנה). (85) פקדון (עיין ש"ך שם ס"ק לג). (86) בעל-הבית מהממון שלהם שברשותו. (87) כלומר, לפועל אחד בעד עבודת יום אחד. (88) שער הפועל הוא בדרך כלל. (89) שם. (90) ששוכר עליהם או מטען. (91) כפי השכר שפסק עם הראשונים. (92) שכיר יום, פועל. (93) שם עז: (94) כדין חזרה בדבר שאינו אבוד.

ה. השוכר את הפועל⁹⁵, ונאחז לעבודת המלך⁹⁶ - לא יאמר לו: הריני לפניך⁹⁷, אלא נותן לו שכר מה שעשה⁹⁸.

(95) תוספתא שם פ"ז ה"ה. (96) ואפילו בדרך הליכתו (ראה למעלה פ"ה הל' א). (97) כלומר, הרי שלך לפניך, שמולך גרם שנלקחתי לעבודת המלך, ועליך לישא בהפסד, ותן לי שכרי בעד כל היום, כדין שוכר בהמה ונלקחה בדרך הליכתה. (98) שאין שכירות הפועל כשכירת הבהמה, שהבהמה נקנית לשוכר כמכר, ולכן בדין אומר לו הרי שלך לפניך, שהרי היא כשלו בזמן שהיא שכורה לו ומזלו גרם לכך. אבל הפועל, שאין שכירותו כמכר (כמו שנתבאר למעלה בהל' ד), והרי הוא ברשות עצמו - יש לייחס ההפסד למזלו של הפועל ('מרכבת המשנה', ועיין 'מחנה אפרים' הלכות שכירות סי' ה).

ו. השוכר את הפועל להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בנחצי היום: אם אין דרכו להפסיק - אין להן אלא שכר מה שעשו; וכן אם דרכו להפסיק אותו בנחצי היום, והפסיקוהו בנחצי היום - אין להן אלא שכר מה שעשו, שהרי ידעו הפועלים דרכו של נהר; ואם דרכו להפסיק מאליו - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם. שכן להשקות השדה, ובא המטר¹⁰⁰ והשקה - אין להן אלא מה שעשו¹⁰¹. בא הנהר¹⁰² והשקה - נותן להן כל שכר¹⁰³; מן השמים נסתייעו¹⁰⁴. במה דברים אמורים? בפועל; אבל מי שפסק עם אריסו¹⁰⁶, שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים ביום¹⁰⁷ - יטל חצי הפרות¹⁰⁸, וכל האריסין¹⁰⁹ שהן משקין שתי פעמים אינן נוטלין אלא רביע הפרות, ובא המטר ולא הצריך לדלות ולהשקות - נוטל חצי הפרות כמו שפסק עמו¹¹⁰; שהאריס כשתף, ואינו בפועל¹¹¹.

(99) שם עז. הלכה זו, כפי שהיא מנוסחת בספרים הנדפסים, לא נמצא לה פירוש מניח את הדעת (ראה ראב"ד, מגדל-עוז ומגיד-משנה), אולם בכת"י תימן היא מנוסחת כלקמן: "השוכר את הפועלים להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר - אין להם אלא מה שעשו, שהרי ידעו דרכו של נהר, ואם דרכו להפסק מאליו והפועלים גרים (גימל צרויה)

שיוציא כדי לגמור מלאכתו, אלא נותן לו ארבעה דינרים כפי מה שעשה, שיד הפועל על העליונה מכיון שבזכות הוא חוזר (ראה בסמ"ע סי' שלג ס"ק טז, וש"ך שם ס"ק יט שחלוקים הם בדעת ה'טור' באם הוזל שכר הפועלים, כגון ששכרם בשמונה והוזל שכר הפועלים ועמד על ארבעה, שלדעת הסמ"ע שמין מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית מנכה משכר הפועל שני דינרים כפי מה שצריך להשלמת המלאכה ונותן לפועל ששה דינרים, ולדעת הש"ך גם בהוזל שמין מה שעשה ואין לו לפועל אלא ארבעה כפי שהותנו. ועי' 'קצות החושן' שם). (59) הפועל שחזר בו, היינו שלא נשכר לזמן ידוע, אלא שקיבל על עצמו לעבוד עבודה מסויימת בשכר קבוע מראש. קבלנות כזו, אין בה משום עבדות, שהרי אין גופו מושכר. (60) שהיה שער הפועלים בשעת השכירות זול, ובמשך היום עלה השער. (61) אחר ששכרם. (62) מנכים משכרו הקצוב את הסכום שתעלה השלמת המלאכה. (63) תבואה שהבשילה, והיא עומדת לפני קצירה. (64) שהם שמונה דינרים. (65) החצי שלא גמרו. (66) שהוקרה המלאכה. (67) שהוא שני דינרים, שבעל הבית מעכב בידו שקל מהשכר שמגיע לקבלן בעד מה שעשה, כפי מה שצריך להוסיף כדי לגמור מלאכתו. והוא-הדין אם הנשאר שוה שמונה - אינו נותן להם כלום, שיד הקבלן על התחתונה מפני שחזר בו שלא כדין. ואעפ"כ אם נתייקרה הרבה, וחציה שוה יותר ממה שקצץ - אין הקבלן משלם מכיסו ('טור' סימן שלג). (68) ויטלו שני סלעים (שם, וראה בגמרא שם מה שלמדו מזה). (69) שהוזלה המלאכה. (70) כלומר, אין הקבלן יכול לטעון: קח אדם אחר במקומי לגמור המלאכה, ותן לי שכרי כפי התנאי בניכוי מה שיטול זה, אלא בעל-הבית נותן לו סלע כפי מה שעשה. (71) בגמרות שבידינו, הגירסא: "ואם סלע נותן להם סלע". והגר"א מגיה "ואם שקל נותן להם סלע", והוא בהתאם לדעת רבינו. והראב"ד בהשגותיו, כתב: "א"א אלא סלע יפה שני דינרים", ומפרש הש"ך (שם ס"ק כב) כוונתו, שאין להם אלא שקל, ששמין להם מה שעתיד להעשות, היינו משלמים להם בעד חצי העבודה שעשו, כפי הערך ששווה עשיית החצי הנשאר. והש"ך שם מביא ראייה לשיטה זו מתוספתא, ומוסיף שאפשר שגם דעת רבינו כן הוא. (72) שם, שלפועל שמין מה שעשה, ולקבלן - מה שעתיד לעשות. ואינו משלם מכיסו אם נתייקרה הרבה, ושכר בעל הבית פועלים אחרים בשעת היוקר. (73) שאין המלאכה נפסדת בגלל חזרת הפועלים, ואפשר לעשותה גם בזמן מאוחר יותר, ולכן ימתין עד שימצא פועלים אחרים בשכר שפסק לראשונים, ולא ישכור עתה ביוקר. (74) שאין עשיית המלאכה ניתנת לדיחוי. (75) מקום ששוורין בו את הפשתן, ואם לא יעלהו תפסד. (76) לקונן. (77) לשמח חתן וכלה. ודבר האבוד הוא, שעתה זמנו לעשות ואינו נותן לדחותו (ע"פ 'תוספות' שם עה:). (78) הוא או אשתו ובניו (רמ"א בחושן-משפט סי' שלג סעיף ה בשם 'תרומת הדשן'). (79) בכל המקרים האלה יכולים לחזור בהם, ושמים להם - בין לשכיר בין לקבלן - כפי מה שעשו (שם עז: וברש"י שם). (80) על חשבונם, כלומר, שוכר פועלים אחרים, ועליהם - על הפועלים - לשלם מכיסם ההפרשים, וכמו שמבאר רבינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי א' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי אם רצה היה מוסר להם בתחילה מלאכה קשה (למעלה פ"ה הל' ד, משתמש רבינו בסברא כעין זו לענין שכירות בתים - משנה למלך). (117) כלומר, ואינו מעדיף ישיבה בטלה ולחרוץ פחות על היגיעה במלאכה. (118) שם, מימרא של רבא.

ח. השוכר את הפועל¹¹⁹ להביא לו שליחות¹²⁰ 8
ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה יביא - נותן 9
לו שכרו משלם¹²¹. שכרו להביא קנים לכהן, והלך 10
ולא מצא ולא הביא - נותן לו שכרו משלם. שכרו 11
להביא פרוה ודורמסקנין¹²² לחולה, והלך ומצאו 12
שמת או הבריא - לא יאמר לו: טל מה שהבאת 13
בשכרך, אלא נותן לו כל שכרו¹²³. וכן כל פיוצא 14
בזה. 15

(119) תוספתא שם. (120) לבצע דבר-מה בתור שליח. (121) כמו שפסק עמו, שהרי עשה שליחותו - הלך וחזר - וזה שלא מצא מה שיביא, פשיעת בעל הבית הוא, שהיה לו להודיע מקודם אם יהיה ביד השליח לבצע מה שהוטל עליו. ואין זה דומה לשכר חמרים להביא תבואה ולא מצאו, שמנכים משכרם כפועל בטל (למעלה ה"ד), מפני שהחמרים נשכרו לכל היום לעבודה רבה, ואם לא מצאו תבואה - לא עשו מלאכתם ויושבים בטל, אבל כאן השליח השליח את כל מה שקיבל עליו, שהרי הלך וחזר, ולפיכך אין מנכים משכרו כלום. ומזה יוצא, שאם קיבל השליח עליו להביא דבר כבד, נותן לו כפועל בטל, שאינו דומה שכר הבא טעון לבא ריקן, כמו שנתבאר למעלה שם (מגיד-משנה, וראה ראב"ד). (122) זשיפים המובאים מדמשק (ראה 'ערוך' ערך דורמסקנין). (123) שהרי ביצע השליחות שהוטלה עליו, ואין על השליח להפסיד מחמת המצב שהתהווה בינתיים שאין עוד צורך בפירות שהביא (בבא-קמא קטז:).

ט. השוכר את הפועל¹²⁴ לעשות עמו בשלו, 16
והראהו בשל חברו - נותן כל שכרו¹²⁵, וחוזר 17
ולוקח מחברו מה שנהנה בו המלאכה¹²⁶. 18

(124) בבא-מציעא עו. (125) כפי מה שפסק עמו. (126) שאם יש פועלים שנשכרין בשלושה, והוא פסק עמהם בארבעה - נוטל מחבירו שלושה, כמבואר בהל' ג גבי שליח ששינה.

י. השוכר את הפועל¹²⁷ לעשות עמו בתבן וקש¹²⁸ 19
וכיוצא בהן, ואמר לו: טל מה שעשית בשכרך¹²⁹ - 20
אין שומעין לו¹³⁰. ואם משקבל עליו¹³¹ אמר לו¹³²: 21
הילך שכרך¹³³ ואני אטל את שלי - אין שומעין לו. 22

(127) שם קיח. (128) ללקט התבן והקש שבשדה. (129) במקום שכרך. (130) אע"פ שהם שווים כשכרו, שהפועל נוטל שכרו במזומנים "שעל דעת כן נשכר, ואל שכרו הוא נושא נפשו" (מגיד-משנה). (131) הפועל ליטול התבן והקש בשכרו. (132) כלומר, חזר בו בעל הבית ואמר לו. (133) קח שכרך במזומנים.

נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם". נוסחא זו מתאימה לדברי הגמרא שם, ופירושה: בבבא ראשונה המדובר בפועלים הדרים במקום הנזהר ויודעים שדרכו להיפסק (לפעמים הוא מתייבש), ועל דעת כן נכנסו לעבודה וקיבלו עליהם סכנת ההפסד אם יפסק, ומשום כך אין להם אלא מה שעשו. ואם הפועלים גרים, פירוש, אינם תושבי המקום ואינם מכירים דרכו של הנזהר - על בעל-הבית לשלם להם כל שכרם, מפני שמחובתו להודיע להם שהנזהר עלול להיפסק. ובמגיד-משנה מבואר, שמשלם להם כפועל בטל (ראה למעלה ה"ד). (100) במשך היום, ואינו צריך עוד להשקייה מן הנזהר. (101) מכיון שגם הפועלים יודעים שמטר עלול לבוא, והשדה לא תצטרך להשקייה, ולא התנו בפירוש שבעל-הבית יתן להם שכרם גם במקרה שכזה - הפסידו (שם מימרא דרבא "אתא מיטרא - אתא מיטרא דפועלים"). 'תוספות' ורא"ש גורסים בגמרא: "אתא מיטרא בליליא", אולם רבינו אינו גורס "בליליא". (102) מימרא של רבא, שם. עלה הנזהר ונתקרב אל השדה ואין צורך אלא בעבודה מועטת, שיפתחו ראשי התלמים ויכנסו המים מאליהם וישקו השדה. (103) כיון שסוף-סוף עשו מלאכה, אע"פ שהיא קלה. (104) להקל עליהם את המלאכה. ואם עלה הנזהר עד שאין צריך אפילו לעבודה מועטת - דינם כדין בא מטר (מגיד-משנה בשם הרשב"א, והוא מסיים: "ואפשר שזו היא כוונת רבינו, במה שכתב מן השמים נסתייעו"). (105) שאם בא המטר - הפסד הפועל הוא. (106) מקבל עבודת השדה בשכר חלק הפירות שתוציא. (107) בכל יום. (108) שתוציא השדה. (109) שבאותו מקום. (110) גיטין עד: כרבה. (111) שאינו אלא שכיר יום, ולא שכר בעל הבית אלא להשקיית השדה, וכיון שבא המטר - אין לו אלא מה שעשה, שהרי לא השקה לאחר כן, אבל האריס שעושה כל המלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע למה שתוציא השדה, הרי הוא כשותף לבעל השדה למה שתוציא השדה, בין אם עבד הרבה או מעט, וכמו שאר האריסים המשקים שתי פעמים ונוטלין רבע מהפירות אפילו בא המטר, ולא היו צריכים להשקות אלא פעם אחת (רי"ף שם, וע"פ 'תוספות' שם ד"ה רבה).

ז. השוכר את הפועל¹¹² לעשות מלאכה¹¹³ כל היום, 1
ושלמה המלאכה בפיצי היום: אם יש לו מלאכה 2
אחרת פחותה או קלה ממנה - עושה שאר היום¹¹⁴; 3
ואם אין לו מה יעשה¹¹⁵ - נותן לו שכרו כפועל 4
בטל¹¹⁶. ואם היה מן החופרים או עובדי אדמה 5
וכיוצא בהן, שדרפו לטרט הרבה, ואם לא יעשה 6
במלאכה יחלה¹¹⁷ - נותן לו כל שכרו¹¹⁸. 7

(112) בבא-מציעא עז. (113) מסיימת, כגון שכרו לנכש שדהו. (114) שבעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה קלה ולא למלאכה חמורה (תוספתא שם פ"ז). (115) או שאין לו אלא עבודה קשה ממנה, כגון עידור. (116) וכתב הרשב"א, שדין זה שאין בעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה חמורה - דוקא בשאמר להם בפירוש, בשעה ששכרם, שלמלאכה זו הוא שוכרם. אבל שכרם סתם, אע"פ שמסר להם בתחילה עבודה קלה, חוזר ונותן להם עבודה קשה,

המשכון יתרים על החוב נותן המלווה ללווה הייתרון" (לשון השולחן ערוך סימן עב סעיף ב). (5) כדין שומר שכן שנתבאר למעלה פרק א הלכה ב. (6) היינו, אפילו מה שנגד המשכון, ולא כשמואל (שם) האומר, שהמלווה אלף וזו וקבל ידיה של מגל למשכון: "אבד קתא דמגלא (ידיה המגל שנתן במשכון) - אבדו אלפא זוזי" (מגיד משנה).

ב. כָּל הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: שָׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֹר לָךְ⁷ - הָרִי¹⁴ זֶה שְׁמִירָה בְּבַעֲלִים⁸. אָמַר לוֹ: שָׁמֹר לִי הַיּוֹם¹⁵ וְאֶשְׁמֹר לָךְ לְמָחָר⁹, הַשְּׂאִילָנִי הַיּוֹם וְאֶנִּי אֶשְׂאִילָךְ לְמָחָר¹⁰, שָׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׂאִילָךְ לְמָחָר, הַשְּׂאִילָנִי הַיּוֹם וְאֶשְׁמֹר לָךְ לְמָחָר - פֶּלֶן נַעֲשֶׂוּ שׁוֹמְרֵי שָׂכָר זֶה לָזֶה¹¹.

(7) בזמן אחד. (8) שנתבאר בפרק א הלכה ג שהשומר פטור אפילו על פשיעה, שהרי כל אחד ואחד שומר את של חבירו בהתחלת השמירה (שם פא). (9) אין זה שמירה בבעלים שאין הבעלים עוסקים במלאכתו בהתחלת השמירה. (10) אבל אם אמר השאילני היום ואשאילך היום הרי זה שאלה בבעלים (מגיד משנה. ודעת רש"י שגם במקרה זה אין לו דין שאלה בבעלים). (11) שם, היינו, שאם נגנב אצל השומר או אצל השואל - חייב, שכל אחד משאיל או שומר תחת שאלתו או שמירתו של השני וזהו שכרו. ואם נגנב בידי השואל - פטור, שאין זו שמירה בבעלים, כמו שביארנו בדין שמור לי היום ואשמור לך מחר (והאומר השאילני ואשאילך או שמור ואשאילך בזמן אחד, לפי המגיד משנה דעת רבינו שזה שאלה בבעלים ופטור, ולפי הכסף משנה אין הכרע בדברי רבינו, וראה במשנה למלך מה שהקשה על המגיד משנה וראה בש"ך סימן שה סעיף קטן ו שמיישובו).

ג. כָּל הָאֶמְנִין - שׁוֹמְרֵי שָׂכָר הֵן¹². וְכֵלֶן שְׂאֶמְרוּ: טַל²⁰ אֶת שֶׁלֶךְ וְהָבָא מַעוֹת, או שְׂאֶמַר לוֹ הָאֶמֶן: גְּמַרְתִּיו, וְלֹא לָקָחוּ הַבְּעָלִים אֶת הַכֶּלִי - הָאֶמֶן שׁוֹמֵר חֲנֻם²². אֲבָל אִם אָמַר הָאֶמֶן: הָבָא מַעוֹת וְטַל אֶת שֶׁלֶךְ²³ - עֲדִין הוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר בְּשִׁהֲיָה²⁴.

(12) אף על גב שאינו נוטל שכר שמירה לפי שהוא נהנה במה שהכלי בשמירתו שעל ידו הוא מקבל שכר אומנתו ודומה לשוכר שנתבאר בפרק א הלכה א שדינו כשומר שכר לפי שהוא נהנה שמשתמש בו לצורכו (שם פא: על פי המשנה למלך כאן ושי"ך סימן שו סעיף קטן א). (13) לפי שנגמרה מלאכתו ואינו משתכר עוד על ידה, והרי הוא כשאר שומר שכר, שאחר שנגמר זמן שמירתו חייב כשומר חנים בלבד (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ב, על פי שולחן ערוך סימן שמג סעיף ב). (14) שהקדים נתינת המעות לנטילת החפץ, גילה דעתו שמעכב החפץ עד שיקבל שכרו. (15) שהרי הוא נהנה במה שהחפץ ברשותו, שהוא תופסו בתור משכון להבטחת שכרו, וזהו שכרו (שם).

ד. נָתַן לְאֶמְנִין¹⁶ לְחֶמֶן, וְקִלְקְלוּ - חֲתִיבִין לְשִׁלָּם. פִּיֶּצֶד? נָתַן לְחֶרֶשׁ¹⁷ שְׂדֵה תֵּבָה וּמִגְדָּל¹⁸ לְקַבֵּעַ בָּהֶן

י.א. מְצִיאַת הַפּוֹעֵל - לְעַצְמוֹ¹³⁴, אָף עַל פִּי שְׂאֶמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה הַיּוֹם¹³⁵, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר אִם אָמַר לוֹ: עֲדֵר עִמִּי הַיּוֹם¹³⁶. אֲבָל אִם שָׂכָרוּ לְלֶקֶט מְצִיאוֹת, כְּגוֹן שֶׁחֲסֵר¹³⁷ הַנֶּהָר וּשְׂכָרוֹ לְלֶקֶט הַדְּגִים הַנִּמְצָאִין בָּאֵגֶם - הָרִי מְצִיאָתוֹ לְבַעַל הַבֵּית, וְאֶפְלוּ מְצָא פִּיס מְלֵא דִינָרִין¹³⁸.

(134) כלומר, הפועל זוכה בה לעצמו, ואין אנו אומרים מכיון שנשכר לעבוד בשביל בעל-הבית כל היום, הרי רווח כל מעשה ידיו שייכים לבעל-הבית (שם יב: כרב פפא). (135) ולא פירש לאיזו מלאכה שוכרו, והטעם שלא השכיר עצמו אלא למלאכה בשל בעל-הבית ולא ללקוט מציאות בשל הפקר. - אמנם בעל-הבית מנכה משכרו כפי מה שבטל ממלאכה מחמת ההתעסקות במציאה. (136) שלא השכיר עצמו אלא למלאכה מסוימת. (137) שנסוג. (138) שהרי השכיר עצמו ללקוט מציאות לבעל הבית בשל הפקר, וכל המציאות בכלל.

יום ש"ק ב' מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) יבאר דין מלווה את חבירו על המשכון ונאנס, ודין שמירה בבעלים, ודין אומנים שהם שומרי שכר, ודין נתן לאומנים לתקן וקלקלו, ודין מוליך חייטים לטוחן ועשאן סובים, ודין מראה דינר לשולחני ואמר השולחני שהוא יפה ונמצא רע, ודין טבח או סופר העיר או מלמד תינוקות או הנוטע אילנות בשכר בשביל כל בני העיר שגרמו הפסד מפני שנתעצלו, שמסלקים אותם בלי התראה מוקדמת.

א. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְשָׁכּוֹן, בֵּין שֶׁהִלְוִהוּ מַעוֹת⁷ בֵּין שֶׁהִלְוִהוּ פְּרוֹת⁸, בֵּין שֶׁמְשַׁכְּנוּ בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ בֵּין שֶׁמְשַׁכְּנוּ אַחֵר שֶׁהִלְוִהוּ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר שָׂכָר⁹. לְפִיכָף, אִם אָבַד הַמְשָׁכּוֹן או נִגְנַב - חֲתִיב בְּדַמְיוֹ¹⁰. וְאִם נֶאֱנַס הַמְשָׁכּוֹן, כְּגוֹן שֶׁנִּלְקַח בְּלִסְטִים מְזִין¹¹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מְשָׁאֵר אֲנָסִין - יִשְׁבַּע שְׁנָאֲנִס¹², וְיִשְׁלַם בַּעַל הַמְשָׁכּוֹן אֶת חוּבוֹ עַד פְּרוּטָה אַחְרוֹנָה¹³.

(2) כחכמים (בבא מציעא פ:) ולא כרבי יהודה האומר הלווהו מעות שומר חנים, פירות שומר שכר. (3) לפי שהוא נושא שכר, שאם יזדמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירת המשכון שלא יתקלקל, כגון, שטיחה וניעור (השווה שם כט:) יהא פטור מלתת לו פרוטה כפי הכלל שבידינו "העוסק במצוה פטור מן המצוה" והמלווה ממון לחבירו מצוה הוא עושה, ומחמת הנאה זו דינו כשומר שכר. ומטעם זה דן רב יוסף (בבא קמא נו:) את שומר אבידה כשומר שכר (ועל שם כך קראו בתלמוד (גדרים לג:) "פרוטה דרב יוסף" לכל הנאת שכר דוגמת זו, שאינה הנאה בטוחה, שהרי ייתכן, שלא יזדמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירתה (בבא מציעא שם ובר"ף, על פי תשובת הרא"ש הובאה בטור חושן משפט סוף סימן עב). (4) "ואם היה שווה המשכון כדי דמי החוב אין לאחד על חבירו כלום, ואם החוב יתר על המשכון משלם הלווה הייתרון, ואם דמי

צריך להתלמד; ואם אינו בקי - חייב לשלם, אף על
פי שהוא בחנם. והוא שיאמר לשלחני: עליך אני
סומך.⁴⁵ או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על
ראיתו, ולא יראה לאחרים.⁴⁶ טבח שעשה בחנם
ונבל, וכן שלחני שאמר 'יפה' ונמצא רע, וכן כל
פיוצא בזה - עליהן להביא ראיה שהן ממחין; ואם
לא הביאו ראיה - משלמין.⁴⁷

(29 שם צט: 30) אדם המקבל חיטים של אחרים לטוחן
בשכר, ועליו ללתות (לשרות) החיטים במים לרכך
ולכותשם אחר כך במכתשת להסיר קליפתן לפני הטחינה,
כדי שיהיה הקמח דק ונקי. (31) כל צרכן, שאם לא לתת
כלל - הרי הוא פושע ממש וכמזיק בידים (חסדי דוד על
התוספתא בבא קמא פרק י הלכה ד). (32) קליפה גסה
הנושרת בשעת כתישת החיטים (על פי פירוש רש"י בשבת
עו:). ורבינו בפירושו למשנה שם כתב: "סובין ... והוא
הקמח הבינוני; מורסן - היא הקליפה העליונה היוצאת
בנפה תחילה". (33) אופה. (34) "נושבר ונופל כשאוחזין
בו" (רש"י שם). (35) ואפילו היה מומחה זאת אומרת
מאומן במקצוע זה והרי זה כאונס - חייב, שאין זה אונס
גמור, שבוהירות מרובה היה מונע את התקלה ואין השומר
שכר פטור אלא על אונס גמור, שלא היה בידו למנוע (כמו
שנתבאר למעלה בפרק א הלכה ג). (36) שידיו מאומנות
לשחיטה (מאירי שם). (37) שהרי זה כאונס והשומר חנם
פטור על אונס שכזה (כמו שנתבאר שם) - וכן טחון ונחתום
מומחים ועשו בחנם - פטורים (מגיד משנה). (38) שהרי
פושע הוא שלא היה לו לשחוט כשאינו מומחה (שם כרבי
יוחנן). (39) לחלפן כספים - ושואל על טיבה.
(40) וקיבלה מחבירו. (41) כגון שפסלתו מלכות.
(42) בטיב המטבעות. (43) שם. בגמרא לא הוזכר בראיית
המטבעות חילוק בין בשכר בין בחנם, ודעת רבינו שיש
להשוות דין השולחני לדין הטבח (מגיד משנה). (44) זה
שאמרנו שהאינו בקי חייב. (45) שאם לא הודיעו יכול
השולחני לטעון לא ידעתי שעלי אתה סומך. (46) כגון
שהיו עומדים לפני גמר עיסקא וגמרו העיסקא בפניו, אינו
צריך להודיעו (רי"ף שם על פי עובדא בגמרא שם (צט: ק).
כרבי חייא, ובריש לקיש). (47) שם. עובדא לפני רבי יוחנן
בטבח שעשה בחנם - ולמד רבינו שהוא הדין בשולחני
(מגיד משנה).

ו. מקום שנהגו⁴⁸ שיהיה הנוטע אילנות⁴⁹ נוטל חצי
השבח ובעל הקרקע חצי, ונוטע והשבים ונוטע
והפסיד⁵⁰ - מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנפין
ממנו מה שהפסיד⁵¹, ונוטל השאר. ואפלו התנה על
עצמו, שאם הפסיד לא יטל כלום - הרי זה
אסמכתא⁵², ואין מנפין לו אלא מה שהפסיד⁵³. הנה
מנהגם שישל הנוטע מחצה⁵⁴ ובעל הקרקע מחצה,
[אם] היה⁵⁵ מנהגם שישל האריס⁵⁶ שלישי, אם נטע
הנוטע והשבים ורצה להסתלק, שנומצא בעל
הקרקע צריך להוריד לה אריס - הרי בעל הקרקע
מוריד אריס, וישל בעל הקרקע חציו, ולא יפסיד

מסמר, ושרין; או שנתן לו את העצים לעשות מהן
שדה תבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו - משלם לו
דמי שדה תבה ומגדל¹⁹; שאין האמן קונה בשבח
הפליג²⁰. נתן צמר לצבע, והקדיחתו יורה²¹ - נותן לו
דמי צמרו. צבעו פטור²², או נתנו לו לצבעו אדם
וצבעו שחר, שחר וצבעו אדם, נתן עצים לחרש
לעשות מהן פסא נאה ונעשה פסא רע או ספסל²³:
אם השבח יתר על ההוצאה - נותן בעל הפלי את
ההוצאה, ואם ההוצאה יתרה על השבח - נותן לו
את השבח בלבד²⁴. אמר בעל הפלי: איני רוצה
בתקנה זו, אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים²⁵
- אין שומעין²⁶. וכן אם אמר האמן: הא לך דמי
צמרך או דמי עציך ולך²⁷ - אין שומעין לו, שאין
האמן קונה בשבח פלי שעשה²⁸.

(16) בבא קמא צח: (17) נגר. (18) מיני ארגזים וארונות.
בפירוש המשנה במסכת שבת (קכ). כותב רבינו: "שירה
צורתה ידועה אצלנו והיא תיבה קטנה ... ומגדל - אוצר של
עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבית מנשא"ר". (19) גמורים, אף
על פי שנתן לו עצים. (20) פירוש, האומן עושה הכלי
בשביל בעל הבית שמשלם לו שכר עבודתו, וכל מה
שמשביחים העצים בשוויים מתוך שנעשו כלים - שייך
לבעל הבית ואין האומן קונה כלום בשבח זה ומשום זה
הוא נוטל שכרו בלבד ומשלם מה שהזיק (שם כרבא).
(21) "שרפתו הורה שהרתיחה יותר מדאי" (שם ק: רש"י
שם). (22) שצבעו בשיירי צבע שנשתירו ביורה וקיבל
הצבע מראה (גוון) מכוער (שם). (23) והואיל ושינה אין
בעל הבית נותן שכרו כפי מה שקצץ עימו, אלא יד האומן
על התחתונה וכמו שנתבאר רבינו והולך. (24) "כגון אם
היה הבגד שווה דינר ואחר צביעתו שווה דינר וחצי והוציא
בו הצבע רבע דינר לא ייתן אלא רבע דינר, ואם הוציא עליו
שלושה רבעי דינר ייתן לו החצי (הדינר), מאשר הותר
בדמיו" (=שהשביח בבגד) (רבינו בפירוש המשנה שם).
(25) וייטול לו הכלי שעשה (רבינו שם ועיין קצות החושן
סימן שו). (26) "לפי שאמרנו אם השבח יתר על ההוצאה
ואם ההוצאה יתרה על השבח היא תקנה לכל אחד
משניהם" (רבינו שם). (27) או תן לי כפי השבח שהשביח
הבגד. (28) ואין לו אלא דמי ההוצאה, כמו שנתבאר (על
פי סוגיית הגמרא שם קב).

ה. המוליך חטין²⁹ לטחון³⁰, ולא לתת³¹ ונעשאן
סבין³² או מרסן; נתן הקמח לנחתום³³, ונעשאן פת
נפולין³⁴; בהמה לטבח, ונבלה - חייבין לשלם
דמיהן, מפני שהן נושאי שכר³⁵. לפיכך, אם היה
טבח ממחה³⁶, ושחט בחנם - פטור מלשלם³⁷;
ואינו ממחה, אף על פי שהוא בחנם - חייב
לשלם³⁸. וכן המראה דינר לשלחני³⁹, ואמר לו 'יפה'
הוא⁴⁰, ונמצא רע⁴¹: אם בשכר ראהו - חייב לשלם,
אף על פי שהוא בקי⁴² ואינו צריך להתלמד; ואם
בבחנם⁴³ ראהו - פטור, והוא⁴⁴ שיהיה בקי שאינו

המצוות, עש"ר. (3) בשכיר לילה - כל היום, ובשכיר יום - כל הלילה (להלן הל' ב). (4) ואזהרה שניה יש בשכיר בויקרא (יט, יג) "לא תלין פעולת שכיר", ומנאן רבינו למצות לא-תעשה אחת, לפי שענין המצוה בשתי האזהרות אחת היא: לא לאחר שכר השכיר ונפרעהו בזמנו, ולא נכפלו אלא כדי להשלים דיני המצוה שמשתי האזהרות אנו למדים מתי זמן הפרעון לשכיר יום, ומתי לשכיר לילה, כמו שיבואר לקמן הל' ב, שאזהרת "לא תבוא" אמורה בשכיר לילה שזמן הפרעון כל היום, ומאזהרת "לא תלין" למדנו שפרעון שכר שכיר יום - זמנו כל הלילה, ואין למנות מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה - מצוה בפני-עצמה (ספר המצוות לאוין רלח, "חינוך" רל). אמנם עובר המאחר (לפי המגיד-משנה בדעת רבינו) תשלום שכר השכיר - בין שכיר יום, ובין שכיר לילה - שתי האזהרות, כלומר, שבשכיר יום עובר אף בלאו האמור בשכיר לילה, ובשכיר לילה עובר אף על של יום (והשווה שורש ט ב'ספר המצוות' לרבינו). (5) וכל המשלם אינו לוקה (מכות טו). (6) ב"מ קיא. (7) כן דרשו, ממה שנאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך" - כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים (שם קיא:). (8) זה גוי שקיבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, ונקרא שמו "תושב" לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, לעומת הגוי שלא קיבל עליו, שגם העברה בארץ ישראל אסורה (רבינו בפ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ז, וראה פ"ה מהל' עבודה זרה הל' ו). (9) ב"מ שם, שכן נאמר לא תעשוק שכיר עני ואביון וגו' בשעריך ביומו תתן שכרו, ודרשו (שם) "בשעריך" זה גר תושב. (10) שכן נאמר (ויקרא יט, יג): "לא תעשוק רעך וגו' לא תלין", ודרשו (שם) "רעך" ולא גר תושב, ומכאן שהתורה מיטעה אותו מן הלאו, וריבתה אותו למצות-העשה "ביומו תתן שכרו".

- ב. כל הכובש שכר שכיר¹¹ - כאלו נטל נפשו¹⁹ ממנו¹²; שְׁנֵאמֶר: וְאֵלֶּיּוּ הוּא נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ. וְעוֹבֵר¹³ בְּאַרְבַּע אֲזָהָרוֹת¹⁴ וְעִשָּׂה¹⁵: עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תַּעֲשֶׂק, וּמְשׁוּם בַּל תִּגְזֹל, וּמְשׁוּם לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׁכִיר, וּמְשׁוּם לֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ¹⁶, וּמְשׁוּם בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרוֹ. אִי זֶהוּ זְמַנוֹ? שְׁכִיר יוֹם¹⁷ - גּוֹבָה כָּל הַלַּיְלָה¹⁸, וְעָלִיו נֶאֱמַר: לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׁכִיר אֶתְּךָ עַד בֹּקֶר; וּשְׁכִיר לַיְלָה - גּוֹבָה כָּל הַיּוֹם, וְעָלִיו נֶאֱמַר: בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרוֹ¹⁹. וּשְׁכִיר שְׁעוֹת שָׁל יוֹם²⁰ - גּוֹבָה כָּל הַיּוֹם²¹; וּשְׁכִיר שְׁעוֹת שָׁל לַיְלָה - גּוֹבָה כָּל הַלַּיְלָה²². שְׁכִיר שֶׁבֶת²³, שְׁכִיר חֹדֶשׁ, שְׁכִיר שָׁנָה, שְׁכִיר שְׁבוּעָה²⁴; יֵצֵא בְּיוֹם²⁵ - גּוֹבָה²⁶ כָּל הַיּוֹם; יֵצֵא בַּלַּיְלָה - גּוֹבָה כָּל (אוֹתוֹ) הַלַּיְלָה²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

הלכה זו מדברת על החיוב ליתן שכר השכיר בזמנו - "ולא תבוא עליו השמש".

וידועה השאלה, הרי אמרו חז"ל שהקב"ה מקיים את מה שהוא אומר לישראל לעשות, ומדוע אין הוא משלם שכר ליהודי בכל פעם שמסיים לקיים מצוה, ודוחה התשלום

- 1 בַּעַל הַקֶּרֶקַע כָּלוּם, וַיִּטַּל הָאָרִיס שְׁלִישׁ, וְהַשְּׂתוּת הַנֶּשֶׂאָר שֶׁל נוֹטֵעַ⁵⁷, שְׁהָרִי סֵלַק עֲצָמוֹ בְּרִצּוֹנוֹ.

(48) שם קט. (49) המקבל שדה מחבירו לנוטעה ולטפל בנטיעות. (50) כלומר, בחלק מן הנטיעות השביח ובחלק הפסיד, היינו שלא השביחה כמו החלק שהשביח. (51) בהשוואה לחלק שהשביח ומוסיפין לחלקו של בעל הבית, כדי שיהיה לו חצי השבח מכל היבול שהייתה השדה מוציאה אלמלי השביחה כולה. (52) "שכל האומר: אם יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה שמא לא יהיה" (רבינו, בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו). (53) ונוטל השאר (שם כרביא - וראה למעלה פרק ח הלכה יב). (54) בעד הנטיעה והטיפול בעיבוד האילנות. (55) כלומר, והיה. (56) היורד לשדה נטועה לעבד אותה. (57) כגון, אם היה השבח שנים עשר דינרים, נוטל בעל השדה שישה, שהם חצי השבח. ומהחצי השני של הנוטע ייקח האריס ארבעה שהם שליש, והנוטע שניים, שהם שתות (שם כרביא. על פי הטור סימן של).

- 3 ז. הַנוֹטֵעַ⁵⁸ אֵילָנוֹת לְבָנֵי הַמַּדִּינָה שֶׁהַפְּסִיד⁵⁹, וְכֵן טִבַּח שֶׁל בְּנֵי הָעִיר שֶׁנִּבֵּל הַבְּהֵמוֹת⁶⁰, וְהַמְקִיזֵם דָּם שֶׁחָבַל, וְהַסּוֹפֵר שְׁטֵעָה בְּשִׁטְרוֹת⁶¹, וּמִלְמַד תִּינוּקוֹת שֶׁשָּׁפַע בְּתִינוּקוֹת וְלֹא לְמַד, אוֹ לְמַד בְּטֵעוֹת⁶², וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלֹ הָאֱמָנִים שְׁאִי-אֶפְשָׁר שִׁיחְזִירוֹ הַהֶפְסֵד שֶׁהַפְּסִידוֹ - מִסְּלִקִּין אוֹתָן בְּלֹא הַתְּרָאָה; שֶׁהֵן כְּמַתְרִין וְעוֹמְדִין⁶³ עַד שִׁישְׁתַּדְּלוּ בְּמִלְאכָתָן, הוֹאִיל וְהַעֲמִידוֹ אוֹתָן הַצָּבוּר עֲלֵיהֶם⁶⁴.

(58) שם. (59) שאין הנטיעות גדילות כראוי, והפסד שאי אפשר להחזיר הוא (הגהות מיימוניות). (60) בין שהוא בחינם בין בשכר, שאפילו בשכר שמשלם ההפרש בין כשירה לנבילה (כמבואר למעלה הלכה ה) - הפסד שאי אפשר להחזיר הוא, שלפעמים יש צורך בהרבה בשר ואין בהמות אחרות מצויות (מגיד משנה). (61) שכתבו שלא כדין (הגהות מיימוניות). (62) שאתה שעה שלא לימדם או לימדם בטעות, מופסדת ואינה חוזרת לעולם (שם). (63) לסלקם כשיפשעו. (64) עליהם להשתדל ביותר.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) מבאר שמצוות-עשה ליתן שכר שכיר בזמנו, ודין כובש שכר שכיר, ודין סיכסוך שבין שכיר לבעל הבית.

- 11 א. מְצוֹת עֲשֵׂה לִתֵּן שְׁכָר הַשְּׁכִיר² בְּזִמְנוֹ³, שְׁנֵאמֶר: בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרוֹ וגו'. וְאִם אֶחָד לְאַחַר זְמַנוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר: וְלֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ⁴. וְאִין לֹקִיין עָלָיו, שְׁהָרִי הוּא חַיִּב לְשָׁלֵם⁵. אֶחָד שְׁכִיר הָאָדָם וְאֶחָד שְׁכִיר הַבְּהֵמָה וְאֶחָד שְׁכִיר הַכְּלִים - חַיִּב לִתֵּן בְּזִמְנוֹ, וְאִם אֶחָד לְאַחַר זְמַן - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁷. וְגַר תּוֹשֵׁב⁸ - יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרוֹ⁹, וְאִם אֶחָד - אֵינּוּ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה¹⁰.

(2) אחד שכיר שעבד ביום, ואחד שכיר שעבד בלילה (ספר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו..." הביא את הפסוק "כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח". כי שם, לא סובר הרמב"ם (כדעת התוס') שנקרא נטילת נשמתו ממש "משום שפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות", אלא שהפקעת וביטול הבעלות מהחפץ בעל כורחו של הגזל הרי זה "באילו נוטל נשמתו ממנו" ולכן נלמד מהפסוק "את נפש בעליו יקח" כי בפסוק זה מצוינת בעלותו שהופקעה שעניינה הוא כמו נטילת נשמתו.

אבל כאן, הביא את הפסוק "ואליו הוא נושא את נפשו" אף שבגמ' הובא בסמוך הפסוק הנ"ל ("נפש בעליו יקח"), כי כאן הכובש שכר שכיר ש"כאילו נוטל נפשו ממנו" הוא כפשוטו ממש כי השכיר סומך ונושא את נפשו לשכר זה עבור פרנסתו ופרנסת בני ביתו.

(על פי לקו"ש חז"ב ע' 116 והנ"י 40)

11) ובדעתו שלא לשלם לו עולמית (ראה כסף-משנה).
12) ברייתא שם ק"ב. ובגמרא שם, נחלקו רב הונא ורב חסדא, למי התכוונה התורה באמרה: "ואליו הוא נושא את נפשו"; אחד אומר "נפשו של גזלן" (שוכר) כלומר, השוכר נענש על הכבישה וגורם מיתה לעצמו. וחד אמר "נפשו של גזלן" (שכיר) כלומר, כאילו הרגו לשכיר ונטל נפשו ממנו וייענש קשה (רש"י שם). 13) הכובש הזה שבדעתו שלא לשלם לעולם. 14) אבל המשהה שכר השכיר, ובדעתו לפרעו בזמן מאוחר יותר - אינו עובר אלא בעשה ולא-תעשה (כמבואר להלן ה' ה) אבל משום "לא תעשוק" ו"לא תגזול" אינו עובר (כסף-משנה). 15) שם, כנוסחת הרי"ף. 16) שכן בשכיר יום עובר אף על של לילה, ובשל לילה אף על של יום (כדברי המגיד-משנה שהבאנו למעלה הערה ג). 17) שהשכיר עצמו לעבודה ביום, עד שקיעת החמה. 18) כלומר, כל הלילה זמנו. וכיון שעלה השחר ולא פרעו - עובר בלא-תעשה. 19) וגומר: לא תבוא עליו השמש (שם ק'): ובגמרא שאלו: "ואימא איפכא" (נאמר ההיפך) זאת-אומרת ד"לא תלין" בשכיר לילה ו"לא תבוא" בשכיר יום, והשיבו "שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף". כלומר, אין חובת התשלומין בשכירות אלא לאחר שנסתיימה כל העבודה. ולפיכך אין להעמיד הכתוב "לא תבוא עליו השמש" אלא בשכיר לילה, שהרי שכיר יום, ששכירותו נגמרת עם שקיעת החמה (ראה שם פג:), אין חובת התשלומין חלה על השוכר אלא עם שקיעת השמש, וכיצד מזהיר הכתוב לפרוע השכר לפני זמן פרעונו? וכמו כן, אין להעמיד הכתוב "לא תלין" - המזהיר שלא לאחר ולפרוע עד הבוקר - אלא בשכיר יום, שהרי בשכיר לילה אין חובת התשלומין אלא עם הבוקר. 20) ששכירותו נגמרת, ועדיין יום הוא. 21) וכיון ששקעה השמש עובר על "לא תבוא", שהרי נתחייב בתשלום השכירות קודם שבאה השמש. 22) כרב, שם. 23) שהשכיר עצמו לשבוע ימים. 24) לשמיטה, לשבע שנים. 25) שנסתיים חוזה השכירות ביום. 26) שכרו בעד כל השבת או כל השמיטה, שאין שכירות משתלמת אלא לבסוף. 27) שם.

ל"מחר" היינו לעולם הבא, כמאמר חז"ל "היום לעשותם ומחר לקבלם שכרם".

יש המתרצים שכיון שכל ימינו אנו משועבדים לה' ית' ולעבודתו הרי שכל חיי האדם הם זמן אחד של שכירות והרי הדין הוא ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואם שכר פועל לתקופה מסוימת אינו עובר ב'בל תלין' עד שעוברת כל התקופה.

והנה בענין שכר המצוות, נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אימתי הוא מתן שכר, לשיטת הרמב"ם עוה"ב הוא זמן מתן שכרן של מצוות, היינו בגן-עדן לפי שבאין לאדם אחר העוה"ז, ואילו הרמב"ן (וכך היא ההכרעה בתורת הקבלה) סובר שעולם הבא היינו עולם התחיה וא"כ נמצא שהקב"ה מאחר שכרו של יהודי עד לימות המשיח ואין מתאים זה עם ההלכה הנ"ל.

והביאור בזה הוא על פי מה שמבאר אדה"ז את מאמר חז"ל "תכלית בריאת העולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה זו בתחתונים", וענין זה נפעל על ידי כל מעשינו ועבודתנו במשך כל זמן הגלות על ידי כל ישראל שבכל הדורות ובצירוף כולם נשלמת העבודה להיות לו יתברך דירה בעולם הזה התחתון. ולפי זה, עבודת כל ישראל בזמן הגלות היא "שכירות אחת", והדין הוא שמי ששכר פועל לעבודה מסוימת שאינו חייב לשלם עד שיסיים העבודה כולם. ובזה יובן איך יכול הקב"ה לאחר השכר עד לעולם התחיה או עוה"ב (כדעת הרמב"ם).

ועדיין קשה שלפי זה יוצא שכל המקומות בהם מדמים חכמים את שכר המצוה לתשלום שבעל הבית מחוייב לשלם לפועל, כוונתם רק לשכר שבעולם הבא, והלא הרבה סוגי שכר מפורשים בתורה שבכתב.

ויש לומר הביאור בזה: כשיהודי מקיים התורה שמחזיקה ומקיימת את העולם ("אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת") הוא נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, והדין בשותפים ש"הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים ויגדל אותן בעל התרנגולים ויהי' הריוח ביניהם" הנה נוסף לריוח שיהיה ביניהם בשווה לאחר גמר העבודה צריך בעל הביצים "להעלות שכר עמלו ומזונו בכל יום", וכן הוא בעניינינו שבנוסף לריוח שיהיה "לעתיד-לבא" ישנו חיוב גם בזמן הזה - במשך זמן העבודה - לתת ליהודים "שכר עמלם ומזונם" כדי שיוכלו לבצע עבודתם כדבעי.

(על פי "זין מלכות" ספר משפטים סימן ג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הכובש שכר שכיר כאלו נוטל נפשו ממנו".

וכראיה מביא את הפסוק "ואליו הוא נושא את נפשו". אבל בהלכות גזילה כשכתב "כל הגזול את חברו שוה

לפרעו (כסף-משנה בפירושו השני, וכן כתב ה'טור' סי' שלט "וקיבל עליו (השולחני) ליתן לו". וה'חנינוך' מצוה רל, כתב "וקיבל הפועל", היינו שהפועל הסכים על ההמחאה).
(46) ואין השוכר עובר אפילו לא פרע האחר (בגמרא שם נחלקו רבה ורב ששת, אם הפועל יכול לחזור ולתבוע שכרו מבעל-הבית, כשזה שהמחהו אצלו לא שילם. ורבינו ביאר דיני חזרה בפ"ו מהלכות מכירה, ובפס"ז מהל' מלוה ולוה).

ה. המְשָׁהָה⁴⁷ שֹׁכֵר שְׂכִירָה⁴⁸ עַד אַחֵר זְמַנוֹ, אָף עַל פִּי שֹׁכֵר עֹבֵר בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹ - הֲרִי זֶה חֵיב לָתֵן מִזֶּד. וְכָל עֵת שִׁישָׁהָ - עֹבֵר עַל לֹא שָׁל דְּבָרֵיהֶם⁵⁰, שְׁנָאֵמַר: אַל תֹּאמַר לְרַעַף לָךְ וְשׁוּב.

(47) ברייתא, שם קי: (48) ובדעתו לפרעו לזמן מאוחר יותר, להבדיל מכובש שהוא עובר בארבע אזהרות ו'עשה', כמבואר למעלה הל' ב. (49) ואינו עובר מכאן ואילך, כמו שאמרו (שם) "ממשמע שנאמר "לא תלין" איני יודע ש"עד בוקר", מה תלמוד לומר "עד בוקר"? מלמד שאינו עובר אלא עד בוקר ראשון בלבד". (50) דברים שנאמרו בספרי נ"ך. בתלמוד: דברי קבלה.

ו. כָּל שֹׁכֵר שֹׁשְׁכָרוֹ בְּעֵדִים, וְתִבְעוּ בְּזִמְנוֹ⁵¹, וְאָמַר בַּעַל הַבֵּית: נָתַתִּי לָךְ שֹׁכְרָךְ⁵², וְהַשֹּׁכֵר אָמַר: לֹא נִטַּלְתִּי כָלוּם - תִּקְנוּ חֲקָמִים, שִׁישְׁבַע הַשֹּׁכֵר⁵³ בְּנִקְיִטַת חֲפִץ⁵⁴ וְיִטַּל, כְּדִין כָּל נִשְׁבַּע וְנוֹטַל; מִפְּנֵי⁵⁵ שִׁבְעַל הַבֵּית טָרֹד⁵⁶ בְּפֹעֲלֵי⁵⁷, וְזֶה הַשֹּׁכֵר נוֹשֵׂא נִפְשׁוֹ לָזֶה⁵⁸. אִפְלוּ הִיָּה הַשֹּׁכֵר קָטָן - הַשֹּׁכֵר נִשְׁבַּע וְנוֹטַל⁵⁹. שֹׁכְרוֹ שְׁלֹא בְּעֵדִים - מִתּוֹךְ שִׁכּוּל⁶⁰ לֹמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִם וְלֹא שֹׁכְרִיתִךְ, נֶאֱמָן לֹמַר: שֹׁכְרִיתִךְ וְנָתַתִּי לָךְ שֹׁכְרָךְ⁶¹; וְיִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הַסֵּת⁶² שְׁנָתָן, אוֹ שְׁבִיעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָתָהּ, כִּשְׁאֵר הַטְּעָנוֹת⁶³. הִיָּה לוֹ עַד אֶחָד שֹׁשְׁכָרוֹ - אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ כָלוּם⁶⁴. וְכֵן אִם תִּבְעוּ אַחֵר זְמַנוֹ⁶⁵, אָף עַל פִּי שֹׁשְׁכָרוֹ בְּעֵדִים⁶⁶ - הַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הֲרָאָה⁶⁷; וְאִם לֹא הִבִּיא רָאָה - יִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הַסֵּת⁶⁸. הִבִּיא רָאָה שֶׁתִּבְעוּ כָּל זְמַנוֹ⁶⁹ - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטַל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תִּבְעֶיךָ⁷⁰. בְּעֵצָה? הִיָּה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּיוֹם שְׁנֵי עַד הָעֶרֶב - זְמַנוֹ כָּל לַיִל שְׁלִישִׁי, וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטַל⁷¹; וְאִם הִבִּיא עֵדִים שֶׁהִיָּה תוֹבְעוֹ כָּל לַיִל שְׁלִישִׁי - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטַל כָּל יוֹם שְׁלִישִׁי, אֲבָל מִלֵּיל רִבְעִי וְהִלָּאָה - הַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הֲרָאָה⁷². וְכֵן אִם הִבִּיא עֵדִים שֶׁהִיָּה תוֹבְעוֹ וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם חֲמִישִׁי⁷³ - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטַל כָּל יוֹם חֲמִישִׁי⁷⁴.

(51) כל הלילה בשכיר יום, וכל היום בשכיר לילה, כמבואר למעלה הל' ב. (52) כולו או קצתו (שו"ע חושן-משפט סי' פט, א). (53) שבועות מד: כלומר, שתי תקנות הן: א. תיקנו שבועה בסכסוך שבין שכיר לשוכר; ב. השכיר הוא שנשבע ונוטל. ביאור הדברים: שמדין תורה, דין שכיר כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת נשבע וכופר הכל, כגון

1 אַחֲרֵי עֲשָׂרָה יָמִים - כָּל זְמַן שֶׁהִפְלִי בִּיד הָאֶמֶן אֵינוֹ
2 עֹבֵר³². נִתְּנָה בְּחֻצֵּי הַיּוֹם - בֵּינוֹ שֶׁשֶׁקְּעָה עָלָיו חֲמָה
3 עֹבֵר מִשּׁוּם כָּל תְּלִין³³; שֶׁהִקְבִּלְנוֹת כְּשִׁכִּירוֹת הִיא³⁴,
4 וְחֵיב לָתֵן לוֹ בְּזִמְנוֹ.

(28) שם, קיב. (29) לתקנה. (30) בקבלנות. (31) לבעל הטלית שגמרה ויבוא לקחתה - ולא בא. (32) שאין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר אתך" שהרי אין פעולתו אצלו אלא אצל האומן ('שיטה מקובצת'). (33) וכן אמרו בברייתא (שם), וזה תימה שהלא בנתנה לו בחצי היום, משום "לא תבוא עליו השמש" יש כאן, אבל "לא תלין" אין כאן, כדין יצא ביום (לעיל הל' ב). וכבר תמה על כך בכסף-משנה והניחו בתימה, ובלחם-משנה אומר שמכאן סיוע לדעת המגיד-משנה (שהבאנו בהערה ג) שבשל יום עובר אף על של לילה, והזכיר רבינו אחד מהם, והעדיף להזכיר את לאו ד"לא תלין" כדי להדגיש את החידוש וכל-שכן שהוא עובר על "לא תבוא", האמור על של יום. (34) כרב ששת שם - שאין האומן קונה בשבח הכלי (כמבואר למעלה פ"י הל' ד), ודינו כשכיר ועובר משום "לא תלין" (כמבואר בגמרא שם, שלדעת האומר אומן קונה והשבח שלו, אין בעל הטלית עובר על "בל תלין" לפי שהכסף שבעל-הבית מחויב לשלם אינו שכר עבודה, אלא דמי השבח שמוכר לו האומן, והם כמילוה).

5 ד. הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ³⁵: צֵא וּשְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים, אָמַר
6 לָהֶם: שֹׁכְרְכֶם עַל בַּעַל הַבֵּית - שְׁנִיָּהֶם אֵינָן עֹבְרִין
7 מִשּׁוּם כָּל תְּלִין, זֶה³⁶ לִפִּי שְׁלֹא שֹׁכְרָךְ³⁷, וְזֶה³⁸ לִפִּי
8 שֶׁאֵין פְּעֻלָּתוֹ אֲצִלּוֹ³⁹; וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם: שֹׁכְרְכֶם
9 עַל בַּעַל הַבֵּית - הַשְּׁלִיחַ עֹבֵר⁴⁰. אֵין הַשּׁוֹכֵר עֹבֵר
10 אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁתִּבְעוּ הַשֹּׁכֵר וְלֹא נִתָּן לוֹ⁴¹; אֲבָל אִם
11 לֹא תִבְעוּ, אוֹ שֶׁתִּבְעוּ וְלֹא הִיָּה לוֹ מִה יִתֵּן לוֹ⁴², אוֹ
12 שֶׁהִמְחָהוּ⁴³ אֲצִל אַחֲרֵי⁴⁴ וְקִבֵּל⁴⁵ - הֲרִי זֶה פְּטוֹר⁴⁶.

(35) שם, קי. (36) בעל-הבית. (37) ואין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר" (רש"י שם), אמנם בעל-הבית עובר, כשהוא משהה שכר הפועל, משום: "אל תאמר לרעך, לך ושוב - ויש אתך" (חושן-משפט סי' שלט סעיף ז, וראה הלכה ג). (38) השליח. (39) ואין אני קורא בו "פעולת שכיר" (רש"י שם). (40) שכל ששכרם סתם, ולא פירש שרכם על בעל-הבית - שכרם עליו (מגיד-משנה). וכתב ה'טור', שאם הפועלים יודעים שהמלאכה אינה של השליח - אין השליח חייב לשלם שכרם, ומתוך כך אינו עובר על "בל תלין". (41) למדוהו בגמרא שם, ממה שנאמר "פעולת שכיר אתך" אתך כלומר: לדעתך, כשהשכיר תובע והשוכר משהה מדעתו, אבל כשאינו תובע - ההשכיר השכר מדעת השכיר היא. (42) שאין ביד השוכר מעות במזומנים לשלם לשכיר (הששכיר נוטל שכרו במזומנים, כמבואר למעלה פ"ט הל' י. - מגיד-משנה). גם דין זה למדו שם, ממה שכתבה תורה "אתך" כלומר, כשיש אתך כסף. (43) "שהכניס אחר תחתיו לפורעו" (לשון רבינו בפירוש המשנה). (44) חנוני או שולחני, ואפילו אין לו לשוכר אצל האחר כלום (שם סי' שלט). (45) האחר קיבל עליו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ב' מנחם-אב – ספר משפטים – הלכות שכירות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

69) כל הזמן הראוי לגבייה היה בתביעה, היינו בחזקה שלא פרע, כגון שתבעו השכיר בפני עדים בסוף הזמן, ולא אמר פרעתי אלא דחהו בלך ושוב (ע"פ סמ"ע סי' פט ס"ק יב). 70) כלומר, באורך זמן התביעה (סמ"ע שם, ס"ק יג). 71) אם לא תבעו כל ליל שלישי. (72) היינו י"ב שעות כאורך זמן התביעה. (73) פירוש, אחר שהפסיק לתבוע ביום ג' חזר ותבע בליל ד' וביומו (היינו כ"ד שעות). 74) לילו ויומו. וכן לעולם. ולמה אין נותנים לו שתי יממות, שהרי תבעו כל ליל ג' והיה מחוייב לשלם לו כל יום ג' ולא שילם? מפני שלא תבע לעת ערב, נמצא שהיה אז בחזקת פרוע, וכשתבעו בתחילת ליל ד' הועילה אמנם תביעה זו להאמינו שלא נפרע, אבל נחשבת כתביעה חדשה ונותנים לפרוע זמן נגד אותה תביעה בלבד (ע"פ סמ"ע שם ס"ק יג, וראה 'פרישה' שם). וכן לעולם, כל זמן שהוא מתמיד בתביעתו - הוא נשבע ונוטל כנגד כל אותו זמן שתבע (כסף-משנה).

ז. **בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר: שְׁתֵּים קָצָצְתִּי לָךְ, וְהַשְׁכִּיר אוֹמֵר: שְׁלַשׁ קָצָצְתָּ לִּי - לֹא תִקְנוּ חֲכָמִים שִׁישִׁיבֵעַ הַשְׁכִּיר כָּאֵן⁷⁵, אֲלֵא הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרִאשִׁי⁷⁶. וְאִם לֹא הֵבִיא רֵאשִׁי, אָף עַל פִּי שִׁפְכָּר נָתַן לוֹ שְׁתֵּים, אוֹ שְׁאֵמֶר לוֹ הִילָךְ⁷⁷ - הָרִי בַּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ. וְדָבָר זֶה תִּקְנַת חֲכָמִים⁷⁸ הוּא, כְּדִי שְׁלֹא יִלָּךְ הַשְׁכִּיר⁷⁹ בְּפִחֵי נֶפֶשׁ⁸⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁸¹? בְּשִׁשְׁכָּרוֹ בְּעֵדִים וְלֹא יָדָעוּ בְּמָה פֶּסֶק לוֹ, וְתִבְעֵנוּ בְּזִמְנֵנוּ; אֲבָל אִם שִׁכְרוֹ שְׁלֹא בְּעֵדִים, אוֹ שִׁתְּבָעוּ אַחֵר זְמַנּוֹ - יִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הֶסֶת שְׁלֹא קָצַץ לוֹ אֲלֵא מָה שִׁפְכָּר נָתַן לוֹ, אוֹ שְׁלֹא נִשְׁאָר לוֹ אֲצִלּוֹ אֲלֵא זֶה שְׁאֵמֶר לוֹ הִילָךְ, כְּדִין כָּל הַטְּעָנוֹת⁸².**

75) כשהם חלוקים על סכום הקציצה, כמו שתיקנו כשהם חלוקים על הפרעון, אלא השוכר נשבע ופטור (כמו שמבאר רבינו בסמוך). לפי שסכום הקציצה אין השוכר שוכח (שבועות מה:). 76) ואינו נאמן בשבועה. (77) שאינו חייב בשבועת מודה במקצת, כמבואר (בפרק א מהל' טוען ונטען ה"ג). 78) בכל סכסוך שהוא, שיש בין השכיר והשוכר. (79) העני. (80) בלי ממון וגם בלי שבועה של בעל-הבית (ר"י מיגאש שם). (81) שהשוכר חייב שבועה בנקיטת חפץ. (82) שלא יהא דין סכסוך בקציצה, חמור מדין שכיר אומר לא נטלתי והשוכר אומר נתתי, שנתבאר לעיל (הל' ו) שבעל-הבית נשבע היסת בשכרו שלא בעדים או שתבעו אחר זמנו (ר"י מיגאש שם מ"ו, בד"ה מתקיף, והביאו המגיד-משנה).

ח. **הַנּוֹתֵן טָלִית⁸³ לְאֶמֶן, אֶמֶן אוֹמֵר: שְׁתֵּים קָצָצְתָּ לִּי, וְהֵלֵא אוֹמֵר: לֹא קָצָצְתִּי אֲלֵא אַחַת, כָּל זְמַן שֶׁהַטָּלִית בְּיַד הָאֶמֶן, אִם יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא לְקוּחָהּ בְּיָדוֹ⁸⁴ - הָרִי הָאֶמֶן נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁸⁵ וְנוֹטֵל; וְיָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא⁸⁶ בְּשִׁכְרוֹ⁸⁷ עַד כְּדִי דְּמִיָּה⁸⁸. וְאִם יִצְאָת טָלִית מִתַּחַת יָדוֹ⁸⁹, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ חֲזָקָה וְאִינוֹ יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא לְקוּחָהּ בְּיָדוֹ⁹⁰ - הַמוֹצִיא**

שטוען להד"ם או נתתיו לך - פטור (ראה פ"א טוען ונטען הל' ב, ג). וחכמים הם שתיקנו שבועה בשכיר כדי להפיס דעתו של השכיר שלא ילך בפחי נפש (כמבואר להלן הלכה ז), ומיסוד הדין בעל-הבית נשבע ופטור, כדין כל הנשבעים שבתורה שהם נשבעים ואינם משלמים (שבועות מד:), אלא מפני שבעל-הבית טרוד הוא בפועלים (כמו שמבאר רבינו והולך) עקרו חכמים השבועה מבעל-הבית והעבירה לשכיר, והוא נשבע ונוטל אפילו כשהשוכר חייב שבועה מן התורה, כגון שהוא מודה במקצת (ראה שו"ע שם). 54) כשפטר-תורה בידו (כמבואר בפ"א מהל' שבועות הלכה ח). כדין כל הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הלכה ב). ומקור הדברים בירושלמי פ"ז משבועות הל' ז. 55) כלומר, לפיכך עקרו השבועה מבעל-הבית והעבירה לשכיר. 56) והוא שוכר, וכסבור שנתן ולא נתן (שם מה:). 57) והוא-הדין בפועל אחד, מפני שהוא טרוד בעסקיו. וכן אמרו בירושלמי שבועות (שם) "בעל הבית, ע"י שעסקיו מרובין תיקנו שבועה לשכיר" (ר"ן שם, והשווה פירוש רבינו במשנה, שם). 58) "ומדקדק בדבר יותר" (רבינו בפירוש המשנה, שם). 59) דברי רבינו כפי הנוסחא שלפנינו, שהשכיר - אפילו הוא קטן נשבע ונוטל - הם דברי תימה, שהרי אמרו (שבועות לח:): "אין משביעין את הקטן" וכבר הסתייג מזה הראב"ד בהשגותיו וכתב "אין הדעת מסכמת על זה שנמסור שבועה לקטן". אולם הטור בסי' פט מעיד, שראה נוסחא אחרת בדברי רבינו וזו לשונה: "אפילו אם השכור קטן - נשבע ונוטל" (ובמגדל עוז מעיד שמצא נוסחא זו בספר מוגה בחתימת רבינו וכן הוא בקטעים מספר משנה תורה מכת"י רבינו, הוצאת אטלס) כלומר, השכיר נשבע ונוטל אפילו אם השוכר קטן הוא אין אומרים כאן: "אין נשבעין בטענת קטן" (כלשון רבינו למעלה פ"ב הל' ז), מפני שהשכיר, שהוא גדול, הוא התובע והוא הנשבע (וכ"כ הר"י מיגאש שבועות מב: ד"ה והיכא. וזבה מתיישבת תמיחת המשנה למלך, עיי"ש). ונוסחה זו מתאימה למה שכתב רבינו לקמן בפ"ה מהל' טוען ונטען הל' יא: "ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר. . . הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן" (וראה במגיד משנה שמקיים נוסחת הספרים שגורסים "השכיר" וראה במל"מ שתמה עליו). 60) השוכר. 61) שבועות מה: 62) שבועה שחייבו חכמי הגמרא את הכופר בכל, ונשבע בלי נקיטת חפץ (ראה פ"א מהל' שבועות הל' יג). 63) כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת - נשבע מן התורה, וכופר הכל - היסת, ופטורים מלשלם. 64) ודינו כדין שכרו שלא בעדים, שעד כאן לא עשו חכמים תקנה בשכיר אלא כשעצם השכירות ברור לנו, כגון שיש עדות גמורה בשני עדים ששכרו, אבל כשאין לו אלא עד אחד, שאין עדותו עדות מבררת והחלטית, אלא רק מחייבת את הצד שכנגד להכחיש העד בשבועה, לא עשו תקנה בשכיר יותר מאשר בכל טוען ונטען (ע"פ מגיד-משנה). 65) כגון שכיר יום אחר שעבר כל הלילה, ושכיר לילה אחר שעבר כל היום. 66) השוכר נאמן, חזקה אין בעל-הבית עובר על "בל תלין", ואין השכיר משהה שכרו (בבא-מציעא קיג). 67) כלומר, על השכיר להביא ראיה שלא פרעו או שתבעו כל זמנו, וכמו שמבאר רבינו והולך. 68) כדין כופר בכל.

כסף-משנה, והשווה דברי רבינו בפכ"א מהל' סנהדרין הל' י', ובכ"מ שם). (95) שם: "לפתוח לו", ומפרש רבינו לפתוח לו תחילה בשבועה (ר"ן שם). (96) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, ואין בית-דין נזקקין לתובע (פ"ג מהל' טוען ונטען הל' ו'). (97) משמע דמפרוטה ומעלה נשבעים ונוטלים, וכפי דעת רבותיו של רבינו (שהביא רבינו בפ"ג מהל' טוען ונטען הל' ז') הנשבעים ונוטלים אינם צריכים טענת שתי מעין כסף, כפי הדרוש בשבועת מודה במקצת (ראה שם הל' א). אמנם צ"ע שהלא רבינו מביע דעתו (שם), ואומר "ואני אומר, שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין ואח"כ ישבע התובע בתקנת חכמים ויטול". וליישב הסתירה בדברי רבינו, אומר הכסף-משנה: "שאפשר לומר שאע"פ שלא נראה לרבינו דעת רבותיו. . . וגילה דעתו בפ"ה מהל' טוען, לא רצה לסמוך על עצמו לענין מעשה, ולפיכך פה סתם הדברים כדעת רבותיו" (וכמה תירוצים נאמרו בישוב הסתירה בדברי רבינו. ראה במ"מ ובכסף-משנה ובלחם-משנה, ובש"ך סי' פט ס"ק ב).

פרק שנים עשר

(1) מבאר דין הפועלים שאוכלים במה שהם עושים.

- א. הפועלים² שהן עושין בדבר שגדולו מן הארץ³ וצדין לא נגמרה מלאכתו⁴, בין בתלוש⁵ בין במחבר⁶, ויהיו מעשיהן גמירת המלאכה⁶ - הרי על בעל הבית מצוה שניית אותן לאכל ממה שהן עושין בו. שניאמר: כי תבא בכרם רעף וגו'⁷, וכתוב: כי תבא בקמת רעף⁸. מפי השמועה למדו, שאין הכתוב⁹ מדבר אלא בשכיר. וכי אלו לא שכרו, מי התיר לו שייבוא בכרם רעהו או בקמה¹⁰ שלו שלא מדעתו?¹¹ אלא כך הוא אומר: כי תבא לרשות בעלים לעבודה¹² - תאכל¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרי על בעל הבית מצוה שניית אותן לאכול ממה שהן עושין בו".

ודוגמתו בעבודתם של ישראל בכרמו ובשדהו של הקב"ה שמניח להם לאכול, וזה כולל את כל צרכי האדם (שכולם נקראים בשם אכילה) כדי צרכם, הן בדברים המוכרחים לקיום האדם (העבודה בשדה) והן דברים של תענוג (עבודה בכרם).

(סו"ט תענ"א ח"ב ע' 798 וה' 18)

- (2) בבא-מציעא פז. (3) להוציא החולב וכיוצא בזה, כמבואר להלן הל' ד. (4) למעשר או לחלה, כמבואר להלן הל' ה. (5) שעבודתו בתלוש. (6) כלומר, עבודתם גומרת את המלאכה, שהדבר צריך לה. כגון קצירה ובצירה, להוציא המנכש בבצלים, כמבואר להלן הל' ד. (7) "ואכלת ענבים כנפשך". (8) וגומר: "וקטפת מלילות בידך". פרשיות אלו נאמר באכילת פועל העושה במחבר, ובתלוש למדוהו (שם פט). ממה שנאמר בשור (דברים כה, ד) "לא תחסום שור בדישו". (9) "כי תבוא". (10) או בקמה. (11) ואפילו אם בא בכרם שלא מדעת בעלים,

- 1 מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע
2 בעל הטלית הסת, או שבועת התורה אם הודה
3 במקצת, בדין כל הטענות, שאין זה בדין השכיר⁹¹.

(83) שבועות שם, וכשיטת הר"י מיגאש בחידושו. (84) כגון שהוא מסתיר הכלי - ומתוך שיכול לומר החזרתי, נאמן לומר מכרתו לי, אפילו כשיש עדים שמסר לו כלי לתקן, כמו שיתבאר בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב. (85) ואע"ג שאילו אמר לקוחה היא בידי, לא היה נשבע אלא היסת, והטעם, לפי שאינו נשבע על עצמו של הכלי שהוא שלו, אלא על סכום הקציצה, לפיכך הרי זה נשבע ונוטל כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ע"פ דברי רבינו בפ"ג מהלכות מלוה ולוה הל' ג). (86) בכת"י תימן, חסרה המילה: שהיא. (87) בגובה הקציצה. (88) של הכלי, ב"מיגו" שהרי אם רצה היה יכול לטעון לקוחה היא בידי והיא שלו, אבל למעלה מכדי דמיה - אין לו "מיגו". (89) שהחזירה לבעליה. (90) כגון שנראה הכלי בפני עדים (ראה טוען ונטען שם). (91) מוסב על זה שבעל הטלית נשבע היסת. כלומר, לפיכך אמרנו שבעל הטלית נשבע היסת ואינו נשבע בנקיטת חפץ כמו בשכיר (כמבואר לעיל הל' ז), מפני שאין דין האומן כדין השכיר. וביאור הדברים: לפי שהשכיר מתפרנס מעבודתו יום יום, וחששו חכמים שלא יהיה לו מה לאכול בערב, ותיקנו שבועה על השוכר באומן - הקבלן - שאין פרנסתו תלויה על עבודת יום יום, לא תיקנו שבועה על בעל-הבית ונשבע היסת (ע"פ ב"י סי' פט). אמנם דברי רבינו כאן נוגדים דברי עצמו בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, שכתב שם: "הרי בעל-הבית נשבע בנקיטת חפץ (כלפי האומן) על הקציצה, כמו שביארנו בשכירות". ובהכרח צ"ל שטעות נזדקרה באחד משני המקומות (מגיד-משנה).

- 4 ט. שכיר⁹² הבא להשבע - אין מחמירין עליו, ואין
5 מגלגלין עליו כלל⁹³, אלא נשבע שלא נטל ויטל.
6 ויכל הנשבעין אין מקילין⁹⁴, חוץ מן השכיר
7 שמקילין עליו, ופותחין לו תחלה ואומרים לו: אל
8 תצער עצמך, השבע וטל⁹⁵. אפלו היה שכרו פרוטה
9 אחת⁹⁶, ובעל הבית אומר נתתיה - לא יטל אלא
10 בשבועה. וכן כל הנשבע ונוטל, אפלו לא יטען
11 אלא פרוטה אחת - לא יטל אותה אלא בשבועה
12 בפניו של תורה⁹⁷.

(92) שבועות מט: כרב הונא וכרב חסדא, וכפירוש הר"ן שם בדעת הר"ף. (93) בניגוד לכל מי שנתחייב שבועה, שהמשיבוע מגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו, ואף שאין לה כל קשר עם התביעה העיקרית (ראה פ"א מהל' טוען הל' יב), לפי שחסו על השוכר שלא ירתע וימנע עצמו מן השבועה (ראה ר"ן שם). (94) כלומר, אין פותחין מיד בשבועה, דהיינו שלא יאמר הדיין בתחילה, אחר ששמע טענת התובע: מכיון שאין לו עדים, אין בכוח הטענה לחייב ממון רק שבועה, אלא פותח ופונה לנטען ואומר: הרי התובע טוען כך וכך, ואולי יודה ויאמר אמת הוא טוען, ואין פותחים בשבועה אלא לאחר שהנטען מכחיש (ראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קעא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה. וכפי הנראה לא ראו דברי רבינו בפירוש המשנה וב'ספר המצוות'. (22) כל פעולה לשמור על ממון חבירו מהפסד, מוגדרת בפי חכמי התלמוד "השבת אבירה". (23) שלא יבטלו הפועלים ממלאכתם, וישבו לאכול אחר מילוי הסל. (24) שם צא: (25) שורה. (26) הגם שמצד הדין אינם אוכלים, שהלא אינן עושים במלאכה בשעה זו, נוח לו לבעל-הבית בתקנה זו, כדי שלא יבטלו ממלאכתם בזמן אכילה.

ג. המבטל²⁷ ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה²⁸ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: וחרמש לא תניף וגו'. מפי השמועה למדנו²⁹, שכל זמן שהוא עוסק בקצירה - לא יניף חרמש לאכילתו. וכן כל פיוצא בזה³⁰. וכן פועל שהולך בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: ואל פליך לא תתן³¹. ואין לוקין על שני לאוין אלו³², שאם אכל או הולך - חייב לשלם³³.

(27) ביטול קבע, שלא הותר אלא הפסק עראי (לח"מ). (28) כלומר, בעוד שהוא עוסק בבצירה. ובדפוס רומא, הנוסחא: "המבטל ממלאכתו ואוכל בשעת מלאכה". ולפי נוסחא זו, המדובר כאן בפועל האוכל קודם שיגמור עבודתו בלבד (עין לח"מ). (29) בפירוש פסוק זה, "וחרמש לא תניף": בשעה שאתה מניף חרמש על קמת רעך ('ספרי') דברים פורש כי-תצא, (רסו), כלומר בשעת הקציר, לא תקצור לעצמך (מלשון רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסו). (30) בכל מחובר לקרקע, בבבא-מציעא פז: דרשו: "חרמש" לרבות כל בעלי חרמש (פירוש, כל דבר הנקצר בחרמש), "קמה" לרבות כל בעלי קמה (פירוש, כל דבר העומד בקומה בארץ, ואע"פ שאינו נקצר בחרמש, כגון קטניות. ראה 'ספר המצוות' שם). (31) לא זיכתה תורה אלא לאכילת הפועל עצמו ובשעה שהוא עושה, ולא להולך בכליו (ראה ב"מ צב. ולהלן ה' יג). (32) "וחרמש לא תניף" ו"ואל כליך לא תתן". (33) וכל המשלם - אינו לוקה (מכות טז).

ד. החולב³⁴ והמחביץ³⁵ והמגבין³⁶ - אינו אוכל, מפני שאין גידולי קרקע³⁷. המנפש בבצלים ובשומין, אף על פי שתולשין קטנים³⁸ מבין הגדולים³⁹, וכל פיוצא בזה - אינו אוכל⁴⁰. מפני שאין מעשיהם גמר מלאכה⁴¹. ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסים⁴² וכל דבר המחבר, כמקשאות⁴³ והמדלעות⁴⁴, שאין אוכלין כלל⁴⁵.

(34) ב"מ פט. (35) עושה חמאה. (36) עושה גבינה. (37) שם דרשו: "מה דיש, דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו. . . יצא החולב והמחביץ והמגבין שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו". (38) "בצלים שמסתרסים ולא יהו גסים לעולם, וקורים אותם בלע"ז ציביש" (לשון רש"י שם). (39) כדי לאפשר לגדולים להתפשט ולהתעבות. (40) אפילו מן הקטנים, הגם שיש כאן נתינה בכליו של בעל הבית,

למצור בעד שכר אכילת ענבים. (12) וכן תרגם אונקלוס: ארי תתגר (שם פז: צב). כרב וכרב כהנא, ובירושלמי מעשרות פ"ב ה' ו' "כתיב כי תבוא בקמת רעך, יכול (יכול אתה לפרש) בשאר כל אדם הכתוב מדבר, תלמוד-לומר וחרמש לא תניף וגו' את שיש לו רשות להניף, ואיזה זה? זה הפועל".

ב. מה בין העושה בתלוש לעושה במחבר?
שעושה בתלוש - אוכל בדבר¹³ עד שלא נגמרה מלאכתו¹⁴, ומשתגמר מלאכתו - אסור לו לאכל; והעושה במחבר, כגון בוצר וקוצר - אינו אוכל¹⁵ אלא כשיגמור עבודתו. כגון¹⁶ שביצר ויתן פסל עד שימלאנו, וינפץ¹⁷ הסל למקום אחר, ויחזור¹⁸ ויבצר וימלאנו¹⁹, ואינו²⁰ אוכל אלא עד אחר שימלא הסל²¹. אבל מפני השב אברה²² לבעלים²³, אמרו חכמים²⁴: שיהיו הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן²⁵ לאומן, ובחזירתן מן הגת²⁶, כדי שלא יבטלו ממלאכתו וישבו לאכל, אלא אוכלין בתוך המלאכה כשהן מהלכין ואינן מבטלין.

(13) שהוא עושה בו. (14) מוסב על הפועל, כל זמן שהפועל הוא בעבודתו - אוכל, ובדפוס רומא (וכן ב'חינוך' מצוה תקעו) הנוסחא: "עבודתו" (ולפני הלחם-משנה היתה הנוסחא "מלאכתו", ופירש שהכוונה כאן על הפירות, כלומר, על עוד שלא באו הפירות לגמר מלאכה המחייבתם במעשר, ברם הלשון "מה בין" שאומר רבינו, נראה שהשוני שיש בין תלוש למחבר הוא בנושא אחד, וזה כפירושנו, שלפירוש הלח"מ אין הנושאים שווים (עין 'מנחת חינוך' שם). וכן מוכח מדברי רבינו בפירוש המשנה (המובא להלן בהערה כ) שהכוונה על הפועל, וכן נוסחת דפוס רומא. (15) כל עוד שהוא עוסק בבצירה או קצירה. (16) העובר בבציר, ודרך הבוצר הוא שיבצור ויתן לסל וינערו. (17) ינער את הענבים. ונראה, שאחר הניפוץ מותר לו לאכול. (18) וחזור לגפן. (19) ומנפץ למקום אחר. (20) ב'טור' סי' שלו, הנוסחא: "אינו". (21) שזה הוא גמר עבודתו, רבינו מפרש מה שאמרו במשנה (פז) "העושה במחבר לקרקע בשעת גמר מלאכה", הכוונה - כשיגמור עבודתו - "ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו", כלומר: עבודתו, וכן ביאר בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "אמרה תורה בשכיר שהתירה לו לאכול" ואל כליך לא תתן" (דברים כג, כה), וקיבלנו בפירוש זה הכתוב: בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל, אין אתה נותן לכליו של בעל הבית - אינך אוכל, ולפיכך אינו אוכל עד גמר מלאכה (היינו, אחר מילוי הסל), ושיהיה הדבר שהוא עוסק בו תלוש מן הקרקע, יש לו לאכול בשעת מלאכתו (עבודתו). ולמדנו זה (דין תלוש) מדקאמר רחמנא (שאמר הקב"ה): "לא תחסום שור בדישו". וכמו שאוכל שור בתלוש בשעת מלאכה (ומשתיגמר עבודתו אינו אוכל, ראה להלן פי"ג א) - כך יאכל הפועל". והשווה גם מה שכתב רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסו, ולהלן ה' ג. וכן אמרו במשנה (שם צא). לפי נוסחת הרי"ף: "ויכולן לא אמרו אלא בשעת גמר מלאכה" (וראה השגת הראב"ד ובמגיד-

61) לעגל ולסתום החביות, והודיען שכבר נקבעו למעשר.
62) משעה שיחלק בעיגולים ושלח הזגים והחרצנים מעל פי החבית, כמבואר בפ"ג מהלכות מעשר הל' יד, טז.
63) ודבר האסור לא זיכתה תורה (עיין משנה-למלך, וב'מנחת חינוך' מצוה תקעו). 64) שכבר נקבעו למעשר.
65) כיון ששכרם סתם, סבורים היו ששכרם לתחילת הדריסה בעיגולים או לסתום החביות שעדיין לא שלו הזגים והחרצנים מעל פי החבית שעדיין לא נגמרה מלאכתם למעשר ויוכלו לאכול מהם, ועל דעת כן נשכרו, לפיכך מעשר ומאכילם (מגיד-משנה). 66) "רעך" ולא של הקדש (שם פז:).

15 ז. שְׂכָר פּוֹעֲלִין לַעֲשׂוֹת בְּנִטֵּעַ רִבְעִי שְׁלוֹ - הָרִי אֵלו
16 לֹא יֵאָכְלוּ. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם⁶⁸ - פּוֹדֶה וּמֵאֲכִילָן⁶⁹.

67) פירות אילן בשנה הרביעית לנטיעתו שאינם נאכלים אלא בירושלים או פודה הפירות ומעלה הדמים לירושלים, כמבואר בפ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ד.
68) שהם של נטע רבעי. 69) שהרי זה כמקח טעות, שאלמלי הודיעם - שמא לא היו נשכרים (שם צב:).

17 ח. הַקּוֹצֵר וְהַדֹּשׁ וְהַזֹּרֶה וְהַבּוֹרֵר וְהַמוֹסֵק⁷⁰ וְהַבּוֹצֵר
18 וְהַדּוֹרֵךְ⁷¹ וְכָל פּוֹצֵעַ בְּמִלְאכּוֹת אֵלוּ - הָרִי הֵם
19 אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה⁷².

70) בזיתים. 71) בענבים. 72) שעדיין לא נגמרה מלאכתם, או למעשר או לחלה.

20 ט. שוֹמְרֵי גִתוֹת⁷³ וְעֲרֻמוֹת⁷⁴ וְכָל דָּבָר הַתְּלוּשׁ⁷⁵ מִן
21 הַקֶּרֶקֶע שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ לְמַעַשֵׁר - אוֹכְלִין
22 מִהַלְכוֹת מְדִינָה⁷⁶; שֶׁהַשּׁוֹמֵר אֵינוֹ פּוֹעֵשׂ מַעֲשֶׂה⁷⁷.
23 אֲבָל אִם עָשָׂה בְּאֵיבָרָיו, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין בְּרִגְלָיו, אֲפֹלוּ
24 בְּכַתְפּוֹ - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה⁷⁸.

73) גתי יין. 74) תבואה. 75) שבדבר המחובר, כבר נתבאר למעלה (הל' ד) שאין אוכלים כלל. 76) מצד המנהג שכבר נהגו כן, ולא מן התורה. 77) ומשום כך אין אכילתם מן התורה (שם, כשמואל). 78) שנאמר "כי תבא בכרם רעך" (ולא נאמר "כי תבא לבצור בכרם רעך" - תי"ט) משמע "בכל מאי דעביד" ואפילו בכתפיו (שם צא: כדברי תנא-קמא).

25 י. הִיא עוֹשֶׂה בְּתֵאֲנִים - לֹא יֵאָכְל בְּעֲנָבִים⁷⁹, בְּעֲנָבִים
26 - לֹא יֵאָכְל בְּתֵאֲנִים; שְׁנֵאֲמַר: בְּכֶרֶם וְאֶכְלָתָ
27 עֲנָבִים⁸⁰. וְהָעוֹשֶׂה בְּגֶפֶן זֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל בְּגֶפֶן
28 אַחֲרָתָּה⁸¹. וְלֹא יֵאָכְל עֲנָבִים וְדָבָר אַחֲרָתָּה⁸². וְלֹא יֵאָכְל
29 בִּפֶּת וְלֹא בְּמִלַּח⁸³. וְאִם קָצַץ עִם פֶּעַל הַבֵּית עַל
30 שְׁעוֹר מֶה שִׁיאֲכַל⁸⁴ - אוֹכֵל אוֹתוֹ בֵּין בְּמִלַּח בֵּין בִּפֶּת
31 בֵּין בְּכָל דָּבָר שִׁיַּעֲזֶה⁸⁵. אֲסוּר לְפּוֹעֵל לְמִץ⁸⁶
32 בְּעֲנָבִים; שְׁנֵאֲמַר: וְאֶכְלָתָ עֲנָבִים⁸⁷. וְלֹא יִהְיוּ בְּנֵי אוֹ
33 אֲשֶׁתוֹ⁸⁸ מִהִבְהִיבִין לוֹ הַשְּׂבָלִין בְּאוֹר⁸⁹; שְׁנֵאֲמַר:
34 וְאֶכְלָתָ עֲנָבִים בְּנִפְשָׁךְ - עֲנָבִים בְּמוֹת שֶׁהֵן⁹⁰. וְכֵן כָּל
35 פּוֹצֵעַ בְּזֶה⁹¹.

ואמרו (שם פז:): "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל". 41) שעיקר הפעולה היא לשם תיקון הגדולים, ואצל הגדולים שהם מחוברים בקרקע אין זה גמר מלאכה שהרי עודם מחוברים לקרקע, ולפיכך אינו אוכל אף מן הקטנים. שם פט: "מה דיש מיוחד, דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו וכו' יצא המנכש בשומים ובבצלים . . . אע"פ דקא משליף קטיני מביני אלימי" (ששולף קטנים מבין הגדולים). 42) שאין מעשיהם גמר מלאכה, וגם מפני שאין השמירה נחשבת כמעשה המזכה את הפועל באכילה, כמבואר להלן (הל' ח) "שהשומר אינו כעושה מעשה" (משנה, שם צג:). 43) שדה קישואים. 44) שדה דלועים. 45) לא מן התורה ולא מצד מנהג (בגמרא: הלכות מדינה), שיש שומרים שהם אוכלים מצד המנהג, כגון שומרי תלוש כמבואר להלן (הל' ח), לעומת זה - שומרי מחובר אין בהם מנהג כלל (שם, כשמואל).

1 ה. הַבּוֹדֵל⁴⁶ בְּתֵמָרִים⁴⁷ וּבְגִרְזָרוֹת⁴⁸ - אֵינוֹ אוֹכֵל,
2 מִפְּנֵי שְׁנִגְמָרָה מִלְאכְתּוֹ לְמַעַשֵׁר⁴⁹. הָעוֹשֶׂה בְּחִטִּים
3 וּבִיּוֹצֵא בְּהֵן⁵⁰ אַחֵר שֶׁעָשׂוּ⁵¹, בְּגוֹן שֶׁשָּׂכְרָן לְבוֹרֵר⁵²
4 צְרוּרוֹת אוֹ לְנִפְחָ⁵³ אוֹתָן אוֹ לְטוֹחַן - הָרִי אֵלו
5 אוֹכְלִין, שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ לְחִלָּה⁵⁴. אֲבָל
6 הַלְּשֵׁשׁ⁵⁵ וְהַמִּקְטָשׁ⁵⁶ וְהָאוֹפֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי
7 שְׁנִגְמָרָה מִלְאכְתּוֹ לְחִלָּה, וְאֵין הַפּוֹעֵל אוֹכֵל אֲלֹא
8 מִדְּבַר שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ לְחִלָּה וּלְמַעַשֵׁר⁵⁷.
9 נִתְפָּרֵס⁵⁸ עֲגוּלָיו⁵⁹ וְנִתְפָּתְחוּ חֲבִיתָיו⁶⁰ וְנִתְחַתְּכוּ
10 דְּלוּעִין⁶¹, וְשָׂכְרָן לַעֲשׂוֹת בְּהֵן⁶¹ - הָרִי אֵלוּ לֹא יֵאָכְלוּ,
11 שֶׁהָרִי נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ וְנִקְבְּעוּ לְמַעַשֵׁר⁶² וְהָרִי הֵן
12 טָבֵל⁶³. וְאִם לֹא הוֹדִיעָן⁶⁴ - מַעַשֵׁר וּמֵאֲכִילָן⁶⁵. אֵין
13 הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בְּשַׁל הַקֹּדֶשׁ, שְׁנֵאֲמַר: בְּכֶרֶם
14 רֵעֶךָ⁶⁶.

46) המפריד. 47) כבושים. 48) תאנים יבשות. 49) משעה שכבשם ודשם, כמבואר בפ"ג מהל' מעשר הל' טז. 50) שיש בהם חיוב לאחר חיוב מעשר. 51) צ"ל שער (משנה-למלך). כלומר, שנגמרה מלאכתו למעשר ועישרן בעל-הבית (כי אם לא נעשו והן טבל - אין הפועל אוכל בהן מן התורה, אע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה, שדבר האסור לא זיכתה תורה. 'מנחת חינוך' מצוה תקעו). 52) לבורר. 53) לנפותם. 54) שאין העיסה מתחייבת בחלה אלא משתתגלגל. פירוש, יתערב המים בקמח, כמבואר בפ"ח מהל' ביכורים הל' ד. 55) לאחר הגלגול. 56) "עורך, וטח פניה" (לשון רש"י שם). 57) בחיטים והדומה להן המחוייבים בחלה או למעשר בלבד בדברים שאין בהם חיוב חלה. שם פט. וכריבנא: "כרוך ותני, דיש (פירוש, נאמר בתורה דיש) - מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה - פועל אוכל בו". כלומר: שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו, אם למעשר בלבד נוהג בו - למעשר, אם לחלה - לחלה (כפירש"י שם). 58) נתפרדו. 59) עיגולים של דבלה, תאנים יבשות שהן כבושות בתבנית עגולה. 60) של יין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וחכמים אומרים: "שבעך" - מלמד שאוכל פועל יותר משכרו. כלומר, גבול אכילת הפועל קבעה התורה בשיעור שביעתו בלא שיעור שכרו. (102) שימנעו מלשכרו (במשנה, שם). (103) של ארבעה או חמשה אנשים. (104) שיעור שבעו. (105) ב"מ צג.

יב. הפועלים שלא הלכו שתי וערב בגת¹⁰⁶ - אוקלין¹⁰ ענבים ואין שותין יין, שעדיין אינן עושין אלא בענבים בלבד¹⁰⁷. ומשךדרכו בגת ויהלכו בה שתי וערב - יש להן לאכל מן הענבים ולשתות מן התירוש, שהרי הן עושין בענבים ובין¹⁰⁸.¹⁴

(106) דרכם להטיל ענבים בגת ודורכים ברגליהם על הגת, ועד שלא הלכו בה שתי וערב (לאורך ולרוחב) אין מלאכתם ניכרת ביין אלא בענבים. (107) ואין הפועל אוכל אלא מהמין שהוא עושה בו, כמבואר למעלה (הלכה י). (108) שם צא:

יג. פועל שאמר: תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל¹⁰⁹, או שאמר: הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכל¹¹⁰ לאשתי ובני - אין שומעין לו; שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו¹¹¹. אפלו נזיר¹¹² שהיה עושה בענבים, ואמר: תנו לאשתי ובני - אין שומעין לו¹¹³.²⁰

(109) המגיע לי בזכותי לאכול. (110) כלומר, מזה שכבר הם בידי וזכיתי בו (עיין 'טור' סי' שלז). (111) "מה שהוא לועס ואוכל, אין לו כח ליתן כלום" (לשון ה'תוספות' שם צב. בד"ה אי אמרת) שהפועל משל שמים הוא אוכל, ולא משלו (ספק בגמ' שם, ופסק רבינו שמשל שמים הוא אוכל) כלומר, זכותו של הפועל לאכול הפירות אינה הופכת לתנאי בשכירות שיהיה דינה כתוספת שכר וכקנינו, ומתוך כך יוכל להעביר זכותו לאשתו ולבניו, אלא משל שמים הוא אוכל שזיכתה לו התורה ולא זיכתה אלא לפועל עצמו. (112) שאסור באכילת ענבים, ואם לא יתן לאשתו ולבניו - יפסיד. (113) שם. שלא זיכתה התורה אלא לפועל עצמו, וכשאינו ראוי לאכול - איבד זכותו.

יד. פועל שהיה עושה¹¹⁴ הוא ואשתו ובניו ועבדיו¹¹⁵, והתנה עם בעל הבית שלא יאכלו¹¹⁶ ממה שהן עושין, לא הוא ולא הם - הרי אלו אינן אוקלין¹¹⁷. במה דברים אמורים? אמורים¹¹⁸ בגדולים, מפני שיש בהם דעת והרי מחלו; אבל קטנים¹¹⁹ - אינו יכול לפסוק עליהם שלא יאכלו; שאינן אוקלין משל אביהן¹²⁰ או משל אדוניהם¹²¹, אלא משל שמים¹²².²⁸

(114) שנשכר. (115) הכנענים. (116) תמורת כסף - ובידיעתם. (117) שהרי מחלו. (118) שהוא מתנה על אכילתם. (119) שאין בהם דעת ואינם בני מחילה. (120) הבנים. (121) העבדים. (122) והתורה לא זיכתה אלא לפועל עצמו ולא לאביו או לאדוניו, ולפיכך אינו יכול לפסוק על אכילת הקטנים, שהרי אינם בני דעת למחול על זכותם שזיכתה להם התורה (שם צב: צג.).

(79) ואפילו שכרו לעשות בשניהם, לארות בתאנים ולבצור בענבים - אינו אוכל בענבים כשהוא עושה בתאנים. וכן להיפך ('טור' סי' שלז). (80) "וכי אין אנו יודיעם שאין בכרם לוכל (לאכול) אלא ענבים, מה תלמוד-לומר "ואכלת ענבים"? אלא מוכן (מכאן) שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים לא יאכל בתאנים" (ירושלמי מעשרות פ"ב הל' ז. 'ספרי' דברים, רסו). (81) אע"פ שהוא מאותו מין שהוא עושה בו, "שממה שאתה נותן לכליו של בעל-הבית - בעיניך, והא ליכא" (בבלי בבא-מציא צא:). (82) שלא יאכל מן הענבים הרבה. שם פז: דרשו: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". (83) שם פט: "למתקן שיאכל הרבה" (לשון רש"י פז:). (84) שקצץ לאכול עד שיעור מסוים ולא יותר (רבינו פ"ה מהל' מעשר הל' יא, ע"פ פירוש הר"ח, כפי שהובא ב'תוספות' ב"מ פט: בד"ה קצץ). (85) שהרי לא יאכל יותר מהכמות שקצץ (שם פט:), ובפ"ה מהל' מעשר הל' יא נתבאר שהפועל חייב לעשר אם הוא אוכלם שמים שמים. וז"ל רבינו שם: "קצץ, אוכל אחת אחת. ואם צירף (כלומר, שאוכלם שמים שמים) חייב לעשר, הואיל והוא אוכל דבר קצוב הרי זה כלוקח, שאם צירף נקבע (למעשר)", ולא הזכיר רבינו דין זה כאן, לפי שהוא דן כאן בזכות הפועל לאכילה בלבד בענינים הנוגעים ליחסו עם בעל-הבית, ולא בידי מעשר. וסמך בזה על מה שכבר ביאר בהל' מעשר (מגיד-משנה). (86) למצוץ הענבים, ולזרוק החרצנים והזגים. (87) "ואכלת, ולא מוצץ" (שם פז:). (88) וכל-שכן הפועל עצמו, שהרי הוא בטל ממלאכה בשעה שהוא מהבהב (גמרא שם פט:). (89) "שהאור ממתק טעמו" (רש"י שם). (90) רבינו מסמך דין זה על מה שאמרו שם פז: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". כלומר, לא אכילה עם דבר אחר ולא אכילה ע"י הוספת הכשר בגוף הפרי, אלא ענבים כמות שהן (אבן-האזל). (91) כגון שבלים, שלא יתבהבן אור.

יא. אסור לפועל לאכל ממה שהוא אוכל אכילה גסה⁹²; שגאמר: כנפשוך שבעך⁹³. ומתיר⁹⁴ לו למנע את עצמו⁹⁵ עד מקום היפחות⁹⁶ ואוכל⁹⁷. ויש לו לאכל קשות⁹⁸ אפלו בדינר, וכותבת⁹⁹ אפלו בדינר, אף על פי ששכרו במעה כסף¹⁰⁰; שגאמר: כנפשוך שבעך¹⁰¹. אבל מלמדין את האדם שלא יהיה רעבתן, ויהיה סותם את הפתח בפניו¹⁰². היה משמר ארבע או חמש ערמות¹⁰³ - לא ימלא פרסו מאחת מהן, אלא אוכל¹⁰⁴ מפל אחת ואחת לפי חשבון¹⁰⁵.

(92) אכילה מרובה יתר על שבעו. (93) בגמרא שם, דרשו: "שבעך, ולא אכילה גסה". (94) שם צא: (95) מאכילה - כשהוא עושה בכרם, שחלק מפירותיו רעים וחלק יפים. (96) עד הגיעו לעשות במקום היפים. (97) כל שבעו מהם, כלומר אין הפועל חייב לחלק שיעור שבעו שמותר לאכול - בין היפים והרעים לפי חשבון, זאת-אומרת שיאכל מאלה ומאלה חלק מתאים לשיעור העבודה בהם, אלא אוכל כל שבעו ממה שהוא חפץ. (98) קישואים. (99) תמרים. (100) שהוא ששית מדינר, ששש מעות כסף יש בדינר (כחכמים במשנה, שם צב.). (101) ב'ספרי' דברים (רסו):

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - כ"ה תמוז ב' מנחם-אב תשע"ח

יום א' כ"ה תמוז ה'תשע"ח

הלכות מאכלות אסורות

פרק רביעי

1 יבאר האוכל מבשר נבלת בהמה חיה ועוף; הא כל עוף
טהור חי ואין בו כזית; האוכל כזית נפל מבהמה טהורה
ובן כמה הוא נפל; האוכל כזית טרפה; ושנכנסין הטרפיות
בכלל בשר בשדה טרפה; בהמה חולה שתשש כוחה למות
או שחט מסוכנת ולא פירכסה; האיסורין אם מצטרפין וכן
הנבלות ונבלה עם טרפה; הדברים שעורותיהם כבשרם;
ורין שור הנסקל.

1 א. האוכל כזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה
2 או עוף שמת - לוקה, שנאמר: לא תאכלו כל נבלה.
3 וכל שלא נשחטה כראוי - הרי זו מתה. ובהלכות
4 השחיטה³ יתבאר השחיטה שהיא כראוי⁴ ושאניה
5 כראוי.

(2) חולין לב, א. (3) פרקים ב"ג. (4) כלומר, איזוהי
שחיטה שהיא כראוי.

6 ב. אין אסור משום נבלה אלא מינים טהורים⁵
7 בלבד, מפני שהן ראויין לשחיטה⁶, ואם נשחטו
8 שחיטה פשרה יהיו מתרין באכילה; אבל מינין
9 טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן, בין שנשחטה
10 כראוי בין שמתה בדרך פה בין שחתך בשר מן החי
11 ממנה ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה⁷,
12 אלא משום אוכל בשר טמאה.

(5) חולין ק, א. ומעילה טז, א. כרב. (6) בחולין שם נאמר
הטעם, מפני שאין איסור נבילה חל על איסור טמא, אבל
מסגנונו של רבינו כאן משמע נימוק אחר. היינו, שאיסור
נבילה תלוי בהכשר שחיטה, ולפיכך אין איסור נבילה
במינים טמאים, שאין להם הכשר שחיטה, כלומר, שאינם
ניתרים בשחיטה. (7) גם בבהמה טהורה אינו חייב על
בשר מן החי משום נבילה רק משום טריפה, כמבואר להלן
הלכה י. והחידוש בטמאה הוא, שאף משום טריפה אינו
לוקה.

13 ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא - לוקה משום
14 אוכל נבלה⁸, ואף על פי שאין בו כזית, הואיל
15 ואכלו פלו. ואם אכלו אחר שמת - עד שיהיה בו
16 כזית⁹. ואף על פי שאין בכלל בשר כזית, הואיל ויש
17 בכלל כזית¹⁰ - חייב עליו משום נבלה.

(8) חולין קב, ב: "אכל צפור טהורה בחייה, בכל שהוא".
ורבינו מפרש שהוא חייב משום נבילה ולא משום אבר מן
החי (מגיד-משנה). [אבל בגמרא שם נראה ללא כל ספק,
שלווקה משום אבר מן החי. ונלאו כל המפרשים למצוא

ישוב מלא לדברי רבינו, ובהגהות ה'חזון איש' שנספחו
לרמב"ן הוצאת "אל המקורות", כתב שטעות-סופר היא,
וצריך לומר: משום אבר מן החי. וראה שם ברש"י.
(9) שם: "במיתתה בכזית". (10) שם: "במשהו בשר גידין
ועצמות", כלומר, שגידים ועצמות משלימין לכזית.

18 ד. האוכל כזית מבשר נפל¹¹ בהמה טהורה - לוקה
19 משום אוכל נבלה¹². ואסור לאכל¹³ מן הבהמה
20 שנולדה עד ליל שמיני¹⁴; שכל שלא שמה שמונה
21 ימים בבהמה - הרי זה כנפל¹⁵. ואין לוקין עליו¹⁶.
22 ואם נודע לו שפלו לו חדשיו¹⁷ בפתן ואחר כך
23 נולד, שהן תשעה חדשים להמה גסה וחמשה
24 לדקה¹⁸ - הרי זה מתר ביום שנולד.

(11) ואפילו אם הוא חי. (12) שנפל חשוב כמת (שבת
קל.). (13) חולין קלח, ב. (14) שם קלו, א. ומשנכנס ליל
שמיני מותר לאוכלה, ואין צריך לחכות שמונה ימים שלמים
(מגיד-משנה). (15) כלומר, ספק נפל (שם קלה, א.).
(16) שאין לוקים על הספק. (17) שם קלו, א. (18) בכורות
ה, א.

25 ה. השליא שניצאת עם הנולד - אסורה באכילה¹⁹.
26 והאוכלה - פטור²⁰, שאינה בשר²¹.

(19) חולין עז, א. (20) משום נבילה. (21) שם: "חייב
עליה מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבילות",
והיינו מפני שאינה בשר, אבל נחשבה לאוכל, כדמוכח שם.

27 ו. האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף
28 טהורים²² שנטרפו - לוקה, שנאמר: ובשר בשדה
29 טרפה לא תאכלו, לכלב תשלכון אתו. טרפה
30 האמורה בתורה - זו שטרפה אותה²³ חית היער,
31 כגון ארי ונמר וכיוצא בהן²⁴. וכן עוף שטרף אותו
32 עוף הדורס, כגון נץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול
33 לומר שטרפה אותה והמיתה אותה; שאם מתה -
34 הרי היא נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה או הפה
35 בסיף והמיתה או שברה ארי והמיתה? הא²⁵ אינו
36 מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה.

(22) אבל לא טמאים, שאיסור טריפה אינו אלא במינים
טהורים בלבד כמו איסור נבילה, כמבואר למעלה ה"ב.
(23) כגון שדרסה עליה בידה או גרמה לה בכל אופן שהוא,
אחד מסוגי הטרפיות המבוארים בפ"ה מהל' שחיטה ה"ה.
(24) שלא דוקא ארי, אלא כל חית יער גדולה, שדרסה
בהמה גסה וכל-שכן בהמה דקה, נטרפה. (25) הרי.

37 ז. ואם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב
38 וגרר הגדי ברגלו²⁶ או בזנבו או באזנו, ורדף אדם
39 והצילו מפיו, יהיה אסור, שהרי נטרף? תלמוד
40 לומר: ובשר בשדה טרפה וגומר לכלב תשלכון אתו

הרי הוא אומר: וכשר בפשטה טרפה לא תאכלו - 35
בין שנעשית בהמה בשר בפשטה⁴¹ הרי היא טרפה. 36

(38) אבל בטמאים, כשם שאיסור טריפה אינו נוהג בהם, כמבואר למעלה ה"ב, כך אינו נוהג בהם איסור בשר מן החי. (39) חולין קב, ב. (40) שרק מתה אסורה משום נבילה, כמבואר למעלה ה"א. (41) שפירש ממקומו (רש"י שם).

יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש פתה ונטתה 37
למות⁴², הואיל ולא ארעה⁴³ מפה באבר מאיברי 38
הממיתים אותה⁴⁴ - הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה 39
אלא כעין טרפת חית היצר, שהרי עשית⁴⁵ בה מפה 40
הממיתה אותה. 41

(42) שם לו, א. בלשון המשנה: "מסוכנת". (43) לא קרה. (44) כוונת רבינו לבאר את ההבדל המהותי בין טריפה למסוכנת, ואומר - שבטריפה נעשית בה מכה, ובמסוכנת לא אירעה מכה. (45) בכת"י תימן: נעשית.

יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים⁴⁶ לא 42
היו אוכלין מבהמה שממחרין ושוחטין אותה כדי 43
שלא תמות, ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה⁴⁷. 44
ודבר זה אין בו אסור, אלא כל הרוצה להחמיר על 45
עצמו בדבר זה - הרי זה משבח. 46

(46) שם לו, ב. (47) שאם לא פירכסה בסוף שחיטה - אסורה באכילה, כמבואר להלן בהלכה הסמוכה.

יג. השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם - 47
הרי אלו מתירין⁴⁸, ואין אומרים שמא מתים היו. וכן 48
השוחט את הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת⁴⁹. 49
אבל המסכנת, והיא: כל שמעמידין אותה ואינה 50
עומדת, אף על פי⁵⁰ שהיא אוכלת מאכל בריאות, 51
אם שחטה ולא פרקסה⁵¹ כלל - הרי זו נבלה⁵², 52
ולוקין עליה. ואם פרקסה - הרי זו מתרת. וצריך 53
שהיה הפרכוס בסוף השחיטה⁵³, אבל בתחלתה - 54
אינו מועיל. 55

(48) שם לג, א. (49) שם לו, א. (50) שם, ב. (51) שם. (52) שכל שלא פירכסה, אין שחיטתה כלום ורק גמר מיתתה (מגיד-משנה). (53) שם לח, א: "כל שאינה עושה כן בסוף שחיטה, בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן".

יד. כיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה⁵⁴ ובחיה 56
גסה⁵⁵ ודקה: בין שפשטה⁵⁶ ידה והחזירה, או 57
שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירה⁵⁷, או 58
שפספה רגלה בלבד - הרי זה פרכוס ומת; אבל 59
אם פשטה ידה ולא החזירה - הרי זו אסורה, 60
שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד⁵⁸, ובבהמה גסה⁵⁹: 61
אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה בין 62
כפפה ולא פשטה - הרי זה פרכוס ומתרת; ואם לא 63
פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל - הרי זו 64

1 - עד שיעשה אותה בשר הראויה²⁷ לכלב. הא
2 למדת, שהטרפה האמורה בתורה היא שטרפה
3 אותה חית היצר ושבחה אותה ונטת למות ועדין לא
4 מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי
5 זו אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה
6 ממכה זו הבאה עליה.

(26) כלומר, שלא דרסה בידו, שאם דרסה, הרי היא דרוסת זאב בדקה, שהיא טריפה. (27) בדפוס רומי ר"מ: הראוי.

7 ח. נמצאת למד: שהתורה אסרה המתה, והיא
8 הנבלה, ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה ואף על
9 פי שעדין לא מתה, והיא הטרפה. וכשם שלא
10 תחלק במיתה בין מתה מחמת עצמה, בין שנפלה
11 ומתה, בין שחנקת עד שמתה, בין שדרסתה חיה
12 והרגתה; כך לא תחלק בנוטה למות בין שטרפתה
13 חיה ושבחה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו רב
14 צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו איבריה, בין שזרק
15 בה חץ ונקב לבה או ראתה, בין שפא לה חלי
16 מחמת עצמה ונקב לבה או ראתה או שבר רב
17 צלעותיה וכיוצא בהן. הואיל והיא נוטה למות מפל
18 מקום - הרי זו טרפה, בין שהיה הגורם בידי בשר
19 ודם בין שהיה בידי שמים. אם כן, למה נאמר
20 בתורה טרפה?²⁸ דבר הפתוב בהוה²⁹. שאם לא
21 תאמר כן³⁰, לא תאסר אלא אותה שנטרפה בפשטה,
22 אבל אם נטרפה בחצר - לא תאסר. הא למדת, שאין
23 הפתוב מדבר אלא בהוה³¹.

(28) שמשמעה שנטרפה בידי חיה. (29) דבר המצוי ורגיל. (30) אלא שהכל דוקא לפי מה שנכתב. (31) מכילתא משפטים פרשה ב.

24 ט. וענין הפתוב³²: שהנוטה למות מחמת מכותיה³³
25 ואי אפשר לה לחיות³⁴ מחמת מכה זו - אסורה.
26 מכאן אמרו חכמים³⁵: זה הפלל: כל שאין פמוה
27 חיה³⁶ - טרפה. ובהלכות שחיטה³⁷ יתבאר אי זה
28 חלי עושה אותה טרפה ואי זה חלי אין עושה אותה
29 טרפה.

(32) "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו". (33) או מחמת חולי, כמבואר בהלכה הקודמת. (34) שנים עשר חודש, כמבואר בפ"א מהל' שחיטה ה"א. (35) חולין מב, א. (36) "שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה לחיות" (רש"י). (37) פ"י ה"ט.

30 י. וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים³⁸ - הרי
31 אותו הבשר טרפה³⁹, והאוכל ממנו פזית - לוקה
32 משום אוכל טרפה. שהרי בשר זה מבהמה שלא
33 נשחטה ולא מתה⁴⁰, מה לי טרפה אותה חיה מה
34 לי חתכה בסכין? מה לי בכלה מה לי במקצתה?

שמיים בסוף ההלכה. (70) שבשר מן החי אסור משום טריפה, כמבואר למעלה ה"י, ונבילה מצטרפת עם טריפה. אבל בטמא אין איסור בשר מן החי, כמבואר למעלה שם. (72) אף-על-פי שכל אחד מוזהר לבדו, אמנם הואיל וכולם נכללו בפסוק "את זה לא תאכלו", כמבואר למעלה פ"ב ה"א, הרי איסורם בלאו אחד ולפיכך מצטרפים. (73) למעלה פ"ב. (74) שטריפה אסורה משום שאי-אפשר לה לחיות, כמבואר למעלה ה"ז. ונלא נתבאר למה הוצרך רבינו לטעם זה. הלא נבילה וטריפה נאמרו בלאו אחד: "נבילה וטריפה לא יאכל לטמא בה" (ויקרא כב, ח), וכל שבלאו אחד מצטרפים? ואולי מפני שחיוב המלקות אינו מלאו זה, אלא מלאוים מחולקים].

יח. האוכל מנבלה וטריפה או מבהמה וחייה
הטמאים מן העור⁷⁵ ומן העצמות ומן הגידים, ומן
הקרניים ומן הטלפים, ומן הצפרניים של עוף
ממקומות שמבצבץ משם הדם פשיחתו, ומן
השלזא שלזון, אף על פי שהוא אסור - הרי זה
פטור, מפני שאלו אינן ראויין לאכילה⁷⁶. ואין
מצטרפין עם הבשר לכזית.

(75) חולין קיז, ב: "העור. . . והעצמות והגידין והקרניים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות". והטעם: מפני שאין בהן לאו של נבלה (מגיד-משנה). (76) אין כוונת רבינו לומר, שאינם ראויין להחשב כאוכל, שהרי הם מטמאים טומאת אוכלין, אלא שאינם נקראים בשר שיחול עליהם איסור בשר נבילה.

יט. קבת⁷⁷ הנבלה וקבת הטמא - מתרת, מפני
שהיא כשאר טנפת שבגוף⁷⁸. וליפיקה מתר⁷⁹
להעמיד הגבינה בקבת שחיטת העובד פוכבים
ומזלות, ובקבת בהמה וחייה טמא. אבל עור הקבה
- הרי הוא כשאר המעים⁸⁰, ואסור.

(77) חלב הכנוס בתוך הקיבה, ולא חילק רבינו בין קרוש לניגר, וכן דעת הרי"ף. וראה 'כסף משנה' ורדב"ז לקמן פ"ט הט"ו. (78) שם קטז, ב: "פירשה בעלמא הוא". (79) שם. (80) שם.

כ. עור הבא כנגד פניו של חמור⁸¹ - מתר
באכילה⁸², מפני שהוא כמו הפרש ומי רגלים שהן
מתרין⁸³. יש עורות שהן כבשר⁸⁴, והאוכל מהן כזית
- כאוכל מן הבשר. והוא פשיאכל אותן כשהן
רכים⁸⁵.

(81) "כעין שליא שהחמור נולד בו" (רש"י). (82) בכורות ז, ב. (83) ראה השגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (84) חולין קכב, א. (85) שם. שאם עבדן או שהילך בהן כדי עבודה שהם מתקשים, אינם אוכל ואינם כבשר.

כא. ואלו שעורותיהן כבשרן⁸⁶: עור האדם; ועור
החזיר של ישוב⁸⁷; ועור חטוטרת⁸⁸ של גמל שלא
טענו עליו משא מעולם ולא הגיע⁸⁹ למשא, שעדיין
היא רכה; ועור בית הבשת⁹⁰; ועור שתחת

נבלה. ובעוף: אפלו לא רפרף אלא בעינו⁹¹ ולא
כשפש אלא בזנבו - הרי זה פריס.

(54) שם לו, א. (55) עבודה זרה טז, ב: "חיה גסה, הרי היא כבהמה דקה לפירכוס". (56) אבל אם היתה ידה פשוטה מקודם וכפפתה - אינו פרכוס. (57) שם לה, ב: "אבל ברגל, בין פשוטה ולא כפפה, בין כפפה ולא פשוטה - כשרה". (58) שם לו, א. (59) שם לה, ב. (60) שם, וכן גירסת הרי"ף והערון. אולם הגירסא שלנו בגמרא: "בגפר".

טו. השוחט את המסכת בלילה, ולא ידע אם
פרכסה או לא פרכסה - הרי זו ספק נבלה
ואסורה⁹¹.

(61) שם לו, א.

טז. כל אסורין שבתורה אין מצטרפין⁹² זה עם זה,
חוץ מאסורי נזיר⁹³, כמו שיתבאר שם⁹⁴. לפיכך,
הלוקח מעט⁹⁵ חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה
טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט
בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר האסורין וצריך
מן הפל כזית ואכלו - אינו לוקה, ודינו כדין אוכל
חצי שעור⁹⁶.

(62) ערלה פ"ב, מ"א. (63) נזיר לו, ב: "מכל אשר יעשה מגפן היין, לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זה עם זה". (64) פ"ה מהל' נזירות ה"ג. (65) פחות מכזית. (66) "שהוא אסור מן התורה, ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מדרות" (למעלה פ"ג ה"ו).

יז. כל הנבלות⁹⁷ מצטרפות⁹⁸ זו עם זו. ונבלה
מצטרפת עם טריפה⁹⁹. וכן כל בהמה וחייה הטמאים
- מצטרפין זה עם זה. אבל בשר נבלה עם בשר
בהמה טמאה - אין מצטרפין. כיצד? הלוקח מנבלת
השור ונבלת הצבי ונבלת הפרנגול, וקבץ מן הפל
כזית בשר ואכלו - לוקה. וכן אם קבץ חצי זית
מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי
זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי¹⁰⁰ מן
הטהורה¹⁰¹, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר
והארנבת¹⁰², שקבץ מכלם כזית ואכלו - לוקה. אבל
אם צריך חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר
הגמל - אינן מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה. וכן
בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר
שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות; שהרי כל אחד
מהן בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו¹⁰³. אבל כל
העופות השמאין - מצטרפין, כמו שמצטרפין כל
בהמה וחייה הטמאין. זה הפלל: כל שאסורין בלאו
אחד - מצטרפין, בשני לאוין - אין מצטרפין; חוץ
מנבלה וטריפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא¹⁰⁴.

(67) כלומר, נבילת בהמה ונבילת חיה ועוף הטהורים.
(68) מעילה טז, ב. (69) שטריפה תחילת נבילה, כמו

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני כ"ו תמוז - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבני נח נצטוו עליהן. (5) מחלוקת תנאים בדבר, ופסק כחכמים.

ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם, כגון הלשון והביצים והטחול והפלוס וכלב וכו' וכו' אלא שהאבר שאין בו עצם - בין שחתך פלו בין שחתך מקצתו, הרי זה אסור משום אבר מן החי; והאבר שיש בו עצם - אינו חייב עליו משום אבר מן החי עד שיפרש כפריתו: בשר וגידים ועצמות; אבל אם פרש מן החי הפשר בלבד - חייב עליו משום טרפה, כמו שבארנו, לא משום אבר מן החי.

(6) "אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. (7) "כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבת אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נדפס: "מצאתי כתוב בגליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? (8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו.

ג. האוכל מאבר מן החי חזית⁹ - לוקה. ואפילו אכל אבר שלם: אם יש בו חזית¹⁰ - חייב, פחות מקזית - פטור¹¹. חתך מן האבר כפריתו בשר וגידים ועצמות חזית ואכלו - לוקה, אף על פי שאין בו בשר אלא כל שהוא¹². אבל אם הפריד האבר אחר שתלשו מן החי והפריד הפשר מן הגידים ומן העצמות - אינו לוקה¹³ עד שיאכל חזית מן הפשר לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לחזית, מאחר ששנה כפריתו¹⁴.

(9) ככל איסורי תורה. (10) וגידים ועצמות מצטרפים לחזית. (11) אף על פי שאכל אבר שלם. (12) שגידים ועצמות מצטרפים. (13) "חלקו מבחוץ פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כבוד שם אבר מן החי אלא כבוד מן החי, והגידים והעצמות אין מצטרפים. (14) האבר נברא בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי.

ד. חלקו לאבר זה¹⁵ ואכלו מעט מעט: אם יש במה שאכל חזית בשר - חייב, ואם לאו - פטור¹⁶. לקח חזית מן האבר כפריתו בשר וגידים ועצמות ואכלו, אף על פי שחלק בפיו בפנים קדם שידלענו - חייב¹⁷.

האליה¹; ועור השליל; ועור האנקה והפח והלטאה והחמט. כל אלו העורות, כשהן רכות - הרי הן בבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין לטמאה.

(86) ביאור להלכה הקודמת. (87) מפני שהוא רך ואוכלים אותו (רש"י). אבל חזיר הבר קשה ואינו כבשר. (88) דבשת הגמל. "ועל דבשת גמלים" (ישעיה ל, ו) תרגום: על חטריא גמליא (ערוך). (89) זמנו. (90) בית הרחם (רש"י שם). (91) עור הזנב מתחת מקום שאין שיער מפני שהוא רך (רש"י שם).

כב. נאמר בשר הנסקל: ולא יאכל את בשרו. והיאך היה אפשר לאכול אחר שנסקל והרי הוא נבלה? אלא לא בא הכתוב אלא להודיע⁹²: שביין שנגמר דינו לסקילה נאסר⁹³, ונעשה כבהמה טמאה, ואם קדם ושתטו שחיתו בשרה - הרי זה אסור בהניה, ואם אכל מבשרו חזית - לוקה⁹⁴. וכן כשיסקל לא ימכר ולא יתנונו לכלבים ולא לעובדי פוכים ומזלות. לכן נאמר⁹⁵: לא יאכל את בשרו. ופרש של שור הנסקל מותר⁹⁶ בהנאה. נודע שהוא פטור מסקילה⁹⁷ אחר שנגמר דינו, כגון שהוזמו העדים - יצא וירעה בעדר⁹⁸. ואם נודע אחר שנסקל - הרי זה מותר בהניה⁹⁹.

(92) בבא-קמא מא, א. (93) כלומר, אפילו שלא סקלו אלא שחטו. (94) משום הלא: "ולא יאכל את בשרו". (95) פסחים כב, ב. (96) עבודה זרה לד, ב: שנאמר: "לא יאכל את בשרו", בשרו אסור ופירשו מותר. (97) כריתות כג, ב. (98) עם שאר צאנו, כחולין גמורים (רש"י שם). (99) שם.

יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי.

א. מפי השמועה² למדו, שזה שנאמר בתורה: לא תאכל הנפש עם הבשר - לאסור אבר שחתך מן החי³. ועל אבר מן החי⁴ הוא אומרי לנח: אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו. ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף, בטורים אבל לא בטמאים⁵.

(2) תורה שבעל פה. (3) "דאבר חי מקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד, כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר". (4) אבר מן החי היא אחת משבע מצוות

21 וּכְשִׁישָׁחַט הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף - יִחַתֵּף מִמָּקוֹם הַשֶּׁכֶר
22 וְיִשְׁלִיכוֹ, וְהִשָּׂאָר מִתָּר. נִשְׁכַּר הָעֵצִים, וְהַבָּשָׂר חוּפָה
23 אֶת רֹבּוֹ, אֲבָל הִיא אוֹתוֹ בָּשָׂר מִרְסָס³³ אוֹ נִתְאַבֵּל,
24 בְּבָשָׂר שֶׁהָרֹפֵא גִזְרָהּ, אוֹ שֶׁהִיא מִתְלַקֵּט³⁴ הָרֹב
25 מִמִּקְוֵמוֹת הָרִבָּה, אוֹ שֶׁהִיא הַבָּשָׂר שֶׁעָלָיו נִקְבָּים
26 נִקְבָּים³⁵, אוֹ שֶׁנִּסְדַּק הַבָּשָׂר, אוֹ שֶׁנִּקְדַּר בְּמִין טַבְעָתוֹ,
27 אוֹ שֶׁנִּגְרַר הַבָּשָׂר מִלְמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא נִשָּׂאָר מִן הַבָּשָׂר
28 אֶלָּא כִּקְלָפָה, אוֹ שֶׁנִּתְאַבֵּל הַבָּשָׂר מִלְמַעְלָה מֵעַל הָעֵצִים
29 שֶׁנִּשְׁכַּר עַד שֶׁנִּמְצָא הַבָּשָׂר הַחוּפָה אִינוֹ נֹגַע בְּעֵצִים
30 - בְּכָל אֵלּוֹ מוֹרִין לְאִסוּר³⁶, עַד שֶׁיִּתְרַפֵּא הַבָּשָׂר³⁷.
31 וְאִם אָכַל מִכָּל אֵלּוֹ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכֶּת מְרֻדוֹת.

(29 מכסה. 30) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (31) רוב היקף הבשר שעל השכר - קיים. (32) הבשר אינו מכסה אותו. (33) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב העצם. (34) בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן מעט וכאן מעט ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה. (35) בלא חיסרון. (36) כל אלו בעיות הן בגמרא שם ומספק מחמירים. (37) "מסדרו בעצם ומעלה ארוכה", הרי שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר.

32 ט. המושיט ידו למעי הבהמה וחתף מן הטחול ומן
33 הפליות וכיוצא בהן³⁸, והניח החתיכות בתוך מעיה,
34 ואחר כך שחטה - הרי אותן החתיכות אסורות
35 משום אבר מן החי³⁹, ואף על פי שהוא בתוך
36 מעיה. אבל אם חתף מן העפר שבמעיה ולא
37 הוציאו, ואחר כך שחטה - הרי חתיכת העפר או
38 איברו מותר, הואיל ולא יצא⁴⁰. עפר שהוציא ידו או
39 רגלו - נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו קדם
40 שתשחט אמו בין שחתכו אחר שנשחטה אמו⁴¹.
41 ואפילו החזיר אותו אבר למעי אמו ואחר כך
42 נשחט⁴², או נולד הולד וחתף פמה שנים - הרי אותו
43 האבר אסור משום טרפה. שכל בשר שיצא חוץ
44 למחצתו - נאסר בבשר שפרש מן החי; שנאמר:
45 ובשר בשרה טרפה - פיון שיצא למקום שהוא לו
46 כשדה נעשה טרפה, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ביון שיצא למקום שהוא לו בשדה נעשה טריפה..."

דין זה מרמז על ישראל בגלות, ש'טריפה' רומז על הגלות, כמארז"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, שהרמז בזה הוא שכאשר ישראל נמצאים חוץ למחיצתן בגלות, הגם שעבודתם בתכלית המעלה והשלימות, הרי מצד שנמצאים ב"שדה" - גלות, אין להם שלימות אמיתית החיות והחירות.

(על"פ לקו"ש חזק ל"ב עמוד 42)

(15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאכל כזית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. (16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. (17) "חלקו מבפנים חייב".

1 ה. תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו -
2 חייב שתים: משום אבר מן החי, ומשום טרפה;
3 שהרי שני האסורין באין כאחת¹⁸. וכן התולש חלב
4 מן החי ואכלו - לוקה שתים: משום אבר מן החי,
5 ומשום חלב¹⁹. תלש חלב מן הטרפה ואכלו - לוקה
6 ששלש²⁰.

(18) כלומר, בבת אחת, ש"בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר ובאותה שעה היא נטרפה ובאיסור בת אחת איסור חל על איסור לכל הדעות. (19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל בשעה שנחתך האבר ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב, מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על הגויים חל גם על יהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום חלב. (20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי.

7 ו. בשר המדלדל²¹ בבהמה ואבר המדלדל בה, אם
8 אינו יכול לחזור ולחיות²², אף על פי שלא פרש
9 אלא אחר שנשחטה - אסור²³, ואין לוקין עליו.
10 ואם מתה הבהמה - רואין אותו כאלו נפל מחיים²⁴.
11 לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי. אבל היכול
12 לחזור ולחיות, אם נשחטה הבהמה - הרי זה מותר²⁵.

(21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. (23) מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.

13 ז. שמיט²⁶ אבר או מעכו או דכו, כגון הביצים
14 שמענה אותן או נתקן²⁷ - הרי זה אינו אסור מן
15 התורה, שהרי יש בו מקצת חיים, ולפיכך²⁸ אין
16 מסיימין. ואף על פי כן אסור לאכלו ממנהג שנהגו
17 כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר מן החי.

(26) אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני שיש בו מקצת חיים.

18 ח. עצם שנשבר: אם היה הבשר או העור חופה²⁹
19 רב עכיו³⁰ של עצם הנשבר ורב הקף השבר³¹ - הרי
20 זה מותר; ואם יצא העצם לחוץ³² - הרי האבר אסור.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"ז תמוז - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִתֵּרֵת בְּאֵכִילָהּ. וְשִׁלְיָא שְׂעִיצָא מִקְצָתָהּ וְשָׁחַט אֶת
הַבְּהֵמָה: אִם הָיְתָה שִׁלְיָא זֶה קְשׁוּרָה⁵³ בְּוֶלֶד - מֶה
שְׂעִיצָא מִמֶּנָּה אֲסוּרָה⁵⁴, וְהִשְׁאָר מִתָּר; וְאִם לֹא הָיְתָה
קְשׁוּרָה בּוֹ - כָּלָה אֲסוּרָה; שְׂמָא שִׁלְיָא זֶה שְׂעִיצָא
מִקְצָתָהּ הֵלֶךְ לוֹ וְלֹד שְׁהִיָּה בָּהּ⁵⁵, וְוֶלֶד זֶה שְׂנַמְצָא
בְּכֶטֶן הֵלֶכָה שִׁלְיָא שְׁלוֹ. וְאִין צָרִיף לִזְמַר, שְׂאִם לֹא
נִמְצָא בְּכֶטֶן וְלֹד כָּלָל, שְׁהִשְׁלִיָּא כָּלָה אֲסוּרָה.

(51) עובר. (52) "והוא הכיס שבתוכו יהיה העובר".
(53) ואם כן השלייה היא חלק מהוולד שנמצא בתוך
הבהמה. (54) שהרי הוא כאבר מן העובר שיצא.
(55) ולא נותר בשחיטת האם ולפיכך גם שלייתו אסורה.
יד. מִצָּא בָּהּ עֶבֶר חַי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעָה
חֳדָשִׁים גְּמוּרִין וְאֶפְשָׁר שִׁיחִיָּה - אִינוֹ צָרִיף שְׁחִיטָה,
אֶלָּא שְׁחִיטָת אִמּוֹ מְטַהְרָתוֹ. וְאִם הִפְרִיס עַל גִּבִּי
קָרָקַע - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁶.

(56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין.
טו. קָרַע אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ שָׁחַט בְּהֵמָה טְרֵפָה וּמִצָּא
בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁷ לְהַתִּירוֹ, וְאִין
שְׁחִיטָת אִמּוֹ מוֹעֵלֶת לוֹ. וְאִם לֹא גְּמוּרִי לוֹ חֳדָשִׁי,
אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חַי בְּמַעֲי הַטְּרֵפָה - הָרִי זֶה אֲסוּר,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּאָבֶר מֵאִמּוֹ. כָּל עֶבֶר שֶׁהוּצִיא רֹאשׁוֹ
וְהַחֲזִירוֹ, וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - אִין שְׁחִיטָת אִמּוֹ
מוֹעֵלֶת לוֹ, וְהָרִי הוּא כִּילּוֹד וְצָרִיף שְׁחִיטָה.

(57) שאין הוולד נותר בשחיטת אמו טרפה.

יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ח

פרק ששי

(1) יבאר האוכל כזית מן הדם ועל איזה דם חייב; ודיני הלב
הטחול והכבד ודגים וחגבים; השובר מפרקת בהמה עד
שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות
ביחד; וראש שצלהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא
חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם
יחתוך בה רותח.

א. הָאוֹכֵל כְּזִית מִן הַדָּם: בְּמִזִּיד - חֵיב כֶּרֶת³,
בְּשׁוּגָג - מִכֵּיָּא חֲטָאֵת קְבוּעָה. וְדָבָר מִפְּרִשׁ בְּתוּרָה,
שְׂאִינוֹ חֵיב אֶלָּא עַל דָּם בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּכָלֵד, בֵּין
טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין. שְׁנֵאֲמַר: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ
בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף וּלְבְּהֵמָה; וְחַיָּה בְּכָלֵל בְּהֵמָה,
שְׁנֵאֲמַר: זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר וְגֹמֵר אֵל
וְצִבִּי וְגֹמֵר. אֲבָל דָּם דְּגִים וְחִגְבִּים וְשִׁקְצִים וְרִמָּשִׁים
וְדָם הָאָדָם⁴ - אִין חֲבִיבִין עֲלֵיוֹ⁵ מִשּׁוּם דָּם. לְפִיכָךְ:
דָּם דְּגִים וְחִגְבִּים טְהוֹרִים⁶ - מִתָּר לֹאכְלוֹ. וְאֶפְלוּ
כְּנָסוֹ בְּכָלִי וְשִׁתְּהוּ - מִתָּר⁷. וְדָם חִגְבִּים וְדְגִים
טְמֵאִים - אֲסוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא תִּמְצִית גּוֹפֶן, כְּחֵלֶב
בְּהֵמָה טְמֵאָה⁸. וְדָם שִׁקְצִים - כְּבִשְׂרֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ.

(38) איברים שנטילתם אינה מטריפה את הבהמה.
(39) והשחיטה אינה מתירה אותן. (40) וניתר בשחיטת
אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו
לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו,
אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר
שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר,
שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר
האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו
מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטה,
והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים
[=הבהמה] בשעת שחיטה, ואין לו דין שחיטה. אבל אם
הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין
שחיטה, ששחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם
את האבר היוצא.

י. הוּצִיא מִקְצַת הָאָבֶר וְנִשְׁאָר מִקְצָתוֹ בְּפָנִים, אֶפְלוּ
לֹא נִשְׁאָר אֶלָּא מְעוּט⁴³ - הִיּוּצָא אֲסוּר, וְשִׁבְּפָנִים
מִתָּר⁴⁴. וְאִם חֲתַף הִיּוּצָא מִן הָאָבֶר אַחֵר שֶׁהַחֲזִירוֹ
וְנִשְׁחָטָה - אוֹתוֹ שְׂעִיצָא בְּכָלֵד אֲסוּר⁴⁵, וְשְׂאָר הָאָבֶר
מִתָּר; וְאִם לֹא הַחֲזִירוֹ וְחִתְּכוֹ וְהוּא בְּחוּץ, בֵּין
שֶׁחֲתָכוּ קֹדֶם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה - מְקוֹם
הַחֲתָף אֲסוּר. וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁנִּגְדַּר הָאוֹרֵיר⁴⁶, אַחֵר
שִׁיחֲתָף הִיּוּצָא חוּצָה וְחִתְּפוּ מְקוֹם הַחֲתָף.

(43) כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "יצא רובו הרי
זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין הרוב היוצא
עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם
וחותך ומקום החתך גם כן נותר בשחיטת הבהמה.
(46) "מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה
בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא".

יא. כָּל אָבֶר עֶבֶר שְׂעִיצָא, וְחִתְּכוּ קֹדֶם שְׁחִיטָה וְהוּא
בְּחוּץ - הָרִי זֶה אָבֶר מִן הַחִי⁴⁷ וְלֹקִין עָלָיו, וְאֶפְלוּ
מִתָּר⁴⁸ הָעֶבֶר קֹדֶם שְׁחִיטָה. וְאִם נִחְתָּף אַחֵר שְׁחִיטָה
- הָאוֹכְלוֹ אִינוֹ לוֹקֵה⁴⁹, וְאֶפְלוּ מִתָּר. וְאִם מִתָּה
הַבְּהֵמָה וְאַחֵר כֶּף חֲתָכוּ - הָאוֹכְלוֹ לֹקֵה מִשּׁוּם אָבֶר
מִן הַחִי⁵⁰.

(47) וכמו שביארנו למעלה שהאיסור של "ובשר בשדה
טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל בנחתך
לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. (48) "דעובר שבפנים
אפילו מת חשיב כחי דהא מהני ליה שחיטת אמו להתירו
אף באכילה". (49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום
טריפה. (50) דמיתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל
מחיים.

יב. עֶבֶר שֶׁהוּצִיא אָבֶר וְנִשְׁאָר הָאָבֶר, וְאַחֵר כֶּף נִוֶּלֶד
וְהָרִי הִיא נִקְבָּה - הַחֵלֶב שֶׁלָּהּ אֲסוּר לְשִׁתּוֹתוֹ מִסָּפֶק,
הוּאִיל וְהוּא כָּא מְכַלֵּל הָאֵיבָרִין וְיֵשׁ בָּהּ אָבֶר אֶחָד
אֲסוּר. וְהָרִי זֶה כְּחֵלֶב טְרֵפָה שֶׁנִּתְעַרַּב בְּחֵלֶב טְהוֹרָה.

יג. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה מְעַפְרָת וּמִצָּא בָּהּ שְׁלִיל⁵¹, בֵּין
חַי בֵּין מֵת - הָרִי זֶה מִתָּר בְּאֵכִילָהּ. וְאֶפְלוּ שִׁלְיָא⁵²

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונאסר רק מדברי סופרים.

והביאור בזה: אמרו חז"ל "חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה", ונמצא שלא זו בלבד שאיסורו של דם האדם חמור יותר משל בהמה חיה ועוף להיותו איסור מדברי סופרים, ומה שאין בו עונש חמור כמו בהם הוא שאיסורו חמור כליכך עד שאי אפשר לתקנו על-ידי עונש. וא"כ צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם "ומכין אותו מכת מרדות" כי הוא אחרי עבודת התשובה, שאז "אין לך דבר שעומד בפני התשובה". ועניינן של מכות מרדות הוא כדי לעוררו לתשובה, ואין צורך במלקות ממש שהם לשם צער ועונש אלא רק ב"מכת מרדות" שעל-ידיה יבוא הדבר על תיקונו ואף יתהפך לטוב.

(על-פי "זין מלכות" ספר קדושה סימן ז)

- ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פֶּרֶשׁ, וּמִכֵּין עָלָיו מִכַּת מִרְדּוּת⁹. אָבָל דָּם הַשְּׂנִינִים¹⁰ - בּוֹלְעוֹ וְאֵינוֹ נִמְנָע. הָרִי שֶׁנֶּשֶׁף בִּפְתָּ וּמֵצֵא עָלֶיהָ דָּם - גּוֹרֵר אֶת הַדָּם וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל, שֶׁהָרִי פֶּרֶשׁ.

(9) מלקות מדרבנן, כדי לרדות את החוטאים העוברים על דברי חכמים. (10) בגמרא: דם שבין השנינים.

- ג. אין חיבין פֶּרֶת אֶלָּא עַל דָּם הַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְנִחְיֶיהָ אוֹ הַתֹּזֶת הָרֹאשִׁי¹¹, כָּל זֶמֶן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲדָמוּמִית¹²; וְעַל הַדָּם הַכָּנוּס בְּתוֹף הַלֵּב¹³; וְעַל דָּם הַקְּזָה, כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא מְקַלֵּחַ וְיוֹצֵא¹⁴. אָבָל הַדָּם הַשּׁוֹתֵת¹⁵ בְּתַחֲלַת הַקְּזָה קֵדָם שֶׁתַּחֲחִיל לְקַלֵּחַ, וְדָם הַשּׁוֹתֵת בְּסוֹף הַקְּזָה כִּשְׁתַּחֲחִיל הַדָּם לְפֶסֶק - אֵין חִיבִין עָלָיו, וְהָרִי הוּא כֵּדָם הָאֵיכָרִים¹⁶; שֶׁדָּם הַקְּלוּחַ הוּא הַדָּם שֶׁהִנְפֵּשׁ¹⁷ יוֹצֵאָה בּוֹ.

(11) כל אלה הם דם שהנשמה יוצאה בו, כמו ששינינו בדם הקזה ונקרא דם הנפש. (12) שהוא דם של חיות הבהמה, אבל הליחה שאין בה אדמימות המטפטפת אינה דם. (13) שם כב. שנמצא תמיד בלב, אבל דם שמתכנס מאליו בשעת שחיטה, אינו חייב כרת אלא בלאו, כמו שכתב בהלכה ד. בגמרא שם גירסת רבינו היא: "כי קאמר רב (שחייב כרת) בדם דייליה (דם שלו), כי קתני "אין חייבין" דאיתי מעלמא (שבא מבחוץ). ובספרים שלפנינו הגירסא הפוכה, ראה שם. ופירשה רש"י שדם דייליה זהו דם של בשר הלב, ודינו כדם איברים שאין חייבים עליו כרת, ודם שחייב עליו כרת הוא הדם הכנוס בחלל הלב. (14) הקילוח רצוף, שרק דם זה הנפש יוצאה בו. כמו שמסיים רבינו. כרבי יוחנן שם. (15) מטפף. (16) בהלכה הסמוכה. (17) הנשמה.

- ד. דם התמציית¹⁸ וְדָם הָאֵיכָרִין, כְּגוֹן דָּם הַטְּחוּל וְדָם הַפְּלִיּוֹת וְדָם בִּינִים¹⁹, וְדָם הַמֵּתַכֵּס לֵּלֵב בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, וְדָם הַנִּמְצֵא בְּכֶבֶד²⁰ - אֵין חִיבִין עָלָיו פֶּרֶת. אָבָל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ פְּזִית - לוֹקָה²¹, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל דָּם

(2) שיעור איסור אכילת דם בכזית, אף-על-פי שהוא משקה, וכל המשקים שיעורם רביעית. וטעמו של דבר, מפני שהתורה כתבה בלשון אכילה "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכתה". "דמו הוא כל אוכליו יכרת" וכל אכילה שיעורה בכזית, וכן כתב פרק ב הלכה ט"י, וכן משמע מגמרא כריתות כא: כב. ורק לענין טומאה שיעורו ברביעית. וכן בנוזר לח. בסוגיא של עשר רביעיות. אולם ביבמות קיד: גרסינן "דם עד דאיכא רביעית", ושם המדובר באיסורי אכילה. וכיצד משערים אותו? שנינו בתוספתא נזיר, ששמים זית בכוס מלאה משקה, והכמות הנשפכת מהכוס הוא שיעור כזית. (3) משנה כריתות ב. כשלא התרו בו שעבירה זו עונשה מלקות, אבל כשהתרו בו למלקות, בית-דין מלקים אותו ונפטר מכרת. (4) בלשון הגמרא: דם מהלכי שתיים. (5) אבל הוא אסור כשפירש, כמבואר בהלכה ב. (6) ברייתא בכריתות כא. דם דגים וחגבים מותר לכתחילה. ובגמרא שם מפרשים, כגון "דאית ביה קשקשים", ולפיכך אין לחוש משום מראית עין, אפילו כנסו בכלי. (7) רבינו אינו מחלק בדם דגים טהורים, בין כנסו ובין לא כנסו. (8) ואין לוקין עליו, כמו שכתב בפרק ג הלכה א, ו, אבל אין בו איסור דם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האוכל כזית מן הדם במזיד, חייב כרת".

ואינו חייב אלא על דם חיה ועוף, אבל דם חגבים ושקצים ורמשים ודם האדם, אין חייבין עליהם משום דם, ובהלכה שאח"כ ממשיך "דם האדם אסור מדברי סופרים ... ומכין אותו מכת מרדות". נמצא שבאיסור דם יש הבדל בין בעלי-חיים גדולים - חיה ועוף - ובין דגים וחגבים ושקצים ורמשים. ולאידך, דם האדם "אין חייבים עליו אלא מדברי סופרים". תוכן זה מצינו גם בהלכה שלפני-זה "כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית, לוקה מן התורה". אבל "האוכל מבשר האדם ... אינו לוקה, אבל אסור הוא ב'עשה".

וביאור העניין: עניין טומאה וטהרה שייך רק בעניינים השייכים לקדושה - אצל בני ישראל דוקא, כי רוח הטומאה והלעו"ז מתאווה לדבר כדי לקבל יניקה מקדושה, משא"כ בדבר שאין בו קדושה אין השתדלות מצד רוח הטומאה והלעו"ז לקבל ממנו, ועד"ז בענין הגלות ושליטת אוה"ע על ישראל בסיבת החטאים - "מפני חטאינו גלינו מארצנו" כי כשיהודי עובר על המצוות, אזי יש יניקה ללעו"ז.

ומזה יובן גם ההבדל בנוגע לדם בהמה חיה ועוף לדם דגים וחגבים כו' כי בריה קטנה אין בה ריבוי חיות, ומעט הדם שבו הוא להחיות את מציאותו של החגב, ובוודאי שאין בו כדי שמישהו אחר יוכל לקבל ולינוק ממנו ולכן אין איסור לשנות מדמו, אבל בדם בהמה ועוף הגדולים ישנה חיות מרובה ויש מקום ללעו"ז לינוק ממנו ולכן אסור לשנותו. אלא שלפני-זה אין מובן מדוע הותר דם האדם

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"ז תמוז - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדם המתכנס אין חייבין כרת כמו שכתב למעלה הלכה ד, ובדם שבתוכו אין שיעור כזית. תשובות ר' לוי בן חביב הובאה ב'לחם משנה'.

- 15 ז. הַכֶּבֶד, אִם חֲתִיכָה³⁴ וְהִשְׁלִיכָה לְתוֹךְ הַחֲמִץ³⁵ או
- 16 לְתוֹךְ מִים רוֹתְחִין³⁶ עַד שֶׁתִּתְּלַבֵּן - הָרִי זֶה מִתֵּרַת
- 17 לְבָשֵׁל אוֹתָהּ³⁷ אַחֵר פֶּן. וְכֶבֶד נִהְיָה פֶלִי יִשְׂרָאֵל³⁸
- 18 לְהִבְהִיבָהּ עַל הָאוּר וְאַחֵר כֶּף מְבַשְּׁלִין אוֹתָהּ. בֵּין
- 19 שֶׁבִשְׁלָה לְבִדָּה בֵּין שֶׁבִשְׁלָה עִם בֶּשֶׂר אַחֵר. וְכֵן מִנְהַג
- 20 פְּשׁוּט³⁹, שָׂאִין מְבַשְּׁלִין הַמֵּחַ שֶׁל רֹאשׁ וְלֹא קוֹלֵין⁴⁰
- 21 אוֹתוֹ עַד שֶׁמִּהֲבִיבִין אוֹתוֹ פְּאוּר⁴¹.

34) אע"פ שחולט אותה בחומץ או במים רותחים, צריך לפני כן לחתוך הכבד ואז מותר לבשל אותה, החליטה רק מצמיחה הדם שבכבד עצמה, והדם אינו יוצא והרי הוא כדם האיברים שלא פירש שמותר, אבל הרי יש דם בסמפונות הכבד והוא ככנס בכלי, ולפיכך צריך לחתוך אותה כדי שיצא הדם שבסמפונות. (35) בגמרא הלשון: חלטה. (36) ולא פורשים, עיין הלכה י. (37) אבל לצלי, דין הכבד כדין בשר ואינה צריכה חתיכה. ויש אומרים, שכבד צריכה חתיכה אפילו לצלי. (38) בבה"ג מביא תשובות הגאונים: שלחו משיבה, שעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וספק איסור להחמיר, ומותר לאכול כבד מבושלת אלא אם צלאה תחלה ואחר-כך בישלוה, אבל לבשלה לכתחלה (בלי צליה) אסור, וכן המנהג בכל ישראל. ור' אלפסי כתב מנהג ישראל שלא לבשל את הכבד בקדירה אלא לאחר צליה ולא לאחר מליחה, אבל רבינרם אומר שאם נמלחה הכבד, מותר לבשלה כמו אחר צליה, שגם המלח מוציא דם. (39) אבל לא פשט בכל ישראל. (40) צולין. (41) ועכשיו נוהגים שמוציאים המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואחר-כך הקרום מעליו ומולחו, ומותר בזה אף לקדרה.

- 22 ח. הַכֶּבֶד שֶׁבִשְׁלָה וְלֹא הִבְהִיבָה עַל הָאוּר וְלֹא
- 23 חֲלָטָהּ⁴² בַּחֲמִץ או בְּרוֹתְחִין - הָרִי הַקֹּדֶרֶת פִּלָּה
- 24 אֶסְוִיָּהּ, הַכֶּבֶד וְכָל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִמָּהּ⁴³, וּמִתֵּרַת לְצִלּוֹת⁴⁴
- 25 פֶּבֶד עִם הַבֶּשֶׂר בִּשְׁפּוּד אֶחָד, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הַכֶּבֶד
- 26 לְמִטָּה⁴⁵. וְאִם עֶבֶר וְצִלָּה לְמַעַל מִבֶּשֶׂר - הָרִי זֶה
- 27 אוֹכְלִי⁴⁶.

42) וגם לא חלטה, אבל אם חלטה כדין הגמרא, מותרת הכבד וכל שנתבשל עמה, שמה שתיקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אפילו לאחר חליטה, אינו אלא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם נתבשלה מותר. (43) כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, שאמר: שלוקה אוסרת ונאסרת. (44) לכתחילה. (45) שהדם הזב מן הכבד, אינו נוטף על הבשר אלא זב לחלל התנור, שם. ודווקא אם השפוד מונח או תלוי בתנור זקוף וחודו למטה, אבל אם השפוד כולו מונח לרוחב התנור על גבי האש ואין כאן מעלה ומטה, בכל אופן אסור לכתחילה, מגיד משנה. והרשב"א כתב: הוא הדין שאסור למלוח לכתחילה את הכבד על הבשר, וכן נהגו. (46) שהדם הזב אגב צליה, אינו נבלע בבשר אלא מחליק ונופל, בגמרא: משרק שריק.

- 1 לֹא תֹאכְלוּ. וְכִיחֹב כָּרַת הוּא אוֹמֵר: כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר
- 2 בָּדָם הִיא²² - אֵינוֹ חֵיב כָּרַת אֲלָא עַל הַדָּם שֶׁהִנֵּפֶשׁ
- 3 יוֹצֵאָה בּוֹ.

18) דם השותת שאין הנפש יוצאה בו. (19) ביצי זכר. (20) במשנה ובברייתא שם, לא נמנה דם הכבד בדין דם האיברים. ורבינרם למד מזה, שדם הכבד אף-על-פי שפירש, מותר מן התורה. מפני שהכבד כולו דם, והתורה התירה לאכלו. ראה תוספות חולין קי: דיבור-המתחיל כבדא. ורבינו מסתמך כנראה, על מה שאמרו שם קיא. לענין דם הכבד: "דם דאורייתא הוא." (21) כריתות כא: הרי אלו בלא-תעשה. (22) ולפני-זה (פסוק י) כתוב: והכרתי אותה מקרב עמה".

- 4 ה. הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲי הַבְּהֵמָה - הָרִי דָמוֹ כְּדָם
- 5 הַיְּלֹד²³. לְפִיכָף: הַדָּם הַנִּמְצָא כְּנוֹס בְּתוֹךְ לִבּוֹ -
- 6 חֵיבִין עָלָיו²⁴ כָּרַת²⁵, אֲבָל שְׂאֵר דָּמוֹ - הָרִי הוּא כְּדָם
- 7 הָאֶבְרִין²⁶.

23) ואפילו הוא בן שמונה שלא שלמו לו חדשיו, שחלבו מותר, כמבואר בפרק ז הלכה ג - דמו אסור. (24) כר' יוחנן חולין עד: וטעם ההבדל בין חלב לדם בשליל שלא שלמו לו חדשיו, שבחלב פירט הכתוב שור או כשב או עז, ושליל שלא שלמו לו חדשיו אינו חלב שור כשב ועז אלא חלב אבר מאיברי אמו, שהתירתו התורה מקרא "וכל... בבהמה אותה תאכלו", אבל בדם נאמר "כל דם" ואפילו של שליל משמע, תשובת הרשב"ץ הובאה ב'לחם משנה'. (25) כמבואר בהלכה ג. (26) שעובר בלא-תעשה, אבל אינו חייב כרת.

- 8 ו. הֵלֵב, בֵּין לְצִלָּה²⁷ בֵּין לְקִדְרָה²⁸ - קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת
- 9 דָּמוֹ, וְאַחֵר כֶּף מוֹלְחוֹ²⁹. וְאִם בִּשַׁל הֵלֵב וְלֹא קָרְעוֹ -
- 10 קוֹרְעוֹ אַחֵר שֶׁבִשְׁלָהּ וּמִתֵּרַת³⁰; וְאִם לֹא קָרְעוֹ וְאֶכְלוּ³¹
- 11 - אֵינוֹ חֵיב עָלָיו כָּרַת³². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּלֵב
- 12 הַעוֹף, שָׂאִין בּוֹ פְּזִית דָּם³³; אֲבָל אִם הָיָה לֵב בְּהֵמָה
- 13 - חֵיב כָּרַת; שֶׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ פְּזִית מִדָּם שֶׁבְּתוֹךְ הֵלֵב,
- 14 שֶׁחֵיבִין עָלָיו כָּרַת.

27) לצלות אותו. (28) לבשלו. (29) מלשון רבינו נראה שמולחו בין לצלי ובין לקדירה, שאף לצלות את הבשר צריך למלחו קודם, כמו שכתב רבינו בהלכה יב, וראה מה שכתבתי שם. (30) משום שבשר הלב חלק ואינו בולע את הדם (פסחים עד), ולפני-זה רק הלב אינו נאסר, אבל אם לא בשלו עמו דברים אחרים נאסרים, שהדם היוצא מן הלב נבלע בהם ואוסר אותם (רשב"א). (31) בבא בפני עצמה ואינו מוסב על בשלו, דמייירי בלא בישול, שהרי הדם שבשלו אסור רק מדרבנן (מנחות כא. מגיד משנה). וב'לחם משנה' כאן מביא בשם הרלב"ח, שרבינו לא קיבל להלכה את המימרא של ר' חנינא במנחות שהזכרנו, וסובר שגם דם שבשלו, אסור מן התורה וחיבין עליו כרת. (32) ואפילו מלקות אין בו, כיון שאין בו כזית. (33) בתוך הלב. ואם יש בו כזית מדם שבתוכו ומתכנס אליו בשעת שחיטה ביחד, עובר בלאו וחיב מלקות, אבל כרת אין בו, שעל

אבל הראב"ד כתב: לא שמענו ולא ראינו מימינו. וכל האדמיות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר. והמחמיר יותר מכן, עליו להביא ראיה. וכן דעת כל האחרונים, שאחר מליחה אין צריך שום דבר. ואין מקור לדברי רבינו, מגיד משנה.

יא. כְּשֶׁמִּוֹלְחִין הַבֶּשֶׂר - אֵין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֲלָא בְּכָלִי מִנְקֵב. ואין מוֹלְחִין אֲלָא בְּמִלַּח עֵבֶה פְּחוּל הַגָּסֶס⁶⁰; שֶׁהַמִּלַּח דֵּק פֶּקֶמָה יִבְלַע בְּבֶשֶׂר וְלֹא יוֹצִיא דָם. וְצָרִיף לְנִפְץ הַבֶּשֶׂר מִן הַמִּלַּח⁶¹ וְאַחֵר כֶּף יִדְיָחֲנוּ⁶².

(60) "מילחא גללינתא". והערוך פירש גללינתא חזק כאבן. והטעם, שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם. (61) שנאסר מפני שנבלע בו דם. (62) אפילו בכלי שאינו מנוקב.

יב. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - לְבֶשֶׂר שֶׁצָּרִיף לְבָשָׁלוּ; אֲבָל לְצָלִי - מוֹלַח וְצוּלָה מִיָּד⁶³. וְהוֹצֵאָה לְאֲכָל בֶּשֶׂר חִי - מוֹלַחוּ יָפָה יָפָה⁶⁴ וּמְדִיחוּ יָפָה יָפָה, וְאַחֵר כֶּף יֹאכֵל. וְאִם חָלְטוּ בַּחֲמִץ⁶⁵ - מִתֵּר לְאֲכָלוֹ⁶⁶ כִּשְׁהוּא חִי. וּמִתֵּר לְשִׁתוֹת הַחֲמִץ⁶⁷ שֶׁחָלְטוּ בוֹ, שְׁאִין הַחֲמִץ מוֹצִיא הָדָם.

(63) שאין צריך לשהות במלחו כדי הילוך מיל, האמור בהלכה י'. נראה מזה שדעת רבינו, שאף לצלי צריך מליחה. ובמנחות כא. גורס "אמר אביי, וכן לצלי" שמוולחו וצולוהו מיד, מגיד משנה. ואפשר לפרש אחרת בדברי רבינו: אם רצה למלוח ולצלות מיד, בלא הדחה ראש, שהמלח הנשאר על הבשר לא נאסר. אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולוהו ואוכל. ולפי פירוש זה, אין ללמוד מדבריו אם לצלי צריך מליחה או לא, שהרי כאן המדובר במקרה שהוא רוצה למלוח, והשאלה היא אם צריך להדיח לפני הצליה. (64) והראב"ד משיג ואומר, שמוותר לאכול בשר חי בלא מליחה, שדם האברים שלא פירש מותר, והסוגיא דחולין שם, מדברת בבשר מבית השחיטה שבוולע יותר כמו חתיכה שהאדימה בהלכה הסמוכה, ולפיכך מולחו יפה יפה, מגדל עוז. ודעת רבינו, שדם האברים אף-על-פי שלא פירש אסור, אם הוא ראוי (יכול) לפרוש. (65) פסחים עד: האי אומצא וכו'. (66) שהחומץ מצמית את הדם ולא יפרוש יותר. ודם האברים שאינו ראוי לפרוש, גם לדעת רבינו מותר, כסף משנה. (67) שם: "הוא וחליה שרי", שהדם לא נבלע בחומץ.

יג. חֲמִץ שֶׁחָלְט בוֹ בֶּשֶׂר - לֹא יִחְלֹט בוֹ פֶּעַם שְׁנִיָּה⁶⁸. וְחֲתִיכָה שֶׁהָאֲדִימָה⁶⁹ בְּתוֹף הַחֲמִץ - הִיא וְהַחֲמִץ אֶסוּרִין⁷⁰, עַד שֶׁיִּמְלַח⁷¹ אוֹתָהּ יָפָה יָפָה וְיִצְלָה⁷². בֶּשֶׂר שֶׁהָאֲדִים⁷³, וְכֵן בִּיצֵי בְּהֵמָה וְחִיָּה⁷⁴ בְּקִלְפָה שֶׁעֲלִיָּהּ⁷⁵, וְכֵן הָעֶרְפֹּ שֶׁבוֹ הַמְזַרְקִים⁷⁶ שֶׁהֵן מְלֵאִים דָּם, אִם חֲתָכֶן וּמְלַחֵן פֶּתֶת - מִתֵּר לְבָשָׁלוֹ⁷⁷. וְאִם לֹא חֲתָכֶן⁷⁸ וְצִלָּאן בִּשְׁפוּד, וְצָלָה הָעֶרְפֹּ וּפְיוֹ לְמִטָּה⁷⁹, אוֹ שֶׁצִּלָּאן פֶּלֶן עַל הַגְּחָלִים⁸⁰ - הָרִי אֵלֶּה מִתְרִין.

ט. הַטְּחוּל - מִתֵּר לְבָשָׁלוּ אֶפְלוֹ עִם הַבֶּשֶׂר; שְׁאִינוֹ דָם, אֲלָא בֶּשֶׂר⁴⁷ הַדּוּמָה לָדָם. הַשּׁוֹבֵר מִפְּרֻקַּת בְּהֵמָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה - הָרִי הָדָם נִבְלַע בְּאֲבָרִים⁴⁸, וְאֶסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה בֶּשֶׂר חִי⁴⁹, וְאֶפְלוֹ חָלְטוֹ⁵⁰. אֲלָא פִּיֻצֵּד יַעֲשֶׂה⁵¹? יִחְתָּךְ הַחֲתִיכָה⁵² וְיִמְלַח יָפָה יָפָה⁵³, וְאַחֵר כֶּף יִבְשָׁל אוֹ יִצְלָה⁵⁴. וְכִבֵּר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁהַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף וְלֹא יֵצֵא מִהֶן דָּם, שֶׁהֵן מִתְרִין⁵⁵.

(47) ואף שהוא אדום מאד, ונראה כאילו כולו דם. בגמרא חולין שם: "טחלא שומנא בעלמא הוא". ורבינו כתב: "בשר", שצריך מליחה כשאר בשר. והדם שבו הוא כדם האיברים, כמו שכתב בהלכה ד. (48) לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם. וכששבר מפרקתה, מתוך צרתה אין בה כוח להתאנח ולהוציא דם, והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באבריה, רש"י. (49) בעיה בגמרא שם קיג. ומשום ספק איסור - מחמירים ואוסרים. (50) שהחליטה אינה מוציאה את הדם אלא מצמיתו במקומו, ודם זה שנבלע באיברים אינו דומה לדם האיברים שלא פירש, ר' מגיד משנה' מפרש בדעת רבינו, שכל דם האיברים שלא פירש אסור, ולכן אסור לאכול כל בשר חי בלא מליחה או חליטה, אבל בשובר מפרקתה אפילו חליטה אינה מועילה אלא מליחה. וראה להלן הלכה יב ו'כסף משנה' שם. (51) כיון שאפילו חליטה אינה מותרת. (52) לדעת ה'מגיד משנה' החתיכה אינה מעכבת כלל. וה'לחם משנה' מפרש, שצריך לחתוך כמו בכבד למעלה הלכה ז. (53) אבל חליטה, אפילו אחר החיתוך אינה מועילה. ואין זה דומה לכבד, מפני ששבר המפרקת ונבלע בבשרה דם האיברים שפירש ממקומו כדי לצאת, ולפיכך דינו כדם האיברים שפירש, שאסור. והחליטה אינה מוציאו, אלא מצמיתו במקומו, כמו שנתבאר למעלה. מה-שאינ-כן בכבד שדם הכבד שלא פירש מותר, שהרי כולו דם הוא והתורה התירתו, וראה לקמן בהלכה יב בדין חליטה של בשר. (54) שאפילו לצלי צריך מליחה קודם בשובר מפרקתה, וב'לחם משנה' מפרש שלצלי לא צריך חתיכה ומליחה כלל, אלא צולה כשאר הבשר. (55) ואין אומרים שמה מתים היו, כמו שכתב רבינו שם. וגם אין אנו חוששין שמה נבלע דם באיבריה ולא יצא כמו בשובר מפרקתה.

יד. אֵין הַבֶּשֶׂר יוֹצֵא מִיָּד דָּמוֹ אֲלָא אִם כֶּן מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה וּמְדִיחוּ יָפָה יָפָה. פִּיֻצֵּד עוֹשֶׂה? מְדִיחַ הַבֶּשֶׂר תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּף מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה⁵⁶, וּמְדִיחוֹ בְּמִלְחוֹ כְּדִי הִלּוּךְ מִיָּד⁵⁷, וְאַחֵר כֶּף מְדִיחוֹ יָפָה יָפָה⁵⁸ עַד שֶׁיֵּצְאוּ הַמִּים זָכִים, וּמְשַׁלְּכּוֹ מִיָּד⁵⁹ תּוֹף מִים וְרוֹתְחִין, אֲבָל לֹא לְפוֹשְׁרִין, כְּדִי שֶׁיִּתְלַבֵּן מִיָּד וְלֹא יֵצֵא דָם.

(56) מכל צדדיו עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו, הגהות מיימוניות. (57) שמליח הרי הוא כרותח דצלי, שם קיא: ושיעור צליה, פירשו הגאונים: כדי הילוך מיל. (58) להדיח שתי פעמים, ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם, ושניה להעביר לחוחית המים הראשונים האסורים הנשארים על הבשר, הגהות מיימוניות. (59) חומרת רבינו,

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"ז תמוז - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשולים, ודוקא מעט מלח, אבל כשנותן הרבה מלח מתערב הדם בשומן. רש"י שם (מגיד משנה בשם הלכות גדולות). (88) ויש לשאול: הרי מיד כשנוסף קצת שומן מן הבשר נאסר מחמת איסורו, על-פי הכלל "אפשר לסוחטו אסור"? בעלי התוספות הרגישו בקושיא זו שם דיבור-המתחיל תרי, ותיצרו שהדם נפרד לגמרי מן השמנוניות ולא נשאר אפילו משהו, ובכגון זה לא אמרו אפשר לסוחטו אסור. (89) בגמרא שם: ומשפיה. ופירש רש"י יערה השומן העליון בנחת מכלי אל כלי, כדי שלא יתערב הדם בו. (90) צריך להיות: אסורים.

טז. פת שחתך עליה בשר צלוי⁹¹ - מתר לאכלה, שאינה⁹² אלא שמנונית⁹³. דגים ועופות שמלחן זה עם זה, אפלו בכלי מנקב - הדגים אסורין⁹⁴; שהדג רפה⁹⁵, ובולע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה⁹⁶.

(91) שם. והיינו שנצלה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי שכתב, כל שהגיע לשליש בישולו, מגיד משנה. ובשון התלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", שהיה אוכל בשר כשהגיע לשליש בישולו. (92) האדמימות. (93) הואיל ונצלה. בגמרא: רבא אכל, וקרא לזה יין של בשר. (94) אבל העופות מותרים. (95) שהקרום שלו רפה, כמבואר בגמרא. (96) אבל בהמה ועוף, מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מפני שהעופות פולטים ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם, ומתוך שטרוד לפלוט אינו בולע את הדם, מגיד משנה.

יז. עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים ובשולן - אסורות, שהרי דם יוצא לתוכן⁹⁷. ואף על פי שמלחן יפה יפה⁹⁸. ואפלו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלוי⁹⁹. ואם צלאן - הרי אלו מתורות¹⁰⁰, אף על פי שהבשר שבתוכן חיו¹⁰¹, ואפלו פיהן למעלה¹⁰².

(97) כלומר, הדם יוצא מן העופות לתוך הבשר וביצים של המלוי, מגדל עוז. (98) לפני בישולם, שאין המליח מפליט את כל הדם בשיעור המליחה, כמו שכתב רבינו בהלכה י, שאחרי המליחה משליך את הבשר מיד לתוך רותחין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם. וכשחללן מלא מבשר, אין המים הרותחים נכנסים לתוכן יפה, מגיד משנה. והוא מוסיף וכותב, שכל האחרונים חולקים על רבינו וסוברים, שלאחר המליחה אין כל דם בבשר, ונהגו כדבריהם. (99) ואין אומרים שבשר שלוק או צלי הוא רך ואינו מעכב על המים הרותחים מלהכנס לפנים. ומה שכתב 'המגיד משנה' כאן: "מה לי מבושל, מה לי אינו מבושל" וכו', אי אפשר ליישבו עם פירושו בעיקר הדין שלפניו. (100) שם. והלכתא מולייתא שריא, ופירש הרי"ף: ודוקא לצלי כעין פסח שהוא צלי, אבל לקדירה לא, מגיד משנה. (101) דקיימא-לן כבולעו כך פולטו. (102) שהאור שואב הדם ומציאו.

יח. פני מעים שמלאן על דרך זו בבשר צלוי או שלוק¹⁰³, או שמלאן בביצים ושלגן או קלאן¹⁰⁴ -

(68) בשר כדי להתירו כשהוא חי, לפי שנחלש כוחו בחליטה הראשונה, רש"י שם. (69) בגמרא פסחים שם: "אומצא דאסמיק". ורבינו מפרש, שהכוונה להאדים בתוך החומץ. (70) רבינו גורס: "הוא וחליה אסור". כשנותנים בשר חי לתוך החומץ, ואינו שוהה בתוכו, הדם נצמט בתוך הבשר ואינו פולט כלום, ולפיכך הכל מותר שהדם לא פירש. ואם שוהה בתוכו עד שהתאדם, נעקר הדם מהבשר ונפלט בחוץ, ולפיכך גם החתיכה וגם החומץ אסורים. (71) כבשר שלא נחלט. (72) נראה שהכוונה או יצלה, כי לפי פירושו של ה'מגיד משנה' שאנו הולכים כאן בעקבותיו, מותר גם לבשלו אחרי המליחה. וב'ספ' משנה' פירוש אחר, ולדעתו רק לצליה מותר. וכן כתב בפירוש ב'טור' יורה-דעה סי' סז, וראה 'לחם משנה' כאן. (73) פסחים שם: אומצא דאסמיק חתיכה וכו'. (74) של זכר, רש"י שם. (75) הקרום שעליהם, שאסור משום דם, כמבואר בחולין צג. וזהו כפירוש רבינו חננאל שם ולא כפירוש רש"י, ראה תוספות שם. (76) כן מפרש רבינו "ומזרקין" שם עד: אבל רש"י מפרש חוטים גסים שהם ורידים שבבית השחיטה. (77) בגמרא, חתיכה ומליחה אפילו לקדירה שרי, דין זה כולל בשר שהאדים בתוך החומץ, לחם משנה. וכנראה גם ה'מגיד משנה' מפרש כך. (78) לבשלו צריך גם חתיכה, אבל לצלי לא. ובתוספות חולין צג. דיבור-המתחיל חתיכה, כתבו שגם לצלי צריך חתיכה, אבל לא מליחה. (79) בגמרא שם, בית השחיטה למטה שהדם זב דרך החתך, ורבינו אומר ופיו למטה שהמדבר במזרקין העורף. ראה מה שכתבנו למעלה. (80) מחלוקת רב אחא ורבינא שם, והלכה כרב אחא להקל.

1 יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן, אם
2 תלהו ובית שחיטתו למטה⁸¹ - מתר; שהדם יוצא
3 ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד: מחו -
4 אסור⁸², שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל
5 העצמות מבחוץ - מתר⁸³. הניח חטמו למטה⁸⁴: אם
6 הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא דמו
7 דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.

(81) והוא-הדין אם ניקב העצם שהמוח מונח בו, וצלאו כשהנקב למטה (מותר (רשב"א). (82) אבל ראשו מותר, וכן כתב בהלכות גדולות בפירוש הסוגיא, ואם בישל את הראש אחרי צלייתו, הכל אסור אם אין ששים נגד המוח, ואף-על-פי שמונח בקדרתו, רמב"ן. (83) בצלי. (84) שם, כלשון ראשון להחמיר.

8 טו. אין מניחין פלי תחת הצלי לקבל מימיו⁸⁵ עד
9 שתכלה פל מראה אדמומית שבו. וביצד עושין?
10 משליכין לתוף הפלי מעט מלח⁸⁷, ומניח הפלי עד
11 שיצלה, ולוקח השמנונית⁸⁸ של מעלה⁸⁹, והמים של
12 מטה שתחת השמנונית אסורה⁹⁰.

(85) השמנונית של הצלי, ואסור מפני שמעורב בה דם. (86) ורש"י שם פירש בין על הבשר ובין בתוך הכלי. (87) בגמרא: "תרי גללי דמליחא". והדם נגרר אל המלח

- 1 הרי אלו מתירין; שאין מחזיקין דם בכני מעים¹⁰⁵.
2 וכן הורי הגאונים.

- 19 באב - אסור לאכל בה רותח¹¹⁹ לעולם, שפכר
20 נבלע הדם בחרסיה¹²⁰.

(119) חולין שם. מפני שדם הנבלע בכלי חוזר ונפלט בו. ויש אומרים שאף בצונן אסור להשתמש בה, שמא יבא להשתמש בחמין. ולפיכך שבר ר' אמי הקערה שמלח בה. יש אומרים דוקא כשאין הקערה מנוקבת, אבל אם היתה מנוקבת לא נאסרה. והרשב"א אסר אפילו אם היא מנוקבת (מגיד משנה). (120) משמע שמדבר בכלי חרס, ולפיכך כתב "אסור לעולם", כי כלי חרס ניתרים בהגעלה במים רותחים (מגיד משנה).

(103) אבל בבשר מלוח, אנו חוששים משום דם היוצא מן הבשר ובולעים בני המעים, שאין המלח מפליט את כל הדם, כמו שכתבנו בהלכה זו, מגיד משנה. (104) צלאן. (105) האיברים הפנימיים, שהמאכל סובב בחללם, כמו שכתב בפרק ז הלכה טו.

- 3 יט. עופות שטפולן בפצק וצללן, בין שלמים בין
4 מחתכין: אם טפולן בסלת גסה, אפלו הסמיקה¹⁰⁶
5 הטפלה - אוכל את הטפלה, מפני שסלת גסה
6 מתפררת¹⁰⁷ ויוצא הדם. ואם טפולן בקמח חטים
7 שלתתן¹⁰⁸: אם היתה הטפלה לבנה כמו הפסח¹⁰⁹ -
8 מתר לאכל ממנה, ואם לאו - אסורה¹¹⁰. טפולן
9 בשאר קמחין: אם האדימו - אסורין, ואם לא
10 האדימו¹¹¹ - מתירין.

(106) האדימה. (107) אינה נדבקת כל-כך ומלחלת, והדם זב דרך הרווחים הזעירים וכבולעו כך פולטו. (108) הקמח דק, והבצק נדבק ואינו פולט מה שבלע. (109) בגמרא: "דויג כזוזא חיורא". (110) אף בצלי, מה שאין-כן במולייתא שמותרת בצלי, כמו שנתבאר בהלכה זו. וכל דינים אלה, אף אם העופות מלוחים ומוכשרים לקדירה כמו שביארנו בדעת רבינו, מגיד משנה. (111) אף שאינו לבן ככסף.

- 21 א. האוכל פזית חלב²: במזיד - חיב פרת³, בשוגג
22 - מביא חטאת קבועה⁴. ובפרוש אמרה תורה שאינו
23 חיב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד⁵,
24 שנאמר: כל חלב שור וקשב ועז לא תאכלו. בין
25 שאכל מחלב שחוטא בין שאכל מחלב נבלה
26 וטרפה⁶ שלהן. אבל שאר בהמה וחייה, בין טמאה
27 בין טהורה - חלבה בפשרה⁸. וכן נפל⁹ של שלשה
28 מיני בהמה טהורה - חלבם בפשרו¹⁰, והאוכל
29 מחלבם פזית - לוקה משום אוכל נבלה.

- 11 כ. סבין ששחט בה¹¹² - אסור לחתך בה רותח¹¹³,
12 עד שילבן הסבין באור, או ישחיזנה במשחח, או
13 ינעצנה בקרקע¹¹⁴ קשה עשר פעמים. ואם חתך בה
14 רותח - מתר¹¹⁵. וכן אינו חותך בה צנון¹¹⁶ וכיוצא
15 בו מדברים החריפים לכתחלה. ואם הדיח הסבין¹¹⁷
16 או שקנחה בכלי - מתר לחתך בה צנון וכיוצא
17 בו¹¹⁸, אבל לא רותח.

(112) והסבין בולעת מן הדם, רש"י. (113) חולין קיא: מפני שחוזרת ופולטת בו, רש"י. (114) כיון שהיא רק חומרא בעלמא כמו שיתבאר, מספיקה נעיצה בקרקע. אבל מסבין שבלעה איסור רותח ממש, צריך ללבנה באור אם רוצה לחתוך בה רותח, ולחתוך צנון מספיקה נעיצה בקרקע. (115) לאכול, מפני שבית השחיטה צונן, והסבין לא בלעה דם בשעת השחיטה, אלא לכתחילה אנו מחמירים (מגיד משנה). (116) שם קיב. "צנון, אגב חורפיה בלע". (117) שם קיא: כפירוש התוספות שם ח: דיבור המתחיל והלכתא, ולא כפירוש רש"י שהצנון שנחתך טעון הדחה. (118) נראה שרבינו גורס שם בגמרא "צנון" ולא "צונן" כגירסתנו. וסתם צנון אינו חריף כל כך. ויש ספרים שגורסים ברבינו "צונן", אבל הסיום "וכיוצא בו", מראה שגירסא זו מוטעית. וה'מגיד משנה' מקיים גירסא זו, ואם-כן לכל צנון צריך הדחת סבין לכתחלה או קינוח.

- (2) כל איסורי אוכלין שיעורם בכזית. (3) משנה כריתות ב, א. (4) כבשה או שעירה, שם. יש שני סוגי קרבן חטאות, קבועה ועולה ויורד, חטאת קבועה בין עני בין עשיר מביא בהמה, וקרבן עולה ויורד - עשיר מביא בהמה, ועני מביא שני תורים או שני בני יונה. ויש קרבנות שעני שקשה לו להביא עופות, מביא סולת למנחה, וזה נקרא בתלמוד "דלי דלות". (5) שם ד, א. (6) ככתוב (ויקרא ז, כד) "וחלב נבלה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו". (7) ראה הלכה ב. (8) בחיה טהורה מותר לאכול אפילו החלב, ובבהמה וחיה טמאות אסור לאכול החלב כבשרן, משום טומאה, אבל אין בו כרת. (9) שלא נגמרו חדשי הריונו. (10) ואין בו עונש כרת של חלב. ודוקא נפל שלא נגמרו חדשי הריונו, אבל כשנגמרו חדשיו - אסרה התורה את חלבו, כרבי יוחנן בחולין עה, א. וכלשון אחרון.

- 30 ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חיב משום אוכל
31 חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוך שנוסף
32 האסור בפשרה¹¹ שהיה מתר¹², נוסף על החלב,
33 ולפיכך לוקה שתיים.

- 18 כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה

(11) כלומר, אף-על-פי שכלל בידינו ש"אין איסור חל על

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ח תמוז - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אכל האליה מתרת באכילה²¹. לא נקראת חלב²²
אלא לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו חלבים קליות²³
ויותרת הכבד²⁴ לענין קרבן. כמו שאתה אומר²⁵:
חלב הארץ²⁶ וחלב קליות חטה²⁷, שהוא טובם.
ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשפרה לשם²⁸
נקראו חלב, שאין שם²⁹ דבר טוב אלא המורם
לשם³⁰. ולכן נאמר בתרומת מעשר: בהרימכם את
חלבכם ממנו.

(21 חולין קיז, א. 22) כן מפרש רבינו את תשובת רב זכר
לרב מרי שם. ראה שם בסוגיא. (23) לענין קרבן, שם.
למדו שיש מעילה בכליות ויותרת הכבד של קדשים קלים,
מפסוק "כל חלב לה'" לרבות אימורי קדשים-קלים למעילה.
(24) כלומר, פירושו של חלב האמור לענין קרבן טובה של
הבהמה, היינו המורם לשם. (25) בראשית מה, יח.
(26) דברים לב, יד. (27) ראה פ"א מהל' יסודי התורה
הערה ד. (28) מובא ב'תוספות' שם צב, ב: חלב שאין
ראוי ליקרב לא אמרתי לך.

ו. חלב שעל המסס ושעל בית הפוסות - הוא החלב
שעל הקרב²⁹. וחלב שבעקרי הירכות מפגנים³⁰ -
חיבין עליו פרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש
שם חלב על הקבה עקם כמו קשת, והוא האסור³¹;
וחוט משוף כמו יתר, והוא מתר³². חוטין שפחלב
- אסורין³³, ואין חיבין עליהן פרת.

(29 שם צג, א. 30) שם: תרבה דקליבוסתא. ובי'הלכות
גדולות ובי'שאלות' כתבו: חלב הקלובוסתא במקום
שהירכים מתחברות. (31) שם מט, ב. (32) בגמרא שם,
שבני בבל נהגו בו איסור שלא מן הדין, ואין אנו נגזרים
אחר בני בבל במנהג שלא מן הדין, ובזמננו נהגו לאסור
(מגיד-משנה). (33) מדרבנן, רש"י שם צב, ב.

ז. חלב שהבשר חופה אותו - מתר; שעל הפסלים
אסר הכתוב, לא שבתוף הפסלים³⁴. וכן חלב שעל
הקליות נאסר, ולא שבתוף הקליות³⁵. ואף על פי
כן, נוטל אדם לבן שבתוף הפליא³⁶ ואחר כך אוכל
אותה, ואינו צריך לחטט³⁷ אחריה.

(34 שם צג, א. 35) שם. (36) שיש להחמיר בלובן
כוליא. וכן דעת רש"י, ועי' ב'תוספות' שם צב, ב דיבור
המתחיל אמר אביי, שביארו הדברים בהרחבה. (37) כרב
אסי, שם.

ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים³⁸
סמוך לראש הקרף. כשהבהמה חיה - חלב זה נראה
במעיים³⁹, וכשתמות - ידבק בשר בפשר ויתפסה
חלב זה, ואינו נראה עד שיתפרק הפשר מן הפשר.
ואף על פי כן הרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר
חופה אותו⁴⁰. וכל מקום שתמצא בו החלב תחת
הבשר, והבשר מקיף אותו מכל סביביו, ולא יראה
עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר.

איסור, ולמה כאן חל איסור נבילה או טריפה על איסור
חלב? ומבאר, מתוך שנוסף וכו'. ובתלמוד זה נקרא "איסור
כולל", מפני שהאיסור השני כולל דברים שהאיסור הראשון
לא חל עליהם. "ואיסור מוסיף" זהו ענין אחר. ובפירוש
המשניות לכריתות פ"ג מ"ד, מגדיר את שלושת האופנים,
שאיסור חל על איסור, היינו: כולל, מוסיף ובת-אחת. ולפי
הגדרתו שם, המקרה שלפנינו נקרא "איסור כולל". וראה
'מגיד משנה' ו'כסף משנה' כאן. ויש לדייק בדברי רבינו,
למה הוא מנמק דין זה מפני שהוא "מוסיף", הלא בחולין
לז, א - אמר רבא, אמרה התורה יבא איסור נבילה ויחול
על איסור חלב, שנאמר (ויקרא ז, כד) "וחלב נבילה וחלב
טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו", והוא חידוש שאין אומרים
כאן "אין איסור חל על איסור", כמו שפירש רש"י שם, וכן
פירשו 'תוספות' במעילה טז, א. דיבור-המתחיל אמר.
וכנראה רבינו מפרש טעם הפסוק על-פי הכלל, שב"איסור
כולל" איסור חל על איסור, ואיסור נבילה חל על איסור
חלב משום שנבילה "איסור כולל" הוא. (12) אחר שחיטה.

ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל¹³ - כל חלב
מתר, ואפילו מצא חי, מפני שהוא כאבר ממנה¹⁴.
ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא
הפריס¹⁵ על הקרקע ואינו צריך שחיטה¹⁶ - חלבו
אסור¹⁷, וחיבין עליו פרת. ומוציאין ממנו כל
החוטין והקרומות האסורין¹⁸, כשאין בהםמות¹⁹.

(13) שלא שלמו לו חדשיו. (14) ואין איסור חלב בו.
(15) עמד על פרסותיו, רש"י. (16) כמו שכתב פ"ב הי"ד.
(17) כרבי יוחנן וכלשון אחרון, חולין עה, א - שסובר
שחדשים גורמים באיסור חלב, וכיון ששלמו לו חדשיו
אף-על-פי שלא יצא לאויר העולם - החלב אסור. וסובר
רבינו שאפילו שנשחטה האם ונמצא העובר בתוכה, גם כן
חלבו אסור. אבל מפרשים אחרים אמרו, שכשנשחטה האם
- חלבו מותר, ורבי יוחנן לא אמר אלא בשלא נשחטה האם,
וכגון שהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של העובר החי
ואכלו, אבל נשחטה ועוד העובר במעיה - הכל מותר, כמו
שדרשו חכמינו: כל בבהמה תאכלו (מגיד-משנה).
(18) שיש בהם משום חלב, וכל-שכן הקרומות האסורים
משום דם, כמו שכתב בפ"י ה"ה. (19) הילודות.

ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתף מחלב העפר
שפלו לו חדשיו והוציאו²⁰ - הרי זה חיב עליו פאלו
חתכו מחלב האם עצמה; שהחדשים הן הגורמין
לאסור החלב.

(20) משמע דוקא כשהוציאו לחוץ ואכלו, אבל אם תלשו
והניחו במעי בהמה, מותר לאכול את החלב שניתר
בשחיטת האם, מן הדרש "כל בבהמה תאכלו". וכן כתבו
הרא"ש ורמב"ן. ואף-על-פי שכתב רבינו בהלכה הקודמת
שאין חלב השליל נותר בשחיטת האם - כאן, בחלב שנחתך
ונשאר במעיה - מותר (כסף-משנה).

ה. שלשה חלבים הן שחיבין עליהן פרת: חלב
שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים.

17 וְשֵׁנִים מִן הַשְּׂמָלָל. הַשְּׂלִשָּׁה שְׁמֵן הַיָּמִין - מִתְפַּצֵּל
18 כָּל אֶחָד מֵהֶם לְשֵׁנִים שְׁנַיִם, וְהַשְּׁנַיִם שְׁמֵן הַשְּׂמָלָל
19 - מִתְפַּצֵּלִין לְשִׁלְשָׁה שְׂלִישָׁה. וְכֵלֶן מִשּׁוּם חֶלֶב.
20 וְחוּטֵי הַטְּחוּל וְחוּטֵי הַפְּלִיט - מִשּׁוּם חֶלֶב. וְכֵן
21 קָרוֹם שְׁעַל הַטְּחוּל וְקָרוֹם שְׁעַל הַפְּסָלִים וְקָרוֹם שְׁעַל
22 הַפְּלִיט - אֲסוּרִין מִשּׁוּם חֶלֶב. וְקָרוֹם שְׁעַל דָּד
23 הַטְּחוּל⁵⁴ - חִיבִין עָלָיו כֶּרֶת; וְשֶׁאֵר הַקָּרוֹם⁵⁵ -
24 אֲסוּר, וְאֵין חִיבִין עָלָיו⁵⁶.

53 שם: "בכפלי" (בארמית). (54 על מקום עביו (רש"י שם). (55 שעל הטחול. (56 שם.

25 יב. וְשֵׁנֵי קָרוֹמוֹת יֵשׁ לְפָלֵא: הַעֲלִיזוּ⁵⁷ - חִיבִין עָלָיו
26 כֶּרֶת, כַּחֲלָב שְׁעַל הַפְּלִיט; וְהַתְּחַתּוֹן - הָרִי הוּא
27 כְּשֶׁאֵר קָרוֹמוֹת. וְחוּטֵין שְׂפָהָן - אֲסוּרִין, וְאֵין בָּהֶן
28 כֶּרֶת.

57 (שעל הכליות יש חלב דק והוא חלב גמור, שם.

29 יג. חוּטֵי הַחֶלֶב⁵⁸ וְחוּטֵי הַיֵּד⁵⁹ וְחוּטֵי הָעֵקֶץ⁶⁰ וְחוּטֵי
30 הַלְּחִי הַתְּחַתּוֹן⁶¹ שְׂפָצֵד הַלְּשׁוֹן מִן וּמִן, וְכֵן
31 הַחוּטֵין הַדִּקִּין⁶² שֶׁהֵן בְּתוֹךְ חֶלֶב הַדִּקִּין כְּמוֹ בֵּית
32 עֶפְרַיִם מִסְבָּכִין זֶה בָּזֶה, וְקָרוֹם שְׁעַל הַמַּחֲ⁶³
33 שְׂפָצֵדֶקֶד, וְקָרוֹם שְׁעַל הַבִּיצִים - הַפֶּל אֲסוּרִין מִשּׁוּם
34 דָּם.

58 שהן מלאים דם. בגמרא לא מוזכרים חוטי חלב, אבל לפי שמלאים דם - דינם כדין שאר החוטים. וכן נוטה דעת הראב"ד, אבל הרשב"א כתב שאינם אסורים אלא הנזכרים בגמרא (ביאור הגר"א). (59 רש"י חולין צג, א. (60 שם: חוטין שבעוקץ, אסורין. ומפרש רבינו שאסורים משום דם, אבל רש"י שם מפרש חוטין שבעוקץ היינו ה' חוטין שבכפלי, ואם כן אסורים משום חלב. וכוונתו לקרום שאנו נוטלים מן הכסלים שקורים פלאנקש, ועב וחזק הוא, לכן אסור שחלב נבלע בו, כמו שכתב רש"י שם ח, ב. אבל אין זה חלב הכפלא ממש. ובזה תתיישב תמיהת ה'לחם משנה' וה'בית יוסף' על רש"י. ולפירוש רבינו, עוקץ לחוד וכפלי לחוד. (61 בגמרא: דלועה. (62 היא הוראת הגאונים שאסור חלב הדקין מפני ריבוי החוטין הדקים שיש בהם דם. ועכשיו נהגו בהם היתר, והבקי בחוטים אלו שולפם היטב עד שלא ישאר אחד מהם (מגיד-משנה). וב'בית יוסף' יו"ד סי' סה, מביא בשם 'הרוקח' סי' סט: יש בבהמה נ"א חוטין, כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה, ואחד בתוך האליה. וסימנך: אל תאכלו נ"א. (63 חולין, שם.

35 יד. בִּיצֵי גְדִי או טֵלָה⁶⁴ שֶׁלֹא הַשְּׁלִים שְׁלִשִׁים יוֹם -
36 מִתֵּר לְבִשְׁלָן בְּלֹא קָלְפָה⁶⁵. לְאַחֵר שְׁלִשִׁים יוֹם: אִם
37 נִרְאָה בָּהֶן חוּטֵין דִּקִּין אֲדָמִים⁶⁶ - בְּיָדוֹעַ שֶׁהֵלֶךְ בָּהֶם
38 הַדָּם, וְלֹא יִבְשַׁל עַד שִׁיקְלָף⁶⁷ או עַד שִׁתְּחַתֵּף וְיִמְלַח,
39 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ; וְאִם עֲדִין לֹא נִרְאָו בָּהֶן חוּטֵין
40 הָאֲדָמִים - מִתֵּרִין.

64 (שם צג, ב: ביצי דגדיא. משמע דוקא בהמה דקה כמו

38 שם צג, ב: תרבא דתותי מתני. (39 מפני שבחייה, מפורק הבשר מן הבשר. "בהמה בחייה, אפרוקי מיפרקא". (40 כיון שבחיים, אין הבשר חופהו.

1 ט. חֶלֶב הַחֶלֶב⁴¹ וְחֶלֶב הַמַּעֲצִים⁴², וְהֵן הַדִּקִּין
2 הַמְּלַפְפִּין⁴³ - כֵּלֶן מִתֵּרִין, וְהָרִי הֵם כְּשֶׁמֶן שֶׁהוּא
3 מִתֵּר. חוּץ מִרֹאשׁ הַמַּעֲצִי שְׂפָמוֹף לִקְבָה⁴⁴, שֶׁהוּא
4 תְּחִלַּת בְּנֵי מַעֲצִים, שְׂצִירָף לְגֵרֵר הַחֶלֶב שְׂעֵלִיו⁴⁵. וְהוּא
5 חֶלֶב שְׁעַל הַדִּקִּין⁴⁶ שְׂאֲסוּר. וְיֵשׁ מִן הַגְּאֻנִים
6 שְׂאֻמֵּר, שְׂרֹאשׁ הַמַּעֲצִי שְׂצִירָף לְגֵרֵר הוּא הַמַּעֲצִי
7 שְׂיֵצֵא בּוֹ הָרֵעִי, שֶׁהוּא סוֹף הַמַּעֲצִים⁴⁷.

41 וכן פסק רבינו בהל' שחיטה פ"ו ה"ו, ולמד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם מט, ב - שלב שניקב וחלב הלב סותמו - טריפה, שאין זו סתימה טובה. ולמה צריך להשמיענו במיוחד דין זה, הלא כבר נאמר למעלה שחלב אסור אינו סותם? ומוכח מכאן שחלב הלב מותר באכילה, ואף-על-פי-כן אינו סותם. (42 בחולין צג, א - אמרו: בראש המעים צריך גרידה, ודנו מזה ששאר חלב המעים מותר (מגיד-משנה). (43 היינו "כנתא דהדורין", וכיון שבשעה שמפרישים את החלב, נשאר מן החלב על המעים ואינו תותב קרום ונקלף כחלב המכסה את הקרב - אינו אסור (רש"י שם מט:). (44 כשהדקין יוצאין מן הקיבה (רש"י שם צג). (45 שם הגירסא: ירש מעיא באמתא בעי גרידה, ופירש רש"י: לגרור חלב שעליהן אורך אמה. ורבינו לא כתב באורך אמה, ונראה שהוא מפרש "באמתא" בבני מעיים, שלבני מעיים קורא אמתא, כמו אמת המים (כסף-משנה בשם הרא"ש). (46 כרבי ישמעאל, שאומר שם מט, ב: "את כל החלב", להביא חלב שעל גבי הדקין. ופירשו שם צג, א בראש המעים בלבד. (47 וכן פירשו הראב"ד ורבינו חננאל בפירוש שני. וכתב ה'מגיד משנה' שרבינו הביא שני הפירושים, שיש לחוש לשניהם. אבל בפ"ו מהל' שחיטה ה"י הוא מונה חלב המעי האחרון, בין החלבים המותרים.

8 י. יֵשׁ בְּגוֹף הַבְּהֵמָה חוּטֵין וְקָרוֹמוֹת שֶׁהֵן אֲסוּרִין.
9 מֵהֶם מִשּׁוּם חֶלֶב, וּמֵהֶן מִשּׁוּם דָּם⁴⁸. וְכָל חוּט או
10 קָרוֹם שְׂאֲסוּר מִשּׁוּם כָּל דָּם לֹא תֹאכְלוּ - צִירָף
11 לְנִטְלוֹ וְאַחֵר כֶּף וּמִלַּח וְיִבְשַׁל הַבָּשָׂר, כְּמוֹ
12 שְׂאֻמְרָנוּ⁴⁹. וְאִם חֲתָכוּ וּמִלְּחוּ⁵⁰ - אֵינוֹ צִירָף לְנִטְלוֹ.
13 וְכֵן לְצָלִי - (אֵינוֹ צִירָף לְנִטְלוֹ)⁵¹. וְכָל חוּט או קָרוֹם
14 שֶׁהוּא אֲסוּר מִשּׁוּם כָּל חֶלֶב, בֵּין לְצָלִי בֵּין לְבָשׂוּל
15 - צִירָף לְנִטְלוֹ⁵² מִן הַבְּהֵמָה.

48 שם צג, א. (49 פ"ו ה"י. (50 שם. חתכו ומלחו אפילו לקדירה - שפיר דמי. (51 שהצלי מוציא הדם, וכן שם קלג, א. בחוטי לחי אם בצלי הדם זה, ואם לבשל צריך חתיכה ומליחה. וראה למעלה פ"ו ה"ג בענין מזריקים. ודעת הרשב"א שאפילו לצלי צריך חתיכה, אבל אינו טעון מליחה. וראה ב'תוספות' שם צג, א דיבור-המתחיל חתכיה. (52 שם.

16 יא. חֲמִשָּׁה חוּטֵין יֵשׁ בַּפְּסָלִים⁵³: שְׂלִישָׁה מִן הַיָּמִין,

(80) ועושה באחד מהם סימן (רש"י שם).

17 יט. וְאָסוּר לְטַבַּח לְפָרֶשֶׁת⁸¹ חֶלֶב הַכֹּסֶלִים עַל הַבֶּשֶׂר
18 כְּדִי לְנַאֲתוֹ; שֶׁהַקְרוֹם שֶׁעַל הַחֶלֶב דֵּק, וְיִתְמַעַף בְּיָד
19 הַטַּבַּח⁸², וְיִזוֹב הַחֶלֶב וְיִבְלַע בְּבֶשֶׂר⁸³. וְכָל הַדְּבָרִים
20 הָאֵלֶּה⁸⁴ אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן, וְאִם נַעֲשׂוּ - לֹא נֶאֱסַר
21 הַבֶּשֶׂר⁸⁵. וְאִין מִפִּי⁸⁶ אֶת הָעוֹשָׂה, אֲלֵא מִלְּמִדִּין⁸⁷
22 אוֹתוֹ שְׁלֹא יַעֲשֶׂה.

(81) בגמרא שם: לסחוף. (82) כיון שיד הטבח ממשמשת בו. (83) יש אומרים: דוקא בעוד שהם חמים, אבל אחר שנצטננו מותר, שהרי כתוב (ויקרא ט, כ) "וישימו את החלבים על החזות" (מגיד-משנה). וכן כתבו ה'תוספות' שם. וכנראה כן דעת רבינו שכתב "טבח", היינו אחר ששחטו שעוד חמים (לחם-משנה). (84) אין מולחים ולא מדיחים חלב עם בשר, סכין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר, כלי שהדיח בו חלבים לא ידח בו בשר, וכן אסור לפרוש חלב הכסלים על הבשר. (85) ויש חולקים בדין חלב הכסלים, וסוברים שהבשר בלע חלב וצריך קליפה (מגיד-משנה בשם הרשב"א). ודעת רבינו שהיא בליעה מועטת ובטלה, ולפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר למליחה. (86) מכות מרדות, כטבח שנמצא אחריו כזית חלב, כמו שמסיים רבינו בהכ"א. (87) משמע שאין מעבירין אותו, ראה בהכ"א.

23 כ. וְכֵן אִין מוֹלְחִין⁸⁸ אֶת הַבֶּשֶׂר קִדְּם שִׁיסִיר מִמֶּנּוּ אֶת
24 הַקְרוֹמוֹת וְאֶת הַחוּטִין הָאֲסוּרִין. וְאִם מָלַח - מְסִירָם
25 אַחֵר שְׁנִמְלָחוּ⁸⁹. וְאִפְלוּ הֵיחָ בָּהֶן גִּיד הַנֶּשֶׁה - מְסִירוֹ
26 אַחֵר שְׁנִמְלָח וּמְבַשֵּׁל.

(88) לכתחילה. משמיענו כאן רבינו שגם חוטים וקרומות אסור למלוח עם בשר לכתחילה ולא רק חלב, וצריך לטרוח ולהסירם לפני מליחת הבשר. (89) ודעת הרשב"א, שצריך להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות מפני שאוסרים בקליפה (מגיד-משנה).

27 כא. וְטַבַּח שְׁדָּרְכוּ לְנִקּוֹת הַבֶּשֶׂר, וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט
28 אוֹ קְרוֹם - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ⁹⁰ וּמְזַהְרִין אוֹתוֹ שְׁלֹא
29 יִזְלַל בְּאֲסוּרִין. אֲבָל אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֶלֶב, אִם הֵיחָ
30 בְּשֻׁעוֹרָה⁹¹ - מַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֲרָיו כְּזִית
31 חֶלֶב, אֲפֹלוּ בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה - מִפִּי אוֹתוֹ מִפֶּת
32 מְרִדוֹת⁹² וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ. מִפִּי שֶׁהַטַּבַּח נֶאֱמָר⁹³ עַל
33 הַחֶלֶב.

(90) שרק בטבח שנמצא חלב אחריו, אמרו "מכין אותו" או "מעבירין אותו" מפני שחלב אסור מן התורה, אבל חוטין וקרומות שאיסורם מדרבנן - לא אמרו (מגיד-משנה). (91) חולין צג, ב. (92) מפני שעובר על "לפני עור לא תתן מכשול", אבל אינו חייב מלקות מן התורה, מפני שלא זה כולל כמה דינים, כגון: ליעץ עצה לא נכונה, ללוות ולהלוות בריבית, וכל הלאווין הכוללים כמה איסורים, אין לוקים עליהם. ולא כזה נקרא "לאו שבכללות". "ספר המצוות" שורש ט, ולא-תעשה רצ"ח. (93) כחכמים שם,

גדי או טלה, ודינה של בהמה גסה לא נתפרש (מגיד-משנה). (65) בלא קליפת הקרום (רש"י). ואפילו נראים בהם חוטים אדומים, שאין זה אודם אלא שומן (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (66) בגמרא שם: "אי אית בהו שורייקי סומקין". (67) את הקרום.

1 טו. וְכָל בְּנֵי מַעֲסִים שֶׁהֵמָּא כָּל סוֹבֵב בְּחֵלְלָן⁶⁸ - אִין
2 מְחַזְקִין בָּהֶן דָּם⁶⁹.

(68) כגון חלחולת, קיבה, כרס ומעיים, שם קיג, א. (69) ואינם צריכים מליחה, כמו שכתב למעלה בפ"ו הי"ח, אבל הכרס ושאר המעיים צריכים מליחה (מגיד-משנה). וכתב הרשב"א, דוקא במעיים עצמם אין דם, אבל בשומן שעליהם יש דם, והעין מעידה על כך, ולפיכך שמולחים כרכשתא מולחים אותה בצד החיצון ששם נמצא השומן.

3 טז. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל אֵלּוֹ הַחוּטִין וְהַקְרוֹמוֹת - אָסוּרִין
4 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁷⁰. וְאִם תֵּאֱמַר שֶׁהֵן אָסוּרִין מִן
5 הַתּוֹרָה⁷¹ בְּכָל כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם⁷² - אִין לוֹקִין עֲלֵיהֶן
6 אֲלֵא מִפֶּת מְרִדוֹת; וְיֵהִיו בְּחֵצֵי שְׁעוֹר⁷³, שֶׁהוּא אָסוּר
7 מִן הַתּוֹרָה וְאִין לוֹקִין עֲלָיו.

(70) שאין אלו דם גמור היוצא צלול, ואינו דומה לדם האיברים שעובר בלא-תעשה, כמו שנתבאר למעלה פ"ו הי"ד, שחוטין וקרומות אינם קרויים דם (מגיד-משנה) וכן כתב רש"י שם צב, ב שאסורים מדרבנן. (71) רבינו אינו מכריע, אלא שדעתו נוטה שהוא מדברי סופרים. (72) שנאמר "כל", לרבות חוטין וקרומות. (73) שגם כן בא מריבוי הכתוב. וכן כתב המגיד משנה' בפ"ג ה"ו שנקט רבינו לשון דומה. [וראה 'ספר המצוות' לרבינו שורש ב, הגדרה מדויקת בדבר הדינים שלמדו ב"ג מידות, איזהו מדאורייתא ואיזהו מדרבנן.

8 יז. אִין מוֹלְחִין חֶלְבִים⁷⁴ עִם הַבֶּשֶׂר, וְלֹא מְדִיחִין⁷⁵
9 חֶלְבִים עִם בֶּשֶׂר. וְסִפִּין שֶׁחֲתַךְ בָּהֶם חֶלְבִים - לֹא
10 יִתְחַךְ בָּהֶם בֶּשֶׂר⁷⁶, וְכָלִי שֶׁהִדִּיחַ בוֹ חֶלְבִים - לֹא יִדִּיחַ
11 בוֹ בֶּשֶׂר⁷⁷. לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַטַּבַּח⁷⁸ לְהִתְקִין שְׁלֹשׁ
12 סִבְיָנִין: אַחַת - שֶׁשׁוּחֵט בָּהֶן⁷⁹, וְאַחַת - שֶׁמְחַתֵּךְ בָּהֶם
13 בֶּשֶׂר, וְאַחַת - שֶׁמְחַתֵּךְ בָּהֶם חֶלְבִים.

(74) שם צז, ב. שהבשר בולע קימעה מן החלב, וגם נדבק בבשר. ואם עבר ומלח לא נאסר הבשר, כמו שיתבאר לקמן בהי"ט. ורבים חולקים בזה על רבינו, וגם לדעתו, צריך לשפשף את הבשר יפה יפה, כדי להוריד את החלב שנדבק עליו מבחוץ (מגיד-משנה). (75) שם ח, ב. (76) בלא קינוח, רש"י. (77) שם. שמא ידיח חלבים תחילה, ויקלטו המים מן השמנונית ע"י השפשוף בידים, ואע"ג שאין החלב נבלע בבשר, נדבק הוא מבחוץ (רש"י). (78) שם. (79) ולא ינקנה על-ידי חיתוך דבר אחר, כדי שלא תיפגם ותתקלקל, ופעמים שיכוא לידי איסור, שישחוט בלא בדיקה (רש"י).

14 יח. וְאִם דָּרַךְ אוֹתוֹ מְקוֹם שִׁדְיָת הַטַּבַּח הַבֶּשֶׂר
15 בְּחִנּוּת, צָרִיךְ לְהִתְקִין לוֹ שְׁנֵי פָלִים שֶׁל מִים⁸⁰: אֶחָד
16 - שְׁמִדִּית בוֹ בֶּשֶׂר, וְאֶחָד - שְׁמִדִּית בוֹ חֶלְבִים.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מהפרטים, משלימה את הכוונה הכללית של הבריאה. אמנם גם לשיטת הבעש"ט יש הבדל בין שניהם, כי כל הברואים אינם תכלית ומטרת הבריאה אלא אמצעי המשלים את כוונת הבריאה, ומכין את העולם לישראל שבשבים נברא העולם, נמצא שחפץ ה' בישראל הוא רצון 'עצמי', ולא שהם אמצעי להשלמת כוונת הבריאה.

תכונת הרצון היא שכשרוצה ובוחר בדבר מסוים, הרי הרצון הוא בכל הפרטים בשווה. ועל-דרך-משל כמו עקרת הבית שמלבד שידועת ומפקחת על כל חפצי ופרטי הדברים הנמצאים אצלה בבית, ובנוסף כל פרטי חפצי הבית הם חלק במטרה הכללית של הנהגת הבית. כך ממש השגחת הקב"ה על ישראל שכיון שרצונו וחפצו בהם, הרי שמשגיח על כל פרט ופרט השייך ונוגע להם. ומכאן יובן מדוע נקבע הזכרון של פרטי המאורע על יעקב עם המלאך בפרט שולי לכאורה של המאורע, לרמז שההשגחה הפרטית על ישראל היא בכל פרט ופרט, וגם הדברים הנראים כטפלים ומיעוטי ערך – כולם מושגחים מאתו יתברך באופן שווה.

ועדיין קצת קשה, מדוע לא הוקבע זכרון הנס בעניין הנוגע לכללות ההצלה, ורק בגיד הנשה שהוא פרט של המאורע. ויש לומר: הכלל לגבי עצם הוא "שהתופס במקצתו תופס בכולו", כי העצם של כל עניין נמצא בכל עצמותו בכל חלקיו בשווה, ועל-דרך שמצינו בהלכה לגבי בני ישראל ש"עכו"ם שאמרו לישראל "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לא נהרגו כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל", כי בכל חלק של ישראל תופסים בכולו. ובה יובן מדוע נקבע זכרון הנס בעניין גיד הנשה, כי זהו התוכן של הקשר בין הקב"ה לישראל שכשהוא תופס בעצם תופסים את כולו, וגם זכרון בעניין שולי וצדדי לכאורה, מבטא את כללות עניין ההשגחה הפרטית המיוחדת על ישראל.

(על-פי יין מלכות' ספר קדושה סימן ט)

(2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק: על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו: בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. (3) הגיד הארוך והוא בצד פנימי של ירך. הצד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת קורא לה פנימי. (4) שהוא על הכף. (5) גיד הקצר שבסוף השופי (=הבשר העב הסובב את הקולית לרחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. (6) שאינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף.

ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף - 11

שעד אחד נאמן באיסורין, ואע"פ שיש טורה לחטט אחרי החלב, הואיל והוא איבד את נאמנותו וחשוד הוא, לפיכך מעבירין אותו. ונקט רבינו "טבח", מפני שדרכו לנקות הבשר, כמו שכתב בראש דבריו "וסומכים עליו", ולפיכך אם מצאו חלב אחרי מעבירים אותו, וכן כתב רש"י שם שדרך הטבח לנקות הבשר.

יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ח

פרק שמיני

(1) יבאר דיני גיד הנשה ובמה נוהג; טבח שיצאה טרפה מתחת ידו ומאי תקנתיה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם מצא בשר בין החנויות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין סחורה בנבלות וטרפות.

א. גִּיד הַנֶּשֶׁה נוֹהֵג בְּבִהֵמָה וְחֵיה הַטְּהוֹרִין², וְאֶפְלוֹ בְּנִבְלֹת וּטְרֵפוֹת שְׁלֵהָ. וְנוֹהֵג בְּשִׁלִּיל וּבְמִקְדָּשִׁין, בֵּין קֳדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִים בֵּין קֳדָשִׁים שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין. וְנוֹהֵג בִּירֵךְ שֶׁל יָמִין וּבִירֵךְ שֶׁל שְׂמָאל. וְאִין אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלָא שְׁעַל כַּף הַיָּרֵךְ בְּלֶבֶד, שְׁנֶאֱמַר: אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ. אֲבָל שְׂאֵר הַגִּיד שְׁלִמְעָלָה מִן הַכַּף וְשְׁלִמְטָה עַד סוּפוֹ, וְכֵן חֵלֶב שְׁעַל הַגִּיד - אִינוֹ אֶסוּר אֲלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְשְׁנֵי גִידֵין הֵן: הַפְּנִימִי³ הַסְּמוּךְ לַעֲצָם - אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה⁴, וְהַעֲלִיין פְּלוֹ⁵ - אֶסוּר מִדְּבָרֵיהֶם⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם איסור אכילת גיד הנשה, התפרש בתורה גם טעמו "... כי נגע בכף ירך יעקב". וטעם זה קובע גם את פרטיו של האיסור, כפסק הרמב"ם שנוהג גם בירך של ימין וגם בשל שמאל, כדעת חכמים שהמלאך נגע בשתיהן. ומוזבא במפרשים הטעם שהוא "לזכרון גבורתו של יעקב, ונס שעשה לו הקב"ה". וביחיונ' כתב "שהוא רמז לישראל שאע"פ שיעברו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו אלא לעולם יעמוד זרעם". כלומר, שהצלה זו קשורה עם עניין כללי מאוד בישראל.

וצריך להבין: הלא כל זכר לנס שאנו עושים יש בו מעין המאורע, על-דרך שעושים כל מעשה ליל הסדר "דרך חירות", ומדוע הזכר והרמז לעניין יסודי וכללי כלי-כך בישראל מוזכר רק בפרט קטן שאינו נוגע ממש לנס ההצלה מהמלאך, ואין גיד הנשה הוא זכר שמתאים לעניין ההצלה.

ויובן בהקדים: ידועה שיטת הבעש"ט שההשגחה הפרטית היא לא רק על מין המדבר אלא גם על כל הברואים, שלא דעת כמה מחכמי ישראל שסברו שההשגחה הפרטית על כל הברואים היא על המין הכללי ולא על כל פרט ופרט שבהם, וסובר הבעש"ט שכל תנועה ותנועה של כל אחד

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי כ"ט תמוז - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

[תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג (ראשי תיבות של ששה דברים) וכו' אלא מן המומחה, פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק בדיון לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין בשר כדן דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ ממעשרות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים שנמנו שם בברייתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה, רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר ומוחזק בכשרות כי שם אינו בקי או אינו זהיר בהלכות שחיטה. (19) אבל אם אינו מוחזק בכשרות ישחוט אחר והוא ימכור.

ח. במה דברים אמורים? בחוצה לארץ; ²⁰ אכל בארץ ישראל בזמן שפלה לישראל - לוקחין מפל אדם.

(20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש של חילוף עם גוי או שיקנו מן הגוי.

ט. טבח הנאמן למכור בשר, ונמצא בשר נבלה או בשר טרפה יוצא מתחת ידו - מחזיר את הדמים ²¹ לפעלים, ומשמתין אותו ומעבירין אותו. ואין לו תקנה לעולם לקח ממנו בשר, עד שילף למקום שאין מפירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או ישחוט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בממון חשוב; ²² שודאי עשה תשובה בלא הערמה.

(21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק שהערים, אין תשובתו מועילה.

י. הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ - הרי זה נאמן עליו. ואף על פי שאינו מחזק בכשרות - אין חוששין לו ששם יחליף. ²³ ואפילו עבדי ישראל ²⁴ ואמהותיהן נאמנים בדבר זה; ²⁵ אכל לא לעובד פוכבים ומזלות, ששם יחליף. ²⁶

(23) כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של חבירו ויחליפו באיסור, שהרי גזולו, ואם אינו מרוויח בזה למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שעד אחד נאמן אפילו עבד או שפחה נאמנים. (25) אף על פי שבכל מקום שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל.

יא. עשר חגיות, תשע מוכרות בשר שחוטת ואחת מוכרת נבלות, ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זה אסור; שפל קבוע - כמחצה על מחצה דמי. ²⁷ אכל בשר הנמצא משלף

לוקה. ואם אכל מחלפו או משאר הגיד הפנימי או מפל החיצון - מכין אותו מכת מרדות. ²⁷ וכמה שעור אכילה? פזית. ואם אכל הגיד שעל הפה בלו, אף על פי שאין בו פזית - לוקה, ²⁸ מפני שהוא כבריה בפני עצמה.

(7) כעובר על איסור מדברי סופרים. (8) שכל דבר ששמו עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבד את שמו, נקרא "בריה", וגיד הנשה כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת גיד.

ג. אכל פזית מגיד של ימין ופזית מגיד של שמאל, ²⁹ או שאכל שני גידים פלן אף על פי שאין בהן פזית - לוקה שמונים. (וכן הוא לוקה על פל גיד וגיד.) (9) ומדובר כשהתירו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה.

ד. העוף - אין בו משום גיד הנשה; מפני שאין לו כף ירך, ³⁰ אלא ירכו ארף. ואם נמצא עוף שירכו כירף הבהמה שיש לו כף - גיד הנשה שלו אסור, ואין לוקין עליו. ³¹ וכן בהמה ³² שפך ירכה ארף בשל עוף - גיד הנשה שלה אסור, ואין לוקין עליו. (10) שיש לו כף, אבל אינו עגול. (11) שהיא בעייתא שלא נפשטה בגמרא: ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק. (12) גם זו בעייתא שלא נפשטה בגמרא.

ה. האוכל גיד הנשה מבהמה וחייה הטמאים - פטור; לפי שאינו נוהג בטמאה, אלא בבהמה שפלה מתרת. ³³ ואינו כאוכל משאר גופה, שאין הגידים מפלל הבשר, כמו שפארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד - הרי זה כאוכל מבשרה. ³⁴

(13) דרשו דין זה מן המקרא. ואין לומר משום שאין איסור גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידים חל על איסור בהמה טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טומאה כלל. (14) וחייב משום בהמה טמאה.

ו. האוכל גיד הנשה של נבלה או של טרפה או של עולה - חיב שתים. ³⁵ מתוך שנקלל באסור ³⁶ שאר גופה שהיה מתר, נכלל גם הגיד ונוסף עליו אסור אחר. ³⁷

(15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה. (16) ואיסור כולל חל על איסור. (17) אין זה איסור מוסף, אלא איסור כולל.

ז. הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאר ממנו כלום. ונאמן הטבח על גיד הנשה, בשם שנאמן על החלב. ואין לוקחין בשר מפל טבח; ³⁸ אלא אם היה אדם פשר ומחזק בכשרות - הוא ששחט לעצמו ומוכר ³⁹ ונאמן.

(18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן),

בַּתּוֹכָהּ. וְנוֹתֵן לוֹ הַיֶּרֶךְ שְׁלֵמָה בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵין
 חוֹשֵׁשִׁין³⁹ שְׁמָא יֵאָכֵל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵל זֶה⁴⁰ קִדְּם
 שְׁנִיטֵל הַגִּיד, שְׁהָרִי מְקוֹמוֹ נִכְרִי⁴¹. לְפִיכָּה, אִם הִיתָה
 הַיֶּרֶךְ חֲתוּכָה - לֹא יִתְּנָה לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת
 בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד שְׁיִטֵּל הַגִּיד, שְׁמָא יֵאָכֵל מִמֶּנָּה
 יִשְׂרָאֵל⁴².

(38) במתנה או במכירה. (39) בשלימה. (40) כלומר, ישראל שראה שהיך באה לידו [=לידי הגוי] מישראל יקנה מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שישאל הרואה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר.

טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: לֹא תֹאכַל, לֹא תֹאכְלוּ, לֹא יֹאכְלוּ, לֹא יֹאכְלוּ - אֶחָד אֲסוּר אֲכִילָהּ וְאֶחָד אֲסוּר הִנָּאָה בַּמִּשְׁמַע, עַד שֶׁיִּפְרֹט לָךְ הַכְּתוּב כִּדְרָךְ שֶׁפִּרֵּט לָךְ בַּנִּבְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: לִגְרָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנָה וְאֲכָלָהּ, וּכְחֹלֵב שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלָאכָה. או עַד שֶׁיִּתְּפֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה שֶׁהוּא מִתֵּר בַּהֲנָאָה. כְּגוֹן שֶׁקָּצִים וּרְמָשִׁים וְדָם וְאֶבֶר מִן הַחִי וְגִיד הַנָּשָׂה, שֶׁכָּל אֵלּוּ מִתְּרִין בַּהֲנָאָה מִפִּי הַקְּבֵלָה אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָהּ.

טז. כָּל מֵאָכֵל שֶׁהוּא אֲסוּר בַּהֲנָאָה, אִם נִהְיָה וְלֹא אָכַל, כְּגוֹן שֶׁמִּכָּר אוֹ נָתַן לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת אוֹ לְכֻלָּבִים - אֵינוֹ לוֹקֶה⁴³. וּמִפִּי אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת⁴⁴, וְהַדְּמִים מִתְּרִין⁴⁵. וְכָל דָּבָר שֶׁאֲסוּר בְּאֲכִילָהּ וּמִתֵּר בַּהֲנָאָה, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתֵּר בַּהֲנָאָה - אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, וּלְכַוֵּן מְלָאכָתוֹ⁴⁶ בְּדָבָרִים אֲסוּרִים. חוּץ מִן הַחֹלֵב, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בּוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלָאכָה⁴⁷. לְפִיכָּה, אֵין עוֹשֵׂין סְחוּרָה⁴⁸ לֹא בַּנִּבְלָה וְלֹא בַּטְּרֵפוֹת וְלֹא בַּשְּׁקָצִים וְלֹא בַּרְמָשִׁים.

(43) מפני שדבר מאכל דרכו לאכילה ועיקר לא יאכל נאמר על איסור אכילה אלא שנכלל בזה גם איסור הנאה, וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו, ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. (44) כמו חצי שיעור. (45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות מדמיהם, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע, שאפילו המוכר מותר בהם. (46) לקבוע עסק, אבל אם נודמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה בנבילה "או מכור לנכרי". (47) רבינו מביא ראייה מן התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכח מזה, שאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, כי אם הוא מדברבן, אין ראייה ממה שהתורה התירה מלאכה בחלב. (48) דין זה נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה, אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי אין לחוש בהם לאכילה.

יז. הַצִּיד שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לוֹ חֵיהּ אוֹ עוֹף וְדָג טְמֵאִים וְצִדָּן,

בַּשּׁוּק²⁸ - הֵלֶךְ אַחֵר הָרֹב; דָּקֵל דָּפֶרֶשׁ - מִרְבָּא פֶרֶשׁ²⁹. אִם הָיוּ רֹב הַמוֹכְרִים³⁰ עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת - אֲסוּר, וְאִם הָיוּ רֹב הַמוֹכְרִים יִשְׂרָאֵל - מִתֵּר.

(27) והתנויות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור. (28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן הרוב, היינו מחנות כשרה ודווקא כשלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחטה או חנות מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנולד הספק במקום קביעות. (30) של אותה עיר.

יב. וְכֵן בַּשּׁוּר הַנִּמְצָא בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת וְאֵינוֹ יָדוּעַ מִמֵּי לֶקַח³¹, אִם הָיוּ מוֹכְרֵי הַבָּשָׂר יִשְׂרָאֵל³² - מִתֵּר. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה. וְכִבְרָ אֲסוּר חֲכָמִים³³ כָּל הַבָּשָׂר הַנִּמְצָא, בֵּין בַּשּׁוּק בֵּין בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת³⁴, אֶף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשּׁוֹחֲטִין³⁵ וְכָל הַמוֹכְרִין יִשְׂרָאֵל. וְלֹא עוֹד, אֲלָא הַלּוֹקֵחַ בַּשָּׂר³⁶ וְהַנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ וְנִעְלָם מִן הָעֵין - אֲסוּר, אֲלָא אִם פֶּן יִהְיֶה לוֹ בּוֹ סִימָן, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעַת עֵין³⁷ וְהוּא מְפִירוֹ וְדָאִי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְחָתוּם.

(31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר שנחלעל מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסור רב, והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמה עורבים החליפוהו. אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנחלעל מן העין מפני שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן. והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר שמן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו לא הכריזו יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק רובם. (36) מאדם שהוחזק בכשרות. (37) ומשמע שכל אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לי בו ואפילו אינו תלמיד חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין, אבל באבידה אין סומכין אלא על תלמיד חכם שאין לחשוש בו שמה משקר הוא, כי בדברי ממון אין עד אחד נאמן.

יג. תֵּלָה כְּלִי מְלֵא חֲתִיכוֹת בָּשָׂר, וְנִשְׁבֵּר הַכְּלִי וְנִפְּלוּ הַחֲתִיכוֹת לָאָרֶץ, וְכֹא וּמִצָּא חֲתִיכוֹת וְאֵין לוֹ בִּהֵן סִימָן וְלֹא טְבִיעַת עֵין - הָרִי זֶה אֲסוּר; שְׂיֵשׁ לֹמֶר: אוֹתוֹ בָּשָׂר שֶׁהָיָה בְּכָלִי גִרְרָתוֹ חֵיהּ אוֹ שֶׁרָץ, וְזֶה בָּשָׂר אַחֵר הוּא.

יד. גִּיד הַנָּשָׂה מִתֵּר בַּהֲנָאָה³⁸. לְפִיכָּה מִתֵּר לְאָדָם לְשַׁלַּח לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת יֶרֶךְ שֶׁגִּיד הַנָּשָׂה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי א' מנחם-אב - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר, אין מטילין ענשי הגוף על עבירות שלא נאמרו בפירוש בתורה, אלא נלמדו מקל וחומר. אמנם בספר המצוות לא-תעשה קפו, כתב רבינו כדברי המכילתא פרשת משפטים, שלמדנו איסור הנאה ממה שנכפל בתורה שלש פעמים הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו". (5) שלא אסרה תורה אלא דרך בישול, שם קח. (6) אלא אחרים בישלו.

ב. לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסור הבישול. פלוגתא: ולאסור בישול אסור, ואין צריך לומר אכילתו. כמו ששתק מלאסור הכתב מאחר שאסור בן הכתב.

זו ביאור למה שכתב בהלכה הקודמת, שהאוכל בשר בחלב לוקה והלא איסור אכילה אינו מפורש בתורה ורק נדרשת ממדות התורה ומדוע לוקה? ולזה כתב, שאכילה נכללת באיסור הבישול, ופירוש הפסוק "לא תבשל" הוא שאף הבישול אסור ואין צריך לומר האכילה, כמו באיסור הבת שהתורה כתבה רק בת הבת ונכללה בזה הבת. ואין לראות בכך מידת קל וחומר ולומר אין עונשין מין הדין, ובלשון התלמוד זה נקרא "גילוי מילתא בעלמא". וראה פרק ב' מהלכות איסורי ביאה הלכה ו.

ג. אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שנאמר: לא תבשל גדי בחלב אמו.⁸ וגדי הוא פולל⁹ ולד השור ולד השנה ולד העז, עד שיפרט ויאמר גדי עזים. ולא נאמר גדי בחלב אמו, אלא שדבר הכתוב בהמה. אבל בשר בהמה טהורה (שבשלו)¹⁰ בחלב בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה (שבשלו) בחלב בהמה טהורה - מתיר לבשל, ומתיר בהנה, ואין חזקין על אכילתו משום בשר בחלב.¹¹

8) גדי להוציא בהמה טמאה, חולין קיג: (9) שם. נאמר "וישלח יהודה את גדי העזים" וכן נאמר, "את עורות גדי העזים" ולמדנו מכאן שבכל מקום שנאמר גדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע. (10) בספרים אחרים אינו, והוא הנכון. (11) אלא יש בו איסור בהמה טמאה.

ד. וכן בשר חיה ועוף¹², בין בחלב חיה בין בחלב בהמה - אינו אסור באכילה מן התורה. לפיכך מתיר לבשלו¹³ ומתיר בהנה. ואסור באכילה מדברי סופרים, כדי שלא יפגעו העם ויבואו לידי אסור בשר בחלב של תורה, ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמעה¹⁴ הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש, לפיכך אסרו¹⁵ כל בשר בחלב.¹⁶

12) אין בו איסור בשר בחלב מן התורה, כרבי עקיבא במשנה שם. ה'כסף משנה' מקשה, והרי בהלכות ממרים פ"ב ה"ט כתב רבינו: "הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי וכו' שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול בשר בחלב בין בשר בהמה בין בשר חיה", מפורש שבשר חיה אסור מן התורה, הפך

או שנצודו לו טמאים וטהורים - מתיר למכרן. אבל לא יכון מלאכתו לטמאים. ומתיר לעשות סחורה בקלב שחלבו עובד פוכבים ומזלות ואין ישראלי וראהו ויגבינות העובדי פוכבים ומזלות⁴⁹ וכיוצא בהן.

49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. [ולמה משמיענו רבינו דין חלב וגבינת גויים לחוד? והלא כותב בהלכה יח, שכל איסורי דרבנן מותרים בסחורה? מפני שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמא נתערב בהם דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה, לכן משמיענו רבינו שמותרים בסחורה, והטעם הוא, כי אין זה ספק גמור, אלא חששו רבנן לכך וגזרו עליהם איסור אכילה, אבל לא איסור סחורה].

יח. זה הפלל: כל שאסור מן התורה⁵⁰ - אסור לעשות בו סחורה; וכל שאסור מדבריהם - מתיר לעשות בו סחורה, בין בספקו בין בודאו.

50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה.

יום שישי א' מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק תשיעי

1) יבאר בשר בחלב ואם ניצר וכסה; הכחל צלוי ומבושל; ודין המעמיד בעור קיבת נבלה; ואם מותר לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת; מליח אם הוא כרותח; ואם מעלים העוף עם הגבינה בשולחן; אם לשין העיסה בחלב; ופת שאפאה עם הצלי; סכין שחתך בה צלי וחזר וחתך בה צנון; ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך; מי שאכל גבינה אם יאכל אחריה בשר או איפכא.

א. בשר בחלב - אסור לבשלו, ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנאה, וקוברין אותו, ואפרו אסור באפר כל הנקברין. ומי שיבשל משניהם פזית באחד² - לוקה³, שנאמר: לא תבשל גדי בחלב אמו. וכן האוכל⁴ פזית משניהם, מהבשר והחלב שנתבשלו באחד⁵ - לוקה, ואף על פי שלא בשל⁶.

2) הבשר והחלב ביחד. ואין משערים חלב שהוא משקה בשיעור כזית? מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותנן לתוכו, המשקה היוצא לחוץ הוא שיעור כזית. 3) משצטרפים, כלוי שם. 4) משמע רק אוכל, אבל נהנה אינו לוקה אף על פי שאסור מן התורה בהנאה, שעל הנאת איסור אין לוקין אפילו בבשר ובחלב. למעלה בפרק ח הלכה טז כתב רבינו שהנהנה מאיסורי הנאה אינו לוקה. ומנמק המגיד משנה, שכל הנאה מדבר מאכל הוא שלא כדרך הנאתו, ואם כן יש לשאול למה הנהנה מבשר בחלב אינו לוקה? הלא בשר בחלב אסור אפילו כדרך הנאתו, כמו שמבואר לקמן בפרק יד הלכה י' ובלחם משנה כתב שרבינו סובר כאיסי בן יהודה בחולין קטו: שלומד איסור הנאה בבשר בחלב בקל וחומר מערלה, ואין עונשין מן הדין,

וחלב כלול באיסור אכילה, לפיכך אם לא חל איסור אכילה, לא נקרא שם בשר בחלב עליו ומותר בהנאה ואין כאן "מוסיף", אבל מדרשתם רבינו כאן ולא כתב "מותר בהנאה" כמו שכתב בהלכה ג גבי בשר בהמה טמאה, משמע שאסור בהנאה. וכנראה חזר בו מדבריו שבפירוש המשניות. כידוע רבים הם המקומות ביד החזקה המנוגדים לפירוש המשניות, שחיבר בצעירותו).

- 12 ז. המבשל לשליל²⁵ בחלב - חלב²⁶. וכן האוכל²⁷. אבל
- 13 המבשל שליל²⁷ או עור וגידים²⁸ ועצמות ועקרי
- 14 קרנים²⁹ וטלפים הרפים בחלב - פטור. וכן האוכל³⁰
- 15 - פטור.

(25) עובר. (26) ששליל גם כן נקרא גדי. (27) מפני שאינה ראויה לאכילה וכן כתב רבינו פרק ד הלכה יח. (28) שם קיד. לא נזכר בברייתא שם, אלא ודאי עור כדון גידים ועצמות שמשוה אותם בכל מקום. (29) בברייתא שם, קרנים, וכן כתב רבינו שם ולמה כתב כאן עיקרי קרנים? אפשר שקרנים יבשים שם ואין בהם כל לחלוחית ולא צריך להשמיענו. ולכן כתב, שהכוונה עיקריהם הדקים וכן כתב בטלפים הרכים, אבל עור מדובר בקשה, שהרי עורות רכים דינם כבשר.

- 16 ח. בשר שנפל לתוך החלב או חלב שנפל לתוך
- 17 הפטור ונתבשל עמו - שעורו פנותן טעם³⁰. פיצוד?
- 18 חתיכה של בשר שנפלה לקדרה רותחת³¹ של חלב
- 19 - טעם הנכרי³² את הקדרה: אם אמר יושב בה טעם
- 20 בשר - אסורה, ואם לאו - מתרת. ואותה חתיכה -
- 21 אסורה³³. במה דברים אמורים? שקדם והוציא את
- 22 החתיכה קדם שתפלט חלב שבלעה³⁴; אבל אם לא
- 23 סלק - משערים אותה³⁵ בששים³⁶, מפני שהחלב
- 24 שנבלע בה ונאסר יצא ונתערב עם שאר החלב³⁷.

(30) בבשר שנפל לתוך חלב אם יש בבשר כדי לתת טעמו בחלב, ובחלב שנפל לתוך בשר אם יש בחלב כדי לתת טעמו בבשר. (31) שהצונן אינו בולע ואינו פולט. (32) בגמרא שם צז. גרסין "קפילא ארמאה", היינו נכרי מומחה בטעמי המאכלים. מדברי רבינו משמע שכל נכרי נאמן, אבל בתוספות שם דבור המתחיל קפילא, כתבו, שרק מומחה נאמן, כי חושש הוא שמא יערער את האיומן במומחיותו או בנאמנותו, ולפיכך לא יסקר. (33) שהרי נבלע בה חלב. (34) לא ביאר רבינו כמה זמן תשהה. (35) את החתיכה. (36) אם יש בקדרה ששים כנגדה, היינו שביחד יהיו ששים ואחד, וראה פרק טז הלכה יז. (37) ואי אפשר להבחין בטעמו, כי טעמם שווים ולפיכך משערים בששים, וידוע היה לחז"ל, שביותר מששים אין נתינת טעם (והסמיכו זאת על דין זרוע בשילה באיל נזיר, שם צח).

- 25 ט. נפל חלב לתוך קדרה של בשר³⁸ - טעמין את
- 26 החתיכה³⁹ שנפל עליה חלב: אם אין בה טעם חלב
- 27 - הכל מתר; ואם יש בחתיכה טעם חלב, אף על
- 28 פי שאם תפחט החתיכה⁴⁰ לא יפאך בה טעם,
- 29 הואיל ויש בה עתה טעם חלב - נאסרה אותה

ממה שכתב כאן, ראה לחם משנה כאן שתיקן. (13) אפילו מדרבנן, שלא גזרו חכמים אלא באכילה לבד. ומה ששינוי שבשר חיה ועוף אסור לבשל בחלב, הכוונה לבשל ולאכול, אבל בישול עצמו לא אסור. (14) כלומר, הם יאמרו כן ויכשלו באיסור בשר בחלב. (15) באכילה. (16) אפילו בשר חיה ועוף.

- 1 ה. דגים וחרגים - מתר לאכלן בחלב. והשוהט עוף
- 2 ונמצא בו פיצים גמורות¹⁷ - מתר לאכלן בחלב.

(17) שיש להן חלמון וחלבון ואף על פי שהן מעורות בגידין. אבל אם אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר ואסור לאכלה בחלב, וטעונה מליחה לבישול בקדירה כדין בשר, מגיד משנה בשם רשב"א. עיין בפרק ב הלכה ז במגיד משנה שם.

- 3 ו. המעשן והמבשל בחמי טבריא וכיוצא בהן - אין
- 4 לוקין עליו¹⁸. וכן המבשל בשר במי חלב¹⁹ או בחלב
- 5 מתה²⁰ או בחלב זכר²¹, או שבשל דם בחלב - פטור,
- 6 ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב²². אבל
- 7 המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן בחלב -
- 8 לוקה על בשולו²³, ואינו לוקה על אכילתו משום
- 9 בשר בחלב; שאין אסור בשר בחלב חל על אסור
- 10 נבלה או אסור חלב, שאין כאן לא אסור פולל ולא
- 11 אסור מוסיף²⁴ ולא אסור בת אחת.

(18) לא על הבישול משום לא תבשל ולא על האכילה אם אכל מעושן שעשנו בחלב וכן מבושל בחמי טבריה עם חלב, שלא אסרה תורה בשר בחלב אלא דרך בישול. מעושן בעיא היא בירושלמי נדרים פרק ה אם חשוב בישול. ומספק אסור ואין לוקין עליו, ומבשל בחמי טבריה אינו בישול לענין חיוב מלקות כמו ששינוי בהלכות שבת פרק ט הלכה ג: המבשל בחמי טבריה פטור. (19) מים המתחמצים מן הקפאת הגבינה ונשארים אחרי שהוציאו את הגבינה פטור ואינו לוקה, מפני שמי חלב אינם כחלב אבל אסור מדרבנן, שהרי כותח עושים ממי חלב, וקיימא לן אסור לאכול בשר בכותח. (20) בגמרא שם קיג: בחלב אמו להוציא חלב שחוטה, שכתוב אמו הראויה להיות אם ולא משנשחטה (רש"י) והוא הדין מתה. (21) אבל אסור. כל אלו שאנו ממעטים בחלב אמו הוא פטור אבל אסור. (22) אבל לוקה משום נבלה בחלב מתה. (23) שהרי לא נאסר לבשל אלא בשר בחלב בלבד, לפיכך לענין בישול אין כאן אלא איסור בשר בחלב, רש"י שם. ופסק רבינו כלשון אחרון שם קיד. שלא נחלקו כלל ר' אמי ור' אסי ושניהם סוברים שלוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו. (24) (ואם תשאל, הלא דעת רבינו שאיסור הנאה נקרא מוסיף, כמו שכתב בפירוש המשניות כריתות פרק ג וכאן ניתוסף איסור הנאה כשבישל החלב או הנבילה בחלב ולמה לא חל איסור בשר בחלב? יש לומר, שמפני שאין לוקין על הנאת בשר בחלב (ראה הלכה א) אין חיוב מלקות כאן גם באכילה, כי כל איסור האכילה בא מתוך שניתוסף איסור הנאה, ולא יהא טפל חמור מן העיקר. ובפירוש המשניות הנ"ל מבאר רבינו בעצמו טעמו של דבר ואומר, שמכיון שאיסור הנאה בבשר

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי א' מנחם-אב - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 יא. קָדְרָה שֶׁבִּשְׁל בָּהּ בָּשָׂר - לֹא יִבְשֹׁל בָּהּ חֵלֶב. 17
וְאִם בִּשְׁל - בְּנוֹתָן טַעַם.⁵⁴

(54) אם יש נכרי טועם ואם אין משערים בששים, גמרא שם.

18 יב. הַפְּחָל⁵⁵ אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁵⁶; שְׂאִין בָּשָׂר 19
שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּחֵלֶב שְׁחוּטָה⁵⁷ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ 20
שְׂבֻאֲרָנוּ. לְפִיכָךְ, אִם קָרְעוּ וּמָרְקוּ⁵⁸ הַחֵלֶב שְׂבוּ - 21
מִתֵּר לְעָלוֹתוֹ וּלְאֲכָלוֹ. וְאִם קָרְעוּ שְׁתֵּי וָעֶרֶב⁵⁹ וְשָׂחוּ 22
בְּפֶתֶל⁶⁰ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בּוֹ לְחִלּוּחִית חֵלֶב - מִתֵּר 23
לְבִשְׁלוֹ עִם הַבָּשָׂר. וְכִחַל שְׂלֹא קָרְעוּ, בֵּין שֶׁל קִטְנָה 24
שְׂלֹא הַנִּיקָה⁶¹ בֵּין שֶׁל גְּדוּלָּה - אֲסוּר לְבִשְׁלוֹ. וְאִם 25
עֶבֶר וּבִשְׁלוּ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ⁶² - מִתֵּר לְאֲכָלוֹ; וְאִם בִּשְׁלוּ 26
עִם בָּשָׂר אַחֲרָי⁶³ - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ⁶⁴ בְּשִׁשִּׁים, וְכִחַל מִן 27
הַמִּנְיָן⁶⁵.

(55) שד הבהמה. (56) שם קט: רבינו כותב בראש ההלכה: "אסור מדברי סופרים" ולאחר מכאן הוא מברר את פרטי דין הכחל. (57) החלב שנשאר בכחל אחרי שחיטת הבהמה. (58) ומיצה. (59) שלבישול עם בשר לא די במריקה משום טעם בשר הנבלע בחלב שבכחל ויש בו טעם בבשר בחלב. (60) לחצו בכוח אל הכותל והוציא כל מה שעומד לצאת. (61) שם קי. כחל של מניקה שניתי לו. וראה שם בתוספות. (62) ואינו אסור אפילו מדברי סופרים כר' זירא אמר רב, כלשון ראשון, שם קט: כיון שאפילו נסחט ויצא ממנו חלב שחוטה אסור רק מדרבנן, וזה שמובלע ולא פירש אפילו מדברי סופרים מותר (רש"י שם) (אמנם דרכו של רבינו לפסוק כלשון אחרון, אבל כאן פסק כלשון ראשון מפני ששנינו בברייתא כמותו). (63) ולא קרעו. (64) כל הכחל לא רק בחלב שיצא ממנו, כי אין אנו יודעים כמה חלב פלט, שם צז. (65) כלומר, אם יש חמשים ותשעה נגד הכחל, מצרפים גם את הכחל עצמו ומתבטל בששים. ובפרק טו הלכה יח מבאר רבינו: הואיל והכחל מדבריהם, כמו שביארנו, הקלו בשיעורו. ויש מפרשים, מפני שלא הכחל אוסר אלא החלב שבו, לפיכך הכחל עצמו שהוא בשר, מצטרף לבטל את החלב. (רבו הפירושים בסוגיא של כחל, ודעתו של רבינו, כפי פירושו של המגיד משנה כאן, היא: לכתחילה צריך לצלי קריעה ומירוק, ולבישול אפילו לבדו צריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל, ובדיעבד בין צלאו בין בישלו לבדו אפילו בלא קריעה כלל מותר, אבל אם בשלו עם בשר ולא קרעו שתי וערב וטחו בכותל, אוסר אם אין שישים נגדו).

28 יג. פִּיצָד⁶⁶? אִם הָיָה הַכֹּל עִם הַפְּחָל כְּמוֹ שֶׁשִּׁים 29
בְּפֶתֶל - הַפְּחָל אֲסוּר⁶⁷, וְהִשְׁאָר מִתֵּר; וְאִם הָיָה 30
בְּפָחוֹת מְשֻׁשִׁים - הַכֹּל אֲסוּר. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף⁶⁸, 31
אִם נָפַל לְקִדְרָה אַחֲרָת - אוֹסֵר אוֹתָהּ, וּמְשַׁעְרִין בּוֹ 32
בְּשִׁשִּׁים כְּכִרְאִישׁוֹנָה⁶⁹; שֶׁהַפְּחָל עֲצָמוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל 33
נִעְשֶׂה כַּחַתִּיכָה הָאֲסוּרָה⁷⁰. וְאִין מְשַׁעְרִין בּוֹ אֶלָּא 34
כְּמוֹת שֶׁהוּא⁷¹ בְּעֵת שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, לֹא כְּמוֹת שֶׁהָיָה 35
בְּשַׁעֲרָה שְׁנִפְלָל⁷².

1 חֲתִיכָה. וּמְשַׁעְרִין בְּכֹלָהּ⁴¹: אִם הָיָה בְּכָל שִׁישׁ 2
בְּקִדְרָה מִן הַחֲתִיכוֹת וְהִמָּרְקָה וְהַתְּבָלִין כְּדִי 3
שֶׁתִּהְיֶה חֲתִיכָה זֹאת אֶחָד מִשִּׁשִּׁים⁴² מִן הַכֹּל⁴³ - 4
הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה⁴⁴, וְהִשְׁאָר מִתֵּר⁴⁵.

(38) כלומר, על חתיכה אחת של בשר. (39) כלומר, נכרי, כמבואר למעלה. (40) ותפלוט את החלב שבלעה, בגמרא שם: "אפשר לסוחטו אסור". (41) שהחתיכה עצמה נעשית כולה חתיכת איסור ואוסרת כל החתיכות. (42) וטעימה אינה מועילה, שהרי הבשר עצמו אוסר ואי אפשר לעמוד על טעם בשר בבשר. (43) וביחד יהיה ששים ואחד כמו שבארנו. (44) שהיא כבר נעשית דבר אסור, כיון שהיה בה טעם חלב, בלשון התלמוד והפוסקים: "חתיכה נעשית נבילה", ולהלן נשתמש במשפט זה. (45) ואם אין ששים הכל אסור.

5 י. בְּמָה דְּכָרִים אָמורִים? בְּשִׁלֹּא נִעַר אֶת הַקִּדְרָה 6
בְּתַחֲלָה⁴⁶ כְּשֶׁנִּפְל הַחֵלֶב אֶלָּא לְכִסּוֹף⁴⁷, וְלֹא כְּפָה⁴⁸; 7
אָבֵל אִם נִעַר מִתַּחֲלָה וְעַד סוּף⁴⁹, אוֹ שֶׁכְּפָה מְשַׁעֲת 8
נִפְלָה עַד סוּף - הָרִי זֶה בְּנוֹתָן טַעַם⁵⁰. וְכֵן אִם נָפַל 9
חֵלֶב לְתוֹךְ הַמָּרְקָה אוֹ לְכָל הַחֲתִיכוֹת וְלֹא נִדְרַע לְאִי 10
זֶה חֲתִיכָה נָפַל - נִוְעַר⁵¹ אֶת הַקִּדְרָה כֹּלָה עַד שֶׁיִּשְׁטוּב 11
וְיִתְעַרֵּב הַכֹּל. אִם יֵשׁ בְּקִדְרָה כֹּלָה טַעַם חֵלֶב⁵² - 12
אֲסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתֵּרָת. אִם לֹא נִמְצָא נִכְרִי 13
שִׁיטָעַם וְנִסְמָךְ עָלָיו⁵³ - מְשַׁעְרִים בְּשִׁשִּׁים. בֵּין בָּשָׂר 14
לְתוֹךְ חֵלֶב בֵּין חֵלֶב לְתוֹךְ בָּשָׂר, אֶחָד מִשִּׁשִּׁים - 15
מִתֵּר, פָּחוֹת מְשֻׁשִׁים - אֲסוּר.

(46) הרי זאת החתיכה כדבר נפרד בפני עצמו והחלב אינו מפעפע לשאר החתיכות ולמרק ולפיכך בה לבדה משערים, ואם אין בחתיכה ששים כנגד החלב נעשית כל החתיכה כנבלה. (47) אחר שכבר נאסרה זאת החתיכה, זה הניעור גורם לכך, שהחתיכה שנאסרה חוזרת ואוסרת כל מה שבקדרה אם אין בכולה ששים כנגדה, שאם לא ניער כלל אינה פולטת כלום לתוך הקדירה, מכיון שהיא כדבר נפרד, כמו שאמרנו למעלה, שמתעם זה אין שאר החתיכות מצטרפות לבטל את טיפת החלב. (48) בתחלה. (49) והטור ביורה דעה סימן צב כתב, שמספיק אם יניעו או יכסה מיד בשעת נפילה ואפילו פסק אחר כך מלניעו כבר נתערב הטעם בכל מה שבקדירה ונתבטל, ובכסף משנה כאן מפרש, שגם דעת רבינו כך. (50) אם הטיפה נותנת טעם בכל הקדרה אוסרת, ואם אין בה כדי ליתן טעם בכולה, הכל מותר אף על פי שיש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה לבדה, שכיון שניעור או כיסה מיד בשעת נפילה באותה שעה נעשה כל דבר שבקדרה כחתיכה אחת. (51) מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה ולא השיגח על איזו חתיכה נפלה ימרה לניעור או לכסות ובזה מצטרף כל מה שבקדרה לבטל את החלב. (52) יטעום נכרי. (53) מזה הלשון משמע שלא כל נכרי נאמן, אלא "קפילא ארמאה" שעליו אנו סומכים וזה מנוגד למה שנתבאר למעלה בהלכה ח, וצריך עיון.

22 לְפִיכָּה⁸⁷ מִתֵּר לְצֹרֶר בְּשָׂר וְגִבִּינָה בְּמִטְפַּחַת אֶחָת,
23 וְהוּא שְׂלֵא יִגְעוּ זֶה בְּזֶה. וְאִם נָגְעוּ - מִדִּית הַבָּשָׂר⁸⁸
24 וּמִדִּית הַגִּבִּינָה⁸⁹ וְאוֹכֵל.

(82) גמרא שם קח. "דרך ביטול אסרה תורה".
(83) שבולע, והרי הוא כביטול. (84) כשמואל פסחים עו.
שסובר תתאה גבר (התחתון גובר), וכיון שלמטה חם הרי
הוא בולע. ואף על פי שבכל מקום הלכה כרב באיסורים,
כאן הלכה כשמואל ששינוי כמותו בברייתא שם.
(85) שעד אשר הצונן שהוא למטה מקרר את החם שעליו,
בולע החם קצת המצונן והבליעה מתפשטת עד כדי קליפה.
ורק הבשר צריך קליפה שהוא דבר שאפשר לקלוף אותו
אבל החלב שאין שייך בו קליפה מותר. (86) להסיר את
החלב שיש בעין על הבשר (שם). (87) מפני שצונן בצונן
מספיקה הדחה מותר לצרור וכו' ואין חוששין שמא יאכל
בלי הדחה, מפני שהיא טירחה קלה (רדב"ז). (88) שם
בסוגיא: "הדחה מי לא בעי". (89) וגבי חלב שלא שייך
בו הדחה אין צריך שום דבר ומותר כמו שנתבאר למעלה.

25 יח. מְלִיחַ שְׂאִינוּ נֶאֱכָל⁹⁰ מִחֲמַת מֶלַח - הֲרִי הוּא
26 כְּרוֹתָח⁹¹. וְאִם נֶאֱכָל כְּמוֹת שְׂהוּא⁹², כְּמוֹ הַכּוֹתָח⁹³ -
27 אֵינוּ כְּרוֹתָח⁹⁴.

(90) כמליחת בשר לשימור, שאינו נוח להאכל מרוב מלח
שבו עד ששורים ומדיחים אותו במים. (91) ובולע ופולט
ואוסר. (92) בלא הדחה. (93) שנאכל אף על פי שמליח
הוא. ולשון הגמרא הוא שם קיב. "האי כותחא הרי נאכל
מחמת מלחו הוא". כותח יש בו נסיוב של חלב והוא מליח
ועשוי לטבל בו. (94) והוא כצונן שצריך קליפה או הדחה
כמבואר בהלכה זו.

28 יט. עוֹף שְׁחוּט שֶׁנֶּפֶל לְחֵלֶב אוּ לְכוֹתָח שֵׁשׁ בוֹ
29 חֵלֶב⁹⁵: אִם חֵי הוּא - מְדִיחוֹ וּמִתֵּר⁹⁶; וְאִם צָלִי -
30 קוֹלְפוֹ⁹⁷. וְאִם חֵי בוֹ פְּלָחִים פְּלָחִים⁹⁸, אוּ שְׁהִיָּה
31 מִתְּבַל בְּתַבְלִין⁹⁹, וְנֶפֶל לְחֵלֶב אוּ לְכוֹתָח - הֲרִי זֶה
32 אָסוּר.

(95) אף על פי שהכותח מליח הוא כיון שנאכל מחמת מלחו
אינו כרותח אלא הוא כצונן. (96) כדין צונן בצונן.
(97) בבית יוסף יו"ד סימן צא הביא בשם הרא"ש, שאפילו
צלי צונן צריך קליפה, כי הוא רך ובולע. והר"ן אומר
שהגמרא עומדת בצלי חם. ורבינו סתם ולא נתבררה דעתו.
(98) בגמרא שם "פילי פילי" ורש"י מפרש: בקעים בקעים.
(99) שהתבלין מרככים אותו נוח לבלוע, וכשנפל לכותח היה
צמא לבלוע ונבלע (רש"י שם).

33 כ. אָסוּר לְהַעֲלוֹת הָעוֹף¹⁰⁰ עִם הַגִּבִּינָה עַל הַשֶּׁלָּחַן
34 שְׂהוּא אוֹכֵל עָלָיו¹⁰¹. גִּזְרָה מִשּׁוּם הַרְגֵּל עֲבָרָה¹⁰²,
35 שְׂמָא יֹאכֵל זֶה עִם זֶה¹⁰³. אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה בְּחֵלֶב
36 אָסוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹⁰⁴.

(100) משנה שם קד: וכבית הלל שאוסרים, שהלכה זו מקולי
בית שמאי ומחומרי בית הלל. (101) אבל שלחן שמסדר
עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש (משנה שם).

(66) מוסב על ההלכה הקודמת. (67) מפני שהבשר נתן
טעם בחלב שבתוך הכחל, רש"י שם. והר"ן מפרש: מפני
מראית העין. (68) בין שיש ששים ובין שאין ששים.
(69) ששים ביחד עם הכחל. (70) כיון שאסרוה חכמים היא
אוסרת עד ששים, שם מימרא של ר' יצחק. (71) שם צו:
בדידיה משערינן. (72) אין משערים את הפרש הכמות
שבין שעת הנפילה ובין השעה שהביאווה לפנינו, אלא
משערים לפי כל כמותו כמו שהוא לפנינו, כך פירש במגיד
משנה.

1 יד. אֵין צוֹלִין אֶת הַכֹּחַל שְׁחַתְכוּ⁷³ [לְמַעַלָּה] מִן
2 הַבָּשָׂר⁷⁴ בְּשִׁפּוֹד; וְאִם צָלְהוּ - הִפֵּל מִתֵּר⁷⁵.

(73) כלומר, שקרעו כדין כחל לצליה, ראה בהלכה הקודמת.
(74) אף על פי שחתכו אסור לכתחילה שעדיין נוטף חלב מן
הכחל על הבשר (שם קיא). ובקרעו וחתכו וטחו, מותר
אפילו למעלה מן הבשר (כסף משנה). (75) כמרמז שם.
הכל מותר אפילו הבשר ואין אומרים הרי החלב ודאי נבלע
בבשר ואסור - כיון שכחל איסורו מדברי סופרים לא גזור
אלא לכתחילה.

3 טו. קָבָה שֶׁבִשְׂלָה בְּחֵלֶב שְׂבֵה⁷⁶ - מִתֵּר⁷⁷; שְׂאִינוּ
4 חֵלֶב, אֶלָּא הֲרִי הוּא כְּטַנְפֶּת⁷⁷, שְׁהֲרִי יִשְׁתַּנָּה בְּמַעֲשִׂים.

(76) המכונס בה. (77) בגמרא: "חלב המכונס בה פירשא
בעלמא הוא". ומשמע אפילו אם החלב צלול גם כן פרש
הוא, ולא כשיטת רבינו תם שבחלב צלול עדיין שם חלב
עליו ואסור (כסף משנה).

5 טז. אָסוּר לְהַעֲמִיד הַגִּבִּינָה בְּעוֹר הַקֶּבֶה⁷⁸ שֶׁל
6 שְׁחוּטָה. וְאִם הָעֵמִיד - טוֹעֵם⁷⁹ אֶת הַגִּבִּינָה: אִם יֵשׁ
7 בָּהּ טַעַם בְּשָׂר - אָסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתֵּר⁸⁰. מִפְּנֵי
8 שְׁהַמַּעֲמִיד⁸⁰ דְּבָר הַמִּתֵּר הוּא, שֶׁקִּבַּת שְׁחוּטָה הִיא,
9 וְאֵין פָּאן אֶלָּא אָסוּר בְּשָׂר בְּחֵלֶב⁸¹, שֶׁשְׁעוּרֵי בְּנוֹתָן
10 טַעַם. אֲבָל הַמַּעֲמִיד בְּעוֹר קֶבֶת נִבְלָה וּטְרָפָה וּבִהְמָה
11 טְמֵאָה, הוֹאִיל וְהַמַּעֲמִיד דְּבָר הָאָסוּר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ -
12 נֶאֱסָרָה הַגִּבִּינָה מִשּׁוּם נִבְלָה, לֹא מִשּׁוּם בְּשָׂר בְּחֵלֶב.
13 וּמִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ זֶה אָסוּר גְּבִינַת עוֹבְדֵי פוֹכְכִים וּמַזְלוֹת,
14 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(78) שבשר גמור הוא (פי' הרדב"ז). (79) נכרי. (80) שלא
תאמר הרי כלל בדידנו שדבר המעמיד אוסר בכל שהוא ועור
הקיבה מעמיד הוא, לפיכך מבאר רבינו שזה נאמר
כשהמעמיד הוא דבר האסור, אבל כשהוא בפני עצמו מותר
כגון בשר בחלב, אוסר בנותן טעם בלבד. (81) ואם אינו
נותן טעם אין זה בשר בחלב.

15 יז. הַבָּשָׂר לְבִדּוֹ מִתֵּר, וְהַחֵלֶב לְבִדּוֹ מִתֵּר, וּבִהְתַּעַרְב
16 שְׁנֵיהֶן עַל יְדֵי בִשּׁוּל - יֹאסְרוּ שְׁנֵיהֶם. בְּמָה דְּבָרִים
17 אֲמֹרִים? שְׁנֵיהֶם שְׁנֵיהֶם⁸² בִּיחָד, אוּ שֶׁנֶּפֶל חֵם
18 לְתוֹךְ חֵם⁸³, אוּ צוֹנֵן לְתוֹךְ חֵם⁸⁴; אֲבָל אִם נֶפֶל אֶחָד
19 מִשְׁנֵיהֶם וְהוּא חֵם לְתוֹךְ הַשֵּׁנִי וְהוּא צוֹנֵן - קוֹלָף
20 הַבָּשָׂר פְּלוֹי⁸⁵ שְׁנֵנֵעַ בּוֹ הַחֵלֶב, וְאוֹכֵל הַשֶּׂאֱרָ. וְאִם
21 נֶפֶל צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן - מְדִית⁸⁶ הַחֲתִיכָה וְאוֹכֵלָה.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי א' מנחם-אב - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום שהוא נותן טעם בן נותן טעם, שהבשר נותן טעמו בקערה והקערה נותנת טעם בדגים, ועדיין הכל היתר. בלשון הפוסקים: נ"ט בר נ"ט, ולא נעשה בשר בחלב. ורק בבשר וחלב מותר נ"ט בר נ"ט, לפי שכל אחד מותר בפני עצמו, אבל לא בשאר איסורים (רדב"ז ובית יוסף יורה דעה סימן צה, בשם הר"ן והרשב"א). והכלל הוא: נ"ט בר נ"ט דהיתירא - מותר, נ"ט בר נ"ט דאיסורא - אסור.

15 כד. ספין שחתך פה בשר צלי¹¹⁹, וחזר וחתך פה
16 צנון וכיוצא בו מדברים חריפין¹²⁰ - אסור לאכל
17 בכותח¹²¹. אבל אם חתך פה בשר, וחזר וחתך פה
18 קשות או אבטיח - גורד מקום החתך¹²² ואוכל
19 השאר בחלב.

119 (שהוא חם. צלי לא דוקא והוא הדין בשר מבושל חם (כסף משנה ורדב"ז). 120 כגון שומים ובצלים. 121 שם קיא: הלכה בשם אביי. וטעמו של דבר, שהצנון בולע משמנונית הסכין הקרושה עליה ולפעמים אינה ניכרת ויש כאן טעם הבא מן הממש ואינו בגדר נ"ט. ורש"י שם קיב. מוסיף עוד טעם, מפני שהדבר חריף בולע יותר מדגים חמים. ומשמע מדברי רבינו, שכל הצנון אסור לאכול בחלב וכן דעת הרשב"א ור"ן, ויש חולקים עליהם ואוסרים רק כדי קליפה או נטילה (כעובי אצבע, ראה בית יוסף יורה דעה סימן צו). 122 בגמרא שם. וזה רק בחתך בשר חם, אבל בחתך בשר צונן מספיקה הדחת הקישות, מפני שלא נדבקה שמנונית הרבה על הסכין. (וגרידה פחותה מקליפה שבהלכה יז, קליפה עבה קצת, כדי שתוכל להינטל כולה כאחת (ר"ן)).

20 כה. אין מניחין פד של מלח בצד פד של פמך¹²³,
21 מפני ששואב ממנו¹²⁴, ונמצא מבשל הבשר במלח
22 זה שיש בו טעם החלב. אבל מניח פד החמץ בצד
23 פד הפמך, שאין החמץ שואב ממנו¹²⁵.

123 (כותח בלשון הגמרא בצורה ארמית - כמכא, ורבינו נתן לה צורה עברית, שם קיב. 124 דרך דפנות הכלים שואב המלח מן הכותח. כתב הרדב"ז, לפי טעם רבינו אסור רק בכדים של חרס, אבל כלי מתכות מותר מפני שאין שואבים זה מזה. אבל לפירוש רש"י ותוספות שאסור להניח שמא יפול מן הכותח לתוך המלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר, אין חילוק בין כדי חרס לכדי מתכות. 125 רש"י ותוספות מפרשים לפי גירסתם בגמרא, שאפילו אם יפול מן הכותח לתוך החומץ יבטל בששים, אבל במלח ניכר הכותח הסמיך במקומו ולפיכך אינו מתבטל. ברור, שרבינו אינו גורס בגמרא את המשפט: האי איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה (וראה ראב"ד וכסף משנה).

24 כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מתר לאכל
25 אחריו בשר מיד. וצריך שנידית ידיו¹²⁶ ויקנח פיו¹²⁷
26 בין הגבינה ובין הבשר. ובמה קננח פיו¹²⁸? בפת
27 או בפרות, שלועסן ובוֹלְעֵן או פולטן. ובפל מקנחין
28 את הפה, חוץ מתמרים או קמח או ירקות, שאין
29 אלו מקנחין יפה.

102 מביא לידי עבירה. 103 העוף עם הגבינה. 104 כלומר, מדברי סופרים בלבד כמבואר בהלכה ד. כאן בדין זה ובדומה לו עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה שקרוב לבוא לידי איסור תורה ולאכול גם בשר בהמה שאינו גדי מפני שבתורה נאמר רק גדי (רדב"ז). יוצא מלשונו של רבינו שהגזירה היא העלאת עוף משום אכילתו ואכילתו משום אכילת בשר בהמה עם הגבינה, אבל בגמרא כאן משמע שהגזירה היא: העלאת של עוף משום העלאת ואכילה של בשר בהמה, ופירש רש"י שהעלאת ואכילה נחשבות כגזירה אחת (וראה לחם משנה).

1 כא. שני אכסנאין שאינם מפירין זה את זה -
2 אוכלין על שלחן אחד זה בשר בהמה וזה גבינה;
3 מפני שאין זה גס לבו בזה כדי שיאכל עמו.

4 כב. אין לשין העסה בחלב. ואם לש - כל הפת
5 אסורה¹⁰⁵, מפני הרגל עברה, שמא יאכל פה בשר.
6 ואין טשין¹⁰⁶ את התנור באֵלֶיהָ¹⁰⁷. ואם טש - כל
7 הפת אסורה¹⁰⁸ עד שסיק¹⁰⁹ את התנור, שמא יאכל
8 פה חלב. ואם שנה¹¹⁰ בצורת הפת עד שתהיה נפרת,
9 כדי שלא יאכל פה לא בשר¹¹¹ ולא חלב¹¹² - הרי
10 זה מתר.

105 ואפילו לאכלה במלח (רש"י). 106 טחים. 107 שומן. 108 שהשומן נותן טעם בקרקעית התנור ונותן טעם בלחם (רש"י). 109 הא הוסק כבר נאבד טעם השומן, שם ל: 110 שם לו. "עבדינהו כעין תורא", וכפירוש הר"ף דהיינו שינה תבנית הפת. 111 אם לש עיסה בחלב. 112 אם אפה פת בתנור שטח בשומן אליה. ואם לש עיסה בחלב ושינה תבנית הפת ואפה עיסה אחרת בתנור שטח בשומן ושינה תבנית הפת בצורה אחרת מותר לאכול כל אחת לפי צורתה ואין חוששים שמא יטעה (רדב"ז).

11 כג. פת שאפאה עם הצלי¹¹³, ודגים שצלאן עם
12 הבשר¹¹⁴ - אסור לאכלן בחלב¹¹⁵. קערה שאכלו פה
13 בשר¹¹⁶ ובשלו¹¹⁷ פה דגים - אותן הדגים מתר לאכלן
14 בכותח¹¹⁸.

113 בתנור אחד ואינם נוגעים זה בזה (רדב"ז). 114 לשון הגמרא פסחים עו: "ביניתא דאטוי בהדי בישרא". 115 רש"י שם מפרש הטעם: משום "ריחא מילתא היא" פירוש: הריח ממשות יש בו. ורבינו בפרק טו פוסק, ריחא לאו מילתא היא ואף על פי כן אסור כאן כדעת הר"ף בחולין סימן תתכב, שאפילו לדעת האומרים ריחא לאו מילתא היא, כאן אסור מכמה טעמים: א. שזה כמו לכתחילה, ב. זה כמו דבר שיש לו מתירין, מפני שאפשר לאכול עם בשר, ודבר שיש לו מתירין אסור במשהו ואפילו באלף אינו בטל וריח משהו יש בו. 116 אפילו שבישלו בה בשר, ונקט שאכלו, כדי שלא יטעו לומר דוקא בישלו במים מותר, שהן בן בנו של נ"ט. 117 בחולין קיא: "עלו", והוא הדין אם נתבשלו הדגים בקערה. 118 כשמואל שם, שאביי פסק הלכה כמותו, והטעם:

קצו שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום ש"ק ב' מנחם-אב – ספר קדושה – הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכולם במוקדשין - כגון פיגול, נותר וטמא, ונתבארו בספר עבודה.

(126) רש"י פירש מדיח שאומרים בית הלל, היינו הדחת פה, ורבינו מפרש "מדיח" שאמרו בית הלל, היינו הדחת ידים. (127) לדעת הר"ף ורש"י צריך גם הדחת הפה וגם קינוחו. (128) שם בסוגיא.

ב. הַחֶדֶשׁ פִּיצֵד? כָּל אֶחָד מִחֻמְשָׁה מֵינֵי תְבוּאָה בְּלִבְדֵּי אֶסוּר לְאָכַל מִהַחֶדֶשׁ שֶׁלֹּו קֹדֶם שְׂיִקְרַב הָעֹמֵר בְּשֵׁשָׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמָר: וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ. וְכָל הָאוֹכֵל כְּזֹאת חֲדָשׁ קֹדֶם הַקֶּרֶבֶת הָעֹמֵר - לֹוּקָה מִן הַתּוֹרָה, בְּכָל מָקוֹם⁸ וּבְכָל זְמַן, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְץ, בֵּין בְּפָנֵי הַבֵּית¹⁰ בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבֵּית. אֲלֵא שֶׁבְּזִמְנָן שֵׁשׁ מִקְדָּשׁ - מִשְׁיִקְרַב הָעֹמֵר הִתְרַחֲצוּ מִיָּדָיו, וְהִמְקוֹמוֹת הִרְחֹקוּ¹¹ מִתְּרִין אַחֵר חֲצוֹת¹², שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְתַעַצְלִין בּוֹ עַד אַחֵר חֲצוֹת; וּבְזִמְנָן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - כָּל הַיּוֹם כָּלֹו אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה¹³. וּבְזִמְנָן הַזֶּה, בְּמִקְוֹמוֹת שְׁעוֹשִׁין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים - הַחֶדֶשׁ אֶסוּר כָּל יוֹם שֶׁבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן עַד לְעֶרֶב¹⁴, מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹⁵.

1 כֹּז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֶשֶׁר בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה¹²⁹;
2 אָכַל אִם אָכַל בְּשׂוֹר עוֹף אַחֵר שֶׁאָכַל הַגְּבִינָה אוֹ
3 הַחֶלֶב - אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא קְנוֹחַ הַפֶּה וְלֹא נְטִילַת יָדַיִם.

(129) צריך קנוח והדחה, אף על פי שבשר חיה בחלב אסור רק מדברי סופרים כמו שכתב רבינו בהלכה ד. ומה ההבדל בן בשר חיה לבשר עוף, יש לומר משום שבשר חיה דומה לבשר בהמה, לכן עשו חיה כבהמה (כסף משנה בשם הר"ן). ובתוספות שם קד: ד"ה עוף, כתבו בשם רבינו תם שאגרא התיר בשר עוף בלבד מפני שאינו נדבק בחניכיים, אבל בשר חיה נדבק ולכן אסור לאכול אחריו גבינה.

4 כח. מִי שֶׁאָכַל בְּשׂוֹר בַּתְּחִלָּה, בֵּין בְּשׂוֹר בְּהֵמָה בֵּין
5 בְּשׂוֹר עוֹף¹³⁰ - לֹא יֵאָכַל אַחֲרָיו חֶלֶב עַד שְׂיִהְיֶה
6 בְּיָגִיחָן בְּדֵי שְׁעוֹר סַעֲדָה אַחֲרֵת¹³¹, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁשֶׁ
7 שְׁעוֹת, מִפְּנֵי הַבְּשׂוֹר שֶׁל בֵּין הַשְּׁנַיִם¹³² שֶׁאֵינוֹ סוֹ
8 בְּקָנוֹחַ.

(130) צריך להמתין שיעור האמור כאן. (131) "אמר מר עוקבא וכו' בסעודתא אחרייתא אכילנא". ובין סעודה לסעודה הפסק של שש שעות. וכתב הר"ף שכן צריך לנהוג ורבינו הולך בשיטתו ומחמיר גם בבשר עוף לחכות שש שעות ולאחר ששה שעות נתעכל הבשר הזה. (132) ולטעם זה אפילו לא בלע אלא לעס להאכיל לתינוק גם כן צריך לחכות שש שעות. ויש מפרשים שטעם הבשר נמשך בפה כשיעור הזה. ולדבריהם אם לעס ולא בלע מותר לאכול גבינה אחרי קינוח והדחה (וראה כסף משנה וטור יורה דעה סימן פט).

יום ש"ק ב' מנחם-אב ה'תשע"ח

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר דיני החדש וכלאי הכרם והערלה, ואם נוהגים בארץ ובחוצה לארץ; נטע רבעי ופדינו ואם נוהג בארץ ובחוץ לארץ; האוכל כזית טבל; וטבל שיש בו מיתה או לא; משקין היוצאין מהטבל והחדש וספחיו שביעית כו'.

ג. הָאוֹכֵל לֶחֶם וְקָלִי¹⁶ וְכֶרְמֶל¹⁷, כְּזֹאת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד - לֹוּקָה שְׁלֹשׁ מִלְּקִיּוֹת¹⁸; שֶׁנֶּאֱמָר וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ¹⁹, שֶׁשְּׁלֹשֶׁתָן בְּלֹאִין חֲלוּקִין זֶה מִזֶּה.

9 א. כָּל אֶסוּרִין שֶׁאֲמַרְנוּ² הֵן בְּמֵינֵי נֶפֶשׁ חִיָּה³. וַיֵּשׁ
10 אֶסוּרִין אַחֲרֵים שֶׁל תּוֹרָה בְּזֶרַע הָאֶרֶץ, וְהֵן: הַחֶדֶשׁ,
11 וְכָלֵא הַכֶּרֶם, וְהַטָּבֵל, וְהַעֲרֵלָה⁴.

(2) בתשעת הפרקים הקודמים. (3) כלומר, בבעלי-חיים וחלקי הגוף שלהם. (4) בהלכות שלפנינו, מפרש רבינו לפי הסדר את כל דיני האיסורים הללו. וישנם עוד איסורים אחרים בזרע הארץ, כגון תרומה, תרומת מעשר וביכורים, אלא שאיסורם מוגבל לזרים, אבל לכהנים מותרים. ורבינו קבע להם הלכות מיוחדות בספר זרעים. ויש גם איסורים במיני בעלי-חיים שלא נתבארו בתשעת הפרקים הקודמים,

(16) גרעיני תבואה קלויים באש. (17) שבלים קלויים. (18) ודוקא בשלש התראות, ואם לאו אינו לוקה אלא אחת (רדב"ז). ואע"פ ששלשתם נכללו בלאו אחד, וכלל בדינו "אין לוקין על לאו שבכללות", כאן לוקין מפני שמצאו חכמים (כריתות ה) פסוקים מיותרים, ופירשו שבאו לחלק

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק ב' מנחם-אב - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואע"פ שרבינו פסק בפ"ה מהל' כלאים ה"א, שאינו חייב על זריעת כלאי הכרם עד שיריע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, על אכילתם לוקה אפילו נזרע רק מין אחד בכרם, ואפילו עלו מאליהם (לחם-משנה ודרב"ז).
(39) שאין איסור האכילה תלוי באיסור זריעה. ב'ירושלמי' קידושין פ"א ה"ח, שנינו: "נוהג בגויים", כנראה מפרש רבינו, בין אם זרע גוי ובין אם הכרם הוא של גוי.
(40) "ירושלמי' כלאים פ"א ה"ח. (41) בראש הפסוק כתוב "לא תזרע כרמן כלאים", ומפרש רבינו: פן תתרחק מהם כי תאסור שניהם. ובחולין קטו, א - דרשו איסור אכילה והנאה מן "פן תקדש" "תוקד אש" שתצטרך לשורפן, ונפלא הדבר למה לא הביא רבינו דרשה זו (וראה רדב"ז).

ז. וְהָאוֹכֵל פְּזוּתָא⁴² מִפְּלֵאי הֶפְרֶם, בֵּין מִן הַיָּרֵק בֵּין מִן הָעֲנָבִים - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה⁴³. וְשְׁנֵיהֶם מִצְטָרְפִין⁴⁴ זֶה עִם זֶה.
23
24
25

(42) אע"פ שלא נזכר בו לשון אכילה, שאיסור אכילה נלמד מ"פן תקדש", שיעורו כשאר איסורי אכילה, שסתם אכילה בכזית. (43) שנאמר "פן תקדש", וכלל הוא בדינו (מכות יג, ובמקבילות) השמר, פן, אל - לא-תעשה. (44) אם אכל חצי זית ירק, וחצי זית ענבים - מצטרפים לכזית, שהכל איסור אחד הוא.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁנֹזְרֵנוּ פֶּאֶרְץ יִשְׂרָאֵל⁴⁵; אֲבָל בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְּלֵאי הֶפְרֶם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴⁶. וּבַהֲלָכוֹת כְּלָאִים⁴⁷ יִתְבָּאֵר: אִי זֶה מִין אֲסוּר בְּכֵלָאֵי הֶפְרֶם וְאִי זֶה מִין אֵינוֹ אֲסוּר, וְהֵיאֵף יֶאֱסֹר, וּמָתִי יֶאֱסֹר, וְאִי זֶה דְּבַר מְקַדֵּשׁ⁴⁸ וְאִי זֶה אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ.
26
27
28
29
30

(45) שכלאי הכרם הוא מסוג המצוות התלויות בארץ, ואין נהוגות אלא בארץ (משנה, קידושין סוף פ"א). (46) משנה, ערלה פ"ג, מ"ט. (47) בספר זרעים, וכאן אנו עוסקים רק בדיני איסור אכילה והנאה של כלאי הכרם. (48) כלאי הכרם שאסורים מן התורה באכילה ובהנאה וטעונים שריפה, על-פי לשון הכתוב: "פן תקדש".

ט. הָעֶרְלָה פִּיצֵד? כָּל הַנּוֹטֵעַ אֵילָן מֵאֲכָל - כָּל פְּרוֹת שְׁעוֹשָׂה אוֹתוֹ אֵילָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁹ מִשְׁנֹטֵעַ הָרִי הֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה⁵⁰, שְׁנֶאֱמַר: שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל. וְכָל הָאוֹכֵל⁵¹ מֵהֶם פְּזוּתָא⁵² - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה.
31
32
33
34
35

(49) הפרשה מתחילה: וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל. ומונים משעת נטיעה. "ירושלמי' ערלה פ"א ה"ב (כסף-משנה). אבל אינו יוצא מאיסור ערלה עד חנטת הפירות בטו בשבט של השנה הרביעית, והפירות שחנטו לפני כן אף-על-פי שנגמרו אחרי טו בשבט, אסורים משום ערלה (ראה ראש-השנה י:). (50) ברייתא, קידושין נו, ב. (51) אבל הנהנה אינו לוקה, כמו שכתב רבינו בפ"ח הט"ז. (52) שסתם אכילה בכזית, כמבואר בכמה מקומות.

י. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פְּנוּטֵעַ פֶּאֶרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר: כִּי תִבְאוּ אֶל הָאֶרֶץ⁵³ וְגוֹמֵר; אֲבָל

לשלשה לאוין. וזה שסיים רבינו "מפי השמועה למדו".
(19) רצונו לומר, כל לימוד שאינו יוצא ברור מן המקרא שחז"ל מסתמכים עליו, אומר רבינו: מפי השמועה למדו (יד מלאכי, כללי הרמב"ם). וראה מה שכתב רבינו בשורש תשיעי מ'ספר המצוות'.

ד. כָּל תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה קֹדֶם הַקֶּרֶב הָעֹמֵר²⁰, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִגְמְרָה אֲלָא אַחֵר שְׁקֵרֶב - מִתַּת בְּאֲכִילָה²¹ מִשְׁקֵרֶב הָעֹמֵר. וּתְבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה אַחֵר שְׁקֵרֶב הָעֹמֵר, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה זְרוּעָה²² קֹדֶם שְׁקֵרֶב הָעֹמֵר - הָרִי זֶה אֲסוּרָה עַד שִׁיקֵרֶב הָעֹמֵר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה. וְדִין זֶה בְּכָל מְקוֹם²³ וּבְכָל זְמַן²⁴ מִן הַתּוֹרָה.
1
2
3
4
5
6

(20) אע"פ שכבר נקצר העומר, כרבי יונה מנחות ע, ב. (21) משנה, חלה פ"א מ"א, ומנחות שם, אם השרישו קודם לעומר - העומר מתירן. (22) שם. (23) [אפילו במקומות שזמני הזריעה וההשרשה שונים מזמנים שבארץ ישראל]. (24) אע"פ שאין העומר קרב, תבואה שהשרישה קודם לטו בניסן, מותרת ביז בניסן לערב, ותבואה שלא השרישה עד טו בניסן, אסורה עד יז בניסן בערב לשנה הבאה.

ה. תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה אַחֵר הָעֹמֵר²⁵, וְקֶצֶרָה, וְזָרַע מִן הַחִטִּים בְּקֶרְקַע, וְאַחֵר כֶּף קֶרֶב הָעֹמֵר הַבָּא²⁶ וְעַדִּין הַחִטִּים בְּקֶרְקַע²⁷ - הָרִי אֵלֵי סִפְקָא²⁸ אִם הִתִּיר הָעֹמֵר²⁹ כָּאֵלֵּי הָיוּ מְנַחֵין בְּכַד³⁰, אוֹ לֹא יִתִּיר אוֹתָן מִפְּנֵי שֶׁבָטְלוּ בְּקֶרְקַע³¹. לְפִיקָה, אִם לָקַט מֵהֶם וְאָכַל - אֵינוֹ לֹקֵה, וּמִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת³². וְכֵן שִׁבְלַת שֶׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ³³ מִלִּפְנֵי הָעֹמֵר, וְעֶקְרָה וּשְׁתֵּלָה אַחֵר שְׁקֵרֶב הָעֹמֵר, וְהוֹסִיפָה - הָרִי זֶה סִפְקָא³⁴ אִם תִּהְיֶה אֲסוּרָה³⁵ מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת³⁶ עַד שִׁיבּוֹא הָעֹמֵר הַבָּא, אוֹ לֹא תִהְיֶה אֲסוּרָה, שֶׁהִרִי הִשְׁרִישָׁה קֹדֶם הָעֹמֵר³⁷.
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

(25) ולא התירה העומר העבר. (26) שהיה מתיר את החיטים לולא זרען. (27) ולא הושרשו (כסף-משנה). (28) אם החיטים שנזרעו מותרות, בעיא היא במנחות סט, א - ולא איפשטא. (29) הבא. (30) ולא זרען. (31) והרי זו זריעה חדשה, ולא השרישו קודם העומר הבא ואינו מתירן. (32) כדין כל ספק 'איסור תורה'. (33) שליש בישול הגרעינים, שזה חשוב כגמר פרי והעומר מתיר, ואם לא הביאה שליש ועקרה, הרי זה כקוצר שחת ולא תבואה ואין העומר מתיר (רש"י שם). (34) בעיא, שם. (35) כולה. (36) שהולכים אחר התוספת, גמרא שם. (37) והולכים אחר העיקר.

ו. כָּלֵאֵי הֶפְרֶם פִּיצֵד? מִין מְמִינֵי תְּבוּאָה אוֹ מִינֵי יִרְקוֹת³⁸ שְׁנֹזְרֵנוּ עִם הַגֶּפֶן, בֵּין שְׁזָרַע יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁזָרַע נִכְרִי³⁹, בֵּין שֶׁעָלָה מֵאֲלִיָּהָ בֵּין שֶׁנּוֹטֵעַ הַגֶּפֶן בְּתוֹף הַיָּרֵק⁴⁰ - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה וּבַהֲנָנִיה. שְׁנֶאֱמַר: פֶּן תִּקְדֹּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוּאוֹת הֶפְרֶם. כְּלוֹמַר: פֶּן תִּתְרַחֵק⁴¹ וְתֵאֱסֹר שְׁנֵיהֶם.
17
18
19
20
21
22

(38) משמע אפילו מין אחד בגפן, אסור באכילה ובהנאה.

קצת שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק ב' מנחם-אב - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפירות אם הם מאותו הכרם או ממקום אחר, ולפיכך אם רואה אותו קוצר או לוקט ביד, הרי זה ודאי ערלה או כלאים, ואסור אפילו בחוצה לארץ, ובסוריא אסור אפילו אם ראה הפירות יוצאים מכרם זה ולא ראה הלקיטה. אבל כאן מדובר כשהספק בכרם עצמו, אם הוא ערלה או כלאים, ולכן אפילו רואה אותו קוצר או לוקט ביד, הוא עומד בספקו - והלכה "ספק בחוץ לארץ ואפילו בסוריא מותר" (כסף-משנה).

17 יג. חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס⁶⁶ של ערלה -
18 אסורה בשתייה⁶⁷ ומתרת בהניה; שאין הגנב גונב⁶⁸
19 ממקום וטומן בו. אבל ענבים הנמצאים טמונים שם
20 - אסורים; ששם משם נלקטו והצניעין שם.

(66 בבא-בבא כד, א. 67) כך היא גירסת הב"ח ב'טור' יו"ד סי' רצד. ובספרים אחרים הגירסא: מותרת בשתייה ומותרת בהנאה, וכן גורסים ה'לחם משנה' והרדב"י. וכן משמע ממה שכתב רבינו "אבל ענבים וכו' אסורים", ולגירסת הב"ח - הלא גם יין אסור, ומה "אבל"? ואם תשאל: למה אין אסורים היין משום חשש יין נסך? ה'תוספות' שם הקשו כך, ותירצו: רוב גנבי ישראל יניהו (עבודה זרה ע.). פירוש: רובם של הגנבים הם יהודים, אמנם בזמנו ובמקומו של רבינו נשתנה המצב, ולפיכך אומר רבינו לקמן בסוף פ"ב בחבית שפתחוה גנבים: אם רוב גנבי העיר ישראל - היין מותר, ואם לאו - אסור. וכאן עוסק רבינו בדיני ערלה בלבד, ולא נכנס לדיני יין נסך, וסומך על מה שכתב שם (וראה לחם-משנה ורדב"י). (68 בגמרא בבא-בבא כד, א. אומר זה הטעם למאן דאמר רוב וקרוב הולכים אחר הקרוב, ואם כן לולא הטעם שאין הגנב טומן שם, היה אסור משום שפרדס זה של ערלה הוא הקרוב והוא כוודאי ערלה, כמו שמפרשים ה'תוספות' (ובלחם-משנה מתמה, הלא בגמרא שם נאמר טעם זה להסוברים רוב וקרוב - הולכים אחר הקרוב, ודעת רבינו היא שהולכים אחר הרוב, ראה שם).

21 יד. נכרי וישראל שיהיו שתפין בנטיעה⁶⁹: אם
22 התנו מתחלת השתפות שיהיה הנכרי אוכל שני
23 ערלה⁷⁰ וישראל אוכל שלש שנים משני התר
24 כנגד שני הערלה - הרי זה מתיר⁷¹; ואם לא
25 התנו מתחלה - אסור⁷². ובלבד שלא יבאו
26 לחשבון⁷³. פיצד? כגון שיחשב כמה פרות אכל
27 הנכרי בשני ערלה עד שיאכל ישראל כנגד
28 אותן הפרות. אם התנו פזה - אסור, שהרי זה
29 כמחליף פרות ערלה.

(69 ע"ז כב, א. 70) ומתעסק בנטיעה באותן השנים (רש"י שם). (71) ואינו כנהנה מערלה, שכן המשפט לפי התנאי שהגוי יאכל בשני ערלה שהתעסק בנטיעות, והישראל בשנות היתר כשהוא עובד. (72) שנהנה מחליפת אכילת שני ערלה באכילת שנים המותרות. (73) ואפילו התנו כך, מכיון שמחשבים פירות כנגד פירות, הרי זה חילופי פירות ערלה ממש, וערלה חליפיה אסורים, כמו שמסיים רבינו.

1 אסור ערלה בחוצה לארץ - הלכה למשה
2 מסיני⁵⁴, שנדאי הערלה בחוצה לארץ אסורה,
3 וספקה מתיר⁵⁵. ובהלכות מעשר שני יתבאר
4 דברים האסורין משום ערלה ודברים המתירין.

(53) משעת ביאה (פ"י מהל' מעשה שני ה"ט). ואפילו ביד שנים שכבשו וחילקו את ארץ ישראל, נוהגת ערלה במקומות שכבשו (ערלה פ"א, מ"ב). (54) כך נאמרה: ודאה אסור, ספיקה מותר (קידושין לט.). (55) ובסוריא - ראה הלכה הבאה.

5 יא. ספק ערלה וכלאי הכרם: בארץ ישראל -
6 אסור; בסוריא, והיא ארצות שפכש דוד⁵⁶ - מתיר.
7 פיצד? היה פרס⁵⁷ וערלה⁵⁸ וענבים נמפרות חוצה
8 לו, היה ירק זרוע בתוכו⁵⁹ וירק נמכר חוצה לו,
9 ששם ממנו⁶⁰ הוא זה ששם מאחר - בסוריא מתיר.
10 ובחוצה לארץ, אפילו ראה הענבים יוצאות מפרס
11 ערלה, או ירק יוצא מן הפרס - לוקח מהן⁶¹;
12 והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט
13 הירק בידו⁶².

(56) מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ונקראת כיבוש יחיד ולא נתקדשה בקדושת הארץ, ולפיכך ספיקה מותר. (57) שאינו כלאים. (58) והכרם הוא ערלה. (59) והירק אסור משום כלאי הכרם, כמו שנתבאר בה"ו. (60) כלומר, מאותו הכרם שאילנותיו ערלה או מהירקות שגדלו בו האסורים משום כלאים. (61) שאפילו ספק כמו זה, שאין שני הצדדים שקולים, והדעת נוטה שהפירות הם מכרם זה שהוא ערלה או כלאים, אלא שיש אפשרות רחוקה שהפירות האלו הם מכרם אחר והובאו לכאן, התיירה ההלכה, שכן נאמרה - כל מיני ספקות מותר (רדב"י בה"א). (62) שזהו ודאי ערלה או כלאי הכרם, ואסור אפילו בחוצה לארץ. הרמ"ך משיג על רבינו שהשווה דין ערלה לכלאי הכרם, והלא בגמרא קידושין לו, ב - אמרו שלדעת הסוברים ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, אין דין ספיקם שווה. ורבינו סובר הלכה למשה מסיני, ולמה השווה כאן דינם? והר"ן שם מתיר שרבינו סובר כמר בריה דרבינא שפוסק להקל בשניהם. ובתשובות הרמב"ם המסופחות לספר קדושה, הוצאת שולזינגר סימן כב, מסתמך רבינו על ה'ירושלמי' ואומר: "למדנו התלמוד, שהדין בערלה ובכלאי הכרם שווין, דהיינו ודאן אסור בכל מקום, אבל ספקן הוא אסור בארץ ישראל ומותר בסוריא וכו' עד שנראה לקיטתן". רבינו גילה איפוא כאן את מקור שיטתו, והסיר את ההשגה.

14 יב. פרס שהוא ספק ערלה⁶³ או ספק פלאים⁶⁴:
15 בארץ ישראל - אסור, ובסוריא - מתיר⁶⁵, ואין צריך
16 לומר בחוצה לארץ.

(63) ספק עבר על הכרם שלש שנים. (64) ספק אם נזרע בכרם ירק קודם או לא. (65) משמע מותר בכל אופן, אפילו ראה אותו בוצר או לוקט בידו. בהלכה הקודמת מדובר בכרם שהוא ודאי ערלה או כלאים, והספק נפל

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק ב' מנחם-אב - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. יִרְאֶה לִי, שְׁאִין דִּין נָטַע רְבִיעִי נוֹהֵג בַּחוּצָה
לְאֶרֶץ⁷⁴, אֲלֵא אוֹכַל פְּרוֹת שָׁנָה רְבִיעִית בְּלֹא פְדִיּוֹן
כָּלָּל; שְׁלֹא אָמְרוּ אֲלֵא הָעֶרְלָה. וְקָל וְחִמְרָה
הַדְּבָרִים: וְמָה סוּרִיָּא, שְׁהִיא חִיבָת בְּמַעֲשָׂוֹת
וּבְשִׁבְעִית מִדְּבָרֵיהֶם, אֵינָה חִיבָת⁷⁵ בְּנִטְע רְבִיעִי,
כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שָׁנִי; חוּצָה לְאֶרֶץ -
לֹא כָּל שָׁפֵן שְׁלֹא יִהְיֶה נָטַע רְבִיעִי נוֹהֵג בָּהּ? ! אֲכַל
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - נוֹהֵג בָּהּ בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֹא
בְּפָנֵי הַבַּיִת⁷⁶. וְהוּרִי מְקַצֵּת גְּאוּנִים⁷⁷, שְׁפָרָם רְבִיעִי
לְבִדּוֹ⁷⁸ פְּדִיּוֹן אוֹתוֹ⁷⁹ בַּחוּצָה לְאֶרֶץ וְאַחֲרָיָהּ יִהְיֶה
מִתֵּר בְּאֲכִילָה. וְאִין לְדַבֵּר זֶה עֶקֶר.

(74) טעמו מפני שלומדים נטע רבעי ממעשר שני ב'גזירה-
שוה' "קודש" "קודש" בקידושין נד, א. יש ללמוד גם מה
מעשר שני אין נוהג בחוצה לארץ, כך נטע רבעי אינו נוהג
בחוץ לארץ (כסף-משנה בשם הרשב"א). ולפי זה, גם כרם
רבעי אינו נוהג בחוץ לארץ, שגם כרם רבעי לומדים שם
מ'גזירה-שוה' "קודש" "קודש". וחלקו על רבינו כמה
מגדולי הפוסקים, ומחלקים בין כרם רבעי לנטע רבעי (שאר
אילנות, לא גפנים) וסוברים שכרם רבעי נוהג בחוץ לארץ,
אבל לא בשאר אילנות. וכן כתבו ה'תוספות' ברכות לה, א.
ד"ה ולמאן. (75) רבינו למד דין סוריא, מ'ירושלמי' מעשר
שני פ"ה (ר"ן סוף קידושין). (76) מעשר שני פ"ה מ"ב,
וכן משמע מגמרא ביצה ה, א. בכרם רבעי של רבי אליעזר,
והרי הוא היה אחרי חורבן בית שני. (77) רב אחאי גאון
(כסף-משנה). (78) כלומר, רק בכרם ולא בשאר אילנות,
ראה מה שכתבנו למעלה בזה. (79) מחללין אותו על שוה
פרוטה ושוחק ומטיל לנהר, שאלתות דרב אחאי פרשת
קדושים ס" ק. וכן כותב רבינו בה"ז בארץ ישראל בזמן
הזה.

טז. פְּרוֹת שָׁנָה רְבִיעִית⁸⁰ כְּלָהּ⁸¹ - אָסוּר לְאָכַל מִהֵן
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שִׁיפְדוּ. וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שָׁנִי
יִתְבָּאֵר מִשְׁפָּטֵי פְדִיּוֹנָהּ, וְדִין אֲכִילָתָהּ, וּמֵאִמְתִּי מוֹנִין
לְעֶרְלָה וְלָרְבִיעִי.

(80) של כל אילנות ולא רק כרם רבעי (ברכות לה.).
(81) אפילו אם חנטו ברביעית ונכנסו לחמישית, אין אוכלים
אותם בלא פדיון (רדב"ז).

יז. פִּיצֵד פְּדִיּוֹן פְּרוֹת נָטַע רְבִיעִי בְּזִמְנָה הַזֶּה? אַחֲרֵי
שְׁאוּסָף אוֹתָן⁸² מִבְּרֶךְ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ
הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן נָטַע
רְבִיעִי. וְאַחֲרָיָהּ פֻּדָה אֶת כָּלָּל, וְאַפְלוּ בִּפְרוּטָה
אֶחָת⁸³, וְאוֹמֵר: הֲרִי אֵלּוּ פְּדִיּוֹנִי בִּפְרוּטָה זֹאת.
וּמִשְׁלִיךְ אוֹתָהּ פְּרוּטָה לְיָם הַמֶּלַח⁸⁴. אוֹ מְחַלְלֵן עַל
שְׁוֵה פְּרוּטָה מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת, וְאוֹמֵר: הֲרִי כָּל הַפְּרוֹת
הָאֵלּוּ מְחַלְלִין⁸⁵ עַל חֲטִים אֵלּוּ⁸⁶ אוֹ עַל שְׁעוּרִים
אֵלּוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן. וְשׁוּרָף אוֹתָן, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה
תַּקְלָה לְאַחֲרֵיהֶם⁸⁷. וְאוֹכַל כָּל הַפְּרוֹת.

(82) שאין פודים במחבור לקרקע כדאיתא בתוספתא (כסף-
משנה). (83) שבזמן הזה מותר אפילו לכתחילה לחלל
שוה מנה על שוה פרוטה כמו בהקדש (ערכין כט.).
(84) כדי שלא ימצאנה אדם ויבוא לירי תקלה.
(85) [הראב"ד משיג, שהרי נטע רבעי למדנו ממעשר שני,
ואין פודים מעשר שני אלא בכסף. וביותר קשה, שרבינו
עצמו אומר בהל' מעשר שני פ"ד ה"ט: אין פודין מעשר
שני אלא בכסף. אולם באותו פרק עצמו ה"ב, הוא כותב:
וכן אם רצה לחלל על פירות אחרות יעלו וכו' בירושלים,
וראה רדב"ז שם שמחלק בין פדיון לחילול, פדיון רק בכסף
- וחילול מותר רק על פירות. וראה סיני כרך מה, מאמר
פדיון מעשר שני, מאת משה רייך]. (86) אף-על-פי
שחיטים הוא אינו מינו, ומעשר שני אין מחללין מין על
שאינו מינו, כמו שפסק בפ"ג מהל' מעשר שני, כיון שבזמן
שבית-המקדש קיים - בדיעבד אם חיללו מחולל, מחללים
בזמן הזה לכתחילה (כמו שכתב הכסף-משנה כאן לתרץ
השגת הראב"ד, וכן כתב ביו"ד סי' שלא) (לחם-משנה).
(87) ואם תאמר, בכל דבר שהוא משום תקלה - ההלכה היא
שקוברים ולא שורפים, ראה עבודה זרה סב, ב. ושנינו
במשנה תמורה לד, א: כל הנקברים לא ישרפו, וכן פסק
רבינו. ולמה כתב כאן "ושורף אותן"? אולם רבינו למד
מגמרא עבודה זרה סב, ב - שבתבואה אין הקבורה מונעת
את התקלה, כי המוצא אותה יחשוב שגנבים הטמינוה
ויאכלוה (ראה שם).

יח. הוּרִי מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁפָדָה
פְּרוֹת שָׁנָה רְבִיעִית אוֹ חֲלָלָן - אָסוּר לְאָכְלָן עַד
שִׁתְּפָנֶם שָׁנָה חֲמִישִׁית. וְדַבֵּר זֶה אִין לוֹ עֶקֶר.
וְיִרְאֶה לִי, שְׁזֹו שְׁגָגַת הוֹרָאָה. וְהַטְעַם⁸⁸: לְפִי
שִׁכְתוּב: וּבְשָׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִי⁸⁹. וְאִין
עֲנִין הַכְּתוּב אֲלֵא שִׁבְשָׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ פְּרִי⁹⁰
בְּלֹא פְדִיּוֹן, כְּכֹל חֲלִין שִׁפְעוּלָם. וְאִין רְאוּי לְחַשׁ
לְהוֹרָאָה זֹאת.

(88) כלומר, טעמם של מקצת הגאונים. (89) ופירשו
שהכתוב מדבר בפירות שנה רביעית, ואמרה תורה לאכול
אותם בשנה החמישית אחרי שפדאם, ולא ברביעית.
(90) פירוש, פירות של השנה החמישית ובלא פדיון, אבל
פירות של הרביעית שנפדו - אוכלים אותן גם ברביעית.

יט. הַטָּבֵל פִּיצֵד? כָּל אֲכַל שֶׁהוּא חֵיב לְהַפְרִישׁ
מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂוֹת - קִדְּם שִׁיפְרִישׁ מִמֶּנּוּ
נִקְרָא טָבֵל, וְאָסוּר לְאָכַל מִמֶּנּוּ. שְׁנֵאמַר: וְלֹא
יִחַלְלוּ אֶת קִדְּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יְרִימוּ
לַיְי. כְּלוּמַר: לֹא יִנְהָגוּ בָּהֶן מִנְהַג חֲלִין וְעַדִּין
קִדְּשִׁים שֶׁצִּעֲתִידִין לְהַתֵּרם לֹא הוּרָמוּ. וְהָאוֹכֵל
בְּזִית⁹¹ מִן הַטָּבֵל קִדְּם שִׁיפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה
גְּדוּלָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר - חֵיב מִיתָה בְּיָדִי
שְׁמִי⁹²; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִחַלְלוּ⁹³ אֶת קִדְּשֵׁי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר, וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֶזְרָן אֲשָׁמָה.

"ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון אשמה".

והוא כדרשת הגמרא (סנהדרין פג, א.) "בעתידים לתרום הכתוב מדבר", אבל רש"י בפירושו על התורה (ויקרא כב, טו.) פירש הפסוק "שהוא איסור להאכילו לזרים". ולכאורה צ"ע כיון שאיסור טבל הוא מצד התרומה המעורבת בו, למה דחק רש"י לפרש שהוא איסור להאכיל תרומה לזרים, ולא פירש כהגמרא שמדבר באיסור אכילת טבל, ונקרא "קדשי בני ישראל" מצד חלק התרומה שבו. ויש לומר שלשיטת רש"י בפשוטו של מקרא, יש חילוק בין טבל לתרומה גדולה ומעשר הטבול לתרומת מעשר, כי בפשוטו של מקרא לא מסתבר לומר שרק מצד החיוב להפריש תרומה כבר ישנו בפועל חלק תרומה בטבל, ולכן אי אפשר לפרש הכתוב "ולא יחללו את קדשי בני ישראל" על איסור טבל כי אין כאן קודש. משא"כ לגבי מעשר שכבר נעשית פעולת ההפרשה, הרי בהפרשה זו כבר נכללת גם הפרשת תרומת מעשר, אלא שהיא מעורבת במעשר, ופעולת הלוי היא רק שמברר חלק תרומת מעשר מן המעשר.

ולכן לא מצינו בפשוטו של מקרא חיוב מיתה על אכילת טבל, כי בגמרא סנהדרין (שם) למדו "חילול חילול מתרומה", לחייבו עונש מיתה (או מ"והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם") אבל לפי רש"י לא איירי שם בטבל.

(ענ"פ לקו"ש חזק ל"ד עמוד 69 הערה 36)

(91) משנה, מכות פ"ג מ"א, כחכמים. (92) סנהדרין סג, א. (93) ולומדים "חילול" "חילול" מטמא שאכל תרומה טהורה, שנאמר בו (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחללוהו" (רש"י שם).

- 1 כ. אַבֵּל הָאוֹכֵל מִדָּבָר שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה
- 2 וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְעֵדֶיךָ לֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂרוֹת⁹⁴,
- 3 וְאֶפְלוּ לֹא נִשְׁאָר בּוֹ אֵלָא מַעֲשֵׂר עֲנִי⁹⁵ - הֲרִי זֶה
- 4 לִקְחָה מִשּׁוּם אוֹכֵל טָבֵל⁹⁶, וְאֵין בּוֹ מִיתָה; שְׂאִין עֵזֶן
- 5 מִיתָה אֵלָא בְּתְרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר⁹⁷.

(94) כגון שעבר והפריש תרומת מעשר מן הכרי לפני שהפריש מעשר ראשון. (95) אע"פ שאין בו קדושה, ומותר לזרים ונאכל בכל מקום (רש"י). (96) שם טז, ב. להלן בהכ"א מבאר רבינו שהאזהרה לאוכל טבל, למדנו מן הכתוב (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך, ולהלן הוא אומר הגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו (שם יד, כט), וזהו מעשר עני. וזהו פירושו של הפסוק: לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו "בשעריך" - בתוכו (רש"י שם) ולפיכך לוקה משום לאו ד"לא תוכל לאכול". (97) שזר חייב על אכילתן מיתה בידי שמים, אבל מעשרות אין בהם מיתה. ואפילו לרבי מאיר האוסר

מעשר ראשון לזרים - אין חיוב מיתה על אכילתו, ולמדו זה ביבמות פו, א - ממה שכתוב בתרומה "ומתו בו כי יחללוהו", ודרשו: "בו" ולא במעשר.

- 6 כא. אֲזַהֲרָה לְאוֹכֵל טָבֵל שֶׁלֹא הוֹרְמוּ מִמֶּנּוּ
- 7 מַעֲשֵׂרוֹת - בְּכָלֵל שְׁנֵאָמַר: לֹא תוֹכֵל לְאָכֵל⁹⁸
- 8 בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנְךָ וְגוֹמֵר. וּבְהִלְכּוֹת תְּרוּמוֹת
- 9 וּמַעֲשֵׂרוֹת⁹⁹ יִתְבָּאֵר: אִי זֶה דָּבָר חֵיב בְּתְרוּמָה
- 10 וּבְמַעֲשֵׂרוֹת וְאִי זֶה דָּבָר פֶּטוּר, וְאִי זֶה דָּבָר הוּא
- 11 חֵיב מִן הַתּוֹרָה וְאִי זֶה הַחֵיב מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
- 12 וְהָאוֹכֵל פְּזִית מִטָּבֵל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם אוֹ מִפְּלֵאי
- 13 הַכֶּרֶם¹⁰⁰ וְעֶרְלָה שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ¹⁰¹ - מִכֵּין אוֹתוֹ
- 14 מִפֶּת מִרְדּוֹת.

(98) ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת. (99) בספר זרעים. (100) בחוץ לארץ - מדברי סופרים, כמ"ש בה"ה. (101) ערלה בחוץ לארץ אסורה - הלכה למשה מסיני, כמבואר בה"י, אבל כיון שאין כאן לאו מפורש בתורה, אינו לוקה מלקות מן התורה אלא מכת מרדות, כדן חצי שיעור. וכן כתב רבינו למעלה בפ"ג ה"ו. ובכמה מקומות אחרים.

- 15 כב. הַטָּבֵל וְהַחֹדֶשׁ וְהַהֶקְדָּשׁ וּסְפִיחֵי שְׂבִיעִית
- 16 וְהַפְּלֵאִים¹⁰² וְהָעֶרְלָה - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִפְּרוֹתֶיהֶן¹⁰³
- 17 אֲסוּרִים כְּמוֹתֶם¹⁰⁴, וְאֵין לִזְקִין עֲלֵיהֶן¹⁰⁵. חוּץ מִזֵּין
- 18 וְשִׁמְן שֶׁל עֶרְלָה¹⁰⁶ וְזֵין שֶׁל פְּלֵאי הַכֶּרֶם¹⁰⁷, שֶׁלֹּזְקִין
- 19 עֲלֵיהֶן כְּדֶרֶךְ שְׁלֹזְקִין עַל הַזֵּיתִים וְעַל הָעֲנָבִים שֶׁלֵּהֶן.

(102) פירוש, הירק הנזרע בכרם שאסור משום כלאי הכרם. ואין לפרש שהמדובר בכלאי זרעים, שהרי כלאי זרעים מותרים באכילה (ראה פ"א מהל' כלאים ה"ז). (103) כגון: תותים, תאנים ורמונים. (104) חולין קכ, ב. (105) שהוא שלא כדרך אכילתו, ואין לזקין עליו כמ"ש הרב המגיד למעלה בפ"ח ה"ט"ז לדעת רבינו בדין אין לזקין על הנאה. (106) שלמדים בגזירה-שוה 'פרי' "פרי" מביכורים, וביכורים מתרומה, ובתרומה כתיב "תירוש ויצהר", תירוש הוא יין, ויצהר הוא שמן, כמבואר שם קכא, א. וגזירה-שוה' היא כמפורש בתורה, ולפיכך לזקין על יין ושמן. (107) דקיימא-לן כלאי הכרם לוקה עליהם אפילו שלא כדרך הנאתם. וכן פסק בפ"ט. ולכן לזקין על המשקין היוצאים מהם שאסורים כמותם (לחם-משנה). [אולם נשאר עוד לבאר למה כתב רבינו בתחילת הלכה זו שאין לזקין על משקה היוצא מירקות שנזרעו בכרם כפי שפירשנו שם דבריו, והלא דינם כדן הענבים. והרגיש בזה ה'לחם משנה' עצמו. ונראה שרבינו נוקט כאן שיטתו של אביי בפסחים כד, ב - שמזין פירות "זיעה בעלמא", כלומר אין בו ממשות האיסור. וראה רש"י תמורה לג, ב - שלמדנו ערלה טעונה שריפה מכלאי הכרם בהיקש. ומכאן אפשר ללמוד כלאי הכרם מערלה לענין מלקות ביין, בלי כל הפלפול של ה'לחם משנה'.

- 20 כג. וַיֵּשׁ בְּקִדְשֵׁים אֲסוּרִין אַחֲרֵים בְּמֵאֲכָלוֹת, וּבְכֵלָן
- 21 שֶׁל תּוֹרָה הֵן. כְּגוֹן אֲסוּרִין שֶׁיֵּשׁ בְּאַכִּילַת תְּרוּמוֹת
- 22 וּבְכַפֻּרִים וְחֵלָה וּמַעֲשֵׂר שִׁנִּי, וְאֲסוּרִין שֶׁיֵּשׁ בְּקִדְשֵׁי

- 1 מזבח, כגון פגול ונוטר וטמא. וכל אחד מהן
2 יתבאר במקומו.
3 כד. וישעור כל אכילה מהן - פזית, בין למלקות
4 בין לכת. וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו
5 בהלכות חמץ ומצה¹⁰⁸. אבל אסור אכילה ביום
6 הפסחים - אסור מין בפני עצמו¹⁰⁹; וכן אסור
- 7 יוצא מגפן על הנזיר אינו שיה בכל. ולפיכך¹¹⁰
8 יתבאר אסור כל אחד מהן וישעור ודיניו במקומו
9 הראוי לו.
- 108 ולפיכך לא נכתבו כאן. (109 שאין שם איסור על
המאכל, אלא שביום זה נאסרה אכילה ושתייה בכלל.
110 מפני שישנם הבדלים עקרוניים בין אלה ובין שאר
איסורי אכילה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה תמוז-ב' מנחם-אב תשע"ח

יום ראשון כ"ה תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רלב.

מצות לא תעשה רנח. רנט. רנו. רס.

- 10 המצוה הרל"ב — הצווי שנוצטוינו בדין עבד עברי,
11 והוא אמרו יתעלה: "כי תקנה עבד וגו'" (שמות כא, ב).
12 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסוקי התורה, והלכות
13 מצוה זו נתבארין בלן בריש מסכת קדושין (יד).
14 המצוה הרנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור עבד
15 עברי בדרך שנמכרים העבדים והוא: שיעמד במקום
16 מכירת העבדים ויכריזו עליו ויעלו הקונים את דמיו זה
17 על זה — אין עושין כן בשום פנים, אלא (נמכר) בהצנע
18 ובדרך נאה, והוא אמרו יתעלה באזהרה על כף: "לא
19 ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה, מב) ולשון ספרא (פרשת
20 בהר): "לא ימכרו ממכרת עבד — שלא יעשה סמטא
21 (מכרו שוק) ויעמידו (במכרו) על אבן הלך ובכלל לאו
22 זה בלי ספק אזהרה לגונב נפש מישראל, לפי שאם
23 מוכרו הרי הוא מוכרו כאלו הוא עבד כנעני ונמצא עובר
24 על אמרו: "לא ימכרו ממכרת עבד"; וכבר הזכרנו
25 את-זה לעיל (לא תעשה רמג) ובאר הפתוב שהוא נהרג
26 (הגונב נפש ומכרו). ודיני מצוה זו עם שלפניה (רנו)
27 מבארים בגמרא קדושין בפרק א' (כ.).
28 המצוה הרנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד
29 עברי בדרך שאין לנו צורך בו, וזהו הנקרא "עבודת
30 פרך", והוא אמרו יתעלה: "לא-תדנה בו בפרך" (שם,
31 מג), ולא נעבידנו אלא כשיכריחנו הצורך לעשות אותה
32 עבודה אז נטיל אותה עליו. ולשון ספרא (פרשת בהר):
33 "לא-תדנה בו בפרך — שלא תאמר לו החם את-הכוס
34 הנה והוא אינו צריך לו", וכן כל-הדומה לזה. ואמנם
35 הביאו משל מן-הקלה ביותר שבמלאכות והפשוטה
36 שבהן, ואף-על-פי-כן אינו מתר אלא בשעת הצורך.
37 המצוה הרנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד
- עברי בעבודות שיש בהן זלזול גדול והשפלה, שבכמותן
עובד עבד כנעני, והוא אמרו יתעלה: "לא-תעבד בו
עבודת עבד" (שם, לט) ובספרא (פרשת בהר): "שלא יטול
אחריו בלינשא ולא יטול לפניה בלינשא למרחץ". ולינשא
מחצלת קטנה שיושב עליה כשייגע, ולוקח אותה העבד
ומוליכה אחר אדוניו. וכן כל-הדומה לעבודות אלו
מזהר מלהטילן על עבד עברי, אלא רק ישמשנו בדרך
שמשמש בהם השכיר והפועל שהסכים עמו לעשות לו
עבודה מסוימת, אמר ה': "כשכיר פתושב יהיה עמך"
(שם, מז).
- המצוה המשלימה מאתים וששים — האזהרה
שהזהרנו מלהניח גוי הגר בארצנו שיעבד בפרך עבד
עברי שמכר לו את-עצמו, והוא אמרו יתעלה: "לא-
ירדנו בפרך לעיניך" (שם, נג) ולא נאמר הואיל ועבד זה
פשע בעצמו ומכר עצמו לגוי נעזבנו לקבל פרי מעשיו,
אלא נפקח על הגוי בכך ונמנענו מלהעבירו עבודת פרך.
ולשון ספרא (שם): "לא-ירדנו בפרך לעיניך — אין אתה
מצוה אלא לעיניך", כלומר: שאניך מחיב לפקח עליו
בביתו אם הוא מעבירו עבודת פרך או לא, אלא כל-זמן
שנראהו שהוא עושה זאת נזהרנו עליו.

יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה קצו.

מצות לא תעשה רלג.

מצות עשה רלד. רלג.

מצות לא תעשה רסא.

- המצוה הקצ"ו — הצווי שנוצטוינו להעניק (מענקים
ומתנות) לעבד עברי ולעזור לו בצאתו לחפשי, ולא יצא
בדים ריקות, והוא אמרו יתעלה: "העניק תעניק לו
מצאנך ומגונך ומינקך אשר ברכך ה' אלהיך תתן-לו"
(דברים טו, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א'
מקדושין (יד).

ישראל, כיון שפירח מחוצה לארץ לארץ ישראל — אין
מחזירים אותו לו. אלא משחררו וכותב עליו את-דמיו
חוב, והוא אמרו יתעלה: "לא-תסגיר עבד אל-אדניו"
(דברים כג, טז). ונתברר בפרק ד' מגטין (מה), שבעבד
שפירח מחוצה לארץ לארץ הכתוב מדבר, שיהא הדין בו
שיכתוב שטר בדמיו ויכתוב לו גם חרות ולא יחזור
לעבדות כלל, כיון שבא להסתופף בארץ הטהורה
הנבחרת לעם הנעלה. ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה הרנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהונות
(להציק בדברים) העבד הזה שפירח אלינו, והוא אמרו
יתעלה: "עמך ישב בקרבך במקום אשר-יבחר באחד
שעריך בטוב לו לא תוננו" (שם, יז) ולשון ספרא גם בו:
"לא תוננו — זו אונאת דברים". כי כמו שהוסיף יתעלה
לאו באונאת הגר מחמת שפלות נפשו וגורו הוסיף גם
לאו שלישי באונאת העבד שנפשו שפלה וגמולה יותר
מן-הגר שלא תאמר: זה עבד לא יקפיד על אונאת
דברים. וברור שעבד זה שדבר בו הכתוב, וכן גר זה
שהזהיר מלהונותו הם שקבלו עליהם את-התורה,
כלומר: גרי צדק (גרים שהם כיהודים לכל דבר).

יום רביעי כ"ח תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רמג.

המצוה הרמ"ג — הצווי שנגצטינו בדין נושא שכר
(השומר פקדון חבירו תמורת שכר) והשוכלר, לפי שדין
שניהם אחד, כמו שבבארו ואמרו (שבועות מט.): שלשה
דינים לארבעה שומרים והוא אמרו יתעלה: "כִּי־יתן איש
אל-רעהו חמור או-שור או שֶׁה נָגוֹ" (שמות כב, ט). וכבר
נתבאר משפטי דין זה בפרק ו' ופרק ט' (מבבא קמא
ופרק ג' ופרק ו' (מבבא) מציא ופרק ח' משבועות.

יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה ר.

מצות לא תעשה רלח.

המצוה המשלימה מאתים — הצווי שנגצטינו
לשלם שכר שכיר ביומו ולא לאחריו ליום אחר, והוא
אמרו יתעלה: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְ�כָרוֹ" (דברים כד, טז). ודין
מצוה זו, שיהא שכיר יום גובה כל-הליגה ושכיר לילה
גובה כל-היום, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (רלח).
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ט' (מבבא)
מציא (ק"י), ושם נתבאר שזו חובה בכל-שכיר, בין גוי
בין ישראל, ומצות עשה לפרע בזמנו.

המצוה הרל"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשוק
שכיר ומלאחר שכרו, והוא אמרו: "לא-תלין פעלת

המצוה הרל"ג — האזהרה שהזהרנו מלשלם עבד
עברי בידים ריקניות מעבודתנו בצאתו מן-חורין בסוף
שש שנים: אלא בהכרח נעניק לו דבר מרכושנו, והוא
אמרו יתעלה: "וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֶפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ
רִיקָם" (שם, יג) וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר:
מצות העניקה, בריש מסכת קדושין (יד, טז; יז).

המצוה הרל"ד — הצווי שנגצטינו בפדיון אמה
עבריה, הוא אמרו יתעלה: "וְהַפְּדִיָּה" (שמות כא, ח),
ופדיה זו יש בה דינים ותנאים ומשפטים רבים, וכבר
נתבאר כל-זה במסכת קדושין (יט), ושם נתבאר דיני
אמה עבריה בשלמות. ובמקלאת (פרשת משפטים) אמרו
בפרוש אמרו יתעלה באמה עבריה: "ואם-שלש-אלה לא
יעשה לה" (שם, יא), אמרו: יעד לה או לבנה או פדה
אותה.

המצוה הרל"ג — הצווי שנגצטינו לשא אמה
עבריה — אדוניה שקנאה, או בנו, וזוהי מצות יעוד
(שמידה לאשה לו או לבנו). ובפרוש אמרו (מכילתא פרשת
משפטים): מצות יעוד קודמת למצות פדיה, לפי שאמר
יתעלה: "אֲשֶׁר־לֹא יַעֲדָה וְהַפְּדִיָּה" (שם, ח) ודע שדין עבד
עברי ודין אמה עבריה אינו נוהג אלא בזמן שהיוכל
נוהג. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת
קדושין (יח).

המצוה הרס"א — האזהרה שהזהר קונה אמה
עבריה מלמכרה לזולתו, והוא אמרו יתעלה: "לא-ימשל
למכרה בבגדו-כה" (שמות כא, ח). וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בשלמות בריש קדושין (יז ואילך).

יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

המצוה הרל"ה — הצווי שנגצטינו בדין עבד כנעני
(עבד גוי שקנה אותו ישראל), והוא שעובדין בו לעולם
ואינו יוצא לחרות אלא בשן ועין (אם הכהו והפיל שינו,
או סמא עינו) והוא הדין לשאר ראשי אברים שאינם
חוזרין (שמאבדן לכל חייו) כמו שבא לנו פרוש המקלל,
והוא אמרו יתעלה: "לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ" (ויקרא ה, מז)
ואמר: "וְכִי־יִכָּה אִישׁ" (שמות כא, כז) ולשון גמרא גטין
(לח.): "כל-המשחרר עבדו — עובר בעשה דכתיב:
לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ". ולשון התורה הוא, שמשחרר
בשן ועין. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בקדושין
(כב; כד. ואילך) וגטין (לח).

המצוה הרנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהחזיר עבד
שפירח לארץ ישראל אל אדוניו, אף-על-פי שאדוניו

השג משגי פסוקים אלו, כלומר: שירשה לשכיר לאכל
מן-המחבר, ובפרוש אפרו (בבא מציעא פרק ז משנה ב):
"ואלו (הפועלין, שבעת העבודה) אוכלין מן-התורה". וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' (בבא) מציעא.

יום ש"ק ב' מנחם-אב ה'תשע"ח מצות לא תעשה רסז. רסח.

המצוה הרס"ז — האזהרה שהזהר השכיר מלאכל
בשעת עבודתו מן-הדבר שהוא עובד בו אם הוא עובד
במחבר לקרקע, והוא אפרו יתעלה: ("כי תבא בקמת
רעך") "ותרמש (כלי הקצירה) לא תניף על קמת רעך"
(דברים כג, כו), אפרו (ספרי פרשת כי-תצא): "תקמש —
לרבות כל-פעלי חרמש ובשעת חרמש", כלומר: בזמן
הקציר לא תקצור לעצמך. וידוע שפסוק זה לא בא אלא
בשכיר ושאפרו "כי תבא" (בתחילת הפסוק הנ"ל) פרושו
כי תבוא שכיר, כמו שאמר התרגום: ארי תבגר. ובפרק
ז' מבבא מציעא (פז). אפרו: "אלו אוכלין מן-התורה:
העושה במחבר לקרקע (ודוקא) בשעת גמר מלאכה".
ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה הרס"ח — האזהרה שהזהר השכיר מלקחת
מאכל מעבדו נוסף על אכילתו, והוא אפרו יתעלה:
"ואכלת ענבים כנפשוך שבעך ואל-כליך לא-תתן" (שם,
כה). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מבבא מציעא.
ושם נתבאר מה שהוא רשאי לאכל ומה שאינו רשאי
לאכל; ואם אכלו — הרי עבר על מה שאמר:
"ואל-כליך (כדי לקחתם לביתך) לא-תתן".

שכיר אתך עד-בקר" (ויקרא יט, יג). במה דברים אמורים?
אם הוא שכיר יום שהוא גובה כל-הלילה, שנאמר:
"עד-בקר"; ואם הוא שכיר לילה — גובה כל-הלילה
וכל-היום שלא תשקע החמה אלא בשכר קבל שכרו,
והוא אפרו: "ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש"
(דברים כד, טו) ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה
יא): "שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה גובה
כל-היום". ואין אלו שתי מצות, אלא מצוה אחת היא,
ובאו בה שני לאוין להשלים דין המצוה, והוא שמשגי
לאוין אלו ידענו מתי הוא זמן הגביה. וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא, ושם (קיא): נתבאר שזה
מיוחד בשכיר ישראל בלבד, שאם אחר שכרו — עובר
בלא-תעשה: אכל שכיר גוי — עובר עליו בעשה והוא
אפרו: "ביומו תתן שכרו".

יום שישי א' מנחם-אב ה'תשע"ח מצות עשה רא.

המצוה הר"א — הצווי שנוצטוונו להיות השכיר אוכל
בשעת עבודתו מן-הדבר שעובד בו אם אותו הדבר מחבר
לקרקע, והוא אפרו יתעלה: "כי תבא בכרם רעך ואכלת
ענבים וגו': כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך"
(דברים כג, כה-כו). וכבר נתבאר בגמרא (בבא מציעא פז),
שמשגי פסוקים אלו למדנו שאדם אוכל במחבר בשעת
גמר מלאכה, ושאם יספיק לנו אחד הפסוקים בלי האחר,
על דרך שבארנו לעיל (מצות עשה קמ) על אפרם (ספרא
פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) 'עד שיאמרו שגי
כתובים, ואם לאו לא שמענו'. הנה זו מצות עשה שענינה

אגרות קודש

ב"ה, ז' מניא, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו, בו מודיע אשר בנו ש' כבר שב לאיתנו ושוקד בלימודו, ויה"ר מהשי"ת
אשר במהרה יודיע ג"כ בשו"ט מהטבת מצב בריאות זוגתו תחי', ובימים האלו אשר סיבתם היא
אקמץ ובר קמצא כו' הנה העבודה היא בקצה השני (וע"ד מ"ש הרמב"ם בהלכות דיעות פ"ב - ועוד
יותר) היינו אהבת ישראל אהבת חנם, ומדובר מקצת מזה בשיחת ש"ק מברכין סיון אשר בטח ראה
אותה, והשי"ת יהפוך ימים אלו לששון ולשמחה ולבשו"ט בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

ישעיה פרק סו זי

ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ה מִי־שָׁמַע פִּזְזָת מִי רָאָה פֶּאֱלָה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אֲסִיּוֹלֵךְ גֹּי פַעַם אַחַת פִּי־חָלָה גַּם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: ט הֲאֵנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אֲסִיּוֹנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֶמֶר אֱלֹהֶיךָ: (ס) י שָׁמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִלּוּ בָּהּ פֶּלֶא־הַבְּיָה שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֵּׁךְ תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְגְתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס) יב פִּי־כָּה | אֶמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטָה־אֲלֶיהָ פִּנְהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גֹּיִם וְיִנְקָתָם עַל־צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־כִּרְפִּים תִּשְׁעֲשְׁעוּ: יג כִּאֲשֶׁר אֲשַׁר אֲמֹ תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ: יד וְרֵאִיתֶם וְיִשַׁשׁ לַפֶּסֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא תִּפְרַחְנָה וְגִדְעָה יִד־יְהוָה אֶת־עַבְדֵּיו וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

רש"י

בדבר ולא אוכל לגמור והלא אני המוליד את כל היולדות ועכשיו שמא עצרתי בתמיה: (יא) מִשְׁדֵּר. ל' שדים: תמצו. שוֹצִי"ר בלעז: מזוי כבודה. מכבוד גדול הזו וממשמש לבוא לה: זי. אישמובימנ"ט בלעז: (יב) וכנחל שוטף. אני נוטה אליה כבוד גוים: על צד. על צדי אומניכם על גיססין: תשעשעו. תהיו משועשעין כדרך שמשעשעין את התינוק אישבני"ר בלעז: (יד) וגודעה יד ה'. בעשותו נקמותיו ונוראותיו ידעו עבדיו את כח גבורת ידו:

(ז) בטרם תחיל. ציון חיל היולדת ילדה את בניה כלומר יתקבצו בניה לתוכה אשר הית' שוממה מהם ושכולה והרי הוא כאילו ילדתן עכשיו בלא חבלי יולדה כי כל העכו"ם יביאום לתוכה: והמליטה זכר. כל יציאת דבר בלוע קרוי המליטה והמליטה אישקמוצי"ר בלעז: (ח) היוחל ארץ ביום אחד. היבוא חיל ליולדת לילד מלא ארץ בנים ביום אחד: (ט) האני אשביר ולא אוליד. האני אביא את האשה על המשבר ולא אפתח רחמה להוציא עוברת, כלומר שמא אתחיל

מצודת ציון

(ז) תחיל. היא כאב הלידה וכן לא חלתי ולא ילדתי (לעיל כג): חבל. צירים ומכאובי לידה כמו חבלי לידה (הושע יא): והמליטה. כן נקרא לידת הולד כמו ותמלט ובקעה (לעיל ד): (ח) היוחל. חלה. הם מלשון חיל: (ט) אשביר. מקום מושב היולדת נקרא משבר כמו לא יעמוד במשבר בנים (הושע יג). ועצרתי. ענין עיכוב ומניעה כמו עצרני ה' מלדת (בראשית יז): (י) המתאבלים. מלשון אבלות וצער: (יא) תינקו. מלשון יניקה: מִשְׁדֵּר. כמו משד בפת"ח וכן ושר וכו' (לעיל ס): תנחומיה. מלשון נחמה: תמצו. מלשון מציצה כמו שתית מציית (לעיל נא): והתענגתם. מלשון תענוג: מזוי. מלשון הזזה ממקום למקום וכן וזי שדי ירענה (תהלים ס): (יב) שוטף. ענין רדיפה ומהירות המשיכה: כבוד. ענין עושר כמו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה (בראשית לא): תנשאו. מלשון משא וסבל: תשעשעו. ענין התעסקות לשמחה: (יד) כדשא. כעשב: תפרחנה. מל' הפרחה וגידול: וזעם. ענין כעס:

מצודת דוד

(ז) בטרם תחיל. על ציון יאמר בטרם תחיל חיל היולדת תלד ר"ל יתקבצו בניה לתוכה כאילו ילדה אותם עכשיו מבלי חיל וחבלי לידה: בטרם יבוא וכו'. כפל הדבר במ"ש. והמליטה זכר. ילדה זכר ולפי שתרבה השמחה בלידת זכר מלידת נקבה אמר והמליטה זכר לפי גודל השמחה: (ח) מי שמע כזאת. מי שמע פלא כזאת ומי ראה פלא כאלה האם מעולם בא חיל יולדה לכל נשי הארץ ביום אחד האם מעולם נולדה אומה שלימה בפעם אחת: כי חלה. ר"ל כי זה הפלא נעשה בציון כי חלה מכל בניה וגם ילדתם בפעם אחת ר"ל כולם כאחד יצאו ממקום גלותם ובאו לציון באין שטן ובאין פגע רע: (ט) האני אשביר. האני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמה שתלד ר"ל שמא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור: אם אני המוליד. אם אמנם אני הוא המוליד את כל היולדות ושמא עכשיו אעצור אותך בתמיה ר"ל הלא לכל האומות אני הוא הנותן כח בידם ואיך לא אתן הכח בידכם: (י) שמחו. אתם הבאים מן הגולה שמחו את ירושלים בכבואכם אליה: כל

אוהביה. כל מי שאהב אותה ותאב לראותה בבנינה: כל המתאבלים עליה. בעת חורבנה: (יא) למען תינקו. התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משדי תנחומיה כי ידעתם אשר זה יהיה גמולכם: למען תמצו. למען תהיו מוצצים ומתענגים מן הכבוד הזו והמשמש לבוא לה והוא כפל ענין במ"ש לומר שהרבה טובה תקבלו בבוא עת בנינה: (יב) נוטה אליה. אטה אל ירושלים שלום הרבה כמי נהר וכבוד הגוים ועשרם אטה לה לבוא במרוצה כנחל שוטף: וינקתם. אתם המתאבלים עליה תהיו יונקים את העושר הזה והוא דרך משל לומר כמו התינוק יונק חלב מאין עמל כן תאכלו כבוד העכו"ם אשר לא יגעתם בה: על צד תנשאו. ר"ל תהיו מכובדים מאד ולפי שהמשילם לתינוק היונק אמר לשון הנפול בתינוק היונק שנושאים אותו על הזרוע בצד הגוף ומשעשעים אותו על הכרכים ושמוחו: (יג) אשר אבנו תנחמנו. דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב: ובירושלים תנחמנו. כל התנחומין שלכם תהיה בירושלים כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לתנחומין על הצרות שעברו עליכם: (יד) וראיתם. כאשר תראו ירושלים בבנינה ישיש לבכם: כדשא תפרחנה. יפרחו כעשב השדה ר"ל יתחזקו בבריאות ולפי שהדאגה והיגון מייבשים העצמות כמ"ש ורוח נכאה תייבש גרם (משלי יז) אמר בעת השמחה יתחזקו העצמות: וגודעה יד ה'. אז ידעו עבדיו כח גבורת ה': וזעם. גם ידעו הזעם אשר זעם את אויביו:

שיר השירים פרק ג וט

ו מי זאת עולה מן המדבר פתימרות עשן מקטרת מור ולבונה מפל אבקת ריכל: ז הנה מפתח שלשלת ששים גברים סביב לה מגברי ישראל: ח פלם אחוזי חרב מלמדי מלחמה איש חרב על ירכו מפחד בלילות: ט אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון:

רש"י

ששים גברים סביב לה. ששים רבוא סביב לה: מגבורי ישראל. מיוצאי הצבא לבד פחותים מבין עשרים והיתרים על בני ששים: (ח) מלומדי מלחמה. מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים אותה החונים סביבות המשכן מלמדי סדר עבודתם: איש חרב. כלי זיינו הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסורה שלא תשכח: מפחד בלילות. פן ישכחוה ויבואו עליהם צרות וכן הוא אומר (תהלים ב) נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך: (ט) אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה, עשה לו אפריון חופת כתר לכבוד:

(ו) מי זאת עולה מן המדבר. כשהייתי מהלכת במדבר והיה עמוד האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבנים ושורפין הקוצים והברקנים לעשות הדרך מישור והיה הענן והעשן עולין ורואין אותן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרות מי זאת, כלומר כמה גדול! היא זאת העולה מן המדבר, וגומר כתימרות עשן גבוה וזקוף כתמר: מקטרת מור. על שם ענן הקטורת שהיה מתמר מעל מזבח הפנימי: ריכל. בשם המוכר כל מיני בשמים: אבקת. על שם שכותשין אותו ושוחקין הדק כאבק: (ז) הנה מפתח שלשלת. אהל מועד והארון שהיו נושאים במדבר:

מצודת ציון

(ו) כתימרות. מלשון אילן תמר, ורוצה לומר עמוד עשן זקוף כאילן תמר. וכן ותמרות עשן (יואל ג ג): מקטרת. הבערת הבשמים להריח קרוי קטורת בלשון מקרא: מור ולבונה. שמות מיני בושם: אבקת. רוצה לומר בשמים השחוקים דק דק כאבק. וכן יקרא עפר הדק. כמו יסכך אבקם (יחזקאל כו י): ריכל. כן יקרא מוכר הבושם. כמו הצורפים והרוכלים (נחמיה ג לב): (ח) מלומדי. ענין הרגל. כמו וילמד לטרוף טרף (יחזקאל יט ו): על ירכו. על צדו: (ט) אפריון. הוא המטה שנושאים בה הכלות. ובדברי רז"ל הושיבה באפריון (סוטה יב). וכן קראו רז"ל למטה פוריה, ואמרו על שם שפרין ורבין עליה (כתובות י): הלבנון. שם יער בארץ ישראל:

החשוק, עד כי מפחדו פן שודדי לילה יחטפו אותי מן המטה אשר הכין לו, עשה שמירה מעולה וסבב את המטה בששים גבורים מגבורי ישראל הנאמנים על השמירה לבלתי תת שינה לעיניהם. והנמשל הוא לומר הנה בבית המקדש היו ששים כתות גבורים, והם כ"ד משמרות כהונה וכ"ד משמרות לוייה וששים עשרה מחלוקות ישראל, כן הוא במדרש, וכולם היו צדיקים וזריזים וגבורים בכבישת יצרם: (ח) כולם אחוזי חרב. כל הגבורים השומרים היו אחוזים החרב בידם להיות נכונים להלחם מול שודדי לילה, והיו מורגלים במלחמה לדעת תכסייה ותחבולותיה: איש חרב על ירכו. כל אחד מהם היתה חרבו מצומדת לו על ירכו, להיות נכונה לאחזה ביד אם תפול החרב האחזה בכפו, וחריצות השמירה היתה מן הפחד המצוי בלילות מהשודדים והגנבים. והנמשל הוא לומר כל הכתות האלה היו מורגלים במלחמת היצר הרע, ועמדו על משמרתם לעשות גדרים להשתמר מפיתוי היצר הרע ואופן תחבולותיו ועוצם ערמתו, על כי פחדו פן יולכדו ברשת פיתוי ויהיה מעותד לבוא חושך כחשכת הלילה: (ט) אפריון. עתה חזרה לספר בשבח ויופי האפריון שעשה מאז להתעלס עמה בו, וכה אמרה הנה האפריון עשה מעצי הלבנון, מן המובחר במינם. והנמשל הוא על בנין המקדש שהיה בנין נפלא ומפואר:

מצודת דוד

(ו) מי זאת עולה. עודה מספרת ומשתבחת במרבית הצלחתה שהיה לה מאז, וכה תאמר אל הנערות הידעתן מי היא זאת שעלתה מן המדבר, ומרוב זהרה היתה נראית למרחוק, כמו תימרות עשן אשר נראה למרחוק. וריחה הטוב היה נודף כאילו היתה מקוטרת במור ולבונה, ומכל בשמים השחוקים המצויים אצל הרוכל המעלים ריח ערב ומעולה. וכאומרת הלא אני היא העולה ואין אחרת. והנמשל הוא לומר הלא אני עליתי מן המדבר בעמודי אש וענן ההולכים לפני, אשר היו נראים כתימרות עשן, ועמי המשכן והמזבח שהקטירו עליו הקטורת מהרבה מיני בושם: (ז) הנה מטתו שלשלת. לפי מרבית אהבתה אל החשוק היה גדול בעיניה, עד שכינה אותו בשם מלך שלמה שהיה הגדול והמוצלח שבכל בני אדם. וכה אמרה אל הנערות, הנה כ"כ הייתי מאז אהובה ויקרה בעיני

ח המדר הנאה מחתנו, והוא רוצה לתת לבתו מעות, ואמר לה: הרי המעות האלו נתונים לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן, אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך.
ט "ונדר אלמנה וגרושה... יקום עליה" (במדבר ל, י) פיצד? אמרה: הריני נזירה לאחר שלשים יום, אף על פי שנושאת בתוך שלשים יום – אינו יכול להפר. נדרה והיא ברשות הבעל – מפר לה. פיצד? אמרה: הריני נזירה לאחר שלשים, אף על פי שנתאלמנה או נתגרשה בתוך שלשים – הרי זה מופר. נדרה בו פיום, נתגרשה בו פיום, החזירה בו פיום – אינו יכול להפר. זה הכלל: כל שיצאת לרשות עצמה שעה אחת – אינו יכול להפר. י תשע נערות נדרהן קימין: בוגרת והיא יתומה; נערה ובגרה והיא יתומה; נערה שלא בגרה והיא יתומה.

פירוש ברטנורא

ח ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם. ותנאו קיים ולא קנה הבעל. ואף על גב דבמתנה זו מצילו מן הטורח, שהרי אשתו נזונה מן המעות הללו, ומזונותיה היו עליה, אצולי מטרחה אינה חשובה הנאה.
ט ונדר אלמנה וגרושה כו'. לגופיה לא צריך קרא, דכיון דאין לה בעל מי יפר, אלא כשנדרה כשהיא אלמנה לזמן, ולא הגיע זמן הנדר עד שנושאת: אינו יכול להפר. אע"פ שהנדר חל כשהיא תחתיו, דבתר שעת הנדר אולתין: נדרה בו פיום, גרשה בו פיום, וחזירה בו פיום. ואח"כ שמע את נדרה: אינו יכול להפר. כיון שיצאת לרשות עצמה בין נדר להפרה. דאין הבעל מופר בקודמין:
י תשע נערות נדרהן קימין. נערות לאו דוקא: בוגרת והיא יתומה. שנושאת ומת בעלה כשהיא נערה, והיא יתומה בחיי האב שאחר שנושאת אין

משניות מבוארות – קהתי

ענין צריך הכתוב להשמיענו, שנדרי האלמנה והגרושה קיימים? אמרה – האלמנה או הגרושה: הריני נזירה לאחר שלשים יום – שקיבלה עליה נזירות כעבור שלשים יום מיום שנדרה, אף על פי שנושאת בתוך שלשים יום – ונמצא הנדר חל כשהיא ברשות בעלה, אינו יכול להפר – אין הבעל יכול להפר את נדרה זה, לפי שבשעה שנדרה לא היתה ברשותו, ואין הבעל מפר בקודמים. נדרה והיא ברשות הבעל – אבל אם נדרה אשה כשהיא ברשות הבעל, מפר לה – ואפילו לא חל הנדר אלא לאחר שיצאה מרשותו, הפרתו הפרה. פיצד? אמרה: הריני נזירה לאחר שלשים יום, ובעלה הפר לה את הנדר, אף על פי שנתאלמנה או נתגרשה בתוך שלשים יום, והנדר חל כשהיתה כבר ברשות עצמה, הרי זה מופר – שבשעה שנדרה והפר לה היתה ברשותו. נדרה בו פיום, נתגרשה בו פיום, החזירה בו פיום – נדרה ביום שנושאה, ובאותו יום גירשה בעלה והחזירה, אינו יכול להפר – אף על פי שנדרה כשהיתה ברשותו, בשעת הנישואין הראשונים, ועדיין לא עבר יום שמעו, מכל מקום הואיל ונתגרשה לאחר שנדרה, ויצאה לפני ההפרה מרשותו לרשות עצמה, שוב אין הבעל יכול להפר. זה הכלל: כל שיצאת לרשות עצמה שעה אחת – על ידי גירושין, אינו יכול להפר – שאין הבעל מפר בקודמים. בגמרא מבואר, ש"זה הכלל" בא לרבות, שאם מסר האב את בתו לשלוחי הבעל (הארוס), ונדרה ונתגרשה וחזרה ונתאסרה בו פיום, שאין לה הפרה, לא מצד האב ולא מצד הבעל, שכיון שמסר אותה האב לשליחי הבעל, שוב אין לאביה רשות בה, וכיון שנתגרשה בין הנדר להפרה, הרי אין הבעל מפר בקודמים.

יום שני

באור משנה י

בסוף המשנה הקודמת שינוי: "זה הכלל: כל שיצאת לרשות עצמה שעה אחת. אינו יכול להפר". כלל זה נישנה באשה לגבי בעלה, שאם נתגרשה בין הנדר להפרה, שוב אין הבעל יכול להפר. וכבר בארנו שם, שהוא הדין בבת לגבי אביה, שכל שיצאה הבת מרשות אביה לרשות עצמה, שוב אין אביה יכול להפר נדרה. ועל ידי שלושה דברים יוצאת הבת לרשות עצמה, והם: א. נישואין – שנערה שנישאה, אין לאביה עוד רשות בה, ואם נתאלמנה או נתגרשה, הרי היא ברשות עצמה; וקרייהא היא בלשון חכמים: "יתומה בחיי האב", שכן דינה כיתומה, אף על פי שאביה חי. ב. מיתת האב – שנערה שנעשתה יתומה ממש, הרי ממילא יצאה לרשות עצמה. ג. בגרות – שלאחר שהנערה נעשתה בוגרת (היינו ששה חדשים לאחר שהגיעה לגיל שתים עשרה שנה ויום אחד והביאה סימני נערו), אף שאביה קיים, יצאה מרשותו. שלש אלו – יתומה בחיי האב, יתומה ממש ובוגרת – והואיל וברשות עצמן הן, נדרהן קיימים. משנתנו באה לפרט, ששלש אלו תשע הן.

יום ראשון

באור משנה ח

משנה זו אינה מענין פרקנו, והיא עוסקת בדין המדר הנאה מחברו. וכבר למדנו (לעיל ד, ג), שהמדר הנאה מחברו, רשאי חברו לתת מזונות לאשתו, ואין בזה משום הנאה האסורה על המדר. ברם, אינו יכול לתת לה אלא מזונות בלבד, אבל לא מעות, שכן הבעל זוכה בהן מדין אכילת פירות בבכסי אשתו. – משנתנו דנה במדר הרוצה לתת מעות לאשתו של המדר, וכגון שהוא אביה, ובאה המשנה ללמדנו, כיצד יכול הוא לתת לה מעות, ולא תהא במתנה זו משום הנאה האסורה על המדר.
המדר הנאה מחתנו – יש קוראים: מחזנתו (יתוספות יום טוב); ובנוסף המשנה שבגמרא הגירסה היא: המדר הנאה לחתנו; ויש גורסים: המדר חתנו חתנה הנאה ממנו (ותוספות קידושין כג, ב); מכל מקום פירוש הדברים: מי שחתנו מודר ממנו הנאה, והוא רוצה לתת לבתו מעות – והחתן (המדר) רוצה לתת מעות לבתו, שהיא אשתו של המדר, ואמר לה: הרי המעות האלו נתונים לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן – כלומר שנותן לה את המעות במתנה על מנת שלא יהא לבעלה (המדר ממנו הנאה) רשות במעות הללו; והוא מוסיף עוד בדבריו: אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך – כלומר שמתנה זו לא תהא שלה אלא למה שהיא נותנת בפיה, היינו מאותה שעה שתאכל את המזונות שתקנה במעות אלו. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לשיטת רבי מאיר, הסובר: "יד אשה כיד בעלה" – שאין אשה יכולה לזכות בבכסים, מבלי שיהא לבעלה זכות בהם; הלכך לא מספיק התנאי הראשון שאומר המדר: "ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן". וצריך הוא להוסיף: "אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך". ויש גורסים: אלא מה שאת נותנת בפיך (א) (לפי').

באור משנה ט

כתוב בתורה (במדבר ל, י): "ונדר אלמנה וגרושה... יקום עליה" פסוק זה אי אפשר לפרשו כפשוטו, שהרי דין זה ברור ופשוט הוא, שהואיל ואינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל, הרי ודאי שנדרה קיימים, ואין הכתוב צריך להשמיענו זה. מכאן באה משנתנו ללמד, שפסוק זה בא להשמיענו, שאם האלמנה או הגרושה נישאה כשנדרה עליה, ואפילו לא חלו עליה אלא לאחר שנישאה, כשהיא כבר ברשות הבעל, והואיל ונדרה אותם קודם שנכנסה לרשותו, אין הבעל יכול להפר אותם, לפי שאין הבעל מפר בקודמים, כמו שהזכרנו כבר (לעיל י, ג). אבל אשה שנדרה בהיותה ברשות הבעל, אף על פי שנדרה לא חלו עליה אלא לאחר שיצאה מרשות בעלה (שנתאלמנה או נתגרשה), אם הבעל הפר אותם (כיום שמעו) בעודה ברשותו, הרי הם מופרים, שאין הולכים בהפרת נדרים אלא אחר שעת הנדר ולא אחר השעה שהנדר חל בה, בין להקל ובין להחמיר.
"ונדר אלמנה וגרושה... יקום עליה" פיצד – כלומר באיזה

בוגרת ומת אביה; נערה בוגרת ומת אביה; נערה שלא בוגרת ומת אביה. נערה שמת אביה, ומשמת אביה בוגרה; בוגרת ואביה קים; נערה בוגרת ואביה קים. רבי יהודה אומר: אף המשיא פתו הקטנה, ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו – עדן היא נערה.

יא קונים שאיני נהנית לאבא, ולאבא, אם עושה אני על פיד; שאיני נהנית לך, אם עושה אני על פי אבא ועל פי אבא – הרי זה יפר.

יב בראשונה היו אומרים: שלש נשים יוצאות ונוטלות כתבה: האומרת: ממאה אני לך, שמים ביני לבינך, נטולה

פירוש ברטנורא

לאביה רשות בה, ובגרה אח"כ ונדרה, נדרה קיים, שאין האב יכול להפר שהרי היא בוגרת, ועוד שהיא יתומה בחיי האב: נערה ובגרה והיא יתומה. שנישאת ומת בעלה. שנדרה כשהיא נערה ובגרה לאחר מכאן והיא יתומה בחיי האב כדפרישנא: נערה. כשעה שנדרה. שלא בגרה עדיין והיא יתומה בחיי האב. והנך תלמא, יתומה בחיי אב כילא לה: בוגרת ומת אביה. שבשעה שנדרה היתה בוגרת ומת אביה, דהיינו יתומה ממש: נערה ובוגרת וכו'. והנך תלמא נמי, מת אביה כילא לה: נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה כו'. הנך תלמא דקתני, בוגרת כילא להו. ובגמרא אמרין, דחכמים לא שנו אלא ג' נערות, בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב: ר"י אומר כו'. דכיון שנכנסה לחופה יצאתה מרשות אביה כהנהו נישואים:

לא קונים שאיני נהנית לאבא ולאבא כו' הרי זה יפר. דכיון דנאסרה בהנאת אביה ואביו ע"י שהיא עושה לבעלה, גנאי הוא לבעל והוי דברים שבינו לבינה:

יב האומרת ממאה אני לך. באשת כהן מיירי, דנאסרה לבעלה באונם ולא הפסידה כתובתה. והאמינות חכמים לאסור עצמה על בעלה. וכיון דיוצאת

משניות מבוארות – קהתי

האשה שאמרה: **קונים שאיני נהנית לאבא, ולאבא, אם עושה אני על פיד** – שנדרה שלא תהנה משל אביה או משל אבי בעלה, אם תעשה מאכל (או דבר אחר) בשביל בעלה; או שאמרה: **קונים שאיני נהנית לך, אם עושה אני על פי אבא ועל פי אבא** – שנדרה שלא ליהנות משל בעלה, אם תעשה דבר בשביל אביה או בשביל אבי בעלה, **הרי זה יפר** – יכול הבעל להפר את הנדרים הללו, לפי שיש בהם משום דברים שבינו לבינה, שגנאי הוא לבעל, שעל ידי שתעשה לו אשתו מלאכה, תיאסר בהנאה משל אביו או משל אביה; וכן גנאי הוא לו שלא תהא רשאית לעשות דבר בשביל אביה או אביו, כדי שלא תיאסר עליו (הרא"ש; הסוד); ואף על פי שעדיין לא חל הנדר, מכל מקום הרי הוא מפר לה.

המאירי כותב, שצריך לפרש משנתנו בנערה המאורסה, ושיפרו אביה ובעלה, ובאה המשנה ללמד, שהם מפירים משום דברים שבינו לבינה, אף על פי שלא חל הנדר; אבל בנשואה הרי משועבדת היא לבעלה (עין פירוש המשניות להרמב"ם, שאף הרמב"ם מפרש משנתנו בנערה המאורסה). ומוסיף המאירי, שיש מפרשים אותה בנשואה, ואם כן הפרה זו טעמה, שמה יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו. ויש גורסים במשנתנו: הרי זה לא יפר. וטעמם, שאפילו דברים שבינו לבינה אינם, אלא תעשה לבעלה ולא תהנה לאביו ולאביה. אבל עיקר הדברים כגירסה הראשונה, וכמו שמוכח בגמרא: "קונים שאני נהנית לאבא ולאבא, אם אני עושה לפיד, רבי נתן אומר: לא יפר; וחכמים אומרים: יפר", ובדואי הלכה כחכמים וכסתם משנה.

י ו ש ל י ש י

באור משנה יב

בראשונה היו אומרים – חכמים: שלש נשים – להלן, יוצאות ונוטלות כתבה – כלומר שהבעל חייב להוציאן ולשלם להן את כסף כתובתן, ואלו הן: א. **האומרת: ממאה אני לך** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן באשת כהן שאמרה לבעלה: **נאנסתי**, והרי היא אסורה לבעלה (שאילו אשת ישראל שנאנסה, הרי היא מותרת לבעלה; ואם נבעלה ברצון, הרי אין לה כתובה). ובכגון זה על בעלה הכהן להוציא בגט, וחייב לתת לה כתובתה, שכן יכולה היא לומר: "נסתחפה שדוה" של בעלי הכהן, שקדושת כהונתו גרמה לו שאני אסורה לו, ואין לי להפסיד על ידי כך את הכתובה. ב. **האומרת: שמים ביני לבינך** – כלומר שבאה בטענות נגד בעלה בדברים שבינו לבינה, כגון: שאין לו כוח גבר, ואינו מסוגל להוליד; וזהו שהיא אומרת: שמים ביני לבינך – היושב בשמים יודע מה שיש ביני לבינך. ויש מפרשים: כרחוק שמים מהארץ, כן הריחוק שביני לבינך בענייני אישות (ירושלמי). ג. **האומרת: נטולה אני מן היהודים**

ובירושלמי מובא שלא נאמרה משנתנו אלא לחדר בה את התלמידים, כלומר שאינה באה ללמד כל חידוש.

תשע נערות – ואף בוגרות בכלל (הרא"ש), נדרין קיימין – לפי שיצאו מרשות האב לרשות עצמן, ואין מי שיפר את נדרן, ואלו הן:
א. **בוגרת והיא יתומה** – שנדרה כשהיא בוגרת וגם "יתומה בחיי האב", כלומר, שהשיאה אביה בהיותה נערה, ויצאה מרשותו, ונתאלמנה או נתגרשה, והרי היא כיתומה בחיי האב, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, ונדרה בהיותה בוגרת; ב. **נערה ובגרה והיא יתומה** – שנדרה כשהיא נערה ויתומה בחיי האב, ונדרה לאחר מות אביה, היינו לאחר שנתאלמנה או נתגרשה, וכשהיא באה לשאול על נדרה הריהי כבר בוגרת; ג. **נערה שלא בוגרת והיא יתומה** – שנדרה כשהיא נערה ויתומה בחיי האב, ועדיין לא בגרה; והרי שלוש שהן יתומות בחיי האב.
ד. **בוגרת ומת אביה** – שנדרה לאחר מות אביה, כשהיא כבר בוגרת; ה. **נערה בוגרת ומת אביה** – שנדרה לאחר מות אביה בהיותה עדיין נערה, ועכשיו היא כבר בוגרת; ו. **נערה שלא בוגרת ומת אביה** – שנדרה לאחר מות אביה כשהיא נערה ועדיין לא בגרה; והרי שלוש שהן יתומות ממש.
ז. **נערה שמת אביה, ומשמת אביה בוגרה** – שנדרה כשהיא נערה ומת אביה ובגרה; ח. **בוגרת ואביה קים** – שנדרה כשהיא בוגרת ואביה חי; ט. **נערה בוגרת ואביה קים** – שנדרה כשהיא נערה, ועכשיו היא כבר בוגרת, ואביה חי; והרי שלוש שהן בוגרות. **רבי יהודה אומר: אף המשיא פתו הקטנה, ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו, עדן היא נערה** – רוב המפרשים גורסים: ועדיין היא נערה, כלומר שאף על פי שהשיאה אביה בהיותה קטנה, ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה לאביה, ועדיין היא נערה (או אפילו קטנה), אף היא נדרה קיימים, ואין אביה יכול להפר אותם, שכן שנישאה, יצאה מרשות אביה (הרא"ש; הר"ן; ברטנורא).

בארנו משנתנו על פי הרא"ש והר"ן ומפרשים אחרים. אבל יש מפרשים: תשע נערות – היינו שנתאסרו כולן בהיותן נערות, ואחר כך נתהוו השניים המונעים את הפרת הנדר, כמפורט במשנה (עין פירוש המשניות להרמב"ם: המאירי). כן נוקטים הם בדברי רבי יהודה את הגירסה שלפנינו: עדיין היא נערה – כלומר, שלדעת רבי יהודה דינה כנערה, ואביה מפר נדרה (עין שם: ועין "תפארת ישראל").

באור משנה יא

משנה זו באה ללמד באשה שנדרה ותלתה נדרה בתנאי מסויים, שאם יש בנדר ובתנאי משום דברים שבינו לבינה, אף על פי שמחתם התנאי עדיין לא חל הנדר, יכול הבעל להפר את נדרה.

אָנִי מִן הַיְּהוּדִים. חֲזָרוּ לִימָר: שְׁלֹא תִהְיֶה אִשָּׁה נֹתֶנֶת עֵינֶיהָ בְּאַחֵר וּמִקְלָקֶלֶת עַל פְּעֻלָּהּ; אֵלָּא, הָאוֹמֶרֶת: טִמְאַה אֲנִי לָךְ – תִּבְיֹא רְאִיָּה לְדִבְרֶיהָ; שְׁמִים בִּינִי לְבִינֶךָ – יַעֲשׂוּ דֶרֶךְ בִּקְשָׁה; נְטוּלָה אֲנִי מִן הַיְּהוּדִים – יִפְר חֶלְקוֹ, וְתִהְיֶה מְשֻׁמֶשֶׁת, וְתִהְיֶה נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים.

ס ל י ק מסכת נדרים מסכת נזיר פרק ראשון

א כָּל כְּנֻזֵּי נְזִירוֹת בְּנִירוֹת. הָאוֹמֶר: אֵהָא – הָרִי זֶה נְזִיר; אוּ: אֵהָא נָה – נְזִיר. נְזִיק, נְזִיחַ, פְּזִיחַ – הָרִי זֶה נְזִיר. הָרִינִי כֹה, הָרִינִי מְסַלֵּס, הָרִינִי מְכַלְכֵּל, הָרִי עָלִי לְשֶׁלַח פֶּרַע – הָרִי זֶה נְזִיר. הָרִי עָלִי צִפְרִים – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נְזִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ נְזִיר.

פירוש ברטנורא

בגמ' נטולת כתובתה, דמספר כתובתה נלמד, לכשתנשאי לאחר תמלי מה שכתוב ליכי: השמים ביני ובינך. מפרש בגמרא, דאינו יורה כחץ, כלומר דברים דקמי שמיא גליא ואינה יכולה לברר. ומיירי בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה. דאי לא הכי, אמרינן לה וילי לא מפקדת אפריה ורביה: נטולה אני מן היהודים. שאסרה תשמיש של כל ישראל עליה. ואף על גב דאמרינן בפרק המדיר הויא דנדרה אידי דיוצאה בלא כתובה, דהיא נתנה אצבע בין שניה, רש"י פירש ביבמות (דף ק"ב) כיון שאסרה הנאת תשמיש של כל ישראל עליה ודאי אנוסה היא כי קשה תשמיש לה, וסברה משנה ראשונה דאפילו דברים שבינו לבניה לא הוי, דאפשר שיגרשנה: חזרו לומר בר'. נתקלקלו הדורות וחששו שהיא משקרת להפקיע עצמה מתחת בעלה: תביא ראיה לדבריה. ולא מהמיננין לה בלי ראיה: יעשו דרך בקשה. ובקשו ממנה שלא תדבר עוד בו ובירושלמי מפרש יעשו סעודה ויפייס: יפר חלקו ותהא משמשתו. דהוי דברים שבינו לבניה ומיפר לעצמו:

מסכת נזיר

א א כל כְּנֻזֵּי נְזִירוֹת. דבר שאינו עיקרו של שם מקרי כניוי. כמו המכנה שם לחבור (ב"מ נח:). הָאוֹמֶר אֵהָא. לאו כניוי הוא, אלא יד מקרי, כמו בית יד שהכלי נאחו בו כך הנדר נתפס בלשון זה. ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, כל כניוי נזירות כניויות וכל ידות נזירות כניויות, אלו הן ידות נזירות הָאוֹמֶר אֵהָא, אֵהָא נִזִּיר. ואלו הן כניוי נזירות נזיק נזיח פזיח: הָאוֹמֶר אֵהָא. שראה נזיר עובר לפניו ואמר אֵהָא, אֵע"פ שלא אמר אֵהָא כֹה, אם נתכוין להיות נזיר כמותו הרי זה נזיר, ואֵע"פ שלא הוציא בפיו כֹה: אֵהָא נִזִּיר. שהיה תופס בשערו ואמר אֵהָא נִזִּיר, משמע אֵהָא נִזִּיר בגדול שער זה. ואם נתכוין לשם כך הרי זה נזיר ואֵע"פ שלא פירש, שאלו וכיוצא בהם ידות לנזירות הם והוו כניויות: נזיק נזיח פזיח. לשונות של גוים הם שקורין כך לנזיר, ולשונם קרוב

משניות מבוארות – קהתי

יבא. לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו, לא ישמא להם במוותם, כי נזיר אֵהָא על ראשו". כן חייב הוא בשאר דיני הנזיר, האמורים בפרשה, כפי שיבוארו פרטיהם במסכתנו. – יכול אדם לקבל עליו נזירות לזמן מסוים: אבל אין נזירות פחות משלושים יום (כמבואר במסכתנו א, ג). מכאן הנודר נזירות סתם, ואינו מפרש לכמה זמן הוא מקבל עליו את הנזירות, חלים עליו כל דיני נזירות לשלושים יום. – ואף המקבל עליו נזירות ב"ידות" או ב"כניוים", דינו כנודר בעיקר לשון הנזירות. – משנתנו באה לפרט "ידות" נזירות ו"כניוים" נזירות, שהם כעיקר נזירות.

כָּל כְּנֻזֵּי נְזִירוֹת בְּנִירוֹת, וכל ידות נזירות כניויות. ואלו הן ידות נזירות (גמרא – "חסורי מחסרא"): הָאוֹמֶר: אֵהָא – אֵהָא; ומבואר בגמרא, כגון שראה נזיר עובר לפניו, ואמר: "אֵהָא", והתכוון לומר: אֵהָא נִזִּיר כמותו, הָרִי זֶה נְזִיר – אף על פי שלא אמר בפירוש: "אֵהָא כֹה"; או – הָאוֹמֶר: אֵהָא נִזִּיר – אֵהָא נִזִּיר; שהתכוון לומר: אֵהָא נִזִּיר כגון שתפס בשערו ואמר: "אֵהָא נִזִּיר", ואלו הם כניוי נזירות בשערי, שאגדלנו כמו נזיר, נְזִיר – הרי זה נזיר. ואלו הם כניוי נזירות שהם כניויות: נְזִיק, נְזִיחַ, פְּזִיחַ – הָאוֹמֶר: הָרִינִי נְזִיק, או: הָרִינִי נְזִיחַ, או: הָרִינִי פְּזִיחַ, או: הָרִינִי נְזִיר. ואלו הם כניוי נזירות האומר: הָרִינִי פְּזִיחַ – וכגון שרמו על נזיר שבא כנגדו, או האומר: הָרִינִי מְסַלֵּס, או: הָרִינִי מְכַלְכֵּל, או: הָרִי עָלִי לְשֶׁלַח פֶּרַע – כל הביטויים הללו לשון גידול שער הם: מַסְלֵס – מהפך בשער, עושה לתתלים; מְכַלְכֵּל – מטפל בשערות לסדרן ולהשכיבן; לְשֶׁלַח פֶּרַע – לגדל שער, כלשון הכתוב (יוחאל מז, כ): "ופרע לא ישלחו"; ואם אחז אדם בשערות ראשו ואמר באחד מהלשונות הללו, והתכוון לנזירות, הָרִי זֶה נְזִיר – שכן לשון זה מוכיח על כוונתו לקבלת נזירות, ודינו כאילו אמר "הָרִינִי נזיר" הָאוֹמֶר: הָרִי עָלִי צִפְרִים – כלומר שהתכוון לשתי תורים או לשני בני יונה, שהם קרובו של נזיר שנטמא, וכגון שנזיר עבר לפניו בשעה שאמר כך, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נְזִיר – הרי זה נזיר, שאף דברים אלו מוכיחים, שהיתה כוונתו לנזירות. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ נְזִיר – שאין בלשון זה משום קבלת נזירות. ברם, יש בדבריו משום נדר הקדש, וחייב הוא להביא "צפרים", היינו תורים או בני יונה, כקרבן עולת נדבה.

– כלומר שאסרה על עצמה בנדר הנאת תשמיש מכל היהודים, ואף בעלה בכלל; ומסתבר שנדרה כך, משום שהתשמיש קשה לה, והרי היא כאנוסה, ולכן אמרו חכמים שהיא יוצאת ונטולת כתובתה. ושלש נשים אלו האמינו להן חכמים בראשונה, מאחר שזוללו בנפשן לומר לבית הדין את הדברים הללו. חֲזָרוּ לִימָר – אבל אחר כך אמרו חכמים, שאין להאמין לאשה על טענותיה אלו, שְׁלֹא תִהְיֶה אִשָּׁה נֹתֶנֶת עֵינֶיהָ בְּאַחֵר וּמִקְלָקֶלֶת עַל פְּעֻלָּה – שחוששים שמא היא משקרת, משום שהיא רוצה להינשא לאחר, והיא באה להפקיע עצמה מרשות בעלה; אֵלָּא, הָאוֹמֶרֶת: טִמְאַה אֲנִי לָךְ, תִּבְיֹא רְאִיָּה לְדִבְרֶיהָ – ובלא ראיה אין מאמינים לה שנאנסה, ואינה נאסרת על בעלה; הָאוֹמֶרֶת: שְׁמִים בִּינִי לְבִינֶךָ, יַעֲשׂוּ דֶרֶךְ בִּקְשָׁה – יעשו חכמים על ידי דברי פיוס ובקשה להביא את האשה ובעלה לידי התפייסות; הָאוֹמֶרֶת: נְטוּלָה אֲנִי מִן הַיְּהוּדִים, יִפְר חֶלְקוֹ – חלק זה של הנדר הנוגע לבעל, יכול הוא להפר, שהרי כאן דברים שבינו לבניה, וְתִהְיֶה מְשֻׁמֶשֶׁת – שלאחר שהפר לה, הרי היא מותרת לו, וְתִהְיֶה נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים – אבל הנדר שלה קיים לגבי כל שאר היהודים, שתהא אסורה להם לאחר שתתגרש מבעלה או תתאלמן ממנו.

מסכת נזיר

באור משנה א

הנזירות היא בכלל נדרים שכן נאמר (במדבר ו, א): "איש או אשה כי יפליא לנדר נדר נזיר", ולפיכך סודרה מסכתנו לאחר מסכת נדרים (גמרא סוטה ב, א הקדמת המשנה להרמב"ם). – וכבר שנינו בתחילת מסכת נדרים: כל כניוי נדרים כנדרים... ונזירות כניויות, ובארנו שם, שישנן שלש דרכים בלשון הנדר: א. עיקר הנדר: ב. הריני נזיר; או "הריני נזיר לה". וכל האומר בלשון זה, חלה עליו נזירות, והוא נאסר בכל היוצא מן הגופן, בתגלחת הראש, ובטומאה למתים, כמו שכתוב בפרשת נזיר (במדבר ו, ג-ח): "מיין ושכר יזיר, חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה, וכל משרת ענבים לא ישתה, וענבים לחים ויבשים לא יאכל. כל ימי נדו, מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד גז לא יאכל. כל ימי נדר נדו, תעור לא יעבור על ראשו. כל ימי הידור לה, על נפש מת לא

ב הריני נזיר מן החרצנים, ומן הזגים, ומן התגלחת, ומן הטמאה – הרי זה נזיר, וכל דקדוקי נזירות עליו. הריני בשמשון, כבן מנוח, כבעל דלילה, כמי שעקר דלתות עזה, כמי שנקרו פלשתים את עינו – הרי זה נזיר שמשון. מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון? נזיר עולם, הכביד שערו – מקל בתער, ומביא שלש פהמות; ואם נטמא – מביא קרבן טמאה. נזיר שמשון, הכביד שערו – אינו מקל; ואם נטמא – אינו מביא קרבן טמאה.

ג סתם נזירות שלשים יום. אמר: הריני נזיר אחת גדולה, הריני נזיר אחת קטנה, אפלו מכאן ועד סוף העולם

פירוש ברטנורא

ללשון של ישראל. ומקרו כנוי נזירות: הריני כזה. ורומז לנזיר שכנגדו: הריני מסלל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע. וכלהו דוקא כשתופס בשערו ודעתו לנזירות: מסלל. מחליק בשער: מכלכל. מגדל שער. ודוגמתו, משתכלכל העטרה [נדה נב]; משיגדל שער העררה: הרי עלי צפרים. שתי תורים או שני בני יונה, והם קרבן נזיר שנממא. וכנוי שני עובר לפניו: רבי מאיר אומר נזיר. הואיל ונזיר עובר לפניו וצפרים קרבן נזיר שנממא הם, מוכיחין הדברים דהרי עלי צפרים לנזירות קאמר: והכמים מאמרים אינו נזיר. והלכה כחכמים, שאינו נזיר אבל מביא צפרים לשלם נדרו:

ב הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים וכו', אם הזכיר אחד מכל אלו, הרי זה נזיר כאלו אמר הריני נזיר סתם. ומשום דבעי למתנא סיפא דנזיר עולם ונזיר שמשון אין כל דקדוקי נזירות עליהם, תנא הכא כל דקדוקי נזירות עליו: מה בין נזיר עולם וכו'. מתניין חסורי מחסרא והכי קתני, ואם נדר להיות נזיר עולם הרי זה נזיר עולם. ומה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער מ"ב חרש ל"ב חרש דילפינן מאבשלום שהיה נזיר עולם ובתיב ביה (שמואל ב' י"ד) ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו ובתיב התם (ויקרא כ"ה) ימים תהיה גאולתו: ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה. ואפילו לכתחלה מותר ליטמא דשמעון היה מטמא למתים והכי נמזיר לה והאי דקתני אם נטמא דמשמע דיעבר און לכתחלה לא משום דתנא רישא נבי נזיר עולם ואם נטמא תנא סיפא נבי נזיר שמשון ואם נטמא:

ג סתם נזירות שלשים יום. דכתיב (במדבר ו') קדוש יהיה. יה"ה בגימטריא שלשים מכאן סמכו לומר שאין נזירות פחות מל' יום: הריני נזיר אחת גדולה.

משניות מבוארות – קהתי

– מה ההבדל ביניהם? **נזיר עולם, הכביד שערו** – כשגדל שערו הרבה ונעשה כבד עליו, **מקל בתער** – מקל על עצמו על ידי שמגלח מקצתו בתער לסוף כל שנים עשר חודש, כמו שכתוב באבשלום, שהיה נזיר עולם (שמואל ב' יד, כו): "ובגלחו את ראשו והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח, כי כבד עליו וגלחו", ו**מביא** – ביום שהוא מקל שערו, **שלש פהמות** – שלושה קרבנות, שהם: חטאת, עולה ושלמים, כדין הנזיר לזמן קצוב. "ביום מלאת ימי נזרו", כשמגלח שערו (ענין במדבר יג, יז-יח). **ואם נטמא** – למת, **מביא קרבן טמאה** – שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, ועוד כבש בן שנתו לאשם, כמפורש בתורה בפרשת נזיר (שם שס, טז-יב). אבל **נזיר שמשון, הכביד שערו אינו מקל** – שחייב הוא לגדל שערו כל ימי חייו, כמו שכתוב בשמשון (שופטים יג, ה): "ומורה לא יעלה על ראשו", **ואם נטמא** – למת, **אינו מביא קרבן טמאה** – בגמרא מבואר, שאפילו לכתחילה מותר לו להיטמא למתים, שכן מוצאים בשמשון, שהרג את הפלשתים והוריד מהם את חליפותיהם, ומכאן שמותר היה לו להיטמא למת; ולא נקטה המשנה לשון דיעבד ("ואם נטמא") אלא אגב הלשון שבנזיר עולם. וכן כותב הרמב"ם: "שמשון לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר בניזיר, אלא המלאך הפרישו מן הטומאה. וכיצד היה דינו? היה אסור ביין, ואסור בתגלחת, ומותר להיטמא למתים. ודבר זה הלכה מפי הקבלה. לפיכך מי שאמר: הריני נזיר שמשון – הרי זה נזיר מן התגלחת ומן היין לעולם, ואינו מגלח כל שנים עשר חודש כשאר נזירי עולם, ומותר להיטמא למתים" (הל' נזירות ג, יג-יד).

באור משנה ג

משנתנו דנה בנזיר לזמן קצוב. וכבר הזכרנו, שאין נזירות פחותה משלושים יום, כלומר בין שאמר סתם: הריני נזיר, ובין שפירש בנדרו זמן שהוא פחותה משלושים יום, הרי הוא נזיר שלשים יום. ברם, יכול אדם לקבל עליו יותר מנזירות אחת, כגון שיאמר: "הריני נזיר שלשים יום, ואם נטמא, מביא קרבן טמאה"; שבכגון זה הוא חייב בשתיים או בשלוש נזירות, שכל אחת מהן היא שלשים יום, היינו שלסוף כל שלשים יום מגלח שערו ומביא קרבנותיו, ומתחיל למנות נזירות שנייה. כן יכול אדם לקבל עליו נזירות אחת ליותר משלושים יום, כגון שלשים ואחד יום, או שנים יום, וכדומה; ובכגון זה חלה עליו נזירות כזמן שפירש בנדרו. – משנתנו דנה בזמן הנזירות, לפי לשונו של הנדר.

סתם נזירות שלשים יום – האומר סתם: "הריני נזיר", ולא פירש לכמה זמן, הרי הוא נזיר שלשים יום. "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (רמב"ם, אלא שחכמים מצאו לזה אסמכתא בפסוק האומר בנזיר (במדבר ו, ה): "קדוש יהיה" – יהיה בגימטריא שלשים (גמרא). **אמר: הריני**

יוס רביעי

באור משנה ב

משנתנו דנה בשלושה סוגי נזירים, והם: א. נזיר לזמן קצוב. כגון שאמר (ספס): "הריני נזיר", שחלה עליו נזירות שלשים יום, או כגון שפירש ואמר: הריני נזיר כן וכך זמן. ודיני נזירות זו מפורשים בתורה (במדבר ו, א-כא), כמו שהבאנו כבר בהקדמה לביאור המשנה הקודמת. – ב. נזיר שמשון. כגון שאמר: "הריני נזיר כמששון", שכן שמשון היה נזיר מבטן אמו על פי דברי מלאך ה', כמו שכתוב (שופטים ג, ג-ה): "וירא מלאך ה' אל האשה, ויאמר אליה הנה נא את עקרה ולא ילדת והרית וילדת בן. ועתה השמרי נא ואל תחטי יין ושכר, ואל תאכלי כל טמא. כי הנה הרה וילדת בן ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן"; ודינו של נזיר שמשון, שהוא נזיר כל ימיו. – ג. נזיר עולם. כגון שאמר: "הריני נזיר עולם", או: "הריני נזיר כל ימי חיי"; ומכאן בגמרא, שאבשלום בן דוד היה נזיר עולם. – משנתנו באה ללמד, מה בין שלושת סוגי הנזירים, ובמיוחד מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון.

הריני נזיר מן החרצנים, ומן הזגים, ומן התגלחת, ומן הטמאה – האומר: הריני נזיר מן החרצנים, או: הריני נזיר מן הזגים, שכן כתוב בפרשת נזיר (במדבר ו, ד): "מחרצנים ועד זג לא יאכל"; או האומר: הריני נזיר מן התגלחת, שכן כתוב (שם שס, ה): "כל ימי נדר נזרו תעור לא יעבור על ראשו", או האומר: הריני נזיר מן הטמאה, כמו שכתוב (שם שס, ו-ז): "כל ימי הידור לה' על נפש מת לא יבוא. לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם". כלומר שפירט בנדר נזירותו אחד מדקדוקי הנזירות הכתובים בפרשת נזיר, **הרי זה נזיר** – כאלו אמר סתם: "הריני נזיר", **וכל דקדוקי נזירות עליו** – כל דיני נזירות האמורים בתורה לכל פרטיהם עליו לקיים, אף על פי שלא הזכיר בנדרו אלא אחד מהם בלבד, שכל המקבל עליו נזירות לדבר אחד, הרי הוא נזיר לכל דבר האמור בנזיר. **הריני בשמשון, כבן מנוח, כבעל דלילה, כמי שעקר דלתות עזה, כמי שנקרו פלשתים את עינו** – המקבל עליו נזירות שמשון באחד מהלשונות הללו, כגון שאומר: הריני שמשון, או: הריני כבן מנוח, או: הריני כבעל דלילה, או: הריני כמי שעקר דלתות עזה, וכו' (רמב"ם; והספיק; ויש מפרשים, כגון שאומר: הריני שמשון בן מנוח, ומוסיף עוד אחד מהתארים הנזכרים אחר כך, כגון: הריני שמשון בן מנוח בעל דלילה, או: הריני שמשון הנזיר (ותוספות). **הרי זה נזיר שמשון** – וחלה עליו נזירות כנזירותו של שמשון, והוא נזיר כל ימיו. וכן האומר: "הריני נזיר עולם", הרי הוא נזיר כל ימיו (גמרא). אם כן **מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון**

— נזיר שלשים יום. הריני נזיר ויום אחד, הריני נזיר ושעה אחת, הריני נזיר אחת ומחצה — הרי זה נזיר שלשים יום. הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת — נזיר שלשים ואחד יום, שאין נזירים לשעוֹת. ד הריני נזיר כשעור ראשי, וכעפר הארץ, וכחול הים — הרי זה נזיר עולם, ומגלח אחת לשלשים יום. רבי אומר: אין זה מגלח אחת לשלשים יום. ואיזהו שמגלח אחת לשלשים יום? האומר: הרי עלי נזירות כשעור ראשי, וכעפר הארץ, וכחול הים. ה הריני נזיר מלא הבית, או מלא הקפה, בודקין אותו, אם אמר: אחת גדולה נזרתי — נזיר שלשים יום; ואם

פירוש ברטנורא

בין שאמר הריני נזיר נזירות אחת גדולה, בין שאמר הריני נזיר אחת מכאן ועד סוף העולם. נהג נזירות שלשים יום. ומכאן ועד סוף העולם דקאמר הכי משמע ארוכה עלי זאת הנזירות כאילו היא מכאן ועד סוף העולם: ה"ג הריני נזיר ויום אחד הריני נזיר ושעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שלשים יום. וה"פ אמר הריני נזיר ויום אחד כיון שאמר הריני נזיר קבל עליו נזירות אחת וכי אמר תו ויום אחד הרי יש כאן נזירות אחרת, דאין נזירות פחות משלשים יום. וכן נמי כי אמר הריני נזיר ושעה אחת והריני נזיר אחת ומחצה, יש כאן שתי נזירות שא"ל להיות נזיר שעה אחת או מחצה נזירות שלא יהיה נזיר ל' יום ומש"ה הרי זה נזיר שלשים ומגלח לסוף ל' ונהג נזירות אחרת: הריני נזיר ל' יום ושעה אחת, הרי זה נזיר ל' ואחד יום שאין נזירות לשעוֹת. שנאמר (שם) ימי נזר, והרי הוא כאילו אמר ל' ואחד יום. ולא אמרין דשעה אחת דאמר הוּא נזירות בפני עצמה, הואיל ויש לצרפה עם מנין שלשים שהזכיר תחלה:

ד הריני נזיר כשעור ראשי וכעפר הארץ וכו' ה"ז נזיר עולם. ולא נזיר עולם ממש, דאילו נזיר עולם מגלח אחד לשנים עשר חודש וזה מגלח א' ל' יום. הואיל ותלה נזירותו בדברים חלוקים, הוי כאילו נדר כמנין נזירותו כמנין שער ראשו ועפר הארץ, משא"כ בנזיר עולם שלא חלק נזירותו שלו אלא נעשה הכל נזירות אחת: רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום. דכיון דאמר הריני נזיר, הכל נזירות אחת היא ואינו מגלח אלא לשנים עשר חדש כנזיר עולם. ואיזהו מגלח לשלשים יום, האומר הרי עלי נזירות כשעור ראשי, דאז מוכיח דנזירותו מופסקת קבל עליו כמנין שער ראשו. ואין הלכה כרבי: ה אם אמר אחת גדולה נזרתי. נזירות אחת קבלתי ונראית לי גדולה כמלא הבית, נזיר ל' יום; ואם אמר סתם נזרתי. ולא היה בלבי אלא כמו שידעו

משניות מבוארות — קהתי

אחת. אינו מגלח כלל. — משנתנו דנה במי שתלה נזירותו כשעור ראשו או כעפר הארץ, שלדברי הכל הרי זה נזיר כל ימי חייו, אלא שנחלקו תנאים, אם יש בלשון זה קבלת נזירות אחת או הרבה נזירות.

הריני נזיר כשעור ראשי, וכעפר הארץ, וכחול הים — האומר: הריני נזיר כשעור ראשי, או: הריני נזיר כעפר הארץ, או: הריני נזיר כחול הים, הרי זה נזיר עולם — כלומר נזיר לעולם, לכל ימי חייו, לפי שכל הדברים הללו שתלה בהם נזירותו מנינים מרובה מימי חייו (רש"י). ומגלח אחת לשלשים יום — שהואיל ותלה נזירותו בדברים שהם פרושים, כמו השערות, העפר והחול, הרי זה כאומר: הרי עלי נזירות כמנין שער ראשי או כמנין עפר הארץ וכדומה; הלכך נהג הוא נזירות רצופות של שלשים שלשים יום במשך כל ימי חייו, ומגלח ומביא קרבנות בסוף כל שלשים יום. רבי אומר: אין זה מגלח אחת לשלשים יום — האומר: "הריני נזיר כשעור ראשי" וכדומה, אינו מגלח אחת לשלשים יום, שאין במשמעות לשון זה נזירות חלוקות אלא נזירות אחת ארוכה, כאילו אמר: הריני נזיר אלף שנה, ודינו כנזיר לעולם, שאינו מגלח כלל (רש"י; הרא"ש); ויש מבארים, שדינו כדין נזיר עולם, שמקל בתער בסוף כל שנים עשר חודש (רמב"ם; המאירי; ברטנורא). ואיזהו שמגלח אחת לשלשים יום — איזהו נזיר לעולם, שמגלח בסוף כל שלשים יום? האומר: הרי עלי נזירות כשעור ראשי, וכעפר הארץ, וכחול הים — שלא אמר "הריני נזיר", אלא "הרי עלי נזירות". שלשון זה יש במשמעותו קבלת נזירות חלוקות כמנין שער ראשו, וכדומה. ואין הלכה כרבי.

באור משנה ה

האומר: הריני נזיר מלא הבית, או מלא הקפה — וספק הוא, אם כוונתו היתה לנזירות אחת גדולה, והרי זה כאומר: "הריני נזיר מכאן ועד סוף העולם", כמו שלמדנו לעיל (משנה ג); או שהתכוון לפרש זמן נזירותו, שיהא כמספר הדברים שהבית או הקופה (הסל) יכולים להכיל, והרי זה כאומר: "הריני נזיר כשעור ראשי", כמו שלמדנו במשנה הקודמת, הלכך בודקין אותו — שואלים את הנזיר, למה התכוון באמרו "מלא הבית או מלא הקופה". אם אמר: אחת גדולה נזרתי — כוונתי היתה לנזירות אחת גדולה, הרי זה נזיר שלשים יום — כדין האומר: הריני נזיר אחת גדולה (משנה ג). ואם אמר: סתם נזרתי — ולא היה בלבי אלא כפי שיפרשו חכמים לשוני

נזיר אחת גדולה, או שאמר: הריני נזיר אחת קטנה, אפילו מכאן ועד סוף העולם — כלומר אפילו קיבל עליו נזירות אחת גדולה מכאן ועד סוף העולם, כגון שאמר: "הריני נזיר אחת מכאן ועד סוף העולם", הרי זה נזיר שלשים יום — הואיל ולא פירש שיעור של זמן, אלא אמר סתם "גדולה" או "קטנה", ואפילו אמר "מכאן ועד סוף העולם", אינו נהג אלא נזירות אחת של שלשים יום. בגמרא מבואר, שהאומר "מכאן ועד סוף העולם" לא בא לפרש בזה זמן נזירותו, שיהא נזיר עד סוף ימיו, אלא בא לומר, שנזירות זו שהוא מקבל עליו חמורה היא בעיניו, ונראית לו ארוכה כמו "מכאן ועד סוף העולם". האומר: הריני נזיר ויום אחד, או האומר: הריני נזיר ושעה אחת, או האומר: הריני נזיר אחת ומחצה — נזירות אחת, וחצי נזירות, הרי זה נזיר שלשים יום — נזיר פעמיים, שחייב הוא לנהוג שתי נזירות של שלשים יום, כאילו אמר: הריני נזיר נזירות אחת ועוד נזירות ליום אחד, או לשעה אחת, או: הריני נזיר נזירות אחת ועוד חצי נזירות, שהואיל ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי הוא חייב בנזירות נוספת של שלשים יום, ודינו כאומר: הריני נזיר שלשים יום. אבל האומר: הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת — שלא אמר "הריני נזיר ושעה אחת" כדלעיל, אלא אמר: הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת. היינו שקיבל עליו נזירות אחת בלבד לשלושים יום ושעה אחת, שהרי יכול אדם לקבל עליו נזירות אחת ליותר משלושים יום, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, הרי זה נזיר שלשים ואחד יום — ואף על פי שאמר "שלשים יום ושעה אחת", הרי זה כאילו אמר: שלשים ואחד יום, שאין נזירים לשעוֹת — שנאמר בפרשת נזיר (במדבר ו, ח): "ימי נזר" — ימים ולא שעות.

י ו ס ח מ י ש

באור משנה ד

למדנו לעיל (משנה ב) על שלושה סוגי נזירים: נזיר לזמן קצוב, נזיר שמשון ונזיר עולם. ויש עוד סוג נוסף הקרוי בגמרא "נזיר לעולם". שכן מובא בברייתא בגמרא: "הריני נזיר כל ימי חייו", "הריני נזיר לעולם" — הרי זה נזיר עולם. אפילו מאה שנה, אפילו אלף שנים — אין זה נזיר עולם, אלא נזיר לעולם. פירוש הסיפא, שהאומר: "הריני נזיר מאה שנה", או: "הריני נזיר אלף שנים", הרי זה נזיר לעולם, ודינו כנזיר לזמן קצוב, אלא הואיל והזמן הזה הוא יותר משנות חייו, לפיכך חלה עליו נזירותו לעולם, היינו לכל ימי חייו. ושובנה הוא מ"נזיר עולם", שכן "נזיר עולם" מקל בתער לסוף כל שנים עשר חודש, ואילו "נזיר לעולם", אם נדר נזירות

אמר: סתם גזרתי – רואין את הקפה פאלו היא מלאה חרדל, וגזיר כל ימיו.

ו הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני, אומדין פמה ימים מכאן עד מקום פלוני, אם פחות משלשים יום – נזיר שלשים יום; ואם לאו – נזיר כמנין הימים.

ז הריני נזיר כמנין ימות החמה – מונה נזירות כמנין ימות החמה. אמר רבי יהודה: מעשה היה, פיון שהשלים מת.

פרק שני

א הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה – בית שמאי אומרים: נזיר; ובית הלל אומרים: אינו נזיר. אמר רבי

פירוש ברטנורא

חכמים לשוני, הרי זה נזיר כל ימיו ומגלה כל י"ב חדש:

ו הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני. והחזיק בדרך כדי ללכת לאותו מקום. אבל אם לא החזיק ללכת לאותו מקום, נעשה כאומר מכאן ועד סוף העולם והוי נזיר ל' יום, בין שהיה המקום קרוב בין שהיה רחוק ואפילו מהלך כמה שנים, שלא נתכוין אלא לנזירות אחת גדולה:

ז מונה נזירות כמנין ימות השנה. שם"ה נזירות כמנין ימות החמה: אמר רבי יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת. ר' יהודה שמעיה לרבי דאפליג אתנא קמא ואמר שהאומר הריני נזיר כמנין ימות החמה הוי נזיר עולם. והביא מעשה להוכיח שאינו נזיר עולם, דמעשה היה וכיון שהשלים מת, ובנזיר עולם לא שייך השלמה, אלא ודאי מונה נזירות. וכן הלכה:

ב א הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה כ"ש אומרים נזיר: דסבירא להו לב"ש אין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכי אמר הריני נזיר אדעתא דליתוי נזיר קאמר, וכי הדר אמר מן הגרוגרות ומן הדבילה, מהדר הוא דבעי הדר ביה, ואפילו בתוך כדי דבור לא מצי הדר ביה, דסבירא להו הקדש בטעות

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

לעיל (משנה ד) למדנו, שהאומר: "הריני נזיר כשער ראשי", הרי זה – לדעת חכמים – כמי שאומר "הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי", והוא נזיר עולם לנזירות חלוקות של שלושים שלושים יום. – משנתנו באה להשמיע, שלא רק התולה נזירותו בשער ראשו וכדומה, הרי זה נזיר לנזירות חלוקות, אלא יש ואף התולה נזירותו במנין ימים, אינו נזיר נזירות אחת, אלא נזירות חלוקות.

האומר: **הריני נזיר כמנין ימות החמה** – כמנין הימים שבשנת החמה, שהם שלש מאות ששים וחמישה (שס"ה), הואיל ואמר "כמנין ימות החמה", ולא "כיממות החמה", אין אנו אומרים שקיבל עליו נזירות אחת למספר ימים זה, אלא הוא מונה נזירות – נזירות של שלושים שלושים יום, כמנין ימות החמה – היינו שלש מאות וששים וחמש נזירות. **אמר רבי יהודה: מעשה היה, פיון שהשלים מת** – בגמרא מבואר, שרבי יהודה שמע, שכשם שרבי חולק על חכמים באומר "הריני נזיר כשער ראשי" (לעיל משנה ד), והוא סובר, שאינו נזיר לנזירות חלוקות, אלא אם כן אמר: הרי עלי נזירות כשער ראשי, כך הוא חולק על חכמים גם בדין זה של משנתנו, והוא סובר, שהואיל ואמר בלשון "הריני נזיר", ולא בלשון "הרי עלי נזירות", הרי נזירות אחת קיבל עליו, וזה שהוסיף: "כמנין ימות החמה", פירושו: כל זמן שהחמה זורחת, או שס"ה פעמים שס"ה ימים (365 כפול 365), הלכך הרי זה נזיר עולם (כמו שבארנו לעיל במשנה ד); ובא רבי יהודה להוכיח על ידי מעשה שהיה, שאין הלכה כרבי, והוא ששינוי כאן: אמר רבי יהודה: מעשה היה – באדם שאמר: הריני נזיר כמנין ימות החמה, כיון שהשלים – שלש מאות ששים וחמש נזירות של שלושים שלושים יום, הינו שלושים שנה, מות – אותו אדם; והרי לדעת רבי, שהוא נזיר עולם, לא שייך לומר בו "שהשלים", אלא מכאן ראיה, שהוא מונה נזירות, כדברי חכמים. וכן הלכה (רמב"ם הל' נזירות ז, א).

שבת קד"ז

באור משנה א

משנתנו דנה באומר: הריני נזיר מן הגרוגרות וכדומה, שהוכיח בנדרו לשון נזירות על דבר שאינו בכלל איסורי הנזירות, שהרי גרוגרות מותרות לנזיר. ונחלקו תנאים באדם המתבטא בלשון כגון זה, שסוף דבריו נוגדים את תחילת דבריו, שיש סוברים: "אין אדם מוציא דבריו לבטלה", והיינו שכל מה שאמר יש לו קיום; הלכך מה שהוציא מפיו תחילה, הרי זה מחייב אותו, שאנו אומרים: "תפוס לשון ראשון". ויש סוברים: "בגמרא דבריו אדם נתפס", והיינו שלא כל מה שהוציא מפיו יש לו קיום, אלא נתפס הוא בדבריו כפי גמרום, ואנו אומרים: "תפוס לשון אחרון".

האומר: **הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה** – גרוגרות היינו תאנים יבשות, ודבילה היינו תאנים דרוסות ומדובקות בצורת עיגול,

(ברטנורא), מפרשים לשונו כאילו אמר: הריני נזיר כמנין הדברים שאפשר למלא בהם את הבית או את הקופה, וכיון שאמר "מלוא הקופה" סתם, **רואין את הקפה פאלו היא מלאה חרדל** – שגרגי החרדל זעירים הם, ומספרם במלוא הקופה מרובה מימי חייו, והרי זה כאומר: "הריני נזיר כשער ראשי", **וגזיר כל ימיו** – לדעת רבי הרי זה נזיר נזירות אחת כל ימיו, כדין "נזיר עולם" או "נזיר לעולם", כמו שבארנו במשנה הקודמת, ואילו לדעת תנא קמא שבמשנה הקודמת, הרי זה נזיר נזירות חלוקות כל ימי חייו, ומגלה אחת לשלושים יום (ותוספות). ויש מפרשים, שאף תנא קמא מודה כאן לרבי, שלשון "מלוא הקופה" וכדומה משמעותו נזירות אחת הכוללת ימים מרובים כאותה קופה הכוללת גרגרים רבים, שהרי הקופה מצרפת את כל גרעיני החרדל שבתוכה, הלכך לדברי הכל, הרי זה נזיר עולם (המאיר).

יש גורסים במשנתנו במקום "מלוא הבית" – מלוא חבית, וכתב המאירי, שגירסה זו נראית נכונה, שכן "מלוא חבית" דומה ל"מלוא הקופה".

יו"ט שי

באור משנה ו

למדנו לעיל (משנה ג) שהאומר: "הריני נזיר מכאן ועד סוף העולם", הרי זה נזיר שלושים יום. וטעם הדבר, שלא בא לפרש בלשונו זה שיעור של זמן לנזירותו, אלא התכוון לומר: "הריני נזיר אחת גדולה". הוא הדין – לפי הגמרא – באומר: "הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני", שאם לא עמד לצאת לדרך וללכת לאותו מקום, בין שהיה המקום קרוב, ובין שהיה רחוק – הרי זה נזיר שלושים יום, שאף לשון זה אין במשמעותו אלא קבלת נזירות אחת גדולה. – משנתנו דנה במי "שהחזיק בדרך", היינו שעמד ללכת למקום מסוים, ונדר נזירות מכאן ועד אותו מקום.

האומר: **הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני** – וכבר הזכרנו לעיל, שמדובר כאן (כמבואר בגמרא) במי "שהחזיק בדרך" ללכת לאותו מקום; וסבירא היא, שאדם היוצא לדרך חושש מפני סכנת דרכים, ולפיכך קיבל עליו נזירות (ותוספות); והרי מוכח הדבר, שכוונתו בנדרו להיות נזיר כמנין הימים שהוא מהלך מכאן ועד מקום פלוני, הלכך **אומדין פמה ימים** – הולכים – **מכאן עד מקום פלוני, אם פחות משלשים יום** – אם מהלך הימים עד מקום פלוני הוא פחות משלושים יום, הרי זה **נזיר שלשים יום** – שאין נזירות פחותה משלושים יום, כמו ששינונו לעיל (משנה ג); **ואם לאו** – ואם מהלך הימים אינו פחות משלושים יום אלא שלושים יום ויותר, הרי זה **נזיר כמנין הימים** – שאדם מהלך מכאן ועד מקום פלוני.

יְהוּדָה: אֵף כְּשֶׁאָמְרוּ בֵּית שְׁמַאי, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּאוֹמֵר: הָרִי הֵן עָלֵי קֶרְבֵּן.
בְּ אֹמֵר: אֲמַרְהָ פֶּרֶה זֹו: הָרִינִי נְזִירָה אִם עֹמֶדֶת אָנִי; אָמַר הַדִּלְתָּ הָהָה: הָרִינִי נְזִיר אִם נִפְתַּח אָנִי – בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים: נְזִיר; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אִינוּ נְזִיר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵף כְּשֶׁאָמְרוּ בֵּית שְׁמַאי, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּאוֹמֵר:
הָרִי פֶּרֶה זֹו עָלֵי קֶרְבֵּן אִם עֹמֶדֶת הִיא.

פירוש ברטנורא

שמה הקדש ולא שידך ביה שאלה ולא חזרה, והוא הדין בנזיר דכתיב ביה (במדבר ו') קדוש יהיה, הלכך הוי נזיר. וב"ה סברי הואיל ולא נדר כדרך הנזירים לא הוי נזיר, שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה: אמר רבי יהודה אף כשאמרו ב"ש לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי קרבן. דלא נחלקו בית שמאי וב"ה לענין נזירות דלא הוי נזיר. לא נחלקו אלא באומר בלבי היה שיהיו הגרוגרות עלי קרבן. ב"ש סברי דהוי נזיר מן הגרוגרות, וב"ה סברי דלא הוי נזיר: **בְּ אֹמֵר אַמְרָה פֶּרֶה זֹו הָרִינִי נְזִירָה אִם עֹמֶדֶת אָנִי.** מי שהיתה פרתו רבוצה ואינה רוצה לעמוד, ואמר, פרה זו סבורה שלא תעמוד ואומרת בלבה הריני נזירה אם עומדת אני, ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תעמוד. וכן דלת נעולה שאינה יכולה להפתח, ואמר, סבורה דלת זו שלא אפתחנה ואומרת הריני נזירה אם נפתחת אני, ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תפתח. ואח"כ עמדה פרה זו מאליה או שהעמידה אחרים ולא העמידה הוא, וכן הדלת נפתחה מאליה או בא אחר ופתחה ולא פתחה הוא: **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים הִיא זֹה נְזִיר.** ראוי למעמידה דאמרי בנזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה שהוא נזיר אע"פ שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה, הכי נמי אף ע"פ שאין נזירות מן הבחמה ומן הדלת הרי זה נזיר. ואע"פ שעמדה בהחמה ונפתחה הדלת לא היתה דעתו אלא שעמידנה או יפתחנה הוא בעצמו: **וב"ה אוֹמְרִים.** לדבריהם דב"ש. לדין אפילו אם לא עמדה כלל לא הוי נזיר, מפני שנדר שלא כדרך הנזירים, שאין נזירות מן הבחמה ומן הדלת, אלא לדיכו דאמריהו שאין אדם מוציא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דלהוי נזיר קאמר, אודו לן מיהת הויא דעמדה מאליה או אחרים העמידה דלא הוי נזיר, שהרי הוא לא אמר אלא אם לא תעמוד והרי עמדה: **א"ר יְהוּדָה וכו'.** לא נחלקו ב"ש על ב"ה לענין נזירות דלא הוי נזיר. לא נחלקו אלא באומר בלבי היה שתהיה בחמה זו קרבן בשעה שאמריהו שאינה נזיר ממנה אם לא תעמוד. דב"ש סברי הואיל ולא העמידה הוא הויא קרבן, וב"ה סברי הואיל ועמדה אינה קרבן:

משניות מבוארות – קהתי

הקודמת, קיימת גם באומר "הריני נזיר מבשר פרה זו" או "הריני נזיר מדלת זו", אלא שמשנתנו נוקטת – כדוגמה – לשון נדר בצורה מוזרה, שהנזיר בא ואומר, שהפרה או הדלת קיבלה עליה נזירות, וכונתו – כמבואר בגמרא – לציין בלשון ציורית, על ידי האנשה (פרסוניפיקציה) את מצב הפרה או הדלת, שהביאחו ליד נדרו. ברם, לפי פירוש זה אין דוגמה זו של לשון הנדר המוזר הכרחי כאן לענין ההלכה שמשנתנו באה להשמיע (תוספות). ואמנם יש פירושים אחרים למשנה זו, אבל ביאורנו הוא כדעת רוב המפרשים, על פי מסקנת הגמרא.

אָמַר – היתה פרה רבוצה לפניו, וטרח להקימה, ולא עלה בידו, ואמר: **אֲמַרְהָ פֶּרֶה זֹו: הָרִינִי נְזִירָה אִם עֹמֶדֶת אָנִי** – כלומר סבורה היא פרה זו שלא אעמידנה, ונראית כאילו קיבלה עליה נזירות אם תעמוד, ולכן היא מתעקשת להישאר רבוצה, אף אני אומר: הריני נזיר מבשרה אם לא אעמידנה! או שהיתה דלת שלפניו נעולה וטרח לפותחה ולא נפתחה ואמר: **אָמַר הַדִּלְתָּ הָהָה: הָרִינִי נְזִיר אִם נִפְתַּח אָנִי** – כלומר: אמרה הדלת הזאת "הריני נזירה אם נפתחת אני", שחוששת הדלת להיפתח, כאילו קיבלה עליה נזירות אם אפתחנה, אף אני אומר: הריני נזיר ממנה אם לא אפתחנה! ואמנם לא הצליח הנזיר להעמיד את פרתו או לפתוח את דלתו, אבל הפרה עמדה מאליה או שהעמידה אחרים, וכן הדלת נפתחה מאליה או שבא אחר ופתחה, **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: נְזִיר** – הרי זה נזיר; **ובית הלל אוֹמְרִים: אִינוּ נְזִיר** – שהאומר: הריני נזיר מבשר פרה זו או מדלת זו, דינו כאומר: "הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה", וחולקים בזה בית שמאי ובית הלל, כמו שנחלקו במשנה הקודמת. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵף כְּשֶׁאָמְרוּ בֵּית שְׁמַאי** – שחוששים לדברי האומר: אמרה פרה זו וכו', **לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּאוֹמֵר: הָרִי פֶּרֶה זֹו עָלֵי קֶרְבֵּן אִם עֹמֶדֶת הִיא** – כשהנזיר אומר, שלא התכוון בדבריו לקבל עליו נזירות, אלא להיות מופרש מן הפרה, שתהא פרה זו אסורה עליו כקרבן אם הוא לא יעמידנה אלא תעמוד מאליה; בזה אמרו בית שמאי, שאם הוא לא העמיד את הפרה אלא עמדה מאליה, הרי בשר הפרה אסור עליו כקרבן משום נדרו. אבל לענין נזירות אף בית שמאי מודים שאינו נזיר.

ואין הנזיר אסור בהן, **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: נְזִיר** – הרי זה נזיר, שסוברים בית שמאי: אין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכיון שאמר "הריני נזיר", חלה עליו נזירות כמצוות התורה, וכשהוסיף ואמר "מן הגרוגרות ומן הדבילה", אינו אלא חוזר מדבריו הראשונים, כמי שמתחרט ונשאל על נדר נזירותו והוא אומר שלא התכוון אלא להינזר מן הגרוגרות ומן הדבילה, ולשיטת בית שמאי אין שאלה ולא חזרה בהקדש, שהקדש טעות שמו הקדש, והוא הדין לנזירות, שכן בנזיר נאמר (דברים ו, ח): "קדוש יהיה". ומכאן שאין חזרתו זו מועילה כלום, אף על פי שהיתה תוך כדי דיבור, ולפיכך הרי זה נזיר; **ובית הלל אוֹמְרִים: אִינוּ נְזִיר** – שסוברים הם: בגמור דבריו אדם נתפס; ויש כאן "נדר ופתחו עמו", כלומר שבגמור דבריו הוא פותח פתח להבנת נדרו, שלא נתכוון כלל לנזירות, הלכך אינו נזיר. ואף נדר אין כאן לגבי גרוגרות ודבילה, הואיל ולא נדר כדרך הנזירים (תוספות). ויש מפרשים, שבית הלל סוברים, שמכל מקום נאסרות עליו גרוגרות ודבילה משום נדר (דמ"ט). **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵף כְּשֶׁאָמְרוּ בֵּית שְׁמַאי** – שחוששים לדברי האומר "הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה", **לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּאוֹמֵר: הָרִי הֵן עָלֵי קֶרְבֵּן** – כשהנזיר אומר, שבלבו היה לאסור על עצמו גרוגרות ודבילה, שיהיו עליו כקרבן, ומה שאמר "הריני נזיר", לא התכוון בזה לקבלת נזירות, אלא שיהא מופרש ומובדל מן הגרוגרות ומן הדבילה שנדר מהם, בזה אמרו בית שמאי שהוא אסור בגרוגרות ודבילה משום נדרו. רבי יהודה חולק על תנא קמא וסובר, שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל לענין נזירות, שכן אף בית שמאי מודים באומר "הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה", שאינו נזיר, אלא שלדעת בית שמאי אסור בגרוגרות ודבילה משום נדר, ולדעת בית הלל אין בדבריו כלום אף משום נדר (המאירי); ברטנורא; ועיין רמב"ם בפירושו למשנתנו, שםפרש דברי רבי יהודה בדרך אחרת; ועיין "חוטפות יום טוב".

באור משנה ב

משנה זו באה בעיקר ללמדנו, שמחלוקת בית שמאי ובית הלל, ששינו במשנה

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

גיא חזיון – ירושלים, שהכל מסתכלין שם. מקרקר – לשון יללה. קיר ושוע – מקונן וזועק, לשון "הנה קול שועת בת עמי" (ירמיהו ח). "קיר" – כמו קירי דבשחיתת חולין (קלט, ב). אל ההר – בשביל הר ציון ששם. משנכנס אדר – ימי נסים היו לישראל: פורים ופסח. ניוול בהדיה – בערכאות שלהן. ונתתי לכם אחרית ותקוה – אידי דאיירי רב יהודה לעיל, נקט ואזיל. דקלים – להתפרנס מהן, שיש מהן בבבל הרבה, כדאמרין בפרק קמא (ט, ב): עולא איקלע לבבל חזא מלא צנא דתמרי כו'. כלי פשתן – ללבוש. לא שנו – במתניתין שכל השבוע אסור לכבס. אפילו לכבס ולהניח – כדי שילבוש לאחר זמן לאחר תשעה באב – אסור, דנראה כמסיח דעתו, שעוסק בכיבוס בגדים. אמר רב ששת תדע – דאפילו לכבס ולהניח אסור.

דף כט ע"א: מעשה שאירע בעת חורבן בית המקדש: תנו רבנן בברייתא, משהחרב הבית הראשונה, נתקבצו כיתות [חבורות] כיתות של פרחי כהונה ומפתחות החיכל בידן, ועלו לנג החיכל ואמרו לפניו, רבוננו של עולם, הואיל ובית המקדש נחרב ולא זכינו להיות גזברין נאמנים, יהיו מפתחות שלו מסורות לך, וזרקום כלפי מעלה כדי שלא יקחום האויבים ויחללו ממון המקדש, ויצתה בעין פיסת [כף] יד וקיבלתן מהם, והם קפצו ונפלו לתוך האור, שלא יכריחום האויבים לגלות מקום גניזת ממון המקדש. ועליהן קונן ישעיהו הנביא (ישעיה כב א-ב) 'משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עליית בולך לנגות, תשואות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה', כלומר שירושלים שהיא גיא שהכל מסתכלים בו, והיא עיר הומיה ועליזה ומלאה תשואות קול אדם, מה היה לך עתה כשבאו עליך האויבים והכהנים עלו לגג ההיכל ולא מתו בחרב או במלחמה אלא בקפיצה לאש. ואף בתקדוש ברוך הוא נאמר בהמשך (שם כב ה) 'מקרקר קיר ושוע אל החר', כלומר שה' מקונן וזועק על הר ציון ששם.

שנינו במשנה: משנכנס אב ממעטין בשמחה כו'.

אמר רב יהודה בריה [בנו] דרב שמואל בר שילת משמיה [בשמן] דרב, בשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה מוחמת הדברים הרעים שאירעו בחודש זה, וכפי ששנינו במשנה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה מפני הניסים שאירעו בו ובחודש שלאחריו.

מן הריבוי בשמחה באדר והמיעוט בה באב עולה עצה טובה: אמר רב פפא, הלכה בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי - בן ישראל שיש לו דין בערכאות של נכרים, לשתמיט מיניה - שישתמט ממנו באב, דריע מזליה - מפני שבחודש זה יש מזל רע לישראל כיון שימי גזירה הם, ולימצי נפשיה - וישתדל להמציא עצמו להתדיין עמו באדר, דבריא מזליה - שבו יש מזל טוב לישראל ויצליח יותר.

מאמר נוסף מרב יהודה בן רב שמואל בר שילת בשם רב: נאמר לישראל בזמן גלות בבל (ירמיה כט יא) 'לתת לכם אחרית ותקוה', שאף בגלות תהיה להם אחרית ותקוה, ומפרש מה הן האחרית והתקוה, אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אלו דקלים המצויים בבבל לרוב וקל להתפרנס מהם, ומתקיימים זמן רב, וכלי פשתן המתקיימים יותר משאר בגדים.

מאמר נוסף בשם אמורא זה: נאמר בברכת יצחק ליעקב (בראשית כז כז) 'ויאמר ראה ריח בני בריח שדה אשר ברכו ה', ומפרש מהו 'כריח שדה', אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, היינו בריח שדה של תפוחים, שריחו נודף ביותר.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

14 ולפיכך אפשר לפדותה.
15 אמר רבי יוחנן לריש לקיש, תניתנה - שנינו דין זה כבר
16 במשנתינו, בשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן כך כלים
17 מקדשין. ויש ללמוד מדברי המשנה שכלי שרת מקדשים אף דבר
18 פסול, וחלה עליו קדושת הגוף, ושוב אין לו פדיון.
19 אמר ריש לקיש, אין כוונתי לשאול לגבי דין פדיון, אלא
20 לבתחילה ליקרב קמיפגיא לי - שאלתי היא לגבי דין הקרבה
21 לבתחילה, האם כלי שרת מקדש דבר פסול שהונח בתוכו, ומעתה
22 דינו ככשר ומותר לבתחילה להעלותו על המזבח ולהקטירו, או
23 שאין הכלי שרת מכשירו, ונידון הוא כדבר פסול שאם עלה לא
24 ירד, אך אין להעלותו לבתחילה ולהקטירו.
25 אמר לו רבי יוחנן לריש לקיש, הא נמי תניא - אף ספק זה יש
26 לפשוט מכך ששנינו במשנה (לעיל פד).

1 שהמזבח מקדש את הפסולים שעלו עליו לענין כך שלא ירדו,
2 כבש מנין - מהיכן יש ללמוד שאף כבש המזבח מקדשם, תלמוד
3 לומר (שם מ) 'ומשחת את המזבח', ומתיבת 'את' יש ללמוד לרבות
4 את הכבש. כלי שרת מנין - מהיכן יש ללמוד שאף כלי שרת
5 מקדשים את המונח בתוכם, תלמוד לומר (שם לט) 'כל הנוגע בהם
6 יקדש'.
7 הגמרא מביאה ספק בענין כלי שרת המקדשים מה שבתוכם: בעא
8 מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, כלי שרת מהו שיקדשו את הפסולין -
9 האם כלי שרת מקדשים דבר פסול שהונח בתוכם.
10 סבר רבי יוחנן, שספקו של ריש לקיש הוא לענין דין פדיון, כגון
11 באופן שקידש מנחה טמאה בכלי שרת, האם חלה קדושת הגוף
12 על מנחה זו, ומעתה אי אפשר לפדותה, או שמאחר וטמאה היא
13 אין הכלי מקדשה בקדושת הגוף, ואין בה אלא קדושת דמים,

אומרת הגמרא: מופני – צריך לומר שגזירה שוה זו מופנית היא, 60
דהיינו, שאחד מן המקראות מיותר לדרשה, דא לא מופני – שאם 61
אין היא מופנית, אלא שני המקראות נצרכים, אי אפשר ללמוד 62
גזירה שוה זו, משום שכלל הוא בדינו שגזירה שוה שאינה 63
מופנית ניתן להקשות עליה פירכא, וכאן איכא למפרך – אפשר 64
לפרוך ולהקשות, כיצד לומדים דין עולה מדין אשם, מה לאשם 65
שדינו קל מן העולה, שכן פשוט מותר באכילה, ולפיכך אף 66
עצמותיו מותרים בהנאה לכהנים, אבל עולה החמורה שאין בה 67
היתר אכילה, אלא כולה מוקטרת כליל, יתכן לומר שאף 68
עצמותיה אסורים בהנאה. 69
מבאר הגמרא: אכן גזירה שוה זו מופנית היא, לפי שהתיבות 'לו 70
יהיה' שנכתבו אצל קרבן עולה, יהיה פתים – מיותרות הן, שהרי 71
יכול היה הכתוב לומר 'עור העולה אשר הקריב לכהן', ומדוע 72
הוצרך הכתוב להוסיף 'לו יהיה', ולפיכך יש לדרוש תיבות אלו 73
לגזירה שוה, ואין להקשות עליה פירכות כלל. 74
הגמרא מקשה על דינו של רבה מברייטא: פתים – הקשה רב אבא 75
בר אבהו, שנינו בברייטא, עצמות של קרשים הנאכלים, כגון 76
חטאת ואשם, לפני זריקה מועילין בהן, לפי שעדיין אין בהם היתר 77
לכהנים, ואילו לאחר זריקה אין מועילין בהן, מאחר שהותרו 78
העצמות עם הבשר בזריקת הדם. ועצמות של קרבן עולה מועילין 79
בהן לעולם, לפי שאין הבשר נותר לעולם, אלא הוא מוקטר על גבי 80
המזבח. משמע מדברי הברייטא, שלעולם אין היתר בעצמות 81
עולה, ואפילו אם פירשו מהבשר קודם זריקה, ושלא כדברי רבה 82
הסובר שאם פירשו העצמות מן הבשר קודם זריקה מותרות הן 83
בהנאה אחר זריקה. 84
מתרצת הגמרא: איכא – יש לפרש את דברי הברייטא באופן כזה, 85
ועצמות של עולה, אם פירשו מן הבשר לפני זריקה אין מועילין בהן, 86
אבל אם פירשו מן הבשר לאחר זריקה, מועילין בהן לעולם, וכדברי 87
רבה. 88
הגמרא מביאה את דעת רבי אלעזר החולק על רבה: ופליג רבי 89
אלעזר – מצינו לרבי אלעזר שנחלק על דינו של רבה, דאמר רבי 90
אלעזר, עצמות עולה שפירשו לפני זריקה, מועילין בהם לעולם, 91
ועצמות שפירשו לאחר זריקה, לא נהניין ולא מועילין – אסורים הם 92
בהנאה מדברי חכמים, אך אין בהם איסור תורה, ולפיכך הנהנה 93
מהם לא מעל. נמצא שנחלק רבי אלעזר על דברי רבה בשני 94
עניינים. האחד, שלדברי רבה עצמות עולה שפירשו קודם זריקה 95
אין בהם מעילה אלא עד שעת זריקה, ואילו לרבי אלעזר מועילים 96
בהם לעולם. והשני, שלדברי רבה עצמות שפירשו אחר זריקה יש 97
בהם מעילה, ולדברי רבי אלעזר אינם אסורים אלא מדרבנן, 98
ולפיכך אין בהם מעילה. 99

משנה

משנה זו עוסקת בשני עניינים, האחד, בדינם של קרבנות פסולים 100
או עצמות וגידים שהיו על גבי המזבח ונפלו ממנו, אם יש לשוב 101
ולהעלותם עליו או לא. והשני, בקידוש הכבש וכלי שרת לפסולין. 102
ובזו – כל אלו הפסולים שדינם שאם עלו על המזבח לא ירדו. 103
וכן עצמות וגידים המחוברים בבשר שדינם לעלות על המזבח יחד 104
עם בשר הבהמה, ששקעו מעל גבי המזבח – שעלו מתחילה על 105
המזבח ולאחר מכן ניתנו ממנו, לא יחזיר – אין צריך להחזירם על 106
המזבח. וכן נחלת של עצי המערכה ששקעה מעל גבי המזבח, לא 107
יחזיר – אין צריך להחזירם. 108
איכרים של קרבנות כשרים, שמותר להקטירם במשך כל הלילה, 109
ששקעו מעל גבי המזבח, אם קודם חצות הלילה פקעו, יחזיר אותם 110
למזבח, ומועילין בהן – ולפיכך יש איסור מעילה לנהנה מהם, שהרי 111
עדיין ראויים הם למזבח. אבל אם פקעו מן המזבח לאחר חצות 112
הלילה, לא יחזיר אותם, ולפיכך אין מועילין בהן. 113
בשם שהמוזב מקדש את החזיון לו לענין כך שאם עלה לא ירד, כך 114
הקבש של המזבח מקדש אף הוא את הפסולים שעלו עליו, שלא 115
הקבש של המזבח מקדש אף הוא את הפסולים שעלו עליו, שלא 116

יכול יהיו – שמא נאמר שמצוה עליו להוציא את הגידין ועצמות 1
מן הבהמה, ויעלה רק את הבשר לגבי המזבח, תלמוד לומר – לכך 2
מלמדנו הכתוב ואומר (ויקרא ט) 'והקטיר בהן את הכל', שאפילו 3
עצמות וגידים נקטרים. הא כיצד יתכן הדבר, הרי לכאורה יש 4
סתירה בין הפסוקים, אלא כך הוא הדין, כשהן מחוברין בגוף 5
הבהמה יעלו עמה על המזבח, אבל אם פירשו הימנה, אפילו אם הן 6
כבר בראש המזבח, ירדו. 7
הגמרא מבררת מי הוא התנא ששומעת דאמר שאם 8
ירדו: מאן תנא דשומעת ליה – מי הוא התנא ששומעת דאמר שאם 9
פירשו העצמות והגידים מבשר הבהמה, אפילו אם עלו על המזבח 10
ירדו, רבי היא – רבי הוא התנא הסובר כן. דתניא בברייטא, נאמר 11
בכתוב (שם) 'והקטיר בהן את הכל המזבח', וממקרא זה יש 12
לפנות אף את העצמות והגידין והקטירם והטללים, שאף הם נקטרים 13
על המזבח, ואפילו אם פירשו מגוף הבהמה, יש להקטירם בפני 14
עצמם. ואלא מה אני מקיים – כיצד ניתן לקיים את דברי הכתוב 15
(דברים יב כז) 'ועשית עולותיך הבשר והדם', שממנו משמע שרק בשר 16
ודם עולים על המזבח. אלא כוונת הכתוב כך היא, לומר לה, 17
עיפולי עולה – איברי עולה שנתעכלו ופקעו מעל המזבח אתה 18
מחזיר למזבח, ואי אתה מחזיר על המזבח עיפולי גידין ועצמות 19
שנתעכלו ופקעו ממנו. כלומר, שדין החזרת איברים שנתעכלו 20
ופקעו מן המזבח נודה רק בבשר ודם ולא בגידים ועצמות, אך עצם 21
דין הקטרה נודה אף בגידים ועצמות. אלו דברי חכמים. 22
רבי אומר, כתוב אחר (ויקרא ט) 'והקטיר בהן את הכל 23
המזבח', ובמקרא זה זריקה הכתוב אף עצמות וגידים להקטרה על 24
המזבח, וכתוב אחר (דברים יב כז) 'ועשית עולותיך הבשר והדם', 25
ומקרא זה מיעט שאין לעלות על המזבח אלא בשר ודם, הא כיצד 26
יש ליישב את הסתירה בין המקראות. אלא כל זמן שהעצמות 27
הוגידים מחוברין בגוף הבהמה, יעלו עמה על גבי המזבח, אבל אם 28
פירשו הימנה, אפילו אם הן כבר בראש המזבח, ירדו. 29
שנינו במשנה: פירשו לא יעלו (וכו'). 30
הגמרא מבאר באיזה אופן נאמר הדין בברייטא שעצמות וגידים 31
שפירשו ירדו: אמר רבי ירמיה, לא שנו בברייטא שעצמות וגידים 32
שפירשו מן הבשר אפילו הם בראש המזבח ירדו, אלא שפירשו 33
כלפי מטה – שפירשו מן הבשר ונפלו לצד חוץ, ונתרחקו מן 34
המערכה, אבל אם פירשו כלפי מעלה – לצד פנים, ונתקברו אל 35
המערכה, לא ירדו מן המזבח, משום דקרוכי הוא דאקריבו לעיפולי 36
– נתקברו יותר להתעכל על האש שבמזבח, ואין כאן פרישות 37
אלא קירבה. 38
שנינו בברייטא, שלדברי חכמים יש לרבות מן המקרא 'והקטיר 39
הכהן את הכל המזבח' עצמות וגידין קרנים וטלפים, ואפילו 40
פירשו. 41
הגמרא מבאר באיזה אופן אמרו חכמים 'ואפילו פירשו: אמר 42
רבה, קבי קאמר, לא שנו חכמים בברייטא שיש להעלות עצמות 43
וגידים ולהקטירם על המזבח אפילו אם פירשו, אלא באופן 44
שפירשו לאחר זריקה, שבשעת זריקת הדם היו מחוברים בבשר, 45
ולפיכך נתקדשו עמו להקטירם על המזבח, אפילו אם פירשו 46
לאחר מכן קודם שעלו על המזבח, אבל אם פירשו מן הבשר קודם 47
זריקה, שבשעת הזריקה לא היו ראויים למזבח, אתא זריקה 48
ושחיתניה – באה הזריקה והתירם לגמרי, שמאחר שלא היו 49
מחוברים עם הבשר לא חל עליהם שם קרבן כמותו, ומותר אפילו 50
למקדש מיניהו קתא דפסיג – לעשות מהם קט (יד) לסכין, 51
וממילא פשוט הדבר שאין להעלותם על המזבח, לפי שאין בהם 52
עוד קדושה. 53
הגמרא מבאר את שיטתו של רבה: קבר לה – רבה סובר, כי הא 54
דאמר – כמו הדין שאמר רבי יוחנן משום רבי ישימאל, נאמר 55
בכתוב (ויקרא ט ח) 'לו יהיה' קרבן עולה, ונאמר בכתוב (שם ט ז) 'לו 56
יהיה' קרבן אשם, ולפיכך נלמד דין עולה מדין אשם בגזירה שוה, 57
מה – בשם שקרבן אשם עצמותיו מותרין לכהנים בהנאה, אף עולה 58
עצמותיה מותרין לכהנים בהנאה. 59

זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו רש"י תוספות

גמ' יבול יחלוץ. מצוה מוטלת עליה: מאן שמעת ליה ב'. ומתני' אליביה אתיא: כלפי משה. דרך ירידה ומתרחקי מן המערכה: כלפי מעלה. לצד המערכה אין זו פרישות אלא קריבה אצל העיכול של אש: ואפי' פירשו. נראה בעיני שחסר מן הגירסא ולמאי דגרס ה'פ ואפי' פירשו בהמיה דהא מחוברין יעלו הוא דקאמר: לא שנו. דקאמר פירשו ירדו ומיהו איתנהו בכלל קדשים אלא שפירשו

יבול יחלוץ גידין ועצמות, ויעלה בשר לגבי מזבח. תלמוד לומר 'והקטיר הכהן את הכל, הא כיצד, מחוברין, יעלו. פירשו, אפילו הן בראש המזבח, ירדו. מאן תנא, דשמעת ליה דאמר פירשו ירדו, רבי היא. דתניא 'והקטיר הכהן את הכל המזבחה, לרבות העצמות והגידין והקפנים והתלפים, ואפילו פירשו. ואלא מה אני מקיים 'ועשית עולותיך הבשר והדם', לומר לה, עיפולי עולה אתה מחויר, ואי אתה מחויר עיפולי גידין ועצמות. רבי אומר, כתוב אחד אומר 'והקטיר הכהן את הכל המזבחה, ריבה. וכתוב אחד אומר 'ועשית עולותיך הבשר והדם', מיעט. הא כיצד, מחוברין, יעלו. פירשו, אפילו הן בראש המזבח, ירדו: פירשו לא יעלו [וכו']! אמר רבי ירמיה, לא שנו אלא שפירשו כלפי משה, אבל כלפי מעלה, קרוי הוא דאקריבו לעיפול. ואפילו פירשו. אומר רבה, הכי קאמר, לא שנו אלא שפירשו לאחר וריקה. אבל פירשו קודם וריקה, אתאי וריקה ושריתיהו, אפילו למעבד בזהו קטא דסביני. וזה דאמר פ' ראשון ב"ד (ר"ה דף כח). שופר של עולה לא יתקע פירש רבינו דאיייר שהפירשו לדמי עולה וכן של שלמים שהפירשו לדמי שלמים דמי שלמים אין בהם מעילה כדאמרין בפסחים פ' שני (דף כו): הבא בעצי שלמים עסקינן מיהו לא ידענא דמאי טעמא אפי' משמשוניה לאוקומה בדמים דמא איכא לאוקומה בפירש מחיים או פירש קודם וריקה כל זמן שלא נוקה הדם אבל פירש לאחר וריקה לא מצי לאוקומה דבשלמים אין חילוק ואם וריקה מותר בפירש מחיים ה"ה במחויר נמי כמו שמתרשם בהשר דמי' ואם כן לתקוע נמי שרי. ניל: מה אשם עצמותיו מותרין. פי' בקונטרס דאמר אף בשור מותר כל שכן עצמותיו הארץ עצמו הקשה על פירוש זה לקמן פרק דם חטאת (דף צח). דאמר מדיקישא דאית התורה מה אשם עצמותיו מותרין אף כל עצמותיו מותרין (ולא) ונפק מלו ידיה (רעולה) ופירש דמק' דבשר לא נפקי עצמות דאיכא למימר דלא התיך הכתוב אלא בשר הראוי לאכילה וא"כ על כרחיה הא דפשיטא ליה באשם היינו משום דבתיב לו ידיה וזה דנקט אשם טפי מחטאת א"ע' דבהווא קרא

נמי כתיב חטאת דכתיב כחטאת כאשם תורה אחת להם לכוון אשר יכפר בו לו ידיה משום דעיקרא דקרא באשם נקטיה ועוד דלו ידיה כתיב לשון יחיד ואיכא לאוקומה באשם דסלק מיניה ומדיקישא דלקמן לא נפקא עולה כיון דאיכא לאוקומה בדברים הנאכלים דומיא דאשם ומיהו יש להסתפק למע' לי ג"ש בעולה הא בגופיה נמי כתיב לו ידיה ומצי לדרוש למישרי עצמות ושמוא הוה מוקמינא ליה לדרשא אחריית: ופליגא דר' אלעזר דא"ר אלעזר פירשו לפני וריקה מועלין בהן לעולם. כך גרסת הקונט' ויש ספרים שגורסין מועלין בהם עד וריקה ולהוא גרסא סיפא דמילתא הוא דפליגא דקאמר דלאחר וריקה לא נהנין ולא מועלין וא"ת לרבנן דאית להו דאפי' פירשו יעלו אמאי אין מועלין וי"ל דהיינו פירשו קודם וריקה אבל לאחר וריקה התיירם וריקה אם פירשו אי נמי לפי' ר' יצחק דלעיל אפי' פירשו לאחר וריקה ובכון שפירשו למטה דהא מילתיה דרבנן מיתוקמא בעודם על המזבח וא"ת דבמסכת תרומות (פ"א מ"ה) אמרי' גרעיני תרומה בזמן שמכניסין אסורין השליכן מותרין ופירש בינו דהתם מיירי בעצמות קדשים הנאכלין דומיא דתרומה ויש עליהם ערין בשר וקאמר דאם מכניסין ומצניעין א"כ הוא מחשבון ואבתי שם קדשים עליהן ואסורין אבל משליכן בטל שם אוכל מנייניהו וכן גרעיני תרומה מיירי שיש עליהם אוכל ומיפרשא בעיני זה: וכולן שפקעו מע"ג המזבח כו'. פירש בקונטרס דקאי בין אפסולין בין אגידים ועצמות ופירשוהו הא דקתני במתני' לא יחזיר ובגמ' אמרינן ממשלה בהם האור יעלו איכא למימר דפקעו מתני' היינו לאחר שנתעבדו קצת דומיא דאברים שפקעו דמתני' דמוקמינן בגמרא שריירי אבל משלה בהם האור היינו משלה בהם האור פורתא ולא נעשה מצותן ולכך יחזירו ומיהו לפי מה שפירש בקונטרס לא יחזיר אין צריך להחזיר לא קשה מידי דאיכא למימר דיעלו דקאמר היינו אם ירצה אבל אין חובה להעלותם ועוד י"ל דפקעו היינו דפקעו מאליהן וירדו יעלו יש בגמשהו שהורידו ויש חלקן בין מאלוין לע"י אדרים כעין והוא דטרף בלפ"י (יומא מו) הורידו גזלת מע"ג המזבח וכתב חייב משום דלא אנתקיה ממצותה אלמא איכא להעלותה וכי פקעה תנן במתניתין דלא יחזיר ואין מועלין בה ואם היינו מפרשים דכולן לא קאי אפסולין לא היינו מותרים בזה כלום דמכל מקום הוה קשה למאן דמתני לא יספיק

מאן שמעת ליה דאמר פירשו ירדו רבי היא. ופי' רש"י ומתני' אליביה אתיא ור"י פי' ברבנן דוקא היא דמדקתני לא יעלו משמע דאם עלו לא ירדו הוא דאמר רבנן דהקטיר לרבות כו' ואפי' פירשו היינו פירשו ועודם על גבי המזבח הוא דלא מוקי מיעוטא דועשית עולותיך הבשר והדם בירדו למטה משום דנתיבא ליה למנקט ברתוא דאפי' בעודם ע"ג המזבח ממעט עיפולי גידים והיה דממעטי בלא עיכול אם ירדו למטה ופירשו: עיפולי עולה אתה מחויר כו'. ולעיל בירש פירוקן (דף פג) דאיצטריך לרבויו פוקעיה מהעולה היינו משום דמחבא לא ידעי אלא בעודם על המזבח אבל למטה לא אי נמי כי הכי דלא נפקא ליה מאשר תאכל האש (ויקרא ו) משום דאיצטריך למעטוי עיפולי קטורת הכי נמי מקרא דהכא כיון דאיצטריך למעטוי עיפולי גידים ולית ליה הא דקאמר לעיל לאו ממילא שומעין ליה והא דאיצטריך תרי קראי חד למעטוי קטרת וחד למעטוי גידים משום דאי מקרא דאשר תאכל האש לא הוה ממעט' אלא עיפולי (קטרת) דליתיה על המזבח התיצין אבל עיפולי גידים לא ואי מקרא דהכא לא ממעט' קטורת דבר הקרבה הוא דומיא דבשר ודם הלכך צריכי: לא שש אלא שפירשו כלפי משה. פי' לצד חוץ אבל כלפי מעלה פי' בצד המערכה כו' ור"ס הקונטרס ואבריתא קאי ויש ספרים דגרסי פירשו לא יעלו ואומני' קאי ולא נהירא דמה שייך ביה קריבה לעיכול כיון שהווא למטה בקרקע ועוד דבתר הכי שקול וטרי בפירושא דבריתא ומט' אפסקיה: אתאי וריקה ושריתיהו אפילו למיעבד בזהו קטא דסביני. וזה דאמר פ' ראשון ב"ד (ר"ה דף כח). שופר של עולה לא יתקע פירש רבינו דאיייר שהפירשו לדמי עולה וכן של שלמים שהפירשו לדמי שלמים דמי שלמים אין בהם מעילה כדאמרין בפסחים פ' שני (דף כו): הבא בעצי שלמים עסקינן מיהו לא ידענא דמאי טעמא אפי' משמשוניה לאוקומה בדמים דמא איכא לאוקומה בפירש מחיים או פירש קודם וריקה כל זמן שלא נוקה הדם אבל פירש לאחר וריקה לא מצי לאוקומה דבשלמים אין חילוק ואם וריקה מותר בפירש מחיים ה"ה במחויר נמי כמו שמתרשם בהשר דמי' ואם כן לתקוע נמי שרי. ניל: מה אשם עצמותיו מותרין. פי' בקונטרס דאמר אף בשור מותר כל שכן עצמותיו הארץ עצמו הקשה על פירוש זה לקמן פרק דם חטאת (דף צח). דאמר מדיקישא דאית התורה מה אשם עצמותיו מותרין אף כל עצמותיו מותרין (ולא) ונפק מלו ידיה (רעולה) ופירש דמק' דבשר לא נפקי עצמות דאיכא למימר דלא התיך הכתוב אלא בשר הראוי לאכילה וא"כ על כרחיה הא דפשיטא ליה באשם היינו משום דבתיב לו ידיה וזה דנקט אשם טפי מחטאת א"ע' דבהווא קרא

והציו להרמה. פירש בקונטרס ושיירי נמי ראויין להרמה מיהו נראה דלאו ראויין להרמה דלאו דשן נניהו אלא חציו להרמה דקאמר לא הרמה ממש אלא כעין הרמה שאין ראויין להקטירה וכן משמע פ' שני במעילה (דף ט) דדייקא הוה וכן גזלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר הא על גבי המזבח יחזיר ומקשי מינה לרב ומשני שאני גזלת דאית ביה ממשא הלכך יחזיר דלא נעשית מצותו משמע

דאין ראוי לתרום מהם דאי ראוי לתרום מהם כשתרומה אמאי יחזיר דרי נעשית מצותו ומיהו היא גופה לא ידענא מנא ליה דאירי לאחר תרומת הדשן דמהאי טעמא מקשה לרב דאמר לאחר תרומת הדשן איירי ובי היכי דמתרגמין ליה לאחר תרומת הדשן לר' יוחנן יתרגא קודם תרומת הדשן לרב דמודה רב דמועלין ונראה בעיני דרומאי דפסולין שפקעו דאירי בכל ענין דתני וכן גזלת שפקעה ומינה נמי דייקא דבגזלת אין חילוק בין קודם חצות לאחר חצות דבכל ענין עיכול דרומאי דפסולין שברישא קתני דאפילו קודם חצות לא יחזיר ועוד דבסיפא גבי אברים הוא דמפליג אבל בגזלת לא מפליג דעיכול חשיבא ולא שייך לא לשון הקטרה ולא לשון מוקדה דהא (בבב מיתוקמא) ומי' יחזיר דלאו ראיה להרמה היא דלאו דשן הוא ולא נעשית מצותו על גבי המזבח יחזיר דאכתי לא נגמרה מצותו וכי פקע לא יחזיר דעל מוקדה על המזבח משמע דבר שצריך יקידה היא על המזבח אפילו פקע אבל דבר שאין צריך יקידה לא וא"ת כשנאספין את האפר להעלותו לתפוח אין יכולים לחזור שלא יהו הרבה גזלים על האפר והבא משמע שאסור להוציא הגזלת מן המערכה כדדייק במעילה (ג"ז שם) דיחזיר וכל שכן שאסור להוציא ובמסכת תמיד (דף לז.) נמי משמע שהיה נוטל מן המאובכות הפנימיות אלמא גזלים היה נוטל וצריך לומר דמאי מן המאובכות היה נוטל הגזר דלית ביה ממשא וחשיבי אפר אבל גזלת דהבא דמיה דייק במעילה דייחזיר מיירי בגזלת חיה דאית ביה ממשא והא דקאמר במעילה היה דאפילו אפר לאו דליתיה בגזלת ממש אפי' לענין חזרה גזלות מחזירין לעולם אפילו לאחר תרומת הדשן דאין מעלין אותה לתפוח אבל אפר מעלין לתפוח אלא לענין מעילה הוא דקאמר דהויא בגזלת ואע"פ שלבאורה יש חילוק בין גזלת חיה לשאינה חיה שאינה חיה בכלל דשן היא כדתנן נוטל מן המאובכות הפנימיות ומי' יש ליישב בפירוש הקונטרס דחציו להרמה היינו אפילו בשירי ולענין זה שהרומת הדשן מתירן לאוספם לתפוח ולא לענין זה שיעשה מהם תרומה דהא דשן (כתיב דיינו) דאמר רחמנא דהרים את הדשן מחצות כדי להחזיר אפי' שירי דמחצות ואילך חשיבי עיכול להקטרה ואם ירצה יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למזבח אבל אלא רוצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מצותם שיהיו הם ראויין עצמם לתרומת הדשן עדיין מצותם עליהם חלכך יחזיר דמסתבר למימר עדיין חסר מהם מירוק מצוה כיון שעדיין אין ראויין לתרומת הדשן והשתא ניהא לישנא דחציו להרמה וניהא נמי בשבעה שמאספין את האפר לא היו צריכין לחזור מן הגזלים ואפי' היו לחשקין וקצת היה נראה כן במסכת תמיד פרק ראשון (דף כה) דתנן נוטל את המגריפות ואת הצניעות ועלו לראש המזבח האברים והפרדים שלא נתאכלו מבערב סולקין לצדי המזבח ובתר הכי קתני חלול מסלק באפר על גבי התפוח וזהו כפי' רש"י שלא היו מסלקין אותם שלא נתעבדו אבל גזלים עיכול חשיבי ואפילו חיים כפי' לעיל דאפילו קודם חצות חשיבי עיכול אם כן לאו בכלל שלא נתעבדו ניהו הלכך נ"ל פירוש הקונטרס עיקר: **אלא** אמר ר' יוחנן. בקונטרס מחק אלא בפירושים הראשונים ופי' דרבי יוחנן מתרג' קראי כרב חציו להקטרה וחציו להרמה ומיהו היינו דוקא בשירי והאי דקאמר (דקמדות) קודם לחצות היינו במעובלין ומקראי אחרינא נפקא ליה דכתיב עד בקר תן בקר לבוקר של לילה ומוקמין ליה בהרמה ומסר המקום הדבר לחבכמים לחיות מדמים כל מה שירצו לפי הצורך להם ומיהו קשה לפירוש זה דקרא דעד בקר דכתיב בהקטרה (והיו) מוקמין ליה בהרמה ועוד דאלא גרסין בכל הספרים ונראה כגיר' פירושים אחרונים גרסי אלא ופליג רבי יוחנן אדרב דאמר חציו להרמה דאפילו בדשן המעובל יפה לא מקדמין וקאמר רבי יוחנן דכל הלילה קאי האקטרה וקאי אהרמה וכל הלילה כשר להקטיר כשאין מעובלין וכל הלילה כשר להרמה אם יש דשן מעובל וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר ליתן בקר לבוקר של לילה והיינו בשירי דחצות עושה עיכול והכי מידרש קרא תן השבמה אתה לבוקר של לילה ובוקר של לילה הוא עצמו השחר ותן לו הכתוב בקר אור לומר שאין צריך להקטיר מן השחר ואילך וכיון שלא נתן זמן אכילתו בקר על כרחך הוא חצות לילה שמעינן דבשירי תלוי בחצות ובדשן מעובל דלית ביה ממשא כל הלילה והרים אבל אית בהון ממשא כל הלילה והקטיר וכך פי' בקונטרס בפ"ק דיומא (דף כ) וצ"ע במגילה (דף כ) דקאמר כל הלילה כשר להקטרה אמאי לא קאמר נמי להרמה: **משום** חולשא דכחן גדול מחצות. כאן משמע שעבודת לילה כמו תרומת הדשן וסידור המערכה היו מוטלות עליה והשתא אתי שפיר משום חולשא דכחן גדול שיוכל לנוח אחר תרומת הדשן ולהפסיק כדי לעשות בנחת שחיטת התמיד ועבודת היום אבל אי עבודת לילה בשאר כהנים מאי חולשא איבא וריב"א פירש ביומא (דף כ) דלא גרס הכא כהן גדול דתרומת הדשן לא היא בכהן גדול מולא חשיב טבילת תרומת הדשן ביה ד' טבילות ו' קידושין שהיה עושה ביום הכפורים ועוד דפיס דתרומת הדשן חשיב בסדר יום הכפורים ואילו היה בכהן גדול למה ליה להזכיר בסדר יום הכפורים וכן יסד הפייט הוקמו מחצות אפרה לבערה בפייס דשן הבערה ומיהו רבינו היה מפרש דאין צריך למחוק דה"פ משום חולשא דכחן גדול מקדמין תרומת הדשן וסידור המערכה ושריפת אברים שלא נתעבדו מבערב בשאר כהנים כדי ששל ידיו כן יזא מוזמן בה"ג להתחיל

בשירי. מנא הני מילי. אמר רב, פתוב אחד אמר 'כל הלילה והקטיר', וכתוב אחד אמר 'כל הלילה והרים'. חלקיה, חציו להקטרה וחציו להרמה. מתיב רב פהנא, בכל יום תורם את המזבח, מקרות הגבר או סמוך לו, מלפניו [או] מאחוריו. ביום הכיפורים, בחצות. פרגלים, באשמורת הראשונה. ואי סלקא דעתך, מחצות דאורייתא, היכי מקדמין (והיכי מאחרינן). (אלא) אמר רבי יוחנן, ממשמע שצנאר 'כל הלילה', איני יודע שעד הבקר. מה תלמוד לומר 'עד בקר', הן בקר לבקרן של לילה. חלקה, כל יומא, מקרות הגבר סגי. ביום הכיפורים, משום חולשא דכחן גדול, מחצות. פרגלים, דנפישו קרבנות דקדמי אתו ישראל, מאשמורת הראשונה. פדקתני סיפא, לא היתה קריית הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מ ישראל. איחמה, פירשו קודם חצות והחזירון אחר חצות. רבה אמר, חצות

בשירי. קשין שנתקשו מחמת האש ששלטה בכולן ונשפרו אלא שלא נעשו פחם אלא כעצים יבישים הם מתוכם: פנהי מילי. רבחות תליא מילתא: כתוב אחד אמר כל הלילה והקטיר. על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר דיינו הקטרה: וכתוב אחד אמר כל הלילה. וסמך ליה דהרים את הדשן וע"כ אבל הלילה קאי דהא לא כתיב ולבש הזבח בבקר מדו בר אלא כל הלילה עד הבקר ולבש דהרים כל שמעתי בסדר יומא: חציו להקטרה. דלא הוי עיכול אי לאו דשן ממש הוא: חציו להרמה. אפי' קשין שבחן ראויין להרמה וקריין דשן ומיהו בשר ממש ליבא למימר דמקרי דשן: מתיב רב כהנא. אדרב דאמר חציו להרמה דמשמע דקודם חצות לאו שעת הרמה היא אפילו מן הנעשין דשן. היו תורמין. תרומת הדשן מלא מחתה ונתנה במזרחו של כבש: וברגלים מאשמורת הראשונה. ומשום דנפיש קרבנות ונפיש דשן וצריך להעלותן לתפוח שבאמצע המזבח ולסדר את המערכה כלילה שיוכלו לשחוט ולהעלות התמיד בעלות השחר: ה"ג ואי חצות דאורייתא היכי מקדמין ל"ג והיכי מאחרינן: א"ר יוחנן גרס. ולא גרסין אלא: פמשמע שנאמר ב'. כלומר קראי דברב מיתבי ולאשמועין דחצות עושה עיכול בשירי דקודם חצות הן בכלל הקטר ומחצות ואילך ראויין להרמה בדשן מעליא דהרמה במעובלין לגמרי קודם חצות נפקא לן מהאי קרא: פמשמע שנאמר כל הלילה ב'. אם ללמד בא כמשמע כל המקרא שיהא מעלה אברים ומוקטין עד הבקר מכל הלילה נפקא: מת"ל עד בקר. לא נאמר אלא לענין הרמה לומר שתורמין כל הלילה והכי קאמר עד הבקר דהרים לפני הבקר דהרים ולא נתן שיעור לדבר: תן בקר לבקרן של לילה. בוקר של לילה עלות השחר בקר אחר תן לו היינו השבמה וכיון דאין זמן לדבר אלא של השבמה הכל לפי צורך השעה יש בידיך לעשות הלכך כל יומא בקרות הגבר או סמוך לו לפניו או לאחריו סגי: ביום הכיפורים. שכל העבודה מוטלת על כהן גדול ואיבא חולשא וצריך להקדים יתור: וברגלים מאשמורת הראשונה. בדרקני סיפא דההיא ולא היתה קרות הגבר מגעת ברגלים עד שהיתה עזרה מלאה ישראל:

חצות

חצות דמחצות כדי להחזיר אפי' שירי דמחצות ואילך חשיבי עיכול להקטרה ואם ירצה יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למזבח אבל אלא רוצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מצותם שיהיו הם ראויין עצמם לתרומת הדשן עדיין מצותם עליהם חלכך יחזיר דמסתבר למימר עדיין חסר מהם מירוק מצוה כיון שעדיין אין ראויין לתרומת הדשן והשתא ניהא לישנא דחציו להרמה וניהא נמי בשבעה שמאספין את האפר לא היו צריכין לחזור מן הגזלים ואפי' היו לחשקין וקצת היה נראה כן במסכת תמיד פרק ראשון (דף כה) דתנן נוטל את המגריפות ואת הצניעות ועלו לראש המזבח האברים והפרדים שלא נתאכלו מבערב סולקין לצדי המזבח ובתר הכי קתני חלול מסלק באפר על גבי התפוח וזהו כפי' רש"י שלא היו מסלקין אותם שלא נתעבדו אבל גזלים עיכול חשיבי ואפילו חיים כפי' לעיל דאפילו קודם חצות חשיבי עיכול אם כן לאו בכלל שלא נתעבדו ניהו הלכך נ"ל פירוש הקונטרס עיקר: **אלא** אמר ר' יוחנן. בקונטרס מחק אלא בפירושים הראשונים ופי' דרבי יוחנן מתרג' קראי כרב חציו להקטרה וחציו להרמה ומיהו היינו דוקא בשירי והאי דקאמר (דקמדות) קודם לחצות היינו במעובלין ומקראי אחרינא נפקא ליה דכתיב עד בקר תן בקר לבוקר של לילה ומוקמין ליה בהרמה ומסר המקום הדבר לחבכמים לחיות מדמים כל מה שירצו לפי הצורך להם ומיהו קשה לפירוש זה דקרא דעד בקר דכתיב בהקטרה (והיו) מוקמין ליה בהרמה ועוד דאלא גרסין בכל הספרים ונראה כגיר' פירושים אחרונים גרסי אלא ופליג רבי יוחנן אדרב דאמר חציו להרמה דאפילו בדשן המעובל יפה לא מקדמין וקאמר רבי יוחנן דכל הלילה קאי האקטרה וקאי אהרמה וכל הלילה כשר להקטיר כשאין מעובלין וכל הלילה כשר להרמה אם יש דשן מעובל וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר ליתן בקר לבוקר של לילה והיינו בשירי דחצות עושה עיכול והכי מידרש קרא תן השבמה אתה לבוקר של לילה ובוקר של לילה הוא עצמו השחר ותן לו הכתוב בקר אור לומר שאין צריך להקטיר מן השחר ואילך וכיון שלא נתן זמן אכילתו בקר על כרחך הוא חצות לילה שמעינן דבשירי תלוי בחצות ובדשן מעובל דלית ביה ממשא כל הלילה והרים אבל אית בהון ממשא כל הלילה והקטיר וכך פי' בקונטרס בפ"ק דיומא (דף כ) וצ"ע במגילה (דף כ) דקאמר כל הלילה כשר להקטרה אמאי לא קאמר נמי להרמה: **משום** חולשא דכחן גדול מחצות. כאן משמע שעבודת לילה כמו תרומת הדשן וסידור המערכה היו מוטלות עליה והשתא אתי שפיר משום חולשא דכחן גדול שיוכל לנוח אחר תרומת הדשן ולהפסיק כדי לעשות בנחת שחיטת התמיד ועבודת היום אבל אי עבודת לילה בשאר כהנים מאי חולשא איבא וריב"א פירש ביומא (דף כ) דלא גרס הכא כהן גדול דתרומת הדשן לא היא בכהן גדול מולא חשיב טבילת תרומת הדשן ביה ד' טבילות ו' קידושין שהיה עושה ביום הכפורים ועוד דפיס דתרומת הדשן חשיב בסדר יום הכפורים ואילו היה בכהן גדול למה ליה להזכיר בסדר יום הכפורים וכן יסד הפייט הוקמו מחצות אפרה לבערה בפייס דשן הבערה ומיהו רבינו היה מפרש דאין צריך למחוק דה"פ משום חולשא דכחן גדול מקדמין תרומת הדשן וסידור המערכה ושריפת אברים שלא נתעבדו מבערב בשאר כהנים כדי ששל ידיו כן יזא מוזמן בה"ג להתחיל

מבקר כשיעלה עמוד השחר עבודת היום קודם שיא רעב וחלש:

תרומת הדשן ברגלים לסוף האשמורה הראשונה, הרי עדיין לא
הגיע חצות הלילה שהוא הזמן הראוי מן התורה לתרומת הדשן.
(וְהִיכִי מִאֲחֵרֵינוּ)
מתרצת הגמרא: (אֵלָּא) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשְׁמַע שְׁנֵאמַר בַּמִּקְרָא
'וְהָיָה הָעֵלָּה עַל מוֹקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה', וְכִי אֵינִי יוֹדֵעַ מַעֲתָה
'שָׁעָר הַבֹּקֶר נִתֵּן לְהַעֲלוֹת אִיבָרִים לַהֲקַטְרָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְכֵּן
'תְּלַמֵּד לֹאמַר – מִה מְלַמְּדוּ הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ 'עַד בֹּקֶר', אֵלָּא בַּחֲרָח
אֵין הוּא מְלַמְּדוּ בֹזֵה דִין הַקְּטֵרָה אֵלָּא דִין הַרְמָה, וְכֵן יֵשׁ לְדַרְשׁ
הַמִּקְרָא 'עַד בּוֹקֶר, וְהָרִים', דְּהֵינּוּ, קוֹדֵם הַבּוֹקֶר רְשָׁאִי אֶתְּהָרִים
אֶת הַדֶּשֶׁן, וְכוּנֵת הַכְּתוּב כֵּן הִיא, תֵּן בֹּקֶר לְבֹקֶר שֶׁל לַיְלָה, כְּלוּמֹר,
'בּוֹקֶר שֶׁל לַיְלָה' הוּא עֲלוֹת הַשָּׁחַר, וְכֵן הַפְּסוֹק לְלַמֵּד שִׁישׁ
לְהַקְדִּים אֶת תְּרומַת הַדֶּשֶׁן לְבּוֹקֶר אַחֵר קוֹדֵם עֲלוֹת הַשָּׁחַר, וְלֹא
קָבַע זֶמֶן אֵימִתִּי הוּא בּוֹקֶר זֶה, וְעַל כֵּן הִרְשׁוּת בִּיד חֲכָמִים לְקַבּוֹעַ
אֶת זֶמֶן תְּרומַת הַדֶּשֶׁן לְפִי הַצּוֹרֵךְ שֶׁבְּאוֹתָהּ הֵעֵת. הֵלֶכֶךְ – וּלְפִיכֵךְ,
כָּל יוֹמָא מִקְרֹת הַבֹּקֶר סֵנִי – בְּכָל יוֹם דִּי בִּכְךָ שִׁיקְדִימוּ אֶת תְּרומַת
הַדֶּשֶׁן לְזֶמֶן קְרִיאַת הַתְּרַנּוּגוּל. וְכֵּיוָן הַכִּיפּוּרִים, מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְּכֶהֱן
גְּדוּל – מֵאַחֵר שֶׁכֵּל עֲבוּדַת הַיּוֹם מוֹטֵלַת עַל הַכֶּהֱן הַגְּדוּל יֵשׁ לְדַאֵג
שֶׁלֹּא יַחֲלֹשׁ מַחֲמַת הַצּוּם, וּלְפִיכֵךְ הִיוּ מְקַדִּימִים אֶת תְּרומַת הַדֶּשֶׁן
מִחֲצוֹת הַלַּיְלָה. וּבְרַגְלִים, דְּנִפְיָשִׁי קְרַבְּנֹת – שֶׁהַקְּרַבְּנוֹת מְרֻבִּים,
דְּקִימִי אֵתוּ יִשְׂרָאֵל – שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְקַדִּימִים בְּשָׁחַר לְהַבִּיא אֶת
קְרַבְּנוֹתֵיהֶם, וְהִיא דֶּשֶׁן רַב נֶאֱסָף עַל גְּבִי הַמַּעֲרֵכָה, וְצִרִיכִים הִיוּ
לְפָנוֹתוֹ מִשֶּׁם קוֹדֵם הַקְּרַבַּת תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר, הִיוּ מְקַדִּימִים אֶת
תְּרומַת הַדֶּשֶׁן מִאֲשַׁמּוֹרֶת הָרֵאשׁוֹנָה. וְהִיכֵן מְצִינוּ שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
מְקַדִּימִים לְהַבִּיא קְרַבְּנוֹתֵיהֶם בְּרַגְלִים, בְּקִרְבָּנֵי סִיפָא – כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ
בְּסִיפָא שֶׁל אוֹתָהּ מִשְׁנָה, שֶׁבְּרַגְלִים לֹא הָיְתָה קְרִיַּת הַבֹּקֶר מְנַעַת עַד
שְׁהִיְתָה עֲזָרָה מְלָאָה אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁבָּאוּ לְהַקְרִיב קְרַבְּנוֹתֵיהֶם.
הַגְּמָרָא מְבִיאָהּ מַחֲלֻקַּת אַמּוּרָאִים בְּעֵנִין אִיבָרִים קָשִׁים שֶׁלֹּא הִיוּ
בְּשַׁעַת חֲצוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ: אֵיתָמֵר – נֶאֱמָרָה מַחֲלֻקַּת בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ,
בְּעֵנִין אִיבָרִים קָשִׁים שֶׁפִּיִּרְשׁוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ קוֹדֵם חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְהַחֲזִירִין
הַכֶּהֱן עַל הַמִּזְבֵּחַ אַחֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא חָל עֲלֵיהֶם דִּין
מַעֲוִלִים בַּחֲצוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא הִיוּ בְּאוֹתָהּ שַׁעַת עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְנַחֲלֵקוּ
אַמּוּרָאִים אֵימִתִּי נַחֲשִׁים הֵם כְּמַעֲוִלִים. דְּכָהּ אָמַר

בְּשִׁרְיָי – בְּאִיבָרִים קָשִׁים, שֶׁכֵּבֶר שְׁלֹטָה בָּהֶם הָאֵשׁ לְהַקְשׁוֹת
וּלְיִיבֶשׁם, אֵךְ עֲדִיין לֹא נַעֲשׂוּ פָחַם, בָּאֵלּוּ אַמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׁדִינָם
תְּלוּ בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁאֵם פָּקְעוּ קוֹדֵם חֲצוֹת יִשִּׁיבָם, וְאֵם פָּקְעוּ
לְאַחֵר חֲצוֹת לֹא יִשִּׁיבָם.
הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מִנִּין יוֹדְעִים שְׁדִינָם שֶׁל הָאִיבָרִים שֶׁנִּתְקַשּׁוּ תְּלוּ
בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה: מִנָּא הֵנִי מִלִּי – מַהִיכֵן לְמַדְנוּ שֶׁמַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה
נִידוּנִים הָאִיבָרִים כְּמַעֲוִלִים, וְאֵין צָרִיךְ לְהַשִּׁיבָם עַל הַמִּזְבֵּחַ אִם
פָּקְעוּ. מְבַאֶרֶת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי, יֵשׁ לְלַמֵּד דִּין זֶה מִסְּתִירַת
הַמִּקְרָאוֹת. שְׁהִרִי קְתוּב [מִקְרָא] אָחֵר אוֹמַר 'כָּל הַלֵּילָה וְהַקְטִיר',
כְּלוּמֹר, נֶאֱמַר (ויקרא ו ב) 'עַל מוֹקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד
הַבֹּקֶר', וּמִמִּקְרָא זֶה יֵשׁ לְלַמֵּד שֶׁנִּתֵּן לְהַקְטִיר אִיבָרִים כָּל הַלַּיְלָה,
וְכָתוּב אָחֵר אוֹמַר 'כָּל הַלֵּילָה וְהָרִים', כְּלוּמֹר, נֶאֱמַר בְּפִסּוֹק
שֶׁלֹּאֲחֵרָיו 'וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ', וּמִמִּקְרָא זֶה יֵשׁ
לְלַמֵּד שֶׁנִּתֵּן לְתֵרוֹם תְּרומַת הַדֶּשֶׁן כָּל הַלַּיְלָה. הָאֵל כִּיִּצֵּד יִתְכֵּן דְּבַר
זֶה, הִרִי אִם הַלַּיְלָה הוּא זֶמֶן הַקְּטֵרָה אֵינוֹ זֶמֶן הַרְמָה, שֶׁכֵּן עֲדִיין לֹא
נִגְמָרָה מַצּוֹת הַהַקְטֵרָה. אֵלָּא בַּחֲרָח צָרִיךְ לֹמַר חֲלָקִיהוּ – יֵשׁ
לְחַלֵּק אֶת הַלַּיְלָה לְשֵׁנִי חֲלָקִים, חֲצִי לְהַקְטֵרָה וְחֲצִי לְהַרְמָה.
דְּהֵינּוּ, עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה הוּא זֶמֶן הַקְּטֵרָה הָאִיבָרִים, וּבְאוֹתוֹ זֶמֶן
אֵין תְּרומִים אֶת הַדֶּשֶׁן, וּמַחֲצוֹת וְאֵילֶךְ נַעֲשׂוּ הָאִיבָרִים כְּמַעֲוִלִים
וְנִגְמָרָה מַצּוּתָם, וּמַעֲתָה אֵין בָּהֶם עוֹד מַצּוֹת הַקְּטֵרָה, אֵלָּא מַצּוֹת
הַרְמַת הַדֶּשֶׁן.
הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל דְּבָרֵי רַב מִמִּשְׁנָה: מִתִּיב [הַקְשָׁה] רַב כְּהֵנָא,
שִׁנִּינוּ בְּמַסְכַּת יוֹמָא (ב), כָּכָל יוֹם הִיא כְּהֵן תוֹרֵם אֶת הַדֶּשֶׁן שְׁעַל
הַמִּזְבֵּחַ, מִקְרֹת הַבֹּקֶר – מִשְׁעָה שְׁקֵרָא הַתְּרַנּוּגוּל, אוֹ בּוֹזֵן הַקְטֹרֶף לוֹ
מִלְּפָנָיו [אוֹ] מִאֲחֵרָיו, כְּלוּמֹר, אוֹ מִעַתַּ זֶמֶן קוֹדֵם קְרִיאַת הַתְּרַנּוּגוּל
אוֹ מִעַתַּ זֶמֶן לְאַחֲרָיו. וְכֵּיוָן הַכִּיפּוּרִים הִיא מְקִידִים וְתוֹרוֹם אֶת הַדֶּשֶׁן
בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וּבְרַגְלִים הִיא מְקִידִים עוֹד וְתוֹרוֹם מִאֲשַׁמּוֹרֶת
הָרֵאשׁוֹנָה – מִסּוֹף הָאֲשִׁמּוּרָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַלַּיְלָה, דְּהֵינּוּ, לְאַחֵר
שַׁעֲבַר שְׁלִישׁ הַלַּיְלָה.
וְעַתָּה מִפְּרֹשׁ רַב כְּהָנָא אֶת הַקּוּשִׁיא מְדַבְּרִי הַמִּשְׁנָה עַל רַב: וְאֵי
סִלְקָא דְּעָתָה – וְאֵם עוֹלָה עַל דַּעַתְךָ לֹמַר, שֶׁמַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה הוּא
זֶמֶן הַרְמַת הַדֶּשֶׁן מִדְּאוּרֵינָא, מִשּׁוּם שֶׁכֵּן יֵשׁ לְלַמֵּד מִסְּתִירַת
הַמִּקְרָאוֹת, אִם כֵּן הִיכִי מְקַדִּימִין – כִּיִּצֵּד רְשָׁאִים לְהַקְדִּים אֶת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"ו עוסק בצ"צ

מוה"ר ישכר דוב שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיום חג הגאולה, בו כותב אודות עסקנותו במוסד של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע "בית רבקה" המקרב את לבן של בנות ישראל לאבינו שבשמים
ויצליחו השי"ת למלאות תפקידו במוסד זה כדבעי.

נהניתי לקרות במכתבו אשר מסדרים - ובטח במרץ - קבלת נערות של אנ"ש וגם של העיר על
ימי החופש, ויש מקום לתקוה חזקה וגדולה שיהי' מזה פירות ופירי פירות גם על אחר ימי החופש,
נוסף על דברי רבינו הזקן בתניא (פרק כ"ה) אשר יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד כ"י אלא שלמטה
הוא תחת הזמן ובאותה שעה לבדה, יעויין שם, וגדול זכות התעסקותו בזה להמשיך לו תוספת ברכה
והצלחה בענייניו הפרטים ג"כ.

בברכת הצלחה - המחכה לבשו"ט בהני"ל.

הגמרא מביאה ספק בענין איברים שלנו על גבי המזבח: **בָּעָא מִיָּנִיה** 59
 – שאל **רַבָּא מְרִבָּה**, האם לִינָה מוֹעֵלָת – [פוסלת] איברים הנמצאים 60
 בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, או שהלינה אִינָה מוֹעֵלָת – [פוסלת] את האיברים 61
 הנמצאים בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. כלומר, האם פסול 'לינה' נאמר אף 62
 באופן שהאיברים נמצאים בזמן עלות השחר על גבי המזבח או 63
 לא. 64
 מבררת הגמרא: הִכִּי דְמִי – באיזה אופן מסתפק רבא, אִילִימָא דְלֵא 65
 יִרְדּוּ – אם נאמר שהספק באופן שהאיברים עדיין נמצאים בראש 66
 המזבח ולא ירדו ממנו, אם כן מה מקום יש לספק זה, הַשָּׁתָא – הרי 67
 אפילו אם לָנוּ האיברים פִּקְרַק עוֹזְרָה, ונפסלו בלינה כשהגיע 68
 עלות השחר, ולאחר מכן העלם על גבי המזבח, אֲמַרְתָּ – נתבאר 69
 לעיל (פד) במשנה דאם עלו לֹא יִרְדּוּ, אזי באופן זה שלנו האיברים 70
 בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ מִיָּנִיה – וכי צריך לומר שלא ירדו מן המזבח. 71
 מבארת הגמרא: וְאִלָּא יִרְדּוּ מעל המזבח. כלומר, אכן באופן 72
 שהאיברים בראש המזבח פשוט הדבר שלא ירדו, וספקו של רבא 73
 הוא באופן שהיו האיברים על המזבח בשעת עלות השחר, ולאחר 74
 מכן הורידם, והספק הוא האם נפסלו האיברים בפסול 'לינה' 75
 בעלות השחר, אף באופן שהיו על גבי המזבח בזמן זה, ומאחר 76
 שכבר ירדו מן המזבח אסור לשוב ולהעלותם, כמו ששנינו לעיל 77
 (סו) 'כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו', או שאין 78
 הלינה פוסלת בראש המזבח, ודינם כאיברים כשירים, ויחזור 79
 ויעלם על המזבח. 80
 ומבארת הגמרא את צדדי הספק: לְשַׁלְחָן מְדִינָן לָהּ – האם יש 81
 לדמות את המזבח לשולחן שהיה במקדש, שהיה בזה הוא שאם 82
 שהיה לחם הפנים על השולחן יותר מכדי זמנו אינו נפסל בלינה, 83
 דְתַנּוּ – כמו ששנינו (מנחות ק) שֶׁאִפְּלוּ הֵן – [לחם הפנים וזבכיו] 84
 שוהים עַל הַשְּׁלֶחָן יָמִים רַבִּים אֵין בָּכָּה בָלִים, ואינם נפסלים בלינה, 85
 ולפיכך אף איברים ששהו על המזבח אינם נפסלים בלינה. או 86
 דִּלְמָא לְפִקְרַק מְדִינָן – שמדמים את דין המזבח לדין קרקע 87
 העזרה, ולפיכך יש לפסול את האיברים הלנים בראש המזבח, 88
 כשם שנפסלים האיברים הלנים בקרקע העזרה. 89
 אֲמַר לִיה רבא, אֵין הַלִּינָה פוסלת בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, ולפיכך 90
 אפילו אם ירדו האיברים מן המזבח לאחר עלות השחר, יחזור 91
 ויעלם עליו. 92
 מבררת הגמרא: קִיבְּלָה מִיָּנִיה או לֹא – האם רבא קיבל את תשובתו 93
 של רבא, וסובר כמותו שאין הלינה פוסלת בראש המזבח, או שלא 94
 קיבל את דבריו אלא הוא סובר שהלינה פוסלת אף בראש המזבח. 95
 אמרת הגמרא: תָּא שְׂמַע. דְּאִיתָמַר, אִיבְרִים שְׁלָנוּ כְּעוֹזָה – איברים 96
 השוהים בקרקע העזרה במשך הלילה [וקדם עלות השחר], מְקַבְּרִי 97
 וְהוֹלֵךְ – ניתן להקטירם על המזבח במשך כָּל הַלַּיְלָה, עד עלות 98
 השחר. איברים שלנו בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, מְקַבְּרִי וְהוֹלֵךְ – ניתן 99
 להקטירם לְעוֹלָם, אפילו אם שהו שם עד לאחר עלות השחר. ואם 100
 ירדו מן המזבח לאחר עלות השחר, נחלקו אמוראים בדינם. רַבָּה 101
 אֲמַר יְעִלּוּ – רשאי הוא לשוב ולהעלותם עליו, כיון שהוא סובר 102
 שאין הלינה פוסלת את האיברים השוהים בראש המזבח, ונימצא 103
 שכשירים הם. רַבָּא אֲמַר לֹא יְעִלּוּ – אסור להחזירם על המזבח, כיון 104
 שהוא סובר שהלינה פוסלת אפילו בראש המזבח, ולפיכך אף 105
 שמותר היה להקריבם כל זמן שהם על המזבח, כדין כל הפסולים 106
 שאם עלו לא ירדו, אבל לאחר שירדו אסור לשוב ולהעלותם. 107
 שְׂמַע מִיָּנִיה – יש ללמוד מדברי רבא, דִּלְא קִיבְּלָה מִיָּנִיה – שלא 108
 קיבל את דברי רבא הסובר שאין הלינה פוסלת בראש המזבח. 109
 מסיקה הגמרא: שְׂמַע מִיָּנִיה – אכן יש להוכיח כן. 110
 שנינו במשנה, בְּשֵׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַבֵּשׁ כּו' את הראוי לו כך הכבש 111
 מקדש, כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן כך הכלים 112
 מקדשים. 113
 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מניין לומדים דינים אלו: תַּנּוּ רַבְּנָן 114
 בברייתא, נאמר בכתוב לגבי פסולים העולים על המזבח (שמות כט) 115
 לו 'כָּל הַנּוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ', אֵין לִי – אין אני יודע ממקרא זה, אִלָּא 116

חֲצוֹת שְׁנֵי עוֹפְלָתָן – אינם נידונים כמעובלים עד שיגיע חצות של 1
 ליל המחרת. רַב חֲסָדָא אָמַר, עֲמוּד הַשָּׁחַר עוֹפְלָתָן – יש לדונם 2
 כמעובלים משעה שיעלה עמוד השחר. 3
 הגמרא מפרשת את טעמו של רב חסדא: אֲמַרְי בִּי רַב – אמרו בני 4
 הישיבה, מָאֵי מִטְּעָמֵי דְרַב חֲסָדָא, הַסּוֹבֵר שֶׁעֲלוֹת הַשָּׁחַר עוֹשָׂה אֵת 5
 הַאיבְרִים כמעובלים. לומד הוא זאת מקל וחומר. וְכֵּה חֲצוֹת 6
 הַלַּיְלָה, שאף על פי שֶׁאֵין עוֹשֶׂה לִינָה – שאין היא פוסלת את 7
 הַאיבְרִים שֶׁעַל הָאָרֶץ מִשּׁוּם פִּסּוּל 'לִינָה' חוץ למזבח, שהרי כל 8
 הַלַּיְלָה כֹּשֶׁר לַהֲעֹלֹת אִיבְרִים מִן הָאָרֶץ וּלְהַקְטִירָם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, 9
 מכל מקום היא עוֹשָׂה עִיבּוֹל – חצות הלילה עושה את האיברים 10
 הקשים שעל המזבח כמעובלים, עֲמוּד הַשָּׁחַר שְׁעוֹשָׂה לִינָה – 11
 שגורם לפסול את האיברים שעל הארץ משום פסול 'לינה' חוץ 12
 למזבח, אֵינּוּ דִּין שְׁעוֹשָׂה עִיבּוֹל – וכי אין הדין נותן שיעשה אף את 13
 הַאיבְרִים הקשים שעל המזבח כמעובלים. 14
 הגמרא מביאה אופן נוסף שבו נחלקו רבא ורב חסדא: איברים 15
 קשים שפִּירְשׁוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ קוֹדֵם חֲצוֹת, וְהַחֲזִירָן עָלָיו לְאַחַר עֲמוּד 16
 הַשָּׁחַר, נחלקו רבא ורב חסדא האם יש דין עיכול באיברים אלו או 17
 לא. רַבָּה אָמַר, חֲצוֹת שֶׁל לַיְלָה שְׁנֵי עוֹפְלָתָן – עושה אותם 18
 כמעובלים. רַב חֲסָדָא אָמַר, מעתה שוב אֵין בָּהֶן עִיבּוֹל לְעוֹלָם, אלא 19
 חייב תמיד להשיבם על גבי המזבח אם פקעו, ויש בהם מעילה, עד 20
 שיתעכלו לגמרי וייעשו פחם. 21
 נתבאר עד עתה, שבין לדברי רבא ובין לדברי רב חסדא אין חצות 22
 הלילה הראשון מועיל לעשות את האיברים כמעובלים, לפי 23
 שבשעת חצות לא היו האיברים על גבי המזבח. עתה מביאה 24
 הגמרא דעה החולקת על שיטתם בענין זה. מְתַקֵּיף לָהּ – [הקשה] 25
 רַב יוֹסֵף, על דברי רבא ורב חסדא: וּמָאֵן לִימָא לָן – מי יאמר לנו, 26
 דְּחֲצוֹת בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ מְשׁוּנָא לְהוּ עִיבּוֹל – שרק כאשר האיברים 27
 נמצאים בראש המזבח מועיל חצות הלילה לעשותם כמעובלים, 28
 דִּילְמָא – שמה יש לומר, כִּל הִכָּא דְמְשַׁבְּחָא לְהוּ מְשׁוּנָא לְהוּ עִיבּוֹל 29
 – שבכל מקום שחצות הלילה 'מוצא' את האיברים עושה הוא 30
 אותם כמעובלים, כלומר, שאף אם אינם על גבי המזבח אלא על 31
 הארץ מכל מקום שעת חצות של לילה הראשון עושה אותם 32
 כמעובלים. 33
 שְׁלָחוּ מִתָּם – מארץ ישראל לבבל, הִלְבָּתָא בְּרַב יוֹסֵף, שחצות 34
 הלילה מועיל לעשות את האיברים כמעובלים אף אם אינם על 35
 גבי המזבח. אִיתָמַר נִמְי בבית המדרש, אֲמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַב אֲבָה, 36
 פִּירְשׁוּ הַאיבְרִים הקשים מן המזבח קוֹדֵם חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַחֲזִירָן עָלָיו 37
 אַחֲרֵי חֲצוֹת, לֹא נִהְיִין – אסור במדבר חכמים ליהנות מזמן, וְלֹא 38
 מוֹעֵלִין – ואין בהם דין מעילה מן התורה, לפי שהועילה שעת 39
 חצות לעשותם כמעובלים, וכבר נעשית מצוותם, ושוב אין בהם 40
 דין מעילה. וְכֵן תַּנָּא – שנה בִּר קִפְּרָא, פִּירְשׁוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ קוֹדֵם חֲצוֹת 41
 הַלַּיְלָה וְהַחֲזִירָן עָלָיו לְאַחֲרֵי חֲצוֹת, וְיִצְאֵין אִיבְרִים אֲלוּ מִיַּד דִּין 42
 מְעִילָה. 43
 הגמרא מבררת את סברת רבא ורב חסדא: אֲמַר לִיה רַב פִּפְא 44
 לְאַחֲרֵי, וְכִי מֵאַחַר דְּשִׁלְחוּ מִתָּם – מארץ ישראל דְּהִלְבָּתָא בְּרַב יוֹסֵף, 45
 וְכֵן אֲמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַב אֲבָה שהלכה כרב יוסף, וְכֵן תַּנּוּ בִּר קִפְּרָא 46
 כרב יוסף, אם כן, רַבָּה וְרַב חֲסָדָא בְּמֵאֵי פִלְגִין – באיזה אופן הם 47
 נחלקו, הרי אין מסתבר לומר שהם חולקים על כל אלו, וסוברים 48
 שאיברים שאינם על המזבח בשעת חצות אינם נידונים 49
 כמעובלים. 50
 אֲמַר לִיה אבִּי לרב פפא, רבא ורב חסדא נחלקו בַּאיבְרִים שְׂמִינִים. 51
 כלומר, אכן גם הם מודים ששעת חצות מועילה לדין איברים 52
 קשים כמעובלים, אף אם אינם על גבי המזבח, אלא שהם עוסקים 53
 באיברים שיש בהם שומן, שאף אם קשים הם מכל מקום אינם 54
 נידונים כמעובלים בחצות הלילה, לפי שהשומן שבהם מעכבם 55
 שלא ייעשו דשן, ובאיברים כאלו נחלקו רבא ורב חסדא האם הם 56
 נידונים כמעובלים משעת עלות השחר, או משעת חצות של 57
 הלילה השני. 58

זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ריט רש"י תוספות

חצות שני עובלתן, שרירי דידרו חצות שני של ליל המחרת: שאני עושה לינה. לאותו
שעל הארץ שהרי כל הלילה כשר להעלותן מן הארץ ולמזבח דכתיב לא ילין חלב חגי
עד בקר הא כל הלילה ילין. עושה עיכול. לשרירי דמערבה: אין בתן עיכול לעולם. וכל
שפוקעין יחזיר ומועלין בתן עד שיעשו דשן: כל חיבא דמשבחת להו כו'. הלכך פרשו
קודם חצות נמי הרי הן עיכול בחצות ואפילו
החזירן לאחר חצות: אין מועלין בתן ולא צריך
להחזירן ויצאו מידי מעילה גרסי' ולא נהנין
מדרבנן: וא"ר חייא בר אבא. נמי כרב יוסף וכן
תני בר קפרא. כרב יוסף: רבה ורב חסדא כמאי
פליגי. לומר דלא הוי עיכול בחצות: כשמיניס.
אפילו הוקשו לא הויא עיכול דשומנ מעבב
מליעושת דשן: אילימא דלא ירדו. אותן שמנצא
בשרי בראש המזבח שלא במערבה: אלא
דירדו. מן המזבח לאחר עמוד השחר מיביע לך
מי הוי כשאר לנים ונפסלים בעמוד השחר ותנן
בפסולין כן אם ירדו לא יעלו: או דילמא אין
לינה מועלת. ולא נפסלו ויחזרו ויעלו: לשלחן
מרמינן לה. למזבח שאין לחם הפנים נפסל עליו
אם לן בו לאחר זמנה דתנן אפי' היה על השלחן
ימים כו'. במנחות תנן לא סידר את הלחם ואת
הבויבין באחד בשבת והקטיר את הבויבין
בשבת פסולה לפי שמחוסרים בשבת זמן
שצריכין לעמוד עליו שבעת ימים כיצד יעשה
זה שסידרם באחד בשבת וניתנה לשבת הבאה
שאפי' היא כו': או דילמא לקרקע עורה מרמינן
לה. דהא רצפת בנין היא כמותה ולא כלי שרת
כשלחן: מקריבין וחולץ לעולם. דאפילו אמרין
לינה מועלת בראש המזבח מסקינן להו
במערבה שהרי פסולין שעלו לא ירדו: רבא אמר
לא יעלו. דלינה מועלת והו' להו פסולין וביין
דירדו לא יעלו: את המזבח. ומשחת את המזבח
לרבות את הכבש: ה"ל כלי שרת מניין כל הנוגע
בתן יקדש: מהו שיקדשו פסולין. הוא סבור לענן
פרוין קמיבעיא ליה כגון מנחה טמאה שקדשה
בכלי שרת מי קדשה קדושת הגוף ולא נפקא
להו לחולץ דקדשה כל אפי' שהיא טמאה או
לא קדשה ותנן המנחות והנסכים שנטמאו ש
להם פרוין ואם משקדש בכלי נטמאו אין להם
פרוין: א"ל תניתיה. דמקדשין ואין להם פרוין:
א"ל לכתחילה ליקרב קמיבעיא לי. ולא לענן
פרוין: ושקבלו פסולין וזרקו את דמו. אם עלה
הבשר לא ירד: מאי לאו
שקיבלו

חצות שני עובלתן. רב חסדא אמר, עמוד השחר
עובלתן. אמרי בי רב, מאי טעמא דרב חסדא. ומה
חצות שאין עושה לינה, עושה עיכול. עמוד השחר
שעושה לינה, אינו דין שעושה עיכול. פירשו קודם
חצות, והחזירן לאחר עמוד השחר. רבה אמר, חצות
שני עובלתן. רב חסדא אמר, אין בתן עיכול לעולם.
מתקיף לה רב יוסף, ומאן לימא לן דחצות בראש
המזבח משיא להו עיכול, דילמא כל היבא דמשפחא
להו, משיא להו עיכול. שלחו מתם, הלכתא פרב
יוסף. איתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבא, פירשו
קודם חצות והחזירן אחר חצות, לא נהנין ולא מועלין.
וכן תנא בר קפרא, פירשו קודם חצות והחזירן לאחר
חצות, ויצאין מידי מעילה. אמר ליה רב פפא לאביו,
וכי מאחר דשלחו מתם, הילכתא פרב יוסף, ואמר
רבי חייא בר אבא, וכן תני בר קפרא, רבה ורב
חסדא כמאי פליגי. אמר ליה, בשמינים. בעא מיניה
רבא מרבה, לינה מועלת בראשו של מזבח, או אינה
מועלת בראשו של מזבח. היכי דמי. אילימא, דלא
ירדו. השתא, לנו בעזרה, אמרת דלא ירדו. בראשו
של מזבח, מיבעיא. ואלא, דירדו לשלחן מרמינן
לה. דתנן, אפילו הן על השלחן ימים רבים אין
בכך פלוס. או דילמא, לקרקע מרמינן. אמר ליה,
אין לינה בראשו של מזבח. קיבלה מיניה, או לא.
תא שמע, דאיתמר, איברים שלנו בעזרה, מקמר
והולך כל הלילה. לנו בראשו של מזבח, מקמר
והולך לעולם. ירדו, רבה אמר יעלו. רבא אמר לא
יעלו. שמע מינה, לא קיבלה מיניה, שמע מינה:
כשם שהמזבח מקדש כו': תנו רבנן, הנוגע במזבח,
אין לי אלא מזבח. כבש, מנין. תלמוד לומר 'את
המזבח'. כלי שרת, מנין. תלמוד לומר 'כל הנוגע
בהם יקדש'. בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, כלי
שרת, מהו שיקדשו את הפסולין. אמר ליה, תניתיה, כשם שהמזבח והכבש מקדשין את
הראוי להן, כך פלים מקדשין. אמר ליה, לכתחילה ליקרב, קמיבעיא לי. הא נמי תנינא,
שקיבלו

אמרי בי רב מיט דרב חסדא. אפי' דאמרי בי רב הווא ורב חסדא תלמידו שמו רב
הווא נמי אמרה ופי' טעמו והשם קבעיה בלשון זה מיט דרב חסדא אי נמי מצינו
שרב הווא רגיל לשבח דבריו בדאמר בגיטין (דף ז) חסדא שמו חסדאין מילך ובמסכת שבת
(פב.) מיט לא שכחת גבי רב חסדא דמחזירן שמעתתיה:
מה חצות שאין עושה לינה כו'. ורבה לעמיה
דאית ליה בסמוך אין לינה מועלת בראשו
של מזבח ולית ליה קי' דרב חסדא דאיכא
למיפרך מה לחצות שכן עושה עיכול בראשו של
מזבח דאם פקע לא יחזיר תאמר בעמוד השחר
שאין לינה פוסלת בראשו של מזבח כך פי' היר
מנחה צ"ל:
רב חסדא אמר אין בהם עיכול לעולם. וליכא
למימר דעמוד השחר שני יעשה עיכול
מקי' דחצות שהרי אמר עושה לינה אלא
לקרבנות היום שלפניו:
הילכתא כרב יוסף. פירוש יפה אמר ואין זה
פסק הלכה ולא שייך למפרך
הילכתא למשיחא דהא לבסוף נמי מוכח דלא
פליגי עליה וא"כ הלכה למה לי:
לא נהנין. רבינו היה מפרש מן התורה כיון שהם
לחמו של מזבח ומי' יצא מידי מעילה דכיון
דחצות עכשם נעשית מצוותם ולא חזרה בהם
מעילה: לשלחן מרמינן לה דתנן אפילו היה
על השולחן כו'. תימה מנא ליה דלא פסול לאחר
שבת כשנסדר בהילכתו וי"ל דייק מלישנא
יתירא דקאמר שאפי' הוא על השולחן כו'
דמשמע שבא לחוסף אפי' בענין זה הוא ליתא
דהא דוקא משום שנסדר באחד בשבת שלא
בהילכתו לא מפיסל כדאיתא שילחי שתי הלחם
(מנחות דף ק.) ופרק אמר להם דממונה (יומא דף
כט.) דטעמא דכלי שרת אין מקדשין שלא בזמנו
ולא משני החם טעמא דשלחן אינו מקדש ליפסול
בלינה כדאמר הכא דבעי למויף מיניה מזבח וצ"ע
אי מצי למימר דכי נסדר בהילכתו נעשה לחמו
של שלחן טפי לא יפסל בלינה זה משמיענו לישנא
יתירא דאפילו על השלחן כו' וזהם דפריך כיון
דלילה אינו מחוסר זמן בי שמש ליפסול ומשני
כיון דנסדר שלא בהלכתו נעשה כמי שסדרו הקף
משמע אם סדרו בהלכתו נפסל בלינה י"ל דאיתא
למימר דאם נסדר בלילה כיון דלילה אינו מחוסר
זמן נפסל בלינה אבל נסדר בהלכתו ממש ביום
השבת אפילו היה שם ימים רבים אינו נפסל
דנעשה לחמו של מזבח מ"מ תימה למה לא תירץ
מתחילה לפי סברתו כי נמי כלי שרת מקדש שלא
בזמנו שאני שולחן דאינו נפסל עליו כלל בשום
ענין דעל כרחיך שום פסוק יש על דבר זה שאני
נפסל אפילו כי נסדר בהלכתו: הגהה: כבש
מנין. וא"ת לרבי יהודה דאמר עורה מקדשת
במזבח אמאי איצטריך את לרביי כבש הא כיון דירד ע"ג רצפה יעלה כ"ש כבש וי"ל דשמוא הא דעורה מקדשת במזבח היינו כשירין להקטיר עליה אבל פסולין לא להבי' איצטריך קרא.
כלי שרת מהו שיקדשו את הפסולין. פי' בקונטרס דלענן פרוין בעי א"ל תניתיה כו' א"ל לכתחילה ליקרב קמיבעיא לי ופשיט דמקדש מקבלו פסולין ורוק את דמו מאי לאו שקבלו פסולין
ורוק פסולין דמשום ורוק פסולין אם עלו לא ירדו האם ורוקוהו כשריה לכתחלה יעלו איברים דוריקה מעלייתא היא אף על גב דקבלוהו פסולין דכלי שרת שקבלו בו הדם מקדשת
פסולין לכתחלה ליקרב ולזרוק כך פירש בקונטרס ותימה לפי דא"כ תיקשי ליה מתנה' הן והוציא והטמא שנשחט חוץ לזמנו ורוק למקומו כו' אם עלו לא ירדו משמע הא לכתחלה לא יעלו
ואפי' דנתקבל הדם בכשרות בכלי שרת דהא לא איירי מידי בנתקבל בפסול ונורק בפסול ועוד לן דמה ויצא דמה ונטמא דמה אמאי לא יעלו לריש כיון דכלי שרת מקדשין את הפסולין
לכתחלה ליקרב וצריך לדחות כל הני כגון שישנן עתה בכלי חול דהוה ליה כירדו וכן נתערב בהם הפסולין דאמר ישפך לאמה ולא אמרין דיקרב מיירי בהכי וכן הוא דתנן (מנחות דף ק.) המנחות
והנסכים

הנסכים שנטמאו משקדשו בבלי אין להם פדיון דמשמע מקרב לא קרבו בעורכו לכלי חול איירי וכן היה מקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומר לו הבא אחרת תחתיה בהכי מוקמינן לה מידו אבתי קשה לפי דאי מעיקרא ס"ד דלענין פדיון קבעי אם כן לא הוה ליה למימר לבתחלה ליקרב מיבעיא לי אלא ליקרב מיבעיא לי ומדקאמר לבתחלה ליקרב מיבעיא לי משמע דמעיקרא נמי הוה ידע דליקרב קמיבעיא

ליה אלא דמיבעיא ליה בדיעבד ועוד הקשה ה"ר פטר לפרשי שהשיב ר"י דדוקא משום דזרקוהו פסולין אחרי שקבלו פסולין אבל קבלו פסולין חזקתו כשרים יעלו תחלה ליקרב איברים דכלי שרת מקדשין לבתחלה ליקרב דבהדיא אמרין בפ"ק דמנחות (דף ז.) והא בעי מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן כלי שרת מהו שיקדשו פסולין לבתחלה ליקרב וא"ל אין מקדשין ומשני אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל ש"מ דאין מקדשין ליקרב פשיטא ליה הילכך נראה פ"ת שפירש דמעיקרא ס"ד דר' יוחנן דקבעי מיניה אם העלה פסולין לגבי מזבח בכלי שרת ומפסיק הכלי שרת וקמיבעיא ליה נמי דאין לומר דלא ירדו מטעם דאורי מזבח כמזבח דמי שהרי תחתית הכלי מפסיק מידו כלי שרת שמא מתוך קדושתו לא הוי חציצה והוי כאילו הפסולים ע"ג המזבח ממש דלא ירדו או הוי חציצה וירדו אמר ליה תניתה כשם שהמזבח כר לענין דאם עלו לא ירדו כך הכלים מקדשין לענין זה (מכאן ואילך לשון ר"ת) א"ל לבתחלה ליקרב קמבעיא לי דסבר ריש לקיש דאיכא לאקומה מתני' דקתני הך כלים מקדשים שאם עלו בכלי ע"ג המזבח לא ירד דאין כאן לא קדושת המזבח ולא קדושת ארץ הואיל והם בכלי וקבעי שאם לא העלה הקמיעין הפסולין בכלי אלא קדשו בכלי מהו שיעלו לבתחלה דכי היכי דמזבח מקדש מה שנגע בו ולא ירדו כך כלי מקדש מה שנגע בו ולא ירדו או לא א"כ העלוהו אמר ליה תניתה שקבלו פסולין חזקתו ארץ דמו נמי לאו שקבלו פסולין חזקתו

פסולין כלומר שקבלו פסולין חזקתו בדיעבד הא אם לא זרקוהו לבתחלה לא זרקוהו דהכי מיפרשא מתני' הולן הווינא כר שורקת את הדם בדיעבד לא ירד האם לא זרקוהו לא יעלה והא דקאמר חזקתו פסולין פי' דמתני' (וכן) הוא ואינו אלא מסיים לשון המשנה ולאנו מפסולא קדייק תרע שלא היה לו לומר רק לא שקבלו אי נמי זרקו אלמא דריש לקיש דדחי ליה בפסולין מוקי לה והיינו דאמר בפ"ק דמנחות (ג'ז שם) והא בעי מיניה ריש לקיש (כו') מר' יוחנן כלי שרת מהו שיקדשו פסולין (וכן) ואמר ליה אין מקדשין עד לא קבלו פסולין ואי נמי זרקו פסולין כלומר שקבלו פסולין אם עלה הבשר לא ירד והדם יעלה וזרק דכלי שרת מקדשין לבתחלה ליקרב אי נמי אם זרקו פסולין הבשר אם עלה לא ירד והדם לא יתקנח דהא המשנה בכל עניינים אם עלה לא ירד קתני בין חומרא בין קולא כדמוכח לשון ר"ת וכל

מה שפירשתי לפירוש הקונטרס שהעמדותי בעדן בכלי חול צריך לפרש גם לפי ר"ת למאי דבעי למימר ר"ל דמקדשין לבתחלה ומה שפי' הדם לא יתקנח אין שייך להוכיח כאן דלאו היינו אם עלו לא ירדו דאפילו מאן דאית ליה גבי דם אם עלו ירדו מודה בדם הנזרק דקלטו מזבח דאי לא הוי אלא לריג דזקא איכ' בסמוך דפרץ חטאת העוף דפסולתו היכי מהו מדמה פירוש לריג דאמר אם עלה לא ירד כיון דאורי מזבח לאו כמזבח דמי לעולם הוי ירד ומאי קושיא אימא הא דקתני אם עלה לא ירד היינו אם זרק לא יקנחו אבל אם עלה בכלי ירד אלא ודאי לא יקנחו הוי לכולי עלמא ואם עלה לא ירד דקאמר היינו אם עלה בכלי לא ירד אלא יורקנו בעל כרחו ובהדיא דמנחות (ג'ז שם) דרש לקיש רבינו חיים דקאמר הוהם אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל וכי לא היה יודע דמקדשין ליפסל הא מתני' היא בין לפי הקונטרס בין לפי ר"ת דתנן כן הכלים מקדשין: **אור** י"ש בין בבשר למזבח. אבל אי אירי מזבח כמזבח דמו לא קשיא ליה מכי מטי כנגד ארץ (לא) הוה ליה ירד דכנגד אותו ארץ יש אמה סובב וסובב חשיב מזבח דאפילו להקטיר עליו איכא מאן דאמר פרק קדשי קדשים (לעיל דף סב.) דמקטירין מידו אין נראה לרבינו חיים שהרי יש ארץ מפיסין יותר מכדי אמה סובב כשידא ארץ קרקע מפסיקו כדאמרין לעיל מה דם ארץ קרקע מפסיקו אף בשר ארץ קרקע מפסיקו וא"כ אבתי מבי מטי כנגד

ארץ קרקע ה"ל ירד:

שקבלו פסולין וזרקו פסולין ולמה לי זרקו מקבלה איפסלה לה אי לאו לאשמועינן טעמא דזרקו פסולין הוא דהוה איברים בתורת אם עלו לא ירדו ולבתחלה לא יעלו דתפסל בשר בוריקת פסולין הא זרקו כשרין לבתחלה נמי יעלו האיברים דוריקה מעליא הוא ואע"ג דקיבלו פסולין משום דקדשיה כלי שרת לזרוק לבתחלה: **אי** נמי שורקו פסולין. ומשום דהא גופא איצטרך לאשמועינן

אם עלו איברים לא ירדו ואף על פי שפסלו בוריקה: **אור** המזבח. אם תלה איברים פסולים בארץ ראש המזבח כמזבח דמי ולא ירד: **או** לאו. כמזבח דמי וירד: **חיי** מסיק לה מכבש למזבח. הא כי מגבה ליה בארץ הכבש הוה ליה ירד ותנן כך אם ירדו לא יעלו: ומשני דנגר ליה גוררין עד המזבח ואינו מגביה: ופירכין **אור** יש בין כבש למזבח. כדאמרן בפרק קדשי קדשים (לעיל דף סב.) וכי מטי כנגד אותו ארץ הוה ליה ירד: ומשני רובו לכבש כבבש כו'. מה שכתב **אור** שדין ליה בתר רובא אם רוב האבר כבבש שדין ליה בתר כבש ואי רובן במזבח שדין ליה בתר מזבח: יש חזקו בעולין. דלא חשבינן ליה כמאן דמפירת ואולין בהו בתר רובא או אין חיבור: **תפשוט** דיש חיבור. דאי אין חיבור קמא קמא דמטא כנגד ארץ איפסול ליה ובכריתות (דף יד.) גרסינן ליה בלישנא אחרינא תיפשוט דבעי רמי בר חמא הלכו באיברים אחר הדוב או לא הלכו: עולת העוף. שמליקתה בראש המזבח היכי משכחת לה. דפסל בה מחשבה חוץ לזמנו הא קלטיה ארץ המזבח דאי נמי אמרין לינה מועלת בראש המזבח וקיים זה את מחשבתו ושהה עד למחר והקטירה בת הקטרה היא דהא פסולין שעלו לא ירדו וכיון דבת הקטרה מתר לבתחלה היא אמאי פסלה בה מחשבת הקטרת מח: **אילמא** לא. בתמיה ולא משכחת בה פסול מחשבה הוא משכחת כגון שחישב עליה להוריד למחר לאחר שפסל ולהעלותה ולהקטירה דכיון דאיכא ליה מחשבתו ות לא

סלקא דהא איפסל ליה בלינה השתא נמי אחיני בה מחשבה: ופירכין אנתקתא דרב שימי: הניחא לרבה דאמר לינה מועלת. איכא לאשכחא בכח"ג: **אלא** לרבה. אפי' קיימא למחשבתו לא מיפסל וכל שכן דמחשבה לא הויא: ומהדרין לרבה נמי כו' להורידה קודם עמוד השחר וכיון דעמוד השחר משכחת לה ארצפה פסול לה בלינה הילכך מוהינא לה נמי מחשבה: להך **גיסא** מיהא **תפשוט** כו'. רב שימי מסיים ביה באתקפתיה הכי את בעי למיילף מיניה ארץ מזבח לאו כמזבח דמי לאידך גיסא מצינא למיפשט מינה ולמימר דכמזבח דמי דאי לא כמזבח דמי:

חטאת

העוף דפסלה בה מחשבה. תימה מאי קשיא ליה הא אמרין בפרק קדשי קדשים (לעיל דף סה.) שאם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשרה וא"כ אין כאן ארץ מזבח ולפירוש הקונטרס שפירש למעלה שהיה שם בלישה נוחא אי נמי פריך לרבי נחמיה דאמר (לעיל דף סה.) היא עצמה אינה נעשית אלא בגופו של קרן:

חטאת

שאלו אם עלו לא ירדו וכו', וְשִׁקְבִּילוּ פְסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ, מֵאִי
 לְאוּ – האם אין לומר, שהמשנה עוסקת באופן שִׁקְבִּילוּ פְסוּלִין
 וְזָרְקוּ פְסוּלִין – שגם קיבלו פסולים את הדם בכלי, וגם זרקוהו על
 גבי המזבח, וכיון שהקרבן נפסל בזריקת הפסולים אין להקטירו
 לכתחילה, אלא שאם עלה שוב לא ירד, אבל באופן שהפסולים
 רק קיבלו את הדם וזרקוהו כשרים על המזבח דם כשר הוא, לפי
 שזרקתו נעשית בכשרות, ואף שקיבלוהו פסולים מכל מקום הבלי
 שרת קידשו והכשירו, ומותר להעלות את האיברים לכתחילה
 להקטירם על גבי המזבח. ויש להוכיח מדברי המשנה, שכלי שרת
 מקדש את הפסולים ומכשירם, אף לענין שיהיה מותר לכתחילה
 להקטירם על גבי המזבח.
 השיב ריש לקיש לרבי יוחנן, לֹא – אין להוכיח כן מדברי המשנה,
 לפי שאין המשנה עוסקת באופן אחד, שקיבלו פסולים את הדם
 וזרקוהו על המזבח, אלא יש כאן שני אופנים שונים, אופן אחד,
 שִׁקְבִּילוּ פְסוּלִין את הדם וזרקוהו כשרים, אִי נָפִי – אופן נוסף,
 שִׁקְבִּילוּ כשרים וְזָרְקוּ פְסוּלִין.
 הגמרא מביאה ספק בענין אור שמעל המזבח: איבעיא להו, אִיזִיד
 שמעל הַמִּזְבֵּחַ, בְּמִזְבֵּחַ דְּמִי – האם נידון הוא כמזבח עצמו, או לֹא.
 כלומר, אם תלה אדם איברים של קרבן פסול באור שמעל לראש
 המזבח, ואין הם נוגעים במזבח עצמו, האם יש לדוןם כאילו עלו
 על המזבח, ושוב לא ירדו, או שאין האור שמעל המזבח נידון
 כמזבח עצמו, ולפיכך יש להורידם.
 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה: תָּמֵעַ, שנינו במשנתנו, כָּשֶׁם
 שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ את הראוי לו כִּף הַכֶּבֶשׂ מְקַדֵּשׁ את הראוי לו,
 דהיינו, שאם העלה איברים פסולים על גבי הכבש נתקדשו,
 ומעלה אותם על גבי המזבח להקטירם. וְאִי אִמְרַת שְׁאִיִּר הַמִּזְבֵּחַ
 לֹא בְּמִזְבֵּחַ דְּמִי, אם כן בהכרח צריך לומר דְּאִיִּר כָּבֶשׂ נָפִי לֹא
 בְּכָבֶשׂ דְּמִי – שאף האור שמעל הכבש אינו נידון כמו הכבש
 עצמו, ומעתה יש להקשות, הִכִּי מְסִיק לִיה – כיצד ניתן להעלות
 איברים פסולים בְּכָבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ, הרי משעה שמגביהם באור הכבש
 כדי ליתנם על המזבח הִנֵּה לִיה יָרִיד – הרי זה כאילו ירדו מן הכבש
 לקרקע, ושנינו לעיל (פד) 'כֶּשֶׁם שֶׁאֵם עָלוּ לֹא יָרְדוּ, כֵּךְ אִם יָרְדוּ
 לֹא יַעֲלוּ'. אלא בהכרח צריך לומר שאור המזבח נידון כמזבח
 ואור הכבש נידון ככבש, ולפיכך אף בשעה שמגביה את האיברים
 מעל הכבש ליתנם על המזבח אינם נידונים כאילו ירדו לקרקע.
 דוחה הגמרא: לִינֵה לִיה – כשגורר אותו. כלומר, אין להוכיח
 מדברי המשנה שאור מזהב כמזבח, לפי שאפילו אם אור המזבח
 אינו כמזבח ואור הכבש אינו ככבש מכל מקום ניתן להעביר
 איברים פסולים מן הכבש למזבח, באופן שאינו מגביהם כלל
 באור הכבש, אלא גוררם על גבי הכבש עד למזבח, ונמצא שלא
 ירדו מעולם מן הכבש.
 מקשה הגמרא: וְהָא רִיחוּחַ שֶׁל אִיִּר יֵשׁ בֵּין כָּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ, שאין הם
 צמודים זה לזה, ונמצא שבשעה שהוא גורר את האיברים מן
 הכבש למזבח מעל אותו הריח יש לדון אותם כאילו ירדו לקרקע,
 ומעתה אסור לשוב ולהעלותם על גבי המזבח.
 מתרצת הגמרא: רִיבו לְכָבֶשׂ כָּבֶשׂ, רִיבו לַמִּזְבֵּחַ בְּמִזְבֵּחַ. כלומר,
 אף בשעה שהאיברים מונחים מעל אותו הריח שבין הכבש
 למזבח אינם נידונים כיורדים לקרקע, לפי שיש לדון את האיבר
 אחר רובו, ולפיכך בשעה שרובו מונח על הכבש ומיעוטו באור
 שבין הכבש למזבח הרי זה כאילו כולו מונח על גבי הכבש,
 ובשעה שרובו מונח על המזבח ומיעוטו באור שבין הכבש למזבח
 הרי זה כאילו כולו מונח על גבי המזבח.
 שבה הגמרא ומקשה: אם יש לדון את האיבר אחר רובו, אם כן
 תִּפְשׁוּט מָהָא – יכול אתה לפשוט מכאן, הֵא דְּכַעֲי דְּמִי בְּרַמָּא,
 האם יש חיבור לְעוֹלִין על גבי המזבח או לֹא. כלומר, איבר אשר
 חלק ממנו עלה על גבי המזבח, האם נחשב כולו כמחובר ודנים
 אותו לפי רובו של האיבר, או שאינו נחשב כמחובר ודנים כל חלק
 ממנו בפני עצמו. ומדברי הגמרא כאן תִּפְשׁוּט דְּהַשׁ חִיבוּר – שכל
 האיבר נידון כמחובר, ולפיכך כאשר רובו עומד על הכבש
 ומיעוטו מעל האור דנים את כולו כאילו הוא על גבי הכבש,

שאלו לא היה נידון כמחובר אזי כל חלק ממנו בשעה שעובר
 מעל האור שבין הכבש למזבח היה נידון כאילו ירד לקרקע
 העזרה.
 משיבה הגמרא: הֵא לֹא קָשְׁיָא, תִּפְשׁוּט – אכן, יכול אתה לפשוט
 מכאן שיש חיבור לעולים על גבי המזבח. נמצא, שעדיין לא נפשט
 הספק של בני הישיבה, האם אור מזהב כמזבח או לא.
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק לענין אור מזהב: מְתַקֵּיף לָהּ רַבָּא
 בְּרַב רַב חֲנָן, מה מקום יש להסתפק אם אור מזהב, וְאִי
 אִמְרַת שְׁאִיִּר הַמִּזְבֵּחַ בְּמִזְבֵּחַ דְּמִי – נידון כמזבח, אם כן, עוֹלֵת הָעוֹף
 הנמלקת באור ראשו של המזבח, דְּפִסְלָהּ בְּמַחְשְׁבָהּ הִכִּי מְשַׁבְּחַת
 לָהּ – כיצד ימצא אופן שהיא תיפסל במחשבת פיגול, כאשר חושב
 הכהן בשעת מליקתה להקטירה למחר, הֵא קְלָמָה מְזַבֵּחַ – הרי
 משעת מליקתה כבר קלטה המזבח, לפי שבאורו היא מונחת, וחל
 בה הדין שאם עלו לא ירדו, ונמצא שרשאי הוא להקטירה לפילו
 למחר, ונמילא אין מחשבתו שחושב להקטירה למחר פוסלת בה.
 ומאחר שדין מחשבת פיגול נאמר אף לגבי עולת העוף, בהכרח
 צריך לומר שאור המזבח אינו נידון כמזבח, ועל כן בשעה שמולק
 הכהן את עולת העוף באור המזבח עדיין אין המזבח קולטה, ואם
 הוא חושב בשעה זו להקטירה למחר הרי זו מחשבת פיגול הפוסלת
 את הקרבן.
 הגמרא דוחה את דברי רבא בר רב חנן: מְתַקֵּיף לָהּ רַב שִׁמִּי בְּרַב
 אִשִּׁי עַל דְּבַרִּי בְּרַב רַב חֲנָן, אִלְמָה לֹא – מדוע אם אור מזהב
 כמזבח אי אפשר למצוא אופן שתפסול מחשבת פיגול בעולת
 העוף, הרי מְשַׁבְּחַת לָהּ – ניתן למצוא אופן כזה בְּגוֹן דְּאִמְרַת הכהן
 בשעת מליקתו הִרְיֵי מוֹלִיקָה לעולה זו עַל מִנֵּת לְהוֹרִידָהּ לְמַחֵר מִן
 המזבח, לאחר שתיפסל בלינה, ולאחר מכן לשוב וְלְהַעֲלוֹתָהּ
 וְלְהַקְטִירָהּ עָלֶיהָ, שאם אכן יעשה כפי מחשבתו ויורידה למחר,
 יאסר עליו לשוב ולהעלותה על המזבח, לפי שכל הפסולים שירדו
 מן המזבח שוב לא יעלו, ולפיכך מועילה מחשבה זו בשעת מליקה
 לפסול את הקרבן מדין פיגול, אף אם נאמר שאור המזבח נידון
 כמזבח.
 מקשה הגמרא על קושיתו של רב שמי בר אשי: הִנֵּימָא לְשִׁיטַת
 רַבָּא – קושיא זו מובנת לפי שיטתו של רבא, דְּאִמְרַת לִינֵה מוֹעֵלָת
 בְּרִאשׁ הַמִּזְבֵּחַ – הסובר (לעיל ע"א) שלינה פוסלת אף את האיברים
 הנמצאים בראשו של מזבח, ולפיכך אם יוריד את עולת העוף מן
 המזבח לאחר שנפסלה בלינה יאסר עליו לשוב ולהעלותה,
 ונמילא אם יחשוב הכהן בשעת המליקה לעשות כן למחר, פוסלת
 מחשבתו את הקרבן מדין פיגול. אִלָּא לְשִׁיטַת רַבָּא דְּאִמְרַת לִינֵה
 מוֹעֵלָת בְּרִאשׁ הַמִּזְבֵּחַ – שאין הלינה פוסלת את האיברים הנמצאים
 בראש המזבח, אם כן לִינֵה לְמַחְשְׁבָתוּ – אין מחשבה זו פוסלת
 בעולת העוף, שהרי אפילו אם יעשה כפי מחשבתו ויורידה מן
 המזבח למחרת יהיה רשאי לשוב ולהעלותה עליו, כיון שלא
 נפסלה בלינה, ותחזור קושיית רב שמי בר אשי למקומה, אם
 נאמר שאור מזהב נידון כמזבח באיזה אופן תועיל מחשבת פיגול
 בעולת העוף.
 מתרצת הגמרא: לְרַבָּא נָפִי מְשַׁבְּחַת לָהּ – אף לשיטת רבא אפשר
 למצוא אופן שמחשבת פיגול פוסלת בעולת העוף, בְּגוֹן דְּאִמְרַת
 הכהן הִרְיֵי מוֹלִיקָה לעולה זו עַל מִנֵּת לְהוֹרִידָהּ מִן המזבח קוֹדֵם
 עֲמוּד הַשֶּׁחֶר, ולשוב וְלְהַעֲלוֹתָהּ עָלָיו לְאַחַר עֲמוּד הַשֶּׁחֶר, שבאופן זה
 מודה גם רבא שאם יעשה כמחשבתו תיפסל העולה בלינה על גבי
 קרקע העזרה, כיון שבשעת עמוד השחר אינה נמצאת על גבי
 המזבח, ויאסר עליו לשוב ולהעלותה עליו, ולפיכך אם חשב
 בשעת המליקה לעשות כן הרי זו מחשבת פיגול הפוסלת את
 הקרבן.
 ומסיים רב שמי בר אשי את קושיתו על דברי רבא בר רב חנן,
 לא זו בלבד שאין לפשוט כדבריו שאור מזהב אינו נידון כמזבח,
 אלא אדרבה, לְהָךְ נִיכָא מִיָּהָא תִּפְשׁוּט – פשוט את הספק לצד
 השני, דְּאִיִּר מְזַבֵּחַ בְּמִזְבֵּחַ דְּמִי, דְּאִי סְלָמָא דְּעֵתָךְ – שאם יעלה על
 דעתך לומר שְׁאִיִּר מְזַבֵּחַ לֹא בְּמִזְבֵּחַ דְּמִי,

הדברים הלחים המונחים בתוכם. ומדות יבש – כלים העשויים
למדוד בהם דברים יבשים, כגון סולת למנחות, מקדשים את הניבש
– מקדשים את הדברים היבשים שבתוכם.
אין כלי הלח מקדש את הניבש – כלים העומדים לשימוש דבר לח
אינם מקדשים דבר יבש, אם הניחיהו בתוכם. ולא יבש מקדש את
הלח – וכן כלים העומדים לשימוש דבר יבש, אינם מקדשים דבר
לח, אם הניחיהו בתוכם.
כלי הקודש שניקבו – שנעשה בהם נקב, אם עושין בהן מעין
מלאכה כעין עושין והן שלימים – אם עדיין ראויים הם לעשיית
מלאכה כעין זו שהיו עושים בהם כשהיו שלמים, הרי הם מקדשין
את מה שבתוכם, ואם לאו – ואם אין הם ראויים לכך, אין מקדשין
את מה שבתוכם.
ובזמן – כל כלי השרת, אין מקדשין את מה שבתוכם, אלא בקודש
– בתוך העזרה.

גמרא

הגמרא מבארת איזה כלי לח אינם מקדשים דבר יבש: אמר
שמואל, לא שנו חכמים במשנה שאין כלי הלח מקדשים את היבש,
אלא מדות – כלים העומדים למדידת דבר לח, אינם מקדשים דבר
יבש אם הניחיהו בתוכם, לפי שאינם עשויים אלא למדידה. אבל
מקדשים שאינם עשויים למדידה אלא לקבל בהן דבר לח, מקדשין
אף דבר יבש שהונח בתוכם. כיון שכמו שהם ראויים לקבל דבר לח
כמו כן הם ראויים לקבל דבר יבש. ומנין יש ללמוד זאת, שנאמר
(במדבר יז) בקרבנות הנשיאים שהתנדבו קערת כסף ומזרק כסף
שנייהם מלאים סולת, כלומר, שהניחו את הסולת בקערה ובמזרק,
שהם כלי הלח, אך אינם כלי מדידה. ומוכח מכך, שכלים אלו
מקדשים אף דבר יבש כסולת.
הגמרא מקשה על הראיה מקרבנות הנשיאים: אמר ליה רב אחא
מדיפתא לרבינא, כיצד ניתן להוכיח משם שכלי הלח מקדשים אף
את היבש, הרי שם הניחו בכלים סולת למנחה, ומנחה זו לקח היא,
שהרי כלולה בשמן היתה, ולפיכך נתקדשה בכלי הלח, אך אין
להוכיח משם שהם מקדשים אף דבר יבש.
אמר ליה רבינא לרב אחא מדיפתא, לא נצרכה – לא הוצרכה
הראיה ממנחה, אלא לחלק הניבש שבה, שאף על פי שהמנחה
נבללה בשמן, מכל מקום אי אפשר שלא ישארו בה מעט חתיכות
יבשות של סולת שלא נגע בהן השמן, ומאחר שהמזרק קידש את
המנחה כולה יש להוכיח שכלי הלח מקדשים אף דבר יבש.
אביצית אימא – אם תרצה תוכל ליישב באופן אחר, שהמנחה לגבי
דם כניבש דמי. כלומר, אמנם המנחה אינה דבר יבש לגמרי, כיון
שבכלולה היא בשמן, אך כלפי דם שהוא לח לגמרי היא נידונה
כדבר יבש, ומאחר ומצינו שהמזרק שהוא כלי המיועד לקבלת דם
מקדש את המנחה, מעתה יש ללמוד שכל כלי הלח מקדשים אף
דברים יבשים לגמרי.
הגמרא מביאה דינים נוספים בענין קידושם של כלי שרת: אמר
שמואל, כלי שרת אין מקדשין את מה שבתוכם אלא כשהם שלימים
ולא מנוקבים, וכמו כן אין הם מקדשין את מה שבתוכם אלא
כשהם מלאים, כלומר, שיש בהם שיעור שלם הנצרך לאותו דבר,
כגון עשרון שלם למנחה, או שלשה עשרונים למנחת נסכים של
פר ושני עשרונים לאיל, וכיוצא בזה, וכמו כן אין כלי שרת מקדשין
אלא מותקן – את מה שבתוכם. ואמר ליה – ויש אומרים שאין הם
מקדשין אלא כשהם שלימים, ומלאים, ומבפנים – שהכלים עומדים
בתוך העזרה.
מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה החילוק שיש בין שתי
הלשונות. מבארת הגמרא: איבא בינייהו – החילוק שיש ביניהם
הוא לענין בירוצי מדות – מידה גדושה, כלומר, באופן שממלא
את הכלי מעל שפתו. הדעה הראשונה סוברת, שאין הכלים
מקדשים אלא את מה שבתוכם ממש, אבל אם יש בכלי מידה
גדושה העולה מעל לשפת הכלי, אין הכלי מקדש את מה

אם כן, הטאת העוף פסולה – שנפסלה על ידי שהיתה מליקתה
שלא לשמה, אך מליקתה היתה בראש המזבח, שיש לומר בזה את
הדין שכל הפסולים שעלו על המזבח לא ירדו, ויהיה רשאי
להוות מדמה על המזבח, יש לתמוה, היכי כזה מקדש – כיצד
רשאי הוא להיות מדמה על המזבח, הרי משעה שמגביהה באויר
המזבח כדי להיות מדמה עליו הנה ליה ירוד – הרי זה כאילו ירדה
מעל המזבח, והדין הוא שפסולים שירדו שוב לא יעלו. וכמו כן יש
לתמוה עוד, לגבי שאר פסולים – בהמה שאירע פסול בדמה, ועלה
הדם על המזבח, שהדין בזה הוא שמאחר ועלה שוב לא ירד,
וזורקו על גבי המזבח, ואם אויר מזבח אינו כמזבח, היכי זריקו להו
מקדש – כיצד רשאי הוא לזרוק את הדם, הרי זריקת הדם מרחוק
היא נעשית, ומשעה שמגביה את הכלי עם הדם באויר המזבח על
מנת לזרוקו, נידון הדם כאילו ירד מעל המזבח, ומעתה אסור
לשוב ולהעלותו עליו.

אלא בהכרח צריך לומר, שאויר המזבח נידון כמזבח, ולכן אף
בשעה שמגביה את חטאת העוף או את דם הבהמה באויר המזבח,
עדיין הם נידונים כעומדים על גבי המזבח, ולפיכך רשאי הוא
להוות ולזרוק את הדם.

דוחה הגמרא: אין להוכיח מכך שאויר המזבח כמזבח, לפי שיתכן
להעמיד באופן דמיוני להו – שהוא מצמיד למזבח את חטאת העוף
בשעת הזאת הדם, או את הכלי עם דם הבהמה בשעת הזריקה,
ונמצא שהם עומדים כמזבח עצמו ולא באויר, ועל כן אפילו אם
אויר המזבח אינו כמזבח רשאי הוא להיות ולזרוק את הדם.

מקשה על כך הגמרא: הא הווא היא – וכי באופן כזה שמצמיד
את חטאת העוף למזבח נחשבת מלאכה זו להזאת הדם, הרי
הווא אינה אלא מרחוק, ואילו כשמצמיד את העוף למזבח מצינו
היא – הרי זו מלאכת מצינו הדם על קיר המזבח. וכמו כן יש
להקשות בזרק דם בהמה באופן שמצמיד את הכלי למזבח, הא
זריקה – וכי כך נעשית מלאכת זריקת דם על המזבח, הרי אין
זריקה מכל מרחוק, ואילו כאשר זורק באופן שהכלי צמוד לקיר
המזבח שפיכה היא ולא זריקה.

ועוד יש להקשות, אף אם אין בזה משום מצינו או שפיכה, מכל
מקום וכן דרך תוהא כבד להוות את הדם (של חטאת העוף) סמוך
למזבח, וכן האם דרך זריקה כבד לזרוק את הדם (של בהמה)
בסמוך, הרי אין מוים וזורקים את הדם אלא מרחוק. נמצא, שאי
אפשר להעמיד באופן שמצמיד אותם לקיר המזבח, אלא בהכרח
צריך לומר שאוחזים באויר המזבח, ואם כן יש להוכיח מכך שאויר
המזבח נידון כמזבח, ולפיכך ניתן להיות ולזרוק מרחוק, ואין זה
נחשב כאילו ירדו מעל המזבח.

דוחה הגמרא: אמר רב אשי, אין לפשוט מכאן את הספק אם אויר
מזבח כמזבח, משום דאי דנקט להו בראש המזבח הכי נמי – אילו
היה הספק באדם האוחז בידו קרבן באויר המזבח, אכן ניתן היה
לפשוט מכאן את הספק, ולהוכיח שאויר המזבח נידון כמזבח,
אולם באופן זה אין אנו מסתפקים כלל, אלא פשוט הדבר שקרבן
המזבח ביד אדם העומד על המזבח מאחר וגופו מונח על גבי
המזבח לכן גם הקרבן שמונח בידו נידון כמזבח על המזבח עצמו,
כי אמר ר' תלמי ור' יוחנן – אלא הספק הוא באופן שהאדם עצמו
אינו עומד על המזבח אלא על קרקע העזרה, ואוחז בידו קנה
שראשו עומד באויר המזבח, ובראש הקנה תלה קרבן פסול, בזה
יש להסתפק האם דינו של הקרבן העומד באויר המזבח כאילו
עומד על גבי המזבח, וכיון שעלה שוב לא ירד, או לא. מאי – מה
יהיה הדין בספק זה. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו
בספק, לפי שלא נפשטה.

משנה

משנה זו מבארת באיזה אופן כלי שרת מקדשים מה שבתוכם: כלי
הלח – כלים המשמשים לדברים לחים, כגון קערות ומזורות,
המשמשות לדם ויין ושמן, מקדשין את הלח – מקדשים הם את

זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכג רש"י תוספות

חטאת העוף פסולה היכי מזה מדמה. פירש בקונטרס וק"ל בבל הפסולין (לעיל דף פד.) דאם עלו יזרוק הדם לבתחילה וא"ת מנא ליה הא קדום זריקה קאמר דלא ירדו דילמא היינו לאחר זריקה ויש קצת ראייה ממליקת חטאת העוף דאין מטמא בבית הבליעה שמתרת את האסור ואם אין יכול לזרוק לבתחילה בזה מתרת את האכילה ולענין אם זרק את הדם לא יקחנו לא קאמר דאפי' למאן דאמר

תדר לא יקחנו כדפי' לעיל (דף פז: דה כלה):
מדות היבש. פירש בקונטרס דלהכי קרי ליה ליבש מדה וללח כלי שאין שום כלי מקדש ליבש אלא שתי מדות עשרון וחצי עשרון ותימה והאיכא ביטא פרק הקומץ (ורבה) (מנחות דף כד.) והאיכא מנחה לקטרת והאיכא כף והאיכא מכתשת בשבועות (דף יא.) והאיכא בויכין ושלוחן ופי' ר"ת דלהכי קרי ליה ליבש מדה ולא כלי לפי שיש יכולין למדוד מחוק או גודש בכל ענין שירצה אבל דבר לח לא שייך מדה גביה שהרי מדת לח אינה שזה דדבר לח אינו יכול להיות גודש ופעמים שמדת לח זה יתירה כמו מדת יין יתירה ממדת מים לפי שפי' עב יותר וכן שמן מיון דלהכי לא קרי ליה מדה:

אלא בפנים. פ"י בקונטרס בעורה ותימה למה שנה פשוט המנחה הזה ליה למימר בקדש ומפ' רבינו חיים דנמנפסין לכלי קאמר ואתי למעוטי חקק מושבו מבוחר:

מן הדמוע. פירש בקונטרס מדמוע דתרומה ורבינו חיים פירש מעורב בערלה וכלאי הכרם אבל ערלה וכלאי הכרם לא איצטרך למיתני ופי' הקונטרס צ"ע איך יתיישב ממשקה ישראל כיון דשרי לכהנים ומהאיה דחגיגה (דף כד:) דקאמר אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן על התרומה לא שייכא לבאן דהתם לאו מדמוע הוי שהרי אין מקדיש הרביעית ואין קורא שם על התרומה בעוד שהיא בחבית אלא יחדה ושמהה בטורה ליקח ממנה רביעית אחר שיתרום ויעשה אותה ותרומה:
נשמתה אין מחזירין אותה. לקחה דאין עניות במקום עשירות: כמחלוקת

רב אסי, אין מקדשין ליקרב, אבל מקדשין ליפסל. איפא דמתני' לה, אהא. אין מביאין מנחות, ונסכים, ומנחת פהמה, וביפורים, מן המדומע. ואין צריך לומר, מערלה וכלאי הכרם. ואם הביא, לא קדש. אמר רב, ואיתימא רב אסי, לא קדש ליקרב, אבל קדש ליפסל. תנו רבנן, כלי קדש שניקבו, אין מתיבין אותן, ואין מתיבין לתוכן אבר. נפגמו, אין מתקנין אותן. ספין שגפגפו, אין משיחין את פגמיה. נשמתה, אין מחזירין אותה. אבא שאול אומר, ספין מטרפת היתה במקדש, ונמנו עליה פהנים, ונגזזה. תנו רבנן, בגדי כהונה, אין עושין אותם מעשה מחט אלא מעשה אורג, שגאמר 'מעשה אורג'. נתגעלו, אין מכבסין לא בגד ולא פאהל. הא פהנים, מכבסין. אמר אביי, הכי קאמר, הוגעו פהנים, מכבסין אותן בגד אורג. הוגעו

גודשי מדות ופולגותא היא במנחות בפרק שתי מדות (דף צ.) לא שנו. הא דאמרין דאין מקדשין אלא מלאים: אלא שאין דעתו להשלים. ולהוסיף עד כשיעור: תניא גמי הכי מלאים. שניהם מלאים סלה: אלא שלימים. שהיו עשורונים ולוגין שלימים לפאקד שיעור חסר דלא מקדש: אבל מקדשין כלי חלה את חיבש ליפסל. שאם יצא חוץ לקלעים או נגע בו טבול יום נפסל דאתי ליה כלי להבשרו ליפסל בדתניא מעילה (דף י.) דמנחות מועלין בהן משחוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים: מנחות ונסכים ומנחת פהמה מן המדומע. ואע"פ שמוחר לכהנים דבעינן מותר לכל ישראל שגאמר (יחזקאל מה) ממשקה ישראל מן המותר ישראל: ואין צ"ל מערלה. שאסורה אף לכהנים: ליפסל. דלא נפק לחלו וישרפו שקדשם הכלי והא דרב אסי לא מהדר אבכורים אלא אמנחות דבכורים לאו קודשת כלי הוא ומאי ליפסל איכא ומאי ליקרב איכא הא לא קרבה: אין מתיבין אותן. כמו ששעין למדות מנוקבות שמתבין אותן סביבות הנקב ונסתם הנקב: ואין מתיבין לתוכן אבר. לטרסות הנקב וכולוהו משום דמיתיו כעניות ולא אורח ארעא: נפגמו. פגימה גדולה שתיקון השוחות יכר: ספין מטרפה. שהיתה רבה ליפגם פגימות דקות תמיד ומטרפת את הקדשים: אין עושין אותן מעשה מחט. לאורגן כמין יריעה ולעשותן אחרי כן לבוש ופזר במחט אלא כמין מלוכש אורגין אותן בכליהם: אהל. מין כיבוש הוא שמעביר את הגיעול וכן נתר: הא במים מכבסין. בתמיה כיון דטעמא משום דמיתיו כעניות הוא מה לי נתר מה לי מים הרי נתגעלו ובכסו כל שכן דכי לא מחזור להו שפיר גריעי טפי:

חטאת העוף פסולה. שמלקה בראש המזבח שלא לשמה ופסל דאף על גב דנעשית למטן הא אמר מר לעיל (דף סג) מלקה בכל מקום במזבח כשרה ולא פסול מעלה ידידה אלא בהזאה והיכא דמלקה בפסול בראש המזבח וק"ל בבל הפסולין אם עלו לא ירדו היכי שרי ליה מר להיות מדמה הרי מנביה ומתי' כשאחזו בה ומה ומה ליה ירדו: שאר פסולים. דמים בבמהה לר"ג דאמר בבמתי' הדם

פסול שעלה לא ירד: היכי וריק. מדמן הרי זריקה מדרוק הוא וזרק ומה ליה אירי מנבות: ומשני דמנע' להו. לכותל מזבח כשמוה בחטאת העוף וכן בוריקת דם פסול: ופרכין הא הואה היא. בתמיה מיצי הוא ולענין דמים פסולים נמי אי נגע להו שפיכה הוי ולא זריקה ועוד וכי דרך הואה זריקה בכך אלא לאו משום דאורי' מזבח במזבח דמי: אמר רב אשי. לעולם בעיין מהא לא תפשוט דאם נגרא בראש המזבח קאי ונקט להו וכד"ג לא מביעאי לן באורי' מזבח לעיל דתנחת גופו בראש המזבח כהנתה קרבן דמי וכי קמביעאי לן בגון דקאי אארעא ותליטו בקביא באורי' המזבח: מתני' כלי חלה. קערות ומזוקרות לדם וליין ולשמן: מדות היבש. שתי מדות של יבש הוי שם עשרון וחצי עשרון עשרון למדית בכל המנחות ורצוי עשרון לחצות בו מנחת חבית' כ"ג מחציתה בבוקר ומחציתה בערב דלהכי נקט גבי יבש מדות שאין כלים מיוחדים ליבש אלא אלו וכלי שנותנין בו מנחה כלי לח הוא שמזוקרות וקערות ראין לכך: ואין כלי לח מקדשות את היבש. בגמרא מתרגם לה אמדות הלח: שהיו עושין וכן שלימים. כשן שלימים: אלא בקדש. בעורה: גמ' לא שנו. דאין כלי הלח מקדשין את היבש: אלא מדות. ד' מדות הלח שהיו שם הין וחצי הין ושליש הין וכו' דכיון דהגך לח הוא ליבש למדי למדוד וכן לא נמשחו אלא למדידה לפיכך אין מקדשין אלא ע"י מדידה: אבל מזוקרות. אע"ג דכלי הלח נינתו מקדשין יבש דבי היכי דהוו ללח חזו לסלת שהוא יבש: ללח חזי. דהא כתיב בלולה בשמן והיכי ילפת מחאי קרא דמקדשין יבש. ליבש שבה. שאי אפשר ליבכל כולה שלא יהו בה קרטין קרטין של יבש שלא נגע בהן השמן וקדשיניהו מזוקרות. כ"ש: ביבש דמיא. וספיק דתשמינה מדינה ליבש: אלא שלימים. ואשרי נקבה ואין מקדשין אלא מלאים. כלומר שיהא בהן שיעור שלם הצריך לדבר אם יבש הוא שיהיה שם עשרון שלם למנחה ואם מנחת נסכים היא שניתנה בכלי יחא שם ג' עשורונים לפי ושני עשורונים לאליל אבל אס חסר השיעור אין הכלי מקדשן שאינו ראוי לכלי כך שמעתה במנחות (דף ח.) אלא בפנים. בעורה: בירוצי מדות איכא בינייהו. למאן דתני אין מקדשין אלא מתוכן קסבר בירוצי מדות לא נתקדשו אלא מה שבתוך חללו של כלי בירוצי מדות

גודשי מדות ופולגותא היא במנחות בפרק שתי מדות (דף צ.) לא שנו. הא דאמרין דאין מקדשין אלא מלאים: אלא שאין דעתו להשלים. ולהוסיף עד כשיעור: תניא גמי הכי מלאים. שניהם מלאים סלה: אלא שלימים. שהיו עשורונים ולוגין שלימים לפאקד שיעור חסר דלא מקדש: אבל מקדשין כלי חלה את חיבש ליפסל. שאם יצא חוץ לקלעים או נגע בו טבול יום נפסל דאתי ליה כלי להבשרו ליפסל בדתניא מעילה (דף י.) דמנחות מועלין בהן משחוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים: מנחות ונסכים ומנחת פהמה מן המדומע. ואע"פ שמוחר לכהנים דבעינן מותר לכל ישראל שגאמר (יחזקאל מה) ממשקה ישראל מן המותר ישראל: ואין צ"ל מערלה. שאסורה אף לכהנים: ליפסל. דלא נפק לחלו וישרפו שקדשם הכלי והא דרב אסי לא מהדר אבכורים אלא אמנחות דבכורים לאו קודשת כלי הוא ומאי ליפסל איכא ומאי ליקרב איכא הא לא קרבה: אין מתיבין אותן. כמו ששעין למדות מנוקבות שמתבין אותן סביבות הנקב ונסתם הנקב: ואין מתיבין לתוכן אבר. לטרסות הנקב וכולוהו משום דמיתיו כעניות ולא אורח ארעא: נפגמו. פגימה גדולה שתיקון השוחות יכר: ספין מטרפה. שהיתה רבה ליפגם פגימות דקות תמיד ומטרפת את הקדשים: אין עושין אותן מעשה מחט. לאורגן כמין יריעה ולעשותן אחרי כן לבוש ופזר במחט אלא כמין מלוכש אורגין אותן בכליהם: אהל. מין כיבוש הוא שמעביר את הגיעול וכן נתר: הא במים מכבסין. בתמיה כיון דטעמא משום דמיתיו כעניות הוא מה לי נתר מה לי מים הרי נתגעלו ובכסו כל שכן דכי לא מחזור להו שפיר גריעי טפי:

רכד זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פח עמוד ב – מתוך מהדורת “אבן ישראל – (שטיינזולץ)” תוספות

במחלוקת כהן כן מחלוקת במראות נגעים. פ"ת דחלי האי בהאי דמשום דמעיל בא לכפר על לשון הרע וכן נגעים באין על לשון הרע כדאמרין פרק יש בערבין (ערכין דף טז.)

שבעים ושנים. לא פליג התנא אמתניתין דרשבעות (דף ב.) דתנן שנים שזן ארבע דהתם מיירי בנגעים לבנים וזכא מיירי בכל

מיני נגעים ידקק ואדמדם ופוחים ויש לחוסף עור נגעי בתים ונגעי בגדים: **מכפריים** על שפיכות דמים. מה שמפרשים אהא מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבתלו ד' מיתות דין [ארבע] מיתות לא בטלו דלחכי לא נקט מ' שנה קודם שחרב בית המקדש שגלתה סנהדרין דבההיא שעתא אפי' דין ארבע מיתות לא הוה דבגדי כהונה מכפרין ולא נהירא דבגדי שמעון בן שטח פריך ליה באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז.) אף על גב דהווי בגדי כהונה ומיהו הייתי יכול קיים פירוש זה ולומר דלחכי לא נקט מ' שנה משום דאיכא דין מיתות דבטלו כגון עריות ועבודה זרה שמכפרין עליהם מכנסים ואפוד אבל דין שפיכות דמים לא בטל דכתנות שמכפרת על שפיכות דמים אין מכפרת על ההורג אלא על ישראל שערבין זה הוה דומיא דעגלה ערופה דכתיב (דברים כא) כפר לעמך ישראל ואציבור מכפרת ולא על ההורג וכן משמע הכא דכתנת לא מכפרת אהורג דאי מכפרת מאי פריך הכא מעגלה ערופה ודא עגלה ערופה אישראל מכפרת וכן משמע פ' יש בערבין (ערכין דף טז.) דקאמר על ד' דברים נגעים באים וקחשיב שפיכות דמים ולשון הרע ופריך התם ממעיל שמכפר על לשון הרע ומכתנת שמכפר על שפיכות דמים לא פריך מידי משום דלא מכפר אהורג אלא אישראל כדפרשיתא אבל מלשון הרע דלא מצינו לשוני הכי דמסתמא אין ציבור נענשין על לשון הרע של זה כיון דשמא לא יבא לידי תקלה וכן פירש בקונ' התם ועוד יש מפרשים בההיא דערבין (גזש) דלחכי לא פריך מכתנת דנדה דמצלת מעונש מיתה מנגעים ויסורין לא מצלת ואם תאמר הכא משמע דכתנת מכפרת על ידיע מאן קטליה ובשבעות (דף ח.) מצריך קרא למימר שאין שנים דמים המשתלח מכפר על ידיע מאן קטליה ואמאי צריך קרא פשיטא דהא כתנת מכפרת ומיהו יש לפרש דיש חילוק בין ציבור לכל ישראל דכתנת מכפרת אציבור ושעיר המשתלח על כל ישראל:

הדרן עלך המזבח מקדש

הוֹנְעוּ לְנֹתֵר וְאֹהֶל, אֶף בַּיּוֹם אֵין מְכַבְּסִין. וְיֹשֶׁ אֹמְרִים, אֵין מְכַבְּסִין אוֹתָן כֹּל עֵיקָר, שְׁאֵין עֲנִיית בְּמִקּוֹם עֲשִׂירוֹת: תָּנוּ רַבָּנָן, מְעִיל פּוֹלוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְיַעַשׂ אֶת מְעִיל הָאֶפּוֹד כָּלִיל תְּכֵלֶת. שׁוּלְיוֹ, מִצֵּד. מְבִיא תְּכֵלֶת, וְאַרְבָּנָן, וְתוֹלַעַת שָׁנִי, שְׁזוּרִין. וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רִמּוֹנִים שְׁלֹא פִיתָחוּ פִתָּן, וְכִמִּין קוֹנָאוֹת שֶׁל קְנָסוֹת שְׂבָרָשִׁי תִינוּקוֹת, וּמְבִיא שְׂבָעִים וְשָׁנִים זָגִין, שֶׁבָּהֶן שְׂבָעִים וְשָׁנִים עֲנִיבָלִין, וְתוֹלַה בָּהֶן שְׁלִשִׁים וְשִׁשָּׁה מִצֵּד זֶה, וְשְׁלִשִׁים וְשִׁשָּׁה מִצֵּד זֶה. רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלִשִׁים וְשִׁשָּׁה הָיוּ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצֵּד זֶה, וְשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצֵּד זֶה. אָמַר רַבִּי עֲיִינִי בַר שִׁשּׁוֹן, בְּמַחְלֻקַּת כָּאן, קֵד מַחְלֻקַּת בְּמִרְאוֹת נִגְעִים. דִּתְנָן, מִרְאוֹת נִגְעִים, רַבִּי דוֹסָא בֶּן הֶרְפִּינְס אוֹמֵר, שְׁלִשִׁים וְשִׁשָּׁה. עֲקָבִיא בֶּן מַחְלֵלָאֵל אוֹמֵר, שְׂבָעִים וְשָׁנִים. וְאָמַר רַבִּי עֲיִינִי בַר שִׁשּׁוֹן, לָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת קֶרֶבְנוֹת לְפָרֶשֶׁת בְּגָדֵי כְהוֹנָה, לֹאֲמַר לָךְ, מַה קֶּרֶבְנוֹת מְכַפְּרִין, אֶף בְּגָדֵי כְהוֹנָה מְכַפְּרִין. כְּתוּבָת מְכַפְּרַת עַל שְׁפִיכוֹת דָּם, שֶׁנֶּאֱמַר וְיִשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים וְיִטְבְּלוּ אֶת הַכֶּתֶנֶת בָּדָם. מְכַנְסִים מְכַפְּרִין עַל גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר וְיַעַשׂה לָהֶם מְכַנְסִי כֹד [לְכַפּוֹת] (אֵת) בִּשְׂרַ עֲרוֹהָ. מִצְנַפֶּת מְכַפְּרַת עַל גִּפֵּי הָרוּחַ, מִנּוֹן. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, יָבֵא דָבָר שֶׁבְּגוֹבֵה, וְיִכְפֹּר עַל גּוֹבֵה. אֲבִנְט מְכַפֵּר עַל הֶרְהוּר הַלֵּב, הִיכָא דְאִיתִיהּ. חוֹשֵׁן מְכַפֵּר עַל הִדְיוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר וְעֲשִׂיתָ חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט. אֶפּוֹד מְכַפֵּר עַל עֲבֻדַּת פּוֹכְבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵין אֶפּוֹד וְתִרְפִּים'. מְעִיל מְכַפֵּר עַל לְשׁוֹן הָרַע, מִנּוֹן. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, יָבֵא דָבָר שֶׁבִּקּוֹל, וְיִכְפֹּר עַל קוֹל הָרַע. וְצִין מְכַפֵּר עַל עֲזוּת פְּנִים, בְּצִיץ כְּתִיב וְהָיָה עַל מִצַּח אֹהֶל', וּבְעֲזוּת פְּנִים כְּתִיב וְיִמְצַח אִשָּׁה זֹנֶה הָיָה לָךְ'. אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, שְׁנֵי דְבָרִים לֹא מְצִינוּ לָהֶן כְּפָרָה בְּקֶרְבָּנוֹת, וּמְצִינוּ לָהֶן כְּפָרָה בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְאֵלּוּ הֵן, שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְלְשׁוֹן הָרַע. שְׁפִיכוֹת דָּמִים, מְעַנְלָה

הונועו למים. כלומר אם היה גיעולן מועט ולא הזקוקין אלא לכיבוס מים מכבסים אותן אף בנתר ואהל: הונעו לנותר ואהל. שנתגעלו גיעול רב שהגיעו לזקק לכיבוס נתר ואהל וזו לא מתקן להו כלל: אף במים. לאו לרבותא הוא אלא למימרא דנותר ואהל דנקט לאו לענין כיבוס נקט דהיכא דאסור אסור לגמרי דהיכא דשרי שרי לגמרי אלא לענין גיעול נקט ליה וד'ק נתגעלו אין מכבסין אותו כלל אם הזקוק לנותר ואהל: נראה בעיני דה'ג שולץ כיצד היה מביא בו דברימונים נאמרו שלשה צבעים: שלא נפתחו פיהם. דרך רימונים כשהיו באילן אחר גמור בישולן מתפתחין מאילתיהן בדרך שעושין קליפי אגוזים הדיוצנות: וכמין קונאות. ב'טו'ש' עשוין כמין תיק של נחשת שעושין [בסוף] בית יד הרומח שקורין ארשטיון לשון [שמואל ב ב כא] ומשקל קיט דרשבי גבוב והתינוקות תולין אותו בראשי כובעי נצרים שעושין אותו למלחמתן שקורים הל'מ'ש: נבסות שבראשי תינוקות. לשון וקלסא דנחשא על רישיה: ז'ין. איצילט'ש: ע'ינבלי. מה שתלוי בתוכן לקשקש ותולה בו אצל הרמון והוא: פעמון כדכתיב (שמות לט) פעמון ורמון ובתוך הרמונים דקרא לאו בתוך החלל קאמר אלא ביניהם דפעמון אחד בין שני רמונים: מצד זה. מלפניו ומלאחרי: מראות נגעים. לטמא מפתוכין של לבן אדמדם ולבנים של נתק הראש וזקן ושל נגעי בתים וובגדים: לפה נסמכת. כיון את אחרן זאת תורת העולה זאת תורת החטאת והאשם וחוב השלמים והזר קח את אחרן ואת הבגדים: וישבול את הכתנת. רמו הוא לעתיד שיכפר שפיכת דמים בכתנת טבילה היינו כפרה: לכפות את בשר ערוה. לחפות על גילוי עריות: אחריא דאיתיה. שהיו חוגרין כנגד אצילי ידיהן והיינו כנגד הלב כדילפינן בפרק שני (לעיל דף יט). מולא יחגורו ביזע: אין אפוד. נגלה עין תרפים הא יש אפוד אין תרפים כך שמעתי במסכת ערכין (דף טז.) דבר שבקול. פעמונים שבו (מכפר: [ויכפר] על העם. במחלוקת קרח שהוא לשון הרע [שנאמר] אתם המיתם וגו': שבששאי. שהיה לבדו שם כדתנן פורשין בין האולם ולמזבח בשעת הקטרה וכל שכן מן הדיעל שנאמר וכל אדם לא יהיה וגו' בסדר יומא (דף מד.) ידע מאן קטליה. כתנת מכפרת על הציבור שלא יענש: בר קטלא הוא. וכל כמה דלא קטליה מיענש דכתיב וולארין לא יכופר וגו' (במדבר לה): ומשני במויד ולא אתרו ביה. דלא בר קטלא הוא הילכך ציבור מתכפר בכתנתו והוא נגעים באים עליו כדאמר בערכין: בצנינא. דהוה דבר שבששאי קטת מכפרת שהוא מעשה חשאי: כפרהסאי. שהוא דבר שבקול קול פעמונים מכפר עליה:

הדרן עלך המזבח מקדש

מִזָּן קְטִלְיָה, בַּר קְטִלָּא הוּא. בְּמוֹיֵד, וְלֹא אֲתָרוּ בִּיהּ. וְלְשׁוֹן הָרַע אֲלִשׁוֹן הָרַע, נָמִי לֹא קָשְׂיָא. הָא, בְּצִינְעָא. הָא, בְּפִרְהֶסְיָא:

הדרן עלך המזבח מקדש

מִצַּח אֶהְרֶן, וְעֵינַיִן עֲזוּת פָּנִים כְּתִיב (ירמיה ג א) שֶׁהִנְבֵּיא מוֹכִיחַ אֶת
עַם יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְאוֹמֵר לָהֶם 'מִצַּח אִשָּׁה זֹנָה הָיָה
לְךָ מֵאֲנֶת־הַקָּלִים, כְּלוּמֹר, שֶׁהִאֲשֵׁה הַזֹּנָה יֵשׁ לָהּ עֲזוּת פָּנִים וְאִינָה
מִתְבִּיטֶשׁ, וְלִפִּי שְׂאֻמָּהּ בַּה תִּיבַת 'מִצַּח' יֵשׁ לַלְמוּד שֶׁכִּפְרַת עוֹן
עֲזוּת פָּנִים תְּלוּיָה בְּצִיץ, שֶׁאֵף בּו נִאֲמָרָה תִּיבַת 'מִצַּח'.
הַגִּמְרָא מְקַשֶּׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן: אֵינִי – וְכִי כִךְ הוּא
הַדְּבַר, שֶׁבְּגָדֵי כְּהוֹנָה מְכַפְּרִים עַל כָּל אֵלּוּ, וְהָאִמְרָא וְהָרִי אִמְרָא רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, שֶׁנִּי דְּכָרִים לֹא מִצִּינוּ לָהֶן כְּפָרָה בְּקָרְבָּנוֹת – עַל יְדֵי
הַבָּאֵת קָרְבָּנוֹת, וּמִצִּינוּ לָהֶן כְּפָרָה מִמָּקוֹם אַחֵר – בִּאֻפּוֹן אַחֵר, וְאֵלּוּ
הֵן שְׁנֵי הַדְּבָרִים, הָאֶחָד, שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְהַשֵּׁנִי, לְשׁוֹן הָרַע, וְהִיכֵן
מִצִּינוּ לָהֶם כְּפָרָה בְּמָקוֹם אַחֵר, שְׁפִיכוֹת דָּמִים מְעַלְלָה עֲרוּפָה –
מִצִּינוּ כְּפָרָה לַעֲוֹן שְׁפִיכוֹת דָּמִים עַל יְדֵי עֲגֵלָה עֲרוּפָה, שֶׁבִּאֲשֶׁר
נִמְצָא הָרוֹג שֶׁלֹא נֹדַע מִי הַכְּהוֹ מִבְּיָאִים וְקָנִי הָעִיר הַקְּרוּבָה אֵל
הַחֲלָל עֲגֵלָה וְעוֹרָפִים אוֹתָהּ בִּנְחָל, וְעַל יְדֵי כִךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְכַפֵּר לָהֶם עַל שֶׁעוֹן שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְלְשׁוֹן הָרַע מְקַבֵּלָתָּה – וְכֵן מִצִּינוּ
כְּפָרָה לַעֲוֹן לְשׁוֹן הָרַע עַל יְדֵי הַקְּטוֹרֶת. וּמִנֵּן שֶׁהַקְּטוֹרֶת מְכַפֵּרָת
עַל לְשׁוֹן הָרַע, דִּתְּנִי וְשִׁנָּהוּ – וְשִׁנָּהוּ רַב תְּנִינָה, מִנֵּן לְקַטְרֶת שְׁמִכְפֶּרֶת,
שֶׁנֶּאֱמָר בְּאַהֲרֹן הַכֹּהֵן כֹּאשֶׁר נִקְהָלוּ הָעֵדָה לֵאחֲרֵי מַחְלֻקְתָּהּ שֶׁל
קוֹרֵחַ וְהַחֵל הִנֵּגָהּ בַּעַם (במדבר יז כ) וְיִתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וְיִכְפֹּר עַל הָעָם,
שֶׁעַל יְדֵי הַקְּטוֹרֶת עֲצַר אֶת הַמִּגְפָּה. וְהֵנָּה דְּבָרֵי וְשִׁנָּהוּ – שְׁנֵי הַתְּלָמִידִים
בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עַל מִה הַקְּטוֹרֶת מְכַפֵּרָת, עַל עוֹן
לְשׁוֹן הָרַע, וְטַעַם הַדְּבַר הוּא, שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁכָּא הַקְּטוֹרֶת שֶׁהוּא דְּבָרֵי
שְׁמִכְפֶּרֶת – בְּצִינָעָא, שֶׁבִּשְׁעַת הַקְּטֹרֶתָה אֵין אָדָם רֹשָׁא לְהִיּוֹת שָׁם,
וְיִכְפֹּר עַל לְשׁוֹן הָרַע שֶׁהוּא מְעַשֶּׂה חֲשָׁא – שֶׁאָדָם מְדַבֵּר עַל חֲבִירוֹ
לְשׁוֹן הָרַע בְּצִינָעָא. קִשְׁיָא – לְכַאֲוֵרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה מִלְּשׁוֹן
הָרַע אֶלְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהִרֵי לְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי הַקְּטוֹרֶת מְכַפֵּרָת
עַל לְשׁוֹן הָרַע, וְאִילוּ לְדַבְּרֵי רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן הַמְעִיל הוּא
הַמְכַפֵּר עַל עוֹן זֶה. וְכִמּוֹ כֵּן קִשְׁיָא – יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מִשְׁפִּיכוֹת דָּמִים
אֶשְׁפִּיכוֹת דָּמִים, שֶׁהִרֵי לְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי עֲגֵלָה עֲרוּפָה
מְכַפֵּרָת עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְאִילוּ לְדַבְּרֵי רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן
הַכְּתוּנָה הִיא שֶׁמְכַפֵּרָת עַל כִּךְ.
מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: שְׁפִיכוֹת דָּמִים אֲשִׁפִּיכוֹת דָּמִים לֹא קִשְׁיָא – אֵין
לְהַקְשׁוֹת מִן הַמִּימָרָא שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי עַל הַמִּימָרָא שֶׁל רַבִּי
עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן לַעֲנִין שְׁפִיכוֹת דָּמִים, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם עוֹסֵק
בִּאֻפּוֹן אַחֵר. הָא – רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן עוֹסֵק בִּאֻפּוֹן דִּידִיעַ מֵאֵן
קְטִלְיָה – שִׁידוּעַ מִי הוּא הַהוֹרָג, וּבִאֻפּוֹן כּוֹזָה אֵין עֲגֵלָה עֲרוּפָה
מְכַפֵּרָת, אֵלֹא הַכְּתוּנָה שֶׁל בְּגָדֵי כְּהוֹנָה מְכַפֵּרָת עַל הַצִּיבוֹר שֶׁלֹא
יַעֲנִשׁוּ. הָא – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי עוֹסֵק בִּאֻפּוֹן דִּלָּא דִּידִיעַ מֵאֵן קְטִלְיָה
– שֶׁלֹא נֹדַע מִי הוּא הַהוֹרָג, וּבִאֻפּוֹן כּוֹזָה אֵין הַכְּתוּנָה מְכַפֵּרָת, אֵלֹא
עֲגֵלָה עֲרוּפָה.
מְקַשֶּׁה הַגִּמְרָא: אֵי דִּידִיעַ מֵאֵן קְטִלְיָה – אִם רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן
עוֹסֵק בִּאֻפּוֹן שִׁידוּעַ מִי הוּא הַהוֹרָג, אִם כֵּן בֵּר קְטִלָּא הוּא – חֵיִיב
הַהוֹרָג מִיתָה, וְכָל זֶמֶן שֶׁלֹא יִהְיֶהוּ יַעֲנִשׁוּ הַכָּל בַּעֲוֹנוֹ, וְלֹא תוֹעִיל
עַל כִּךְ כְּפָרַת הַכְּתוּנָה.
מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: שֶׁמְדוּבֵר שֶׁהָרָגוּ בְּמִידָה וְלֹא אֲתָרֵי בִיָּה – לֹא הִתְרַוּ
בּו קוֹדֵם הִרְיָגָתוֹ, וְלִפְיָכֵךְ אֵי אֲפֹשֶׁר לְהַמְיִיתוֹ בְּבֵית דִּין, וּבִאֻפּוֹן כּוֹזָה
מְכַפֵּרָת הַכְּתוּנָה עַל הַצִּיבוֹר שֶׁלֹא יַעֲנִשׁוּ בַּעֲוֹנוֹ שֶׁל הַרְצָח.
וְעַתָּה מִיִּישֶׁבֶת הַגִּמְרָא אֶת הַסְּתִירָה בֵּין הַמִּימָרוֹת לַעֲנִין כְּפָרַת עוֹן
לְשׁוֹן הָרַע: וְלְשׁוֹן הָרַע אֶלְשׁוֹן הָרַע נִמִּי לֹא קִשְׁיָא – וְכֵן אֵין לְהַקְשׁוֹת
סְתִירָה לַעֲנִין כְּפָרַת לְשׁוֹן הָרַע, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד מִן הַמִּימָרוֹת עוֹסֵק
בִּאֻפּוֹן אַחֵר. הָא בְּצִינָעָא – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי עוֹסֵק בְּאֵדָם הַמְדַבֵּר
לְשׁוֹן הָרַע בְּצִינָעָא, וּבִאֻפּוֹן כּוֹזָה הַקְּטוֹרֶת שֶׁנַּעֲשִׂית בְּצִינָעָא הִיא
הַמְכַפֵּרָת עֲלֵיו. הָא בְּפִרְהָאֵא – רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן עוֹסֵק בְּאֵדָם
הַמְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע בְּפִרְהָאֵא, עַל יְדֵי הַשְּׁמַעַת קוֹל, וּבִאֻפּוֹן כּוֹזָה
תְּלוּיָה כְּפָרָתוֹ בְּמַעִיל הַמְשַׁמֵּעַ קוֹל עַל יְדֵי הַפַּעְמוֹנִים.

אֲבָל בְּגָדֵי כְּהוֹנָה שֶׁהוֹנָעוּ לְתַרְיָא וְאֵלֹא – שֶׁנֶּתְלַכְּלוּ לְכַלּוֹךְ רַב עַד
שׁוֹקוּקִים הֵם לְכַבִּיסָה בְּסַמְמִינִים, בִּאֻפּוֹן כּוֹזָה אֵף בְּמִים אֵין מְכַבְּסִין
אוֹתָם, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ עֲנִיּוֹת הוּא.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁאֵין מְכַבְּסִין אוֹתָם – אֶת בְּגָדֵי הַכְּהוֹנָה, כִּל עֵינָךְ –
כָּלָל וְכָלָל, אֲפִילוּ אִם לֹא נִתְלַכְּלוּ אֵלֹא מַעַט, לְפִי שֶׁאֵין נוֹהָגִים
מִנָּהָ שֶׁל עֲנִיּוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא מְקוֹם שֶׁל עֲשִׂירוֹת.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקֶת בְּמַעִילוֹ שֶׁל כּוֹהֵן גָּדוֹל: תָּנוּ רַבֵּנּוּ,
מְעִיל שֶׁל כּוֹהֵן גָּדוֹל בּוֹלוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת הָיָה – עֲשׂוֹי הִיָּה מִתְכַּלֵּת בְּלָבָד,
בְּלֹא תַעֲרֹבֶת מִן אַחֵר. שֶׁנֶּאֱמָר (שמות טז כב) בַּעֲנִין עֲשִׂיתָ הַמַּעִיל
'וְיַעֲשֶׂה אֶת מְעִיל הָאֶפֶסוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת' – כּוֹלוֹ מִתְכַּלֵּת. שׁוֹלֵיוֹ שֶׁל
הַמַּעִיל מְצִיד הִיוּ עֲשׂוּיִים, הִיָּה מְבִיא חוֹטֵי תְּכֵלֶת, וְאֶרְנָמָן, וְתוֹלַעַת
שָׁנִי, שְׁזוּרִין וְחִדְרִי, וְעוֹשֶׂה אוֹתָם כְּמִין צוֹרֵת רִמּוֹנִים שֶׁלֹא פִּיתְחוּ פִּיהֶן
– שֶׁעֲדִינִן לֹא הִתְחִילוּ לְהִיפְתָּהּ, וְכְּמִין צוֹרֵת קוֹנָאוֹת וְכִפְתּוֹרִים,
דְּכּוֹרִים שֶׁל קְנָסוֹת וְכִבּוּעִים, קְסוֹדוֹת שֶׁבְּרָאשֵׁי תִינּוּקוֹת, וְהִיָּה
תּוֹלָה אוֹתָהּ עַל שׁוֹלֵי הַמַּעִיל. וְכֵן הִיָּה מְבִיא שְׁבָעִים וְשִׁנָּהוּ זֵינִן –
פַּעְמוֹנִים, עֲשׂוּיִים מִזְּהָב, שֶׁבָּהֶן וְכִתּוּבָם שְׁבָעִים וְשִׁנָּהוּ עֵינִיבָלִין
וְכִי שֶׁלּוֹתֵי בְּתוֹךְ הַפַּעְמוֹן כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, וְתוֹלָה בָּהֶן – וְהִיָּה
תּוֹלָה אֶת הַפַּעְמוֹנִים עַל שׁוֹלֵי הַמַּעִיל, לְצַד הָרִמּוֹנִים, שְׁלִשִׁים
וְשִׁשָּׁה מִצָּד זֶה – מִלְּפָנָיו שֶׁל הַכּוֹהֵן הַגָּדוֹל, וְשְׁלִשִׁים וְשִׁשָּׁה מִצָּד זֶה
– מֵאַחֲרוֹרֵי. רַבִּי דּוּקָא אוֹמֵר מִשּׁוּם וְכִי הָיָה שֶׁל רַבִּי יְהוֹדָה, שְׁלִשִׁים
וְשִׁשָּׁה פַּעְמוֹנִים הָיוּ, וְהִיָּה תּוֹלָה אוֹתָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצָּד זֶה וְשְׁמוֹנֶה
עֶשְׂרֵה מִצָּד זֶה.
אִמְרָ רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן, בְּמַחְלֻקֶּת בָּאֵן – כִּשֶׁם שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁנַּחֲלָקוּ
הַנּוֹתָאִים בָּאֵן בַּעֲנִין מִסְפֵּר הַפַּעְמוֹנִים וְהָרִמּוֹנִים שֶׁהָיוּ עַל שׁוֹלֵי
הַמַּעִיל, כִּךְ מִצִּינוּ מַחְלֻקֶּת בְּמִסְפֵּר מִרְאֹת הַנִּגְנִיעִים הַמְטַמְאִים. דִּתְּנִי
– שֶׁכֶךְ שִׁנָּהוּ בְּמִסְכַּת נִגְנִיעִים (פ"א מ"ד), מִנֵּן מִרְאֹת הַנִּגְנִיעִים
הַמְטַמְאִים, רַבִּי דּוּקָא בֶּן הָרִבִּינָא אוֹמֵר, שְׁלִשִׁים וְשִׁשָּׁה, עֶקֶבְכֵּיָא בֶּן
מַחְלָלָא אוֹמֵר, שְׁבָעִים וְשִׁנָּהוּ.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִימָרָא נּוֹסֶפֶת שֶׁל רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן, בַּעֲנִין
הַכְּהוֹנָה מְבִיאָה עַל יְדֵי בְּגָדֵי כְּהוֹנָה: וְאִמְרָ רַבִּי עֵינַיִן בֵּר שֶׁשּׁוֹן, לְפִי
נִקְמָכָה בְּתוֹרָה פְּרִשְׁתָּה הַקְּרָבָנוֹת לְפָרִשְׁתָּה בְּגָדֵי כְּהוֹנָה, לִזְמַר לְךָ, מִה
וְכִשֶׁם שֶׁנֶּאֱמָר בְּקָרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין עַל חֲטָאִים, אֵף בְּגָדֵי כְּהוֹנָה מְכַפְּרִין.
וְעַתָּה הוּא מְפָרֵשׁ עַל אִיזָה חֲטָא מְכַפֵּר כָּל אֶחָד מִן הַבְּגָדִים: כְּתוּבָה
מְכַפֵּרָת עַל שְׁפִיכוֹת דָּם, שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית לו לא) בַּעֲנִין מְכִירַת יוֹסֵף
'וְיִשְׁתַּחֲוֶה שָׁעִיר עֲזִים וְיִמְכְּלוּ אֶת הַכְּתָנֶת בָּרָם', וְטִבִּילָה הִינִינוּ כְּפָרָה,
וְיֵשׁ בְּכֶךְ רִמּוֹ לַעֲתִיד, שֶׁהַכְּתוּנָה תְּכַפֵּר עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים.
מְכַבְּסִים מְכַפְּרִין עַל גִּילּוֹ עֲרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר (שמות כח כב) בַּעֲנִין עֲשִׂיתָ
הַמְכַבְּסִים שֶׁבְּבְּגָדֵי הַכְּהוֹנָה וְיַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַבְּסִים כְּדִי לְכַבֹּסוֹת (אֵת)
בְּשָׂר עֲרִיּוֹת, וְיֵשׁ בְּכֶךְ רִמּוֹ שֶׁהַמְכַבְּסִים מְכַפְּרִים עַל עוֹן גִּילּוֹ
עֲרִיּוֹת.
מְנַפֶּפֶת מְכַפֵּרָת עַל נִפְסֵי הָרִיחַ – גִּאוֹתוֹנִים. מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: מִנֵּן יֵשׁ
לַלְמוּד זֹאת. מִבֵּאֲרַת הַגִּמְרָא: אִמְרָ רַבִּי תַנְיָא, יָבֵא מִצְנַפֶּת שֶׁהוּא
דְּבָרֵי שְׁבָנוּבָה – הַמּוֹנַחַת בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל הַכּוֹהֵן שֶׁהוּא מְקוֹם גְּבוּהָ, וְיִכְפֹּר
עַל עוֹן גְּבוּהָ הַלֵּב.
אֲכַנְט מְכַפֵּר עַל הָרָחוֹק הַלֵּב – הָרָחוֹק עֲבִירָה. וְטַעַם הַדְּבַר הוּא,
מִשּׁוּם שֶׁמְכַפֵּר אֲחִיקָא דְּאִיתִיָּה – עַל הַמָּקוֹם שֶׁבּוּ הוּא נִמְצָא.
דִּהִינֵנוּ, מֵאַחֵר וְהִאֲבִיט חָגוֹר כְּנֵגַד הַלֵּב, לְפִיכֶךְ הוּא מְכַפֵּר עַל
הָרָחוֹק הַלֵּב.
הוֹשִׁין מְכַפֵּר עַל הָדִינִין – עַל עִיּוֹת הָדִין, שֶׁנֶּאֱמָר (שם כח טו) 'וְעֲשִׂיתָ
הוֹשִׁין מִשְׁפָּט'. כְּלוּמֹר, שֶׁהַחֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל הַמִּשְׁפָּט.
אֶפֶסוֹד מְכַפֵּר עַל עוֹן עֲבֹדַת בּוֹקְבִים, שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים ד) 'וְאֵין אֶפֶסוֹד
וְתִרְפִּים'. תִּרְפִּים הִינֵנוּ עֲבוּדָה זָרָה, וְיֵשׁ לַלְמוּד מְדַבְּרֵי הַכְּתוּב
שֶׁבִּאֲשֶׁר אֵין אֶפֶסוֹד אוֹ גֵּלָה עוֹן הַתִּרְפִּים, אֲבָל כֹּאשֶׁר יֵשׁ אֶפֶסוֹד
הוּא מְכַפֵּר עַל עוֹן עֲבוּדָה זָרָה.
מְעִיל מְכַפֵּר עַל לְשׁוֹן הָרַע. מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: מִנֵּן יֵשׁ לַלְמוּד זֹאת.
מִבֵּאֲרַת הַגִּמְרָא: אִמְרָ רַבִּי תַנְיָא, יָבֵא מַעִיל שֶׁהוּא דְּבָרֵי שֶׁבָּהֶן –
הַמְשַׁמֵּעַ קוֹל, עַל יְדֵי הַפַּעְמוֹנִים שֶׁהָיוּ תְּלוּיִים בּוּ, וְיִכְפֹּר עַל קוֹל שֶׁל
לְשׁוֹן הָרַע.
וְצִינִי מְכַפֵּר עַל עֲזוּת פָּנִים, שֶׁהִרֵי בְּצִיץ כְּתִיב (שמות כח לח) 'וְהָיָה עַל

בל התדיר - פרק עשירי

בפרק זה יתבארו דיני הקדימה בהקרבת הקרבנות ואכילתם:

משנה

כל קרבן התדיר – הנוהג לעיתים יותר קרובות מִהִבְדִּיר, וצריכים להקריב את שניהם, הקרבן התדיר קודם אֶת הִבְדִּיר שאינו תדיר כמותו, וקרב תחילה.
המשנה מביאה כמה דוגמאות לכלל זה: בימים שמקריבים קרבנות מוסף, הִתְמִידִין – קרבנות תמיד של שחר קודמין להקרבה לְקַרְבֹּת הַמוֹסֵפִין, שהתמיד קרב כל יום, ותדיר מהמוסף שקרב רק בשבתות ובמועדים.
בראש חודש שחל בשבת, מוֹסֵפִי שֶׁבֶת קודמין להקרבה לְמוֹסֵפֵי ראש חודש, שהרי הם תדירים יותר.
בראש השנה מקריבים מוסף של ראש השנה וגם מוסף של ראש חודש, ומוֹסֵפֵי ראש חודש קודמין להקרבה לְמוֹסֵפֵי ראש השנה, שהרי הם תדירים יותר.
ודין זה שתדיר קודם נלמד ממה שְׁנֵאמַר לגבי קרבן מוסף (במדבר כח ב) 'מִלְכָּד עֹלֹת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתְּמִיד תַּעֲשֶׂוּ אֶת אֱלֹהֵי, ומשמע שהמוסף קרב מלכד התמיד שכבר הוקרב קודם לכן, ונמצא שהתמיד קודם.

גמרא

שואלת הגמרא: מָנָא לָן – מהיכן לנו דין זה שתדיר קודם. תמזהה הגמרא, מהי השאלה מָנָא לָן, בְּדָאמַר מַעְמָא – הרי המשנה עצמה אמרה את הטעם, שכן נלמד מהפסוק 'מִלְכָּד עֹלֹת הַבֹּקֶר'.
אלא מבארת הגמרא שהשאלה היא, איך נלמד מפסוק זה לכל מקום, דִּילְמָא תְּמִידִין הֵן דְּקִדְמוּ לְמוֹסֵפִין מְשֻׁם דְּתִדְרִי – אולי רק קרבנות תמיד קודמים למוספים, משום שקריבים בכל יום, ותדירות כזו היא חשובה, אבל מוֹסֵפִין לְמוֹסֵפִין שהאחד תדיר מחבירו, מָנָא לָן שגם בזה התדיר קודם, אולי תדירות כזו שאינה בכל יום אינה חשובה.
מיישבת הגמרא: אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דִּין זה נלמד מִדְּאָמַר קְרָא לגבי מוסף של יום ראשון של פסח (במדבר כח ב), 'מִלְכָּד עֹלֹת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתְּמִיד תַּעֲשֶׂוּ אֶת אֱלֹהֵי, שמכאן למדו שתמיד קודם למוסף, ואחר כך נאמר (שם כח ד) 'בְּאֵלֶּה תַּעֲשֶׂוּ לְיוֹם שְׁבַעַת יָמִים, וכוננת התורה ללמד בלשון זו שאלה בָּאֵלֶּה – הקרבנות שעליהם נאמר 'בְּאֵלֶּה תַּעֲשֶׂוּ לְיוֹם, יהיו כמו הקרבנות שעליהם נאמר 'תַּעֲשֶׂוּ אֶת אֱלֹהֵי, שכשם ששם התמיד קודם למוסף משום שהוא תדיר, כך גם כאן, במוספים עצמם, מוסף תדיר קודם למוסף שאינו תדיר כמותו, אף ששניהם אינם קריבים כל יום.
מקשה הגמרא: וְהִי הָאֵי מִיַּעֲיָה לִיהִ לְגוֹפִיָּה – תיבת 'באלה' נצרכת לגוף הפסוק, ואינה מיותרת, ואיך ניתן לדרוש ממנה דין זה.
מיישבת הגמרא: אִם כֵּן, נִכְתָּב – יכלה התורה לכתוב 'אלה תַּעֲשֶׂוּ לְיוֹם, ואין צורך לכתוב 'באלה'. ומזהות כ"ף שהיא מיותרת, דורש רבי אילעא 'אלה כאלה'.
דוחה הגמרא את היישוב: אִי קָתַב הַפֶּסֶק אֱלֹהֵי תַּעֲשֶׂוּ לְיוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים, ולא 'באלה', הִנֵּה אֲמַנְא, אֵלֶּה לְשַׁבַּעַת הַיָּמִים (אין מדי אֲתֵרִינָא לא) – הייתי אומר ששבעת הכבשים האמורים מתחלקים לשבעת ימי הפסח, בכל יום כבש אחד. ולכן נאמר 'באלה', ללמד שמקריבים שבעה כבשים כל יום, ואין האות כ"ף מיותרת לדרשה. משיבה הגמרא על הדרחיה: גַּם אִם הִיא נֹאמַר 'אלה' לא הייתי אומר כך, שהרי 'לְיוֹם' בְּתִיב – נאמר 'אלה תַּעֲשֶׂוּ לְיוֹם שְׁבַעַת יָמִים, ומתיבת 'לְיוֹם' משמע שכן יעשו בכל יום. ואם כן האות כ"ף מיותרת לדרשה.
חזרת הגמרא ומקשה: וְאִבְתִּי – אף שנאמר 'לְיוֹם' עדיין אין זה מספיק, ואם היה נאמר 'אלה' אִימָא – הייתי אומר שהפסוק

מתחלק לשנים, שמה שנאמר 'אֵלֶּה תַּעֲשֶׂוּ לְיוֹם' מלמד שאת הקרבנות האֵלֶּה יש לעשות לְיוֹם הראשון, אֲבָל שְׁאָר יוֹמֵי – בשאר ששת ימי הפסח לא יִדְעָנָא בָּמָּה – אין אנו יודעים כמה קרבנות להקריב למוסף, שממה שנאמר 'שְׁבַעַת יָמִים לַחֵם אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לָהּ' אנו למדים שבכל ימי הפסח מקריבים מוסף, אך לא מבואר מהו המוסף של שאר הימים. ולכן נאמר 'באלה', לומר שהפסוק 'בְּאֵלֶּה תַּעֲשֶׂוּ לְיוֹם שְׁבַעַת יָמִים' נקרא כאחד, שבכל יום מקריבים את הקרבן הזה. ושוב נמצא שהאות כ"ף אינה מיותרת.
מתרצת הגמרא: גַּם אִם הִיא נֹאמַר 'אלה' לא הייתי אומר כך, שהרי אֲמַר קְרָא 'תַּעֲשֶׂוּ', ומשמע מכאן שִׁיחֵו כָּל תַּעֲשִׂוֹת שְׁוֹת, שהעשייה של היום הראשון תהיה שוה לעשייה של שאר הימים, ואין צורך לשם כך לכתוב 'באלה', ואם כן האות כ"ף מיותרת.
הגמרא מביאה יישוב אחר לשאלה מנין שגם בשני מוספים התדיר קודם: אֲפִי אֲמַר, דִּין זה נלמד גַּם הוּא מְנוּפָּה דְּקָרָא – מאותו פסוק עצמו שהביאה המשנה, שנאמר 'מִלְכָּד עֹלֹת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתְּמִיד'. ועל מה שהקשינו שמא רק התמיד נחשב תדיר, משום שקרב כל יום, משיב אביי, אִם כֵּן, לִימָא קְרָא – יאמר הפסוק רק 'מִלְכָּד עֹלֹת הַבֹּקֶר, וְתִישְׁתָּח – ולא יאמר יותר מכך, שהרי ידוע שעולות הבוקר היא עולת תמיד, ותחיבות 'אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתְּמִיד' לָמָּה לִי – למזה נאמר. אלא, הכתוב בא לפרש שהטיבה שמקדימים את התמיד היא מפני שהוא תדיר, כדי לְמִימַר דְּתָךְ דְּתִדְרִיא תִּיקְדִים – ללמד שבכל מקום התדיר קודם, ואפילו אם אינו קרב כל יום.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את דיני הקדימה בעבודת הקרבנות: כָּל דְּבַר הַמִּקְדָּשׁ יוֹתֵר מִהִבְדִּיר, כלומר שיש בו דבר שלגביו הוא קדוש יותר, קודם אֶת הִבְדִּיר שאינו מקודש כמותו.
המשנה מפרטת אופנים שונים שנוהג בהם כלל זה: אם נשחטו חטאת ועולה, וצריכים לזרוק את הדם של שניהם, דָּם הַחַטָּאת קודם להזיקה לפני דָּם הָעֹלָה, שדם החטאת מקודש יותר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצָּה ומכפר על עבירות שעונשן כרת, שהן צריכות כפרה גדולה.
אם נשחטו חטאת ועולה וזרק דמם, וצריכים להקטירם על המזבח, אִיכָר הָעֹלָה קודמין – מוקטרים קודם לְאִימורי הַחַטָּאת – האיברים מקרבן חטאת שקריבים על המזבח, מִפְּנֵי שֶׁקָּרַב הָעֹלָה הוּא כָּלִיל לְאִישִׁים – מוקטר כולו על המזבח, ובחטאת מוקטרים רק חלק מהאיברים.
הקרבת חַטָּאת קודמת להקרבת אֶשֶׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ של החטאת ניתן על ידי הכהן לְאַרְבַּע הַקְּרָנוֹת – הפניות של המזבח, ודם האשם נזרק רק על שתי קרנות. ועוד, שבחטאת, הדם שנשאר אחר הזריקה נשפך עַל הַיָּסוֹד של המזבח, ואילו באשם לא מצינו שנאמר דין זה.
אֶשֶׁם קודם לתודה ולֵאֵיל נזיר – איל שמביא הנזיר לשלמים בתום ימי נזירותו, מִפְּנֵי שֶׁהָאֶשֶׁם הוּא קָדְשִׁי קָדְשִׁים, והתודה ואיל נזיר הם קדשים קלים.
התודה ואֵיל נזיר קודמים לשאר קרבנות שְׁלָמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין – מותר לאכלם רק לְמִשְׁךְ יוֹם אֶחָד ולילה אחד, והשלמים נאכלים לשני ימים ולילה. ועוד, שטְעוּנֵין לָחֶם – עם התודה ואיל נזיר צריך להביא לחמים, ועם השלמים לא.
השְׁלָמִים קודמין לְכָבוֹד בהמה טהורה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעוּנִין מִתֵּן שְׁתֵּי מִתְנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע מוֹדִים על המזבח, והכבוד טעון רק מתנה אחת, [ועוד, שטְעוּנִים סְמִיכָה, שבעל הקרבן מניח את ידיו על ראש הקרבן ונשען עליו בכל כוחו, והכבוד לא], ועוד, שעם השלמים מביאים נְסִכִּים, שהם סולת מעורבת בשמן למנחה, ויין לנסכים, ועם הכבוד לא, ועוד, שבשלמים יש תְּנִיפָה תָּהוּ וְשִׁוּק, שהכבוד נותן אותם על ידי הבעלים, ומניח את ידיו תחת ידיהם, ומוליך ומביא ומעלה ומוריד, ובכבוד אין תנופה.

ובחיים. פרק עשירי – כל התדיר דף פט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז רש"י

כל התדיר. שבת תדירא מר"ח וכן כולם: מלבד עולת הבקר. העשויה כבר משמע
אלמא תמידין קדמי למוספין: גמ' משום דתדירי. דתמיד בכל יום הילכך חשיב
תדירא דידידה: כאלה תעשו וגו'. בתר הוא קרא דמלבד עולת הבקר תעשו את
אלה כתיב כאלה תעשו משמע כסדר שאמרתו לך כאלה של מעלה כשם שהתדיר
קודם כך סדר המוספין שאם יום שיש בו מוספין
בזמן שבשבת שבתוך הרגל יאז התדיר קודם:
למנוחה. להטעין מוסף לו הימים דמקרא קמא
יום ראשון הוא דנפקא לך: אי כתב אלה בו.
לשון קושיא הוא: אלה לשבעת הימים. אותן
שבעה כבישים האמורין בענין יתחלקו לשבעת
הימים: אלה ליום. ליום ראשון והדר כתיב ו'
ימים אשה ריח ניחוח לה: ולא ידענא כמה להכי
איצטרך כאלה דעל בירוש' מהשתא תוקים
תעשו ליום אשאר יומ: מנוחה דקרא. דמלבד
עולת הבקר שמע' דמוספין תדירין וקדמו: אשר
לעולת התמיד ל"ל. פשיטא דעולת הבקר עולת
התמיד היא אלא תלה לך טעם הקדמנה
בתדירות כדי שתלמוד לשאר תדירין שיקדמו
דמשום היא גופא ל"ל לפרוש' טעמא: מותני'
כל המקושר מחבירו. שיש בו צד ריבוי קדושה
ממנו: דם חטאת קודם לדם העולה. אם שניין
שחוטין ועומדין לזרק: שהוא מרצה. מכפר על
חיבי כריתות הצריך ריבוי גדול: איברי עולה
קודמין. בהקשרות לאימורי חטאת אם נורק
דמי שניה: מפני שהוא כולל כלל. וצד ריבוי
קדושה הוא זה למנוחה: על ד' קרנות. ואשם
ב' מתנות שהן ד' ולא על הקרנות: ועל חיסור.
שפיכת שירים ובאש לא מצינו שנאמר: מתן
אירבע. ב' מתנות שהן ד' ובכור אינו אלא
מתנה אחת ואינו טען סמיכה ונסכים כדאמרין
במנחות ב' שתי מדות (דף צ') כל הקרבנות
כו': מפני שהוא מין ובה. זביחת סכין ועוף
במליקה ובהם חשיב מפני שמצותן מרובה
שכל הקרבנות באין מקן: ויש בו קדשי קדשים.
לחלק גבוה ב' דברים דמו (ואיכריו) ואימוריו
מה שאין כן בחטאת העוף שאין למחוב אלא
דמה וכיון דקדמה לחטאת העוף כל שכן
לעולת העוף דהא חטאת העוף קודמת לעולת
העוף כדקתני ואויל: שהן מיני דמים. כפרות
מרובה: שהוא בא על חטא. והיינו קדושתו
דמכפרת: חטאת העוף קודמת לעולת העוף.
מקראי נפקא לן בגמרא: וכן בהקדשה. כשהוא
מפרש את קינו קרא שם לחטאת תחילה:
גמ' 32

תפיק לי מדרבתי עולה ומנחה וקרא דהא איצטרך ללמד על כל התדירין שקודמין מידו אין מרויח כלל בזה יותר משאם נאמר דאיצטרך העולה לנדרים וגרבות ויש לתמוה אמאי לא
נפקא לן דתמידים קודמין למוספין מדרבתי בתמיד בבקר ויוקדם דבר שנאמר בו בבקר למוסף שכתב בו ביום דמשמע בעיצומו של יום כדרשין (והחם) ג"ז (שם) ביום לאור ואמרין נמי
(פסחים דף נה) מוספין בשש ואז אינו בקר והיינו יכולין לדרוך ולומר דאי לא קרא דהעולה היינו מאחרין הקטרת תמיד עי' אחר הקטרת המוסף כדמשמע בהגול קמא (ב"ק דף קא). מדרבתי
מלבד ותעשה בבקר הוה מוקמינא לעבודת היום אבל עדיין קשה כיון דכתיב העולה לאפוקי מההיא סברא ל"ל קרא דמלבד לאשמעי' דתמידין קודמין למוספין לעבודת היום תפיק ליה
מדרבתי בתמיד בבקר ובמוספין ביום: מנא לן כדקתני טעמא. הכא ניחא שהטעם מפורש במשנה אבל בשמעתא קמייתא דמגילה (דף ב.) קשה דקאמר מנ"ל כדבעינן למימר קמן בחמים
הקילו בו ומה בכך אטו משה לית ליה למיבעי מנ"ל מאחר שאותו הטעם אינו מפורש במשנה: אשם קודם לתורה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים. הוה דלא קאמר טעמא מפני שהוא
מרצה משום דאיכא אשם נזיר ואשם מצורע דאין באין לכפר אלא להכשיר כדאמר בפ"ק דמנחות (ד' ד.) ומידו גבי חטאת קאמר טעמא דמרצה אע"ג דאיכא נמי חטאת נזיר וחטאת מצורע
דאין באין לכפר אלא להכשיר כדקאמר לעיל בפ"ק (דף ט.) הני עולות נינהו ויש לומר דלא סגי ליה בטעמא דמרצה משום דתורה ואיל נזיר מקודשין דשעונין להם כדאמר בגמ': מעשר
קדם לעופות מפני שהוא מין ובה. ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו מה שאין כן בחטאת העוף שאין למחוב אלא דמה וכיון דקדמה לחטאת העוף כל שכן לעולת העוף דהא חטאת העוף
קודמת לעולת העוף כדקתני ואויל כך פירש בקונטרס והאי טעמא ניחא בדם אבל אימורי מעשר קדמי לעולת העוף מאי טעמא דאבולה מילתא קאמר דקודמים כדמוכח בגמרא ושמא
באימורין סגי בטעמא דמין ובה:

דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה. הא דלא קאמר טעמא משום שדמה ניתן על ד' קרנות כדקאמר גבי אשם משום דכיון דדם עולה אתי מכח כליל כדאמר בגמרא לא סגי בטעמא דארבע קרנות: **הכא** בחטאת הלוים עסקין. והא דקאמר מפני שמרצה בחטאת דעלמא:

דם עולה ואימורי חטאת איזה מהן קודם. לא דמא לבעינן דלעיל דמיירי במכפר וכליל גופייהו והכא איירי באותו שבא מכח כליל ומכח מכפר: **ד**ם עולה ודם אשם איזה מהן קודם. דם אשם ואיברי דעולה דם אשם קודם דאשם מכפר בחטאת א"נ פשיטא ליה דאיברי עולה קודמין לדם אשם מפני שזון כליל ולא דמי לאיברי עולה ודם חטאת דחשיב דם חטאת משום דהוי אד' קרנות: **אבל** עולה לא. דעל כרחיך למעוטי עולה אתא דאי עולה קודמת לאשם ליתני עולה וכל שכן חטאת דהא דם חטאת קודם לדם עולה: **לימא** מסייע ליה בשר קדשים קלים כו. תימנה דלא מייתי סיעתא מברייתא דלעיל בפ' ב' (דף כו.) דקתני גבי קדשים קלים פרסכה ויצתה לחוץ חזרה פסולה ואמר' עלה ש"מ בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים פסולה ומשני דילמא בלילא ויחזרת הבכר ושתי הכליות: **והא** דקא מיפלגי בבשר להודיעך כחו דר"ל. הוה מצי לאיפלוגי באימורין להודיעך כח דהיתירא:

ואין

גמרא מנא הני מילי, דתתנו רבנן 'ופר שני בן בקר תקח לחטאת'. אם בא ללמד שהן שנים, הרי כבר נאמר 'ועשה את האחד חטאת ואת האחר עולה'. מה תלמוד לומר 'ופר שני בן בקר תקח לחטאת'. שכיבול שתתא חטאת קודמת לכל מעשה עולה, תלמוד לומר 'ופר שני בן בקר תקח לחטאת'. אי פר שני, יכול תהא עולה קודמת לחטאת לכל מעשה, תלמוד לומר 'ועשה את האחד חטאת ואת האחר עולה'. הא כיצד, דם חטאת קודם לדם עולה מפני שמרצה: איברי עולה כו'. ואמאי, מתנה קמיינתא דמכפרה, תיקדום, והנד לא. אמר רבינא, הכא בחטאת הלוים עסקין. ואף על גב דכי עולה דמי, קאמר רחמנא, היא תיקדום. במערכא אמרי, הואיל והתחיל בפתגות, גומר: איבעיא להו, דם חטאת ואיברי עולה, איזה מהן קודם. דם חטאת קודם מפני שמרצה, או דילמא איברי עולה קודמין, מפני שהן כליל לאשים. תא שמע, דם חטאת קודם לדם עולה, הוא דקדים. לא קדים. אדרבה, מסיפא 'איברי עולה קודמין לחטאת'. לאימורי חטאת, הוא דקדים. לדם חטאת, לא קדים. אלא, מהא ליפא למשמע מינה: איבעיא להו, דם עולה ואימורי חטאת, איזה מהן קודם. דם עולה קודם, דקאיתי מבח כליל. או דילמא, אימורי חטאת קודמין, דקאיתי מבח מכפר. תא שמע, דם חטאת קודם לדם עולה. דם חטאת, הוא דקדים לדם עולה. אבל אימורי חטאת, הוא דקדים לדם עולה. איברי עולה, הוא דקדים לאימורי חטאת. אבל דם עולה, לא. אלא, מהא ליפא למשמע מינה: איבעיא להו, דם עולה ודם אשם, איזה מהן קודם. דם עולה קודם, דקאיתי מבח כליל. או דילמא, דם אשם קודם, (דקאיתי מבח) דמכפר. תא שמע, דם חטאת קודם לדם עולה, אבל דם אשם, לא. בדין הוא דאיבעי למיתני 'דם אשם' ואידי דבגא למיתני סיפא, 'איברי עולה קודמין לאימורי חטאת', דאי תנא 'לאימורי אשם', הוה אמינא, לאימורי אשם הוא דקדמי, לאימורי חטאת לא קדמי. משום הכי תנא 'חטאת'. תא שמע, 'חטאת קודם לאשם'. חטאת הוא דקדמה ליה לאשם. אבל עולה, לא. מאי לאו, דם. לא, ואימורים. דקא גמי, דקתני 'מפני שדמה ניתן', שמע מינה: חטאת קודמת כו'. אדרבה, אשם קדים, שכן יש לו קצבה. אפילו הכי, ריבוי דמוצב עדיף: אשם קודם לתודה כו'. אדרבה, התודה ואיל גזיר קדמי, שכן טעונין לחם. אפילו הכי, קדשי קדשים, עדיף: תודה ואיל גזיר כו'. אדרבה, שלמים קדמי, שכן ישנן בצייבור בפניחיד. אפילו הכי, נאכלין ליום אחד, עדיף. איבעיא להו, תודה ואיל גזיר, איזה מהן קודם. תודה קדמה, שכן טעונה ארבעה מיני לחם. או דילמא, איל גזיר קודם, שכן יש עמו דמים אחרים. תא שמע, זו קודמת לזו, שזו טעונה ארבעה מיני לחם, וזו אינה טעונה אלא שני מיני לחם: השלמים קודמין לבכור כו'. אדרבה, בכור קודם, שכן קדושתו מרחם ונאכל לכהנים. אפילו הכי, מצות תיירות, עדיף: הבכור קודם כו'. אדרבה, מעשר קודם, שכן מקדש לפניו ולאחריו. אפילו הכי, קדושה מרחם עדיף: מעשר קודם לעופות כו'. אדרבה, עופות קדמי, שכן קדשי קדשים. אפילו הכי, מין זבח, עדיף. אמר רבינא פר שילא, אימורי קדשים קלים, שיצאו לפני זריקת דמים, פסולין. ותנא תונא, מפני שהוא זבח, וישנו קדשי קדשים, דמיו ואימורין. בשלמא 'אימורין', ליתנהו בעופות. אלא דם, מיהא איתיה. אלא, לאו קא משמע לן, אימורין כי דמו. מה דמו לפני זריקה, אף אימורין קודם זריקה, וקא קרי להו 'קדשי קדשים'. ומה דמו מיפסל ביוצא, אף אימורין מיפסלי ביוצא. גימא מסייע ליה, בשר קדשים קלים, שיצא לפני זריקת דמים. רבי יוחנן אמר, בשר. ריש לקיש אמר, פסול. רבי יוחנן אמר בשר, הואיל וסופו לצאת. ריש לקיש אמר פסול, עדיין לא הגיע זמנו לצאת. עד כאן לא פליגי, אלא בבשר. אבל באימורין, לא. הוא הדין, דבאימורין גמי פליגי. והא דקא מיפלגי בבשר, להודיעך כחו דריש לקיש, דאפילו בשר דסופה לצאת, אמר, עדיין לא הגיע זמנו לצאת. לימא פתגמי. אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים, רבי אליעזר אומר, אין מועילין בהן, ואין

גמ' מנתי מילי. דם חטאת קודם לדם עולה ואיברי עולה קודמין לאימורי חטאת: **ופר שני בן בקר**. בחזקת הלוים כתיב בבהעלותך: **בכר נאמר**. באותה פרשה ועשה את האחד חטאת רישיה דקרא והלוים יסמכו את ידיהם וגו': **יכול תקדום חטאת לעולה לכל מעשה**. כדכתיב ועשה את האחד חטאת ואת האחר עולה: **ופר שני**. משמע שיהא שני זה: **מתנה קמיינתא**. דחטאת מכפרה ושלמה כפרה בדידה כדאמרן בפרק ב"ש (לעיל דף לה.) ובפר א"ע: שלא יתן אלא אחת: **דכי עולה דמיא**. שלא הביאה על חטא אחת: (חטאת) קודם לעולה משום דשם חטאת קודם לעולה וזה' לג' מתנות שבחטאת: **אימורי חטאת לא מכפרי**. שאין כפרה אלא בדם דם עולה לאו כליל הוא דאין כליל אלא באישים אבל מכח כליל קאתי שהאיברים יהיו כליל: **ה"נ** או דילמא דם אשם קדים דמכפר: **לאימורי חטאת לא קדמי**. דחטאת חמורה מאשם כדקתני מתני: **שדמה ניתן**. אלמא באימורין קאי דאי בדם קאי שהיא ניתנת מביעי ליה: **יש לו קצבה**. לדמיו דכתיב (ויקרא ה) בכסף שקלים אבל חטאת כל דהו שלמים ישנן בצייבור. בבשי עצרת: **דמים אחרים**. חטאת ועולה באין עמו חובה: **זו קדמת לזו**. לעיל מינה איירי בתודה ואיל גזיר: **לפני ולאחריו**. תתן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקדשין וילפינן בבכורות (דף טו) מקרא: **שכן קדשי קדשים**. אפילו אכילת אדם שבזון קדשי קדשים הוא: **פסולין**. ואע"ג דלענין מעילה לפני זריקת דמים לא קדשי לענין איפסולי ביוצא קדשי קדשים נהנה: **ותנא תונא**. ותנא תנא דידן סיעתא למילתא: **אלא דם מיהא איתיה**. ולא היל למיתני אלא ואימורין קדשי קדשים מה שאין כן בעופות אלא להכי נקט דמו בהדי אימוריו לאשמועינן דכי הדין קדשי קדשים שזח קדשי קדשים קרי גם זה קדשי קדשים: **ומה דמו מיפסל ביוצא אף אימורין מיפסל ביוצא**. דהא קדשי קדשים קרי להו: **ה"נ** בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים חוץ לקלעים: **הואיל וסופו לצאת**. שדרי אכילתן בכל העיר: **לא הניע זמנו לצאת**. דאכתי לא אישתר באכילה: **ע"כ** לא פליגי אלא בבשר. בההוא דהא דמכשר רבי יוחנן משום דסופו לצאת: **הוא הדין דבאימורין**. מכשר שוריקה עושה אותו קדשי קדשים והאי דפריש משום דסופו לצאת חש"ס קמפרש ליה ולא מילתיה דרבי יוחנן היא: **אין מועילין בהן**. אפי' לאחר זריקה דלא מחניא בהו זריקה להכי למקבעיהו במעילה:

ואין

גמרא

הגמרא מבררת את המקור לדין המשנה. שואלת הגמרא: מנא הני מילי – מהיכן למדנו דין זה, שדם חטאת קודם לדם עולה, ואיברי עולה קודמים לאימורי חטאת.

משיבה הגמרא: המקור הוא מדרגתו רבנן בברייתא, נאמר בתורה (במדבר ח ח) בסדר חינוכם של הלויים לתחילת עבודתם במשכן, 'ויפר שני בן בכר תקח לחטאת'. שואלת הברייתא, מה מלמד פסוק זה, אם בא ללמד שהן שנים – שצריך לקחת שני פרים, הרי בכר נאמר לאחר מכן: 'ועשה את האחד חטאת ואת האחר עולה', ואם כן אנו יודעים שמביאים שני פרים, אם כן, מה תלמוד לומר – מה מלמד הפסוק 'ויפר שני בן בכר תקח לחטאת'. אלא, שיכול – שהיינו יכולים לומר שתהא החטאת קודמת לכל מעשה העולה, בין לזריקת הדם ובין להקטרת האימורים. תלמוד לומר 'ויפר שני בן בכר תקח לחטאת', הרי שהחטאת היא פ'ר שני, שקרבה שניה ולא ראשונה. ואי – ואם היה נכתב רק הפסוק 'ויפר שני בן בכר תקח לחטאת', יכול שתהא העולה קודמת לחטאת לכל מעשה, תלמוד לומר 'ועשה את האחד חטאת ואת האחר עולה', שהחטאת הוזכרה תחילה, ומכאן שהיא קודמת לעולה. הא – דבר זה כיצד ניתן ליישב, האם העולה קודמת או החטאת קודמת, אלא דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה, איברי עולה בו קודמין לאימורי חטאת, מפני שהוא כליל לאישים.

מקשה הגמרא: ואמאי – מדוע כל ארבעת המתנות של דם החטאת קודמות לדם העולה, נאמר שרק מתנה קמייתא – הראשונה, דמכפרה – שהיא זו שמכפרת, תיקדום לדם העולה, והנה לא – ושאר המתנות לא.

מתרצת הגמרא: אמר רבינא, הכא – בפסוק זה, שממנו נלמד שדם החטאת קודם, בחטאת שמביאים הלויים בעת תחילת עבודתם עסקינן – מדובר, ואף על גב דחטאת זו כי עולה דמי – דומה לעולה, שהרי אינה באה על חטא, אלא לחנוך את הלויים, מכל מקום קאמר רחמנא – אמר הקב"ה שהיא תיקדום לעולה. ומוכח, שכל דבר הנקרא בשם 'חטאת', אף שאינו מכפר, קודם לעולה, ומוזה למדים לשאר המתנות של דם החטאת, שיהיו קודמות לעולה, אף שאינן מכפרות.

תירוצי נוסף: במערכתא אמרי – בארץ ישראל תירצו, שהואיל והתחיל הכהן בנתינת הפתילות של החטאת, שהרי מתנה ראשונה קודמת, לכן נזכר לתת את כל דם החטאת.

הגמרא מביאה ספק בנוגע לדין זה: איבעיא להו, אם יש לפנינו דם חטאת שצריך לזרוק, ואיברי עולה שצריכים להקטירם, איזה מהן קודם. האם דם חטאת קודם מפני שהוא מרצה, או דילמא – או אולי איברי עולה קודמין, מפני שהן כליל לאישים.

תא שמע, ששנינו במשנה דם חטאת קודם לדם עולה, ומשמע שרק לדם עולה הוא דקדמי – דם חטאת קודם רק לדם עולה, אבל לאיברי עולה לא קדים – אינו קודם.

דוחה הגמרא: אדרבה, ממה ששנינו בפיפא 'איברי עולה קודמין לאימורי חטאת' משמע להיפך, שלאמורי חטאת הוא דקדמי – איברי עולה קודמים רק לאימורי חטאת, אבל לדם חטאת לא קדים – אינם קודמים.

מסיימת הגמרא: אלא מהא ליבא למשמע מינה – ממשנתנו אין לפשוט שאחד מהם קודם, שהרי יש בה משמעות לשני הצדדים.

ספק נוסף: איבעיא להו, דם עולה שצריך להזרוק, ואימורי חטאת שצריכים להקטירם, איזה מהן קודם. האם דם עולה קודם, משום דקדמתי מכה כליל – שבאים מקרבן שקרב כולו על המזבח, או דילמא אימורי חטאת קודמין, משום דקדמתי מכה מכפר – שבאים מקרבן שמכפר על חייבי כריתות.

תא שמע, ששנינו במשנה דם חטאת קודם לדם עולה, ומשמע שרק דם חטאת הוא דקדמי – הוא שקודם לדם עולה, אבל אימורי חטאת לא קודמים לדם עולה.

דוחה הגמרא: אדרבה, ממה ששנינו בפיפא 'איברי עולה קודמין לאימורי חטאת' משמע להיפך, שרק איברי עולה הוא דקדמי – הם

שקודמים לאימורי חטאת, אבל דם עולה לא קודם לאימורי חטאת. מסיימת הגמרא: אלא מהא ליבא למשמע מינה.

ספק נוסף: איבעיא להו, דם עולה ודם אשם, איזה מהן קודם להזרוק, האם דם העולה קודם, משום דקדמתי מכה כליל – שבא מקרבן שקרב כולו על המזבח, או דילמא דם האשם קודם, (דקדמתי מכה) דמכפר – משום שהוא מכפר.

תא שמע, ששנינו במשנה דם חטאת קודם לדם עולה, ומשמע שרק דם חטאת קודם, אבל דם אשם לא, שהרי לא אמרו שגם דם אשם קודם.

דוחה הגמרא: יתכן שגם דם אשם קודם, ורדן הוא דאיבעי למיתני – אכן היה התנא צריך לשנות במשנה דם אשם קודם לדם עולה, והיינו יודעים שגם דם חטאת קודם, שהרי חטאת חמורה מאשם, והטעם שלא נקט התנא כן, אידי דבעא למיתני סיפא – מאחר שרצה לשנות בסיפא שאיברי עולה קודמין לאימורי חטאת, ושם אי אפשר לנקוט קודם 'אשם' במקום 'חטאת', דאי תנא – שאם היה התנא שונה 'איברי עולה קודמין לאימורי אשם', הוה אמנא, שרק לאימורי אשם הוא דקדמי – הוא שאיברי עולה קודמים, אבל לאימורי חטאת לא קדמי – אין איברי עולה קודמים, שהרי חטאת חמורה מאשם, ומשום הכי תנא – משום כך שנה התנא 'חטאת' ולא 'אשם', בין ברישא ובין בסיפא.

ראיה נוספת: תא שמע, ששנינו במשנה 'חטאת קודם לאשם', ומשמע שהחטאת היא דקדמתי ליה לאשם – רק חטאת קודמת לאשם, אבל עולה לא, שהרי אם כן היה התנא נוקט 'עולה קודמת לאשם', וכל שכן חטאת, שהרי חטאת קודמת גם לעולה. ובמה מדובר כאן, מאי לאו – האם לא מדובר בזריקת הדם, ומוכח שדם עולה אינו קודם לדם אשם.

דוחה הגמרא: לא מדובר על זריקת הדם, אלא אימורים – על האימורים, שאימורי חטאת קודמים לאימורי אשם, ואין מכאן ראיה לגבי הדם.

דיקא נמי – יש לדייק שמדובר כאן על אימורים, גם מדרגתו – ממה ששנינו אחר כך ב'מפני שדמה ניתן לארבע קרנות על היסוד', שמע מינה – משמע שקודם לכן לא דובר על הדם, שהרי אם כן היו נוקטים 'מפני שהוא ניתן', ולא 'מפני שדמה ניתן'.

שנינו במשנה: חטאת קודמת בו' לאשם מפני שדמה ניתן לארבע קרנות על היסוד. מקשה הגמרא: אדרבה, אשם קדים – צריך להיות קודם לחטאת, שכן יש לו קוצבה – שיעור, שצריך להיות שוה לפחות שתי סלעים, ולחטאת אין שיעור, ואפילו שוה כל שהוא.

מיישבת הגמרא: אפילו הכי – אף שיש לאשם מעלה זו, מכל מקום ריבוי דמיון צריך – מעלת החטאת, שעושים בה יותר עבודות על המזבח, עדיפה.

שנינו במשנה: אשם קודם לתודה בו' ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים. מקשה הגמרא: אדרבה, התודה ואיל נזיר קדמי – יהיו קודמים לאשם, שכן מעונין להם – צריך להביא עמהם לחמים, ובאשם אין לחמים.

מיישבת הגמרא: אפילו הכי, אשם שהוא קדשי קדשים, עדיפי – עדיף.

שנינו במשנה: תודה ואיל נזיר בו' קודמים לשלמים, מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם. מקשה הגמרא: אדרבה, שלמים קדמי – יהיו קודמים לתודה ואיל נזיר, שכן שלמים ששן – באים גם בקרבן ציפור בשם שבאים בתייה, שבחג השבועות מביאים יחד עם שתי הלחם קרבן 'בבשי עצרת' שהוא שלמי ציבור, ותודה ואיל נזיר באים רק בקרבן יחיד.

מיישבת הגמרא: אפילו הכי, התודה ואיל נזיר שנאכלין ליום אחד, עדיפי – עדיפים.

הגמרא מביאה ספק בנוגע לדין זה: איבעיא להו, בשצריכים להקריב תודה ואיל נזיר, איזה מהן קודם. האם תודה קדמתי, שכן מעונין – צריך להביא עימה אדרבה מיני לחם מארבעה סוגים שונים, ועם איל נזיר מביאים לחם משני סוגים בלבד, או דילמא

ומעלה זו חשובה יותר.
הגמרא מביאה ספק בנזעל לדין זה: **אִיבְעִינָא** להו, אם יש לפנינו
מִנְחַת סוּסָה – מנחה שמביא בעלה של אשה סוטה, ומנחת נדבה –
שהתנדב אדם להקריב, **אִיזוּ מִזֶּה קוֹדֶמֶת**, האם מנחת נדבה קדמה,
שֶׁכֶּן מַעֲוֵנָה שָׁמֹן (או) ולבונה, ומנחת סוטה לא, או **דְּלָמָא** – או אולי
מִנְחַת סוּסָה קִדְמָה, שֶׁכֶּן בָּאָה לְבָרֵךְ עֵין – לברר אם האשה חטאה
או לא.
תָּא שָׁמַע, ששנינו במשנה **מִנְחַת חוּטָא קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת נִדְבָה** מפני
שהוא בא על חטא, ומשמע שרק מנחת חוטא היא **דְּקִדְמָה** – היא
שקודמת לִמְנַחַת נִדְבָה, משום שמכפרת על חטא, **הָא** – הרי
שִׁמְנַחַת סוּסָה שאינה מכפרת, לא קודמת למנחת נדבה.
דוחה הגמרא: **מִי קָתַנִּי** – וכי שנינו שמנחת חוטא קודמת מפני
שְׁהִיא מְכַפֶּרֶת, והרי **מִפְּנֵי שְׁהִיא בָּאָה עַל חַטָּא** קָתַנִּי – שנינו, והא
נִמִּי – מנחת סוטה גם היא בָּאָה עַל חַטָּא, שבאה לברר אם האשה
חטאה, ויתכן שגם היא קודמת למנחת נדבה.
תָּא שָׁמַע, ששנינו בברייתא לגבי מנחות, **זו קודמת לזו, שְׁזוּ בָּאָה**
מִן הַחִיטִין, וזו בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִין. דנה הגמרא, במה עוסקת
הברייתא, **מָאִי לָאוּ** – האם לא מדובר על הקדמת מנחת נדבה
הבאה מן החטים לִמְנַחַת סוּסָה הבאה מהשעורים.
דוחה הגמרא: יתכן שהברייתא לא עוסקת בכך, אלא בהקדמת
מִנְחַת חוּטָא הבאה מהחטים, לִמְנַחַת סוּסָה הבאה מהשעורים. אבל
למנחת נדבה יתכן שמנחת סוטה קודמת, מפני שבאה לברר עון.
מקשה הגמרא על הדחייה: אם כן, מדוע אמרו שמנחת חוטא
קודמת משום שבאה מהחטים, תיפוק לִי – יכולים היו ללמוד
שהיא קודמת משום דָּהָא – מנחת חוטא מְכַפֶּרֶת, וְהָא – מנחת
סוטה לא מְכַפֶּרֶת.
חוזרת הגמרא ומקשה: **וְאֵלָּא מָאִי** – מה רצונך לבאר, שמדובר על
מִנְחַת נִדְבָה ומנחת סוטה, הרי גם לפי זה קשה מדוע צריכים את
הטעם שבאה מהחטים, תיפוק לִי משום דזו – מנחת נדבה מַעֲוֵנָה
שָׁמֹן ולבונה, וזו – מנחת סוטה **אִינָה מַעֲוֵנָה שָׁמֹן** ולבונה.
מסיקה הגמרא: **אֵלָּא**, חד מִתְּרֵי מַעֲוֵנָה [נִקְיָא] – להנאת נקט טעם
אחד מתוך שנים שהיה יכול לנקוט, ובאמת יתכן לבאר כשני
הביאורים. ואם כן לא נפשט מכאן הספק, שהרי אין הכרח
שהברייתא עוסקת במנחת נדבה ומנחת סוטה.
שנינו במשנה: **חַטָּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת בֹּי** לעולת העוף. שואלת
הגמרא: **מָאִי הֵי מִיָּלִי** – מהיכן נלמד דין זה. משיבה הגמרא: דָּתְנוּ
רַבֵּנָּה, לגבי מי שחייב להביא שני עופות, אחד לעולה ואחד
לחטאת, נאמר בפסוק (ויקרא ח ה) **וְהִקְרִיב ה' אֶחָד לַחֲטָאת**
וְאֶחָד לְעוֹלָה, שואלת הברייתא, **מָה תִּלְמֹד לומר** – מה מלמדנו כתוב
זה. **שְׁאִין תִּלְמֹד לומר וללמוד שהחטאת תקרב ראשונה, שְׁהֵרִי כִּבֵּר**
נֶאֱמַר לאחר מכן (שם פסוק ו) **וְאֶת הַשְּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה**, ודי בזה כדי
ללמד שהחטאת קרבה תחילה. **אֵלָּא**, פסוק זה כִּנָּה הקדוש ברוך
הוא להיות אֵב, כלומר יסוד, המלמד לָלֶךְ הַחֲטָאוֹת שבכל מקום,
שִׁיקְרָמוֹ לְקַרְבָּנוֹת הָעוֹלָה הַפָּאוֹת עֲמֻתָּהּ, בֵּין חַטָּאת הָעוֹף קודמת
לְעוֹלַת הָעוֹף, ובֵּין חַטָּאת בְּהֵמָה קודמת לְעוֹלַת בְּהֵמָה לזריקת הדם,
וְאִפְּלוּ חַטָּאת הָעוֹף קודמת לְעוֹלַת בְּהֵמָה. ומסיימת הגמרא, הֲלָכָה
– לכן צריכים במה דרשות, שהקדמת חַטָּאת הָעוֹף לְעוֹלַת הָעוֹף
נלמדת מהפסוק **וְאֶת הַשְּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט**, הקדמת חַטָּאת
בְּהֵמָה לְעוֹלַת בְּהֵמָה לגבי זריקת הדם, נלמדת מִדְּרַבִּי הֲקֵמָא – מכך
שהקב"ה ריבה זאת בתורה, כמבואר לעיל (סוטה), ודקדמת חַטָּאת
הָעוֹף לְעוֹלַת בְּהֵמָה נלמדת מִזֶּה כִּנָּה אֵב – מהבנין אב האמור.
הגמרא מקשה מברייתא על הדין שחטאת העוף קודמת לעולת
בהמה: **תָּא שָׁמַע**, רבי **אִלְעִיזָר** אומר שלשה טעמים שביולדת עניה,
שמביאה עוף אחד לעולה ועוף אחד לחטאת, העולה קודמת
לחטאת. האחד, שבכל מקום שהעשיר מביא חטאת בהמה, ובעני
אמרה התורה שֶׁתִּחַלֶּף הַחֲטָאתָ – שיכול להחליף את החטאת,
ולהביא במקומה שני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה, הַחֲטָאת
קוֹדֶמֶת לעולה, משום שעיקר הקרבן הוא חטאת, והעולה באה רק
להחליף את החטאת. ואילו כָּאֵן (בְּיֻלְדֶּתָ) עניה, העולה קוֹדֶמֶת,

וכן אם הקרבן שממנו באו נעשה פיגול, האיסור אינו חל עליהם,
וְאִין תִּיְבִין עֲלֵיהֶן – על אכילתם כרת משום אכילת פיגול, וכן לא
חל עליהם איסור נותר, אם הותרו לאחר הזמן המותר
להקרבם, וְשָׁמָּה – וכן אם אכלום בטומאת הגוף, אין חייבים
עליהם כרת משום אכילת קדשים בטומאה, משום שאיסורים אלו
חלים רק על קרבן שדמו נזרק על המזבח כדין, ולאיסורים אלו
שיצאו לפני זריקה, הוריקה לא מועילה. רבי **עקיבא** חולק ואומר,
שהוריקה מועילה לאיסורים אלו, ולכן מועילין בָּהֶן, ותיבין עֲלֵיהֶן
משום פיגול נותר וְשָׁמָּה.
הגמרא דנה במחלוקת זו: **מָאִי לָאוּ**, בְּדִהְיֶיהֶן פְּלִיגִי – האם
לא נחלקו כשחזרו והכניסו את האיסורים לעזרה לפני הוריקה,
וְהָא פְּלִיגִי – ובדבר זה נחלקו, דָּמָר – רבי אליעזר כִּבֵּר, שאיסורי
קדשים קלים לפני זריקה מִיִּפְּלִי בִּיצוּא – נפסלים אם יצאו
מהעזרה, ולכן הוריקה לא מועילה להם אפילו אם הוחזרו לפני
הזריקה, וְכִּי רבי עקיבא כִּבֵּר, שאיסורי קדשים קלים לפני זריקה
לא מִיִּפְּלִי בִּיצוּא, ולכן אם הוחזרו לפני הוריקה הרי זה כאילו לא
יצאו, ומועילה להם הוריקה. ונמצא, שנחלקו בדינו של רבינא בר
שילא.
דוחה הגמרא: **אִמָּר רַב פָּפָא**, בְּדִהְיֶיהֶן – כשחזרו והכניסו
קודם זריקה, בֹּיָלִי עֲלָמָא לא פְּלִיגִי – כולם מודים שהוריקה
מועילה להם, משום שאיסורי קדשים קלים שיצאו קודם זריקה
אינם נפסלים, ולא כרבינא בר שילא. וְהָא, בְּדִהְיֶיהֶן אֶבְרָא
פְּלִיגִי – וכאן נחלקו כשהאיסורים היו בחוץ בשעת הזריקה, וְהָא
פְּלִיגִי, דָּמָר – רבי אליעזר כִּבֵּר, שאין הוריקה מועילה לִיצוּא – לא
מועילה לאיסורים שהיו בחוץ, אף אם לא נפסלו בִּיצוּא, וְכִּי –
רבי עקיבא כִּבֵּר, שהוריקה מועילה לִיצוּא – מועילה גם לאיסורים
שהיו בחוץ, כל שלא נפסלו בִּיצוּא.
מקשה הגמרא על רב פפא: וְהָא – והרי רב פָּפָא עצמו הוא דָּאִמָּר
במקום אחר להיפך, לגבי קרבן שתי הלחם שקרב בחג השבועות,
שיחזר עמו מביאים שני כבשים לשלמים, ושתי הלחם נותרים
באכילה זוריקת דמם של שני כבשים אלו, וגם שם נחלקו, אם
שתי הלחם יצאו מהעזרה לפני זריקת הדם של הכבשים, ונעשו
הכבשים פיגול, שרבי אליעזר אומר שהוריקה לא מועילה לשתי
הלחם ואין בהם משום פיגול, ורבי עקיבא אומר שהוריקה מועילה
להם, ויש בהם משום פיגול, ושם ביאר רב פפא שבְּדִהְיֶיהֶן אֶבְרָא
– כאשר שתי הלחם היו בחוץ בשעת הוריקה, בֹּיָלִי עֲלָמָא לא פְּלִיגִי
שהוריקה אינה מועילה להם, ורק בְּדִהְיֶיהֶן לְנִזְוָא פְּלִיגִי –
כשהכניסו בחזרה קודם הוריקה, בזה נחלקו, ולהיפך ממה
שביאר במחלוקתם כאן.
מתרצת הגמרא: לפי רב פפא יש כאן שתי מחלוקות שונות, והֵנִי
מִיָּלִי – מה שביאר שם שהמחלוקת היא כשהכניסו קודם זריקה,
הוא רק לנִזְוָא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, דְּלָאוּ גִּפְיָה דְּיִיבָהָא – ששתי הלחם אינם
מגוף הזבח שדמו נזרק על המזבח, אלא הם קרבן בפני עצמו, ולכן
כולם מודים שהוריקה לא מועילה להם אם היו בחוץ בזמן
הזריקה. אֶבְל לגבי אִיסוּרֵין של קדשים קלים, דְּנִפְיָה דְּיִיבָהָא הוא
– שהם חלק מגוף הקרבן, בזה מבאר רב פפא שבְּדִהְיֶיהֶן אֶבְרָא
פְּלִיגִי – מחלוקתם היא כשהיו בחוץ בשעת הוריקה, ורבי עקיבא
סובר שבכל זאת מועילה להם הוריקה, משום שהם מגוף הזבח.
שנינו במשנה: עופות קודמין בֹּי למנחות מפני שהן מיני דמים.
מקשה הגמרא: אֲדִרְבָּה, מִנְחֹת תהיינה קודמות לעופות, שֶׁכֶּן
מנחות יִשְׁנֹן – באות גם קרבן צִיפור בשם שבאות בְּיָחִיד, שהרי
מנחת העומר ושתי הלחם הן מנחות הבאות כקרבן ציבור, ואילו
עוף אינו בא כקרבן ציבור. מתרצת הגמרא: אִפְּלוּ הֵכִי, מעלת
העופות שהם מיני דמים, עֲדִיפָא – עדיפה.
שנינו במשנה: מִנְחַת חוּטָא בֹּי קודם למנחת נדבה מפני שהוא בא
על חטא. מקשה הגמרא: אֲדִרְבָּה, מִנְחַת נִדְבָה תהיה קוֹדֶמֶת למנחת
חוטא, שֶׁכֶּן מנחת נדבה מַעֲוֵנָה – צריך לזכות עליה שָׁמֹן ולתת
עליה לְבֹנָה, ובמנחת חוטא לא. מתרצת הגמרא: אִפְּלוּ הֵכִי, מִנְחַת
חוּטָא בָּאָה עַל חַטָּא, עֲדִיפָא – עדיפה, משום דְּמִכְפֶּרֶת על חטא,

וזבחים. פרק עשירי – כל התדיר דף צ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רש"י תוספות

1 ואין חייבין עליהן משום פניול. דהוי להו כמי שלא נורק עליהן הדם ולא קרבו כל
2 מתוהיהו. ושבוש נותי. דאין נותר אלא בבשר באפילה בתוך זמנו דכרתיה (ויקרא ז) ביום
3 זבחכם יאכל וממחרת גורו: משום טומאת הגוף. כדאמרבי במנחות (דף כה) הניתר
4 לטהורין חייבין וטומאה שאין ניתר לטהורין אין חייבין עליו משום טומאה
5 ואימורין דאיבתו לטומאה מאשר לה' דומיא

ואין חייבין עליהן משום פגול, נותר, וטמא. רב עקיבא אומר, מועלין בהן, וחייבין עליהן משום פגול, נותר, וטמא. מאי לאו, בדרהרד עיילינהו, פליגי. ובהא פליגי, דמר סבר, מיפסלי ביוצא. ומר סבר, לא מיפסלי ביוצא. אמר רב פפא, בדרהרד עיילינהו, כולי עלמא לא פליגי. והכא, בדאיתנהו אבראי, פליגי. ובהא פליגי, דמר סבר, אין זריקה מועלת ליוצא. ומר סבר, זריקה מועלת ליוצא. והא רב פפא הוא דאמר, בדאיתנהו אבראי, כולי עלמא לא פליגי. בדעייילינהו לגוואי, פליגי. הני מילי, גבי שתי לחם, דלאו גופיה דויבכא. אכל אימורין, דגופיה דויבכא הוא, בדאיתנהו אבראי פליגי: עופות קודמין כו'. אדרבה, מנחות קודמות, שכן ישנן בצייבור בבחוד. אפילו הכי, מיני דמים, ערפי: מנחת חוטא כו'. אדרבה, מנחת נדבה קודמת, שכן מעונה שמן ולבונה. אפילו הכי, מנחת חוטא הבאה על חטא, ערפא, דמכפרת. איבעיא להו, מנחת סוטה ומנחת נדבה, איזו מהן קודמת. מנחת נדבה קדמה, שכן מעונה שמן (או) ולבונה. או דלמא, מנחת סוטה קדמה, שכן באה לברר עון. תא שמע, 'מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה'. מנחת חוטא, הוא דקדמה למנחת נדבה. הא מנחת סוטה, לא. מי קתני מפני שהיא מכפרת, מפני שהיא באה על חטא קתני. והא נמי, באה על חטא: תא שמע, 'ו' קודמת לז', שזו באה מן החיטין, וזו באה מן השעורין'. מאי לאו, מנחת נדבה למנחת סוטה, לא, מנחת חוטא למנחת סוטה. תיפוק לי, דהא מכפרת, והא לא מכפרת. ואלא מאי, מנחת נדבה. תיפוק לי דזו מעונה שמן ולבונה, וזו אינה מעונה שמן ולבונה. אלא, חד מתרי טעמי

דאין חייבן עליהן משום פיגול נותר וטמא. האי דאין חייבין 9 משום טומאה נראה דהיינו טעמא בדאמר לעיל בסוף ב"ש (דף מה) בהוכשר ליקרב וזה אין ראוי ליקרב עד אחרי זריקה ובקנטרס פ"י טעם אחר: **והא** רב פפא הוא דאמר בדאיתנהו אבראי דביע' ל"פ מילתיה דרב פפא בפרק תחבולת מנחות דף מגו: גבי שתי זלחום שיצאו בין שחיטה לזריקה וס"ד דאין חילוק בין זה לזה: **בנא** הני מילי דת"ר כו'. לעיל גבי דם חטאת קודם לדם עולה נחא דבעי קרא אע"ג דמפ' טעמא במתני' משום דאיתא ת"ר קראי דוד דחטאת קודמת דוד דמשמע דעולה קודמת אבל הכא קשה ל"ל דוד תיפוק לי' משום דחטאת העוף מרצה ושמן כיון דלית בה הקטרה לא מחזי בה דאי טעמא:

חטאת בהמה קודמת לעולת בהמה. וא"ת הא
תנא ליה רישא דם חטאת קודם לדם
עולה וי"ל דאיתערך לאשמועי' אפי' בעולה
הבאה לשם חטאת כדקתני וכן בהקדשה:
חטאת העוף לעולת בהמה מזה בנה אב. והא
דאמר' ב' תמיד נשחט (פסחים נט.) זה בנה אב
לכל החטאות שיקדמו לעולת וקיימא לן דאפילו
חטאת העוף לעולת בהמה קשה קצת והלשון
דאבי קמרי וקיימא לן כו' לא ראש משמע מבנין
דאבי קמרי אלף קרי מילתא לחודה ועוד קשה הא
דקאמר לכל החטאות:

למקראה הקדימה הכתוב. פירש בקונו שותהא נקראת בענין תחילה ותימה מה חידוש הוא זה ומפירש ה"ד חיים להקדישה תחילה שיקדיש העולה קודם החטאת אבל להקריב חטאת קודמת הוא דתנן וכן בהקדישה מתני' לא מיייר ביולדת א"ע דמשמע קצת דאכל מה דתנן חטאת קודמת לעולה בהקרבה בכל הדנוה וכן בהקדישה וקשה לפי' מזה דאמרין בערבין פרק האומר משקלי' עלי' (דף כ"א.) חיביי חטאות אין ממשכבין אותן חיביי עולות ממשכבין אותן ופעמיים שחיביי עולות אין ממשכבין אותן ופרקי' מאי ניתנו אי ניתנו מלת יולדת פי' דא"צ למשכבה משום דאי אפשר לה להביא חטאת עד שתביא עולתה והאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב ואי כפירוש ה"ד חיים כיון דצריכה להקדיש עולה קודם לחטאת א"כ א"צ למשכן ועל כרחא תביא שתיק: מאי

[illegible]

מאי לא דחי. תימה מאי קשיא דלמא לא מיירי בדם אלא באברי עולה דקודמין לאימורי חטאת כדתנן:

חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזה מהן קודם. וכעין בעיא זו איכא למיבעי אבדתו ואבדת חבירו וכיבוד אב ואם למיד משל בן בכ"ק דקדושין (דף לב.) איזה מהן

קודם תקדום אבדתו איכא כיבוד אב ואם ודקדושן למיד דמשל בן תקדום אב ואם איכא אבדת חבירו דאמר באלו מציאות בכ"מ דף לב.) אפילו אמר ליה אביו אל תחזור לא ישמע לו כו' תקדום אבית חבירו איכא אביתו דקודמת לאבית חבירו: **תקדום** חטאת העוף איכא מעשר דקדים ליה. תימה תקדום חטאת העוף מק"ו ומה עולת בהמה שהיא חמורה וכולה כליל תמין זבח קודמת למעשר חטאת העוף קודם לה מעשר שאינו כליל ועולת בהמה קודמת לו אינו דין שחטאת העוף קודם לה וכי האי ק"ו אמרי' סנהדרין (דף לה.) דרציחה דוחה שבת מק"ו ומה עבודה שדוחה שבת רציחה דוחה אותה שבת שניידת מפני עבודה אינו דין שתיחה רציחה דוחה אותה וי"ל דחידוש הוא הא דחטאת העוף קודם לעולה ולא גמרי' מיניה: **חזין** מאשם מצורע מפני שהוא בא להכשיר. ואם תאמר אדרבה חטאת מצורע עדיף דאכשורי ומכפר וי"ל כיון דמתן בחונות מדם האשם הזה חשיבי ליה מכשיר טפי א"נ האי כל חטאות שבתורה דקתני לאו בחטאת דבאה עם האשם קאמר אלא בשאר חטאות:

שלמים של אמש וחטאת ואשם של יום שלמים של אמש קודמין. פי' בקנטרס דלולול הוא להשהותם כל כך שצורת הבשר מתקלקלת ועל חנם דחק אלא היינו טעמא דשלמים של אמש אין להם היתר (אנינות) אלא עד הלילה וחטאת ואשם של יום עד הבקר דנאכלין ליום ולילה:

וחכמים אומרים חטאת קודמת. והוא הדין אשם דקדש קדשים: **צלווין** שלוקין ומבשלין. אף על גב דקתני שלוקין והור' תני מבשלין מ"מ שלוקה הוי טפי מבשול כדמוכח בפרק כל הבשר (חולין דף קיא.) גבי כבד דקאמר שלוקה אוסרת ונאסרת:

תדיר ומקדש איזה מהן קודם. פירש בקנטרס כגון דם עולת תמיד ודם חטאת וקשה דבריש פירקין פרישין דמלכד עולת הבוקר בעבודת הדם איירי ונראה כלשון אחר שפי' בקנטרס עולת מוספי ר"ח ופר העדה וא"ת תפשוט ממתניתין דתנא מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח דמשמע אפילו עולת מוסף של שבת לחטאת מוסף של שבת ר"ח וי"ל כיון דעולת מוסף דשבת קודמת לעולת מוסף דר"ח משום דתדירה קודמת נמי לחטאת שהשוה הכתוב עולה דמוסף עם החטאת:

תא

מ'שום דתדיר. או דלמא, מקודש קדים, דקדושי. תא שמוע, תמידין קודמין למוספין,

מאי לא דמוספי חתם. דשעריה הוי חטאת וכבשים עולה וקתני כבשים קודמין: **לא** נדבה. ושניהם עולה: **ומעמא מאי** קדמו פרים אליהם כו' שכן נתרבו בנסכים. פרי שלשה עשרונים ואיל שני עשרונים וכבש עשרון: שכן נתרבו באליה. לענין אימוריו ואע"ג דהשתא בעולה קיימין שכולה כליל מיהו צד יריבו למזבח אשכחן ביה גבי שלמים וחטאת: פרי כהן משיח קודם **לפרי העלם** דבר. מפורש טעם בחוריות פ"ב (דף יג.) כאשר שרף הדפ הראשון ראשון יתא לפרי העדה לכל מעשה: פרי העלם דבר קודם **לפרי עבודה** וזה. שזה חטאת וזה עולה ואמרן לעיל חטאת קודמת: פרי עבודה וזה קודם לשעיר עבודה וזה. אלמא יש עולה קודמת לחטאת: **ואימא מרישא**. כלומר אדמומתב סמיפא סייען מורישא דקתני פרי העלם דבר (קודם) לפרי עבודה וזה: ומשני לה בחד מינא **לא קאמרי**. דהא ודאי ניתא לי דבחד מינא חטאת קודמת: כי אמרי' בתרי מיני. קשיא לן דקאמרת מין קטן של חטאת קודם למין גדול של עולה כדקאמרת ואפי' חטאת העוף לעולת בהמה הוא הכא דפר עולה קודם לשעיר חטאת: לחטת כתיב. בפרשת שלח לך והיה אם מעניי העדה נעשה בשגגה וגו' וכתובי חתם ושעיר אחד לחטת חסר א' לומר שאינו כשאר חטאות שכל חטאת שבתורה הבאה עם עולה חטאת קודמת וזו עולה קודמת: כמשפט כתיב. בההוא קרא ומנחתו ונסכו כמשפט משמע כמשפט סדר מקרא כן סדר עבודתו ופר ברישא כתיב: **אפילו תימא פרים** וכבשים דמוספי חתם. דך תמניתין דתנא לעיל כבשים קודמין לשעירים לא תקשה דכמשפט כתיב בהו ומשמע כסדר האמור בענין ושעיר' כתובים אחרונים: חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה. שלשתן עומדין. **הבא תרינמו**. בבבל: מין זבח עדיף. וקדים מעשר ואח"כ חטאת ועולה דאיילו עולת בהמה לא מצי קדמה לחטאת העוף מגזירת הכתוב: **עייילא** בה חשיבות דעולת בהמה. שבאה עמה והיא חשובה כמעשר שהיא קדש קדשים וכליל ומגזירת הכתוב החטאת קודמת ואף על פי שזו מין זבח: ואנבחתה כמעשר. לבטל חשיבות שם מין זבח שבו דהא בעולה נמי איתיה לאותה חשיבות ובטיל ליה מגזירת הכתוב הלכך קדים חטאת העוף לעולה ועולה למעשר: **מתני'** קודמות לאשפות. אם היה מקריב חטאת ואשם והביאן חטאת קודמת כדתנן שדמה ניתן על ד' קרנות ועל היסוד: מפני שהוא בא להבשיר את המצורע. לקדשים ולביאת מקדש הלכך חשיבות הוא גלביה שטורה תליה בן. **ובאין כבסף שקלים**. דכתיב (ויקרא ה) בערבך כסף שקלים. באשם מעילות ואתי אשם תלוי ואשם גזילות בג"ש בערבך בערבך ואשם שפחה וחרופה גמר באל באיל כדאמר באיזהו מוקמן (לעיל דף מח.) חזין מאשם נזיר דכתיב כבש בן שנתו ומדאיל בן ב' שנים בשתי סלעים כבש בן שנה לא בשתי סלעים הוא: כך קודמין באבילות. אבולוהו דבני אבילה קאי כגון חטאת לאשם

מאי לאו, דחג. לא, לנדרה. פרים קודמין לאילים, שכן נתרבו בנסכים. וכן אילים לכבשים. כבשים לשעירים, שכן נתרבו באליה. תא שמוע, פרי כהן משיח קודם לפרי העלם דבר של צבור. פרי העלם דבר של צבור, קודם לפרי עבודת פוכבים. פרי עבודת פוכבים, קודם לשעירי עבודת פוכבים, דאף על גב דפר עבודת פוכבים עולה, ושעירי עבודת פוכבים חטאת. ואימא, מרישא פרי העלם דבר של צבור קודם לפרי עבודת פוכבים. בחד מינא, מיהא לא קאמרינן דחטאת קדמה. פי קאמרינן, בתרי מיני. אשפתן עולה דקדמה לחטאת. אמרי כמשפטא מ'שמה דרבא פרי מרי, חטאת עבודת פוכבים חסר א', 'לחטת' כתיב. רבינא אמר, 'פמ'שפט' כתיב בהו. השתא דאיתיה להכי, אפילו תימא, פרים דחג נמי 'פמ'שפט' כתיב בהו: איבעיא להו, חטאת העוף, ועולת בהמה, ומעשר, איזו מהן קודם. תיקדום חטאת העוף, איכא מעשר דקדים לה. ליקדים מעשר, איכא עולת בהמה, דקדמה ליה. תיקדום עולת בהמה, איכא חטאת העוף, דקדמה לה. הכא תרגימו, מין זבח, עדיף. כמשפטא אמרי, עייילא פה עולת בהמה בחטאת העוף, ואנבחתה כמעשר: **משנה** פל החטאות שבתורה קודמות לאשפות, חזין מאשם מצורע, מפני שהוא בא על הכשר. פל האשפות שבתורה, באין בני שמים, ובאין בכסף שקלים. חזין מאשם נזיר ואשם מצורע, שהן באין בני שנתן, ואין באין בכסף שקלים. פ'שם שקודמין בהקרבתן, קודמין באבילותן. שלמים של אמש, ושלמים של יום, של אמש קודמין לשל יום. שלמים של אמש, חטאת ואשם של היום, שלמים של אמש קודמין, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים, חטאת קודמת מפני שהיא קדשי קדשים. וכו'לן, הפהנים רשאין לשנות באבילותן, לאכלן צלוין, ושלוקין ומבשלין, לתת לתוכן תבלי חולין ותבלי תרומה, דברי רבי שמעון. רבי מאיר אומר, לא יתן לתוכן תבלי תרומה, שלא יביא התרומה לידי פסול: **גמרא** איבעיא להו, תדיר ומקודש, איזה מהם קודם. תדיר קודם,

אשם לתורה ותורה לשלמים ושלמים לכבוד: שלמים שבאו אמש. לעורה ושהו עד היום ושחטן: וחטאת ואשם של יום. עומדין להקריב: שלמים של אמש קודמין. דלולול להשהותן כל כך וחזאיל ובאו ראשון יקרבו ראשון וכן מפורש בתוספתא דזבחים: וכו'לן. בכל הנאכלין רשאין הכהנים לשנות באבילותן כגון לאוכלן צלוין שלוקין ומבשלין: ליי. פסול. שטעם קדשים הנעשה נותר אוסרת: **גמ'** תדיר ומקודש. כגון דם עולת תמיד ודם חטאת עומדין זה תדיר וזה מקודש ממנו כדאמרן דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה אי נמי עולת מוספי ראש חדש ופר העדה עומדים זה תדיר וזה מקודש:

ובחים דף צ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלג

מדיוקת הגמרא: **מאי לאו דהג** – האם לא מדובר בקרבנות מוסף של חג הסוכות, שהכבשים שבו הם עולה, והשעירים שבו הם חטאת, ואף על פי כן הכבשים קודמים לשעירים, וקשה מכאן על מה ששנינו בברייתא שהחטאת קודמת לעולה. מתרצת הגמרא: לא מדובר בקרבנות החג, אלא בקרבנות עולה שבאו לנדבה, ובה פרים קודמין לאילים, שכן פרים נתרבו בנסכים יותר מאיל, וכן אילים קודמים לבבשים, משום שנסכו של איל מרובים משל כבש, שנסכים של פר הם שלשה עשרונים, ושל איל שני עשרונים, ושל כבש עשרון אחד. ובבשים הבאים לעולה קודמים לשעירים הבאים לעולה, שכן נתרבו באילה – שבכבש מקריבים גם את האליה, ובשעיר לא.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על מה ששנינו בברייתא לעיל (ע"א), שהחטאת קודמת לעולה בכל מקום: **תא שמע** קושיא על כך, ששנינו בברייתא, **פר בהן משיח** – פר חטאת שמביא הכהן הגדול, אם חטא בשוגג בעבירה שעונשה במזיד הוא כרת, קודם לפר העלם דבר של צבור – פר שמביאים הקהל לחטאת, אם טעו בית דין והתירו עבירה שעונשה במזיד הוא כרת, ועשו רוב ישראל על פי הוראתם. **פר העלם דבר של צבור**, קודם לפר עבודת בוכבים – פר שמביאים הקהל לעולה, אם טעו בית דין והתירו חטא של עבודה זרה, ועשו רוב ישראל על פי הוראתם. **פר עבודת בוכבים**, קודם לשעיר עבודת בוכבים – שעיר שמביאים הקהל לחטאת, יחד עם פר עבודת כוכבים. ומקשה הגמרא, הרי שנינו כאן **דאף על גב דפר עבודת בוכבים הוא עולה**, ושעיר עבודת בוכבים הם חטאת, מכל מקום הפר קודם, ואם כן מצאנו עולה שקודמת לחטאת.

מקשה הגמרא על המקשן: **ואימא מרישא** – עד שאתה מקשה על דין זה מהסיפא, הוכח כמותו מהרישא, ששנינו **שפר העלם דבר של צבור** שהוא חטאת, קודם לפר עבודת בוכבים שהוא עולה, ומוכח שהחטאת קודמת לעולה. מתרצת הגמרא: **בהך מינא** – באופן המדובר ברישא, שהחטאת והעולה הם מאותו המין, ששניהם פרים, בזה מינא לא קאמרינן – לא אמרנו שהעולה קודמת, ובדאי דבזה חטאת קדמה – קודמת לעולה. כי קאמרינן – ומה שאמרנו להוכיח שהעולה קודמת, זהו רק בתרי מיני – בשני מינים שונים, שהעולה היא פר, והחטאת היא שעיר, שבוה אשכחן עולה דקדמה לחטאת – מצאנו כאן עולה שקודמת לחטאת, ולא כמו ששנינו בברייתא לעיל (ע"א) שחטאת העוף קודמת לעולה בהמה, אף שהם שני מינים, והעוף הוא מין קטן מהבהמה, ולפי זה גם השעיר שהוא חטאת, היה צריך להיות קודם לפר שהוא עולה, אף שהפר גדול מהשעיר.

מתרצת הגמרא על הקושיא הראשונה: **אמרי במערכא** – אמרו בארץ ישראל משיחיה דדבא פר מרי, הטעם שבפר ושעיר של עבודת כוכבים העולה קודמת לחטאת, משום שחטאת עבודת בוכבים נכתבה בתורה **חפר א'** – כשהיא חסרה את האות אלף, שהרי 'ושעיר עזים אחד לחטאת' **כתוב** – נאמר (במדבר טו כד), ולמדנו מכאן שחטאת זו חסרה מכל שאר החטאות שבתורה, שכל החטאות קודמות לעולה, ואילו חטאת זו, העולה קודמת לה. תירוצו נוסף: **רבינא אמר**, בקרבנות של עבודת כוכבים 'במשפטי' **כתוב** בהם – נאמר בהם 'ומנחתו ונסכו במשפט' (שם), ולשון זו מלמדת שסדר עבודתם הוא כמשפט הסדר שבו הם כתובים בפסוק, שהפר כתוב לפני השעיר, ולכן כאן העולה קודמת לחטאת.

הגמרא חוזרת לקושיא שהקשו לעיל בתחילת העמוד מהברייתא שהכבשים קודמים לשעירים, ותיירצו שלא מדובר בקרבנות של חג הסוכות, אלא בקרבנות עולה שבאו בגרבה. מתרצת על כך הגמרא תירוצו נוסף: **השתא דאיתיה להבי** – עתה שבאת לתירוצו זה של רבינא, אפשר לתרץ כך גם על הקושיא לעיל, שאפילו תימא – אפילו אם נאמר שמדובר בברייתא על פרים ואילים וכבשים ושעירים דהג הסוכות, נמי – גם אז לא יקשה מדוע הכבשים קודמים, שהרי 'במשפטי' **כתוב** בהם – במוסף של סוכות נאמר (במדבר כט ל) 'ומנחתם ונסכיהם וגו' במשפטם, ומכאן נלמד שיש

לעשות את הקרבנות בסדר שנאמרו בפסוק, שהכבשים שהוזכרו לפני השעירים קודמים להם, אף שהכבשים הם עולה והשעירים חטאת.

הגמרא מביאה ספק בנוגע לדין ששנינו במשנה: **איבעיא להו**, אם יש לפנינו חטאת העוף, ועולה בהמה, ומעשר בהמה, וצריכים להקריב את שלשתם, איזו מהן קודם להקרבה. אם נאמר שתיקדום חטאת העוף, שהרי שנינו בברייתא לעיל (ע"א) שהיא קודמת לעולה בהמה, הרי איכא – יש לפנינו גם מעשר בהמה, דקדמיה לה – שהוא קודם לחטאת העוף. ליקדמיה מעשר – ואם נאמר שהמעשר קודם, הרי איכא – יש לפנינו עולה בהמה, דקדמה ליה – שהיא קודמת למעשר. ואם נאמר שתיקדום עולה בהמה, הרי איכא – יש לפנינו חטאת העוף, דקדמה לה – שהיא קודמת לעולה בהמה.

פושטת הגמרא את הספק: **הכא תרנינו** – כאן בבבל ביארו, שפוטלו של המעשר שהוא מין זבת, עדיף – עדיפה על שאר המעלות, והמעשר קודם. ואילו **במערכא אמרי** – בארץ ישראל אמרו, שחטאת העוף קודמת, שהרי הטעם להקדים מעשר בהמה לחטאת העוף הוא משום שהמעשר הוא מין זבת, והרי גם עולת בהמה היא מין זבת, והיא חשובה גם ממעשר, שהיא קדש קדשים וכולה כליל, ומכל מקום גזרה התורה שחטאת העוף קודמת, אף שהעולה היא מין זבת, ואם כן **עיולא בה** – נכנסת בה חשיבותה של עולת בהמה בחטאת העוף, ואנבההה ממעשר – ומגדלה אותה מעל חשיבותו של המעשר, ומבטלת ממנו את המעלה של 'מין זבת' שבו, כשם שגזרה התורה שמעלה זו בטלה מעולת בהמה עצמה.

משנה

המשנה ממשיכה בדיני הקדמה של קרבנות: **כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות** – אם יש להקריב קרבן חטאת וקרבן אשם, החטאת קודמת, **חזין מאשם מצורע** – קרבן אשם שמביא המצורע ביום טהרתו, שהוא קודם לחטאת הבאה עמו, **מפני שהוא** – אשם מצורע **כא על הקשר** – להכשיר את המצורע לאבילות קדשים ולביאת מקדש, ולכן הוא חשוב, שטהרת המצורע תלויה בו.

דין נוסף בנוגע לקרבן אשם: **כל האשמות שבתורה באין מבהמות בני שתיים**, שתי שנים, ובאין בכסף שקלים – מבהמה ששוה לפחות כסף שקלים, דהיינו שתי סלעים, **חזין מאשם נזיר** – אשם שמביא הנזיר אם נטמא בתוך ימי נזירותו בטומאת מת, וחרץ מאשם מצורע, שהן באין מבהמות בני שנתן – שלא עברה עליהן שנה אחת, ואין באין בכסף שקלים – אינם צריכים להיות שוים לפחות שתי סלעים, אלא אפילו שוים כל שהוא.

עוד מדיני הקדמה של קרבנות: **בשם שקרבנות תדירים או מקודשים קודמין לחבריהם בהקדמתן**, כך הם קודמין להם גם באבילותן, שאם יש לאכול שני קרבנות, אכילת התדיר או המקודש קודמת. אם יש להקריב שלמים של אשם – שבאו לעזרה אתמול, ונשחטו היום, ושלמים של יום – שבאו היום, השלמים של אשם קודמין לשל היום. ואפילו אם יש להקריב שלמים של אשם וחטאת ואשם של היום, שלמים של אשם קודמין, משום שזולול הוא להשהות זמן רב כל כך את השלמים שהגיעו אתמול, והואיל ובהם תחילה קריבים וחטאת, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים, בשלמים של אשם וחטאת של היום החטאת קודמת לשלמים. מפני שהיא קדשי קדשים, והשלמים אינם אלא קדשים קלים.

המשנה מוסיפה דין כללי בענייני אכילת קרבנות: **ובזמן** – בכל הקרבנות הנאכלים, הבהנים רשאין לשנות באכילתן – מותר לכהנים לאכלם בכל צורה שירצו, שיכולים לאכלם צליון, ושליון – מבושלים מאוד עד שנימוחים, ומבושלין, וכן רשאים לתת לתוכן תבלי חולין – תבלין של חולין ותבלי תרומה כדי לתת בהם טעם, דברי רבי שמעון. רבי מאיר אומר, לא יתן לתוכן תבלי תרומה, כדי

ביתות וציונים.
 תירוצ נוסף: ואיבעית אימא, שאכן מילה לנבי פסח כי תדיר דמיא
 – נחשבת 'תדיר', משום שהיא מצויה הרבה יותר מפסח, אבל
 שלמים אינם מצויים הרבה יותר מחטאת, ואינם נחשבים 'תדיר'
 לגביה. ולא פשטה הגמרא את הספק.
 ספק נוסף: איבעיא להו, אם היו לפנינו שני קרבנות, האחד תדיר,
 ואחר שאינו תדיר, ועשה שלא כדין, וקדים וקשח לקרבן שאינו
 תדיר, מאי – מה הדין בזה, מי אמרינן – האם אנו אומרים שפיון
 דשחטיה – שכבר שחט את הקרבן שאינו תדיר, מקריב ליה – יסיים
 את הקרבנות, או דלמא – או אולי אינו מסיים את הקרבנות, אלא
 יהיב – יתן אותו לאחר, דמקריב – שינער ויבחוש בדמו כדי שלא
 יקרש, עד דמקריב ליה לתדיר – עד שיקריב את התדיר, ויהרר –
 וחזר ומקריב לשאינו תדיר.
 מביאה הגמרא ראייה לדבר: אמר רב הונא מפוסא, תא שמע,
 ששנינו לעיל (א), שלמים של אמש וחטאת ואשם של יום, של אמש
 קודם לשל יום. והבינה הגמרא, שמדובר שהשלמים שהובאו אמש
 נשחטו היום, והחטאת והאשם עדיין לא נשחטו, וזריקת הדם של
 השלמים ושאר עבודתם קודמת לשחיטת החטאת והאשם.
 ומשנעז שדין זה הוא רק משום שהשלמים הגיעו אמש, הא דיוס
 דמקריב דאמש – אבל בשלמים שהגיעו היום, אף באופן הדומה
 לשלמים של אמש, ותיבי דמי – ומהו אופן זה, כגון דקדים שחטיה
 לשלמים – שקדם ושחט את השלמים לפני החטאת שלא כדין, בזה
 חטאת ואשם קדמי – קודמים להישחט לפני זריקת דם השלמים.
 ומוכח, שאף אם כבר שחט את זה שאינו מקודש, מניחו וחזר
 לעסוק במקודש, והוא הדין בתדיר ושאינו תדיר.
 דוחה הגמרא: מנין שמדובר במשנה באופן זה, דלמא – אולי מה
 ששנינו לגבי שלמים דאמש וחטאת ואשם דיוס שהשלמים קודמים,
 היכי משכחת לה – באיזה אופן מדובר, כגון דשחטיהו לתרניהו –
 ששחט את שני הקרבנות, וצריך לזרוק את הדם של שניהם, ובוזה
 אמרו שהשלמים קודמים לזריקת הדם, כיון שהגיעו אמש, אבל
 באופן ששניהם באו היום ולא שחטיהו לתרניהו – ולא שחט את
 שניהם, אלא רק את השלמים, בזה תיבעי קד – יש לך להסתפק,
 אם מזלזלים בשלמים למרס בדמם ולהקדים את שחיטת החטאת
 והאשם, או לא.
 תא שמע, ששנינו בברייתא, דבר אחר, ברב תנין תדירה, וברב
 היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ואף שזמנה של
 ברכת היום בא לפני זמנה של ברכת הדין, והרי זו דומה למי
 ששחט את שאינו תדיר תחילה, ומוכח שהתדיר קודם גם בזה.
 דוחה הגמרא: הקא נמי – גם כאן, דכיון דאיתני – כיון שעתה כבר
 הגיע הזמן של שתי הברכות, כמאן דשחטיהו לתרניהו דמי – הרי זה
 כמו שנשחטו שני הקרבנות, ובוזה דאי שהתדיר קודם.
 תא שמע, דאמר רבי יוחנן, הלכה, מתפלל אדם של מנחה ואחר כך
 של מוסף, משום שמנחה תדירה יותר, ואף שזמן מוסף הגיע לפני
 זמן מנחה.
 דוחה הגמרא: הקא נמי, כיון דמטי – שעתה כבר הגיע גם זמן
 תפלת מנחה, כמאן דשחטיהו לתרניהו דמי.
 ראייה נוספת: אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי לרבינא, שנינו (פסחים
 סא.) לגבי קרבן פסח, שאם שחטו קודם חצות היום, פסול, מפני
 שנאמר בו (שמות יב ה) וישחטו אתו וגו' בין הערבים. ואם שחטוהו
 אחרי חצות, אך קודם לשחיטת התמיד של בין הערבים, כשר, אף
 שמעיקר הדין הפסח קרב אחרי התמיד, ויהא אחד מקריב – מנער
 ובוחש בדמו של הפסח כדי שלא יקרש, עד שיוזק הדם של
 התמיד, ואז יזרק את דם הפסח. ומוכח, שאם הקדימו את הקרבן
 שהיה צריך להיות מאוחר יותר, מניחים אותו, ועוברים להקריב
 את הקרבן שצריך להיקרב תחילה, ואם כן כך הדין גם במי
 שהקדים את הקרבן שאינו תדיר.
 דוחה הגמרא: הקא כמאן עסקינו, כגון דקדים שחטיה לתמיד
 ברישא – שקדם ושחט את התמיד תחילה, לפני שבא לשאול מה

ואף על גב דמוספין קרישי – קדושים יותר, משום שהם באים חובה
 בשבת ושם 'שבת' עליהם, והתמיד בא גם בחול, ומוכח שתדיר
 קודם למקודש.
 דוחה הגמרא: אטו – וכי השקת רק לקרבנות מוספין אהנאי – היא
 מועילה, ומקדשתם בקדושת שבת, ולתמידין הקרבים בשבת לא
 אהנאי – אינה מועילה לקדשם בקדושת שבת. ומאחר שאין זה כך,
 אלא גם התמיד מקודש בקדושת שבת, נמצא שהמוסף אינו
 מקודש ממנו.
 תא שמע, ששנינו לעיל (פטא), שבראש חודש שחל בשבת מוספי
 שקת קודמין למוספי ראש חודש, משום שהם תדירים, אף שראש
 חודש מקודש משבת, שהוא נקרא 'מועד', ומוכח שתדיר קודם
 למקודש.
 דוחה הגמרא: אטו ראש חודש למוספין ידיה אהני, ולמוספי שקת
 כחל ראש חודש בשבת לא אהני.
 תא שמע, ששנינו לעיל (פטא), שבראש השנה מוספי ראש חודש
 קודמין למוספי ראש השנה, משום שהם תדירים יותר, ואף על גב
 דראש השנה קדושה – מקודש יותר מראש חודש, ומוכח שתדיר
 קודם למקודש.
 דוחה הגמרא: אטו ראש השנה למוספי ידיה אהני, ולמוספי ראש
 חודש הקרבים בראש השנה לא אהני.
 תא שמע, ששנינו בברייתא, דבר אחר – טעם נוסף שבקידוש ברכת
 'הגפן' קודמת לברכת קדושת היום, משום שברכת היום תדירה,
 וברכת קדושת היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר קודם,
 ואף על גב דברכת היום, שבאה רק בשבת ויום טוב, קרישה –
 קדושה יותר מברכת 'הגפן', שנאמרת גם בחול, ומוכח שתדיר
 קודם למקודש.
 דוחה הגמרא: אטו שקת לברכת היום אהנאי, ולברכת היום
 הנאמרת בשבת לא אהנאי.
 תא שמע, דאמר רבי יוחנן, לגבי מי שצריך להתפלל גם מוסף וגם
 מנחה, שההלכה בדברי האומרים שמתפלל אדם תפילה של מנחה
 ואחר כך תפילה של מוסף, משום שמנחה תדירה יותר, ואף
 שתפילת מוסף מקודשת יותר, שהרי באה רק בשבת ומועד, ומוכח
 שתדיר קודם למקודש.
 דוחה הגמרא: אטו שקת לתפלת מוספין אהנאי, ולתפלת מנחה של
 שבת לא אהנאי.
 תא שמע, ששנינו לעיל (א), שאם יש לפנינו שלמים של אמש –
 שדובאו לעזרה אתמול, ושחטם היום, וחטאת ואשם של יום –
 שהדובאו היום, השלמים של אמש קודמין להקריבה. מדייקת
 הגמרא, הא אידי ואידי דיוס – הרי שאם שניהם באו היום, חטאת
 ואשם קדמי – קודמים לשלמים, משום שהם מקדשים יותר, ואף
 על גב דשלמים תדירי – מצויים יותר, שבאים גם בנדר ונדבה,
 ומוכח, שמקודש קודם לתדיר.
 דוחה הגמרא: אמר רבא, מצוי קאמרת – אתה אומר להוכיח
 משלמים, שהם מצויים יותר, תדיר קמבעיא לן – אך אנו הסתפקנו
 לגבי דבר שחייבים להביאו בתדירות, ואילו מצוי לא קמבעיא לן
 – ולא הסתפקנו לגבי דבר שהרגילות היא שהוא מצוי יותר, ואין
 זו חובה להביאו בתדירות, שבוה דאי שמקודש קודם למצוי.
 הגמרא מקשה על הדחיה של רבא: אמר ליה רב הונא בר יהודה
 לרבא, אטו – וכי דבר שהוא 'מצוי', לאו – אינו נחשב תדיר, והתניא
 – הרי שנינו בברייתא, שאין חייבים חטאת על פסח ומילה, משום
 שהם מצות עשה, ורק על מצות לא תעשה חייבים חטאת, שנאמר
 (ויקרא ד טז) ואשר לא תעשינה. ומקשה הברייתא, אולי הפסוק בא
 למעט רק אחד מהם, ואוציא – אמעט מקרבן חטאת רק את הפסח,
 שהוא אינו תדיר, ולא אוציא את המילה, שהיא תדירה. הרי,
 שהמילה נקראת 'תדירה', אף שאינה חייבת לבוא בתדירות יותר
 מהפסח, אלא שכך הרגילות.
 מתרצת הגמרא: מאי – מה הכוונה שמילה היא 'תדירה', שהיא
 תדירה כמציאות – סדורה במצוות רבות, שנכרתו עליה שלש עשרה

ובחיים. פרק עשירי – כל התדיר דף צא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלה
רש"י תוספות

ואף על גב דמוספין קרישי. מוספין שם שבת עליהן שהם באים חובה לה והתמידין באין אף בחול. לתמידין לא אהנאי. כיון דהאינא קריבין אם כן שם שבת עליהם: מוספי ר"ח.
מקודשין משל שבת דאיכרי מועד: ד"א ב'. בפסחים תנינן לה דקאמרי ב"ה במדבר על היין ואח"כ במדבר על היום שהיין גורם לקידוש שתאמר דבר אחר בו: הכי גרסינן דאע"ג דברכת
היום קרישה. ששם שבת עליה שחובה לשבת היא באה דאילו ברכת היין אף בחול היא: הלכה מתפלל של מנחה. במסכת ברכות היו לפניו שתי תפלות של מוספין ושל מנחה ופליגי
רבי יוחנן ורבנן וקא"ר יוחנן הלכה כדברי האומר מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל בו: שלמים של אמש. הא פרישית לה לעיל (גבי) במנתי: תדירי. שהן מצוין מתוך שבאין בגדר
ובנדרה: מצוי קאמרת. שאין תדירותו חובה

תא שמע מוספי שבת קודמין בו. בכל הני תא
שמע צריך טעם מאי קסיד מאחר דכבר
שני אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהנאי
וצריך לדקדק בפרק התכלת (מנחות דף מט.) גבי
התמידין אין מעבדין את המוספין דאיכא כי הך
בעיא דתדיר ומקודש ולא פשיט מניה מיד דלא
מיייתי הכא ראיות דהתם והנהו דהכא לא מיייתי
התם:

דשחמינין לתרויהו. וימה אם כן לייתי
שלמים ושחט קודם לחטאת
ואשם וחבל ביום אחד שלמים קדימי לזרק
ואמאי נקט של אמש וי"ל דשל אמש נמי שמוא הוי
כעין של אמש וחבל ביום אחד כדאמר בפ'
התעורבות (לעיל עה.) מאי חיון כעין חיון. בריה:
אמר

אהנאי, לתמידין לא אהנאי. תא שמע, מוספי שבת
קודמין למוספי ראש חודש. אטו ראש חודש,
למוספין ידירה אהני, למוספי שבת, לא אהני. תא
שמע, מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה,
אף על גב דראש השנה קדשה. אטו ראש השנה,
למוספי ידירה אהני, למוספי ראש חודש, לא אהני.
תא שמע, דבר אחר, ברפת תיין תדירה, וברפת
היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם,
אף על גב דברפת היום, קרישה. אטו שבת, לברפת
היום אהנאי, לברפת תיין, לא אהנאי. תא שמע,
דאמר רבי יוחנן, הלכה, מתפלל אדם של מנחה
ואחר כך של מוספין. אטו שבת, לתפלת מוספין
אהנאי, לתפלת מנחה, לא אהנאי. תא שמע, שלמים של אמש, חטאת ואשם של יום,
שלמים של אמש קודמין. תא אידי ואידי דיום, חטאת ואשם קדמי, ואף על גב דשלמים
תדירי. אמר רבא, מצוי קאמרת. תדיר קמביעאי לן, מצוי לא קמביעאי לן. אמר ליה רב
הונא בר יהודה לרבא, אטו מצוי, לאו תדיר. והתנאי, אוציא את הפסח שאינו תדיר, ולא
אוציא את המילה שהיא תדירה. מאי 'תדירה', תדירה במצות. ואיבעית אימא, מילה לגבי
פסח, כי תדיר דמיא. איבעיא להו, תדיר ושאינו תדיר, וקדים ושחט לשאינו תדיר, מאי.
מי אמרינן, כיון דשחטיה מקריב ליה. או דלמא, יהיב לאחר דמקריב בדמו, עד דמקריב
ליה לתדיר, והדר מקריב לשאינו תדיר. אמר רב הונא מפוזיא, תא שמע, שלמים של
אמש, חטאת ואשם של יום, של אמש קודם לשל יום. תא דיום דמיא דאמש, והיכי
דמי, דקדים שחטיה לשלמים, חטאת ואשם קדמי. דלמא, שלמים דאמש, וחטאת ואשם
דיום. היכי משפחת לה. דשחטינהו לתרויהו. אבל לא שחטינהו לתרויהו, תיבעי לך. תא
שמע, דבר אחר, ברפת תיין תדירה, וברפת היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר
קודם. תא נמי, דכיון דאתיין, כמאן דשחטי תרויהו דמי. תא שמע, דאמר רבי יוחנן,
הלכה, מתפלל אדם של מנחה ואחר כך של מוספין. תא נמי, כיון דמטי זמן תפלת
מנחה, כמאן דשחטי תרויהו דמי. אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי לרבינא, שחטו
קודם חצות, פסול, מפני שנאמר בו 'בין הערבים'. קודם לתמיד, פשו ויהא מקריב בדמו
עד שיערב הדם. תא כמאן עסקינן, כגון דקדים שחטיה לתמיד ברישא. אמר ליה רב
אחא סבא לרב אשי, מתניתין נמי דיקא, דקתני עד שיערב הדם (תמיד). ולא קתני עד
שישחט ויערב דם, שמע מניה: ובכולן כהנים רשאין בו: מאי טעמא. אמר קרא 'למשחה',
לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלין: משנה אמר רבי שמעון, אם ראית שמן שהוא מתחלק
בעזרה, אין צריך לשאול מהו. אלא, מותר רקיני מנחות ישראל, ולזו שמן של מצורע,
אם ראית שמן שהוא ניתן על גבי האישים, אין צריך לשאול מהו. אלא, מותר רקיני
מנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, שאין מתנדבין שמן. רבי מרפון אומר, מתנדבין שמן:

גמרא

ואף על גב דמוספין קדישי. אטו שבת, למוספין
אהנאי, לתמידין לא אהנאי. תא שמע, מוספי שבת
קודמין למוספי ראש חודש. אטו ראש חודש,
למוספין ידירה אהני, למוספי שבת, לא אהני. תא
שמע, מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה,
אף על גב דראש השנה קדשה. אטו ראש השנה,
למוספי ידירה אהני, למוספי ראש חודש, לא אהני.
תא שמע, דבר אחר, ברפת תיין תדירה, וברפת
היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם,
אף על גב דברפת היום, קרישה. אטו שבת, לברפת
היום אהנאי, לברפת תיין, לא אהנאי. תא שמע,
דאמר רבי יוחנן, הלכה, מתפלל אדם של מנחה
ואחר כך של מוספין. אטו שבת, לתפלת מוספין

אהנאי, לתפלת מנחה, לא אהנאי. תא שמע, שלמים של אמש, חטאת ואשם של יום,
שלמים של אמש קודמין. תא אידי ואידי דיום, חטאת ואשם קדמי, ואף על גב דשלמים
תדירי. אמר רבא, מצוי קאמרת. תדיר קמביעאי לן, מצוי לא קמביעאי לן. אמר ליה רב
הונא בר יהודה לרבא, אטו מצוי, לאו תדיר. והתנאי, אוציא את הפסח שאינו תדיר, ולא
אוציא את המילה שהיא תדירה. מאי 'תדירה', תדירה במצות. ואיבעית אימא, מילה לגבי
פסח, כי תדיר דמיא. איבעיא להו, תדיר ושאינו תדיר, וקדים ושחט לשאינו תדיר, מאי.
מי אמרינן, כיון דשחטיה מקריב ליה. או דלמא, יהיב לאחר דמקריב בדמו, עד דמקריב
ליה לתדיר, והדר מקריב לשאינו תדיר. אמר רב הונא מפוזיא, תא שמע, שלמים של
אמש, חטאת ואשם של יום, של אמש קודם לשל יום. תא דיום דמיא דאמש, והיכי
דמי, דקדים שחטיה לשלמים, חטאת ואשם קדמי. דלמא, שלמים דאמש, וחטאת ואשם
דיום. היכי משפחת לה. דשחטינהו לתרויהו. אבל לא שחטינהו לתרויהו, תיבעי לך. תא
שמע, דבר אחר, ברפת תיין תדירה, וברפת היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר
קודם. תא נמי, דכיון דאתיין, כמאן דשחטי תרויהו דמי. תא שמע, דאמר רבי יוחנן,
הלכה, מתפלל אדם של מנחה ואחר כך של מוספין. תא נמי, כיון דמטי זמן תפלת
מנחה, כמאן דשחטי תרויהו דמי. אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי לרבינא, שחטו
קודם חצות, פסול, מפני שנאמר בו 'בין הערבים'. קודם לתמיד, פשו ויהא מקריב בדמו
עד שיערב הדם. תא כמאן עסקינן, כגון דקדים שחטיה לתמיד ברישא. אמר ליה רב
אחא סבא לרב אשי, מתניתין נמי דיקא, דקתני עד שיערב הדם (תמיד). ולא קתני עד
שישחט ויערב דם, שמע מניה: ובכולן כהנים רשאין בו: מאי טעמא. אמר קרא 'למשחה',
לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלין: משנה אמר רבי שמעון, אם ראית שמן שהוא מתחלק
בעזרה, אין צריך לשאול מהו. אלא, מותר רקיני מנחות ישראל, ולזו שמן של מצורע,
אם ראית שמן שהוא ניתן על גבי האישים, אין צריך לשאול מהו. אלא, מותר רקיני
מנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, שאין מתנדבין שמן. רבי מרפון אומר, מתנדבין שמן:

גמרא
ושחטיה למאחר אמרי ליה לשחות את הוריקה ולשחות את הוריקה: לפשח. לך נתתם
למשחה מתרגמינן לרבו ודיינו לגדולה: מתני' שהוא מתחלק, לאכילת כהנים: מותר רקיני מנחת ישראל. מנחת מאפה שבא חלות ורקיקין חלות בוללן רקיקין מושחן ואמר רבי
שמעון במנחתו (דף עה.) מושחן כמין כ"י ושאר השמן נאכל לכהנים: מנחת כהנים. כולה כליל ומותר מנחת כהן משיח לפי ששמונה מרובה שלשה לזוג לעשרון ומותר שחטא אפיה
תחילה אין שמונה נבלע בפניה וצריך להקטיר המותר בעצמו: שאין מתנדבין שמן. לפיכך לא יעלה על דעתך שיהא שמן המתחלק מן הנקטר נדרה:

אלא שהוא מצוי תמיד יותר מחבירה: הכי גרס.
מצוי לאו תדיר הוא בתמיה: אוציא את הפסח
שאינו תדיר. בת"כ שניה גבי חטאת דקתני והרי
פסח ומילה עושים ברת יכול יביא על שגגת
חטאת ת"ל אשר לא תעשנה יצאו פסח ומילה
שהן מצות עשה: אוציא את הפסח שאינו תדיר
ולא אוציא את המילה שהיא תדירה. ת"ל אשר
לא תעשנה וחסאת מצוי תדיר הוא: תדיר
במצות. סודרה במצות שנכרתו עליה שלש
עשרה בריתות וצווין: כי תדיר דמיא. שמצויה
היא הרבה מפסח אבל מצוי דשלמים לגבי מצוי
דחטאת לאו כתדירה דמי: תא דיום דמיא
דאמש והיכי דמי כגון דשחטו שלמים ברישא
בו. וקא ס"ד ה"ק שלמים שהביאן מאמש
והשחטן היום וחטאת ואשם של יום עומדין
לישחט שלמים של אמש קודמין לזרק דאי
בשניהם עומדין לישחט לא אמר דקדמו שלמים
וטעמא דבאז מאמש תא אידי ואידי דהיום
וקדים שחטינהו לשלמים ברישא אמרי' שחטת
חטאת ואשם קדמה לזריקת שלמים אלמא
מקדש ושאינו מקדש וקדים שחטיה לשאינו
מקדש תא אחד ממרס בדמו וזרוק את
המקדש והיה לתדיר ושאינו תדיר: דלמא
שלמים של אמש וחטאת של יום. דאשמעינן של
אמש קדמו: תיבי דמי דשחטינהו לתרויהו. אע"ג
דשחטיה לחטאת אחר השלמים ושניהן עומדין
לזרק אשמעינן דשלמים של אמש קדמו
ודכותיה דייקא מניה תא אידי ואידי דיום ושחט
שלמים ואחר כך חטאת ובא לימלך על הוריקה
אמרי' ליה חטאת קדמה: אבל לא שחטיה.
לחטאת בחר שלמים ובא לימלך על השחטיה
תיבעי לך אי מזוללין בשלמים למרס בדמן
ולחקדים שחטת חטאת וזריקתה וכו' מביעאי לן
כתדיר ושאינו תדיר הך מקביעאי לן ששחט את
שאינו תדיר והתדיר קים: ברכת היין תדיר בו'
תדיר קודם. ואע"ג דשאינו תדיר קדם ובא
שכבר קדש היום ועדיין יין לא בא ודומיא קדים
שחטיה לשאינו תדיר ברישא: ומשני. ה"ז כיון
דאתא השתא יין קמן ומוזמן לברכה כמאן
דשחטי תרויהו לגבי קדשים ודמיא ולא תפשוט
מינה לבעיך: ואח"כ מתפלל של מוספין. ואף על
גב דזמן מוספין אתא ברישא: שחטו קודם חצות.
בפסח קאי: קודם לחמי. של בין הערבים כשר
ואע"פ שלכתחילה מצוה לאחור דכתיבא לעיל
(דף ב') יאחר דבר שנאמר בו בערב ובין
הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים
בלבד. ויהא אחד ממרס בדמו. אלמא דקדים

ובחיים. פרק עשירי – כל התדיר דף צא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

אמר ליה אי תניא תניא. הא דפליגי רבי ורבנן בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות טב.)
גבי תנופת זבחי שלמי צבור דילפינן מבחי שלמי יחיד וקאמר רב פפא דכולי עלמא
דון מינה ומינה ההיא מקמי דשמעה לברייתא דהבא דמפקינן גבי מתנבד שמן דפליגי ברוך
מינה ומינה ויש לתמוה דברכך המנחות והנסכים (שם קד.) תנן אמר רבי טרפון מה מצינו בין

שחור בא חובה בא גרובה אף שמן שהוא בא
חובה בא גרובה למעלה למה מצינו כיון דיליף הבא
מקרא מדכתיב קרבן;
המוריד גחלת מעל המזבח וחיבה חיוב. ואת'
אמאי חיוב הא איתעבידא לה
מצוותה דהא תנן לה בפרק המזבח מקדש לעליל
(פו.) וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר
ושמא יש חילוק בין הורידה לפקעה וההיא דתנן
במסכת תמיד (דף לב.) נתפור ממנה כקב גחלים
מכבדן לאמנה נחזא בלאו הכי משום דאיתניק
למצוותה כדאמר בשלחי טרף בקלפי (יומא מה:)
הא רבי יהודה הא רבי שמעון. וא"ת אי שמעון
ליה לר"ע דסבר ליה כ"י שמעון גחול
בתרא (ביק קיג.) דקאמר רבי שמעון משום ר'
עקיבא לבוש אדם י' כלאים זה על גב זה כדי
להעביר בו ויש לומר דתני תנאי ואליבא דר"ע:
אבל

גמרא אמר שמואל, לדרבי רבי טרפון, המתנבד
שמן, קומצו ושריו נאכלין. מאי טעמא, אמר קרא
'קרבן מנחה', מלמד שמתנבדין שמן, וכי מנחה. מה
מנחה, קומצה ושריה נאכלין. אף ששמן, קומצו ושריו
נאכלין. אמר רבי יודא, אף אגן נמי תנינא. אמר רבי
שמעון, אם ראית ששמן שמתחלק בעורה, אי אתה
צריך לשאול מהו. אלא, מותר רקין מנחות ישראל,
ולוג ששמן של מצורע, שאין מתנבדין. מפלל, דמאן
דאמר מתנבדין, מתחלק. אמר ליה אביי, אימא סיפא,
אם ראית ששמן שנותן על גבי אישים, אי אתה צריך
לשאול מהו. אלא, מותר רקין מנחת פהנים, ומנחת
פהן משיח, שאין מתנבדין ששמן. מפלל, דמאן דאמר
מתנבדין, פולן לאישים. לאביי, קשיא רישא. לרבי
יודא, קשיא סיפא. בשלמא לרבי יודא, רישא בשירים, סיפא בקומץ. אלא לאביי, קשיא. תנא
רישא, אמו סיפא. בשלמא סיפא, תני משום רישא. אלא, רישא משום סיפא, מי תני. אין. אמרי
במערכא, תנא רישא משום סיפא: תא שמע, יין, דברבי רבי עקיבא, לספלים. ששמן, דברבי רבי
טרפון, לאישים. מאי לאו, מדיין פולן לספלים, ששמן פולן לאישים. מדיי איריא, הא פדאיתא,
והא פדאיתא. אמר רב פפא, כתנאי. ששמן, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשת לוגין. במאי
קמיפלגי. אמרוה רבנן קמיה דרב פפא, 'דון מינה ומינה', 'דון מינה ואוקי באתרה', איפא
ביניהו. דרבנן סברי, מה מנחה מתנבדין, אף ששמן מתנבדין. [ומינה, מה מנחה לוג ששמן, אף
כאן לוג ששמן. ומה מנחה, קומצה ושריה נאכלין. אף ששמן, קומצו ושריו נאכלין. ואידך,
ממנחה. מה מנחה מתנבדין, אף ששמן מתנבדין. 'ואוקי באתרה'], פנסכים. מה נסכים, שלשת
לוגין, [אף ששמן, שלש לוגין. ומה נסכים, פולן לספלין]. אף ששמן, פולן לאישים. אמר ליה רב
פפא לאביי, אי ממנחה, מייתי לה [רבי], דכולי עלמא 'דון מינה ומינה'. אלא רבי, 'מאורח'
גמר לה. אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא, מי מצית אמרת הכי. והתניא, 'קרבן
מנחה', מלמד שמתנבדין ששמן. וכמה, שלשת לוגין. ומאן שמעת ליה, דאמר שלשה לוגין, רבי
הוא, וקא מייתי לה מ'קרבן'. אמר ליה, אי תניא, תניא. אמר שמואל, המתנבד יין, מכיא ומגולפ
על גבי האישים. מאי טעמא, אמר קרא 'ויון תקריב לגסד חצי ההין, אשה ריח ניחוח לה'.
והא קא מכבי. פיבי במקצת, לא שמייה פיבי. איני, והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי,
המוריד גחלת מעל גבי המזבח, וחיבה, חיב. דליקא אלא האי. איפיעית אימא, פיבי דמצוה
שאני. תא שמע, דתנא רבי אלעזר בן יעקב, כלפי שנתנה תורה לתרום, יכול יכבה ויתרום.
אמרת, 'לא יכבה'. שאני התם, אפשר דיתבי ונטר. תא שמע, יין, דברבי רבי עקיבא לספלים.
ששמן, דברבי רבי טרפון, לאישים. ועוד, תניא, יין נסך, לספלים. או אינו אלא לאישים. אמרת,
לא יכבה. לא קשיא, הא רבי יהודה, הא רבי שמעון. למימרא, דשמואל ברבי שמעון סבירא
ליה. והאמר שמואל, מכבין גחלת של מנחת בשרות הרבים, בשביל שלא יזקו פה רבים,
אבל

גמ' אמר שמואל המתנבד ששמן לדרבי רבי טרפון קומצו. ומקטיר הקומץ ושריו נאכלים:
קרבן מנחה. דמצי למכתב כי תקריב וכתב קרבן יתירא לדרשא: אף אגן נמי תנינא.
דנאכל ולא מקטיר ליה כולה: אין אתה צריך לשאול. אם של אלו הוא או של גרובה הוא
ויהיב טעמא למילתיה שאין מתנבדין ששמן: מפלל דמאן דאמר מתנבדין. איבא לספוקי
בגרובה אלמא ששמן גרובה אף שמן שהוא בא
יודא. דמתרץ למתני כשמואל רישא דמשמע
מתחלק (בשריח) וסיפ' דמשמע גרובה לאישים
דאיבא לאוקמא בקומץ: תנא רישא משום סיפא.
רישא דתני גבי ששמן המתחלק אי אתה צריך
לשאול מהו כדי נסבה דאי נמי מתנבדין ששמן
אינו מתחלק אלא משום דבני למינני סיפא אם
ראית ששמן ניתן על גבי האישים אי אתה צריך
לספקא בגרובה שאין מתנבדין ששמן דדוקא
אשמענין דאילו למאן דאמר מתנבדין נותן תנא
רישא נמי אם ראית ששמן מתחלק יין דברבי רבי
עקיבא. דאמר במסכת מנחות (דף קד.) מתנבדין
יין ואין מתנבדין ששמן אחרו יין לספלים הוא נותן
לנסך ולא לזוף על האישים והוא הדין לרבי
טרפון ביין אלא משום דאיצטריך ששמן למינני
וכדבריו רבי טרפון דלא ליתני לה תסמא דהא
לר' עקיבא אין מתנבדין ששמן תנא נמי יין דברבי
רבי עקיבא: ששמן של גרובה דברבי רבי טרפון.
דאמר אף מתנבדין ששמן לאישים הוא נותן: הא
כדאיתא והא כדאיתא. יין כולו לספלים דקתני
בשמן לאישים אקומץ קאי: ח"ל כתנאי ששמן לא
יפחות מן הלוג רבי אומר שלשת לוגין: ברוך
מינה בו'. כל דבר שאתה למד מחבירו בגי' או
בהיקש חיי למוד ממנו בכל דבריה: דון מינה
ואוקי באתרה. מה שהדבר צריך ללמוד מחבירו
שאין יכול ללמוד מגופו ללמוד מחבירו ולשאר
דברים שיכול ללמוד מגופו העמידהו על מקומה
מה מנחה מתנבדין בו'. דעיקר נדבת ששמן מקרבן
מנחה נפקא לן וסתם מנחה צריכה לוג ששמן
דכתיב (ויקרא יד) למנחה ולוג ששמן: ומה מנחה
קומצה בו'. כלומר וכיון דאית ליה לתנא קמא
דון מינה ומינה לענין הקטרה נמי דיינינן ומינה
מה מנחה קומצה בו': כנסכים. דהא ששמן של
גרובה לא קרב אלא בפני עצמו כיון הבא בפני
עצמו הלכך לנסכים דמי ובין פשיטא לן
דשלשת לוגין נינהו כדנפקא לן במנחות (דף עג.)
אורח מלמד שמתנבדין יין: ומה נסכים כולן
לספלים. כלומר כיון דרבי אוקי באתרה אית
ליה להא נמי אוקי באתרה ומה יין כולו לספלים
אף ששמן דלאו בר ספלים כולו לאישים ובין
פשיטא לן דכולו לספלים ואינו מתחלק לכהנים
דהא מאורח איתרבי דכתיב בנסכים להא אורח
יעשה ככה (במדבר טו) ומנחת נסכים כולה
כליל: רבי מאורח גמר לה. לנדבת ששמן וכי נמי
דיינת מינה ומינה שלשת לוגין הן שהוא פחות
שבנסכים דנסכים של כבש רביעית הדין יין
כתיב בהו (שם) ומי מצית אמרת הכי. דרבי

מאורח גמר לה: אשה ריח ניחוח. אלמא יש יין שהוא לאישים ואיהו זה זה יין הבא בפני עצמו דאילו הבא בגלל זבח כתיב הסך נסך שכו' (שם כח) לשון שביעה לשון שכורות שיהא
נראה על גבי המזבח כשפוקקין את השיתין כדאמרין במסכת סוכה (דף מט:): לא שמייה ביבי. דלא קפיד קרא אלא אש תמיד תורק על המזבח (ויקרא ו): כלפי. כלומר דהואיל:
לתרום. את הדשן: יכול יכבה. אם מצאן כולן לזחשות שאין מאוכלות: אמרת לא יכבה. אלמא כיבוי דמצוה אסיר: ונפר. ומתניתן: או אינו אלא לאישים. דהא כתיב אשה בין. הא רבי
יהודה. דאמר (שבת דף קכ:) (דבר שאין מתכוין אסור הוי לא תכבה אפילו בלא מתכוין הלכך עקר ליה למשמעותיה דאשה למדרשה נחת רוח הוא לפני כאישים והכי מסיק לה
לברייתא בספרי: תא רבי שמעון, שמואל ברבי שמעון דכיון דאין מתכוין לכבות אין לא תכבה ראייה עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קשיא דלא תכבה ואם תאמר
פסיק רישא ולא ימות הוא אפשר דמולף ליה בטיפין דקות מאד הלכך אי נמי מכבה בטיפין גסות דבר שאין מתכוין הוא: נחלת של מתבת. לאו בת כיבוי הוא ואיסורא דרבנן הוא
דאיכא ובמקום הדיק רבים לא גזור רבנן:

גמרא

שנינו במשנה, דעת רבי טרפון ששמן בא בנדבה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד מקטירים אותו: **אמר שמואל, לרבך רבי מרפון, המתנדב שמן, קומצו ומקטיר את הקומץ, וישריו של השמן נאכלין לכהנים,** ואין מקטירים את כולו. **מאי טעמא, דאמר קרא** (ויקרא ב א) **וְנָפֵשׁ בִּי תִקְרִיב קֶרֶבֶן מִנְחָה,** ופסוק זה מלמד שמתנדבין שמן, שהיה אפשר לכתוב ונפש כי תקריב מנחה, והוסיפה התורה תיבת 'קרבן' לדרוש מכך שיש עוד קרבן שאפשר להביא והוא שמן הבא בנדבה. ומעתה יש לומר כי מנחה – דין השמן כדן המנחה ושהרי נלמד ממנה, מה מנחה קומצו ומקטיר את הקומץ בלבד וישריה נאכלין, אף שמן הבא בנדבה קומצו וישריו נאכלין. רבי זירא מוכיח מהרישא של משנתנו בדברי שמואל: **אמר רבי זירא, אף אנו נמי תנינא שאין מקטירים את כל השמן אלא שייריו נאכלים לכהנים,** שכן שנינו ברישא של משנתנו, **אמר רבי שמעון, אם ראתי שמן שמתחלק לכהנים בעורה, אי אתה צריך לשאול מהו, משום שודאי אינו אלא מותר מרקיני מנחות ישראל ומלוג שמן של מצורע,** כיון שאין מתנדבין שמן. וממה שאמר רבי שמעון שאין להסתפק אם השמן המתחלק לכהנים בא בנדבה, משום שאין שמן בא בנדבה כלל, מכלל – משמע דמאן דאמר מתנדבין שמן סובר שמתחלק השמן לאכילת כהנים ואינו מוקטר כולו.

אביי מוכיח מהסיפא של משנתנו נגד דברי שמואל: **אמר ליה אביי, אם כן אימא סיפא –** באר את הסיפא של משנתנו, שהמשיך רבי שמעון ואמר, **אם ראתי שמן שניתן על גבי אישים, אי אתה צריך לשאול מהו,** משום שודאי אינו אלא מותר מרקיני מנחת כהנים ומנחת בנהן קשיה, משום שאין מתנדבין שמן. ומבואר שהטעם שודאי השמן הניתן על גבי האישים אינו שמן הבא בנדבה, משום שאין שמן בא בנדבה כלל, מכלל – משמע דלמאן דאמר מתנדבין שמן, כולו לאישים – שמן זה כולו מוקטר על המזבח ואינו מתחלק כלל לכהנים.

הגמרא מקשה בין לרב זביד ובין לאביי: **לאביי שהוכיח מהסיפא שמקטירים את השמן, קשיא דרישא של משנתנו, שממש מוכח ששמן הבא בנדבה מתחלק לכהנים, ולרבי זירא שהוכיח מהרישא שהשמן מתחלק לכהנים, קשיא מהמבואר בסיפא שהשמן מוקטר כולו על המזבח.**

הגמרא מתרצת את הקושיא על רבי זירא: **בשלאמא לרבי זירא אפשר ליישב ולהבין את משנתנו, שכיון שסבר כשמואל שמקטירים רק קומץ מן השמן והשאר מתחלק לכהנים, יש להעמיד את הרישא שמוכח ממנה שהשמן מתחלק לכהנים, בשרייה של השמן שנתורו לאחר שקמץ ממנו, ואילו את הסיפא שמוכח שמקטירים שמן של נדבה, יש להעמיד בקומץ עצמו, שאותו מקטירין על המזבח אף לדעת רבי זירא. אלא לאביי הסובר שמקטירים את כל השמן, קשיא, כיצד יתורץ את הרישא של משנתנו שמוכח ממנה שהשמן מתחלק.**

מתרצת הגמרא: אין לדייק מהרישא של המשנה ששמן הבא בנדבה מתחלק, ומאחר ומה ששנינו ברישא שעל השמן המתחלק לכהנים 'אי אתה צריך לשאול מהו, אי הטעם לזה מה ששנינו בהמשך המשנה שאין מתנדבים שמן, שהרי גם לדעת הסובר שמתנדבים שמן אינו מתחלק לכהנים, אלא תנא רישא אמר סיפא – שנו לשון זו ברישא משום שהוצרך לשנותה בסיפא, שכן שנינו בסיפא שעל שמן המוקטר אין צריך לשאול אם הוא של נדבה, ושם הוא דווקא מטעם שאין מתנדבים שמן, שהרי למאן דאמר מתנדבים שמן הרי הוא מוקטר על המזבח.

תנאיה הגמרא: **בשלאמא סיפא תני משום רישא –** אמנם מובן לומר להיפך, ששנה התנא את לשון הסיפא מחמת שהוצרך לשנות כן ברישא, שכן אחר שכבר שנה כן ברישא לא רצה לשנות אחרת בסיפא, **אלא רישא משום סיפא מי תני –** אולם האם ניתן לומר ששנה התנא את הרישא משום הסיפא, כפי שתירץ התרצן לדעת אביי. משיבה הגמרא: אין – אכן כך אמרי במערבא – החכמים שבארץ ישראל, תנא רישא משום סיפא – שנה התנא את הרישא

משום הסיפא.

הגמרא מוכיחה כדעת אביי שהשמן מוקטר כולו: **תא שמעי, שנינו בברייתא, יין שבא בנדבה, ברבך רבי עקיבא הסובר שמתנדבים יין, מנסכים אותו לספלים שעל המזבח.** ושמן הבא בנדבה, ברבך רבי מרפון הסובר שמתנדבים שמן, מקריבים אותו לאישים – על האש שעל גבי המזבח. מוכיחה הגמרא, **מאי לאו –** האם אין לדייק בזה מדיון דינו שפולו לספלים, כך השמן דינו שפולו לאישים, ואם כן מוכח כאביי שהשמן הבא בנדבה מוקטר כולו על גבי המזבח. דוחה הגמרא: **מידי אידיא –** וכי ראיא היא, והרי אין הכרח לפרש את כל הברייתא באותו אופן, אלא **הא ברייתא והא ברייתא –** את הרישא יש לפרש בפני עצמה ואת הסיפא יש לפרש בפני עצמה, ואף שברישא לגבי יין הדין שניתן כולו לספלים, מכל מקום בסיפא אפשר שהדין שהשמן ניתן לאישים אינו על כל השמן, אלא רק לגבי הקומץ, כפי שסבר שמואל שמקטירים רק את הקומץ, ואת להוכיח מכאן כאביי שמקטירים את כל השמן.

הגמרא תולה נידון זה במחלוקת תנאים: **אמר רב פפא, בתנאי –** כבר נחלקו תנאים בנידון זה שנחלקו שמואל ואביי, שכן שנינו במשנה (מנחות קז), **האומר הרי עלי שמן בנדבה, ולא פירש כמה, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשת לוגין.** מבררת הגמרא: **במאי קמיפלגי תנא קמא ורבי. אמרנהו –** ביאירוהו **דרבנן קמייהו דרב פפא, שנחלקו באופן הלימוד בכל גזירה שזה היקש ובנין אב שבתורה, שלמדים ענין אחד מענין אחר, אם 'דון מינה ומינה' – כיון שהוצרכו ללמוד את הדבר מבין אחר, למדים את כל שאר דיניו משם, או 'דון מינה ואין באתרה' – למדים רק מה שהוצרכו ללמוד משם, אבל לגבי שאר דיניו יש להעמידו במקומו וללמוד אותם מדבר הדומה לו, ובדבר זה אימא בינייהו – יש מחלוקת ביניהם. דרבנן סברי שאומרים 'דון מינה ומינה', וכיון שמהפסוק ונפש כי תקריב קרבן מנחה' (ויקרא ב א) למדים את עיקר דין נדבת שמן, מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין, ומינה – על כן יש ללמוד גם את שאר הדינים ממנה, מה מנחה המובאת בנדבה, כשלא פירש כמה, אינו מביא פחות מעשרון סולת ועמו לוג שמן, אף כאן המתנדב שמן ולא פירש כמה, לא יפחות מלוג שמן. ולפי שיטה זו יש ללמוד את נדבת שמן מקרבן מנחה אף לענין הנידון שנחלקו בו שמואל ואביי, ומה מנחה אינה מוקטרת כולה למזבח, אלא קומצו ומקטיר את הקומץ, וישריה נאכלין לכהנים, אף שמן אינו מוקטר כולו, אלא קומצו וישריו נאכלין לכהנים, ונמצא שדעת שמואל כרבנן. ואידך – ורבי סבר 'דון מינה ואוקי באתרה, ולכן שלמדים רק את עיקר הדין מנחה, מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין, ואילו לגבי שאר דיני השמן 'אוקי באתרה' – מעמידים אותו להיות כבמקומו, וכיון שהשמן הבא בנדבה בא בפני עצמו בלא הסלת של המנחה, הרי הוא פנסיים – כיון שהתנדב להביא בפני עצמו בלא קרבן, וממנו יש ללמוד את דיניו, מה נסיים בשלא פירש כמה יין הוא מתנדב, אינו פוחת משלש לוגין, ואף שמן אם לא פירש כמה, אינו פוחת משלש לוגין. ולפי זה גם לגבי הנידון שנחלקו שמואל ואביי יש ללמוד את דינו מיי, ומה נסיים של יין אין להם שריים המתחלקים לכהנים אלא מתנסכים כולו לספלין, אף שמן הבא בנדבה אינו מתחלק לכהנים אלא כולו מוקטרים לאישים, ונמצא שאביי סבר כרבי שכל השמן מוקטר לאישים.**

רב פפא מבאר את מחלוקת רבי ורבנן באופן אחר: **אמר ליה רב פפא לאביי, אי מנחה מייתי לה רבי' –** אם רבי היה סובר שלמדים ששמן בא בנדבה ממנחה, היה מודה לרבנן ששיעור השמן הוא לא פחות מלוג, שכן **דכולי עלמא –** לכל הדעות למדים באופן של 'דון מינה ומינה', והיה לומד ממנחה את שיעור השמן ולא מנסכים, אלא רבי הסובר ששיעור השמן הוא לא פחות משלש לוגין באתרה' **אמר לה –** מהפסוק המובא בפרשת מנחת נסכים (במדבר טו יג) **כֹּל הָאֹרֶחַ יַעֲשֶׂה כָכָה אֶת אֱלֹהֵי, שפסוק זה מיותר ללמוד את עיקר הדין שאפשר להביא שמן גם בנדבה, ולכן אף לגבי שיעור השמן למדים מכאן שאינו פחות משלש לוגין, כשיעור הפחות ביותר של יין במנחת נסכים, שהוא שלש לוגין**

המקשה אתה יאכלנה במקום קדוש תאכל, בחצר אהל מועד, ולא
 דיבר בחטאות הפנימיות והקרבנות בפנים ההיכל, שנשרפות מחוץ
 לירושלים, ואינן נאכלות לכהנים, מכל מקום אחר חטאות
 הנאכלות ואחר הפנימיות שאינן נאכלות, דינן שזה בזה שפיענות
 כיבוס לבגד שניתנו עליו, שנקמץ בתחילת הפרשה (שם יח) 'דבר
 אל אהרן ואל בניו לאמר, זאת תורת החטאת, ולמדים מכך
 שתהיה תורה אחת – דין שזה לכל החטאות לענין חיוב כיבוס
 הדם.
 המשנה מבארת איזה דם מחייב כיבוס: חטאת פסולה – שנפסל
 דמה או בשרה, אין דמה מענין כיבוס בשניתו על הבגד, בין באופן
 שהיה לה – לחטאת זו שעת הבושץ – זמן כל שהוא שדמה היה
 ראוי להזאה, קודם שנפסל, ובין שלא היה לה שעת הבושץ,
 כלומר שהחטאת נפסלה תיכף בזמן השחיטה, ומעולם לא היה
 דמה ראוי להזאה. שנאמר (שם פסוק ב) 'אשר יזה עליה תכבס
 במקום קדש, ודרשו חכמים מאשר יזה' שדין כיבוס אינו נוהג
 אלא בחטאת שדמה כשר להזאה. מבארת המשנה: איזו היא
 חטאת פסולה שהיתה לה שעת הבושץ לזריקת דמה על המזבח,
 כגון שילנה – שדמה לן בעזרה בלילה, ונפסלה בכך להזאה. וכן
 באופן שנקמץ דמה של החטאת, ונפסלה להזאה. וכן שציצית
 דמה של החטאת מחוץ לחומת העזרה, ונפסלה בכך להזאה.
 שבאופנים אלו בתחילה היה הדם ראוי לזריקה על גבי המזבח.
 ואיזו היא חטאת פסולה שלא היה לה שעת הבושץ לזריקת דמה
 על המזבח, כגון שנקמץ במזבחה פסול, שחישב השוחט
 לאוכלה חוץ לזמנה – לאחר הזמן שמותר בשרה באכילה,
 ושחישב לאוכלה חוץ למקומה, כלומר מחוץ לחומת העזרה. ופסל
 במחשבה זו את הקרבן. וכן באופן שקיבלו אנשים הפסולין
 לעבודה (וירקו) את דמה מצוואר הבדמה אחר השחיטה, ופסלו
 בכך את הדם לזריקה, ולא היה הדם ראוי לזריקה מעולם.

גמרא

שנינו במשנה: דם חטאת (שמתה) [שנתן] בו' על הבגד הרי זה טעון
 כיבוס. ודין זה נוהג אף בדם חטאת הפנימית שאינה מוזכרת
 בפרשה, משום שמרבים מהכתוב 'תורת החטאת' שדין כיבוס הדם
 נוהג בכל החטאות.
 מקשה הגמרא: ואי – אם אכן דורשים שנוהג תורה אחת לכל
 החטאות, אפילו קרבן חטאת העוף נמי – גם התרבה שיהיה דמה
 טעון כיבוס, אלא מה תניא – ומדוע שנינו בברייתא, יכול שנאמר
 שיהא דם חטאת העוף מענין כיבוס כשאר חטאות, תלמוד לומר –
 מלמדנו הכתוב (שם יח) 'דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת
 החטאת' שמתית 'זאת' ממעטים שרק זאת חייבת בכיבוס אך
 חטאת העוף אינה חייבת. ומדוע אין למדים מ'תורת החטאת'
 שיהא נוהג דין כיבוס אף בדם חטאת העוף.
 מתרצת הגמרא: אמר ריש לקיש משום בר קפרא, אמר קרא
 בפרשה זו (שם פסוק יח) 'זאת תורת החטאת, במקום אשר תשחט
 העלה תשחט החטאת לפני ה'/' ומלשון שחיטה האמור בפרשה
 למדים שרק בחטאות הנשחטות כגון חטאת בהמה הנתבס מדבר,
 ולא בחטאות שאינן נשחטות כגון חטאת העוף שנעשית במליקה
 ולא בשחיטה.
 מקשה הגמרא: תדייק לשון אחר בפרשה ואימא – ותאמר שדווקא
 בחטאות החיצונות הנאכלות הנתבס מדבר להצריכם כיבוס,
 בנתבס (שם יח) 'במקום קדוש תאכל, אכל חטאות הפנימיות
 שאינן נאכלות, אלא נשרפות מחוץ לחומת ירושלים, לא יהיה
 דמם טעון כיבוס, כיון שעליהם לא דיבר הכתוב. מתרצת הגמרא:
 רבי רחמנא – ריבה ה' בכתוב 'תורת' ומריבוי זה למדים שדין כיבוס
 דם החטאת שזה הוא בכל החטאות, אף באלו שאין הכתוב מדבר
 בהם, ומשום כך אף החטאות הפנימיות בכלל החיוב.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך שמרבים מ'תורת' שדין כיבוס דם
 החטאת כולל אף חטאות שלא נאמרו בפרשה, אפילו חטאת העוף

אכל לאי מכבים נחלת של עין, אף שמויקה לרבים, שכיון שכיבויה
 בשבת אסור מן התורה, אין לה היתר אף במקום היזק. מוכיחה
 הגמרא: ואי סלקא דעתך – אם יעלה בדעתך ששמואל פירש
 שמעון ככריא ליה, אפילו נחלת של עין נמי יש לו להיתר, שהרי
 לדעת רבי שמעון לא נאסר כיבוי בשבת אלא כשמתכוין לעשות
 פחמים ולצורך זה הוא מכבה את האש לפני שישירף העץ לגמרי,
 אבל כיבוי אש מחמת שאינו חפץ בה אין בזה איסור מן התורה,
 שהרי אין לו צורך בכיבוי אלא הוא צריך את סילוקה של האש,
 והיה טוב לו יותר אם לא היתה כאן אש מלכתחילה, ומלאכה
 שאינה צריכה לגופה לדעת רבי שמעון פטור עליה. ואם כן מדוע
 לא היתר שמואל גם בגחלת של עץ במקום היזק רבים.
 מתרצת הגמרא: אין זה סתירה, אף שפירש שאין מתבטל שמואל
 פירש לה פירש שמעון שמוותר, ולפיכך סבר שאין איסור כיבוי
 כשאינו מתכוין, ומותר לזלף את היין על האיש, מכל מקום
 כמלאכה שאינה צריכה לגופה פירש לה פירש יהודה שחייב עליה,
 ולפיכך אסר לכבות בגחלת של עץ אף במקום היזק רבים, משום
 שהאיסור לכבותה הוא מן התורה ואין להיתרו במקום היזק רבים.
 הגמרא מבארת דין שריפת נסכים שנטמאו: אמר רב הונא, נסכים
 שנטמאו בעזרה, עושה להן מערכה של עצים על רצפת העזרה
 בפני עצמן ושורפן שם, ולא עם שאר פסולי הקדשים, כדי שתהיה
 שריפתם ניכרת, ואינו מוציאן לשורפן מחוץ לעזרה, משום שנקמץ
 (ויקרא א ב) 'וכל חטאת אשר יקרא מדמה אל אהל מועד לכפר
 בקודש, לא תאכל באש תשרף, ודרשו במיתבת' וכל פקודש באש
 תשרף' שכל הקדשים הנפסלים ביציאתם מחוץ לעזרה, אם נטמאו
 בתוך העזרה שורפן שם ואינו מוציאם מן העזרה.
 מביאה הגמרא ראיה לכך מברייתא: תניא נמי הכי, דם והשמן
 והמנחות והנסכים שנטמאו, עושה להן מערכה בפני עצמן, ושורפן.
 מוסיפה הגמרא שכן קבעו הלכה ברבים: אמר ליה שמואל לרב
 תנא בדתתה – מהעיר בגד שבבבל, אייתי לי בי עשרה ואימא
 לך קמיה – הבא לי עשרה אנשים, ואומר לך דין זה לפניהם, כדי
 לפרסם שכן הלכה, נסכים שנטמאו, עושה להן מערכה בפני עצמן
 ושורפן, ואין שורפם עם בשר פסולי הקדשים שנשרפים בעזרה.

הדרן עלך כל התמיד

פרק אחד עשר – דם חטאת

בפרשת קרבן חטאת נאמר בתורה דינים הנוהגים בבשר וברם.
 הפרק שלפנינו עוסק בשלשה דינים המוזכרים באותה פרשה: א.
 דם חטאת שניתן על בגד, יש לכבס אותו, שנאמר (ויקרא א ב) 'ואשר
 יזה מדמה על הבגד, אשר יזה עליה תכבס במקום קדש'. ודין זה
 נוהג רק בדם חטאת ולא בשאר קרבנות. ב. בשר חטאת שנתבשל
 בכלי, יש לשטוף ולמרק את הכלי במים על מנת להוציא את
 בליעתו, ובכלי חרס שאי אפשר להוציא את הבליעה יש לשבור
 את הכלי, שנאמר (שם א ב) 'וכלי חרש אשר תבשל בו ישרב, ואם
 בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים'. ג. דבר מאכל שנגע בבשר
 חטאת, דינו כבשר חטאת לענין מקום זמנו האכילה, וכן אם
 נפסלה החטאת אין לאכול את המאכל שנגע בו, שנאמר (שם א ב)
 'כל אשר יגע בבשרה יקדש'.

משנה

המשנה עוסקת בדין כיבוס בגד שניתן עליו מדם חטאת: דם קרבן
 חטאת שניתן על הבגד, הרי זה טעון כיבוס כדי להוציא ממנו את
 בליעת הדם שנאמר (ויקרא א ב) 'ואשר יזה מדמה על הבגד, אשר
 יזה עליה תכבס במקום קדש'. מבארת המשנה באיזה חטאות
 מדובר: אף על פי שאין הנתבס מחייב כיבוס מדבר אלא בחטאות
 החיצונות הנאכלות לכהנים, שהרי נאמר בפרשה זו (שם יח) 'הכלהן

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף צב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלט רש"י תוספות

1 אבל לא של עין. דבת כיבוי הוא ואיסורא דאורייתא הוא ואי כר"ש לא משכחת כיבוי
2 אלא במתכוין לעשות פחמין בכיבוי וצריך להם דאר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה
3 פטור עליה וכיבוי לאו צורך גופו הוא שיהא צריך לו דהלאוי שלא בא עליו ודמי למוציא
4 את המת לסלקו מעל פניו דפטור עליה ר"ש במסכת שבת בפרק המצניע (דף צד.).

5 מערכה. על הרצפה בעורה ולא יוציאה לחוץ
6 משום שנאמר בקדש באש תשרף ב' שני
7 דפסחים (דף כד.) דרשין האי קרא וכל חטאת
8 אשר יובא וגו' ומבינן מינה כל פסולי קדשים
9 שמוציאתו בעורה שיהו נשרפים בעורה כדכתיב
10 בקדש לא תאכל באש תשרף ותמיה אני למה
11 שורפן לעצמן ואינו שורפן בבית הדרשן שהיה
12 בעורה שבו שורפין פסולי קדשי קדשים ונראה
13 בעיני שהוא דבר לח שורפן לעצמן שנתא
14 שרפתן ניכרת לעצמן שאם היה שורפן עם
15 בשר אין ניכרין שהרי אין בהן ממש: דהם והשמן
16 גרסי:

הדרן עלך כל התדיר

17 דם חטאת טעון כיבוס. כדכתיב ואשר יזה
18 מדמה וגו': במקום קדוש תאכל. בההוא
19 עניינא כתיב: תורת החטאת. רישא דעניינא
20 הוא: פסולה אין טעון דמה כיבוס. דכתיב אשר
21 יזה בראוי להחזה הכתוב מדבר: שעת הכושר.
22 לזריקה: שלמה. לן דמה: ושקבלו פסולין את
23 דמה. גרסי' ולא גרסי' וזרקו דהא אפילו כשרה
24 שנתו (את) מדמה לאחר זריקה על הבגד אין
25 טעון כיבוס כדאמרין לקמן פרט לזה שכבר
26 הוזה: גמ' תשפת החטאת. בההוא ענינא כתיב
27 בנשחטות ולא במלקות: אפילו חטאת העוף
28 נמי. אע"ג דכתיב ואת למעטא הא פנימיות נמי
29 אמיטו דבנאכלות הכתוב מדבר וקמרינן ליה
30 מתורת: ומה ראית. לרבות פנימיות מתורת
31 ולמעט עוף מזאת: דחטאת בהמה פנימיות ה"ל
32 לרבויה. כדון הירצונים שכן בהמה כמותה
33 שחיטה כמותה טעונה צפון כמותה וקבלת כלי
34 כמותה וקרנות המזבח כמותה וכנגד חודה של
35 קרן ובאצבע ואישים אימוריהן לאישים אבל
36 עוף אינו בהמה ואינו שחוט ואינו טעון צפון
37 וקבלה ולא קרן שהרי חטאת העוף למטה
38 נעשית ואינו נוטנה באצבע בחודה של קרן ואין
39 ממנה לאישים:

יאכלנה

1 אבל לא גחלת של עין. ואי סלקא דעתך, פרי
2 שמעון סבירא ליה, אפילו גחלת של עין נמי.
3 פרי' שאין מתכוין, סבר לה פרי' שמעון. במלאכה
4 שאינה צריכה לגופה, סבר לה פרי' יהודה. אמר
5 רב הונא, נסכים שנטמאו, עושה להן מערכה בפני
6 עצמן ושורפן, משום שנטמא 'בקודש באש תשרף'.
7 הנניא נמי הכי, הדם, והשמן, והמנחות, והנסכים,
8 שנטמאו, עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן.
9 אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתא, אייתי לי בי
10 עשרה, ואיקא לך קמיהו, נסכים שנטמאו, עושה
11 להן מערכה בפני עצמן ושורפן:

הדרן עלך כל התדיר

1 משנה דם חטאת שנתו על הבגד, הרי זה טעון
2 כיבוס. אף על פי שאין הכתוב מדבר
3 אלא בנאכלות, שנטמא 'במקום קדוש תאכל'. אחד
4 הנאכלות, ואחד הפנימיות, טעונות כיבוס, שנטמא
5 'תורת החטאת', תורה אחת לכל החטאות. חטאת
6 פסולה, אין דמה טעון כיבוס. בין שהיתה לה שעת
7 הכושר, ובין שלא היתה לה שעת הכושר. איזו היא
8 שהיתה לה שעת הכושר, שלמה ושנטמא 'שעצאת.
9 ואיזו היא שלא היתה לה שעת הכושר, שנטמא
10 חוץ לזמנה וחוצו למקומה, ושקבלו פסולין (וזרקו)
11 את דמה: גמרא דם חטאת (שמותה) [שנתו] כו',
12 ואי תורה אחת לכל חטאות, אפילו חטאת העוף
13 נמי. אלקמה תניא, יכול יהא דם חטאת העוף טעון
14 כיבוס, תלמוד לומר 'זאת'. אמר ריש לקיש משום
15 בר קפרא, אמור קרא 'תשחט', בנשחטות הכתוב
16 מדבר. ואיקא, בנאכלות הכתוב מדבר, פרי' כתיב
17 'במקום קדוש תאכל', אבל פנימיות לא. רבי רחמנא
18 'תורת'. אי הכי, אפילו חטאת העוף נמי. מיעט רחמנא 'זאת'. ומה ראית. מסתברא,
19 דחטאת [בהמה] פנימיות, הוה ליה לרבויה. שכן בהמה, שחיטת צפון וקבלת כלי
20 וקרנות המזבח כמותה וכנגד חודה של קרן ובאצבע ואישים אימוריהן לאישים אבל עוף אינו בהמה ואינו שחוט ואינו טעון צפון וקבלה ולא קרן שהרי חטאת העוף למטה נעשית ואינו נוטנה באצבע בחודה של קרן ואין ממנה לאישים:

ויקן

1 כשר לזריקה ולא תימא יחזור הכשר ויזרק דפסול עושה שירים וצ"ע בפ"ק דמעילה (דף ה.) יכול
2 דבסוף פירקין (דף צח.) מרבי מאת התורה לעלה ולמחנה ולחטאת מה חטאת מתקדשת בבלוע אף כל מתקדש בבלוע והשתא נמי דאתא דיקשא לרבות כל הקדשים כחטאת לענין בלוע
3 ומיעטא דהבא לענין כיבוס אימא איפבא ויל' כיון דאשכחן דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה מדאיצטרך אותה למעוטי תרומה סברא הוא לאוקומה דיקשא לענין להתקדש בבלוע
4 מאחר דאשכחן דטעונין מריקה ושטיפה מטעם בליעת כלי ומיתרצא נמי בהכי קושיא אחריית רבי יהודה מפי' לקמן כל קדשים לענין מריקה ושטיפה מקדש קדשים והשתא ליל קרא תיפוק
5 לי מהדיקשא דחטאת דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה כחטאת אבל למאי דפרישית נתיא דאי לאו דאשכחן מריקה (ושטיפה) בהדיא הוה מוקמי דיקשא לענין כיבוס ומיעטא דזאת
6 למעוטי מריקה ושטיפה ובלוע:

ויקן

1 אבל לא גחלת של עין. ואי סלקא דעתך, פרי
2 שמעון סבירא ליה, אפילו גחלת של עין נמי.
3 פרי' שאין מתכוין, סבר לה פרי' שמעון. במלאכה
4 שאינה צריכה לגופה, סבר לה פרי' יהודה. אמר
5 רב הונא, נסכים שנטמאו, עושה להן מערכה בפני
6 עצמן ושורפן, משום שנטמא 'בקודש באש תשרף'.
7 הנניא נמי הכי, הדם, והשמן, והמנחות, והנסכים,
8 שנטמאו, עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן.
9 אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתא, אייתי לי בי
10 עשרה, ואיקא לך קמיהו, נסכים שנטמאו, עושה
11 להן מערכה בפני עצמן ושורפן:

הדרן עלך כל התדיר

1 שלמה ושנטמא. פירוש לן דמה ונטמא דמה
2 ואם תאמר ונטמא מ"ט לא בעי כיבוס
3 הא מדאורייתא וזרקו לכתחילה כדאמרין
4 (פסחים דף פ.) דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה
5 י"ל דמייירי כגון שנשבר הציצן או אינו על מצחו
6 למאן דאית ליה (שאני מרצה) (ימא דף ה:)
7 ושקבלו פסולין וזרקו את דמה. פירש
8 בקונטרס או זרקו ואע"ג דאפילו כשרה אם ניתו
9 דמה לאחר זריקה אין טעון כיבוס כדאמר לקמן
10 פרט לזה שכבר הוזה איצטרך לאשמועין
11 בפסולין למימר דדם דחוי הוא ואין הנותר במוקד
12 והוא הדרין קדשים קלים מיעוטי מאת ותמיה
13 דהא דאשכחן דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה מדאיצטרך אותה למעוטי תרומה סברא הוא לאוקומה דיקשא לענין להתקדש בבלוע
14 מאחר דאשכחן דטעונין מריקה ושטיפה מטעם בליעת כלי ומיתרצא נמי בהכי קושיא אחריית רבי יהודה מפי' לקמן כל קדשים לענין מריקה ושטיפה מקדש קדשים והשתא ליל קרא תיפוק
15 לי מהדיקשא דחטאת דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה כחטאת אבל למאי דפרישית נתיא דאי לאו דאשכחן מריקה (ושטיפה) בהדיא הוה מוקמי דיקשא לענין כיבוס ומיעטא דזאת
16 למעוטי מריקה ושטיפה ובלוע:

וקרן ואצבע וחודה. תימה אי חומרי קחשיב לא הוא דהו אליבא דחד תנא דמאן דאית
ליה חודה לית ליה קרן כדמוכח לעיל בפרק איהו מקומן (דף גג.) דפליגי רבי ור"א
בר"ש ויש לומר דהכי אמר קרן למאן דאית ליה חודה למאן דאית ליה וכן צריך לפרש לעיל
בפ"ק (דף י:) והאיבא חודה: **א** דהי אחר הנאכלות ואחד הפנימיות אחד הפנימיות ואחד
הנאכלות מיבעי ליה. שהפשוט יותר יש לו

לחוכי חולה ובפ"ק דסוכה (דף כ.) גרס רש"י
במשנה אחת קטנה ואחת גדולה ופריך בגמרא
אחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה דהכי משמע
אחת היא הגדולה ואחת היא הקטנה כלומר כמות
היא ואינה חלוקה לדין שני וכן דרך תנאים בכל
מקום דהדיא דפשיטא ליה תני ברישא ואותו
השני כשבא להשיענו ששהו לו שונה אחריו
כדאמר ב"ה (דף טז.) אחד יבנה ואחד כל מקום
שיש שם ב"ד ובב"ק (דף ג:) אחד החופר בור ואחד
החופר שיה ומערה ובמסכת סוטה (דף מג.) אחד
הבונה ואחד הלוקח ואחד הורש וטובא תנן הרים
גבי מערכי המלחמה הכי וקשה מהדיא דפ' ב'
דכתובות (דף כ:) דאחד חדשות ואחד ישנות
וישנות פשוט לסומא יותר מחדשות ובפ' החולץ
(יבמות מא.) אחד בתולות ואחד בעולות אלמא
דנקט שאינו פשוט תחילה ויש לחלק דהדיא דקאי
אקרא או בפלוגתא דלעיל הרים הוא דרגיל
למחנה הפשוט תחילה הוא דתנן (סנהדרין דף קכב.)
אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדינישה
ובחקיקה אע"ג דקאי אקרא אידי דאירי בפרקא
דלעיל בדיני ממונות נקט נמי דיני ממונות ברישא
וה"ר שמעון הקשה מהדיא דמנחות פרק ב'
ישמעאל (מנחות סג.) דקתני חב"א אחד חול
ואחד שבת משלש היה בא והל' למיתני שבת
ברישאלט) ובספא חב"א אחד שבת וא' חול
בשלש קופות ובשלש מגלות והל' למינקט חול
ברישא:

מי

וקרן ואצבע וחודה ואישים. אדרבה, חטאת העוף,
הזה ליה לרבוויי. שכן חוץ כמותה, ואכילה כמותה.
הנה נפישין. רב יוסף אמר, אמר קרא 'אכילה', לזו
ולא לאחרת. כנאכלות, מיעט הכתוב. ואלא, 'זאת'
למה ל'. אי לאו 'זאת', הנה אמינא, 'אכילה' אורחיה
דקרא. קא משמע לן. רבה אמר, אמר קרא, 'אשר
יהוה', בהזאות הכתוב מדבר. (והתניא) [והתנן], אף
על פי שאין הכתוב מדבר אלא כנאכלות, לענין
מריקה ושטיפה. אבל לענין כיבוס, 'אשר יהוה' כתיב.
אי הכי, 'אחד הנאכלות ואחד הפנימיות'. אחד
הפנימיות ואחד הנאכלות, מיבעי ליה. תני, אחד
הפנימיות ואחד הנאכלות. אי הכי, חטאת העוף נמי.
מיעט רחמנא 'זאת'. אי הכי, חיצונה נמי לא. ריבה
רחמנא 'חורה'. ומה ראית. מסתברא, חטאת בהמה
הזה ליה לרבוויי. שכן בהמה, שחיטת צפון וקבלת פלי
וקרן ואצבע וחודה ואישים. אדרבה, חטאת העוף
הזה ליה לרבוויי. שכן הזאה כמותה. הנה נפישין.
כעני רבי אבין, חטאת העוף שהכנים דמה כנאורה,
כפנים, מהו. צוארה ככלי שרת דמי, ומיפסיל. או
דלמא, כצואר בהמה. 'מדמה' אמר רחמנא, ולא
בשרה. תא שמע, פירכסה ונכנסה לפנים וחורה,
כשירה. הא הכניסה, פסולה. ולמעמיד, גבי קדשי
קדשים דקתני, פירכסה ויצאה לדרום וחורה, כשירה.
הא הוציאה, פסולה. אלא, הא יצתה לחוץ,
איצטריקא ליה. כעני רבי אבין, גשפך על הרצפה ואספה. מהו. אצוריה הוא דלא
אצוריה רחמנא, פלי שרת. והלכך, אוספו וכשר. או דלמא, מיפסל פסל ביה רחמנא,
פלי שרת. והלכך, אוספו ופסול. אמר רבא, תא שמע, יכול יהא דם חטאת העוף טעון
כיבוס, תלמוד לומר 'זאת'. ואי סלקא דעתך, מיפסל פסל ביה רחמנא, תיפוק ל', דהא
אפסיל לה באויר פלי. אמר רב הונא בריה דרב יהושע, במדביק פלי כנאורה. כעני
מיניה לוי, ניתו מפגד לבגד, מהו. מפגד קמא, אידחי ליה לכיבוס. או דלמא, לא. אמר
ליה, זו שאילה. טעון כיבוס, ממה נפשך. אי אוספו וכשר, הא כשר. ואי אוספו ופסול,
אנא כפרי עקיבא כסירא ל'. דאמר, היתה לו שעת הפושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס ואי

כעא

נשפך על הרצפה. מצואר העוף: אצוריה הוא דלא אצוריה רחמנא כלי שרת. וצואר ידיה הוא במקום כלי שרת והלכך לאוספו כשר ולהוותו למובח דה"ל כנשפך מן הכלי על
הרצפה ואספו וכשר: או דלמא מיפסיל פסיל ביה רחמנא כלי שרת. דדוקא שיר ולא כתב ביה קבלה משום דבעי לחוותו מן העוף עצמו למובח וכ"ש רצפה פסולתה: תיפוק ל'.
דלא בעי כיבוס בלאו מיעוטא דזאת דהא איפסיל ליה דם מבי מטא לאויר בהגד ואנן ראינן לחואה בעינן ואויר כלי ככלי דמי: במדביק כלי כנאורה. ולא היה על אוירו עד שנגע בו
להאי איצטריך זאת למעוט: ניתו מפגד לבגד. בדם בהמה קמיר: אידחי ליה לכיבוס. וגרע ליה מנשפך מן כלי על הרצפה ואספו ואחר כך ניתו על בהגד דחתם כיון דכשר לזריקה
ראוי לחואה קרינא ביה אבל על בהגד דאזיקויק איזיק לכיבוס אדחי מתורת הואה ולא קרינא ביה ראוי לחואה ולא בעי כיבוס האי אחרון: וזו שאילה. בנדותא יפה שאלת ואשיבך
עליה: אוספו וכשר. ואע"ג דאזיקויק לכיבוס לא בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבסו וה"ל כנשפך מן הכלי על הרצפה: הא כשר. וטעון האחרון כיבוס: ואם תימצא לומר שאם אוספו
מן הראשון פסול. כדאק ס"ד משום דהווקע לכיבוס בטיל ליה מתורת דם: אמר כר"ס ס"ל. דאמר לקמן (דף צג.) היתה לה שעת הכושר לזריקה ונפסלה דמה טעון כיבוס ואי הרי
מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בנפילתו על בגד ראשון.

יאכלנה לזו ולא לאחרת. יאכלנה חרא משמע לומר באחת מן הנאכלות כתבתי לך הענין
הזה ולא בכל הנאכלות נתמעטה חטאת העוף שהוא נאכלת מדברים האמורים בענין
ומה אמור בענין כיבוס מריקה ושטיפה: אורחיה דקרא. שכל הענין בלשון זה נאמר תשחט
החטאת בבשרה מדמה: רבה אמר. האי פירכא דפרכת דלמא פנימיות נתמעטו ממיעוטא
דזאת עיקר כיבוס בפנימיות כתיב דאשר יזה
בניזאות הכתוב מדבר והיינו בפנימיות כתיב בהן
הזאה על הפרכת אבל בחיצונות אין כתיב
הזאה וחיצונות הוא דאיתרבו מתורת: והא תנא
דמתני' אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא כנאכלות
קאמר. אלמא עיקר קרא בחיצונות הוא דכתיב
ופנימיות מתורת איתרבו: ה"ק אלא על פי שיש
דברים בענין שאינו מדבר אלא כנאכלות ומאי
נידו מריקה ושטיפה דהדיא דוקא כנאכלות
דסמיך ליה לזכר בכתיב יאכל אותה מידו
לענין כיבוס אחד הנאכלות ואחד הפנימיות
והפנימיות עיקר דאשר יזה כתיב בהו וחיצונות
מזאת תורת החטאת: אי הכי. דעיקר בפנימיות
כתיב אמאי תנא אחד הנאכלות ואחד הפנימיות
דמשמע האמורה כנאכלות נהגת אף בפנימיות
דהכי משמע האמור כנאכלות הוא הדין האמור
בפנימיות אלמא נאכלות במשמעותא אתו
ופנימיות מריבויא: אי הכי חטאת העוף נמי.
יתני ממשמעו שארי אף היא מן הניזאות
דכתיב וזוהו (מן) החטאת וגו' (ויקרא ה:) חטאת
העוף שהכנים דמה כנאורה כפנים. בין מליקה
להזיה מהו שתיפסל משום וכל חטאת אשר
יובא: ככלי שרת דמי. שדרי לא הווקע בקבלת
כלי חורו כליה ומיפסל בהכנסת הרים שהכניסה
בכלי להיכל: או דלמא כו'. ובהמה שהכניסה
לפנים משנשחטה וחוציאה וקיבל דמה לא
מיפסל דמדמה אמר רחמנא ולא שהכניסו עם
בשרה: פרכסה ונכנסה לפנים. בחטאת העוף
קתני לה כשרה וקס"ד משום דמאליה נכנסה
ולא הכניסה הוא ע"מ לכפר וקרא כתיב לכפר
בקדש: ויצתה לדרום וחורה. לאו דוקא נקט
וחורה אלא משום דקתני בה בהדיא פרכסה
ויצתה לחוץ וחורה פסולה דדוקא נקט
לאשמועינן רבותא דאע"ג דחורה פסולה נקט
נמי גבי כשרה וחורה: הא הוציאה הוא פסולה.
בתמיה וכי יש מחיצה בצפון ובדרום ליפסל
ביוצא אלא הא דתני פרכסה יצאת לחוץ
איצטריקא ליה דקתני בה בהדיא פרכסה ויצאת
לחוץ חוץ לעורה וחורה פסולה ואפילו פרכסה
ויצאת מאליה דנפסלה ביוצא ובפ' שני (לעיל
כו.) מייית לה בגמרא: ח"ל. דקתני פרכסה גבי
עוף משום דהיא נקט לה בלשון פרכסה דקתני
בה נמי פרכסה ויצאה לחוץ וחורה פסולה:

מקום הַנֶּחֱדָה נִפְּשִׁין – הדברים שדומים חטאת חיצונה לפנימית רבים
 הם מהדברים שדומה חטאת עוף לחטאת פנימית, ולכן יש לרבות
 חטאת חיצונה, ולמעט חטאת עוף.
 הגמרא עוברת לדון בענין אחר. בחטאת העוף הצריכה התורה
 שמתן דמה יזוה מהצואר ולא מכלי שרת: **בְּעִי רַבִּי אֲבִין, חֲפָא**
הָעוֹף שֶׁהַכֶּנֶס דָּמָה בְּצוּאָה ו–לאחר שמלקה ולפני שהזהר דמה
בְּפָנִים ההיכל כוהן, האם כשר הדם לזריקה, או שמא נפסל כמו דם
 חטאת בהמה חיצונה שנכנס לפנים שנפסל. וצדדי הספק הם, האם
 כיון שצריך להזות מגופה ולא מכלי, אם כן צוואה כְּכִלִּי שֶׁרֶת דָּמִי
 – נחשב ככלי שרת שבו הדם, ולכן **מִיֶּפְסִיל** ו–נפסל הדם, או
דְּלִמָּא צוואה אינו ככלי שרת, אלא הוא **בְּצוּאָה** חטאת **בְּהֶמָה**
 שנכנס להיכל לאחר שחיטה שלא נפסל, משום ש'מִדְּמָה' אֲמַר
רַחֲמֵנָא שנפסל, וְלֹא כאשר הכניס בִּשְׂרָה ועמו הדם הבלוע בו.
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייאת: **תָּא שְׁמַע, פִּירְכָּסָה** –
 דילגא חטאת העוף מיד המולקה ונִכְנָסָה לְפָנִים ההיכל ולאחר מכן
 הָוָה לעזרה, בְּשִׂירָה. ומדייקת הגמרא: דווקא באופן זה אינה
 נפסלת, הֵא אִם הַכֶּנֶסָה בכוונה פְּסוּלָה. והטעם לכך משום שנאמר
 'אשר יזבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש', שהחטאת נפסלת
 רק אם הכניסה לכפר ולא כאשר נכנסה מאליה ללא כוונה לכפר.
 ומוכח מהברייאת שצואר העוף חשוב ככלי שרת, ואם הכניס את
 העוף להיכל נפסל הדם.
 משיבה הגמרא שאין לדייק כך מהברייאת: וְלִישְׁמִיעִיד – ולטעמך
 שדייקת שהברייאת עוסקת רק באופן שהחטאת נכנסה מאליה,
 מה תאמר **נִפְּשִׁין קִרְשִׁי קִרְשִׁים** ששחיתתה וקיבול דמה בצפון, דְּקִתְנִי
 – ששנינו בה שבאופן שפִּירְכָּסָה לאחר שחיתתה ויצאה לָדְרוֹם,
 ולאחר מכן הָוָה לצפון, בְּשִׂירָה ואינה נפסלת ביוצא, משום שפסול
 יוצא בקדשי קדשים הוא רק ביצאה מחוץ לעזרה. ולדבריה, האם
 תדייק שרק באופן שיצאה הבהמה מאליה לא נפסלה, הֵא הוֹצִיאָה
 בכוונה לדרום פְּסוּלָה, והלא אין מחיצה בין צפון לדרום שיגרום
 פסול. אֲלָא בהכרח צריך לומר, הֵא 'צִתָּה לחוץ' אִיצְטְרִיכָא לִיה –
 התנא העמיד לה ביצאה מאליה אגב הדין הנוסף שהובא
 בברייאת, שכאשר הבהמה פירכסה ויצאה מחוץ לעזרה פסולה,
 ושם נצרך לכתוב כן כדי לחדש שאף באופן זה נפסלה. ויש לומר
 שְׁהָא נִפְּשִׁי – גם כאן בחטאת העוף, משום 'צִתָּה לחוץ' אִיצְטְרִיכָא
 לִיה לתנא לנקוט שיצאה מאליה, ואגב זה נקט לשון 'נכנסה
 לפנים', אבל הוא הדין אם הכניסה לא נפסלה, ואין לפשוט את
 ספיקא דרבי אבין.
 הגמרא מביאה ספק נוסף של רבי אבין: **בְּעִי רַבִּי אֲבִין, נִשְׁפָּךְ** הדם
 מצואר העוף עַל הָרִצְפָּה של העזרה וְאִתְּפָּה בכלי שרת כוהן, האם
 כשר הדם לזריקה, או לא כמו שמצינו בדם בהמה שנשפך שנפסל
 ואמנם אם קיבל הדם בכלי שרת ואחר כך נשפך על הרצפה, יכול
 לאספו ולזרוק ממנו, משום שכבר נתקבל הדם בכליו. האם נאמר
אֲצִירָבִיהּ הוּא דְלֹא אֲצִירָבִיהּ רַחֲמֵנָא כְּלִי שֶׁרֶת – התורה לא הצריכה
 לקבל דמו של עוף בכלי שרת מפני שהצואר משמש ככלי שרת,
 וְהִלְכָּךְ יכול לאוספו לדם וְכִשְׁר, כִּדִּין נשפך מן הכלי. או דְּלִמָּא
מִיֶּפְסִיל פְּסֵל בִּיה רַחֲמֵנָא כְּלִי שֶׁרֶת – התורה פסלה דם חטאת העוף
 שנתקבל בכלי שרת, וכל שכן כשנשפך על הרצפה, וְהִלְכָּךְ לא
 יועיל מה שזוֹכְרֵם בכלי שרת, ופְּסוּל הוא לזריקה.
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייאת: אֲמַר רַבָּא, תָּא שְׁמַע
 מהברייאת ששנינו לעיל (ע"א), יָכוֹל הֵא דִם חֲפָא הָעוֹף שִׁנִּיתָ על
 בגד מְעוֹן כִּיבוֹם, תְּלִמּוֹד לִזְמֵר 'זֹאת', שרק החטאת הכתובה
 בפרשה טעונה כיבוס ולא חטאת העוף. וְאִי מִלְּקָא דְעִתָּה מִפְּסֵל
פְּסִיל בִּיה ו–בעופות) רַחֲמֵנָא כלי שרת, וכל שכן סתם כלי כבוס
 למה נצרך 'זֹאת' למעט דם חטאת העוף מכיבוס, תִּישׁוּב לִי, משום
דְּהָא אִפְסִיל לָהּ ו–הדם) לפני שנגע בבגד כשהיה בְּאִוִּיר הַכְּלִי
 ו–הבגד, והרי רק דם הכשר להזאה טעון כיבוס, ולא דם פסול.
 ומכך שהברייאת לומדת שדם חטאת העוף אינו טעון כיבוס
 מ'זֹאת', מוכח שדם חטאת העוף שנתקבל בכלי כשר, ולכן כשניתן
 על הבגד לא נפסל.

יָקָרָן – דם חטאת פנימית ניתנת על קרנות המזבח. וְאִצְבָּע –
 ניתנת על המזבח באצבע ולא בכלי. וְחוּדָה – וניתנת בחוד קרן
 המזבח. וְאִישִׁים – ואימורה נקטרים על אש המזבח. ובכל הדברים
 הללו, דומים מעשי חטאת פנימית לחטאת חיצונה, ולכן מסתבר
 לרבותה, ולמעט חטאת העוף שאין בה דינים הללו.
 מקשה הגמרא: אֲדִירָבָה, חֲפָא הָעוֹף הָהּ לִיה לְרַבּוּי ולא חטאת
 פנימית, משום שדומה היא לחטאת חיצונה בדברים הבאים. שָׁכָן
 חוץ – דמה ניתן במזבח החיצון כְּמוֹתָה – כחטאת חיצונה, ויש בה
 אֲכִילָה לכהנים כְּמוֹתָה. אבל חטאת פנימית דמה ניתן בהיכל,
 ובשרה נשרף. מתרצת הגמרא: הַנֶּחֱדָה נִפְּשִׁין – הדברים שמנינו
 בחטאת פנימית שדומה לחטאת חיצונה, רבים הם מהדברים
 שדומה חטאת עוף לחטאת חיצונה. ומשום כך יש לרבות חטאת
 פנימית ולמעט חטאת העוף.
 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רַב יוֹסֵף אֲמַר, אֲמַר קָרָא בדין כיבוס
 הדם (ויקרא ו' ט'): 'הכבד המזבח אתה יִאכְלֶנָה', ובא למעט לִזֹּי וְלֹא
 לִאֲחֶרֶת, וּבְנִיבָלוֹת מִעֵץ הַתְּבוֹת – הכתוב ממעט חטאת הנאכלת
 ובהכרח שכוונתו לחטאת העוף, משום שחטאת פנימית אינה
 נאכלת. ולמידים מזה גם לכל האמור בענין ודהיינו כיבוס מריקה
 ושטיפה שאין נוהגים בחטאת העוף.
 מקשה רב יוסף על דבריו: וְאִלָּא המיעוט 'זֹאת' לָמָּה לִי, שהרי
 מִיֵּאכְלֶנָה מיעוטו חטאת העוף. מתרץ רב יוסף: אִי לָאו 'זֹאת' הָהּ
 אֲמִינָא שבה שכתוב 'אֲכִילֶנָה' בלשון יחיד אֲדִירָבָה דְקָרָא – דרך
 הכתוב כמל הפרשה שם לדבר בלשון יחיד, קָא מְשַׁמַּע לִן 'זֹאת',
 שיש למעט חטאת העוף.
 הגמרא מביאה תירוץ אחר מדוע אין למעט חטאת הפנימית: רַבָּה
 אֲמַר, אין למעט חטאת הפנימית מ'זֹאת', משום שעיקר דין כיבוס
 נאמר בחטאת פנימית, דְּאֲמַר קָרָא (ויקרא ו' כ'): 'אשר יזבא מדמה על
 הבגד אֲשֶׁר יִהְיֶה עליה' וגו', הרי שבקרבן הטעון הַזֹּאת הַתְּבוֹת
 מְדַבֵּר, והם חטאות הפנימיות, מאחר וחטאות חיצונות אין בהן
 הזאה אלא תנייה, וחטאת חיצונה התרבתה מ'תורת'.
 מקשה הגמרא על שיטת רבה: (והתניא) [וְהִתְנַן] במשנתינו אִי עַל
 פִּי שְׂאֵין הַתְּבוֹת מְדַבֵּר אִלָּא בְּחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת, הרי מפורש
 במשנה שעיקר הכתוב עוסק בחטאת חיצונה שנאכלת ולא
 בפנימית שאינה נאכלת, והיא זו שמתרבה מ'תורת'.
 מתרצת הגמרא: כוונת המשנה לַעֲנִין מִרְיָהּ וְשִׁטְפָה שדינה נאמר
 בהמשך הפרשה, שלענין זה עיקר הכתוב אמור בחטאת חיצונה.
 אֲבָל לַעֲנִין כִּיבוֹם הדם 'אֲשֶׁר יִהְיֶה' בְּתֵבָה, ולשון הזאה שייך בחטאת
 פנימית שדמה מזוה על המזבח.
 מקשה הגמרא עוד על רבה: אִי הָכִי שלענין כיבוס עיקר הכתוב
 הוא בחטאת פנימית, מדוע שנה התנא במשנה אֲחָד הַנֶּאֱכָלוֹת
 וְאֲחָד הַפְּנִימִיּוֹת נוהג בהם דין כיבוס, אֲחָד הַפְּנִימִיּוֹת וְאֲחָד
 הַנֶּאֱכָלוֹת מִיֶּבֶץ לִיה, זאת הפשוט יש להזכיר תחילה, ולדברי
 רבה הפשוט הוא חטאת פנימית שבה אמור הכתוב. מתרצת
 הגמרא: תִּנִּי – אכן יש לגרוס אֲחָד הַפְּנִימִיּוֹת וְאֲחָד הַנֶּאֱכָלוֹת.
 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שמלשון הכתוב 'אשר יזבא' למדנו שהכתוב
 עוסק בחטאות שדמם מזוה, חֲפָא הָעוֹף נִפְּשִׁי נוסף למשמעות
 הכתוב, מאחר וגם דם חטאת עוף מזוה למזבח. מתרצת הגמרא:
מִעֵץ הַתְּבוֹת 'זֹאת', ולפיכך אין דם חטאת עוף טעון כיבוס.
 מקשה הגמרא: אִי הָכִי ש'זֹאת' בא למעט, חטאת חיצונה נִפְּשִׁי לֹא
 יחיד דמה טעון כיבוס. מתרצת הגמרא: רַבָּה רַחֲמֵנָא 'תוֹרָה',
 ומתרבה ממנה חטאת חיצונה לכיבוס.
 מקשה הגמרא: וְכָה רְאִיתָ למעט חטאת עוף ולרבות חטאת
 חיצונה ולא להיפך. מתרצת הגמרא: מִסְתַּבְּרָא שחֲפָא בְּהֶמָה הָהּ
 לִיה ו–יש לר' לְרַבּוּי ולא חטאת עוף, משום שחטאת חיצונה דומה
 לחטאת פנימית בדברים הבאים, שָׁכָן הם בְּהֶמָה, וְשִׁטְפָה שניהם
 בְּצִפּוֹן המזבח. וְנִקְבְּלוֹת דָּמָם בְּכִלִּי יָקָרָן וְאִצְבָּע וְחוּדָה וְאִישִׁים. ומה
 שאין כל זה בחטאת העוף, ועל כן מיעטה מ'זֹאת'.
 מקשה הגמרא: אֲדִירָבָה מסתבר שחֲפָא הָעוֹף הָהּ לִיה לְרַבּוּי, שָׁכָן
 דמה טעון הַזֹּאת כְּמוֹתָה – כחטאת פנימית. מתרצת הגמרא: מכל

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' א

17 **משנה**
18 **אמר רבי שמעון, אם ראית ששמן שהיה מתחלק בעזרה לכהנים**
19 **שיאכלוהו, אין אתה צריך לשאול מהו, אלא ודאי הוא מותר רקיקי**
20 **מנחות ישראל – הנשאר משמן מנחת רקיקים של ישראל, שמביאין**
21 **עמה לוג שמן ומושחה בו, והנשאר נאכל לכהנים, וכן הנשאר מלוג**
22 **שמן של מצורע, שמביאו עם קרבנות טהרתו, והכהן נותן ממנו על**
23 **בהונותיו ותנוך אזנו הימניים, והנשאר נאכל לכהנים, ואין שמן**
24 **המתחלק במקדש לאכילת הכהנים אלא אלו. וכן אם ראית ששמן**
25 **שהוא ניתן על גבי האיש – שנקטר על גבי המזבח, אין אתה צריך**
26 **לשאול מהו, אלא ודאי הוא מותר רקיקי מנחת כהנים – הנשאר**
27 **משמן מנחת רקיקים של כהנים, שהיה עולה כולה על המזבח,**
28 **ולפיכך גם השמן הנותר ממשיחותו, וכן הנשאר ממנחת כהן משיח**
29 **– מחביתי כהן גדול הקריבין כל יום, מוקטר על המזבח ככל מנחת**
30 **כהן. והטעם שודאי אינו שמן אחר, כיון שאין מתנדבין למזבח ששמן**
31 **בפני עצמו בלא קרבן מנחה. רבי מרשון אומר, מתנדבין ששמן, ועל**
32 **כן יתכן שיהיה שמן הנאכל או הנקטר במקדש שהובא בנדבה.**

1 עליו לעשות, וכיון ששני הקרבנות נשחטו, לכן זריקת דם התמיד
2 קודמת. אבל אם עדיין לא שחט את התמיד, אפשר שעליו לזרוק
3 קודם את דם הפסח.
4 מביאה הגמרא ראייה לדחיה זו: **אמר ליה רב אחא קבא לרב אשי,**
5 **מתניתין נמי דיקא – גם מהמשנה מדויק שמדובר שכבר שחט את**
6 **התמיד, דקתני – שהרי שנינו 'ויהא ממרס בדמו עד שיזרק הדם'**
7 **(תמיד), ולא קתני 'עד שיטחוט את התמיד ויזרק הדם', שמע מינה**
8 **– מוכח שמדובר כשהתמיד כבר נשחט.**
9 שנינו במשנה: **וכבולין הכהנים רשאין בו' לשנות באכילתו.**
10 שואלת הגמרא: **מאי טעמא – מה הטעם שמותר לשנות באכילת**
11 **הקרבנות.**
12 משיבה הגמרא: דבר זה נלמד מדאמר קרא – **ממה שנאמר (במדבר**
13 **יח ט) בענין מתנות כהונה, 'לכל קדשי בני ישראל לה נתתם**
14 **למשחה', וביאורה של תיבה זו הוא לגדולה, כלומר, שאכילת**
15 **הקרבנות היא כדרך שהמלכים אוכלין, ודרך המלכים לאכול בכל**
16 **צורה שירצו.**

אגרות קודש

ב"ה, ב' מנחם אב, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ איש מדעים

עוסק בצרכי ציבור וכו' מוהר"ר שמשון רפאל שי

שלום וברכה!

ימים אלה קבלתי חוברת השנתית של "ישראל הצעיר" עם דו"ח הנשיא, ובטח נשלחה על פי הצעת כת"ר, ות"ח עבור שימת לבבו בזה. גם נהייתי לראות במקומות אחדים בהנוגע לעמדת "ישראל הצעיר" לעניני דת, כגון בארצנו הק' ת"ו בנוגע לחינוך בכלל וגיוס הבנות, ובמדינתנו בנוגע חיוב ההבדלות מהקאנסערוואטיוויזם, אשר טשטוש הגבולים בזה עוד גרוע מההיזק המובא על ידי התנגדותם גרידא. והגם אשר בשים לב לרציניות הענינים היתה עמדת "ישראל הצעיר" צריכה להיות מודגשה עוד יותר ובחריפות יותר, ובפרט אשר לפי מצב הרוחות כעת שעת הכושר היא להשמיע דברים כבושים ומוכנים לקבלם, ועוד זאת אשר הנוער האמריקאי טבעו להביט על פשרה כעל ענין של "בלאף" לגמרי, הנה תקותי אשר למעשה לא תחסר עמדתם התקיפות והחריפות הדרושה ופעולותיהם בזה תהיינה במרץ המתאים.

עוד ארשה לי להעיר בקצרה, הגם אשר עברתי על החוברת במהירות מפני קוצר הזמן, והוא, אשר עד כמה שדרוש להביא בחשבון ההישגים שהשיגו במשך עבודתם בשנה העברה, שזה משמש עידוד רוח להמשך העבודה, אבל לאידך גיסא, יש להיזהר שלא תביא השביעת רצון לאמירה בלב ואולי גם בפה, כבר עשיתי די, ואשמח בחלקי, ובבת אחת עם מנין המעלות יש גם להגיב על מה שעדין לא נעשה ועל החסרונות שבעבודה (שכל מעשה בני אדם הרי הם חסרים השלימות).

רואה אני מהכתוב בפירוש ועוד יותר מבין השטין, אשר חלק גדול לכת"ר בהשמירה על הגישה המתאימה, ברוח התורה והמסורה, לכמה בעיות חשובות, ונעם לי לראות בכמה מקומות מהדו"ח שגם הנהלת היאנג איזראעל מכירה בזה, ולא לבד שאין זה 'מפחיד' אותם, אלא אדרבה...

בהזדמנות זו הנני להביע תודתי, נוסף על מה שמסרתי על ידי הרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ וכו' מוהר"חמ"א שי' חדקוב, על תשורתו - ספר לקוטי תורה מספר דברים, הוצאה הראשונה. וכיון שזה עתה יצא לאור ספר המצות להצמח צדק בהוצאה חדשה עם הוספות, הנה על פי בקשתי נשלח לכת"ר בחבילה בפ"ע, ובלי ספק אשר יוכל להשתמש במאמרים שבספר זה ותכנס בדרשותיו ומאמריו הוא.

ברכה להצלחה בעבודתו ובעניניו הפרטיים.

[כ"ו תמוז, תשי"ג]

...ות"ח על מה שכותב בענין ההתועדות שהי' להם ביום ההלולא של דוד המלך, ובטח גם להבא ינצלו את היוםמי דפגרא להתועד בהתועדות חסידותית ולהתעוררות באהבת השם אהבת התורה ואהבת ישראל, והעיקר - לקבל על עצמם בהחלטה גמורה שכבר באה העת שצריכים לצאת מד' אמות המצומצמים ולהתפשט, באופן המתאים, בין שאר חוגי בניי' להפיץ שם המעיינות, מעיינות דא"ח ותורת החסידות הכללית ותורת חסידות חב"ד. וכמה דרכים בזה, ואחד מהדרכים הוא ע"י התועדות ברבים ובהשתדלות לשתף בהתועדות אנשים ובפרט הנוער מחוגים שונים, ובטח יקויים חפץ ורצון כ"ק אדמו"ר הזקן, שחב"ד לא יהי' ענין של מפלגה אלא של כללות עם ישראל יחיו.

ב"ה, א' מנ"א, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי בעתו הפ"ש ע"י הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר אלי' שי' סימפסאן, אשר סיפר לי גם כן על דבר פעולותיו הטובות והשפעתו בסביבתו לטובת הרמת קרן ישראל סבא והחזקת רוח היהדות, ואם בכל המקומות ובכל הזמנים יקרה במאד מאד פעולה טובה של ישראל, הרי על אחת כמה וכמה בזמננו זה אשר גברו ההעלמות וההסתרים המניעות ועוכבים בכל דבר קדוש וטהור, ועל פי המובא במכתב הרמב"ן, כל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו, הרי עאכ"כ שצריך לייקר כל פעולה טובה, ומוכרח לנצל כל אפשרות של מעשה או דיבור לחיזוק התורה והיהדות. וכל שכן וקל וחומר מבני השבט וחלק השבט אשר בהם בחר ה' להיות כהנים לפניו ולשרת בקדש, אשר הדברים והמעשים שלהם בכל הנ"ל גדולים כמה פעמים ככה.

ידוע אשר כל פרטי עניני האדם הם בהשגחה פרטית ממנו ית'. וכיון אשר הגיע ליד כבודו ענין המחיצה בבית הכנסת, הרי בטח הוא בהשגחה פרטית מיוחדת, אשר ביד כבודו לפעול בזה. והאריכות בגודל ערך המחיצה בביהכ"נ בודאי אך למותר הוא. ואם בבית המקדש בארץ ישראל, אשר שם ראו נסים במוחש, וכמאמר המשנה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, בכל זה היו מוכרחים לעשות מחיצה בין אנשים לנשים, וכמסופר במסכת סוכה ובהלכות בית הבחירה להרמב"ם, הרי עאכ"כ לאחר חורבן בית המקדש - יבנה במהרה בימינו - , ובחוץ לארץ, ובבית הכנסת שהוא רק מקדש מעט, ובפרט בדורנו יתום זה, אשר ענין המחיצה בביהכ"נ מוכרח הוא ביותר וביותר. ובמוחש ראינו, אשר באותן הבתכ"נ שבטלו המחיצה או שעשאוה קטנה יותר מדאי, הרי לא הי' זה אלא התחלה של יציאה וירידה מדחי אל דחי, ר"ל. ואחר כך העמידו גם כן מיקראפאן בשבת ויום טוב, שהוא איסור דאורייתא ועוד ידם נטוי' לרדת כמה מעלות אחורנית. ואין רצוני להאריך בגנותם של בני ישראל כו', ותקותי, ועל פי מאמר רז"ל אין מזרזין אלא למזורזין, שכבודו יאחו בכל האמצעים והדרכים לבטל מחשבה רעה זו של ביטול מחיצה בבית הכנסת. ולהסביר להם - אף כי דבר פשוט הוא - אשר כשבאים אפילו לשר קטן בשר ודם ומבקשים ממנו אפילו רק בקשה קלה, הרי מדרכי הנמוס הוא ומובן גם על פי שכל, אשר בשעת מעשה אין לעשות ענינים שהם היפך רצון השר, כי זהו בסתירה ובנגוד להשאלה והבקשה. ועאכ"כ כשבאים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ומבקשים על חיי בני ומזוני, שאסור ועון פלילי הוא לעשות בשעת מעשה ענינים שבזה ממרים את פי ה' אלקי העולם. וידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע: חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם. והשי"ת יצליח את כבודו, אשר בנקל ובדרכי נועם, ימלא שליחותו של המקום ברוך הוא, שישאר הבית הכנסת בית תפלה לה', אשר בו יתקבלו תפלות ישראל.

בכבוד ובברכת הצלחה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **לב.** נֶאֱמַן הָרוּפָא לֹאמַר עַל עֲצָמוֹ קָיָא²⁶⁵ שְׁהוּא מְמַחָה לְקַמְיָעוֹת שְׁפָבֵר רַפָּא ג' אֲנָשִׁים בְּג' אֲגָרוֹת²⁶⁶ וְכֵן נֶאֱמַן
- 2 לֹאמַר עַל קַמְיָע אַחַת שְׁרַפָּא וְשִׁלְשׁ וְנִעְשָׂה קַמְיָע מְמַחָה אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא אֵינוֹ מְמַחָה
- 3 עֲדִין²⁶⁷ קִיבָא:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, טעיף לב

ביאורי הלכה

קיא] על עצמו - וכל-שכן שאדם אחר נאמן להעיד על קיב] מומחה עדיין - שלא חושדים בו שיתכוון
הרופא שהוא מומחה²⁶⁵.
להכשיל²⁶⁸.

ציונים והוספות

- 265) שעד אחד נאמן באיסורין (ראה פמ"ג מש"ז סכ"ו),
והחידוש הוא שאפילו הרופא נאמן על עצמו כדלהלן.
- 266) כדלעיל סעיף כה.
- 267) כדלעיל סעיף כו.
- 268) תוספת שבת סכ"ו, ואפילו יש לו כבוד או שירוויח

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ריבית - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **מ** וצריכים לחלק בשוה הריוח שיהיה הן רב הן מעט
- 2 ואסור לקצוץ ריוח ידוע להנותן בין שהוא רב או מעט
- 3 או לא יהיה ריוח כלל. ואף על פי שמכירה היא זו שמוכר
- 4 לו כל חלקו בריוח ואפילו יהיה הרבה מאוד בעד דבר קצוב
- 5 וכמו שרשאי למכור כן לאיש אחר מכל מקום זה שקיבל
- 6 ממנו המעות אם פוסק לו ריוח ידוע נראה כלוה ממנו
- 7 ברבית ואסור מדברי סופרים אף על פי שבאמת אינו לוח
- 8 על חצי הפקדון שפוסק לו בעדו ריוח ידוע. ואפילו אינו
- 9 לוח כלל כגון שאחריות כל המעות על הנותן בין מאונסים
- 10 בין מהפסד עיסקא שתהיה בזול ואפילו אם גם אחריות
- 11 גניבה ואבידה על הנותן מכל המעות שנמצא שהמקבל אינו
- 12 אלא שלוחו של הנותן להתעסק במעותיו להרויח בהם וקנה
- 13 ממנו הריוח בדבר קצוב אף על פי כן מתחלף הוא במלוה
- 14 ברבית הואיל ונותן לו ריוח ידוע וההפסד הוא דבר שאינו
- 15 מצוי כל כך.
- 16 ויש מתירין אם כל האחריות אפילו מגניבה ואבידה הן על
- 17 הנותן מכל המעות שהמקבל אינו נראה כלוה כלל ומותר
- 18 למכור לו הריוח כמו לאיש אחר וכן בכל רבית של דברי
- 19 סופרים מותר לפי סברא זו אם נוטל הרבית מקבל עליו כל
- 20 אחריות אפילו מגניבה ואבידה כי מעתה אינה נראית
- 21 כהלואה כלל ומותר ליטול ממנה ריוח ויש לסמוך על
- 22 דבריהם להקל בדברי סופרים (אבל אם הנותן מעות
- 23 למחצית שכר אינו מקבל כל האחריות אלא מחצי המעות
- 24 אסור לדברי הכל):
- 25 *
- 26 **מא** וכל זה כשקוצץ לו דבר קצוב בין שירוויח הרבה בין
- 27 שלא ירויח כלום רק שאחריות ההפסד מן הקרן הוא

- 28 על הנותן אבל אם קוצץ לו דבר קצוב בין שירוויח הרבה
- 29 בין שלא ירויח אלא כשיעור שקצץ לו יתנו לו כולו אבל
- 30 אם לא ירויח כלום לא יתן לו כלום וכן אם ירויח פחות
- 31 משיעור שקצץ לו יתנו לו ולא ישלם מביתו לשיעור זה
- 32 הרי זה מותר אף אם אחריות גניבה ואבידה הן על המקבל
- 33 מכל המעות כדינו שהוא שומר שכר וגם אחריות הזול
- 34 ואונסים על המקבל מחצי המעות שהן הלואה (לפי שאינו
- 35 נראה כמלוה ברבית במה שקוצץ עמו שיתן לו דבר קצוב
- 36 הואיל ולא יתנו לו מביתו אם לא ירויח כלום אלא שמוכר
- 37 לו המקבל חצי הריוח שלו בעד שמוחל לו הנותן את העודף
- 38 על דבר קצוב שקצץ עמו אם יהיה עודף ומכירה זו
- 39 שהמקבל מוכר חלקו להנותן אינה נראית כהלואה ברבית
- 40 כמו מכירת הנותן חלקו להמקבל בעד דבר קצוב וידוע
- 41 שיתן לו שהיא דומה כאלו הוא מלוה ברבית).
- 42 ויש חולקין על זה וחוששין משום רבית גמורה של תורה
- 43 כל שקוצץ לו דבר קצוב אף שחצי הריוח לא יהיה כל כך.
- 44 אבל המנהג פשוט במדינות אלו להקל בזה לעשות ממרנות
- 45 שהם שטרי עסקא על דרך זה רק שאחריות האונסים והפסד
- 46 בסחורה שהוזלה צריכה להיות על שניהם בשוה כמו
- 47 שנתבאר למעלה).

*

- 48
- 49 ומכל מקום צריך לזהר שלא להזכיר בשטר קצבה לריוח
- 50 בשבועות או חדשים שנתחייב המקבל ליתן דבר קצוב לכל
- 51 שבוע או חודש מטעם שיתבאר אף על פי שאם לא יהיה
- 52 ריוח לא יטול כלום ויחשוב זה שנטל על הקרן וכן בכל
- 53 דרכי היתר לקחת ריוח שיתבאר צריך לזהר שלא להזכיר
- 54 קצבה לריוח בשבועות או חדשים (בין בכתב בין בעל פה

הריוח שנותן לו רבית גמורה של תורה שכיון שנותן לו
המעות ופוסק עמו למחצית השכר ונותן לו רשות להוציא
אותן ביציאותיו ועכשיו כל המעות הלואה אצלו כשיוציאן
הרי הפסיקה שפוסק עמו למחצית שכר היא שכר הלואה
בלבד.

ולפיכך אף אם הנותן קיבל עליו כל האחריות אפילו מגניבה
ואבידה מכל המעות וכל הסחורה אף של חצי ההלואה
אסור שאין קבלת האחריות על הנותן מועלת להתיר רבית
של תורה. מה שאין כן כשאינו נותן לו רשות להוציאן ואינו
מוציאן ביציאותיו אלא מתעסק באותן מעות עצמן להרויח
והרי הריוח העולה מהן של הנותן מן הדין אזי מועלת
קבלת כל האחריות על הנותן להתיר הקציצה שקוצץ לו אף
אם לא יהיה ריוח כלל כמו שנתבאר למעלה לפי שקציצה
זו אינה אסורה מן התורה שהרי הוא קונה את העודף שיהיה
בריוח של הנותן על הקציצה אלא מפני שנראה כלוה ברבית
אסרו חכמים וכשכל האחריות על הנותן אינו נראה כלוה
כלל כמו שנתבאר למעלה:

*

מד והרופה ליתן מעות בעיסקא למחצית שכר ושיהיה
הקרן שלו בטוח וכל האחריות יהיו על המקבל אין
מועיל לו שיוסיף להמקבל בשכר עמלו ואפילו יתן לו מתנה
מרובה כדי שיקבל עליו אחריות יותר מדינו על דרך
שנתבאר לפי שכל שהנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד
נעשה הכל הלואה ואסור מדברי סופרים כמו שנתבאר
למעלה.

אלא כיצד יעשה יתנה עמו שלא יקנה אלא סחורה פלונית
ואם ישנה שיהיה כל האחריות על המקבל אף מחצי הפקדון
ואפילו מאונסים וזול ואף על פי כן אם יהיה ריוח בסחורה
ההיא יחלקו בשוה שכן הדין בכל שליח שמשנה שליחותו
שכל ההפסד שלו והריוח למשלח והמקבל מותר לו לשנות
לכתחלה לטובת הנותן לקנות סחורות אחרות שיש בהן
ריוח הרבה וכל האחריות יהיה עליו ואף שהנותן דעתו גם
כן שישנה וירויח הרבה ויהיה כל האחריות עליו אין בזה
משום הערמת רבית הואיל וקבלת כל האחריות על המקבל
אינה אסורה אלא מדברי סופרים מפני שהנותן הוא קרוב
לשכר ורחוק להפסד ואף שגם עתה כשהמקבל משנה וכל
האחריות עליו הרי הנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד
מכל מקום כיון שאם לא היה משנה והיו כל האחריות על
שניהם בשוה היה הנותן קרוב לשכר ולהפסד כמו המקבל
מותר שהרי המקבל מדעת עצמו הוא משנה ואינו כשלוחו
של הנותן בשינוי זה. וכן יכול להתנות שלא יטמין הכספים
אלא תחת הקרקע ואם ישנה ויארע בהן אונס כל ההפסד
עליו אף של חצי הפקדון. וכן יכול להתנות עמו שילווה
אותן לנכרים ברבית על משכנות של כסף וזהב ויטמין
המשכנות תחת הקרקע וכן המעות קודם שילווה ואחר
שיפרעו לו שנמצא בטוח מכל ההפסד ואם ישנה ויעסק
בהן בסחורה יהיה כל ההפסד עליו בין מאונסין בין מזול.
והמקבל יעסוק בהן בסחורה ויתן לו חצי הריוח וכל
האחריות עליו.

(וכל זה באחריות ההפסד שבא מחמת השינוי ששינה ממה

בתורת חיוב על המקבל אלא אם ירצה לעשות כן מעצמו
אחר כך להקל עליו מותר לקבל ממנו. ואפילו קצבה בשנים
להתחייב ליתן לכל שנה כך וכך אסור כי אין הפרש לענין
רבית בין זמן מועט לזמן רב) אלא יכתוב סתם ליתן בסוף
השנה או חציה כך וכך וכשיגיע הזמן יכתוב שטר אחר או
אפילו בלא שטר כלל אם נתרצו שיהיה העסק בידו עד שנה
או חציה על דרך היתר זמן הראשון הרי זה מותר לקבל
בסוף זמן השני ריוח כל כך כמו בעד זמן הראשון ואפילו
לא דבר עמו כלל בסוף זמן הראשון או יותר מן הסתם
ערכה על דרך היתר הראשון (ואם ערכה פחות מזמן
ראשון ובא הנותן ליטול העיסקא מידו אין להם לחשב
הריוח בפירוש לשבועות וחדשים אלא יתן בסתם לפי ערך
הזמן שעבר מהשנה):

מב וכל זה כשאותן המעות שמקבל הן עצמן עיסקא
שמתעסק בהן להרויח ואינו מוציא אותן ביציאותיו
אבל אם הוציא יתר מחצי המעות שהן הלואה ביציאה שאין
בה ריוח כגון לצורך פרנסתו או דירתו או פירעון חובו בין
מדעת הנותן שנתן לו רשות להוציא בין שלא מדעתו אף
שמיד החזיר מעות אחרות תחתיהן ונתעסק בהן והריוח הרי
זה הריוח שלו ואם נתנו להנותן הרי זו רבית גמורה אף אם
לא קצץ לו דבר קצוב אלא נותן לו חצי ריוח כל המעות
בין רב או מעט לפי שמיד שהוציא ביציאותיו נעשו מעות
אלו שהוציא חוב הלואה עליו ולא נשאר חצי המעות פקדון
שיהיה חצי הריוח לבעל הפקדון.

ומה תקנתו אם צריך ללוות ממעות העסק לפי שעה להוציא
ביציאותיו אזי כשיחזיר המעות אחרות תחתיהן יזכה אותן
להנותן על ידי איש אחר שיגביהן בשבילו שזכין לאדם
שלא בפניו. ובלבד שיתן לו הנותן רשות ללוות מהן לפי
שעה שאם ילוה מהן שלא ברשותו אין חזרה מועלת אפילו
על ידי איש אחר לזכותן להנותן עד שיחזירין ליד הנותן.
מלבד האיסור של תורה שעושה במה שמשנה מדעתו של
הנותן ללוות מעותיו שלא ברשותו:

*

מג ואם יש לו איזה סחורה בעין כדי המעות של חצי
הפקדון רשאי להוציאן ביציאותיו מדעת הנותן
ולהקנות לו הסחורה כפי מה שהיא שוה עכשיו ולא כמו
שקנאה בזול כמו שנתבאר למעלה וליתן לו הריוח שיהיה
ממנה הן רב או מעט או אם קצץ לו דבר קצוב בעד הריוח
אם ירויח כן בסחורה זו לפי המנהג שנתבאר למעלה ואינו
צריך להקנות לו הסחורה בקנין סודר אלא די בנתינת מעות
שעשאוה חכמים כקנין גמור לענין היתר רבית של דבריהם
שעל ידי מקח וממכר כמו שנתבאר למעלה. והוא הדין אם
אין נותן לו עכשיו מעות כלל אלא שחייב לו ממכר אינו
צריך להקנות לו בקנין סודר כל שיש לו עכשיו כולה בעין
כמו שנתבאר למעלה. רק שיתעסק בה להרויח ולא יוציא
ממנה או מדמיה ביציאותיו.

מה שאין כן כשאין לו סחורה בעין כדי המעות של חצי
הפקדון צריך לקנותן במעות אלו עצמן או שיזכה לו מעות
אחרות על ידי אחר ויקנה בהן אם נותן לו הנותן רשות
ללוות מהן לפי שעה. ואם אינו מזכה לו על ידי אחר הרי

קנס הוא שקנס את עצמו ומיד שעבר הזמן ולא נתנה לו
ברגע ההוא נתחייב בקנס כולו לפיכך אין דומה כלל לרבית
שהיא ריבוי ממון שמתרבה בהמשך הזמן שבעליו ממתנינם
אותו.

*

ואף שאמר לו לפרוע הקנס לזמן אחר רחוק מזה זו היא
הרחבה שהרחיב לו זמן פריעת הקנס אבל חיובו חל מיד
ברגע שעבר זמן נתינת הסחורה שאף אם המוכר רוצה ליתן
הסחורה או להחזיר לו מעותיו לא נפטר מקנס. [ו]כיון
שפרעו זה הוא דרך קנס אין לחוש במה שפורע לו במעות
כמו שחששו בזה בשאר כל מקדים מעות על הסחורה ולא
נתנה לו אחר כך שאסור לפרעו בעדה במעות כמו שנתבאר
למעלה וכאן מותר הואיל והוא דרך קנס.

(ולאומרים שכל קנס יש בו משום אסמכתא אף שקנו ממנו
בקנין סודר אלא אם כן קנו ממנו בבית דין חשוב וכן עיקר
כמ"ש בח"מ סימן ר"ד גם כאן צריך לקנות ממנו בבית דין
חשוב. או שכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב שזה
מועיל אף שלא היו שם בית דין כלל רק שקנו ממנו בקנין
סודר בפועל ממש כמ"ש שם. וצריך להזהיר זה לרבים
שטועים בזה ואין קונין בקנין סודר כלל וגובין בשטרות
אלו שלא כדין).

ומה שנוהגין במקצת מקומות לכתוב שטרי חובות על צד
היתר כסף שההיתר הוא שהלוה מוכר לו כסף צרוף בפחות
הרבה משווי ליתן מיד בו ביום ואם לא יתננו יתחייב לשלם
לזמן פלוני כך וכך כפי הרווח שמתפשר עמו בדרך קנס
והלוה מודה שיש לו כל הכסף ברשותו עכשיו כדי שיהיה
מותר למכרו בפחות משווי בשביל שמקדים לו המעות שאם
אין לו כל הכסף אסור להקדים לו המעות אפילו שעה אחת
לנתינת הכסף כשמוכרו לו בפחות משווי כמו שנתבאר
למעלה. אין זה מנהג יפה כי הודאה לשקר אינה מועלת
כלום כמו שנתבאר שם שאף שמועלת בדיני ממונות שאם
אדם מודה שהמעות שבביתו הן של חבירו זכה בהן חבירו
בהודאה זו אף שידוע שאינן של חבירו מכל מקום להיתר
איסור אין הודאת שקר מועלת כלום.

הלכות רבית והלכות עיסקא

שאמר לו הנותן אבל כל הפסד שלא בא מחמת שינוי זה
הרי הוא על שניהם בשוה מן הדין. ואם המקבל מקבלו
עליו בלבדו יש בזה משום רבית אלא אם כן מתנה עמו
בפירוש שאם ישנה יהיה כל ההפסד עליו אפילו הפסד
שאינו בא מחמת השינוי):

*

מה עוד יש דרך אחרת שיהיה הקרן בטוח אף שכל
האחריות על שניהם בשוה אלא שקיבל עליו המקבל
שלא יהיה נאמן על שום הפסד מהקרן בשבועה כדינו שהוא
שומר שכר וחייב שבועה על הפסד באונס רק שיברר בשני
עדים כשרים שאירע לו הפסד באונס ואם לא יברר בעדים
יתחייב לשלם כל ההפסד מן הקרן ואף שהנותן הוא רחוק
להפסד מותר כיון שאם יוכל לברר בעדים יהיה קרוב גם
להפסד כמו לשכר. אבל אסור להתנות עמו כן על הריח
שלא יהיה נאמן בשבועה לומר שלא היה שם ריוח שכיין
שהוא ספק מתחלתו אם יהיה שם ריוח אין לו לומר לו איני
מאמינך (ואפילו אם מאמינו בלבד אין בכך כלום כיון
שהתנה עמו שאם לא יברר בעדים ישלם וקיבל עליו תנאי
זה כל תנאים שבממון קיים ומשום רבית אין כאן כיון שאם
יוכל לברר בעדים יהיה קרוב להפסד כמו לשכר):

מו וכל דרכי היתר הללו הן בעיסקא שהמקבל אינו מוציא
המעות ביציאותיו אלא מתעסק בהן ומרויח.

ויש דרך אחרת להתיר להוציא המעות ביציאותיו רק שיהיה
לו סחורה בעד כל סך המעות שנותן לו ומוכרה לו בין
בשויה בין בפחות משויה בעד מעות הללו ומקנה אותו לו
בקנין סודר בתנאי שאם לא יתננה לו לזמן פלוני יתחייב
בקנין סודר זה מעכשיו לפרוע בעדה אפילו עד הכפל
משויה לזמן פלוני. וכן אם אין לו סחורה זו אלא שנקבע
השער בעיר עליה בענין שמותר להקדים עליה מעות לקבלה
אחר כך כשער הזה כמו שנתבאר למעלה מותר גם כן
להתנות עמו ולקנות ממנו בקנין סודר שאם לא יתננה לו
לזמן פלוני יתחייב מעכשיו לפרוע לו לזמן פלוני עד הכפל
משויה. שכל שהקדמת המעות על הסחורה הוא בהיתר
גמור על דרך שנתבאר למעלה שוב אין בזה משום רבית
במה שפורע בעדה אפילו עד הכפל לזמן פלוני בשביל שלא
נתנה לו בזמן שקבע לו כי אין זה שכן המתנת הפרעון אלא

לְקוּטֵי תוֹרַת פֶּרֶשֶׁת מִטּוֹת – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטֹּת

בְּגוֹן שֵׁאֵמַר: 'הֲרִי עָלִי בִּשְׂרָה זֶה בְּעוֹלָה וְשִׁלְמִים'. או
שֵׁאֵמַר: 'קוֹנֵם בִּשְׂרָה זֶה עָלַי', שֶׁהַקּוֹנֵם הוּא לְשׁוֹן קֶרֶבֶן. וְעַל
יְסוֹד זֶה מוֹסֵד כָּל מִסְכַּת נִדְרִים – בְּפִירוּשׁ "דָּבָר הַנִּדּוֹר".

וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטֹּת וְגו'. אִישׁ כִּי יִדּוֹר נֶדֶר
וְגו' (פֶּרֶשְׁתָּנוּ ל, ב"ג)
וְאָמְרוּ בְּגִמְרָא (נֶדְרִים יג, א'): "עַד שֶׁיִּדּוֹר בְּדָבָר הַנִּדּוֹר".

שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם אֵין לִפְנֵינוּ שׁוּם שִׁינוּי חֹס וְשְׁלוֹם, אֵלָּא
 "אַתָּה הוּא קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא לְאַחֵר כו'"
 (נוסח התפילה). וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן
 וּמִבְלָעֵדִי אֵין אֱלֹקִים" (בִּישׁעִיָּה סִימֵן מ"ד, ו') – פִּירוּשׁ:
 "אֲנִי רֹאשׁוֹן" – קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, "וְאֲנִי אַחֲרוֹן" –
 לְאַחֵר שֶׁיִּכְלוּ יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ, וְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׂאֵז יִהְיֶה
 "הוּא וְשָׁמוּ בְּלֶבֶד" כְּמוֹ שֶׁהִיָּה קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.
 וְגַם "מִבְלָעֵדִי", פִּירוּשׁ: בְּאֻמָּצְעוֹת – בֵּין מַה שֶׁהִיָּה וּבֵין
 מַה שֶׁיִּהְיֶה. דְּהֵינּוּ, מַה שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית הוּא בַּעַת וּזְמַן
 בְּרִיאַת הָעוֹלָם, וְחִיּוֹתוֹ וְקִיּוּמוֹ מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית –
 "שִׁית אֶלְפֵי שָׁנִי כו"⁴, וְיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְתַחֲתִית הַמַּתִּים –
 הַכֹּל לִפְנֵינוּ יִתְבָּרַךְ כָּאֵלוֹ "הוּא וְשָׁמוּ בְּלֶבֶד", וְ"אֵין
 אֱלֹקִים" וְהַסֵּתֵר כו'.
 וּכְמֵאמָר (תַּפְלַת נִשְׁמַת): "וּמִבְלָעֵדִיךְ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֵלָּא
 אַתָּה", שְׂאֵין זֶה אֵלָּא בְּבַחֲנִית "מֶלֶךְ", שֶׁמֶלֶךְ הוּא
 הָעוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם דְּבָר נִפְרָד חוּץ מִמֶּנּוּ חֹס וְשְׁלוֹם.
 וְ"מִלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" – שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט לְמַעַלָּה עַד
 אֵין קֵץ וְלְמַטָּה עַד אֵין תְּכֵלִית; וְלִאֲרָבֶע סְטֵרִין; "מֶלֶךְ",
 "מֶלֶךְ" וְ"יִמְלוֹךְ"⁵. וְאֵינוֹ אֵלָּא זֵיו וְהֶאֱרָה מִמֶּדֶת מַלְכוּתוֹ
 יִתְבָּרַךְ הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים,
 לְהוֹת אוֹתָם מֵאֵין לֵישׁ וְלִהְיוֹתָם וּלְקִיָּמָם.⁶
 וְזֶהוּ "ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבָשׁ" (תַּהֲלִים צג, א) – שְׂאֵינוֹ אֵלָּא
 בְּבַחֲנִית "לְבוּשׁ".⁷
 וְנִקְרָא "זֵיו הַשְּׁכִינָה", פִּירוּשׁ: מַה שְׁשׁוּכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ
 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהִיּוֹת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין –
 אֵין זֶה אֵלָּא עַל יְדֵי זֵיו וְהֶאֱרָה בְּלֶבֶד. וְזֵיו זֶה, וְהֶאֱרָה זֶה
 נִמְשָׁכָה מִמֶּדֶת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, מִמַּחְשַׁבֶּת "אֲנָא אִמְלוֹךְ".
 אֲבָל בּוֹ בַּעֲצָמוֹ וּבִכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ – "לִית מַחְשַׁבָּה תְּפִיסָא
 בֵּיהּ כִּלְלִי"⁸, "סְתִימָא דְכָל סְתִימִין" (רָאָה שָׁם). וְעַלֵּיו נֶאֱמָר
 (תַּהֲלִים יח, יב): "יֵשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ", שְׂאֵין הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים
 וְתַחְתּוֹנִים יְכוּלִים לְקַבֵּל זֵיו וְהֶאֱרָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ,

וְלִהְבִּין עֲנִין זֶה, לְמַה צָרִיךְ לְהִתְפַּיֵּס בְּ"דָבָר הַנְדוּר"
 דּוּקָא?
 וְגַם לְהִבִּין, לְמַה נֶּאֱמָרָה פֶּרֶשָׁה זֹאת "אֵל רֹאשִׁי הַמְּשֻׁת"
 דּוּקָא?
 הִנֵּה תֵּנֵן בְּ"אֲבוֹת" ג, יג): "נִדְרִים סִיג לְפִרְשׁוֹת". וְהִנֵּה
 אֲמָרוּ (מִשְׁנָה סוֹטָה, ט, טו): "פִּרְשׁוֹת מְבִיאָה לִידֵי קְדוּשָׁה,
 וְקְדוּשָׁה מְבִיאָה לִידֵי עֲנוּה, וְעֲנוּה מְבִיאָה לִידֵי יִרְאֵת־
 חֹטָא". וְצָרִיךְ לְהִבִּין, לְמַה יִּרְאֵת־חֹטָא בָּא אַחֵר עֲנוּה
 וְקְדוּשָׁה כו' – וְהֵלֵא כְּתִיב (תַּהֲלִים קיא, י): "רֹאשִׁית חֲכָמָה
 יִרְאֵת ה'?"
 וְהִנֵּה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "וְיִדְבֹר" דְּעִשְׂרֵת
 הַדְּבָרוֹת (לְעֵיל בְּמִדְרָךְ טז, ב), בְּעֲנֵן "אִם אֵין חֲכָמָה – אֵין יִרְאָה, אִם
 אֵין יִרְאָה – אֵין חֲכָמָה" (אֲבוֹת ג, יז). דִּישׁ ב' בַּחֲנִינוֹת יִרְאָה, אֶךְ
 אֵין דִּי בִּזָּה לְתַרְץ הָא דִּירְאֵת־חֹטָא בָּא דּוּקָא אַחֵר עֲנוּה
 וְקְדוּשָׁה כו')
 אֶךְ הָעֲנִין, דְּעִיָּקָר הַקְדוּשָׁה הוּא כְּמֵאמָר: "אֲשֶׁר
 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" – שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן הָעִיָּקָר וְהַתְּכֵלִית, כְּמוֹ
 שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת יב, יג): "סוּף דְּבָר הַכֹּל נִשְׁמַע. אֵת הָאֱלֹקִים
 יִרְאֵ וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאֲדָם". וְעַל יְדֵי
 הַמִּצְוֹת הוּא "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ".
 וּבִיאֹר עֲנִין זֶה:
 כִּי הִנֵּה "קְדוּשׁ" פִּירוּשׁ מוּבָדֵל² וְכו' – וּמַהוּ קְדוּשַׁת
 הַמִּצְוֹת?
 זֶה נִרְמֵז בְּנוֹסַח הַבְּרָכָה: "בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ
 הָעוֹלָם", פִּירוּשׁ: כִּי "מֶלֶךְ הָעוֹלָם" הוּא עַל דֶּרֶךְ
 "מִלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" (תַּהֲלִים קמז, יג), שְׁחִיּוֹת כָּל
 הָעוֹלָמוֹת, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְהַתְּהוּוֹת מֵאֵין לֵישׁ, הוּא
 עַל יְדֵי מַחְשַׁבָּה הַקְדוּמָה, שֶׁעַלָּה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ "אֲנָא
 אִמְלוֹךְ כו'". מַה שְׂאֵין בֵּן "קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, הִיָּה הוּא
 וְשָׁמוּ בְּלֶבֶד"³.
 וְהִנֵּה כְּתִיב (מִלָּאכִי ג, ו'): "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי". שְׁגַם אַחֵר

הַמִּתְחִיל "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרְתָּ" (לִקְמֵן שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ פד, ד). וּבִבְיָאוֹר עַל
 פְּסוּק "אֵלֶּה מִסְעֵי" (לִקְמֵן צג, ד).

עוֹד מַעֲנִין "אֲנִי רֹאשׁוֹן כו'": בְּרִבּוּת: תּוֹלְדוֹת (פֶּרֶשָׁה ס"ג, ס"ט, ד').
 פֶּרֶשֶׁת בֹּא, דִּישׁ פֶּרֶשָׁה ט"ו, עַל פְּסוּק "רֹאשׁוֹן הוּא לָכֵם" (דָּף קכ"ט,
 עמוד ג'). קְדוּשִׁים (סוֹף פֶּרֶשָׁה כ"ד). זֹהָר: חֶלֶק ב', תְּרוּמָה (קנ"ח, סוֹף
 עמוד א'). סוֹף פֶּרֶשֶׁת מִצְוֹעַ (דָּף נ"ו, א'). "תַּקּוּנֵי זִמְרָה": תַּקּוּן ה' (דָּף
 ט"ז, עמוד א'). סוֹף תַּקּוּן י"ט (דָּף מ"א, עמוד ב'). תַּקּוּן ס"ט (דָּף ק"ח).
 וְעִינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, בְּבִיאֹר עַל פְּסוּק "אֲנִי" דְּפֶרֶשֶׁת צִיצִית (לְעֵיל
 שְׁלַח מִת, א).

7. וְעִינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזָּה בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "יוֹנְתִי בַּחֲגוּי" (לִקְמֵן שִׁיר
 הַשִּׁירִים יז, א).

8. (תַּקּוּנֵי זִמְרָה בַּהֲקִדְמָה, "פֶּתַח אֱלֹהֵינוּ").

2. (בְּפִירוּשׁ רִשִׁי קְדוּשִׁים יט, ב).

3. (פֶּרֶךְ דְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר רִישׁ פֶּרֶךְ ג. וְרָאָה תַּקּוּנֵי זִמְרָה תַּקּוּן ה' קְרוֹב לְסוּפּוֹ.
 הַקְדַּמַּת הַשְּׁלִיחָה בְּתוֹחִילָתָהּ).

4. ("דְּהִיָּה עֲלָמָא". רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא, א).

5. ("ה' מֶלֶךְ" (תַּהֲלִים י, טז, כט, י). "ה' מֶלֶךְ" (תַּהֲלִים צג, א); "ה' יִמְלוֹךְ" (שְׁמוֹת
 טו, יח. וְעוֹד).

6. (וְעִינֵן מַעֲנֵן "אֲנִי רֹאשׁוֹן כו'": בְּרִבּוּת וְשִׁלְחַת פֶּרֶשָׁה פ"א (דָּף צ',
 עמוד ד'). מַהוּ אִמְתָּ כו' וְאֶלְיָה בְּרֹאשֵׁן שֶׁל אוֹתִיּוֹת, מִם בְּאֻמָּצָה וְכִשְׁמַחְשָׁבִין
 גַּם אוֹתִיּוֹת מִנְּצִיף, תִּיּוֹ בְּסוֹף וְעַל שָׁם: אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וְגו'". וְכֵן הוּא
 בְּפֶרֶשֶׁת דְּבָרִים (דָּף רפ"ו, ב'). וּבִשְׁוִיר הַשִּׁירִים עַל פְּסוּק "לְסוֹסֶתִי
 בְּרִכְבִּי" (דָּף ל', עמוד ג').

וְעִינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפִירוּשׁ "נֶאֱמָת ה' לְעוֹלָם" (תַּהֲלִים קיז, ב): בְּדְבוּר

רק מצד עילוי נשמתו ונפשו האלקית לבדה, הוא
קדם, במעלה יתירה, על כל הנבראים. וגם מצד גופו
ונפשו החיונית יש לו מעלה יתירה על הדצ"ח – ב'רוח
חיים' שבו, שהיא נפש המדברת והמשפלת.
והמאמרות סדרן ממשטה למעלה: מתחלה "תדשא
הארץ" – שהוא להיות הצומח; ואחר כך "ישרצו המים"
(בראשית א, ב) – דגים, שאינם בכלל בשר; ואחר כך "תוצא
הארץ נפש חיה" ובהמה; ואחר כך "נעשה אדם".
והנה, כל זה הוא בבחינת ירידת המדרגות, והתהוות
השתלשלותם מאין ליש. אבל במקורם ושרשם למעלה
מעלה מסדר ההשתלשלות, הנה הוא להיפך, שבחינת
נפש-אלקית שבאדם הוא בחינת "אחור" לגבי מקור
והיות הגוף ונפש הבהמית – שנקלחו ממדרגות עליונות
וגבוהות מאד, אלא שנפלו בשבירת הכלים בנודע, ושם
הוא, חיות הדצ"ח, גבוה ונעלה במעלה יתירה, אלא
שנפלו למטה יותר, בחיות מצומצם מאד, כמו דומם
וצומח כו'.
וכמשל מנפילת החומה, שעליון שבה נופל למטה
יותר, בריחוק מקום יותר, בנודע, ולפיכך, המאכל שהוא
מדצ"ח – מחיה את האדם, ויש לו יתרון מעלה על
האדם, שהאדם צריך להמאכל למלאות "די מחסורו
אשר יחסר לו"¹⁶ מכלעידי הלחם והמאכל. מה שאין כן
המאכל אין צריך להאדם.
וזהו "כי על כל מוצא פי ה'", כי "מוצא" יש לו ב'
פירושים:
"מוצא" – מה שכבר יצא מפי ה', התפשטות החיות
מ"רוח-פיו" ב"עשרה מאמרות שנברא העולם".
ו"מוצא" – לשון מקור וחי-החיים. כמו "מוצא מים"
(ישעיה נח, יא), שהוא המקור הנובע המעיין. דהיינו המקור
שממנו יצאו ה"עשרה מאמרות". שבמקורן ושרשן –
הדצ"ח מאד נעלה, ונמשכים ומשתלשלים ויורדים למטה
עליהם ממדרגות עליונות. ולפיכך "יחיה האדם".
ג. והנה ככל הדברים האלה, וככל המשל הזה בחיות
הלחם הגשמי המחיה את הגוף אדם הגשמי, כן על דרך
זה כתיב: "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" – "אדם

מעצמותו ומדותו ממש כביכול, כי הוא קדוש ומובדל
כו'; "ולא נערוף אליו קדושתו" (תפלת יגדל); ו"אין ערוף לך"
כו'⁹ (ברכת יוצר של שבת).
ב. אף עם כל זה – "אל ה' ויאר לנו"¹⁰ הארה רבה
ועצומה מקדושה עליונה הזאת, הנפלאה והנעלמה –
על ידי המצות שנתן לנו.
כי הנה בתורה ומצות נאמר (משלי ט, ה. וראה חגיגה יד, א):
"לכו לחמו בלחמי". והנה "לחמו" פירוש: לפי שהתורה
היא לחם ומזון לנפש, כמו הלחם הגשמי שהוא מזון
לגוף כו'. אבל מכל מקום "לחמי" צריך ביאור – וכי
לאכילה ושתיה כו'¹¹?
וביאור הדבר הוא, על דרך מאמר רז"ל¹²: "רעיתי –
פרנסתי, ישראל מפרנסין כו'¹³.
והענין: כי הנה המאכל שהוא דצ"ח, מחיה את
האדם שהוא מדבר, שהוא במדרגה יותר גבוה
מהמאכל – ואין מחיה אותו המאכל?
אף על זה נאמר (עקב ח, ג): "כי על כל מוצא פי ה' יחיה
האדם", ש"מוצא פי ה'" הוא החיות של המאכל. והם
ה"עשרה מאמרות שבהם נברא העולם" (אבות ריש פרק ה').
שבמאמר (בראשית א, יא): "תדשא הארץ" נברא הצומח,
ובמאמר (שם, כד): "תוצא הארץ נפש חיה" נבראו הבעלי-
חיים. וכח וחיית ה"מאמר" ההוא, תמיד מלוכש בו
להחיותו ולקיימו, והוא הוא המחיה את האדם. אף הרי
גם האדם נברא ב"מאמר" (שם, כו): "נעשה אדם", ויש בו
גם כן "מוצא פי ה'" – ולמה צריך להמאכל שיחיה אותו?
אבל הענין, כי הנה כתיב (תהלים קלט, ה): "אחור וקדם
צרתני" – "אחור למעשה-בראשית וכי" (עירובין יח, א).
שהאדם באמת הוא אחרון במעשה-בראשית בזמן, וגם
במעלה – מצד גופו ונפשו-הבהמית.
במאמר¹⁴: "יתוש קדמך". שכל הדברים – דצ"ח – אף
על פי שירדו מטה מטה מאד בעשייה גשמיות, להיות
יש ודבר גשמי, מכל מקום אינם דבר נפרד לגמרי כמו
האדם, שיכול להיות נפרד לגמרי חס-ושלום, ועובר על
רצונו ותפריך "למרות עיני כבודו"¹⁵ (ישעיה ג, ח).

12. (שיר השירים רבה א' סוף דבור המתחיל "לסוקתי").
13. ("לגביהן שבשמים". דהר חלק ג, ב). ועיין מה שנתבאר מזה בדבור
המתחיל "יונתי" הנ"ל (לקמן שיר השירים טו, ד).
14. (ויקרא רבה שם. וראה סנהדרין לח, א).
15. ועיין ב"ספר של בינונים", פרק כ"ד.
16. (ראה טו, ח).

9. [ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת וארא, על פסוק "לכן אמור לבני
ישראל וגו'"] (תורה אור טו, ד). "שאין ערוף כלל, שהוא בחינת אין ממש . .
שהוא בחינת כתר, שהוא למעלה מהשתלשלות כלל, והוא בחינת "גולגולתא
דארי", בחינת מלכות דארי-סוף". ובפרשת בשלח על פסוק "אז ישיר
משה" מענין פירוש "ולא נערוף אליו קדושתו" (שם סב, ג. פירוש: שאפילו
קדושתו, שהוא קדוש ומובדל כו' – לא נערוף אליו, לפי שאינו בגדר עלמין
כלל).
10. (תהלים קיח, כו).
11. (מנחות ק, א: "ושמא תאמר: לאכילה הוא צריך?").
12. (מנחות ק, א: "ושמא תאמר: לאכילה הוא צריך?").

41 שְׁהָאֲתָרוּגָא הוּא מֵאָכֵל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְכֵן הַלּוּלָב, הוּא צוּמָח
42 עַל כָּל פָּנִים. וַיֵּשׁ לָהֶם מַעֲלָה יִתִּירָה – שֶׁבָּהֶם וְעַל יָדָם
43 יוֹמְשֻׁךְ אֶתְעֲרוּתָא־דְּלַעֲיָלָא מִבְּחִינָה עֲלִיּוֹנָה וְגִבּוּהָ מְאֹד;
44 וְכֵן צָמַר הִצְיִצִית וּמַעוֹת הִצְדָּקָה וְכוּ'. מִה שָּׁאִין בֶּן הֶרְהוּר
45 וּמַחֲשָׁבָה – הוּא בְּחִינַת 'חֲשֹׁב־מ"ה' (וְהָרַחֵק אֶת כָּד, א), שֶׁהוּא
46 בְּחִינַת אָדָם עֲצָמוֹ, וְאֵין כָּח לְאַתְעֲרוּתָא זֶה לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים
47 עֲלִיּוֹנִים כָּל כָּף.

48 וְזֶהוּ "יִפָּה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
49 בְּעוֹלָם־הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם־הַבָּא" (אָבוֹת ד', יז);

50 כִּי הָעוֹלָם־הַבָּא הוּא שֶׁ"נִּהְיִים מִזִּיו הַשְּׂכִינָה" (בְּרֵכוֹת יז,
51 א), הוּא זִיו, וְהָאֶרֶץ מְרוּבָה, וְתוֹסֶפֶת תַּעֲנוּג הַנִּשְׁמוֹת
52 בְּגִלּוּי בְּבִחִינַת 'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין', הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה"
53 – שֶׁשׁוּכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת;

54 וְהֵנָּה, הַכֹּחַ וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ לְבְּחִינַת 'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין'
55 מִבְּחִינַת 'סוּבָב כָּל עֲלָמִין', הוּא נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי "תִּשְׁבָּה
56 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים" כִּנ"ל. נִמְצָא שֶׁהֵם הַעוֹשִׂים הַזֵּי וְהַתַּעֲנוּג
57 שֶׁבְּגִן־עֵדֶן. וְלִכֵּן גְּדֻלָּה מַעֲלָתָם "מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם־הַבָּא" –
58 שֶׁהֵם הֵם הַמַּמְשִׁיכִים "חַיֵּי הָעוֹלָם־הַבָּא" כִּנ"ל. :

59 וְהֵנָּה, לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הֵם בְּחִינַת רִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן,
60 לְכָף יֵשׁ לָהֶם כָּח לְהַמְשִׁיךְ לְנֶפֶשׁ הָאָדָם גַּם בֶּן בְּחִינַת
61 רִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן. כִּי גַם בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם לְמַטָּה גַּם בֶּן "אִית
62 רִצּוֹן וְאִית רִצּוֹן";

63 שֶׁיֵּשׁ שְׁמַעוֹרָר אֶת רִצּוֹן וְהָאֱהָבָה הַטְּבָעִית הַמְּסוּתֶרֶת
64 שֶׁבְּנֶפֶשׁוֹ, לְגִלּוּתָהּ מִהַהֶעֱלָם אֶל הַגִּילּוּי, לְדִבְקָה בּוֹ
65 יִתְבָּרָךְ מִחֲמַת הַתְּבוּנָנוּת בְּגִדּוּלְתוֹ יִתְבָּרָךְ הַמְּחִיָּה חַיִּים,
66 שֶׁהוּא 'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין', כֹּאֲשֶׁר תּוֹכֵל נִפְשׁוֹ שְׂאֵת, כָּל
67 חָד וְחָד לְפָנֶיךָ שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה (וְהָרַחֵק אֶת אֶק, א), וְהוּא בְּחִינַת
68 "וּבִכָּל נִפְשֶׁךָ" (וְאֶתְחַנֵּן ו', ד).

69 אֶף יֵשׁ רִצּוֹן שֶׁהוּא לְמַעַלָּה הֵימְנוֹ, "וּמִבְּקָשֵׁי ה' יִבִּינוּ
70 כִּל"17, שֶׁלִּפְעָמִים תִּתְּלַחַב וְתִתְּלַחַט הַנֶּפֶשׁ בְּאֱהָבָה־רַבָּה,
71 עֲזָה וְעֲצוּמָה, בְּבְּחִינַת "וּבִכָּל מֵאֲדָרָךְ" (וְאֶתְחַנֵּן שִׁם), "מֵאֲדָר" –
72 יוֹתֵר מִכְּדֵי מִדַּת הַנֶּפֶשׁ בְּהַשְׁגָּתָה בְּאוֹר פָּנֵי ה', אֶלָּא
73 מִחֲמַת בִּיטוּל הַשְׁגָּתָה, "דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה",
74 "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין". וְהוּא בְּחִינַת רְעוּתָא־דְּלִיבָא,
75 "דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה".

76 וְהוּא בְּחִינַת אֱהָבָה־רַבָּה, שֶׁלִּמְעַלָּה מַעֲלָה
77 מִהָעוֹלָמוֹת, שְׂאִינָה יְכוּלָה לְהִתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עֲלָמִין, אֶלָּא
78 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ע"ג, כה): "מִי לִי בְּשָׁמַיִם, וְעַמִּי לֹא חִפְצָתִי
79 בְּאֶרֶץ". מִה שָּׁאִין בֶּן הָאֱהָבָה הַבָּאָה מִחֲמַת הַתְּבוּנָנוּת
80 וְהַשְׁגָּה בְּגִדּוּלְתוֹ יִתְבָּרָךְ, נִקְרָא "אֱהָבַת עוֹלָם" כְּנוֹדָע.

1 דְּלַעֲיָלָא". דְּהֵיִינוּ מִה שֶׁכְּתוּב (יִחְזָקְיָא א', כו): "וְעַל דְּמוֹת
2 הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֵרָא אָדָם". כִּי נִקְרָא "אָדָם" – מְלִשּׁוֹן
3 "אֲדָמָה לְעֲלִיּוֹן" (יִשְׁעִיָּה יד, יד).

4 כִּי כְּמוֹ שֶׁבָּאָדָם לְמַטָּה יֵשׁ רַמ"ח אַבְרָים כו', שֶׁבָּהֶם
5 וְעַל יָדָם מִתְחַלֵּק הַחַיּוּת שֶׁתּוֹכּוֹ, ה' עֵינֵי רֹאֶה כו' – כֶּף
6 לְמַעַלָּה, הַתְּפַשְׁטוֹת הַחַיּוּת הוּא בְּרִיבּוּי הַתְּחַלְקוֹת
7 הַנִּבְרָאִים, מְלָאכִים וּנְשָׁמוֹת בְּכֶמֶה מִיָּנִי מִדְּרָגוֹת
8 מִמְּדָרְגוֹת שׁוֹנוֹת.

9 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "עֵינֵי ה' כו'" (רֹאֶה יֵא, יב); "אֲזַנֵּי ה' כו'"
10 (בְּהַעֲלֹתָ יֵא, יח) – שֶׁיֵּשׁ מְלָאכִים וּנְשָׁמוֹת שְׁנִקְרָאִים כֶּף,
11 וְהַתְּפַשְׁטוֹת הַחַיּוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מִדְּרִיגָתוֹ
12 וּמוֹגוֹ וְתִכּוּנָתוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "אָדָם", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מִמְלָא
13 כָּל עֲלָמִין'. וְלִכֵּן כְּתִיב "כְּמֵרָא אָדָם", וְלֹא בְּחִינַת אָדָם
14 עֲצָמוֹ מִמֶּשׁ17.

15 וְהֵנָּה, חַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ לְבְּחִינָה וּמִדְּרִיגָה זֶה, לְהִיּוֹת
16 'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין' ו"לְהַחַיּוֹת רוּחַ שְׁפִלִּים" (יִשְׁעִיָּה נה, טו),
17 הוּא מִבְּחִינַת 'מוֹצֵא פִי ה'', הוּא מְקוֹר עֲלִיּוֹן ו"רֵאשִׁיתָא
18 דְּכוּלָּא", בְּחִינַת 'סוּבָב כָּל עֲלָמִין'.

19 וְנִקְרָא רִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן: כִּי "אִית רִצּוֹן וְאִית רִצּוֹן", וְרִצּוֹן
20 הָעֲלִיּוֹן הוּא, פִּירוּשׁ: שֶׁעֲלִיּוֹן עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת, שְׂאִינוּ
21 יְכוּלִּים לְהִתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עֲלָמִין כָּלָל, שֶׁהוּא "סְתִימָא דְּכָל
22 סְתִימִין" ו"לִית מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל". וְרִצּוֹן
23 הַתְּחַתּוֹן הוּא – מִה שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עֲלָמִין כו'.

24 וְהֵנָּה רִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן הוּא מְקוֹר הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְלִכֵּן
25 נִקְרָא "לַחֲמִי", ו"רְעִיתִי – פֶּרֶנְסִתִּי", שֶׁעַל יְדֵי אֲתַעֲרוּתָא־
26 דְּלִתָּתָא – אֲתַעֲרוּתָא־דְּלַעֲיָלָא, לְהַמְשִׁיךְ חַיּוֹת מִמְּקוֹר
27 וְחַיֵּי הַחַיִּים, מִבְּחִינַת 'סוּבָב כָּל עֲלָמִין' לְבְּחִינַת 'מִמְלָא
28 כָּל עֲלָמִין'. וְאַתְעֲרוּתָא־דְּלִתָּתָא זֶה הוּא עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה
29 הַמִּצְוֹת דּוֹקָא, בְּעִשְׂיָה גִשְׁמִיּוֹת.

30 וְגַם עַל יְדֵי דְּבִדּוּר הַתּוֹרָה – ד' עֲקִימַת שְׁפָתַיִם הָיוּ
31 מַעֲשֵׂה" (בְּבָא מִצְעָא צ', ב. סְנֵהֲרִין סה, א), מִה שָּׁאִין בֶּן הֶרְהוּר
32 לֹא כְּדִיבּוּר דְּמִי" (בְּרֵכוֹת כ', סוף עמוד ב), ו"הֶרְהוּר לֹא עָבִיד
33 מִיָּדִי" (וְהָרַחֵק אֶת אֶק, א).

34 מִפְּנֵי שֶׁכָּח הַמַּעֲשֵׂה וְהַדְּבּוּר נִלְקַח מִכָּח הָאֱכִילָה
35 שְׂאוּכָל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְחַזֵּק כָּחוֹ לְדַבֵּר וּלְעֲשׂוֹת; וְכֵן
36 הָאֱכִילָה בְּשִׁרְשׁוֹ וּמְקוּרָהּ הוּא יוֹתֵר גְּבוּהָ וְנַעֲלָה מֵאֲשֶׁר
37 תּוֹכֵל נִפְשׁוֹ שְׂאֵת לְפִי מְקוֹר חוּצָבוֹ כִּנ"ל – וְכֶף יוֹכֵל
38 לְהִיּוֹת עַל יְדֵי זֶה אֲתַעֲרוּתָא־דְּלַעֲיָלָא מִמְּעַלָּה מַעֲלָה,
39 מִבְּחִינַת 'סוּבָב כָּל עֲלָמִין'.

40 וְכֵן מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת עֲצָמָן, כְּגוֹן אֲתָרוּגָא וְלוּלָב כו':

17. (עֵינִי בְּהַקְדַּמַת תַּקּוּנֵי זֶהר (ו, ע"ב). שֶׁם תַּקּוּן כ"ב (סו, א).) [עֵינִי מִה

18. (מִשְׁלִי כח, ה).

שְׁנִתְּבָאָר עוֹד מִזֶּה, וּבְזִהְרֵי בְּפִשְׁתֵּי מִשְׁפָּטִים, קכ"ב, א'. עֵינִי מִה
שְׁנִתְּבָאָר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּרְאוּ כו' וְתַחַת רָגְלָיו כו'" (תּוֹרָה אור ז, א).

1 וְ"אַהֲבָה רַבָּה" זו, שֶׁהִיא בַּחֲנִינֵת רְעוּתָא־דְּלִיבָא, הִיא
2 בָּאָה מִלְמַעְלָה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם הֵם רִצּוֹן־
3 הָעֲלִיּוֹן, רִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ.¹⁹

4 וְזוֹ הִיא בַּחֲנִינֵת הַלֶּחֶם וְהַמְּזוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה לְנֶפֶשׁ הָאָדָם עַל
5 יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. שֶׁ"מּוֹצֵא פִי ה'", שֶׁהוּא מְקוֹר
6 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עָלָיו "יִחְיֶה הָאָדָם", וְתַחֲיָה נִפְשׁוֹ בְּמִקּוֹר
7 וְחַיֵּי הַחַיִּים יִתְבָּרֵךְ "דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כו'".

8 וְאִין רְעוּתָא־דְּלִיבָא זֶה בָּאָה דּוֹקָא מַחֲמַת הַהִתְבּוֹנְנוֹת
9 אִיךְ שֶׁהַתּוֹרָה נוֹתֶנֶת חַיִּים, וְאִיךְ נִמְשָׁךְ הַחַיּוּת; רַק כְּמוֹ
10 הַמֶּאֱכָל שֶׁמַּחֲיָה אֶת הָאָדָם בְּגִשְׁמִיּוּת, אִם אֵינוֹ מִבִּין
11 הָאִיךְ הַמֶּאֱכָל מֵתַעֲבֵל וְנִהְפָּךְ לָדָם, וְאִיךְ תִּשׁוּב לַחַיּוּת
12 בְּשֶׁר בְּבִשְׁרוֹ, וְאִיךְ הוּא כַח הַדּוֹחָה הַפְּסוּלֶת כו', אֲלֵא
13 מִמּוֹיֵל יִחְיֶה הָאָדָם – כִּי בַּחֲנִינֵת רְעוּתָא־דְּלִיבָא זֶה
14 נִמְשָׁכָה מֵאֲלִיָּה וּמִמּוֹיֵל עַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.

15 וְזֶהוּ "אַשְׁרֵי קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו": שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוֹת נִמְשָׁךְ
16 קְדוּשָׁה עֲלִיּוֹנָה מִבַּחֲנִינֵת קְדוּשָׁה וּמוֹבְדֵל. דְּהֵינּוּ, מֵהַ
17 שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עֲלָמִין, הוּא בַּחֲנִינֵת רִצּוֹן־
18 הָעֲלִיּוֹן כנ"ל – לְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ גַּם כֵּן, שִׁיּוּמֶשֶׁךְ לְנֶפֶשׁ הָאָדָם
19 גִּילּוּי הָאֶרֶץ זֶה בְּנִפְשׁוֹ, לַחַיּוּת אֶהְיֶה וְרִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן
20 שֶׁבְּנִפְשׁוֹ, שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת רְעוּתָא־דְּלִיבָא וְאַהֲבַה־רַבָּה הַנ"ל.

21 וְזֶהוּ "וְעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים
22 לְאַלְקֵיכֶם" (שְׁלַח טו, מ): שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוֹת יִהְיֶה שׁוֹרֵה בָכֶם
23 קְדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה מִמֶּשֶׁ, לַחַיּוּת קְדוּשָׁה זֶה שֶׁהוּא
24 "לְאַלְקֵיכֶם"²⁰.

25 וְזֶהוּ עֲנִין הַבְּרָכָה: "בְּרוּךְ" – הוּא הַמִּשְׁכָּה לַחַיּוּת
26 "הַיּוֹיָה" – שֶׁמִּהְיוּהָ כָּל הַיּוֹת, דְּהֵינּוּ שֶׁרֶשׁ וּמְקוֹר כָּל
27 הַהִתְהַוּוּת. שִׁיּוּיָהּ בַּחֲנִינֵת "אַלְקֵינוּ", שִׁיתְאַחַד עִמָּנוּ
28 בְּאַחֲדוֹת אֶחָד, "לְמַהּוֹי אֶחָד בְּאַחַד" (וְהַר חֶלֶק ב' קל"ה, א), עַל

29 יְדֵי "אַשְׁרֵי" – שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת עוֹנֵג־הָעֲלִיּוֹן, שֶׁמִּשְׁם נִמְשָׁךְ
30 לַחַיּוּת "קִדְשָׁנוּ" בְּקְדוּשָׁתוֹ מִמֶּשֶׁ, עַל יְדֵי "מִצְוֹתָיו" –
31 בְּקִדְש־הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֲלָה מִבַּחֲנִינֵת 'עֲלָמִין',
32 שֶׁמִּזֶּה נִמְשָׁךְ רְעוּתָא־דְּלִיבָא לְנֶפֶשׁ. וְאִי נִקְרָא נִפְשׁ
33 הָאָדָם עֲצֻמָּה בַּחֲנִינֵת "אַחֲוִיר", לְגַבִּי רְעוּתָא־דְּלִיבָא
34 הַנִּמְשָׁךְ לוֹ, שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת "קִדְם" – מ"קִדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם":

35 קִיצוּר. פִּירוּשׁ "אַשְׁרֵי קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו": כִּי חַיּוּת כָּל
36 הָעוֹלָמוֹת הוּא רַק מִבַּחֲנִינֵת מְלֻכּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל בְּמַהוּתוֹ
37 וְעֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ "לִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא", וְזֶהוּ עֲנִין
38 "קְדוּשָׁה" – מוֹבְדֵל, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נִמְשָׁךְ מְקוּדָּשָׁה
39 זֶה מִמֶּשֶׁ.

40 כִּי הִנֵּה כְּתִיב: "לָכוּ לַחֲמוּ בְּלַחֲמִי". וּפִירוּשׁ "לַחֲמִי"
41 הֵינּוּ, דְּכִמּוֹ שֶׁהָאָדָם מְקַבֵּל חַיּוּת מֵהֶלֶחֶם, לְפִי שֶׁשָּׂרְשׁוֹ
42 מִבַּחֲנִינֵת "מוֹצֵא פִי ה'", "מוֹצֵא" הֵינּוּ מְקוֹר – כֵּן בַּחֲנִינֵת
43 'מִמָּלָא כָּל עֲלָמִין', הַנִּקְרָא "כִּמְרָאָה אָדָם", נִמְשָׁךְ
44 לְבַחֲנִינָה זֶה חַיּוּת מִבַּחֲנִינֵת רִצּוֹן־עֲלִיּוֹן ה'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין.
45 וְהֵינּוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּעֲשִׂיָּהּ, שֶׁבִּהְיוּ
46 וְעַל יָדָן נִמְשָׁךְ רִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן. וְזֶהוּ עֲנִין "רַעֲיָתִי – פְּרָנְסְתִי"
47 וְ"לַחֲמִי". וּמֵהַמִּשְׁכָּה זֶה נִמְשָׁךְ גַּם כֵּן לְנֶפֶשׁ הָאָדָם בַּחֲנִינֵת
48 רִצּוֹן־הָעֲלִיּוֹן, לְבֹא לְבַחֲנִינֵת "וּבְכָל מֵאֲדָרָה" – אֶהְיֶה־רַבָּה.
49 וְזֶהוּ "אַשְׁרֵי קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו". וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים":

50 ד. וְהִנֵּה קְדוּשָׁה זֶה מְבִיאָה לְיַד עֲנוּהָ, שֶׁהִיא שְׁפִלוּת
51 הָאָדָם בְּעֶרְךָ נִפְשׁוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, יַעַן אֲשֶׁר אֵין חַיּוּת וְשִׁפְעָה
52 לְנֶפֶשׁוֹ מִמְקוֹר ו'מוֹצֵא פִי ה'" אֲלֵא עַל יְדֵי דְבָרִים שְׁפִלִּים
53 גִּשְׁמִיִּים מִמֶּשֶׁ. כְּמוֹ הָאֶתְרוּג, וְצִמְרֵי הַצִּיצִית, וְקֶלֶךְ
54 הַתְּפִלִּין, וְכֵהָא גּוֹנָא כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת, אוֹ עַל יְדֵי
55 הַדְּבוּר בָּהֶם – הוּא תִלְמוּד־תּוֹרָה וְכו'. וְעֲנוּהָ זֶה מְבִיאָה
56 לְיַד יִרְאַת־חֹטָא²¹.

שֶׁהִיא בִּישׁוּל וְהַכְנָעָה לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ־הוּא, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ
מוֹבֵן; וְכִי צָרִיךְ לוֹמַר זֶה – שֶׁהָאָדָם בְּרִיָּה שְׁפִלָּה וְאַפְלָה, יִקְטִין
אֶת עֲצֻמוֹ לְגַבִּי הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ?

אָכֵן לְפִי הַנ"ל אֶתִּי שְׁפִיר, דְּפִירוּשׁ וְעֲנִין עֲנוּהָ זֶה, דְּשִׁיךְ
מֵהָאָדָם לְגַבִּי הַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵינּוּ שְׁלֵא יִהְיֶה תּוֹפֵס מְקוֹם
כָּלֵל אֲלֵא "כָּלֵל חֲשִׁיב" מִמֶּשֶׁ.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נֶאֱמַר בְּמִשְׁה (בְּהַעֲלוֹתָ יב, א): "וְהָאִישׁ מִשְׁה עֲנִין
מֵאֲדָר", כִּי בְּמִשְׁה נֶאֱמַר (בְּשַׁלַּח טו, ז) "וְנִחַנּוּ מֵה". וְעִינֵן בְּגִמְרָא
(סוֹף פֶּרֶק ו' דְּחוּלִין, דָּף פ"ט, א'): "גְּדוֹל מֵה שְׁנֶאֱמַר בְּמִשְׁה כו'";
שֶׁבִּישׁוּל דְּמִשְׁה הִיָּה לְמַעְלָה מִבַּחֲנִינֵת הַבִּישׁוּל ד'וְאַנְכִי צִפֹּר
וְאַפֶּר" (וְהָא י"ח, כו), כִּי הוּא מ"ה מִמֶּשֶׁ. וְזֶהוּ "עֲנִין מֵאֲדָר". וְעִינֵן
וְבוֹהֵר בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח (קס"ג, סוֹף עֲמוּד ב').

וְהִנֵּה שְׁכִינְתָא־עֵילָאָה הִיא בִּינָה (פְּרָדֵס שֶׁר כג, פֶּרֶק כא, קַחֲלַת
יַעֲקֹב בְּעֶרְכּוֹ). וְלִפִּי זֶה, "וְעֲנוּהָ מְבִיאָה לְיַד יִרְאַת חֹטָא" הוּא
בַּחֲנִינֵת חֲכָמָה, שֶׁהִיא יִרְאַה־עֵילָאָה.

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי דְּסִבְרִיא לִיה "עֲנוּהָ גְּדוּלָּה מְכוּלָּן", יֵשׁ
לוֹמַר וְזֶהוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתִב ב'רִאשִׁית חֲכָמָה' שֵׁם: "וְעוֹד יִמְצֵא

19. [נִכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר גַּם כֵּן לְעֵיל מִזֶּה: עַל פְּסוּק "מִי מִנָּה צִפֹּר יַעֲקֹב" (לְעֵיל בְּלַק סו, ד). וְעַל פְּסוּק "וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא" (לְעֵיל שְׁלַח ל"ח, ד)].

20. (וְעִינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפִירוּשׁ לְשׁוֹן קְדוּשָׁה, עַל פְּסוּק "מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים", בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח).

21. (ב'רִאשִׁית חֲכָמָה" שֶׁר הָעֲנוּהָ פֶּרֶק א' הִבִּיא, ד'עֲנוּהָ אִיחִי שְׁכִינְתָא־עֵילָאָה". וְהִנֵּה פִירוּשׁ וְעִנֵּן "שְׁכִינְתָא־עֵילָאָה", נִתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים" (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ב), שֶׁהוּא עֲנִין הַבִּישׁוּל ד'יִרְחֵד־עֵילָאָה, וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר פִּירוּשׁ "עֲנוּהָ", הֵינּוּ שֶׁהוּא מַחְזִיק עֲצֻמוֹ לְאֵין מִמֶּשֶׁ, כְּמוֹ שֶׁהוּא קָמִיָּה יִתְבָּרֵךְ, ד'כּוֹלֵא קָמִיָּה כָּלֵל חֲשִׁיב" (וְהַר חֶלֶק א, יא, ב).

וְעִינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִידִים" (יִאגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ" סִימָן ב). וְעִינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אַרְץ הָרִים וְגִבְעוֹת" (לִקְטָן עֲקֵב י"ז, ד), בְּעִנֵּן "חוֹתֶם שׁוֹקֵעַ – בִּישׁוּל. עֲנוּהָ שְׁלֵמַעְלָה מִהֶאֱבָר".

וְעַל פִּי זֶה אֶתִּי שְׁפִיר מֵה שֶׁכְּתוּב בְּסִפְרִים (עִינֵן תְּנַחֲמוּ א צו (סִימָן יא) שְׁפִל וְסִבְלֵן. וְכִלְקַח יוֹב פִּרְשֵׁת בְּהַעֲלֵתָ (פְּרָשָׁה יב, א) וְעִינֵן ב'רִאשִׁית חֲכָמָה' שֶׁר הָעֲנוּהָ פֶּרֶק א. וְהִיא לִקְטָן וְצָבִים מֵה, רִישׁ עֲמוּד א) בְּעִנֵּן עֲנוּהָ,

34 ולְהַפּוֹךְ הַמְדוּת שֶׁבִּנְפֶשׁ שִׁיחִיהָ כְּלָפִי חֶסֶד, וְאַהֲבַת אֶת
35 ה'" (וְאַתְחַנֵּן ו, ה), לְדַבְּקָהּ בּוֹ.

36 וְהַמְּטִים וּמַהֲפֹכִים, הֵם בַּחֲנִית ה"רָאשִׁים", שֶׁהֵם
37 בַּחֲנִית רְעוּת־אֲדִילָא, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבַּחֲנִית מֹשֶׁה, הוּא
38 בַּחֲנִית דַּעַת־עֲלִיּוֹן וְקִדְש־הַעֲלִיּוֹן, שֶׁלֹּמַעֲלָה מַעֲלָה
39 מִבַּחֲנִית עֲלָמִין.

40 וּבַחֲנִית "מֹשֶׁה" הוּא הַמְּנַהֵיג (כִּי "וִידְבֵּר" – מַלְשׁוֹן "וִידְבֵּר
41 עַמִּים תַּחְתִּינוּ" (תְּהִלִּים מז, ד) – לְשׁוֹן הַנְּהַגָה) וּמִמְשִׁיךְ בַּחֲנִינָה זֶה
42 לְהִיּוֹת רְעוּת־אֲדִילָא.²⁴

43 גַּם, כִּי "מֹשֶׁה" הוּא בַּחֲנִית "וְנַחֲנוּ מ"ה", בַּחֲנִית "עֲנִיו
44 מֵאֹד", וְלָכֵן "וִידְבֵּר מֹשֶׁה כו"²⁵ :

45 קִיצוּר. עֲנִין "קְדוּשָׁה מְבִיָּאָה לִידֵי עֲנוּה, וְעֲנוּה מְבִיָּאָה
46 לִידֵי יִרְאֵת חֹטֵא". וְעֲנִין "וִידְבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת": :

47 ה. "לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר כו" (פֶּרֶשְׁתָּנוּ ל, ב):
48 וְאָמְרוּ רז': ש"כֹּל הַנִּבְיָאִים נִתְּנָבְאוּ ב'כֹּה'. נֹסֶף
49 עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה שֶׁנִּתְּנָבְא ב'זֶה' כו"²⁶.

50 וְהַעֲנִין:

51 דְּכָתִיב (בְּרֵאשִׁית א, כו): "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ"
52 – "כְּדִמוּתֵנוּ" הוּא בַּחֲנִית 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין', דְּכ"ף
53 הַדְּמִיּוֹן – "כְּמוֹ הַדְּמוּת" כו, מִה שֶׁאֵין בֶּן "בְּצַלְמֵנוּ" הוּא
54 בַּחֲנִית גִּילּוֹי עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשׁ בְּכִיכּוּל²⁷.

55 וְהִנֵּה עַל יְדֵי רְעוּת־אֲדִילָא, לְמַעֲלָה מִבַּחֲנִית כַּח
56 הַנֶּפֶשׁ, נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה אֶתְעוּר־תִּלְעִילָא, גִּילּוֹי
57 בַּחֲנִית עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, לְמַעֲלָה מִבַּחֲנִית עֲלָמִין, מִה
58 שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עֲלָמִין. וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נא,
59 טו): "וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךָ", "דְּבָרִי" מִמֶּשׁ.

60 וְהִינּוּ "לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר כו": דְּהִינּוּ, בְּאִמְרֵית כָּל אֶחָד
61 וְאֶחָד פֶּרֶשָׁה שֶׁבְּתוֹרָה אוֹ נְבִיאִים וְכוּתוּבִים, הִלְכוֹת
62 וְאֶגְדוֹת – יִהְיֶה "זֶה הַדְּבָר" עֲצֻמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מֵאֶז וּמִקֶּדֶם.
63 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (וַאֲתַחֲנִן ו, יז): "וְהִיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי
64 מַצְוֶה הַיּוֹם כו, וְדִבַּרְתָּ בָּם כו" – ש"הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" עֲצֻמָּם
65 שֶׁאֵמַר מֹשֶׁה בְּאוֹתוֹ יוֹם, יִהְיוּ אֶצְלֶךָ "וְדִבַּרְתָּ בָּם" עֲצֻמָּם.

1 כִּי הִנֵּה "אֶת זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים" (קֹהֶלֶת ז, יד):
2 שֶׁכְּמוֹ שֶׁבְּקְדוּשָׁה, עֲשִׂיתִי הַמְּצוֹת, הוּא מַעֲלָה אֶת הָאָדָם
3 לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלִיוֹנִים מִבַּחֲנִית רְצוֹן־הַעֲלִיּוֹן – כְּמוֹ כֵּן
4 לְהִפָּךְ בַּעֲבִירָה כְּתִיב (אֲמֹר כב, א): "וְנִכְבְּרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת
5 מִלִּפְנֵי אֲנִי ה'".

6 פִּירוּשׁ:
7 "אֲנִי ה'" – מִה שֶׁהוּא מְהוּוּה כָּל הַיּוֹת, לְהַחֲיוֹת כָּל
8 הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנִּבְרָאִים,
9 ו"מִלִּפְנֵי": כְּלוּמָר, לְמַעֲלָה מִבַּחֲנִינָה וּמִדְּרִיגָה זֶה, שֶׁם
10 מִגִּיעַ הַפָּנִים וְהַעֲנוּשׁ שֶׁל הָעֲבִירָה – ש"הַפֶּרֶת תִּכְבֶּרֶת" (שִׁלָּה
11 טו, לא), בְּשֶׁרֶשׁ כָּל הַשְּׂרָשִׁים.

12 וְצִרִיךְ לְהִיּוֹת לְאָדָם "יִרְאֵת־חֹטֵא" – פִּירוּשׁ: יִרְאָה
13 מִחֻמַּת ה"חֹטֵא", וְהַחֲסָרוֹן, וְהַפָּנִים שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמַעֲלָה כָּל
14 כֶּף. ו"חֹטֵא" הוּא לְשׁוֹן חֲסָרוֹן²⁸ וּפָנִים, שֶׁלֹּשׁוֹן חֹטֵא נּוֹפֵל
15 אֶפְּסִילוֹ עַל בִּיטוּל מְצוֹת־עֲשֵׂה, וְדְקְדוּקִי סוּפְרִים – שֶׁעַל
16 כָּל פָּנִים יֵשׁ חֲסָרוֹן וּפָנִים. מִה שֶׁאֵין בֶּן "עוֹן" – הוּא עַל
17 לֹא־תַעֲשֶׂה כו.

18 וְהִנֵּה יִרְאֵת־חֹטֵא בַּבַּחֲנִינָה זֶה, בָּאָה אַחֵר עֲנוּה וְקְדוּשָׁה
19 דוֹקָא. דְּהִינּוּ, אַחֵר שִׁיתְקַדֵּשׁ בְּקְדוּשָׁה הַעֲלִיּוֹנָה הַבָּאָה
20 מִלְּמַעֲלָה עַל יְדֵי הַמְּצוֹת, וְיָבֵא לְמַדְרַגַּת עֲנוּה, שִׁבְיָר
21 שִׁפְלוּת נִפְשׁוֹ, אֲזִי יִבִּיר וְיִרְגִּישׁ גַּם בֶּן ב"זֶה לְעוֹמֵת זֶה" –
22 כְּמֹה גְדוֹל עוֹנֵשׁ הַחֹטֵא וְהַפָּנִים שֶׁמִּגִּיעַ לְמַעֲלָה, וְיִהְיֶה לוֹ
23 יִרְאָה גְדוֹלָה מִחֻמַּת הַחֹטֵא וְהַפָּנִים²⁹.

24 אֶךְ קְדוּשָׁה וְעֲנוּה זֶה, אֵינָה בָּאָה אֶלָּא אַחֵר מִדְּרַגּוֹת
25 הַפְּרִישׁוּת, שֶׁהוּא לְהַפְרִיד הָרַע שֶׁבִּנְפֶשׁ־הַבְּהֵמִית
26 מִקְּלִיפוֹת־נוֹגַהּ, ו"קִדְשׁ אֶת עֲצֻמָּךְ בְּמוֹתֶר לך" (בְּמֹת כ, א),
27 וְהוּא בַּחֲנִית תְּשׁוּבָה־תַּתְּאָה, כְּמֵאֹמֶר רז"ל (אֲבוֹת ד, יא):
28 "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כו" – שֶׁכָּלֵא תְּשׁוּבָה תַּחֲלָה אֵין
29 הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים וּמֵאִירִים – מַלְשׁוֹן "אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב כו"
30 (בְּרֵאשִׁית א, ד).

31 וְעַם כָּל הַנ"ל יוֹבֵן מִה שֶׁכְּתוּב: "וִידְבֵּר מֹשֶׁה אֶל
32 רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת", פִּירוּשׁ:

33 "מִטּוֹת" – בְּעֲנִין מִטָּה כְּלָפִי חֶסֶד, שֶׁהוּא עֲנִין לְהַטּוֹת

הָעֲנוּה אֶפְּסִילוֹ בְּכֶתֶר כו, וְהוּא נִקְרָא אֵין, לְהִיּוֹתוֹ מִחֻשִּׁב
עֲצֻמוֹ לֹאֵין נֶגֶד הַמַּאֲצִיל. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְעִינֵין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר (לְעִיל בְּלַק סט, א) בְּבִיאֹר עַל פֶּסוּק "מִי מִנִּה", בְּעֲנִין
"אוֹכֵם הוּא קָדֵם כו", וְזֶהוּ עֲנִין "לְשֵׁת חֲשֹךְ סִתְרוֹ". וְעִינֵין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר
מִעֲנִין עֲנוּה – סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ" (לִקְטָן נִצְבִּים מז, ד וְאִילָךְ).

ו* וְשֵׁם: "אִמֵּר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: חוֹשֶׁקֶנִי בָכֶם, שֶׁאֶפְּסִילוֹ בִּשְׂעֵה
שֶׁאֵנִי מִשְׁפִּיעַ לָכֶם גְּדוּלָה אֲתֶם מִמַּעֲטִין עֲצֻמְכֶם לִפְנֵי: נִתְּנִי גְדוּלָה לְאֲבָרְכֶם
אִמֵּר לִפְנֵי: וְאֲנֹכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, לְמֹשֶׁה וְאַחֲרָיו – אִמֵּר: וְנַחֲנוּ מִה' .. גְּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר
בְּמֹשֶׁה וְאַחֲרָיו יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲבָרְכֶם. דִּאִילוֹ בְּאֲבָרְכֶם כְּתִיב וְאֲנֹכִי עֶפֶר
וְאֶפֶר, וְאִילוֹ בְּמֹשֶׁה וְאַחֲרָיו כְּתִיב וְנַחֲנוּ מִה'.

22. רֵאָה מִלְכִּים א' א, כא וּבְפִירוּשׁ רש"י שָׁם.

23. (וְעִינֵין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר עוֹד בְּפִירוּשׁ וְעִנֵּין "יִרְאֵת חֹטֵא" – בְּדְבוּר
הַמִּתְחִיל "אֵלֶּה מִסְעִי" (לִקְטָן פח, א).

24. (וְעִינֵין עוֹד מִעֲנִין "רָאשִׁים", וּבִזְהוּרִי בְּפֶרֶשֶׁת פִּנְחָס (דף רג עמוד ב),
עַל פֶּסוּק "שֹׂאוּ שְׁעָרִים דְּאֲשִׁיכֶם".

25. וְעִינֵין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר: סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "מֹשֶׁה וִידְבֵּר" (תּוֹרָה אור סח,
ב). וְסוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "מִרְאִיָּה וּמַעֲשִׂיָּה" (שָׁם יְהוּר טו, א).

26. (בְּרֵשִׁי ריש פֶּרֶשֶׁת מִטּוֹת (מִסְפָּרִי פֶּרֶךְ קנג). וְכִלְקָח טוֹב" עַל הַתּוֹרָה).

27. (וְעִינֵין מִזֶּה לִקְטָן (פח, ג וְאִילָךְ): בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אֵלֶּה מִסְעִי" הַנ"ל.
וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי בָיִם הִזֶּה יִכְפֹּר" (לְעִיל אַחֲרֵי כו, ב).

הדבר ההוא לגשמייות, ממילא ממשיך ומוריד גם את
הגוף האדם אחריו.³⁴ אבל באמת צריך לראות בשרשו,
איך ששרשו גבוה מאד נעלה, ועל ידי זה פירש ממנו.
ולכן צריך הנודר לומר: "הרי זה בעולה וכקרנן",
שהן קודש ו"דבר הנדור" ומופרש בשרשו הגבוה
למעלה. וכמו שכתוב (נשא ו, ב): "כי יפליא לנדר" – לשון
מופלא ומכוסה.³⁵ "כאלו נודר בחיי המלך"³⁶ – ששרשם
הם חיים-העליונים, מבחינת סובב כל עלמין,³⁷ ומשם
נשתלשלו כל בחינות אורות המקיפים שבעולמות
עליונים, וגם למטה באדם התחתון – בבחינת הכל ודבור
היוצא מהפה. כידוע ליודעי חן.³⁸

וזהו "דבר הנדור" – שמקדיש הקרן ואמר: "הרי זה
עולה או שלמים", להמשיך בפיו קדושה עליונה
מבחינת סובב כל עלמין, מקור כל הקדושות. וגם
הנדרים שהן קונמות הן הקדש, כדאיתא בגמרא.

(וזהו כענין המבואר בדבור המתחיל "כה תברכו", בפרשת נשא
(לעיל כו, ב), בפירוש ענין "ויקרא האדם שמות כו" (בראשית ב, ב)
– להעלותו על ידי זה, ולקדשן³⁹ במקורן כל עין שם, וכעין
זה הוא ענין קונמות – שמתפסו בדבר הנדור וקדוש, ועל ידי
זה ממשיך בו קדושה עד שהן הקדש. והכח הזה כפה האדם,
הוא ממש כענין הנ"ל ד"ויקרא האדם שמות כו".

ועוד נראה לומר: כי הכח הזה הוא מעין ודוגמא הכח
ד"לאמר זה הדבר" הנזכר לעיל, שנמשך מבחינת "ידבר משה
אל ראשי המטות כו". וזהו שייכות ענין "ידבר משה כו לאמר
זה הדבר" לפרשת נדרים.

ולכן עכשיו שנתמעטו הלכבות צריך לומר "כלי נדר". וכמו
שנתבאר במקום אחר).

לפי שעל ידי בחינת רעותא-דליבא נמשך בחינה מה
שלמעלה מבחינת עלמין, ושם הוא למעלה מן הזמן.²⁸
ושם היה בחינת נבואתו של משה, שהוא היה בחינת
קדש-העליון – למעלה מבחינת עלמין. ולכן אמרו רז"ל
שהיה פרוש מן האשה (שבת פז, א), מה שאין בן כל
הנביאים כו.²⁹

"איש כי ידר נדר וגו'" (פרשתנו ל, א) – "עד שידור בדבר
הנדור"³⁰.

הענין:
כי הנה "נדרים סייג לפרישות" (אבות ג, יג), והנה
פרישות הוא, להיות "קדש את עצמך במותר לך".³¹
וכדי להיות מדרגה זו נטועה וקבועה בלבו באמת
לאמתו, צריך לעשות עצות בנפשו, כענין שנתבאר
למעלה בענין שמביאה לידי יראת-חטא, דהיינו
שישפיל עצמו איך הדבר שרוצה לפרוש ממנו.

כגון "הנודר מן הבשר כו"³², שהבשר וכיוצא בו הוא
גבוה ממנו במעלה בשרשו, ששרשו גבוה מאד נעלה
מבחינות ומדרגות האדם. אלא שבשכירת-הכלים נפלו
למטה מטה מן האדם – בדצ"ח. אבל מכל מקום הרי יש
לו יתרון ומעלה – שממיה את האדם; והאדם צריך לו,
והמאכל אינו צריך להאדם. ואי לזאת אינו ראוי
להורידו כל כך בגשמייות, להיות נהנה ממנו למלאות
תאוות גופו, ולהיות בזוללי בשר וסוכאי יין.³³ כי אם
להרחיב דעתו לה'.

וכן דרך הנודרים לשם-שמים, הוא מפני שרואים
ירידתם מן הדבר שנודרים ממנו, שהדבר ההוא גורם
להם ירידה והטייה מאחרי ה'. והיינו, אחר שמורידים

28. (ועיין מה שנתבאר: על פסוק "קול דודי הנה זה בא" (תורה אור
שמות נא, א). וסוף דבור המתחיל "והגדת לבנך", בענין "בעבור זה" (ראה
לעיל צו, ב, ג ואילך). וסוף דבור המתחיל "בחדש השלישי כו" (תורה אור
יתרו סו, א) **ביום הזה**).

29. (ועיין מזה וזהו בפרשת ויצא (דף קנ"ב, ב'). וב"מקדש מלך" שם.
ובפרשת בראשית (כ"ב, א'). וביאורו הרמ"ז פרשת ואתחנן (דף ר"ס,
סוף עמוד ב'), גבי "רב לך כו". ועיין בפרשת בלק (קפ"ז, ב').

ומכל זה יובן איך שגבואתו היה מבחינת שלמעלה מגדר
זמן: שבחינת הזמן אין לו יחס רק במדת מלכותו וחקריו,
בחינת "כדמותנו" בחינת "עלמא דנוקבא" כו, דהיינו
בשנעשית מקור לבי"ע.

ועיין בפרשת וחי (דף רמו, סוף עמוד א, ועמוד ב).

30. (נדרים יג, א ושם נסקו).

31. (נבמות כ, א. ספרי ופירוש רש"י ראה יד, כא).

32. (משנה: חולין ח, א. נדרים ו, ו).

33. (על פי משלי כג, כ: "בסכאי יין, בזוללי בשר").

34. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "בהעלותך את הנרות" (לעיל
לא, ג), בענין "עם-הערך אסור לאכול בשר" (פסחים מט, ב). ונאף דהקא
מיידי בתלמיד-הכם, מכל מקום, נהי דאינו **אסור**, מכל מקום שייך
שיקרא שלא ירד ממדרגתו כו).

35. (ראה חגיגה יג ריש עמוד א ורש"י: **במופלא מופך** – במובדל ומופרש מן,
שלא רצה הקדוש ברוך הוא לגלות לה).

36. (ספרי משות, פסקה קנ: "מה הפרש בין נדרים לשבועות? בנדרים – בנודר
בחי המלך". וזה משפטים קטו, ב ועוד: "וכל הנודר כאילו נודר בחי המלך").

37. (ועיין מענין **נדר** – **בזהר**: חלק ב', יתרו צ"א, ב'. משפטים קט"ו,
ב'. פנחס דף ר"ה, א' ב'. וב"פרדס" ערך נדר. וב"מאורי אור", אות נו"ן
סעיף ט'. **רבות**: ויצא, ריש פרשה ע'. כי תשא, פרשה מ"ג. נשא, פרשה
י', על פסוק "כי יפליא". באיכה, בפסוק "ישבו לארץ ידמו". וב"בחי",
פרשת יתרו).

38. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וארשתיך לי").

39. (לעיל כו, ב; ולקשרו).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

בבחי' האורות ולא בבחי' הכלים כו' וכה"ג בהיות
שאם לא נאמר כן הרי יקשה מאד קושי' הידוע במדרש
אם בו שבת וינפש למה מוריד גשמי' ומצמיח תבואות
בשבת כו' וגם קשה שלפי ענין מצות השבת בשב ואל
תעשה עבודת הבירורי' דרפ"ח במצות מעשיות כנ"ל
הרי המצות בטילות בשבת ובאמת החיוב במצו' בשבת
כמו בחול ממש כנ"ל אך התיריץ עכ"ז הוא מ"ש בע"ח
דאין העליות רק בפנימיות ולא בחיצוניות כו'. וביאור
הדברים ידוע שחיצוניות העולמות נמשך מבחי' הכלים
שהן בחי' אותיות ובזה שוה שבת לחול ולכך כל
הברואים בשבת במעמד א' עושין פעולתן כמו בחול
וכך עד רום המעלות אבל בחי' פנימיו' העולמות הוא
בחי' האורות שלמעלה מבחי' התפשטו' האותיו' בהן
הוא השבית' כמו בשכל ומדות ומעשה בפנימיותן
שהי' מלובש ג"כ בחיצוניו' הוא שעולה לבד אבל
החיצוניות שלהן נשאר למטה בלי עלי' כלל כו' וענין
נייחא דנר"ג הנ"ל הכל הוא בבחינת הפנימיות לבד
וכמה שכתוב במ"א באריכות וד"ל. ובזה יתורץ
הקושיא שבמדרש הנ"ל למה מוריד גשמים כו' מאחר
שבחיצוניות אין שינוי כלל ומה שאמר כי בו שבת אינו
רק בפנימיות האורות כו' וממילא מתורץ גם הקושיא
הב' בענין חיוב המצות בעבודה דרפ"ח לברר כו'
בשבת כמו בחול מאחר שעה"ד טו"ר לא נתברר בשבת
בחיצוניות העולמות כלל וצריך בירור כמו בחול א"כ
חלו כל המצות מעשיות בשבת כמו בחול ממש רק
ענין השביתה במצות מעשיו' בשבת גם כן אינו רק
בבחי' הפנימיות והוא ענין הנ"ל בעליות הרצון והשכל
והמדות שבמצות מעשיות שעולין בשבת להיות הרצון
בעלייה אל העצמות שזהו בחי' פנימיות שלהן השייך
אליהם כמו שטרח כו' כנ"ל באריכות אבל בשביל זה
לא יפטור ממעשה המצות בשבת כמו בחול כמו מצות
קרבנות שהן במלאכה ג"כ ודוחין את השבת וכן מצות
מילה וכה"ג ומכ"ש מצות שאין מלאכה כו' משא"כ
יום שכולו שבת שאז עליות העולמות גם בחיצוניו'
להיות שיהיה אז לאחר הבירור דרפ"ח כו' לגמרי ולא
יהיה בחי' ירידת הרצון לברר כלל רק הרצון והתענוג
הוא בעצמותו ממש ולכך נקרא יום שכולו שבת בחי'
מנוחה עצמית מצד עצמותו ולא מצד מלאכה כלל
וכלל ולכך המצות בטילות לעתיד לבוא לחד מ"ד בגמ'
וגם מצות שבת לא יתכן לומר ביום שכולו שבת מאחר
שאינו שביתה מן המלאכה ויבוטל כל מלאכת

1 (לב) אך הנה לכאורה לפ"ז הי' מהראוי שיהיה כל
2 מצות מעשיו' בטילו' בשבת ובאמת החיוב
3 בכל המצו' בשבת כמו בחול ממש כידוע אבל הענין
4 הוא דמה שאנו או' שמצו' השבת הוא בחי' הפנימיות
5 של כל המצו' הנה גם שהיא נקרא פנימית אבל היא
6 מקורם ויסודם השייך אליהם דוק' כמו שהשביתה
7 פנימית אל העבודה מטעם שהמלאכה שהיא בחי'
8 התפשטות החיות עולה אל העצמות וכך בחי' תענוג
9 ורצון העליון הזה שבמצות השבת הוא מקור ויסוד
10 השייך אל כל הרצונות שבמצו' מעשיות דוקא מאחר
11 שנקרא שביתה מן המלאכה והענין ידוע שהוא עליית
12 התענוג מכל אשר עשה דוקא וכמ"ש וירא אלקי' כו'
13 והנה טוב מאד כו' וכמ"ש במ"א ונמצא יש יחוס לו'
14 ימי המעשה עם השבת לפניו ולאחריו דו' ימי המעשה
15 שלפניו עולין בשבת ואותו תענוג העולה באמצעו' טוב
16 כשרון המלאכה דוקא הוא הגורם פנימיות התענוג
17 מהעצמו' לחזור ולהאיר למטה בבחי' ירידת הרצון
18 והתענוג בו' ימי המעשה שלאחריו כו' כמשל המתענג
19 מטוב המלאכה של הבנין הוא הגורם בנפשו ירידת
20 הרצון והתענוג לעסוק עוד במלאכתו כו' וכמ"ש במ"א
21 וד"ל. אך הנה יש עוד מדריגה בבחי' שבת שאינו מן
22 המלאכה כלל והוא הנק' יום שכולו שבת שאין מלאכה
23 לפניו ולאחריו כלל והוא אשר א"א לומר בו שיקר' גם
24 בחי' פנימיו' ומקור כו' ולא יתכן בו ענין ציווי כלל כי
25 הציווי אינו אלא על דבר מה כמו לשבות שלא לעשות
26 אבל כשלא עשה כלום שא"צ שבית' כלל איך יתכן
27 מצו' השבית' אלא נקרא מנוחה לחיי העולמי' בחי'
28 מנוחה עצמיות בלתי הקדמת מלאכה ועמל בתחלה
29 כלל וכלל וזה ההפרש בין נייחא למנוחה כו' ולכך יום
30 שכולו שבת אינו בכלל מצות שבת כלל כי לע"ל
31 המצות בטילות כי הכל יתברר כמ"ש בר"מ דאילנא
32 דטו"ר יתעבר מעלמא כו' כי רוח הטומא' יעבור לגמרי
33 מכל וכל ולא יתכן כלל בחי' בירורי' בטו"ר שע"ז
34 היסוד הוסדו כל המצות מעשיות בסור מרע ועשה טוב
35 כו' להבדיל בין טמא לטהור כו' וא"כ המצות בטילות
36 כמו במלאכים שלא ניתנה תורה להם באמרו וכי
37 רציחה וגניבה יש בכם וכו' וכה"ג ומאחר שאין עבודה
38 אין שביתה מן העבודה ולא יתכן הציווי בשביתה גם
39 להקרו' בשם פנימי' כו' וד"ל. וזהו מ"ש בע"ח בענין
40 עליות העולמות עכשיו בכל השבתות אינו רק בבחי'
41 פנימיות העולמות ולא בחיצוניו' העולמות דהיינו

- 1 ההשתלשלות בפעולות עו"ע גם בדברים גשמי' כמו
- 2 שאמר עתידה הארץ שתוציא גלוסקאות כו' בלי

חרישה וזריעה כלל וכמ"ש הנני בורא שמים חדשים

וארץ חדשה כו' וד"ל:

שנר התשובה. איתא בר"מ. לד"ר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 **וראיתי** [אני] שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון
- 2 האור מן החושך תני משום ר"מ כיתרון דברי
- 3 תורה על דברי הבלים, ולכאורה מה חידוש ר"מ, וגם
- 4 תני משום ר"מ משמע שזהו חידוש גדול. אך הענין
- 5 הוא כי הבל הבלים אמר קהלת עוד הבל הבלים הכל
- 6 הבל שבעה הבלים אמר קהלת. וגם מ"ש ומותר האדם
- 7 מן הבהמה אין כי הכל הבל, ולכאורה ודאי יש הפרש
- 8 גדול בין אדם ובהמה כי בודאי אדם מתפלל ולומד
- 9 ומברך בהמ"ז וכל הברכות והמצות ואיך מותר אדם
- 10 מן הבהמה אין.
- 11 **אך** הנה בפ"י הבל יש ג' שיטות. א' לפ"ד הזוהר הבל
- 12 הוא בחי' גבוה הבלא דעלה עלמא קאי
- 13 וכמשארו"ל הבל תינוקות של בית רבן וגם [כ]מ"ש
- 14 וישע אל הבל ותרגום אונקלוס קורבנא דמתקבל ברעווא
- 15 קדם ה', וכמו שאנו רואים שענין נשמה הוא לשון
- 16 נשימה שמכניס הבל ומוציא הבל ובא"ל אזי יחנק
- 17 וכמ"ש אשאם ואשאף יחד זהו לשון נשימה, ולמעלה
- 18 הוא ג"כ בהבראם בה"א אתא קלילא דלית בי' ממשא
- 19 והוא בחי' הבל אות א', במח' א' ברא כל העולמות,

וראיתי [אני]

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **ואמנם** באמת יש כח גדול בסוף מה שאינו בראש,
- 2 והוא כי הראש הוא בחי' החכ' שנק' ראשית
- 3 ה"ה רק נתהוה מאין וכמ"ש והחכ' מאין תמצא, אבל
- 4 לא שהיא בעצמה נעשית אין להוות מה שלמטה
- 5 הימנה, שהרי מחכ' ולמטה הוא בחי' השתלשלות עו"ע
- 6 בחי' יש מיש, אבל הסוף הוא בחי' מל' דאצי' סופא
- 7 דכל דרגין ה"ה מהוה היש דבי"ע, ונמצא כי יש כח
- 8 במל' דאצי' מה שאינו בחכ' דאצי' כ"א במקור החכ'
- 9 המהוה את החכ' והיינו בחי' האין שמשם נמצא החכ',
- 10 והוא שכמו שהאין שלמעלה מן החכ' מהוה את החכ'
- 11 כן בחי' המל' מהוה בי"ע ונעשית אין להוות היש

- 12 דבי"ע, והוא מפני כי נעוץ תחילתן בסופן וסופן
- 13 בתחילתן שכוונת נעיצת התחילה נמצא בסוף דוקא
- 14 יותר מן הראש המתפשט כמ"ש בד"ה ועמדו רגליו
- 15 ביום ההוא על הר הזיתית, פ"י תחילה הוא בחי' א"ס
- 16 קדמון לכל הקדומי' שאין לו תחילה ואין לו תכלה,
- 17 ואנו קוראי' אותו תחילה ע"ש המושאל שהוא תחילה
- 18 לכל, וכוונת נעיצת התחילה שברא וגילה מציאת החכ'
- 19 מן האין יש בסוף דוקא הוא בחי' מל' סופא דכל דרגין
- 20 דאצי', עד שנמצא בה כח האין של התחילה להוות
- 21 מאין ליש התחדשות גמורה, מה שאינו נמצא כן בראש
- 22 האצי' הוא בחי' חכ' שלא יש בה הכח להוות מאין

14 מיש לזאת אנו מכנים ראשית הבריאה וכן ראשית
15 האצי' בשם יש מאין, שאנו קוראי' ההתהוות והנאצל
16 בשם יש, ומקורם אנו מכנים בשם אין ע"ש שאינו
17 מושג לנו כלל וכלל, וגם שהם מחודשי' שאינו שייך
18 שהי' כן תחלה קודם התהוותם, שקודם התהוות החכ'
19 לבחי' שכל הגלוי לא הי' עדיין מציאת חכ' הגלוי'
20 כלל, נמצא כי שם אין שאנו מכני' הוא שם המושאל
21 שלפי דעתינו אי אפשר לנו לכוונת באופן אחר מאחר
22 שלא נודע כלל מהו ולכן מכנים זה בשם אין,
23 והמציאות בשם יש, ובאמת לפי דיעה העליונה דבחי'
24 ד"ע נהפוך הוא שהוא ית' הוא יש האמיתי וכולא קמי'
25 כלא ממש חשיבי, ונמצא שכל מה שנעשה ונוצר
26 ונברא ונאצל הם אין לגבי ית'.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

ויקרא, פ' זכור, על התנאים של בתו דבורה לאה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

20 ובמדרש איתא⁶⁵ (נאמר): משל למלך שעשה סעודה
21 שבעת ימים, וזימן כל בני אדם שבמדינה בשבעת ימי
22 המשתה. כיון שעברו שבעת ימי המשתה, אמר לאוהבו
23 כבר יצאנו ידינו מכל בני המדינה, כיון שעברו שבעת
24 ימי המשתה בא ונגלגל אני ואתה במה שנמצא ליטרא
25 בשר או של דג או ירק. כך אמר הקדוש ברוך הוא
26 לישראל: "ביום השמיני עצרת תהיה לכם" - גלגלו
27 במה שאתם מוצאים, בפר אחד ואיל אחד בו' - עד כאן
28 לשון המדרש.
29 והוא ענין מה שכתוב לגבי שמיני עצרת הלשון: עצרת
30 תהיה לכם שמדייקים מכך שדוקא לישראל שייך חג זה.
31 היינו, שבחג זה מתגלה הקשר מיוחד של ישראל עם
32 הקדוש ברוך הוא, כמו המשל המובא במדרש, שביום
33 השמיני של הסעודה מתגלה הקשר המיוחד שבין המלך
34 לאוהבו בו', וצריך להבין מהו ענין הקשר המיוחד של
35 אני (הקדוש ברוך הוא) ואתם (עם ישראל) דוקא.
36 ולהבין כל זה צריכים להקדים מה שנתבאר לעיל
37 במאמרים הקודמים⁶⁶, ההפרש בין האור הפנימי הבא
38 בהתחלקות ובהתגלות בעולמות ובנבראים, לבין אור

1 ליש כ"א מיש ליש כנ"ל, וכ"ז הוא שלא ע"פ סדרי
2 השתלשלות כ"א לפי שנערץ תחלתן בסופן וסוף מעשה
3 עלה במחשבה הקדומה לפניו ית', ולכן נמצא בה הכח
4 לחדש מאין ליש כמו בהתחילה הוא בחי' אא"ס קדמון
5 לכל הקדומי' שאין לו תחילה ואין לו תכלה בחי' האין
6 המחדש היש דחכמה כו'. ואמנם הנה ג"ז מובן שמה
7 שהראש והסוף שבנאצלים נק' יש מאין הנה זהו רק
8 לגבינו, שאנחנו כבר באנו בהשתלשלות המדריגות יש
9 מיש ולכן אנו קוראי' מקור ההתהוות בשם יש מאין,
10 אבל לא שבאמת הוא יש ונתהוה מאין, שבאמת אינו
11 כן כ"א הוא ית' הוא יש האמיתי, וכל מה שנאצל
12 ונתהוה הם אין ואפס וכולא קמי' כלא חשיב, רק
13 שלגבינו שאנו נבראי' יש מאין ובאנו בהשתלשלות יש

1 ביום השמיני עצרת תהיה לכם⁵⁸,

2 וצריך להבין והלא שמיני עצרת הוא רגל (חג) בפני
3 עצמו⁵⁹ ולא חלק מחג הסוכות, ואם כן, למה נקרא יום
4 השמיני דהיינו שמיני לחג הסוכות, דלכאורה היה צריך
5 לחשוב (להחשיב, למנות) אותו על (לפי) ימי החודש,
6 שיקרא היום הכ"ב לחודש תשרי, כמו כל המועדים
7 שבחדש זה - תשרי - כמו שנאמר לגבי ראש השנה,
8 באחד לחודש⁶⁰ ולגבי יום כיפור, ובעשור בו⁶¹ ולגבי חג
9 הסוכות בחמשה עשר בו⁶² בו', וכמו כן היה צריך
10 לחשוב שמיני עצרת גם כן בימי החדש - בעשרים ושנים
11 בו, ומפני מה נקרא יום השמיני שמכך מובן לכאורה
12 שנחשב המשך לחג הסוכות ולא חג בפני עצמו בו'.
13 גם צריך להבין - שאלה נוספת: מה שהקרבן דשמיני
14 עצרת הוא רק פר אחד איל אחד⁶³ ולא כמו כל יומי
15 החג של סוכות שהקריבו הרבה פרים שהיה התחלה
16 ביום הראשון של חג הסוכות מי"ג פרים⁶⁴ והיה הולך
17 ומתמעט עד שביום האחרון של החג הקריבו שבעה
18 פרים בו' ואם כן, מדוע בשמיני עצרת שבא למחרת
19 היום האחרון של החג, מקריבים רק פר אחד בו'.

63. במדבר כט, לו.

64. במדבר כט, יג ואילך.

65. במדבר רבה פ' כ"א, כד.

66. ראה גם סקירה כללית בראש הספר.

58. במדבר כט, לה.

59. סוכה מח, א.

60. ויקרא כג, כד.

61. ויקרא טז, כט.

62. ויקרא כג, לד.

30 וסוף) יש עשר ספירות וגם מבואר בעין חיים שם שיש
31 בבחינת העיגולים התחלקות של מעלה ומטה היינו עיגול
32 עליון ועיגול תחתון ב' - אם כן מובן לכאורה, שגם
33 באור המקיף יש התחלקות והבדלי דרגות.
34 ונתבאר שם, שאין זה סתירה. דמה שיש מעלה ומטה
35 בעיגולים אין זה סותר לעיקר הענין דעיגולים אין בהם
36 התחלקות, כיון, דבחינת מעלה ומטה שבהם אין זה
37 שמחולקים בעצם מדריגתן כמו באור הממלא
38 שהתחלקות היא מהותית, שהחכמה במהותה שונה
39 מהבינה, הבינה במהותה שונה מהמידות וכן הלאה, כי
40 אם שהתחלקות באור המקיף היא בבחינת הגילוי לבר
41 דהיינו בבחינת ריבוי ומיעוט האור ב' ולא במהות,
42 וענין ההתחלקות בריבוי ומיעוט (שכך היא ההתחלקות
43 בספירות של עולם האצילות, כפי שנתבאר במאמר
44 הקודם), אין נחשב להתחלקות מהותית גם כשהוא
45 באור פנימי וכל שכן כשהוא בהאור מקיף הרי
46 ההתחלקות שם היא רק בענין הגילוי ואינו נחשב
47 להתחלקות מהותית.
48 והסיבה לכך, מפני שהמיעוט יש בו בחעלם כל האור
49 דבחינת ריבוי - כפי שנתבאר המשלים לזה במאמר
50 הקודם, מחיצוניות השכל הכוללת בהעלם את פנימיות
51 השכל, או המידה הכוללת בתוכה את המוחין - ובפרט
52 בהאור מקיף שבהמיעוט יש בגילוי גם את בחינת
53 התוקף כמו בבחינת הריבוי ב'. כפי שנתבאר בארוכה
54 בסוף המאמר הקודם המשל לזה מענין התמימות, שהוא
55 ביטול עצמי המשפיע בגילוי באותו תוקף על כל חלקי
56 הנפש.
57 עד כאן הסיכום בקצרה הביאור המובא במאמרים
58 הקודמים.

בסוכות תשבו

1 המקיף, דהאור מקיף אין בו התחלקות - והבדל זה בין
2 האור המקיף לאור הפנימי אינו רק בהתגלות האור אלא
3 גם בשורש האור לפני הצמצום: דהאור המקיף, כבר
4 בשרשו באור אין סוף שלפני הצמצום הוא האור
5 שבבחינת גילוי העצם שהוא בבחינת אין סוף - בשונה
6 מהאור הפנימי ששורשו לפני הצמצום הוא עשר
7 ספירות הגנוזות, שענינם הוא גילוי לשם מטרה ופעולה
8 כל שהיא ולא גילוי אין סופי, האור מקיף שורשו לפני
9 הצמצום בספירות אין קץ, כלומר גילוי אין סופי
10 המתאר ומגלה את העצם, ועל כן האור המקיף גם כמו
11 שנעשה בבחינת מקיף לעולמות הוא בבחינת אין סוף
12 כפי שהוא בשורשו.
13 נמצא, כי כבר באור שלפני הצמצום יש ב' שורשים: א.
14 שורש אור הממלא שענינו הוא גילוי לצורך מטרה,
15 להאיר בבחינת גבול. ב. שורש אור המקיף והסובב
16 שענינו הוא רק לגלות את העצם, ולא גילוי לשם מטרה
17 כל שהיא.
18 דהגם שיש בזה - בתוך האור המקיף עצמו - סוגים
19 שונים של מקיפים: מקיפים כללים כמו עליית הרצון
20 לעולמות עוד לפני הצמצום, והמקיף של עולם אדם
21 קדמון שמקיף את כל פרטי הנבראים, ומקיפים פרטים
22 כמו כתר דאצילות, כתר דבריאה וכו', בכל זאת, אין
23 בזה - בדרגות השונות של המקיף - התחלקות ב' ולא
24 כמו האור הפנימי שיש בו התחלקות.
25 וגם נתבאר לעיל במאמר הקודם, דלכאורה יש סתירה
26 לזה שאמרנו שבאור המקיף אין התחלקות ממה שכתוב
27 בעין חיים⁶⁷ דכמו שבבחינת היושר (האור הפנימי
28 הנמשל לקו ישר) יש עשר ספירות, כך בבחינת העיגולים
29 (האור המקיף הנמשל לעיגול כיון שאין בו תחילה

67. שער א ענף ב.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[מנחם-אב ה'תד"ש]

4 הביטוי "הוא היה אומר" זה לביטוי הגמרא² "מרגלא
5 בפומיה", ומשמעו שפתגם זה הוא אצל כהרגל.
6 כל תנא וכל אמורא בכלל, והתנאים והאמוראים שהיו

1 "הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו
2 מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו
3 מתקיימת"¹.

רבי חנינא בן דוסא אומר שמי שמעשיו הטובים הם
יותר מחכמתו – לימוד וידיעת התורה – אצלו החכמה
מתקיימת. זה שחכמתו היא יותר מהמעשים הטובים,
אצלו החכמה אינה מתקיימת.
צריך להבין, מדוע רבי חנינא תולה את קיום חכמת
התורה בריבוי המעשה על החכמה? קודם רבי חנינא
אמר שקיום החכמה תלוי בהקדמת יראת-חטא ללימוד
התורה, אבל זה עוד לא הכל, וצריך להיות גם "מעשיו
מרוכין מחכמתו"?
במעלת הדרגות, ערכה של החכמה הוא, שהיא הכוח
העליון ביותר בכוחות הנפש, וכוח המעשה הוא הכוח
התחתון ביותר.
כך הוא גם בספירות העליונות – ספירת החכמה⁷ היא
ראשית ההשתלשלות של ספירות דאצילות, ומעשה
הוא ספירת המלכות שהוא "סופא דכל דרגין דאצילות".
צריך להבין, איך מתנה רבי חנינא את קיום החכמה,
שהיא הדרגה העליונה ביותר בספירות העליונות
ובכוחות הנפש, בדרגה שהיא דוקא התחתונה ביותר
בספירות ובכוחות הנפש?
הגמרא⁸ אומרת "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".
על-פי זה, הרי המעשה צריך להיות תלוי בלימוד.
מדוע תולה רבי חנינא את קיום החכמה במעשה?
יתירה מזו – קיום החכמה, קיום התורה שהאדם לומד,
תלוי לא רק במעשה, שיעשה את דיני התורה בפועל –
ממש, אלא מוכרח להיות "מעשיו מרוכבים מחכמתו".
ככל שתגדל חכמתו בידיעות התורה, מוכרח להיות
"מעשיו מרוכין". המעשים מוכרחים להיות יותר
מחכמתו, ואם חכמתו מרובה ממעשיו, אזי "אין
חכמתו מתקיימת".
צריך להבין, מה הכוונה ב"מעשיו מרוכבים" שרק
על-ידי זה "חכמתו מתקיימת"?
קיצור. מבאר שהכוונה ב"הוא היה אומר" ו"מרגלא
בפומיה" היא לפתגמים מסוימים אודות לימוד וחיבת
התורה וקיום המצוות, אודות יראת שמים והנהגה
במידות טובות, שהתנאים והאמוראים היו מלמדים את
תלמידיהם. הפתגמים של רבי חנינא הם ברורים מאוד
אבל כלליים, ונזקקים להסברה. מבאר את המשמעות
של השגה מפורטת, "נקודה בהיכלא", יתרון ההבנה על
ההשכלה, ושואל – הרי חכמה נעלית יותר במעלה
ממעשה, מדוע הוא תולה את קיום החכמה במעשה ומה
הפירוש של "מעשיו מרוכין" שבזה תלוי קיום החכמה?

ראשי-מתיבתות בפרט, נתנו תשומת לב רבה ליצירת
פתגמים שונים שיכילו משמעות של יראת-שמים
עמוקה, מידות טובות והנהגות ישרות שהן טובות בפני
עצמן, ומביאות את התועלת הרצויה הן ביראת שמים
והן בלימוד התורה.
התנאים והאמוראים היו אומרים את הפתגמים הללו
לתלמידיהם ולשומעי לקחם לעיתים קרובות ככל
האפשר, עד שהדבר נחרט בזכרונם של התלמידים
והשומעים, כדי שיזכרו היטב לנהל את אורח חייהם
לאור ההוראות של פתגמי חיבת התורה ומצוות, ומדות
והנהגות טובות.
זו גם משמעות המשנה "הוא היה אומר": רבי חנינא
בן דוסא, שהיה חסיד ומלומד בניסים³, אדם שמימי,
היו לו פתגמים כמו לראשי הדורות הגדולים ביותר.
שלושת⁴ הפתגמים שהמשנה מביאה כאן הם באופן
קיום המצוות ומידות והנהגות טובות, אשר אם קיום
המצוות הוא באופן כזה כפי שהוא מורה והנהגת
המידות היא כפי שהוא מצוה, אזי התורה שהאדם
לומד יש לה קיום, ואז לידתו של האדם וחיייו בעולם
הזה גורמים, כביכול, לה' יתברך נחת-רוח.
פתגמי החנוך וההדרכה של רבי חנינא בן דוסא, איך
האדם צריך לחנך ולהדריך את עצמו, ברורים מאוד,
אך הם כלליים וחובה להסבירם.
אפילו בהשגה שכלית, השגה שטחית איננה השגה
ראויה. ההשגה הראויה היא השגה מפורטת.
זהו היתרון בהשגה על השכלה – השכלה⁵ משמעה
ההמצאה של כוח החכמה הפותחת את נקודת ההבנה,
והנקודה היא מקור החיים של ההבנה.
הבנה, השגה, משמעה – הביאור של כוח הבינה.
התוכן של כוח הבינה הוא, למצוא השוואות ומשלים
מתאימים המאירים ומבארים את ההשכלה, כדי
שהאדם יקלוט זאת היטב.
בווהר⁶ ישנו ביטוי "נקודה בהיכלא", נקודה בארמון.
ההמצאה השכלית של חכמה אינה אלא כנקודה,
וההסברה של בינה היא היכל – ארמון – שעל ידי
התאחדות הנקודה עם ההסברה נעשית ההבנה הראויה,
שהיא השגה מפורטת. בפרט בענינים שהם ישירות
בשביל בפועל-ממש, דברים כמו "חכמתו מתקיימת"
וכדומה, אין זה יכול להתבצע על-ידי הוראה כללית,
אלא בהכרח לבאר זאת בהרחבה ואז הדבר מביא את
התועלת הרצויה.

כ"ק אדמו"ר.

(6) חלק א ו, ע"א. ועוד [הערת כ"ק אדמו"ר].

(7) תניא, פרק לה (מג ע"ב).

(8) קידושין מ ע"ב.

(3) תענית כה ע"א.

(4) אודות הפתגם השלישי – ראה במאמר הבא [הערת כ"ק אדמו"ר].

(5) ראה המאמר ד"ה, יענך ה' ביום צרה (לעיל ע' 223) [הערת

ב.

1

כפי שאנו רואים במוחש בכוחות הנפש של השכל
שמקומו בראש, ומידות שמקומן בלב, התכונה
הטבעית של שכל היא להקיף כל דבר שצריך להבין,
והדבר שמבינים בשכל מוקף בשכל, שזה אופן החיבור
הגדול ביותר של המשיג – האדם המבין – עם
המושג¹⁴, בכל זאת זהו ענין מקיף, לא כתכונת
המידות, שהן פנימיות.
לכן מוחין ומידות שונים בטבעם.
טבע השכל הוא, שביכולתו לסבול ולשאת אפילו דבר
שנאוי, כפי שאנו רואים במוחש שאדם יכול להתבונן
שכלית ולקבל תיאור שכלי של דבר שהוא שונא, כשם
שהוא מתבונן שכלית ומתאר לעצמו דבר שאהוב עליו.
הסיבה לכך היא, שתכונת השכל היא מקיף. ללא
שימת לב מיוחדת, אדם אינו מתפעל מדבר שאהוב
עליו, כך השכל מקיף דבר שנאוי עליו בתכלית וזה לא
משפיע עליו, כי זה מקיף.
לכן, בעבודה שכלב, כשמתבוננים בהשגה אלקית בענין
בריאה יש מאין או בענין השגחה פרטית וכדומה בעניני
השגה אלקית, בעת ההתבוננות, ההתעמקות השכלית,
בענין, אין לו שום התפעלות מהענין, כי שכל הוא מקיף,
ומוכרח להיות כוח שמחדיר את ההתפעלות בהתבוננות.
אבל תכונת המידות שהן פנימיות, טבען הוא שאינן
יכולות לסבול דבר השנאוי. הדבר השנאוי הוא מאוס
אצל המידות כך שאינן יכולות לסבול זאת.
בגלל יתרון זה שבמידות, שהן פנימיות, לגבי המוחין
שהן מקיף, נקרא קיום המצוות באהבה ויראה "מעשיו
מרובין מחכמתו".
אכן צריכה להיות חכמה, לימוד התורה, כי זה מביא
את כל ענין התורה, אבל מוכרח להיות ה"מעשיו
מרובין מחכמתו" – יתרון המידות על המוחין, שדוקא
על-ידי זה "חכמתו מתקיימת".
קיצור. מבאר שמצוות, אפילו לא תעשה ואפילו
מצוות של חובת המוח והלבבות, נקראות מעשה, כי
מעשה כוונתו גם החתימה הסופית בכל דבר, כמו
שהבנה בבריאה יש מאין היא המעשה של האמנת
אלקות. מבאר ש"מעשיו מרובין" הם המידות אהבה
ויראה הכלולות במעשה, כי במידות ישנו יתרון שהן
פנימיות לגבי מוחין שהן מקיף. "מעשיו" עם מידות
אהבה ויראה הם מקיימים את חכמתו.

הוא ה' אומר כל שמעשיו

פירוש דבריו של רבי חנינא שצריך להיות "מעשיו
מרובין מחכמתו" הוא שהמידות אהבה ויראה יהיו,
בכלל, במעשה.
מלבד זאת שאהבה ויראה הן השורש של מצוות עשה
ומצוות לא תעשה, כפי שהרבי⁹ כותב בתניא¹⁰ שאהבה
היא השורש והמקור של מצוות עשה ויראה היא
השורש והמקור של מצוות לא תעשה, מלבד זאת קיום
המצוות צריך להיות עם המידות אהבה ויראה.
כפי שהזוהר¹¹ אומר, ש"אהבה ויראה הן תרין גדפין
דבהון פרחין לעילא" – אהבה ויראה הן הכנפיים
המגביהות את המצוות.
המצוות הן מעשה – לא רק מצוות עשה הן מעשה,
אלא גם מצוות לא תעשה נחשבות למעשה, כמאמר¹²
"ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כאילו עשה
מצוה", הרי שגם לא תעשה הוא מעשה.
יתירה מזו – גם מצוות של חובות הלבבות והמוח,
כמצות האמנת אלקות וכדומה, התבוננות באלקות,
התעמקות באהבה הנשמית לה', וביראה הנשמית
לה', כל זה הוא מעשה, כי מעשה אין כוונתו רק דבר
הנעשה על ידי היד או בחלק אחר של הגוף המכיל את
כוח המעשה. מעשה כוונתו גם החתימה הסופית של
הדבר.
ההבנה בבריאה יש מאין, נקראת המעשה של האמנת
אלקות.
באהבת השם, רגש האהבה לאלקות שכלב נקרא
מעשה, וביראת השם, רגש היראה מאלקות שכלב
נקרא מעשה. זו כוונת רבי חנינא בהוראתו שצריך
להיות "מעשיו מרובין":
לא זו בלבד שמוכרח להיות קיום המצוות שבא
מהתורה שלומדים, אלא גם קיום המצוות מוכרח
להיות עם אהבה לנותן התורה וביראה, שאז הן מעשה
המצוות והן לימוד התורה הם בדרגה יותר נעלית,
ברמה אחרת לגמרי, כי במידות יש יתרון על מוחין.
במעלת הדרגות¹³ של כוחות הנפש מוחין נעלים
ממידות, ובכל זאת קיים יתרון בתכונת המידות על
תכונת המוחין. זהו "מעשיו מרובין מחכמתו" –
היתרון שישנו במידות על חכמה שהיא מוחין. והיתרון
שבתכונת המידות הוא, שהם יותר פנימיים ממוחין,
שתכונתם יותר מקיפה ממידות.

(12) קידושין לט, ע"ב.

(13) ראה במאמר הקודם [הערת כ"ק אדמו"ר].

(14) תניא, פרק ה (ט, ע"ב).

(9) אדמו"ר הוקן.

(10) פרק ד [הערת כ"ק אדמו"ר] וחינוך קטן.

(11) ראה תקוני זוהר, תקון יו"ד [הערת כ"ק אדמו"ר]. ותניא

פרק מ (נה, ע"ב).

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

13 דשא, אומרת הגמרא² ומה אילנות שאין דרכן לצאת
14 בערבוביה אמר הקב"ה למינו, אנו על אחת כמה
15 וכמה. אף על פי כן רואים אנו שהם צומחים
16 בערבוביה, אלא הענין הוא,
17 כל עלה של ירק אפילו הקטנה ביותר, היא מהות
18 בפני עצמה, היא הרי עלולה להירמס, אך היא קיימת
19 וצומחת לעצמה. כך גם בעבודת האדם. ב"בית",
20 לומדים ומתפללים, אך הרי עסוקים עם אנשים.
21 ואילו בנאות דשא, הקל וחומר הוא בעצמו, פירוש מה
22 שהוא שקוע בתוכו. זה הענין של ויגבה לבו בדרכי
23 ה'³, העבודה בשמחה.
24 יתן השי"ת קיץ בריא.

י"ג מנחם אב

בנאות דשא, סמוך לניר"דוק

(3) דברי הימים ב. יז, ו.

(1) בראשית א, יב.

(2) חולין ס, א.

אגרות קודש

[מנ"א תרצ"ב]

17 אחת קרובה ליאנאוץ על שמחת חתונה של בעה"ב חסיד,
18 ואמר: תורה איז ג'טליך וכולה רוחניות. ולכאורה מוקשה
19 מדוע מצוה הראשונה היא פו"ר, אלא היא הנותנת
20 להיותה אלקי ורוחניות לכן גם דרכי וסדרי הם דרכי
21 נועם, די מצוה הראשונה איז א איד דארף ועלין עס זאל
22 זיין נאך א איד.

23 מחה"ס רמ"ג הי' אדני"ע אומר דא"ח ברבים. המאמר
24 הראשון הי' כתר יתנו לך, מדבר במעלת הנשמות בעלייתן
25 אחרי היותן בגוף בעלמא דין. והי' לוקח פ"נ לקרוא אותן
26 באהל, לפעמים הי' גם מיישב על שאלות החסידים
27 בעניניהם בגו"ר, אבל עם זה הי' משתמט א"ע מעניני
28 נשיאות, באמרו כי תעודתו היא רק לחזור חסידות בלבד.
29 ובסוף אלול נ"ג ור"ה נ"ד נראה תנועה אחרת, ומאז
30 התחיל סדר הנשיאות.

31 אז מ'לייגט תפילין און מ'דאווענט מנחה יעמאלט קאן
32 מען פארשטיין חסידות.

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

1 כ"ק אדמו"ר בבואו לנאות הדשא, התיישב, פישט
2 את הטלית קטן, ואמר: זהו הבראה.
3 לאחר מכן, אמר: הסדר בליובאוויטש לנסוע
4 לנאות דשא היה, שהיו נוסעים בערב, עוצרים בדרך,
5 מתוועדים בשדה על הדשא ועם אור הבוקר הגיעו
6 למקום נאות הדשא.
7 כשאבי היה מגיע לנאות דשא, היה פושט בגדיו
8 העליונים ונשאר בטלית קטן, מתיישב ומפשט את
9 הטלית קטן באמרו "זהו הבראה".
10 ענין ההבראה ברוחניות - אמר אבי - הוא: בלשון
11 הקודש זה נקרא נאות דשא, בית של דשא. מה
12 משמעות בית של דשא? על הפסוק¹ ותוצא הארץ

1 ר' גרשון בער פאָהאַרער הי' תלמיד מובהק של ר"ה
2 פאָריצער. בשיחה ע"ד משכילי החסידים - והי' בחורף נ"ד
3 - הפליא אדמו"ר נ"ע במעלת ר' שמואל בער באריסאָווער
4 ר' חיים בער וילענסקי, וסיים, און ר' גרשון דוב איז עפעס
5 גאר אַנדערש, בא אים ארבעטען מוח ולב כאחד.

6 פירוש המלות של שבח זה: מוח ולב זהו שכל ומדות.
7 מדות הנולדים מן השכל התגלותם אחרי התעלמות
8 המוחין. אמנם זהו בחיצוניות הלב, שהמדות הם
9 בהתפעלות ובמורגש. אבל בפנימיות הלב הרי כל האור
10 כמו שהוא במוח נמשך ג"כ בלב, והוא חיבור המוח והלב
11 והמדות הן בלתי מורגשים. זהו פירוש המלות הנ"ל.

12 ר' גרשון בער פאהארער כשהי' אצלי בביקור סוף
13 תשרי רנ"ח - הי' כבד פה - סיפר: פעם בסעודת נשואין
14 בנוכחות ר' הלל פאריצער ור' בצלאל אַזרעָצער, סיפר
15 האחרון ששמע מר' אהרן סטֶרשעלער שסיפר, שפעם קרא
16 אדה"ז אותו ועוד ב' יושבים וציום ללכת לקרעטשמע

פרק ג' הלכה י'

גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה הָיָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר טַפָּח: הַרְגָּלִים וְהַפֶּרֶח שְׁלֹשָׁה, וְשְׁנֵי טַפָּחִים חֶלֶק, וְטַפָּח שָׁבוּ גִבְיַע בְּפֶתֶר וּפֶרֶח, וְטַפָּחִים חֶלֶק; וְטַפָּח בְּפֶתֶר, וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילֵךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בִּגְגֵד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילֵךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בִּגְגֵד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילֵךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בִּגְגֵד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּחִים חֶלֶק; נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, שֶׁבָּחֵן שְׁלֹשָׁה גִבְיָעִים, בְּפֶתֶר וּפֶרֶח. וְזוֹ הִיא צוּרְתָּהּ:

נקודות משיחות קודש

המשכן רואים את ציורו של הרמב"ם ופירושו של ר' אברהם בן הרמב"ם, היו גם הם כותבים שאין כל מחלוקת בזה ולכולי עלמא היו הקנים "ביושר".

ואם כנים הדברים, מהנכון להחזיר עטרה ליושנה - שכל העושים ציורים מהמנורה יציירו את קני המנורה באלכסון כדעת רש"י והרמב"ם.

עוד עניין בזה: הציור הרגיל של המנורה שששת הקנים הם כחצאי קשת הוא עפ"י השערה חיקוי מציור המנורה אשר לא יהודים ציירו ברומי, ועל "שער הנצחון" של טיטוס ימ"ש! שנוסף לזה שציור המנורה שעל שער טיטוס אינו מדויק כלל - הרי זה נעשה, כמובן, כדי להראות ולבטא את השליטה והממשלה של רומי על היהודים ר"ל, עד שחקקו שם בכמה מקומות את התיבות "יודעא קאפטא" ("יהודה שבויים"). והיו זמנים שבהם היו מכריחים יהודים לבא להשער, שיראו את הכתוב ורשום שם בכדי להשפילם. נמצא, שציור קני המנורה כחצאי קשת צריך להביא לזעקת שבר - נוסף על זה וגם זה עיקר שזהו היפך רש"י והרמב"ם - גם מפני שזה נותן הסכם מסויים ר"ל להציור שעל שער טיטוס, שנעשה כדי לצער יהודים ולהשפילם!

(לקוטי שיחות חלק כ"א, שיחה ג לפרי' תרומה)

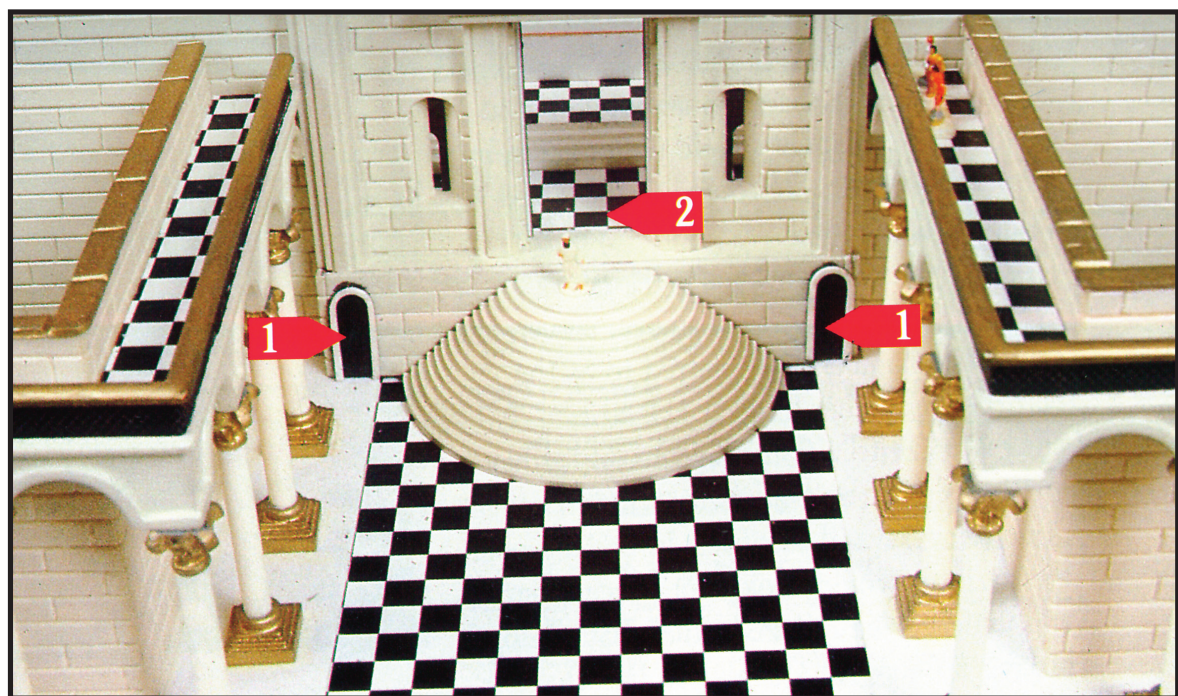
בציור המנורה שבגוף כתב יד קדשו של הרמב"ם (בפירושו למשניות), ישנו עוד פרט השונה מבציורים הרגילים של המנורה - ששת קני המנורה נמשכים למעלה באלכסון, דלא כבציורי המנורה הרגילים, שהם נמשכים כחצאי קשת.

ואעפ"י שבנוגע לפרט זה, אולי היה מקום לומר בדוחק הכי גדול, שהרמב"ם צייר "להקל על הציור" - אבל מפורש בפירוש רבנו אברהם בן הרמב"ם: "ששת הקנים ... נמשכים מגופה של המנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו". כך איתא גם בפירוש רש"י על התורה שששת הקנים "באלכסון נמשכים ועולים".

בעל משנת חסידים בספרו "מעשה חושב" כותב בפשטות שששת הקנים "נמשכים בעיגול", ומדייק זאת מדברי הרמב"ם שכתב "נמשכים ועולים". וכן מביא מבעל "חכמת המשכן" שכתב "נראה ... שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול". אולם מאחר שב"מעשה חושב" מפרש ש"נמשכין בעיגול" מסתימת לשון הרמב"ם שלא הזכיר בחיבורו "אלכסון", הרי לאחר שנתגלה גוף כתב יד קודשו של הרמב"ם בציור המנורה, ועדותו של בן הרמב"ם בזה - בטל היסוד ובטל הבנין.

ובמחילת כבוד תורתם, ולפי עניות דעתי נראה ברור, שאם היו המעשה חושב ובעל חכמת

מתוך 'המקדש' - תיאור בית המקדש השני לפי שיטת הרמב"ם מאת הרב לבנוני רסא

1. לשכת הכנורות 2. שער ניקנור

פרשת מטות

ל וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ג אִישׁ כִּי־יִדְרֶה נָדָר לַיהוָה אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבַעַה לְאִסָּר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיכָא מִפּוֹי יַעֲשֶׂה: ו וְאִשָּׁה כִּי־תִדְרֶה נָדָר לַיהוָה וְאִסָּרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרֶיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאִסָּרָה אֲשֶׁר אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְאִסָּרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ: ז וְאִם־הִיוּ תִהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עֲלֶיהָ אוֹ מִכֶּטֶא שִׁפְתֶּיהָ אֲשֶׁר אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִשָּׁה בַּיּוֹם שָׁמְעוּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאִסָּרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בַּיּוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יִנִּיא אֹתָהּ וְהִפֹּר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִכֶּטֶא שִׁפְתֶּיהָ אֲשֶׁר אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: י וְנָדָר אֱלֻמָּנָה וְגִרְוֹנָה כָּל אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: יא וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה אוֹ־אִסָּרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה: יב וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אִסָּרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: יג וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אֹתָם וְאִשָּׁה בַּיּוֹם שָׁמְעוּ כָּל־מוֹצֵא שִׁפְתֶּיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלִאִסָּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפֹּרִים וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (יִשְׂרָאֵל) יד כָּל־נָדָר וְכָל־שְׁבַעַת אִסָּר לַעֲנֹת נַפֶּשׁ אִשָּׁה יְקִימֶנּוּ וְאִשָּׁה יִפְרֶנּוּ: טו וְאִם־הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם אֲלִיּוֹם וְהַקִּים אֶת־כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסָּרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּים אֹתָם כִּי־הַחֲרִישׁ לָהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ: טז וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוּ וְנִשְׂא אֶת־עֹנָה: יז אֵלֶּה הַחֻקִּים

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבֵתוֹ בְּנַעֲרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ (עַד כֹּאן בַּחֲלוּ) לֹא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז נָקְמָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֵר תֹּאכֶסֶף אֶל־עַמּוּיָךְ: ח וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הַחֲלִצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצָבָא וַיְהִיו עַל־מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן: ט אֵלֶּךָ לַמָּטָה אֵלֶּךָ לַמָּטָה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצָבָא: י וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּךָ לַמָּטָה שְׁנַיִם עָשָׂר אֵלֶּךָ חֲלוּצֵי צָבָא: יא וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ לַמָּטָה לְצָבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ: יב וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר: יג וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֹיוֹ וְאֶת־רָקֶם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רַבֵּעַ חֲמִשַּׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בָּלָעַם בֶּן־בְּעֹזַר הָרְגוּ בַּחֲרֹב: יד וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזְזוּ: טו וְאֵת כָּל־עֲרֵיָהֶם בְּמוֹשְׁבָתָם וְאֵת כָּל־טִירָתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ: יז וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמִּלְקוֹת בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: יח וַיָּבֵאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֵדֻת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹת וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֵרֹבַת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת יג עמ' 107)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת (ל, ב)
 "לְמַד שֶׁהַפֶּרֶת נִדְרִים בִּיחִיד מִמֶּקְחָה" (רש"י). וז"ל אָמְרוּ
 "דִּינִיךָ מִה שֶׁאִסְרָתוֹ תוֹרָה", כִּי יֵשׁ לְהִתְעַסֵּק עִם הָעוֹלָם
 וּלְהַעֲלוֹתוֹ. מֵאִידֶךָ אָמְרוּ "נָדָר סִיג לְפָרִישׁוֹת", כִּי אִם יֵשׁ
 חֻשׁ שֶׁהִתְעַסְקוֹת זֶה תִּבְיָא רִידָה וּמִכְשׁוֹל, יֵשׁ לְנָדָר. מוֹכֵן
 אִפּוֹא, שְׂאִם יֵשׁ דִּין בְּנָדָר הַשִּׁיב לְכַעַל דְּרָגָה, מִמֶּקְחָה, מִסְתַּבֵּר
 שֶׁהוּא דִין בְּהַפֶּרֶת נָדָר - הַמִּמֶּקְחָה מַעֲלָה אֵת הַנּוֹדֵר לְדְרָגָה
 כְּזוֹ שֶׁאֵינוֹ זָקִיק עוֹד לְנָדָר.

שני י וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׁי־
הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶל־מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה: י וַיִּקְצֹף
מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי
הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מֵצֶבֶא הַמִּלְחָמָה: יא וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה תַּחֲיִיתֶם כָּל־נִקְבָּה: יב הֲנִי הִנֵּה
הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרִי בְלָעָם לְמִסְר־מַעַל
בַּיהוָה עַל־דִּבְרִי פָּעוֹר וַתְּהִי הַמּוֹנֶפֶת בַּעֲדַת
יְהוָה: יג וַעֲתָה הֲרֹגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה
יָדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ: יד וְכָל־הַטָּף
בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיּוֹ לָכֶם:
טו וְאַתֶּם חֲנוּ מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כָּל־
הָרֹג נֶפֶשׁ וְכָל־אֶנְגֶּל בְּחָלָל תַּתְּחַטְּאוּ בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׂבִיכֵיכֶם: טז וְכָל־
בָּגֶד וְכָל־כְּלִיעוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עוֹזִים וְכָל־כְּלִי־
עֵץ תַּתְּחַטְּאוּ: טז וַיֹּאמֶר אֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־
אֲנָשֵׁי הַצֶּבֶא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: טז אַךְ אֶת־
הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרֹזֶל אֶת־
הַבַּדִּיל וְאֶת־הַעֲפָרַת: טז כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא
בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אִךְ בְּמֵי גִדֵּי יִתְחַטְּאוּ
וְכָל־אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמֵי־
טז וּכְבַסְתֶּם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַרְתֶּם
וְאַחֵר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: טז וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: טז שֵׂא אֶת־רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי
בְּאַדָּם וּבַבְּהֵמָה אֹתָהּ וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי
אֲבוֹת הָעֵדָה: טז וְחִצִּית אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה הַיֵּצְאִים לַצֶּבֶא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה:
טז וְהִרְמַת מִכֶּם לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה
הַיֵּצְאִים לַצֶּבֶא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת מִן־
הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן:
טז מִמִּחְצִיתָם תִּקְחוּ וְנָתַתָּה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן
תְּרוּמַת יְהוָה: טז וּמִמִּחְצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח
אֶחָד־אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר

מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה
אֹתָם לְלוֹוִים שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:
טז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: טז וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יָתֵר הַכּוֹ אֲשֶׁר בָּזוּ
עִם הַצֶּבֶא צֹאן שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וְחֲמִשָּׁת אֲלָפִים: טז וּבָקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֶלֶף:
טז וְחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף: טז וְנֶפֶשׁ אָדָם
מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ
שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף: טז וַתְּהִי הַמִּחְצָה חֶלֶק
הַיֵּצְאִים בַּצֶּבֶא מִסֹּפֶר הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף
וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
טז וַיְהִי הַמִּכָּס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ
וְשִׁבְעִים: טז וְהַבָּקָר שִׁשָּׁה וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמִכָּסָם
לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים: טז וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמִכָּסָם לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים:
טז וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף וּמִכָּסָם לַיהוָה
שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ: טז וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכָּסָם
תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: טז וּמִמִּחְצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲצָה
מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצֶּבֶאִים: טז וַתְּהִי מִחְצַת
הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשָׁלֹשִׁים
אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: טז וּבָקָר
שִׁשָּׁה וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף: טז וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: טז וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף:
טז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמִּחְצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָחֻז
אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן
אֹתָם לְלוֹוִים שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: טז וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה
הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאֶלְפֵי הַצֶּבֶא שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי
הַמֵּאוֹת: טז וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־
רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד
מִמֶּנּוּ אִישׁ: טז וְנִקְרָב אֶת־קֶרְבֶּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר
מָצָא כְּלִי־זָהָב אֲצֶעֶדָה וְצִמִּיד טַבַּעַת עָגִיל

וְכֹמֶזוּ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁינוּ לִפְנֵי יְהוָה: ^א וַיִּקַּח מִשֶּׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהֵב מֵאֲתָם כָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה: ^ב וַיְהִי | כִּלְיָהֵב הַתְּרוֹמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף שֶׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׁרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שְׁרֵי הַמֵּאוֹת: ^ג אֲנִשִּׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ: ^ד וַיִּקַּח מִשֶּׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהֵב מֵאֵת שְׁרֵי הָאֲלָפִים וַחֲמֵאוֹת וַיָּבֹאוּ אֹתוֹ אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וּזְכָרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 112)

וְתִהְיֶה מִחֲצַת הָעֵדָה (לא, מג)

בְּרֹאֵי עֶבֶר זְמַן רַב עַד שֶׁהָרִימוּ אֶת הַמָּכֶס, וּבִדְרֹךְ הַשָּׁבַע אִי אֶפְשָׁר שֶׁבִמְשָׁף זְמַן זֶה לֹא מֵת אֶף אֶחָד מִכָּל הָאָדָם וְהַבְהֵמָה, וְאִם כֵּן לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שְׂוִים. וְהַכְּתוּב מְפָרֵט אֶת מִחֲצַת הָעֵדָה כְּדִי לְהוֹדִיעַ דְּבַר פֶּלֶא (לֹא בְּתוֹר מֵאֶמֶר הַמִּסְגֵּר): הַחֲצִי הַשֵּׁנִי הָיָה כְּדִיּוֹן כְּמוֹ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן, כִּי לֹא מֵת אֶף אֶחָד. וְזוֹהִי כֹנֶנֶת רִשׁׁי: "כֶּךָ וְכָךְ". וּבִטְעַם הַדָּבָר נִשְׁ לומר, שְׂאִם לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שְׂוִים הָיָה עֲדָף שֶׁלֹּא נִלְקַח מִמֶּנּוּ מָכֶס.

לב ^א וּמִקְנֶה | רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבִנְיָמִן עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יְעֹזֶל וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה: ^ב וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר: ^ג עֲטֹרוֹת וְדִיבָן וַיַּעֲזֹר וְנִמְרָה וַחֲשֹׁבוֹן וְאֶלְעָלָה וּשְׁבָם וְנָבֹ וּבָעֵן: ^ד הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה: ^ה וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצְאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאֶחָזָה אֶל־תַּעֲבֹרְנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבִנְיָמִן וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה: ^ז וְלָמָּה כְּתִיב תְּנוּאוֹן קִרִי תְּנִיאוֹן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: ^ח כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחִי אֲתָם מִקֹּדֶשׁ בְּרַנֵּעַ לְרֹאוֹת אֶת־הָאֶרֶץ: ^ט וַיַּעֲלֵוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכּוֹל

וַיִּרְאוּ אֶת־הָאֶרֶץ וַיִּנְיֹאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: ^א וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: ^ב אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיַעֲלֶה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לַיִּצְחָק וְלַיַּעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי: ^ג בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יִפְנָה הַקָּנִזִי וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון כִּי מָלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה: ^ד וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֵּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: ^ה וְהִנֵּה קִמָּתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: ^ו כִּי תִשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וַיִּשְׁחַתֵּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה: ^ז וַיִּנְשְׂאוּ אֱלֹו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֹת צֹאן נִבְנְה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְטַפָּנוּ: ^ח וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפָּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יִשְׁבֵי הָאֶרֶץ: ^ט לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתַּנַּחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ: ^י כִּי לֹא נִחַל אֲתָם מֵעַבְרֵי לַיַּרְדֵּן וְחִלָּהָ כִּי בָּאָה נַחֲלָתָנוּ אֲלֵינוּ מֵעַבְרֵי הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 616)

גְּדֵרֹת צֹאן . . . וְעָרִים לְטַפָּנוּ (לב, טז)

"שֶׁהַקְּדִימוֹ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם" (רש"י). בְּנֵי גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן רָצוּ לְהַתְּיָשֵׁב בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ קִדְשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גַּם שָׁם, כִּי־אֶרֶץ מִקְנֶה, הָיוּ בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּבְרוּר מִן הַחַי כַּפְּשׁוּטוֹ. לָכֵן הַקְּדִימוֹ מִקְנֵיהֶם, כִּי עָקֹר כֹּנֶנֶתָם בְּהַתְּיָשִׁיבוֹת זֶה הָיְתָה כְּדִי לְבָרֵךְ אֶת הַלָּקֶם בְּעוֹלָם, הִ"מִּקְנֶה רַב", לֹא לְמַעַן עֲצָמָם וְטַפֵּיהֶם.

רביעי ^א וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשֹׂנוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמִלְחָמָה: ^ב וְעַבְרֵי לָכֶם כָּל־חֲלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת־אִיְּבוֹ מִפְּנֵינוּ: ^ג וְנִכְבְּשָׁה הָאֶרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תֵּשְׁבוּ וְהָיִיתֶם גָּמִים מִיְּהוָה

בְּנִי־מִנְשֵׁה הַלֵּךְ וּלְכֹד אֶת־חֻוֹתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֹתָהֶן
חֹת יָאִיר: ^כ וְנָכַח הַלֵּךְ וּלְכֹד אֶת־קִנְיָ וְאֶת־
בְּנֵיתָיָה וַיִּקְרָא לָהּ נָכַח בְּשֵׁמוֹ: פפפ

ק"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן.

פרשת מסעי

לג א אֱלֹהִים מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאוֹתֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי
יְהוָה וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאוֹתֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ
מֵרַעְמִסָּם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּיַד רָכָה לַעֲיֹנִי כָּל־מִצְרַיִם: ו וּמִצְרַיִם
מִקְבָּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר
וּבְאֵלֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: ח וַיִּסְעוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמִסָּם וַיַּחֲנוּ בְּסֶפֶת: י וַיִּסְעוּ מִסֶּפֶת
וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: יא וַיִּסְעוּ
מֵאֵתָם וַיֵּשֶׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כְּעַל
צֹפֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל: יב וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת
וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ־חַיִּים הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלִישֵׁת
יָמִים בְּמִדְבָּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרָה: יג וַיִּסְעוּ מִמִּרָה
וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם
וּשְׁבַע־עֶשְׂרֵים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם: יד וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם
וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף: טו וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ
בְּמִדְבַר־סִין: יז וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר־סִין וַיַּחֲנוּ
בְּדַפְקָה: יח וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ: יט וַיִּסְעוּ
מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפְדִּים וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם לָעַם
לְשִׁתוֹת: כ וַיִּסְעוּ מִרַפְדִּים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר סִינִי:
כא וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתְּאוּה:
כב וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתְּאוּה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת: כג וַיִּסְעוּ
מִחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרֹתְמָה: כד וַיִּסְעוּ מִרֹתְמָה וַיַּחֲנוּ
בְּרֹמֶן פָּרִץ: כה וַיִּסְעוּ מִרֹמֶן פָּרִץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:
כו וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרַסָּה: כז וַיִּסְעוּ מִרַסָּה
וַיַּחֲנוּ בְּקַהֲלָתָה: כח וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּחֶרֶם

וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאֻחָזָה
לִפְנֵי יְהוָה: כט וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כִּן הִנֵּה חֲטָאתֶם
לַיהוָה וְדַעוּ חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:
לד בְּנוֹי־לָכֶם עָרִים לְטַפְכֶם וּגְדֹרֹת לְצִנְאוֹכֶם
וְהִצָּא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: לה וַיֹּאמֶר בְּנִי־גֵר וּבְנֵי
רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר
אָדֹנִי מִצְוָה: לו טַפְנוּ נָשִׁינוּ מִקִּנְנוּ וְכָל־בְּחֵמָתָנוּ
יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: לו וְעֲבָדֶיךָ יַעֲבְרוּ כָּל־
חֲלוּץ צֶבֶא לִפְנֵי יְהוָה לְמִלְחָמָה כְּאֲשֶׁר אָדֹנִי
דִּבֶּר: לה וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְאֵת
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: לו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעֲבְרוּ בְנֵי־
גֵר וּבְנֵי־רְאוּבֵן אֶתְכֶם אֶת־הִירְדֵּן כָּל־חֲלוּץ
לְמִלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם
וְנִתְּתָם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאֻחָזָה: לו וְאִם־
לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אֶתְכֶם וְנִאֲחֲזוּ בְּתוֹכְכֶם בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן: לו וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כִּן נַעֲשֶׂה: לו נַחֲנוּ
נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֵתָנוּ
אֲחֻזַּת נַחֲלָתָנוּ מֵעַבֵּר לִירְדֵּן: לו וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה
לְבְנֵי־גֵר וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְחֹצֵי אֶשְׁכְּתִי מִנְּשֵׁה
בֶּן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלֶכֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי וְאֶת־
מַמְלֶכֶת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן הָאֶרֶץ לְעָרֵיהָ בְּגִבְלֹת
עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב: לו וַיִּבְנוּ בְנֵי־גֵר אֶת־דִּיבֵן
וְאֶת־עֲטָרֹת וְאֵת עֲרֵעֵר: לו וְאֶת־עֲטָרֹת שׁוּפָן
וְאֶת־עֲזָר וְגִבְעָה: לו וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית
הָרֶן עָרֵי מִבְצָר וּגְדֹרֹת צֶאֱן: לו וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ
אֶת־חֲשִׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֵת קִרְיָתִים: לו וְאֶת־
נָבֹ וְאֶת־כְּעַל מְעוֹן מוֹסֶבֶת שָׁם וְאֶת־שִׁבְמָה
וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ:
לו וַיֵּלְכוּ בְנֵי מִכִּיר בֶּן־מִנְשֵׁה גִלְעָדָה וּלְכָדָה
וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: לו וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־
הַגִּלְעָד לְמִכִּיר בֶּן־מִנְשֵׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: לו וַיֹּאדִיר

מהמבאר ב'אור התורה' פרשתנו: "יש בחינת מ"ב מסעות גם כן בכל יום".

חמישי: וידבר יהוה אל-משה בערבת מואב על-ידין ירחו לאמר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את-הירדן אל-ארץ כנען: והורשתם את-כל-ישבי הארץ מפניכם ואפדתם את כל-משפחתם ואת כל-צלמי מסכתם תאבדו ואת כל-פמותם תשמידו: והורשתם את-הארץ וישבתם-בה כי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה: והתנחלתם את-הארץ בגורל למשפחתים לרב תרבו את-נחלתו ולמעט תמעט את-נחלתו אל אשר-יצא לו שמה הגורל לו יהיה למטות אבותיכם תתנחלו: ואם-לא תורישו את-ישבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשפים בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצרו אתכם על-הארץ אשר אתם יושבים בה: והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: פ לד וידבר יהוה אל-משה לאמר: צו את-בני ישראל ואמרת אליהם כי-אתם באים אל-הארץ כנען ואת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה: והיה לכם פאת-נגב ממדבר-צן על-ידי ארם והיה לכם גבול נגב מקצה ים-המלח קדמה: ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה כתיב והיה קרי והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר-אדר ועבר עצמנה: ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה: וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה-יהיה לכם גבול ים: וזה-יהיה לכם גבול צפון מן-הים הגדל תתאו לכם הר ההר: ה מחר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאות הגבול

שפר: ה ויסעו מהר-שפר ויחנו בחרדה: ה ויסעו מחרדה ויחנו במקהלת: ו ויסעו ממקהלת ויחנו בתחת: ו ויסעו מתחת ויחנו בתרח: ח ויסעו מתרח ויחנו במתקה: ט ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה: י ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות: יא ויסעו ממסרות ויחנו בכני יעקן: יב ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד: יג ויסעו מחר הגדגד ויחנו בטיבתה: יד ויסעו מטיבתה ויחנו בעברנה: טו ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר: טז ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר-צן הוא קדש: יז ויסעו מקדש ויחנו בחר ההר בקצה ארץ ארם: יח ויעל אחרן הפהן אל-הר ההר על-פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני-ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש: יט ואחרן בן-שלש ועשרים ומאת שנה במתו בחר ההר: ס וישמע הפנעני מלך ערד והוא-ישב בנגב ארץ כנען בבא בני ישראל: מא ויסעו מחר ההר ויחנו בצלמנה: מב ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן: מג ויסעו מפונן ויחנו באבת: מד ויסעו מאבת ויחנו בעי העברים בגבול מואב: מה ויסעו מעיים ויחנו בדין גר: מז ויסעו מדין גר ויחנו בעלמן דבלתימה: מח ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו: מח ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על ידין ירחו: מט ויחנו על-הירדן מבית הישמות עד אבל השפים בערבת מואב: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות כג ענף 225)

אלה מסעי בני ישראל (לג, א)

הפעל-שם-טוב אומר, שכל אחד עובר את כל המסעות במשך חיי. ואף שישנם מסעות שהם נגד רצון ה', ואיך אפשר לומר שחייבים לעבור גם אותם - הנה המסעות עצמם הם בחינות קדושות ומעלות רמות, אלא שהבחירה נתונה, ומצד מעשי ישראל ארעו בהם דברים שליליים. ויש להעיר

וּלְמִטָּה בְּנֵי־יִשְׁשָׁכָר נָשִׂיא פְּלִטְיָאֵל בֶּן־עֵזֶן:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־אֲשֵׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלָמִי:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדֵהָאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:
כֹּס אֱלֹהֵי אֲשֵׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחַל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ לֹא א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: ד צוֹ אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לָלוֹיִם מִנַּחֲלַת אֲחֵיהֶם עָרִים
לְשֹׁכֵת וּמִגְרָשׁ לַעֲרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לָלוֹיִם:
וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לְשֹׁכֵת וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ
לְבָהֱמָתָם וְלִרְכֻשָׁם וְלִכָּל חֵיתָם: ה וּמִגְרָשֵׁי
הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם מִקִּיר הָעִיר וְחוּצָהּ
אֶלֶף אַמָּה סְבִיב: ו וּמִדְּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת־
פֶּאת־קִדְמָהּ אֶלְפִים וְאֶת־פֶּאת־נֹגֶב
אֶלְפִים בְּאֶמָּה וְאֶת־פֶּאתֵיהֶם אֶלְפִים בְּאֶמָּה
וְאֶת פֶּאת צָפוֹן אֶלְפִים בְּאֶמָּה וְהָעִיר בִּתְּוֹךְ זֶה
יִהְיֶה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים: ז וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לָלוֹיִם אֶת שְׁשִׁיעָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לָנֶם שָׁמָּה הֶרְצֵחַ וְעֲלִיֵּיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים
וּשְׁתֵּים עִיר: ח כָּל־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם
אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְּנֶנָּה וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהֶן:
ט וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הָרֹב תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמַּעֲט תִּמְעָטוּ אִישׁ כְּפִי
נִחְלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לָלוֹיִם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 212)

וְעֲלִיֵּיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים עִיר (לה, ו)

ל"ו ערים היו בארץ ישראל ושש בעבר הירדן. ויש לתמוה:
הבקשה להשאיר בעבר הירדן לא הייתה רצויה, ככתוב "נחלה
מבקלת בראשונה ואחריתה לא תכרך" (שמהרו לטול חלקם
בעבר הירדן, רש"י. וברש"י לבראשית רבה רפ"ב: תפסו
בעבר הירדן שהיה מצוי להם ראשונה, אף-על-פי שארץ
ישראל טובה הימנה). ואף-על-פי-כן צוה ה' להושיב את
שכט לוי בעבר הירדן!

שביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים

צִדְדָה: ט וַיֵּצֵא הַגָּבֹל זַפְרָנָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר
עֵינָן זֶה־יְהִי לָכֶם גָּבֹל צָפוֹן: י וְהַתְּאוּיָתָם לָכֶם
לַגָּבֹל קִדְמָה מִחֲצֵר עֵינָן שְׁפָמָה: יא וַיֵּרֶד הַגָּבֹל
מִשְׁפַּם הַרְבֵּלָה מִקֶּדֶם לָעֵין וַיֵּרֶד הַגָּבֹל וּמִחָה
עַל־כִּתְּף יִם־כְּנָנִת קִדְמָה: יב וַיֵּרֶד הַגָּבֹל
הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו יָם הַמֶּלַח זֹאת תְּהִי
לָכֶם הָאֶרֶץ לַגְּבֻלָתִיהָ סְבִיב: יג וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּתְּנוּחֲלוּ
אֹתָהּ בְּגוּרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתַשְׁעַת
הַמִּשְׁוֹת וְחֲצִי הַמִּטָּה: יד כִּי לָקְחוּ מִטָּה בְּנֵי
הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִטָּה בְּנֵי־הַגָּדִי לְבֵית
אֲבֹתָם וְחֲצִי מִטָּה מִנִּשְׁאָה לָקְחוּ נַחֲלָתָם: טו שְׁנֵי
הַמִּשְׁוֹת וְחֲצִי הַמִּטָּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן
יְרֵחוֹ קִדְמָה מִזְרָחָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 126)

זֹאת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תַּפֵּל לָכֶם (לה, ב)

ארץ - לשון רצוא, רומז לנשמה, המשתוקקת תמיד לה'.
תפל - רומז לירידתה לעולם. מן הגבולין הללו. . המצות
נוהגות - פונת הירידה היא קיום מצות מעשיות, התלויות
בארץ, שנתן לקימן רק במגבלות של העולם. על שם
שנתחלקה בגורל. . לשון נפילה - על ידי ירידה זו מגיעה
הנשמה לבחינת 'גורל', עבודה שלמעלה משעם ודעת, עצם
הנשמה.

שישי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י אֱלֹהֵי
שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחָלוּ לָכֶם אֶת־הָאֶרֶץ
אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: יא וְנָשִׂיא אֶחָד
נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לְנַחַל אֶת־הָאֶרֶץ:
יב וְאֱלֹהֵי שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטָּה יְהוֹזָדָה כָּלֵב
בֶּן־יִפְנָה: יג וּלְמִטָּה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־
עַמִּיהוּד: יד לְמִטָּה בְּנִימֵן אֶלִּיָּדָד בֶּן־פֶּסְלוֹן:
טו וּלְמִטָּה בְּנֵי־יָדֵן נָשִׂיא בָקִי בֶּן־יִגְלִי: טז לְבְנֵי
יוֹסֵף לְמִטָּה בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיָּאל בֶּן־אֶפַד:
יז וּלְמִטָּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן:
יח וּלְמִטָּה בְּנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֶלִּיצָפָן בֶּן־פְּרֻנָּה:

אֶת־הַיָּרְדֵּן אֶרְצָה בָּנֵעַן: ^א וְהַקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים
 עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׁמָּה רֹצֵחַ
 מִפֶּה־נֶּפֶשׁ בְּשִׁנְגָּה: ^ב וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט
 מִגֹּאֲלִי וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה
 לְמִשְׁפָּט: ^ג וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט
 תִּהְיֶינָה לָכֶם: ^ד אֵת | שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ
 מֵעֵבֶר לַיָּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ
 בָּנֵעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: ^ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר
 וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שְׁש־הָעָרִים הָאֵלֶּה
 לְמִקְלָט לָנוּם שָׁמָּה כָּל־מִפֶּה־נֶּפֶשׁ בְּשִׁנְגָּה:
^ו וְאִם־בְּכָלִי בְּרוּל | הִכָּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
 יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^ז וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ
 הִכָּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^ח אוֹ
 בְּכָלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ
 הוּא מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^ט גֹּאֲלֵ הָדָם הוּא יָמִית
 אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ הוּא יִמְתְּנוּ: ^י וְאִם־בְּשִׁנְגָּה
 יִהְדָּפְנוּ אוֹ־הַשְּׁלִיד עָלָיו בְּצִדָּהּ וַיָּמָת: ^{יא} אוֹ
 בְּאֵיכָּה הִכָּהוּ בִידּוֹ וַיָּמָת מוֹת־יוֹמָת הַמִּכָּה רֹצֵחַ
 הוּא גֹאֲלֵ הָדָם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ:
^{יב} וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיכָּה הִדָּפוּ אוֹ־הַשְּׁלִיד עָלָיו
 כָּל־כְּלִי בְּלֹא צִדָּה: ^{יג} אוֹ בְּכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת
 בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב
 לוֹ וְלֹא מִבְּקֵשׁ רָעָתוֹ: ^{יד} וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין
 הַמִּכָּה וּבֵין גֹּאֲלֵ הָדָם עַל הַמּוֹשְׁפָטִים הָאֵלֶּה:
^{טו} וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיָּד גֹּאֲלֵ הָדָם
 וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס
 שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־
 מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: ^{טז} וְאִם־יָצָא יָצָא
 הָרֹצֵחַ אֶת־גִּבּוֹל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּם שָׁמָּה:
^{יז} וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֲלֵ הָדָם מִחוּץ לְגִבּוֹל עִיר
 מִקְלָטוֹ וְרֹצֵחַ גֹּאֲלֵ הָדָם אֶת־הָרֹצֵחַ אִין לוֹ דָּם:
^{יח} כִּי בְּעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֶׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל
 וְאַחֲר־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ

אֲחֻזָּתוֹ: ^{יט} וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט
 לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: ^כ כָּל־מִפֶּה־נֶּפֶשׁ
 לִפִּי עֵדִים יִרְצֵחַ אֶת־הָרֹצֵחַ וְעַד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה
 בְּנֶפֶשׁ לָמוּת: ^{כא} וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ
 אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת לָמוּת כִּי־מוֹת יוֹמָת: ^{כב} וְלֹא־
 תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּם אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ
 בְּאֶרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן: ^{כג} וְלֹא־תִחְנִיפוּ אֶת־הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יִחְנִיף אֶת־הָאֶרֶץ
 וְלֹאֶרֶץ לֹא־יִכָּפֵר לָדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם
 בָּדָם שָׁפְכוּ: ^{כד} וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי
 יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כה} לוֹ ^א וַיִּקְרְבוּ
 רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מְכִיר
 בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ לִפְנֵי
 מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשָׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ב וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנֵי צוּרָה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאֶרֶץ
 בְּנִחְלָה בְּגִזְלֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנֵי צוּרָה בִּיהוָה
 לָתֵת אֶת־נַחֲלַת צִלְפָּחֵד אַחִינוּ לְבָנָתוֹ: ^ג וְהָיוּ
 לְאֶחָד מִבְּנֵי שְׁבִטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרַעָה
 נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה
 אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגִּזְלֵי נַחֲלָתָנוּ יִגְרַע:
^ד וְאִם־יִהְיֶה חֵיבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵף נַחֲלָתָן
 עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת
 מִטָּה אֲבֹתֵינוּ יִגְרַע נַחֲלָתָן: ^ה וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מִטָּה בְּנֵי־יוֹסֵף
 דְּבָרִים: ^ו זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צוּרָה יְהוָה לְבָנוֹת
 צִלְפָּחֵד לֵאמֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים
 אֵד לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:
^ז וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּטָּה אֶל־מִטָּה
 כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מִטָּה אֲבִיתוֹ יִדְבֹקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ח וְכָל־כֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה
 לְמַעַן יִירָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבִיתוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 256)

בן משה בני יוסף דברים (לו, ה)
על הפסוק (פנחס כו, ז) "בן בנות צלפחד דורות" פרש
רש"י: "זפה תבעו". והינו, שלא רק שתביעתן צודקת, אלא
היא גם תביעה זפה. ואף כאן: לא רק שהטענה צודקת (ולכן
בא צווי ה' לבנות צלפחד), אלא היא גם טענה זפה, ולכן
"וכל בת . . . לאחד ממשפחת משה אביה תהיה לאשה" (אף
שלא דברו על כך).

מפטיר יי וְתַהַיִינָה מַחֲלָה תִּרְצָה וְחַגְלָה וּמִלָּפָה
וְנָעָה בְּנוֹת צִלְפַּחַד לְבְנֵי דִדְיָהן לְנָשִׁים:
י מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים
וְתַהִי נַחֲלָתָן עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: יי אֵלֶּה
הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 568)

אלה המצוות והמשפטים אשר צוה ה' (לו, יג)
הקניסה לארץ ישראל היתה לאחר הקדמת המסעות
במדבר, בהן הכניעו בני ישראל ויבררו את הנחש שרף
ועקרב. כך נשללה האפשרות שקלפות אלו יבטלו את
הקניסה לארץ, שהרי כבר התבררו. לכן הסתיימו המסעות
בערבות מואב, הדרגה הנמוכה ביותר: מואב הוא חקמה
דקלפה, ובה גופא – ערבות, לשון ערב וחשך. לאחר
הכניעת וברור קלפה זו, מוכנים להכנס לארץ ישראל.

קל"ב פסוקים, חול"ה מחל"ה סימן.

ט וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֵר בִּי־אִישׁ
בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כ פֶּאֶשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עִשׂוֹ בְּנוֹת צִלְפַּחַד:
י וְתַהַיִינָה מַחֲלָה תִּרְצָה וְחַגְלָה וּמִלָּפָה וְנָעָה
בְּנוֹת צִלְפַּחַד לְבְנֵי דִדְיָהן לְנָשִׁים: יי מִמִּשְׁפַּחַת
בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתַהִי נַחֲלָתָן
עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: יי אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

חזק חזק ונתחזק

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה
ויקרב משיחה. אמן פתיכון וביימוכין ובחיי דכל בית
ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה
רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר,
ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה
דקדשא ברין הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמירין בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

ע"חיים היא לחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ואדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חזקו, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(ה) אבותיכם, הדורות שעבדו עבודה זרה אחרי שנכנסו לארץ. אחרי ההבדל, אחרי עבודת זרות, שכלל הכל ואין בהן ממש. ויהיכלו, ובעבור זה נעשו גם הם הכל בלי ממשות, שהרי השפלה ממשלתם מאד. (ו) ערכה, מישור במדבר. (ז) שוחה, ומקום גמות ובורות. בארץ ציה, במקום שמקום.

וצלמות, צל של מות, חשבת

הקבר. לא עבר בזה איש, בדרך

מעבר. ולא ישב אדם שם, לא

התחשב בקביעות מעולם. (ז) ארץ

הפרמל, מקום שדות וקרמים. את

ארצי, כלומר, הארץ הראויה להשרות

שכינתי בה. לתועבה, לעבודה זרה,

שהיא תועבת ה'. (ח) הכהנים,

שמתפקיד הכהנים לחזות לעם דרכי

ה'. לא אמרו איה ה', לא הזהירו

את העם לומר להם להתבונן בגדלת

ה', ולא למרום וראת ה'. ותפשי

התורה, הם הסנהדרין. לא ידעוני,

לא למרום את העם לדעת את ה'.

והרעים, המלכים. פשעו בי, מרדו

בי. והנביאים, נביאי השקר. כפעל,

בשם הפעל, שהוא עבודה זרה.

(ט) עוד אריב אתכם, לפני שאביא

עליכם רעה, אתכם עמכם עוד על ידי

נביאי. ואת בני בניכם אריב, וידע

אני ששם עם בני בניכם אריב, כי

האשמה תלך מהאבות לבנים דור אחר

שמתם לתועבה: ה הכהנים לא אמרו איה ותפשי

התורה לא ידעוני והרעים פשעו בי והנביאים נבאו בפעל

ואחרי לא יועלו הלכו: ט לכן עוד אריב אתכם נאם יהוה ואת בני בניכם אריב:

עטרת מרים

ד שמעו דברי יהוה בית יעקב הקמו וכל משפחות בית ישראל הגדולים אנשי השם: ח כה | אמר יהוה מה מצאו אבותיכם בי איה דבר עול כי רחקו מעלי בעבורי וילכו אחרי ההבל עבודה זרה ויהבלו בעבור זה נעשו גם הקה הכל: ו ולא אמרו איה יהוה נשוב לעבוד את

ה המעלה אתנו מארץ מצרים

המוליך אתנו במדבר ולא תענו

בדרך בארץ ערכה שגדלים שם

קוצים ושוחה מקום פירות עמקות

בארץ ציה מקום שהחום בויער

וצלמות צלו של מות, ולא חפרנו

דבר בארץ לא עבר בזה איש

ולא ישב אדם שם בקביעות: ז

הלא ואביא אתכם משם אל-

ארץ הפרמל מקום שדות וקרמים

לאכל פריה וטובה ותבאו

ותטמאו את ארצי כמה שעבדתם

בה לעבודה זרה ונחלתי ארץ ישראל

שמתם לתועבה לפני:

ח הכהנים לא אמרו לא הזהירו

לעם לומר איה יהוה ותפשי

התורה הסנהדרין לא ידעוני לא

רצו לדעת ולהפיר גדל רוממותי

והרעים מלכי ישראל פשעו בי

והנביאים השקר נבאו בפעל בשם

הפעל ואחרי הפסילים אשר לא-

יועלו הלכו: ט לכן מרם אביא

עליכם רעה עד אריב אתכם

נאם יהוה וידעתי ששם ואת בני

בניכם אריב כי גם הם ידעו ככה:

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא

ואחד תרגום בירמיה פרק ב

ד שמעו דברי יהוה בית יעקב וכל-

משפחות בית ישראל: ה כה | אמר

יהוה מה מצאו אבותיכם בי עול כי

רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו:

ו ולא אמרו איה יהוה המעלה אתנו

מארץ מצרים המוליך אתנו במדבר

בארץ ערכה ושוחה בארץ ציה

וצלמות בארץ לא עבר בזה איש ולא-

ישב אדם שם: ו ואביא אתכם אל-

ארץ הפרמל לאכל פריה וטובה

ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי

שמתם לתועבה: ה הכהנים לא אמרו איה ותפשי

התורה לא ידעוני והרעים פשעו בי והנביאים נבאו בפעל

ואחרי לא יועלו הלכו: ט לכן עוד אריב אתכם נאם יהוה ואת בני בניכם אריב:

דור. י) **אני כתיים**, אני תים של רומי. וקדר שלחו, ושלחו שליחים לארץ קדר, והם ערבים. הן היתה פזאת, האם היתה פעלה פזאת, הנקרת לחלו. יא) **ההימיר גוי אלהים**, והמה לא אלהים, וכי המיר גוי מהם את אלהיו, ואפ'עלפי שהמה לא אלהים. פבורו, אשר בו היה נכבד. יב) **שמו**

שמים על זאת, כלומר, ראוי היה

שהיה השמים משתוממים על זאת הרעה. ושערו חרבו מאד, והיו בסערה ובהרצון גדול. יג) **שמים רעות**, אם תגזר המירו וראתם בכיצא בו, יש כאן רעה אחת. ועכשיו,

שאתי עובד, שאני מקור מים חיים, ללכת אחר עבודות זרות שהם כמו בורות המעידים לחזק את המים, והם

נשברים ונסדקים וביטחים נבלעים בסדקים, הרי שמי רעות. יד) **העבד ישראל**, וכי עבד הוא, שאין הארון

משגיח בלכדו עליו כמו שמשגיח האב על הבן. אם יליד בית הוא, או

הוא יליד השפחה שפכית. לבו, לבנה ושלל. טו) **עליו ישאגו כפרים**, על ישראל ישאגו הכפרים, הם מלכי

הגוים. נתנו קולם, גערו בו. וישיתו ארצו לשמה, עשו את ארצו

לשקמה. נצתו, נהיו הערים ציה ושקמה. טז) **נח, אלסנדרה של מצרים**. ותחפנחם, שם עיר במצרים.

ירעוד קדקד, ישברו לך את ראשי. וזה היה יאשיהו מלך יהודה, שהרגו פרעה נבט. "ירעוד", לשון שכיבה

ורציצה, כמו "ירעו דליתיו" (יזמיה יא, טז), שפרשו "ירצצו את ענפיו".

יז) **הלא זאת תעשה לך וגו'**, הלא את הפרענות הזאת תגרים לך האשמה והעון אשר עבדת את ה' אלמדי. בעת מולכך בדרך, בעת

שהיה מלמד אותך את הדרך השובה והישרה. יח) **מה לך לדרך מצרים**, למה תעזוב אותי וירצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא כנוי

למי הנקרא גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עזרה ממלך אשור. לשטות מי

נחר, כלומר, להגות מעזרת מלך אשור אשר הם שותים ממי נחר פרת. יט) **תספרך רעתך**, הסופר ידעו שרעמד תביא עלוד יסורים. ומשבותיך, השוכבות שלך. תוכיך, השפט אותך בגמול מעשיך. ולא פחדתי אליך, ולא נהי' לך פחד ממני (פחד ה'). כ) **מעולם שברתי עלך**, תמיד הייתי

י כי עברו אני כתיים וראו וקדר שלחו
והתבוננו מאד וראו הן היתה פזאת:

יא ההימיר גוי אלהים והמה לא
אלהים ועמי המיר פבורו פלוא יועיל:

יב שמו שמים עלזאת ושערו חרבו
מאד נאם יהוה: יג פישתים רעות

עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים
לחצב להם בארות בארת נשברים

אשר לא יכלו המים: יד העבד ישראל
אם יליד בית הוא מדוע היה לבו:

טו עליו ישאגו כפרים נתנו קולם
וישיתו ארצו לשמה עריו נצתו מבלי

ישב: טז גסבניגף ותחפנחם ירעוד
קדקד: יז הלא זאת תעשה לך עזבך

את יהוה אלהיך בעת מולכך בדרך:
יח ועתה מה לך לדרך מצרים לשטות

מי שחור ומה לך לדרך אשור
לשטות מי נחר: יט תספרך רעתך

ומשבותיך תוכיך ודעי וראי פירע
ומר עזבך את יהוה אלהיך ולא

פחדתי אליך נאם אדני יהוה צבאות:
כ כי מעולם שברתי עלך נתקתי

תספרך רעתך כי תביא עלוד יסורים, ומשבותיך מה שהלכת בדרכי לבד, במכאוב תוכיך ודעי וראי פירע ומר עזבך את יהוה אלהיך ולא פחדתי אליך ופחד ה' לא היה אלוך נאם אדני יהוה צבאות: כ הלא

כי מעולם הייתי לך לעזרה ושברתי עלך אשר הכבירו עלוד האומות

י כי עברו אני כתיים שהיו קרובים לארץ ישראל וראו משפט מנהגם וקדר שישבו במדבר באהלים שלחו מלאכים והתבוננו חקרו מאד לראות מנהגם וראו מעשה תגוים ההם וכי הן באמת היתה בניהם פזאת כמנהגה הזאת: יא ההימיר וכי החליף גוי אלהים אלהיו והמה לא אלהים ועמי המיר פבורו של מקום

בעבודה וזה פלוא יועיל שאין בו תועלת: יב שמו השתוממו שמים והתפלאו עלזאת ושערו ויצטערו

על גדל החרצון שחרבו ישראל מאד נאם יהוה: יג פישתים רעות רעה בפילה עשה עמי אתי עזבו

מקור מים חיים המשפיע להם טובות בכל עת, לחצב לחפור להם בארות בארת רבות נשברים אשר לא יכלו יחזיקו המים כי המים יצאו מבעד השברים,

כן הם הבוטחים באלהים אחרים: יד וכי העבד מקנת כסף הוא ישראל או אם יליד בית בן האמה הוא להיות נעבד אל המקרים, הלא ה' קרא לו ב'ני פבור' ומדוע אם בן היה

ישראל לבו לשלל מצד האומות: טו מן עליו על ישראל ישאגו כפרים מלכים נתנו קולם וישיתו ארצו לשמה לשמה עריו נצתו

נשפרו מבלי ישב בהם: ו) על מלכות אפרים יאמר שגלו כבר מארצם

טז גסבניגף ותחפנחם הם מצרים שאתם בוטחים עליהם לעזרה ירעוד ישברו לך את ראשיך וזה היה יאשיהו מלך יהודה, שהרגו פרעה נבט. "ירעוד", לשון שכיבה

ורציצה, כמו "ירעו דליתיו" (יזמיה יא, טז), שפרשו "ירצצו את ענפיו". יז) הלא זאת תעשה לך וגו', הלא את הפרענות הזאת תגרים לך האשמה והעון אשר עבדת את ה' אלמדי. בעת מולכך בדרך, בעת

שהיה מלמד אותך את הדרך השובה והישרה. יח) מה לך לדרך מצרים, למה תעזוב אותי וירצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא כנוי

למי הנקרא גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עזרה ממלך אשור. לשטות מי נחר, למה תעזוב אותי וירצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא כנוי

למי הנקרא גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עזרה ממלך אשור. לשטות מי נחר, למה תעזוב אותי וירצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא כנוי

למי הנקרא גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עזרה ממלך אשור. לשטות מי נחר, למה תעזוב אותי וירצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא כנוי

למי הנקרא גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עזרה ממלך אשור. לשטות מי נחר, למה תעזוב אותי וירצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא כנוי

למי הנקרא גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עזרה ממלך אשור. לשטות מי נחר, למה תעזוב אותי וירצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא כנוי

עטרת מרים

שי למורא

לך לעזרה לשבר העל אשר הכבדו עליך היום. נתקתי מוסרותיך, קרעתי את רצועות העור של העל שהכבדו עליך. ותאמרי לא אעבור, וא אחרי התשועה שעשיתי לך אמרת לא אעבר עוד על מצות ה'. כי על כל גבעה וגו', אבל את לא שמרת הבטחתך ועד שעל כל גבעה וגו'. צעה זנה, מוטלת מקום מקום למקום כמו היונה,

כלומר שהיו חולכים מבית עבודה-זרה

זו לבית עבודה-זרה אחרת.

כא) נטעתיך שורק, מתחלה

נטעתיך מפני גפן משבח, כלומר, בני

אבות כשרים וצדיקים. סורי הגפן

נכריה, להיות כמו ענפי הגפן הרעים

שמשירים אותם מן הגפן כי פרוחיה

נכרים, כלומר באישים ולא ענבים.

כב) אם תכבסי בנדר, אם תנקי

את עצמך כמו שמכבסים בנדר בנדר

ובבורות. כלומר, שתשובי בתשובה.

נכתם עונך, כלומר, אפלו אם תעשי

מעשים טובים לפני הבריות, הרי לא

יכפרו על העונות שבסתר. כג) לא

נטמאתי, לא עברתי עבודה-זרה.

ראי דרפך בנאי, ראי מה עשית

בנאי מול בית פעור, ועד עקשיו את

מחוקת באותו הדרך. בכרה קלה

משרבת דרכיה, כמו בכרה קלה

שמשרבת דרכיה, פעם תרין הנה

ופעם תרין הנה, בן את, פעם עובדת

עבודה-זרה פלונית, ופעם עבודה-זרה

אחרת. "בכרה", גמלה צעירה.

"משרבת", ענין המשיכה והקפה

וקשירה, כמו "שורף געל" (בראשית

יד, כג) שהוא נמשך מהגעל והיו

נחגים לחקור בו סביב הגעל כמה

פעמים וקושרים אותו. וכן את כשהתחלת בעבודת בעל פעור נדבקת

בעבודה-זרה עד היום הזה. כד) פרה, הנה את כמו חמור הכר. למד

מדבר, שהוא רגיל לריון במדבר. באות נפשה שאפה רוח, כלומר,

אין מי שמכביר אותה לריון ולדרף, אלא היא בחפצה תריון ותרדף בכל עת

ושואפת אור בדרך הרצים במהירות. תאנתה מי ישיבנה, בכל פעם

שתריון מחור במרוצה למקומה, כאלו היה לה דאגה מי ישיבנה למקומה.

"תאנתה", דאגתה. כמו "תאניה ואניה" (איכה ב, ה). כל מבקשיה לא

ייעפו, כל המבקשים לתפשה אהבים להתגעגע. בחדשה ימצאונה, כשתתמלא תריונה ותפשוה בקלות, כי אז היא בכרה ואניה יכולה לריון. וכן

ישראל על ידי מעשיהם הרעים בא עליהם האויב, והם משוטטים לבקש עור מפלחי מצרים ואשור. וכל הריצה הזאת באה באות נפשים. ולבסוף לא תהיה

לאויב ויגעה בזה, כי בקלות יבקשם בחדש שהוכן לך, והוא חדש "אב" שהקבע בקנה לדורות בזמן המרגלים. כה) מנעי רגלך מיחף, כלומר, תפני

מעשורך, כדי שלא תלכי בגולה וחסה. וגרונך מצמאה, ושלא תצמאי למים. ותאמרי נואש, אני מתאששת מעבודת הקב"ה ולא אשוב אליו.

זרים, עבודות זרות. כו) כי ימצא, אדם שהיה מחזק לנאמן וכשנמצא שהוא גנב. הכישו, לשון בושה. המזה, המון העם. וכהנייהם, בהני עבודה

נתקתי הספתי מוסרותיך מעל צואריך ותאמרי לא אעבור עוד על דבר ח', אף לא שמרת הבטחתך כי על-פלג-גבעה גבהה ותחת כל-עין רענן מקומם למקום אתה חולקת ונוסעת מבית עבודה זרה זו לבית עבודה זרה זו כמו צעה משבח זנה: כא ואנכי נטעתיך שורק ומורות מגפן משבח, קלה

הכל מורע יאמת אבות כשרים

וצדיקים ואיך נהפכת לי כמו סורי

הגפן ומורות המוסרים מהגפן, אשר

כל אחת נכריה זרה לנטיעה: כב

גם כי אסתכבסי בנדר מין

אדמה המעקה ותרבי-לך ברית

עשב המעקה, על ידי הצדקות ומעשים

טובים שעשית לצדד עצמך עצמך לפני, לא

תועיל, כי נכתם נראה ככתם עונך

שאת עושה בסתר-לפני נאם אדני

יהוה: כג איך תאמרי איך תכחשו

לומר לא נטמאתי עתה בעבודה זרה

ומעולם אחרי הבעלים לא

הלכתי ראי דרפך בנאי מול בית

פעור ששם עבדת הבעל דעי מה

עשית היום, ותרעי שאותו עין עמד

עד היום הזה, הנה את בבכרה גמלה

נקה קלה לריון הלוד ושוב כמו

משרבת שורף געל ששורשים סביב

לרגל (עטרת) קד דרכיה מנהגה: כד

הרי את ב פרה | בחמור הכר הנה

שהוא למד רגיל להיות במדבר בן

אורבת את לנע באות בחשק נפשה

שאפה רוח האויר אל תראות בדרך

הרצים מתה תאנתה דאגתה מי

ישיבנה למקומה. כל-מבקשיה כל

המבקשים אותה לא ייעפו אהבים

צריכים להתגעגע כי בחדשה בחדש

אב ימצאונה שהוקבע בקנה לדורות בזמן המרגלים: כה גביא אומרים לך

מנעי רגלך מיחף ללכת לגולה לגוים, ומנעי וגרונך מצמאה

ותאמרי על דברי הנביאים נואש נואשתי בדברכם לוא אשוב אליו

כראתבתי זרים עבודת הבעלים ואחריהם אלך לעבור אותם:

כו כבשת גנב שהיה מחזק נאמן כי ימצא בן הכישו בעניי עבודה זרה

בית ישראל שהיו מחזקים לעובדי ה', המזה המון העם מלביהם שריהם

ייעפו, כל המבקשים לתפשה אהבים להתגעגע. בחדשה ימצאונה, כשתתמלא תריונה ותפשוה בקלות, כי אז היא בכרה ואניה יכולה לריון. וכן

ישראל על ידי מעשיהם הרעים בא עליהם האויב, והם משוטטים לבקש עור מפלחי מצרים ואשור. וכל הריצה הזאת באה באות נפשים. ולבסוף לא תהיה

לאויב ויגעה בזה, כי בקלות יבקשם בחדש שהוכן לך, והוא חדש "אב" שהקבע בקנה לדורות בזמן המרגלים. כה) מנעי רגלך מיחף, כלומר, תפני

מעשורך, כדי שלא תלכי בגולה וחסה. וגרונך מצמאה, ושלא תצמאי למים. ותאמרי נואש, אני מתאששת מעבודת הקב"ה ולא אשוב אליו.

זרים, עבודות זרות. כו) כי ימצא, אדם שהיה מחזק לנאמן וכשנמצא שהוא גנב. הכישו, לשון בושה. המזה, המון העם. וכהנייהם, בהני עבודה

וְנִבְיֵאֵיהֶם, נְבִיאֵי הַבַּעַל. כֹּז (כז) וּבָעַת רַעְתָּם, בַּעַת שְׂבָאָה עֲלֵיהֶם רָעָה, מִתְפַּלְלִים אֵלַי וְאוֹמְרִים "קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנו מִן הָרָעָה". (כח) כִּי מִסְפַּר עֲרִיף, לְפִי חֲשׁוֹן מִסְפַּר עֲרִיף. הָיוּ אֱלֹהֵיךָ יְהוּדָה, הָיוּ הַפְּסִילִים שְׁעִשִּׁיתָ, אֵתָהּ יְהוּדָה. (א) אִם תֵּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָאִם ה' אֵלַי, אִם תֵּשׁוּב בְּתִשׁוּבָה אֵלַי, אָמַר ה'. תֵּשׁוּב, אִם תֵּשׁוּב לַחֲזוֹר לַכְּבוֹדְךָ וְתִדְלָתְךָ הָרִאשׁוֹנָה. פְּרוּשׁ אַחֵר, אִם תִּתֵּן בְּשׁוּבָה וְנִחַת בְּאַרְצְךָ. פְּרוּשׁ אַחֵר, תִּתְקַבֵּל תִּשׁוּבָתְךָ, וְלֹא תִתְּנֶם עֲלֶיךָ גִּזְרָה רָעָה. וְלֹא תִגְדֹּר, אִם לֹא תִגְדֹּר בְּאַרְצְךָ לְצֵאת בְּגוֹלָה. (ב) בְּמִשְׁפָּט, בְּשִׁתְּחִיב מִן הַדִּין בְּשִׁבְעָה. וּבְצִדְקָה, שָׁאֵם תִּפִּיר שְׁהִמְשַׁפֵּט אֵינוֹ בְּצִדְקָה, לֹא תִקְבֵּל הַשִּׁבְעָה. וְהִתְבָּרְכוּ בּוֹ גּוֹיִם, אִם יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כֵּן, אִם יִתְבָּרְכוּ בּוֹ גּוֹיִם. כָּל גּוֹי יֹאמַר לְבָנִי "תִּהְיֶה כְּכֹלִי יִשְׂרָאֵל". וְכִי יִתְהַלָּל, מִי שִׁיכֵל לְהִדְבֹק בְּיִשְׂרָאֵל, וְתִפְאֵר בְּדָבָר.

וְכִהְיִיתֶם כִּהְיוּ הַבַּעַל וְנִבְיֵאֵיהֶם נְבִיאֵי הַבַּעַל: כֹּז עַל אֲשֶׁר אָמְרִים לָעֵץ לִפְסֵל מַעֲזָן אָבִי אֵתָהּ וְלֹאֲבָן וְלִדְתָנוּ כִּי־פָנוּ אֵלַי עֲרִף וְלֹא פָנִים וְלֹא יֵאָבֵה לְשִׁמוּעַ אֲמָרוֹ וּבָעַת רַעְתָּם רֹאשִׁים כִּי אֵין אֱלֹהֵיהֶם יוֹשִׁיעַ אוֹתָם וְאָמְרוּ אֵלַי קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנו: כֹּז וְאֵיהָ אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ יָקוֹמוּ הֵם אִם יוֹכֵלוּ וְיִשְׁעוּדָה בַּעַת רַעְתָּהּ כִּי כְמוֹ מִסְפַּר עֲרִיף עֲשִׂיתָ צוּרוֹת שֶׁל כּוֹכָבִים וְהָיוּ אֱלֹהֵיךָ אֵתָהּ יְהוּדָה: אִם־תֵּשׁוּב בְּתִשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל | נָאִם־יְהוָה אִם אֵלַי תֵּשׁוּב לְהוֹיֹת לִפְנֵי סְנוּלָה מִכָּל וְאִם־תִּסְרֹר שְׁקוּצִיךָ אִם תַּעֲבִיר הַפְּסִילִים מִפְּנֵי אִם וְלֹא תִגְדֹּר לְצֵאת בְּגוֹלָה: בְּ וְנִשְׁבַּעְתָּ וְאִם תִּשְׁבַּע חִי־יְהוָה בְּאֵמֶת לֹא כְמוֹ שְׁאֵתָם נִשְׁבָּעִים עִתָּה לִשְׁקֹר, וְהִתְנַחֲנוּ בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה אִם וְהִתְבָּרְכוּ כִּי בְיִשְׂרָאֵל הַגּוֹיִם לֹא־מִיִּר בְּבִרְכָתָם, יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְכִי יִתְהַלָּלוּ יֹאמַר הִנֵּה אֲנִי מַצְלֵחַ בְּיִשְׂרָאֵל:

תִּסְרֹר שְׁקוּצִיךָ מִפְּנֵי וְלֹא תִגְדֹּר: בְּ וְנִשְׁבַּעְתָּ חִי־יְהוָה בְּאֵמֶת בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה וְהִתְבָּרְכוּ בּוֹ גּוֹיִם וְכִי יִתְהַלָּלוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂפָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצִדְקָה: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמִהְרָה יָבוֹא וְיַגְל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

שי למורא

א אלה הם דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר ישב בענתות
מערי הכהנים שהיו בארץ בנימין: ב אשר היה תחלת דברי יהוה אליו
בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה שהוא ודורו היו צדיקים, בשלש
עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הנותרים, בימי
יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה

הפטרה לפרשת מטות לשמו"ת

בירמיה פרק א

א דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים
אשר בענתות בארץ בנימין: ב אשר היה
דבר יהוה אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך
יהודה בשלש עשרה שנה למלכו: ג ויהי
בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה ער-תם
עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה ער-גלות ירושלים
בחדש החמישי: ד ויהי דבר יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בבטן
ידעתיו ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתיידי: ו ואמר
אהל אדני יהוה הגה לא ידעתי דבר פירער אנכי: ז ויאמר יהוה אלי
אל תאמר גער אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוך
תדבר: ח אל תירא מפניהם כי אתה אני להצילך נאם יהוה: ט וישלח
יהוה את ידו ויגע על פי ויאמר יהוה אלי הגה נתתי דברי בפיך: י ראה
הפקדתיך | היום הזה עליהגוים ועליהממלכות לנתוש ולנתון
ולהאבד ולהרוס לבנות ולנטוע: יא ויהי דבר יהוה אלי לאמר
מה אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי

ב) בשלש עשרה שנה למלכו, או התחילה לשרות עליו השראת
הנבואה. ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והנה מתנבא גם בימי יהויקים בנו
ובימי צדקיהו וכו'. ה) בטרם אצרך בבטן ידעתיו, בטרם יצאתי
צורה בבטן אפך, גדלתי. הקדשתיך, ופנתי אותך. ו) אהה, לשון קריאה
על הצער ועל הדאגה. לא ידעתי
דבר, רצה לומר, דברי תוכחה. כי
גער אנכי, כי צעיר לגוים אנכי,
ואיך אהיה מוכיח לעמים. ט) את
ידו, את דברי נבואתו. ויגע על פי,
והעביר את דברי הנבואה שיהיו
מסדרים בפי. י) הפקדתיך,
שמתיד פקיד וממנה. לנתוש, לעקר.
ולנתון, לכתת ולשבר. יא) מקל
שקד, מטה מאילן שגדלים בו
שקדים. יב) שקד אני על דברי
לעשות, מתמסר ומשתדל

מניתי אותך היום הזה עליהגוים ועליהממלכות לנתוש ולנתון
ולהאבד ולהרוס לבנות לבנות ולנטוע: יב ויאמר יהוה אלי
יהוה אלי היטבת לראות כי השקד הזה הוא מותר לחוציא פחד קודם לכל האילות כי שקד מותר אני על דברי לעשות ואם בן ראית דבר מותר
הגה בזה שגעתי בדי פסוק נתתי
דברי בפיך: י ראה הפקדתיך

והתמידה נבואתו ער-תם עשתי
עשרה שנה לצדקיהו בן
יאשיהו מלך יהודה בהם מלכותו
בשנת אחת עשרה למלכותו ער-
גלות ירושלים בחדש החמישי
כי אז נפל צדקיהו ביד מלך בבל:
ד ויהי דבר יהוה אלי לאמר:
ה בטרם אצרך בבטן אפך
ידעתיו הפקתי בך שתהיה נטון ומכון
לנבואה ובטרם תצא מרחם
הקדשתיך ופנתיך לנביא
לגוים על הגוים כלם נתיידי:
ו ואמר אהה אוי לי על המגיעה
אדני יהוה הגה לא ידעתי דבר
לסדר דברי הנבואה בצחית הלשון
פירער אנכי ולא התגלתי בזה:
ז ויאמר יהוה אלי אל תאמר
גער אנכי אל תמאן בדבר בעבור
הנערות כי על כל הדברים אשר
אשלחך תלך ואת כל אשר
אצוך תדבר: ח אל תירא
מפניהם מפני מי אשר אשלחך
אלהם פן תפשל בלשונך ויפצו עליך
כי אתה אני להצילך נאם יהוה:
ט וישלח יהוה הויט איתו
ויגע על פי ויאמר יהוה אלי
הגה בזה שגעתי בדי פסוק נתתי
דברי בפיך: י ראה הפקדתיך

רָמָז עַל מַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת: יִגְוִיָּה דְּבִרְיָהוּהָ | אֱלִי פֶעַם שְׁנִית לֵאמֹר
מָה אַתָּה רֹאֶה בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה וְאֵמֹר סִיר נְפוּחַ קְדִירָה מַעֲלָה רְתִיקָה
אֲנִי רֹאֶה וּפְגִיזוּ מָקוֹם שֶׁמַּעֲלָה רְתִיקָה מִפְּנֵי מַעְבַּר צָפוֹנָה: יֵד וְאֵמֹר
יְהוָה אֱלֹהֵי מִצְרָאִיִּם מִבְּבֶל הַעֲמִידָה מִצְרָאִי תִפְתָּח תִּתֵּן מוֹתֵר לְבֹא הַרְעָה
עַל כְּלִישְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כ"ו |

הִנְנִי קָרָא אֲשִׁים בְּלָמָּם לְכָל־
מִשְׁפָּחוֹת מַמְלָכוֹת צָפוֹנָה שִׁכְאוּ
נֶאֱמַר יְהוָה וְכָאוּ וְנִתְּנָה אִישׁ
כֶּסֶף כִּשְׁוֶפְטִים חַיִּשְׁבִּים עַל כֶּסֶף
הַמִּשְׁפָּט, מִל פֶּתַח | שְׁעָרֵי
יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כְּלִחוּמֵיָהָ סָבִיב
וְעַל כְּלִעָרֵי יְהוּדָה לְשִׁמוֹעַ מַעֲנֵה
הַבַּעַל דִּין: טז וְדַבַּרְתִּי אִם אֲדַבֵּר
מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עִמָּהֶם עַל כָּל־
רַעְתָּם לְכַשֵּׁשׁ דִּין מֵאֵתָם אֲשֶׁר
עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם:
יז וְאַתָּה תֹאמַר מִתְנִיד לִלְבָּת

בִּירוּשָׁיִם וְקִמַּת וְדַבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת
כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֶצְוֶה אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם
אֵל תַּפְחַר מִפְּנֵיהֶם לְהַחֲיוֹת לָהֶם
כִּי־אֶחָתָהּ לְפָנֵיהֶם כִּי כִשְׁתַּפְחַד
אֲשִׁבוֹר אוֹתָהּ לְפָנֵיהֶם וַיִּכְלוּ לְהִיָּד לָךְ:
יח וְאֲנִי הִנֵּה נִתְתִּיד נִחְמִי בַּח בְּיָד
הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר כְּעִיר מִבְּצָר
וְלַעֲמֹד בְּרוּל שְׁלֵא יוֹכֵל אָדָם
לְחַמּוֹתוֹ וּלְשִׁכְרוֹ וּלְחַמּוֹת נַחֲשֵׁת
כְּלִישְׁבָן אִם יִהְיוּ לְעִיר חֲמוֹת נַחֲשֵׁת,
וְכָל זֶה כִּי שְׁתֹּכֵל לְהַחֲגֹבַר עַל־כָּל־
הָאָרֶץ בִּיעֵיָהֶם לְמַלְכֵי יְהוּדָה
לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲם הָאָרֶץ
מִתֵּר הָעָם: יט וְנִלְחַמוּ אִלְיָה בֹלָם
וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ יַעַן כִּי־אֶתָּה אֲנִי
נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילָךְ: א וַיְהִי
דְּבִרְיָהוּהָ אֱלִי לֵאמֹר: כ הִלָּךְ
וְקָרָאתָ בְּאֲזִנִּי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם
לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי וְזָכַר
אֲנִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי

עִמָּךְ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת
שְׁתִּיה לִי עֲלֶיךָ גַּעַת כְּלִילִיתֶיךָ שְׁתִּיה
כְּכֹל בִּזְמַן חֶסֶת תּוֹרָה, גַּם וְזָכַר

בְּמִהְיוֹת לְקִים אֵת דְּבָרִי. כִּמוּ הַשְׁקֵד שֶׁהוּא מְמַהר לְהוֹצִיא פֶּרֶח לְפָנֵי שְׂאֵר
הָאֵלִלוֹת (יג) סִיר נְפוּחַ, סִיר מַעֲלָה רְתִיקָה. וְהוּא רָמָז עַל יְרוּשָׁלַיִם. וּפְגִיזוּ,
פְּנֵי הַרְתִּיקָה, כְּלִימֵר הַמָּקוֹם שֶׁמַּעֲלָה רְתִיקָה מִכְּרָה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "וּפְגִיזוּ", פְּנֵי
הַסִּיר, שֶׁהָיָה שֶׁל הַסִּיר שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵאִים, נִקְרָא פְּגִיזוּ. מִפְּנֵי צָפוֹנָה, מִצָּד צָפוֹן.

(יד) מִצְרָאִיִּם, מִצָּד צָפוֹן, וְהוּא כְּכֹל,
שֶׁהוּא מוֹרְחִית צָפוֹנִית לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.
טו) כִּי הִנְנִי קוֹרָא, כְּלִימֵר, אֲשִׁים
בְּלָמָּם שִׁכְאוּ: מִשְׁפָּחוֹת מַמְלָכוֹת
צָפוֹנָה, הַמִּשְׁפָּחוֹת הֵם הָעַמִּים,
וְהַמִּמְלָכוֹת הֵם הַמְּלָכִים. (זז) תֹּאמַר
מִתְנִיד, לְשׁוֹן זִירוֹ, כְּאִישׁ חֵיל. אֵל
תַּחַת, אֵל תַּפְחַר. כֵּן אֶחָתָהּ
לְפָנֵיהֶם, אִם תַּפְחַר מֵהֶם, אֲשִׁבוֹר
אוֹתָהּ לְפָנֵיהֶם, וַיִּכְלוּ לְהִיָּדָהּ.
יח) לְמַלְכֵי יְהוּדָה, כְּגַד מַלְכֵי
יְהוּדָה. (יט) וְנִלְחַמוּ אִלְיָה, וְלַחֲמוּ
נִגְדוֹד בְּדַבְרֵי מִשְׁפָּט, לְסַתֵּר אֵת דְּבָרֵי
נְבוּאָתָהּ. לְהַצִּילָךְ, שְׁלֵא יִמּוּתוּךְ.
כ) בְּאֲזִנִּי יְרוּשָׁלַיִם, אֵל הָעָם אֲשֶׁר
בִּירוּשָׁלַיִם. זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד
נְעוּרֶיךָ, אֵף עַל כִּי שְׂאֵנִי מְכִיָּה עֲלֶיךָ
רַעָה בְּעִבּוֹר מַעֲשֵׂי הָרָעִים, לֹא אֶכְלָה
אוֹתָךְ, וְגַם אֶעֱנִשׁ אֵת הַמִּצִּיקִים לָךְ, כִּי
זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ. אֶהְבֵּת
כְּלִילִיתֶיךָ, הָאֶהְבֵּת שֶׁהִתֵּתָ לִי
עֲלֶיךָ גַּעַת שְׁתִּיה כְּכֹל בִּזְמַן חֶסֶת,
כְּלִימֵר כְּמַעֲמַד הַר סִיני לְקַבֵּל
הַתּוֹרָה. ג) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ,
נַחֲשִׁים הֵם כִּמוּ קִדְשׁ, שְׁלֵא יִכְלְנוּ
זֶר. רֹאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, הַמִּטְבֵּב
שֶׁבְּכָל תְּבוּאָתוֹ, כְּלִימֵר, הַמִּבְּחָרִים
שֶׁבְּמִין הָאֲדָמָה. כָּל אֲכָלִיו יֵאָשְׁמוּ,
כָּל תַּנּוּלִים וּמִכְלִים אֵת יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ
אֲשָׁמִים וְהָרָעָה תִּבּוֹא עֲלֵיהֶם.

דְּבִרְיָהוּהָ אֱלִי לֵאמֹר: כ הִלָּךְ וְקָרָאתָ בְּאֲזִנִּי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר
יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת כְּלִילִיתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר
בְּאָרֶץ לֹא זִרְעָה: ג קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה רֹאשִׁית תְּבוּאָתָה כָּל אֲכָלִיו

יֵאָשְׁמוּ רַעָה תִּבּוֹא אֲלֵיהֶם נֶאֱמַר יְהוָה:

לְפָנֵי שֶׁהִמְנִיחַ כִּי לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאָרֶץ לֹא זִרְעָה שְׂאֵן כֹּה זֶרַע וְזֶרַע וְאִין מַה לְאִכּוֹל: ג וְלֹא קִדְשׁ כְּתוּבָה נַחֲשֵׁב יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׁלֵא יִכְלְנוּ
זֶר. כִּי יִשְׂרָאֵל רֹאשִׁית תְּבוּאָתָהּ הַמִּטְבֵּב שֶׁבְּכָל הָאֲמוֹת כָּל אֲכָלִיו כָּל הַמִּכְלִים אֵת יִשְׂרָאֵל יֵאָשְׁמוּ אִם־עַל־כֵּי שֶׁהִקְדִּישׁוּ־בְּיָדָהּ הוּא מְכִיָּה הָאֹיֵב בְּעִבּוֹר חֲטָאִים,
עַם כָּל זֶה רַעָה תִּבּוֹא אֲלֵיהֶם לְאֲמוֹת בְּסוּף נֶאֱמַר יְהוָה כִּי זָכַר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד נְעוּרִים שֶׁהוּא חֶסֶד הָאֲבוֹת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 א אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל
 ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול
 סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן וחצרת ודי
 זהב: באחד עשר יום מחרב דרך הר-שעיר
 עד קדש ברנע: ויהי בארבעים שנה
 בעשתי-עשר חדש באחד להדש דבר משה
 אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו
 אלהם: (לוי) ד אחרי הכתו את סיון מלך
 האמרי אשר יושב בחשבון זאת עוג מלך
 הבשן אשר-יושב בעשתרת באדרעי: ה בעבר
 הירדן בארץ מואב הואיל משה באר
 את-התורה הזאת לאמר: ויהוה אלהינו דבר

אלינו בחרב לאמר רבי-לכם שבת בהר הזה:
 ופנו | וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-כל
 שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף
 הים ארץ הפנעני והלבנון עד-הנהר הגדל
 נהר-פרת: (ישראל) ח ראה נתתי לפניכם את-
 הארץ באו ורשו את-הארץ אשר נשבע יהוה
 לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת
 להם ולזרעם אחריהם: ט ואמר אלכם בעת
 ההוא לאמר לא-אוכל לבדי שאת אתכם:
 ויהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום
 ככוכבי השמים לרב: י יהוה אלהי אבותכם
 יסר עליכם פכם אלף פעמים ויבדד אתכם
 פאשר דבר לכם:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיום ב' פנחס - לאחר שתיקתו הארוכה - ושמחתי לקרות בו אשר ממשיך
 הוא בלימוד תורת החסידות ברבים ובטח יוסיף בזה וכפסק רז"ל מעלין בקדש. ומה שכותב שהיו
 מנגדים על לימוד זה, הנה בטח לא הי' בזה אלא ענין של נסיון לנסותו אם לא יבוש מפני המלעיגים
 כדרישת תוה"ק בתחלת אורח חיים (הן בטור והן ברמ"א רשכבה"ג) ולמרות ההעלמות יפיץ שם מאור
 שבתורה זוהי תורת החסידות, ואשרי חלקו שעמד בנסיון, ובדאי ישמש זה מופת ג"כ לאחרים שאם
 רק ירצו באמת חפץ ה' בידם יצליח להביא אור וחיות וחמימות החסידות לבני ובנות ישראל בכל
 מקום שהם.

ובמענה על שאלתו שעד עתה הי' נזהר להתפלל עם נץ החמה אבל מכאן ולהבא רוצה להתפלל
 באריכות קצת וכן להכון להתפלה ע"י טבילה והתבוננות קודם התפלה,

הנה כבר ידוע הפסק דהכון לקראת אלקיד ישראל ובפרט בענין התפלה אשר ענינה הוא עבודה
 שבלב ואין הדבר תלוי אלא בכוונה (כמתאים להפסק שאם חסרה כוונה העיקרית של התפלה הרי
 זה תפלה בטלה), ואופן הכוונה אינה שוה בכל האנשים ובכל העתים, כי לפוס גמלא שיחנא, וכיון
 שנתעורר במחשבה טהורה הנ"ל הרי בטח צריך לעשות כזה. וליתר שאת ויתר עז יאמר ק"ש קטנה עם
 הנץ החמה וכן גם יתיר נדר בפני שלשה, ואף שכנ"ל אין זה אלא ליתר שאת ובהתאם לענין התפלה
 דרחמנא לבא בעי ותפלה רחמי היא...

בברכה לבריאות הנכונה בריאות בגשמיות ובריאות ברוחניות.

פרק ב משנה יב

רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, יְהִי מָמוֹן חֶבְרָךְ חֹבִיב עָלֶיךָ בְּשִׁלְךָ וְחִתְּקֹן עֲצֻמְךָ לְלִמּוּד תּוֹרָה, שְׂאִינָה יִרְשָׁה לָךְ וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם:

נקודות משיחות קודש

על משנה זו כתב הרמב"ם⁷: "...ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנודח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו, וכל מעשיך יהיו לשם שמים". והוא מוסיף על כך וכותב: "והוא שאמר שלמה בחכמתו, בכל דרכיך דעהו".

ויש לומר ששני סוגי עבודה הם: א) "כל מעשיך יהיו לשם שמים", ב) "בכל דרכיך דעהו".

כאשר האדם עוסק בדברי הרשות כגון אכילה, שתייה, מסחר וכדומה "לשם שמים", דהיינו כדי שיוכל לעבוד את ה' - מעשיו הם ענייני חול אך הם משמשים אותו לצורך קדושה. זהו "כל מעשיך" - מעשים שלך, של חולין - "יהיו לשם שמים".

אך יש מדרגה גבוהה מכך והיא כאשר עסקי החולין עצמם מתקדשים ולא רק משמשים לתועלת הקדושה ("לשם שמים"). [כמו כשהאכילה עצמה היא מצוה⁸]. זוהי העבודה של "בכל דרכיך דעהו", לא שהדרכים מובילות ל"דעהו", אלא שהן עצמן בבחינת "דעהו".

לפי זה יומתק מה שהרמב"ם הביא תחילה את מאמר המשנה "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ורק לאחר מכן את מאמר הכתוב "בכל דרכיך דעהו" (אף שלכאורה צריך היה להקדים את דברי הכתוב לדברי המשנה) - מכיון שסדר העבודה הוא מן הקל את הכבד: כדי להגיע לעבודה בדרגת "בכל דרכיך דעהו" יש להתחיל בעבודה של "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

(לקוטי שיחות. כרך ג, עמ' 907, 931)

בתפארת-ישראל הקשה, הרי נאמר¹ "תורה ציווה לנו משה מורשה קהלת יעקב", כלומר, שהתורה היא ירושה² ואיך אומר כאן "שאינה ירושה"?

ויש לתרץ הקושיא, כי באמת יש בתורה שתי בחינות: א) "ירוש" - התורה היא ירושה לכל אחד מישראל, ב) "מכר" - וכמאמר חז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל מִכְרִיתִי לָכֶם תּוֹרָה". בחינת "ירוש" שבתורה - משמעה שהתורה "שייכת" לכל אחד ואחד מישראל, שהרי ירושה אינה תלויה במצבו או בגילו של היורש, ולכן, עצם החיוב ללמוד תורה הוא שווה בכולם, כלשון הרמב"ם⁴ - "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר וכו'", ולא משנה מהי מידת הבנתו בתורה.

בחינת "מכר" שבתורה - מכוונת להבנת התורה. דהיינו, כמו במכר, הקונה אינו מקבל חנם, אלא עליו לשלם תמורת החפץ שקנה⁵, כמו כן הוא בנוגע להבנת התורה; כדי להבין היטב את חכמת התורה יש להשקיע עבודה ויגיעה.

על בחינה זו השניה - "מכר" - נאמר במשנתנו "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך". כדי להבין ולהשכיל בתורה (כל אחד ואחד לפי כשרונותיו) לא מספיק "לרשת" את התורה אלא צריך גם "לקנות" אותה. "קנין" התורה נעשה על-ידי "ארבעים ושמונה דברים" שהתורה נקנית בהם ומפורטים לקמן במסכת⁶.

(לקוטי שיחות. כרך יג, עמ' 115,

שיחות קודש תש"מ - פרשת מטות-מסעי)

(1) ברכה לג, ד. (2) ועד שדרשו "לנו מורשה ולא להם (לעכו"ם)", ולכן עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה. (3) שמות רבה לג, א. (4) הלכות תלמוד תורה פרק א ה"ו. (5) ראה לקוטי שיחות שם שיש אף בחינה שלישית בתורה מתנה. בחינה זו מתייחסת לעניינים בתורה שהם למעלה מכוח הבנת הנבראים, וניתנים לאדם בדרך של מתנה מלמעלה. (6) פרק ו משנה ו. (7) הלכות דעות פרק ג הלכה ג. (8) כדוגמת אכילת שבת או אכילת קודשים, שהן עצמה מצוה.

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות־מסעי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	שקיעה	צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת			
		מג"א		אדמוה"ז										
		ש	א	ש	א			ש	א					
באר שבע (ק)	5:43	5:46	8:32	8:35	9:13	9:15	10:25	10:27	19:48	19:47	20:18	20:16	19:27	20:28
חיפה (ק)	5:39	5:42	8:28	8:31	9:10	9:12	10:23	10:25	19:55	19:53	20:21	20:19	19:23	20:31
ירושלים (ק)	5:40	5:43	8:29	8:32	9:10	9:12	10:23	10:24	19:53	19:51	20:18	20:16	19:12	20:28
תל אביב (ק)	5:41	5:45	8:31	8:33	9:12	9:14	10:24	10:26	19:50	19:49	20:20	20:18	19:29	20:30
אוסטריה, וינה (ק)	5:03	5:09	7:48	7:54	8:59	9:02	10:21	10:23	20:56	20:52	21:39	21:34	20:34	21:52
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:35	7:33	9:19	9:18	9:58	9:58	10:49	10:48	17:16	17:20	17:46	17:50	17:01	18:01
אוקראינה, אודסה (ק)	5:13	5:18	8:01	8:06	9:05	9:08	10:26	10:28	20:51	20:47	21:32	21:27	20:30	21:45
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:38	4:44	7:24	7:30	8:34	8:37	9:55	9:57	20:29	20:25	21:12	21:07	20:08	21:25
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:47	4:53	7:32	7:38	8:44	8:47	10:06	10:08	20:42	20:38	21:26	21:21	20:21	21:39
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:04	5:10	7:41	7:50	9:05	9:09	10:28	10:31	21:16	21:11	22:03	21:57	20:54	22:17
אוקראינה, קייב (ק)	4:56	5:02	7:31	7:41	8:57	9:01	10:20	10:23	21:10	21:05	21:57	21:51	20:48	22:11
איטליה, מילאנו (ק)	5:43	5:48	8:33	8:37	9:34	9:37	10:53	10:55	21:16	21:12	21:53	21:49	20:55	22:05
אקוואדור, קיטו (ח)	6:16	6:17	8:45	8:46	9:16	9:16	10:18	10:19	18:22	18:23	18:46	18:47	18:05	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	8:00	7:59	9:50	9:50	10:28	10:27	11:19	11:19	17:58	18:02	18:27	18:30	17:43	18:41
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:10	9:07	10:46	10:46	11:28	11:27	12:17	12:17	18:31	18:35	19:04	19:08	18:17	19:20
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:47	5:52	8:39	8:42	9:27	9:30	10:43	10:45	20:35	20:33	21:09	21:06	20:15	21:20
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:33	5:37	8:24	8:27	9:15	9:17	10:31	10:33	20:29	20:26	21:04	21:01	20:09	21:15
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:33	5:37	8:24	8:28	9:15	9:18	10:32	10:34	20:30	20:27	21:05	21:01	20:09	21:16
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:03	6:08	8:55	8:59	9:48	9:51	11:06	11:08	21:11	21:08	21:47	21:44	20:50	21:58
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:27	6:30	9:15	9:18	9:55	9:57	11:07	11:08	20:26	20:25	20:54	20:53	20:07	21:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:48	5:52	8:38	8:41	9:21	9:23	10:34	10:36	20:06	20:04	20:37	20:34	19:46	20:47
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:36	6:38	9:22	9:24	9:59	10:01	11:09	11:11	20:16	20:15	20:43	20:42	19:57	20:53
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:26	5:31	8:18	8:21	9:09	9:12	10:27	10:28	20:27	20:24	21:02	20:59	20:07	21:13
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:57	6:02	8:49	8:52	9:39	9:42	10:56	10:58	20:52	20:50	21:27	21:24	20:32	21:38
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:23	5:28	8:15	8:18	9:07	9:10	10:25	10:27	20:28	20:25	21:04	21:00	20:07	21:15
בוליביה, לה-פס (ח)	7:02	7:02	9:16	9:16	9:48	9:48	10:46	10:46	18:13	18:15	18:38	18:40	17:57	18:50
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:37	5:43	8:02	8:16	9:40	9:43	11:04	11:06	21:58	21:53	22:46	22:40	21:36	23:01
בלגיה, בריסל (ק)	5:39	5:45	8:10	8:21	9:41	9:44	11:04	11:07	21:56	21:51	22:44	22:38	21:34	22:59
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:49	6:48	8:55	8:55	9:29	9:29	10:24	10:25	17:39	17:41	18:00	18:03	17:23	18:13
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:36	6:35	8:43	8:43	9:16	9:16	10:12	10:12	17:24	17:26	17:50	17:52	17:08	18:02
בריטניה, לונדון (ק)	4:53	4:59	7:34	7:31	8:57	9:01	10:21	10:24	21:19	21:14	22:07	22:00	21:00	22:22
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:51	4:58	7:14	7:15	9:00	9:04	10:26	10:29	21:37	21:31	22:31	22:24	21:17	22:48
גרמניה, ברלין (ק)	4:54	5:00	7:12	7:12	9:01	9:04	10:25	10:28	21:31	21:25	22:20	22:14	21:08	22:36
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:25	5:31	8:02	8:11	9:26	9:29	10:49	10:51	21:35	21:31	22:22	22:16	21:14	22:36
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:55	6:54	8:58	8:58	9:32	9:32	10:27	10:27	17:36	17:39	17:56	17:59	17:21	18:09
הודו, מומבאי (ח)	6:07	6:09	8:49	8:51	9:23	9:25	10:31	10:32	19:20	19:20	19:46	19:45	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	6:04	6:06	8:46	8:47	9:20	9:21	10:28	10:29	19:15	19:15	19:41	19:40	18:57	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:55	5:01	7:42	7:48	8:50	8:53	10:11	10:13	20:42	20:38	21:24	21:19	20:21	21:37
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:36	4:40	7:27	7:31	8:19	8:21	9:35	9:37	19:35	19:32	20:10	20:07	19:14	20:21
יוון, אתונה (ק)	6:10	6:14	9:01	9:04	9:48	9:50	11:03	11:05	20:50	20:48	21:23	21:20	20:30	21:34
מולדובה, קישינב (ק)	5:18	5:23	8:06	8:11	9:12	9:15	10:32	10:35	21:01	20:57	21:42	21:38	20:40	21:55

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:03	6:06	8:46	8:48	9:20	9:22	10:28	10:30	19:18	19:18	19:44	19:43	19:00	19:53
ניו-זילנד, קרייטטצ'רץ' (ח)	8:09	8:06	9:34	9:33	10:20	10:18	11:06	11:05	17:00	17:05	17:36	17:41	16:46	17:54
נפאל, קטמנדו (ח)	5:14	5:17	8:01	8:04	8:39	8:41	9:51	9:52	19:03	19:02	19:31	19:30	18:44	19:41
סין, בייג'ין (ח)	4:53	4:57	7:44	7:48	8:34	8:36	9:50	9:52	19:45	19:43	20:20	20:17	19:23	20:31
סינגפור, סינגפור (ח)	7:04	7:05	9:34	9:35	10:05	10:06	11:08	11:09	19:15	19:16	19:39	19:40	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	4:25	4:31	6:41	6:46	8:31	8:34	9:55	9:58	20:57	20:52	21:48	21:41	20:35	22:04
פרו, לימה (ח)	6:30	6:30	8:48	8:49	9:20	9:20	10:19	10:19	17:57	17:58	18:21	18:23	17:40	18:32
צרפת, ליאון (ק)	5:59	6:04	8:49	8:53	9:50	9:53	11:10	11:12	21:32	21:28	22:12	22:07	21:11	22:24
צרפת, פריז (ק)	5:56	6:02	8:39	8:46	9:54	9:57	11:16	11:18	21:57	21:52	22:39	22:34	21:35	22:53
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:50	5:51	8:22	8:24	8:54	8:55	9:58	9:59	18:13	18:13	18:37	18:37	17:55	18:47
קנדה, טורונטו (ק)	5:44	5:49	8:35	8:39	9:31	9:34	10:50	10:52	21:04	21:00	21:38	21:34	20:43	21:50
קנדה, מונטריאול (ק)	5:14	5:19	8:04	8:08	9:05	9:07	10:24	10:26	20:46	20:42	21:24	21:20	20:25	21:36
קפריסין, לרנקה (ק)	5:39	5:42	8:29	8:32	9:13	9:15	10:27	10:28	20:02	20:00	20:33	20:31	19:43	20:44
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:29	4:37	7:01	7:02	8:43	8:47	10:10	10:13	21:32	21:26	22:31	22:23	21:10	22:50
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:56	4:04	6:35	6:35	8:13	8:18	9:42	9:45	21:16	21:10	22:14	22:05	20:53	22:34
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:34	4:39	7:21	7:27	8:28	8:31	9:49	9:51	20:18	20:14	21:00	20:55	19:57	21:13
שווייץ, ציריך (ק)	5:38	5:43	8:25	8:31	9:32	9:35	10:53	10:55	21:29	21:25	22:06	22:01	21:07	22:18
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:56	5:58	8:35	8:36	9:08	9:09	10:14	10:15	18:50	18:50	19:15	19:15	18:32	19:24

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00636
08/07/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

